BALIKESİR HAVRAN'IN MİMARLIK MİRASI - II

HAVRAN'DA GELENEKSEL EVLER VE KORUMA PROJELERİ

EDİTÖRLER

DEMET ULUSOY BİNAN
KORAY GÜLER
DENİZ SENA EYÜPGİLLER

BALIKESİR HAVRAN'IN MİMARLIK MİRASI

BÖLÜM II: HAVRAN'DA GELENEKSEL EVLER ve KORUMA PROJELERİ

Editörler

Demet ULUSOY BİNAN

Koray GÜLER

Deniz Sena EYÜPGİLLER

MİMAR SİNAN
GÜZEL SANATLAR
ÜNİVERSİTESİ

MİMAR SİNAN
GÜZEL SANATLAR
ÜNİVERSİTESİ

HAVRAN BELEDİYESİ
KOCASEYİT
1923

BALIKESİR HAVRAN'IN MİMARLIK MİRASI

CİLT II: HAVRAN'DA GELENEKSEL EVLER VE KORUMA PROJELERİ

Editörler

Demet ULUSOY BİNAN

Koray GÜLER

Deniz Sena EYÜPGİLLER

© 2026 Ege Yayınları

İstanbul 2026
Sertifika No.: 14641

Ege Yayınları ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nin yazılı izni olmaksızın hangi dil ve ortamda olursa olsun materyalin tamamının veya bir bölümünün çoğaltılması ve elektronik ortamlarda yayımlanması yasaktır.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

ISBN (Takım): 978-625-6212-66-4

ISBN CİLT I: 978-625-6212-67-1

ISBN CİLT II: 978-625-6212-68-8

ISBN CİLT III: 978-625-6212-69-5

Kapak Tasarım
Aydın Tibet

Grafik Tasarım / Uygulama
Ahmet Boratav

Yapım

Zero Prodüksiyon
Kitap-Yayın-Dağıtım San. Ltd. Şti.
Abdullah Sokak, No: 17, Taksim, 34433 İstanbul
E.mail: info@zerobooksonline.com
www.zerokitap.com

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ / *Emin ERSOY (Havran Belediye Başkanı)* V

SUNUŞ / *Demet ULUSOY BİNAN (MSGSÜ Mimarlık Bölümü Restorasyon Anabilim Dalı Başkanı)* VII

SUNUŞ / *Ahmet Sacit AÇIKGÖZOĞLU (MSGSÜ Rektörü)* IX

EDİTÖRLERDEN / *Demet ULUSOY BİNAN – Koray GÜLER – Deniz Sena EYÜPGİLLER* XI

CİLT II
HAVRAN'DA GELENEKSEL EVLER ve KORUMA PROJELERİ

Cem BALCAN – Demet ULUSOY BİNAN
Havran'da Sıradışı Bir Ev; Terzizâde Saadettin Bey Konağı: 205 Ada 9 Parsel 1

Leyla TOPRAK GÜRSU – Demet ULUSOY BİNAN
Geleneksel Konut Mimarisine Sahip Bir Havran Evi: 97 Ada 7 Parsel 19

Cem BALCAN – Demet ULUSOY BİNAN
Havran'da Sivil Mimarlık Örneği Bir Konut: 38 Ada 18 Parsel 33

Remziye GÜNER – İlgi YÜCE AŞKUN
Sarraflar Sokağında İki Ahşap Konut: 62 Ada 34 Parsel 49

Hayriye İSMAİLOĞLU – Zeliha Hale TOKAY
Havran, Dumlupınar Caddesi'ndeki Bir Ahşap Konağın Belgelenmesi ve Korunması İçin Öneriler: 62 Ada 32 Parsel 61

Fadime YILDIZ– Tülay ÇOBANCAOĞLU
Havran'da Çok Katmanlı Bir Ahşap Konutun Koruma Yaklaşımı Üzerine: 205 Ada 15 Parsel 79

Filiz KOCA ÖZMEN – Tülay ÇOBANCAOĞLU
Aynı Parselde Farklı Dönemlerde İnşa Edilmiş İki Ahşap Evin Mekânsal ve Yapısal Çözümlemesi: 152 Ada 23 Parsel 93

Meral Merve ŞEKER – Tülay ÇOBANCAOĞLU
Geleneksel Ahşap Evin Eklerle Değişen Mimarisine Örnek Bir Yapı İncelemesi: 153 Ada 1 ve 2 Parsel 105

Fatma Betül KOTAN – Muhsine KANBEROĞLU – Mevlüde KAPTI
67 Ada 19 Parsel'de Dönüşüm Baskısına Direnen Bir Ev 117

Büşra ILGAZ – Beyza ÖZYÜREK – Adile Binnur KIRAÇ
Havran'ın İlk Mahallesinden Açık Sofalı Bir Konut Örneği: 69 Ada 16 Parsel için Bir Koruma Önerisi 133

Bengü ARSLAN – Doruk Şahin ÖZ – Burcu BÜKEN CANTİMUR
Havran'da Bir Gelenksel Konutun Belgelenmesi ve Koruma Yaklaşımı: 62 Ada 14 Parsel Örneği 147

Gamze KÖKLÜCE – Zekie YUSEİN MYUMYUN – Burcu BÜKEN CANTİMUR
Havran'da 19. Yüzyıl Başına Tarihlenen Bir Geleneksel Evin Tipolojik İncelemesi: 152 Ada 21-22 Parsel Örneği 161

Ezgi ÖZDAL YARLIĞAN – Ebru PAKEL FARSAK – Burcu Selcen COŞKUN
İkiye Bölünmüş Bir Geleneksel Yapıyı Çözümlemeye Yönelik Bir Deneme: 69 Ada 7-8 Parsel 175

Sinem KÖKÇÜ – Tigin TÖRE
Havran'da Geleneksel Bir Ev: 69 Ada 20 Parsel 187

Büşra MARMARA – Burcu Selcen COŞKUN
Havran'da Geleneksel Bir Konutun Tespiti ve Koruma Sorunları ile İncelenmesi: 36 Ada 35 Parsel 203

Selma TUFAN – Burcu Selcen COŞKUN
Geleneksel Bir Konutun Çözümlenmesi ve Korunması İçin Bir Mimari Araştırma: 210 Ada 31 Parsel 219

Cansu VAROL KARKIN – Ece İRGİN – Burcu BÜKEN CANTİMUR – Mevlüde KAPTI
Havran'da Geleneksel Bir Konutun Belgelenmesi ve Koruma Yaklaşımı: 62 Ada 21 Parsel Örneği 233

Elif KARAKOÇ – Berceste KALAFAT – Koray GÜLER
Havran'da Geleneksel Bir Konutun Anatomisi: 204 Ada 37 Parsel İçin Bir Koruma Önerisi 247

Ümran GENÇEL – Demet ULUSOY BİNAN – Gülce Güleycan OKYAY BAYAZİT
Köşe Parsel Geleneksel Bir Konutun Mimari Belgelenmesi ve Korunması: 94 Ada 2 Parsel 261

Merve KÖSEOĞLU – Zeliha Hale TOKAY
Havran'ın Yerel Mimari Örneklerinden Sarraf Adem Evi: 62 Ada 1 Parsel İçin Bir Koruma Önerisi 277

SUNUŞ

Emin ERSOY[1]

Kültürel ve doğal değerlere sahip olan Havran yerleşmesinin geleneksel dokusunu tanıma, tanıtma ve korumaya yönelik alan çalışması ve araştırma faaliyetlerini gerçekleştirmek, öğrencilere uygulamalı eğitim olanağı sağlamak ve yörenin sahip olduğu kültür değerlerinin ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtılmasına katkıda bulunmak amacıyla; Havran Belediyesi sınırları içinde belirlenen kentsel sit odaklı çalışma alanında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ile Havran Belediyesi'nin ortaklaşa iş birliğiyle kültürel mirasın belgelenmesi ve korunmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır.

Mimarlık Fakültesi Restorasyon Anabilim Dalı ve Mimar Sinan Araştırma ve Uygulama Merkezi ile Havran Kaymakamlığı ve Belediyesi arasında 03.11.2011 tarihinde "**Havran Doğal ve Kültürel Çevrenin Korunması İle İlgili İş Birliği Protokolü**" imzalanmıştır. Belediye Başkanı olarak göreve geldiğim 2014 yılından itibaren söz konusu iş birliği protokolünün Üniversite ve Belediye arasında devam ettirilmesi en büyük önceliklerimiz arasında olmuş ve o yönde protokoller Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Restorasyon Anabilim Dalı ile Havran Belediyesi arasında yenilerek devam ettirilmiştir. Bu süreçte 2010-2011, 2012-2013 yıllarını kapsayan belediye başkanlığım öncesine ait iki dönem dışında, 2014-2015, 2018-2019, 2019-2020 ve 2022-2023 eğitim-öğretim yıllarını kapsayan dört zaman diliminde Restorasyon Anabilim Dalı öğretim üye ve elemanları ile lisansüstü öğrencileriyle Havran'daki çalışmalarında halk ile bir araya gelmelerinde ve mimari belgeleme ve koruma projeleri yapılacak yapıları seçmede kolaylaştırıcılık görevini üstlendik.

Bu süreçte taşınmaz kültür varlıklarına ait tamamlanan ve belediyeye koruma bölge kuruluna onaylatılmak üzere verilen mimari belgeleme ve koruma projeleri dışında alanda gerçekleştirilen güncel envanter sonucu, yıkılmış olan ve tescile önerilen yapıların listesi de tarafımızla paylaşılmıştır. Havran'ın mimari mirasına ilişkin belgeleme ve koruma projeleri yöresel konutlar dışında, yağhaneden zeytinyağı fabrikasına dönüşen endüstri yapıları, eğitim yapıları, ticaret yapılarını içermektedir.

Alan çalışması ve alanda gerçekleştirilen çalıştay sonuçlarını içeren çalışmalar sonucunda değerli hocalarımızın danışmanlığında ve nitelikli Yüksek Lisans öğrencilerinin çalışmaları sonucunda taşınmaz kültür varlıklarına ait hazırlanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri ve raporları belediyemizle paylaşılmıştır. Havran'ın mimari mirasını belgeleyen ve korunması için projeler geliştiren, bu yönde üç ayrı lisansüstü tez de oluşturup paylaşan değerli öğretim üyelerine ve lisansüstü öğrencilerine teşekkürlerimizi sunarız. "**Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası**" isimli üç ciltlik kitapla bugüne kadar yapılan araştımaların büyük kısmı bir araya gelerek yayımlanmaktadır.

Bu süreçte en büyük kazanımlarımızdan biri Cumhuriyetin 100. Yılında "Atatürk ve Seyit Onbaşı Müzesi"nin açılmasıydı. Bu kitapta yer alan tüm araştırma sonuçları dışında, tarihi harap bir konak olan Terzizade Saadettin Bey Konağı'nın mimari koruma projelerini öğrencileriyle birlikte hazırlayıp, restorasyon uygulaması danışmanlığını üstlendiği için Prof. Dr. Demet ULUSOY BİNAN'a minnettarız.

Havran mimari mirasının belgeleme çalışmaları ve koruma projeleri ile Havran'ın kültür varlıklarının ve kentsel kimliğinin korunması konusunda bir girişim başlatan Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

1 Havran Belediye Başkanı.

Mimarlık Fakültesi Restorasyon Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Demet ULUSOY BİNAN'ın şahsında tüm öğretim üye ve elemanları ile lisansüstü öğrencilerine yolumuzu aydınlattıkları ve yanımızda oldukları için çok teşekkür ederiz.

SUNUŞ

Demet ULUSOY BİNAN[1]

Balıkesir İli Havran İlçesi Belediye Başkanlığı'nın kentlerindeki geleneksel mimari mirasın belgelenmesi ve korunması için Üniversitemize yaptığı çağrı doğrultusunda, Restorasyon Anabilim Dalı öğretim üyeleri ve o dönemki ismiyle Restorasyon-Tarihi Çevre Değerlendirmesi Lisansüstü Programı'ndaki yüksek lisans öğrencileriyle 2010 yılı Ekim ayında Havran'a gidilerek başlayan eğitim, araştırma, topluma katkı yolculuğunun somut çıktılarının önemli bir bölümü bu kitapta paylaşılmaktadır.

Bu kitap yerel yönetimin ve üniversitenin destekleriyle Restorasyon Anabilim Dalı öğretim üyeleri ve lisansüstü öğrencilerinin ortak çalışmalarının sonucunda ortaya çıkan "**Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası**" başlıklı üç ciltlik bir kitap olup Havran'ın tarihi kentsel peyzajını oluşturan katmanlardan geleneksel yapılı çevreye odaklanmaktadır. Birinci cilt '**Havran Kentsel Sit Alanı ve Karakteristik Özellikleri**' olarak kültür varlıklarının korunmasına yönelik belgeleme ve koruma önerilerini içermekte, ikinci cilt '**Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri**' ve üçüncü cilt ise '**Havran'da Batı Etkili Evler, Ticaret, Kamu Yapıları ve Koruma Projeleri**' olarak 36 adet korunması gerekli taşınmaz kültür varlığının mimari belgeleme ve koruma projelerini içeren bölümler yer almaktadır.

Havran'da 2010 yılından bu yana kültürel miras bağlamında Havran'ın Mimari Mirası'nı oluşturan değerleri belgelemek, yorumlayıp sunarak tanımlamak ve farkındalık sağlamak, değerlerin sürdürülebilirliği ve korunmasının sağlanmasına katkı vermek, yol göstermek görevleri gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte yöntem olarak; eğitim ve araştırma arasındaki simbiyotik ilişki odağında, öğretirken öğrenme sürecini ve araştırma çıktılarının mimari mirasın belgelenmesi, farkındalık yaratılması ve korunması yoluyla topluma fayda sağlanması gereği göz önünde tutularak ilerlenmiştir.

Yerel yönetimlerle Üniversitemiz Mimarlık Fakültesi Restorasyon Anabilim Dalı'nın gerçekleştirdiği iş birliği protokolü ile Anadolu'nun mimari mirasının korunmasına katkıda bulunmak ayrıca, yerel topluluklar ve gelecek nesilleri kapsayıcı uygulamalarla dahil ederek kapsamlı ve kapasite geliştirmeye dayalı bir koruma perspektifi geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bu kapsamda Havran Belediyesi dışında; Datça-Muğla (2009), Babakale-Çanakkale (2010), Şile-İstanbul (2011), Edincik-Balıkesir (2016-2017), Bergama-İzmir (2012-2015) Belediyeleri ile yapılan protokoller doğrultusunda aynı yönde iş birlikleri gerçekleştirilmiştir.

Restorasyon Anabilim Dalı içinde Tarihi Çevre Koruması Bilim Dalı Başkanı'nın Mimar Sinan Araştırma ve Uygulama Merkezi Başkanı da olması doğrultusunda Mimarlık Fakültesi Restorasyon Anabilim Dalı ve Mimar Sinan Araştırma ve Uygulama Merkezi ile Havran Kaymakamlığı ve Belediyesi arasında 03.11.2011 tarihinde '**Havran Doğal ve Kültürel Çevrenin Korunması İle İlgili İş Birliği Protokolü**' imzalanmıştır. Bir sosyal sorumluluk projesi olan bu iş birliği, 2014 yılından günümüze kadar Belediye Başkanı olarak görev yapan Emin ERSOY'un değerli destekleri ve kararlılığıyla devam ettirilmektedir.

Havran'da 2010-2011, 2012-2013, 2014-2015, 2018-2019, 2019-2020 ve 2022-2023 eğitim-öğretim yıllarında 2016 öncesi Restorasyon-Tarihi Çevre Değerlendirmesi Lisansüstü Programı, sonrasında Koruma ve

1 Prof. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü. Tarihi Çevre Koruması Bilim Dalı ve Restorasyon Anabilim Dalı Başkanı. E-posta: demet.binan@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3513-6576

Restorasyon Lisansüstü Programı olarak kültür varlıklarının belgeleme ve korunmasına yönelik alan çalışması ve çalıştaylar gerçekleştirilmiştir.

2011 yılındaki ilk protokolü takiben Havran Kenti kültür varlıklarının korunmasına yönelik araştırma projesi çıktılarından olan mimari belgeleme ve koruma projeleri ile raporları Havran Belediyesi'ne teslim edilmiş, Temmuz 2012 tarihinde, "Balıkesir Havran Kentsel Kültür Mirası Koruma Sergisi "Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Havran Kaymakamlığı, Havran Belediyesi'nin ortak sergisi olarak Havran Hocazade Konağı'nda sergilenmiştir. Bu sergide yer alan taşınmaz kültür varlıklarına ait mimari belgeleme ve koruma projeleri 2014 yılında '**Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma**' isimli kitapta Demet BİNAN, İlgi Yüce AŞKUN, Tülay ÇOBANCAOĞLU editörlüğünde, Belediye'nin finansal desteğiyle Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi tarafından yayımlanmıştır.

Havran Kensel Sit Alanı'nı ve çevresinde alan ölçeğinde envanter, belgeleme, çözümleme ve değerlendirme çalışmaları sonucunda Taşınmaz Kültür Varlıklarının tescile önerilip sayılarının artırılmasına katkı sağlanmıştır. Alan ölçeğindeki araştırmalar dışında, tek yapı ölçeğinde; çağdaş korunma yaklaşımı ve yasalar doğrultusunda tescile önerilen ve tescilli Taşınmaz Kültür Varlığı niteliğinde olan yapıların mimari belgeleme ve koruma projeleri hazırlanarak topluma katkı ve sosyal sorumluluk projesi kapsamında Belediye'ye teslim edilmiştir. Havran'da ilk protokolden bu yana, tek yapı ölçeğinde 45 adet Taşınmaz Kültür Varlığı'nın mimari belgeleme ve koruma projeleri gerçekleştirilmiştir.

2010 yılından günümüze Havran'da gerçekleştirilen araştırmaların Yüksek Lisans tez çıktıları, Prof. Dr. Demet Ulusoy BİNAN'ın danışmanlığında; ADALI, B. (2013) '**Havran Kentsel Sit Alanı ve Dumlupınar Caddesi Koruma Önerisi**', YAVUZ, Ö. (2023. '**Balıkesir Havran'daki Zeytinyağı Fabrikalarının Endüstri Mirası Kapsamında Değerlendirilmesi**', GENÇEL, Ü. (2025) '**Balıkesir-Havran Geleneksel Konutları İçin Koruma Uygulama Rehberi Önerisi**' olarak gerçekleşmiş ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nce tanımlanarak kullanıma açılmıştır.

Atatürk'ün Şubat 1923'te Havran'a geldiğinde konakladığı ve Çanakkale Savaşı kahramanlarından Seyit Onbaşı ile görüştüğü tarihi Terzizade Sadettin Bey Konağı'nın Mimari Koruma Projesi Prof. Dr. Demet Ulusoy BİNAN yürütücülüğünde Koruma ve Restorasyon Lisansüstü Programı öğrencileriyle birlikte hazırlanmış ve Bursa Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu'nca 2015 yılında onaylanmıştır. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ile Havran Belediyesi arasında yapılan 27.04.2017 tarihli protokol ile konağın restorasyon uygulaması işi Büyükşehir Belediyesi tarafından üstlenilmiş olup proje yürütücüsü ve müellifi olan Prof. Dr. Demet Ulusoy BİNAN danışmanlığında 2018-2021 yılları arasında restorasyonu gerçekleştirilmiştir. Tarihi konak restorasyon uygulaması sonrasında '**Atatürk ve Seyit Onbaşı Müzesi**' işleviyle 16 Ekim 2023 tarihinde kullanıma açılmış, Cumhuriyetin 100. Yılı'nda Atamız ve Seyit Onbaşı tekrar aynı yapıda, müze konseptiyle biraya gelmiştir.

Taşınmaz kültür varlıklarının korunması alanında alan ve tek yapı ölçeğinde yapılan çalışmalar lisansüstü uzmanlık eğitiminde olan öğrenciler, öğretim üye ve elemanları için önemli bir deneyim olmakta, bunun yanında sosyal faydaya dönüşmektedir. '**Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası**' kitabının oluşumuna katkı veren öğretim üye ve elemanları ile lisansüstü öğrencilerimize çok teşekkür ederim. Başta hocamız merhume Prof. Dr. İlgi Yüce AŞKUN'u rahmetle anarak, Prof. Dr. Zeliha Hale TOKAY, Prof. Dr. Burcu Selcen Coşkun, Doç. Dr. Tülay ÇOBANCAOĞLU, Doç. Dr. Koray Güler, Dr. Öğr. Üyesi Mevlude KAPTI, Dr. Öğr. Üyesi Binnur KIRAÇ, Dr. Öğr. Üyesi Burcu Büken CANTİMUR, Dr. Öğr. Üyesi Tigin TÖRE, Dr. Öğr. Üyesi Gülce Güleycan Okyay BAYAZİT, Arş. Gör. Dr. İlke ALATLI, Arş. Gör. Deniz Sena EYÜPGİLLER, arşiv uzmanı Öğr. Gör. Özlem Deniz AKSOY, ayrıca bu süreçte anabilim dalımızda belli bir süre görev yapan Arş. Gör. Mesut DİNLER, Arş. Gör. Erdem SALCAN, Arş. Gör. Dilara Gökcen AKÇAY'ı bu özverili çalışmaların içinde yer aldıkları ve kattıkları değer için onur ve minnetle anıyorum.

Eğitim ve araştırma sürecinde öğretilerin başarılı şekilde geri dönüşünü sağlayan Yüksek Lisans öğrencilerimiz Burçin ADALI, Gökhan TEKER, Şevket SAK, Remziye GÜNER, Leyla Toprak GÜRSU, Merve ŞEKER, Ekin YERLİKAYA, Neşe ARSLAN, Derya SÖKMEN, Ebru DOĞAN, Filiz Koca ÖZMEN, Cem BALCAN, Hayriye İSMAİLOĞLU, Pembe Gülen CİNGÖZ, Fadime YILDIZ, Damla ARIBAŞ, İremnur YAŞAR, Mine ÖZÜDOĞRU, Heves ŞAHİN, Kübra YURTTAŞ, Elif SAYGIN, Doruk Şahin ÖZ, Bengü ARSLAN, Durdu Ahmet DOĞAN, Beste GÜZEL, Damla Nur ERDOĞAN, Fatma Betül ÜREKLİ, Pakize Nur PAMUKÇU, İldem Özlem ÇELİKER, Tuğba ÖZER, Elif Çelik ARISAL, Merve OKUMUŞ, Nurdan AÇIKGÖZ, Özge YAVUZ,

Fatma Betül KOTAN, Muhsine KANBEROĞLU, Beyza ÖZYÜREK, Büşra ILGAZ, Zekie Yusein MYUMYUN, Gamze KÖKLÜCE, Ezgi ÖZDAL, Ebru PAKEL, Fatema HAFEZ, Sinem KÖKCÜ, Berna KATMER, Buse Nur TATOĞLU, Ümran GENÇEL, Merve KÖSEOĞLU, Pınar Melis ÇETİNGÖZ, Ali Furkan URLUNÇ, Cansu Varol KARKIN; Ece İRGİN, Gülin BİLGİLİ, Büşra MARMARA, Selma TUFAN, Elif KARAKOÇ, Berceste KALAFAT ile Doktora öğrencimiz Saruhan KORKMAZ 'ı alan çalışmaları, projeler ve kitabın oluşum sürecindeki emekleri doğrultusunda sevgiyle ve mutlulukla anıyorum.

2010 yılından bu yana Havran'daki kültürel miras değerlerinin ve varlıkların tanımlama, değerlendirme ve sürdürülebilir korunmasına yönelik yolculuğumuzda, üniversite ve yerel yönetim olarak bu süreçte yeralan değerli tüm temsilcilerin destekleri ve kolaylaştırıcılıkları için minnettarız.

Bu kitap, Havran Belediyesi'nin finansal desteğiyle, Ege Yayınevi'nin tasarım ve dizgideki eşsiz titizliğiyle, üniversitemizin değerli akademisyenleri ve öğrencilerinin ortak yayını olarak hayata geçmektedir. Çalışmalarımız süresince ve kitabın yayımlanmasında destekleri için Havran Belediye Başkanı Sayın Emin ERSOY'a, Belediye Başkan yardımcısı Sayın Mehmet YILMAZ'a teşekkürü borç bilirim. Bu kitabın yayımlanması sürecinde bizi onurlandıran ve destekleyen Rektörümüz Prof. Dr. Ahmet Sacit AÇIKGÖZOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

Kültürel miras ve mimari koruma alanında üniversite ile yerel, merkezi yönetimler ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliklerinin eğitim, araştırma ve topluma katkı bağlamında bütüne ve faydaya dönüşmesini, bu yöntemle gerçekleştirilen etkinlikler ve çalışmaların artarak ilham verici olmasını içtenlikle temenni ederim.

SUNUŞ

Ahmet Sacit AÇIKGÖZOĞLU[1]

Sanat, tasarım ve bilim dallarının birlikteliğinden ve etkileşiminden güç alan bir "ihtisas üniversitesi" niteliğindeki Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, özgün yapısı ve çağa uyumuyla sürekli gelişmeyi hedefleyen eğitim öğretim anlayışını sürdürmek, akademik kadromuz, öğrencilerimiz ve mezunlarımızın küresel platformdaki etkinliklerini güçlendirmek vizyonuna sahiptir. Bu kapsamda ulusal ve uluslararası eğitim, öğretim ve araştırma kurumları, sektör ve sivil toplum kuruluşları, yerel ve mülki yönetimlerle ortak çalışmalar yürüterek üretimlerini toplumsal yararlılık ve farkındalık sağlama kapsamında toplumla paylaşmayı önemsemektedir.

Üniversitemizin Mimarlık Fakültesi Restorasyon Anabilim Dalı ile Havran Belediyesi arasında 2011 yılından bu yana devam eden protokollerle Havran ilçesindeki kültür ve mimari mirasın tanımlanıp korunması ve yaşatılmasına yönelik akademik araştırma çıktıları olan rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri ile yüksek lisans tezleri Restorasyon Anabilim Dalı öğretim üyelerinin yürütücülüğü ve danışmanlığında Koruma ve Restorasyon Lisansüstü Programı öğrencileri ile gerçekleştirilmiş olup sosyal sorumluluk projesi kapsamında Havranlılarla paylaşılmaktadır.

Bu iş birliği protokolleri doğrultusunda, taşınmaz kültür varlıklarından somut ve somut olmayan değerleri taşıyan en seçkin örneklerden biri olan Terzizade Sadettin Bey Konağı'nın Cumhuriyetin 100. yılında "**Atatürk ve Seyit Onbaşı Müzesi**"ne dönüşümüne değerli öğretim üyelerimizin ve öğrencilerimizin özverili çalışmalarıyla vesile olmaları da gurur vericidir.

Üniversitemizin sosyal sorumluluk projesi çerçevesinde gerçekleştirip halkın kullanımına sunulmak üzere Belediye'ye teslim ettiği korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının belgeleme ve koruma projelerinden yola çıkılarak üretilen "**Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası**" isimli kitabın yayımlanması ve benzer içerikte sergiler de yapılarak halkla paylaşılması için yerel yönetim-üniversite iş birliğinde yürütülen bu örnek çalışmadan dolayı Havran Belediye Başkanı Sayın Emin ERSOY'a teşekkürlerimi sunarım.

Havran özelinde geleneği günümüze ulaştıran, koruma önerileriyle hayatiyeti sağlayan, evleri, konakları, ticaret yapıları ve okullarıyla Havran'ı titizlikle ele alan bu kıymetli çalışma üç ciltle gelecek nesillere aktarıma mühim bir hizmeti ifa ediyor. Üniversitemizin sanat, tasarım ve bilim alanındaki araştırmalarını halkın yararına sunduğu bu örnek iş birliği ve değerli bilimsel çalışmalar için Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Restorasyon Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Demet ULUSOY BİNAN'ın şahsında değerli öğretim üye ve elemanlarına, ayrıca pek kıymetli öğrencilerimize şükranlarımı sunarım.

1 Prof. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Rektörü.

EDİTÖRLERDEN

Demet ULUSOY BİNAN[1] – Koray GÜLER[2] –Deniz Sena EYÜPGİLLER[3]

Marmara Bölgesi'nin güneyinde Edremit Körfezi'ne doğru uzanan bir ova üzerinde kurulu Havran'ın tarih boyunca farklı kültürlerin etkileşimiyle biçimlenmiş geleneksel kent dokusu, büyük ölçüde korunarak günümüze ulaşmıştır. Bu özellikleriyle Anadolu'nun ender yerleşimlerinden biri olan Havran'ın tarihi kentsel peyzajı, Akdeniz bitki örtüsünün hakim olduğu doğal çevresinin yanı sıra zeytin üretimine bağlı olarak gelişen tarımsal çevre ve anıt yapılar, sivil mimarlık örnekleri, eğitim yapıları, kamu yapıları, ticari yapılar ve zeytin üretimine bağlı işlikler, fabrikalar ve depolama mekânları vb. gibi farklı işlevlerdeki yapılardan, yapıların bir araya gelerek oluşturduğu sokakların ve kamusal mekânların oluşturduğu yapılı çevreden oluşmaktadır. Doğal, tarımsal ve yapılı çevrenin bir aradalığı ile şekillenen tarihi peyzaj, yalnızca fiziksel çevrenin değil; aynı zamanda yaşayanların geleneklerini, toplumsal belleğini, üretim ve yaşam kültürünü yansıtan somut olmayan mirasının da bir ürünüdür.

Anadolu'nun nüfus olarak görece küçük kasabalarından biri olan Havran'ın sahip olduğu kültürel ve doğal mirasın korunmasına yönelik çalışmaları desteklemek ve yerel kapasiteyi güçlendirmek üzere 2011 yılında Havran Belediyesi ile Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (MSGSÜ) Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Restorasyon Anabilim Dalı arasında bir iş birliği protokolü imzalanmıştır. "Havran Doğal ve Kültürel Çevrenin Korunması ile İlgili İşbirliği Protokolü"nün imzalanmasının ardından geçen 15 yıllık süre boyunca çeşitli Havran'daki kentsel dokunun ve kültür varlıklarının korunmasına yönelik çeşitli ölçeklerde çalışmalar yürütülmüştür.

Yerel yönetimin ve üniversitenin destekleriyle Restorasyon Anabilim Dalı öğretim üyeleri ve lisansüstü öğrencilerinin ortak çalışmalarının sonucunda ortaya çıkan "**Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası**" başlıklı bu üç ciltlik çalışma, Havran'ın tarihi kentsel peyzajını oluşturan katmanlardan geleneksel yapılı çevreye odaklanmaktadır. Kentsel ölçekte gerçekleştirilen çalışmaların derlendiği birinci cilt "Havran Kentsel Sit Alanı ve Karakteristik Özellikleri" olarak kültür varlıklarının korunmasına yönelik belgeleme ve koruma önerilerini içeren ikinci ve üçüncü cilt ise sırasıyla "Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri" ve "Havran'da Batı Etkili Evler, Ticaret, Kamu Yapıları ve Koruma Projeleri" olarak gruplandırılmıştır.

Çalışmanın birinci cildi olan "**Havran Kentsel Sit Alanı ve Karakteristik Özellikleri**"nde Havran'ın tarihsel gelişim süreci aktarılarak yapılı çevrenin geçmişine ve bugüne ulaşan mekânsal yapısını anlamaya odaklanmaktadır. Bu ciltte; Havran'ın yapılı çevresinin oluşumunda ve sürekliliğinde etkili olan tarihsel, mekânsal ve toplumsal dinamiklerin ortaya konarak geleneksel doku çözümlenmeye çalışılmıştır. Havran'ın coğrafi özellikleri, tarihsel gelişimi ve sosyoekonomik yapısı aktarılmakta; antik çağlardan günümüze uzanan süreçte kentin geçirdiği değişim ve dönüşümler kronolojik bir anlatı içerisinde ele alınmaktadır. Geleneksel Havran evlerinin plan ve cephe özellikleri ile yerel yapım teknikleri ve malzeme kullanımı, kente özgü mimari karakterin ortaya konulmasını sağlamıştır. Böylece Havran'ın mimarlık mirası, yalnızca tekil yapılar üzerinden

1 Prof. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü.
E-posta: demet.binan@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3513-6576

2 Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü.
E-posta: koray.guler@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6556-3312

3 Arş. Gör., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü.
E-posta: sena.yalcin@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9511-2544

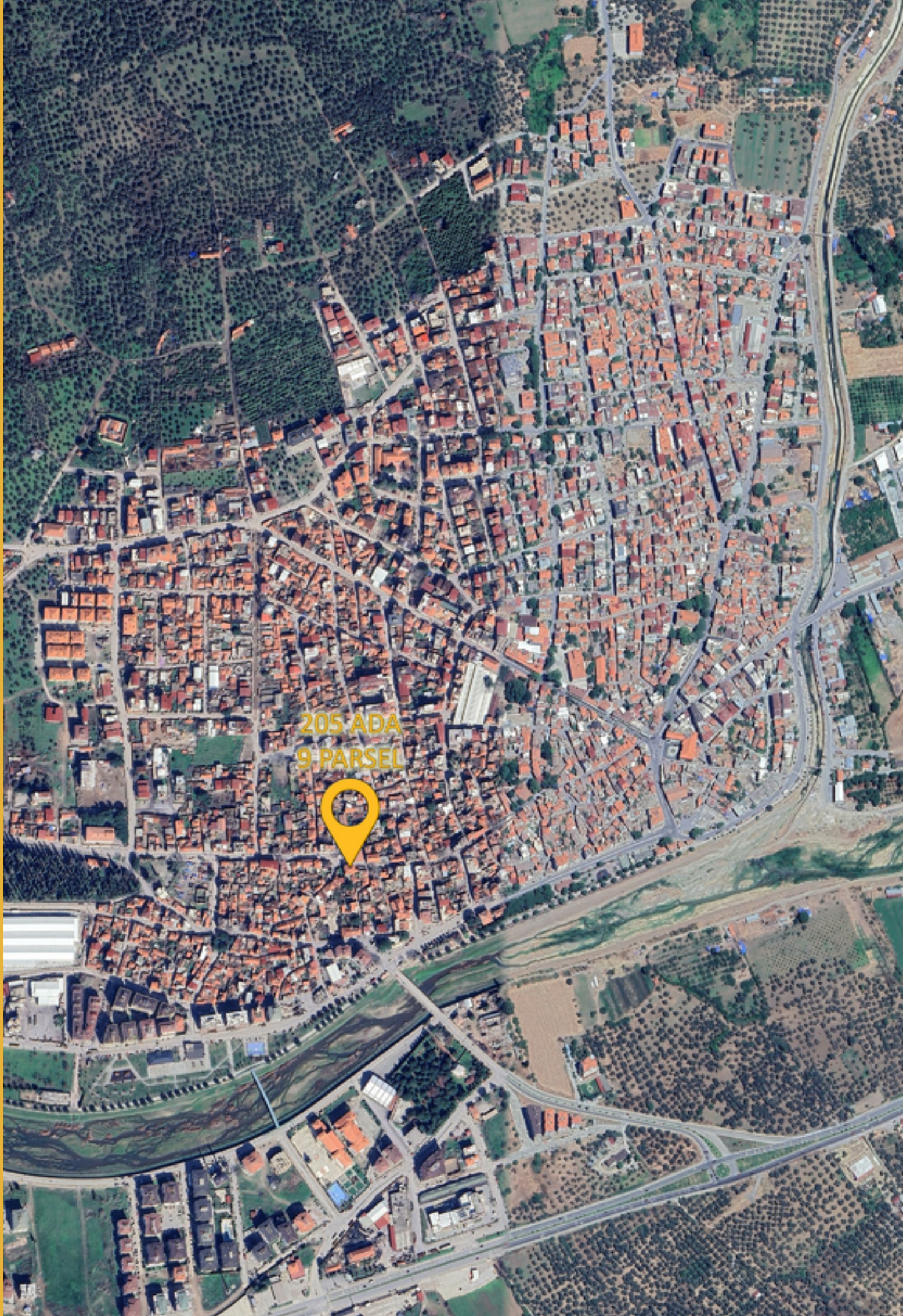
değil, kentsel bütünlük içerisinde okunabilmektedir. Bu cilt aynı zamanda kültür varlıklarına yönelik değerlendirmeler içeren sonraki iki cilt için de kuramsal bir altyapı hazırlamaktadır.

"**Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri**" konulu ikinci cilt, kentin sivil mimarlık belleğini oluşturan geleneksel konutlara odaklanmaktadır. Bu ciltte, Havran'ın farklı mahallelerinde yer alan çok sayıda konut; parsel bazında ele alınarak plan şemaları, mekânsal kurguları, yapısal özellikleri ve zaman içinde geçirdikleri değişimler üzerinden incelenmiştir. Terzizâde Sadettin Bey Konağı gibi nitelikli örneklerden, dönüşüm baskısına direnmeye çalışan daha mütevazı konutlara kadar uzanan bu geniş yelpaze, Havran'daki geleneksel konut mimarisinin çeşitliliğini de gözler önüne sermektedir. Her yapı için geliştirilen belgeleme çalışmaları ve koruma önerileri, yerel ölçekte uygulanabilir koruma yaklaşımlarına katkı sunmayı hedeflemektedir.

Üçüncü cilt olan "**Havran'da Batı Etkili Evler, Ticaret, Kamu Yapıları ve Koruma Projeleri**", Havran'ın mimari belleğinde modernleşme süreciyle birlikte ortaya çıkan farklılaşmayı ele almaktadır. Batı etkili konut örnekleri, kârgir yapılar, konut ile ticaret işlevinin birlikte kurgulandığı yapılar, Cumhuriyet Caddesi üzerindeki dükkânlar ve kahvehaneler; Havran'ın sosyal ve ekonomik yaşamındaki değişimle ilişkilendirilerek değerlendirilmektedir. Ayrıca eğitim yapıları üzerinden Cumhuriyet dönemi mimarlığının Havran'daki yansımaları ve bu yapıların korunmasına yönelik yaklaşımlar da bu kapsamda ele alınmaktadır.

Yerel yönetim ve üniversite iş birliğine dayalı olarak Havran'da gerçekleştirilen uzun soluklu çabaların bir sonucu oluşan bu üç ciltlik eser, yalnızca küçük bir Anadolu kasabasındaki kültür varlıklarının korunmasına katkı sağlamakla kalmamış, aynı zamanda Türkiye'de kültür varlıklarının belgelenmesine ve restorasyon eğitimine dair bir örnek modeli de sunmaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın hazırlanmasında emeği geçen tüm öğretim üyelerine, öğrencilere, kurumlara ve bilgilerini bizimle çekinmeden paylaşan Havranlılara teşekkürlerimizle.

205 ADA
9 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

HAVRAN'DA SIRADIŞI BİR EV; TERZİZÂDE SAADETTİN BEY KONAĞI: 205 ADA 9 PARSEL

Cem BALCAN[1], Demet ULUSOY BİNAN[2]

GİRİŞ

Terzizâde Saadettin Bey Konağı Balıkesir'in Havran ilçesinin en önemli sivil mimarlık örneklerinden biridir. Üç katlı ahşap konak; büyük boyutu, zengin mekânsal özellikleri ve yoğun bezeme programı itibariyle mimarî bağlamda kayda değer detaylara sahip özgün bir örnektir (Şekil 1).

Konak, Havran'ın tarihinde de önemli bir yere sahiptir. 6 Şubat 1923 Salı günü Mustafa Kemal Atatürk Balıkesir'i ziyaret etmiştir (Özdemir, 2008). 8 Şubat günü ise Edremit'e gitmek üzere Balıkesir'den ayrılmıştır. Bu önemli ziyaret için önceden hazırlanan Havranlılar Atatürk'ü Terzizâde Saadettin Bey'in konağında ağırlamıştır (Göktaş, 2020; İsmailoğlu ve Kaan, 2023). Konakta Havranlılar ile sohbet edip sorunlarını dinleyen Atatürk özellikle Çanakkale Savaşı gazisi Koca Seyit'i (Seyit Onbaşı) görmek istemiştir. Bu istek üzerine Edremit Kaymakamı ve Havran Nahiye Müdürü Manastır Köyü'nden Seyit Onbaşı'yı getirtmişlerdir. Atatürk Koca Seyit'in de sorunlarını ve taleplerini dinlemiş, daha sonra Havranlılara bir konuşma yaparak Edremit'e geçmiştir (Özdemir, 2008).

Konağın, Havran'ın en önemli zeytinyağı üreticilerinden biri olan Terzizâde Saadettin Bey'in babası Hacı Mehmet Efendi tarafından yaptırıldığı belirtilmektedir (Özdemir, 2008). Mimarî özellikleri de düşünüldüğünde,

Şekil 1: Terzizâde Sadettin Bey Konağı

1 Arş. Gör. Dr. Cem BALCAN, Gebze Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü Restorasyon Anabilim Dalı
E-posta: cembalcan@gtu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8192-6686

2 Prof. Dr. Demet ULUSOY BİNAN, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Bölümü Restorasyon Anabilim Dalı.
E-posta: demet.binan@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3513-6576

Atıf: Balcan, C. & Ulusoy Binan, D. (2026). Havran'da Sıradışı Bir Ev; Terzizâde Saadettin Bey Konağı: 205 Ada 9 Parsel. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), *Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası* (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 1-18. Ege Yayınları, İstanbul.

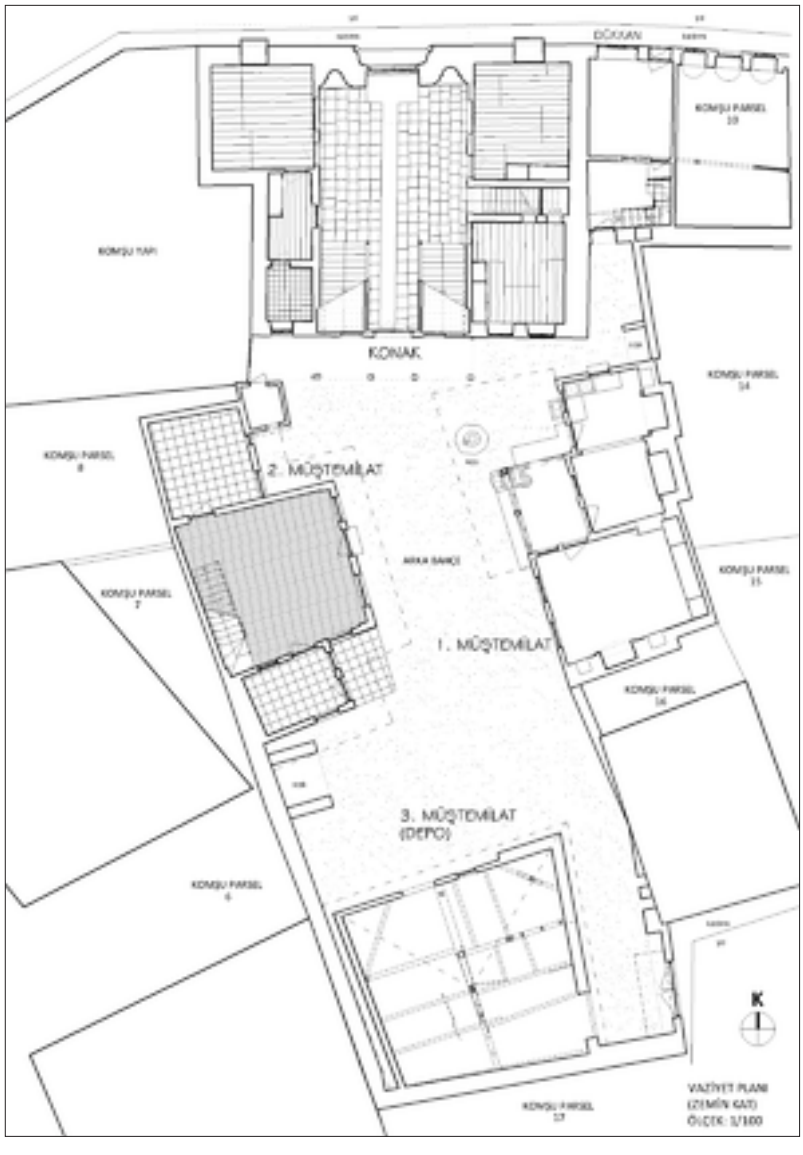
konağın 19. yüzyılda yapıldığı düşünülmektedir. Yapı, birtakım müdahalelerle 2000'li yıllara kadar konut olarak kullanıldıktan sonra terk edilmiştir. Zamanın getirdiği bozulmalar ve çeşitli onarımlar dışında büyük ölçüde özgünlüğünü korumaktadır.

Terzizâde Saadettin Bey Konağı'nın projeleri, 2011 yılında Havran Belediyesi ile Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi arasında başlayan iş birliği protokolü kapsamında (Binan vd., 2014), MSGSÜ Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı'nda 2013 – 2015 yılları arasında Prof. Dr. Demet BİNAN danışmanlığında Şevket SAK, Gökhan TEKER ve Cem BALCAN tarafından hazırlanmıştır.

A. RÖLÖVE

A.1 Konum

Terzizâde Saadettin Bey Konağı Havran kentinin güneyinde, kentin önemli akslarından biri olan Cumhuriyet Caddesi üzerinde, 205 ada 9 parselde yer almaktadır. Kuzey cephesi cadde üzerinde olan konağın arkasında bir bahçesi ve bu bahçede üç adet müştemilat niteliğinde yapı bulunmaktadır (Şekil 2). Bahçenin güneydoğu köşesinde 241. Sokak'tan bahçeye ikinci bir giriş kapısı bulunmaktadır. Konağın batı yönüne bitişik, sonradan konak sahibinin aile yakınları için yapılmış olan iki katlı ahşap bir konut bulunmaktadır. Konağın doğu yönünde ise konağa bitişik olarak sonradan yapılmış dükkânlar yer almaktadır.

Şekil 2:
Vaziyet planı.

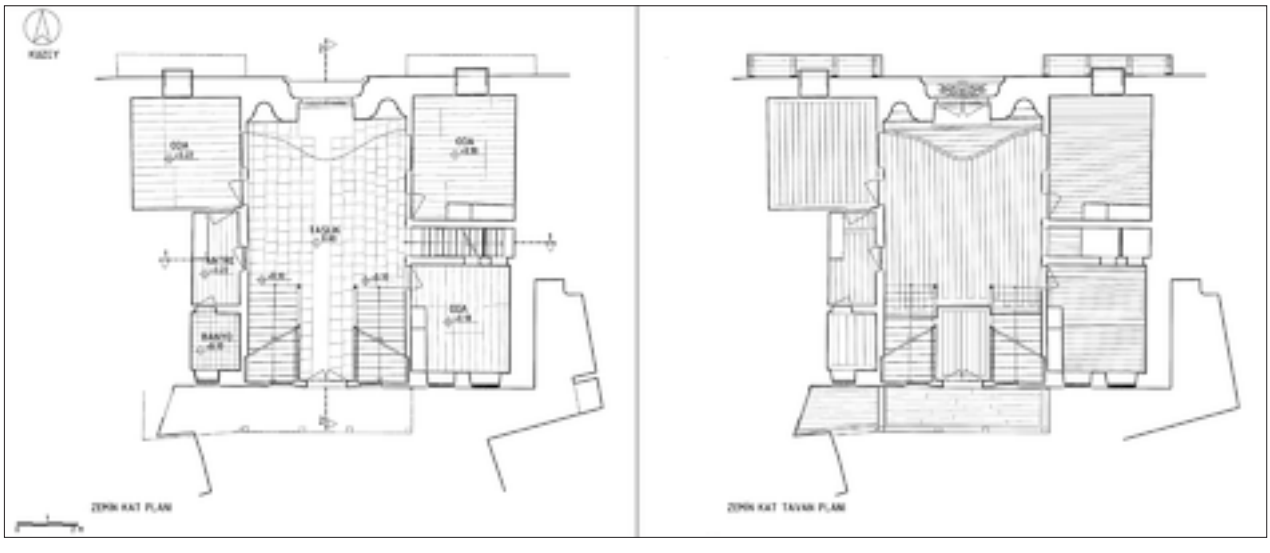
A.2 Plan Özellikleri

Konak yaklaşık olarak 130 m^2 boyutunda bir taban alanı üzerine oturmaktadır. Üst katlar ise çıkmalarla birlikte yaklaşık 160-165 m^2 alanlara sahiptir. Yapı, geleneksel iç sofalı (karnıyarık) plan şeması ile inşa edilmiştir (Eldem, 1954).

Zemin Kat

Zemin kata, kuzey cephesinin ortasında yer alan ve caddeye açılan iki kanatlı yüksekçe bir kapıdan girilmektedir (Şekil 3). Giriş kapısının açıldığı geniş ve iki kat yüksekliğinde (yaklaşık 5,5 m) bir mekân olan taşlığın güney yönünde ise arka bahçeye açılan ikinci bir kapı yer almaktadır (Şekil 4). Zemin kattaki odaların açıldığı ve güney yönünde üç kollu anıtsal merdivenin yer aldığı taşlık adeta bir iç bahçe gibi çalışmaktadır. Ortasından su kanalı geçen döşemesi doğal taş kaplı ve duvarları sıvalı olan taşlığın kuzey duvarındaki ana giriş kapısının iki yanında birer adet bezemeli niş yer almaktadır.

Taşlığın doğu yönünde iki adet oda ve bu odaların arasında ara kata çıkan tek kollu bir merdiven yer almaktadır. Taşlığın batı yönünde ise bir oda, bir küçük mekân ve bu mekândan geçilen bir ıslak hacim bulunmaktadır. Kuzeyde birer pencereyle caddeye bakan odaların, taşlığa açılan birer penceresi daha vardır. Zemin kattaki odaların duvarları sıvalı, döşemeleri ahşap kaplı ve tavanları pasalı ahşap kaplıdır.

Şekil 3: Zemin kat Döşeme ve tavan planları.

Birinci Kat

Diğer katlardan daha düşük (2,5 mt) bir kat yüksekliğine sahip olan ara kata taşlıktan birbirine simetrik iki adet tek kollu merdiven ile çıkılmaktadır (Şekil 5). Merdivenin sahanlığı bu katta arka bahçeye çıkma yapmakta ve dört adet ahşap dikme ile taşınmaktadır.

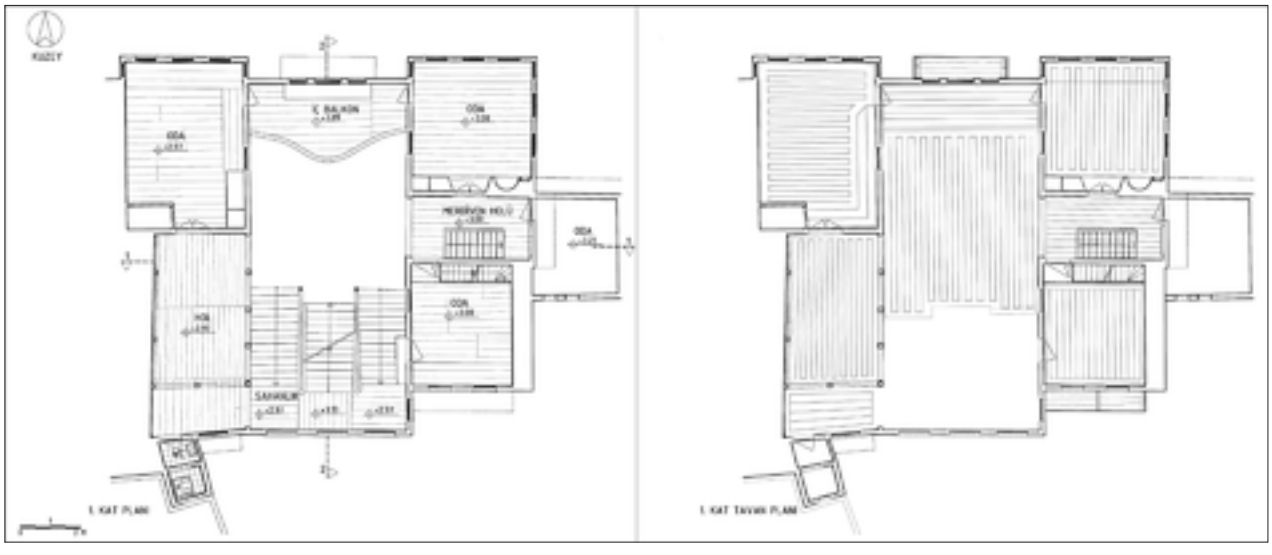
Sahanlıktan, taşlığın batı yönünde yer alan ve ahşap dikmeli bir galeri niteliğinde olan açık bir hol mekânına geçilmektedir. Açık holün kuzeyinde, iki kanatlı ahşap bir kapı ile girilen ve ön cepheye bakan bir oda bulunmaktadır. Bu odada ahşap sedir, gusülhane ve nitelikli bezemelere sahip ahşap bir dolap yer almaktadır. Açık holün güneyinde ise, büyük olasılıkla sonradan eklenmiş olan küçük bir helâ bulunmaktadır.

Taşlığın doğu yönünde, ortada, zemin kattan ulaşımı sağlayan tek kollu merdivenin yer aldığı açık bir merdiven holü yer almaktadır. Merdiven holünden kuzeyde ve güneyde bulunan birer odaya geçiş sağlanmaktadır. Bu odalarda ahşap sedirler ve ahşap dolaplar vardır. Güneydeki odada ahşap dolabın içerisinde, üst kattaki odaya ulaşımı sağlayan gizli bir tek kollu merdiven yer almaktadır. Ayrıca bu odaya ikinci bir kapıdan, ana merdivenden dar bir platformla ulaşım da sağlanmaktadır. Merdiven holünün doğu yönünde ise, sonradan yapılan bitişikteki dükkânların üst katına eklenen oda vardır.

Taşlığın kuzeyinde iç sofaya bakan, eğrisel biçime sahip bir iç balkon yer almaktadır. Ahşap bir sedirin de yer aldığı bu balkona, ön cepheye bakan kuzeydeki odalardan birer kapı ile ulaşılmaktadır.

Şekil 4: Zemin kat ve ara kat taşlık mekânı.

Şekil 5: Birinci kat döşeme ve tavan planları.

Bu kattaki tüm odaların dış cepheler haricinde iç sofaya bakan pencereleri de vardır. Ara katın tüm mekânlarının duvarları sıvalı, döşemeleri ahşap kaplı, tavanları ise pasalı ahşap kaplamadır.

İkinci Kat

Yapının en gösterişli katı olan üst katına ara kat sahanlığından tek kollu bir merdivenle ulaşılmaktadır (Şekil 6). Diğer katlardan daha yüksek (yaklaşık 3,5 mt) olan bu katta ortada bir iç sofa vardır (Şekil 7). İç sofanın kuzey tarafında, gayet gösterişli kalem işi süslemeler ve ahşap bezemelerle süslenmiş ve üç yanında sedir olan bir oturma alanı tasarlanmıştır (Şekil 8).

Sofanın batı ve doğu kanatlarının kuzeyinde, ön cepheye bakan birer oda yer almaktadır. Bu odalarda bezemeli ve kalem işi süslemeli ahşap dolaplar ve lambalık olarak kullanılan nişler vardır. Batıdaki odanın dış cepheye bakan iki yönünde ahşap sedir bulunmaktadır.

İç sofanın güney yönünde ise arka cepheye bakan birer oda yer almaktadır. Bu odalardan doğudakinin ahşap dolabının içerisinde, alt kattaki odaya ulaşımı sağlayan gizli merdiven vardır. İç sofanın güney yönünde ortada ise sofadan iki adet tek kollu merdiven ile ulaşılan ve ana merdivenin üzerinde yer alan yüksekçe bir seyir mekânı bulunmaktadır.

Sofanın doğu ve batı yönündeki kanatların orta kısımlarda ise küçük birer oda vardır. Doğu yönündeki oda dışarı doğru çıkma yapmaktadır. Ayrıca bu odada dolabının içerisinde, çatı arasına ulaşımı sağlayan gizli bir merdiven vardır.

Üst kattaki tüm mekânların duvarları sıvalı, döşemeleri ahşap kaplıdır. Kuzey tarafındaki büyük odalar ve sofanın kuzeyindeki oturma alanı gayet gösterişli, nitelikli işçiliğe sahip, özgün ahşap tavan kaplamalarına sahiptir. Güneydeki odalar ve sofada ise bunlardan bir miktar daha sade olmakla birlikte yine de gayet bezemeli ahşap tavan kaplamaları vardır. Bu katın bütün mekânlarında duvarlar ile tavan kaplamasının birleştiği kornişler çok

Şekil 6: İkinci kat döşeme ve tavan planları.

Şekil 7: Kesitler.

Şekil 8: Üst kat sofa mekânı.

zengin ahşap veya kalem işi bezemelere sahiptir. Yine bu kattaki ahşap dolaplar, kapı pervazları, duvar panoları, nişler ve sofanın sedirli oturma alanında oldukça zengin ve gösterişli bezeme programları uygulanmıştır.

A.3 Cephe Özellikleri

Konağın simetrik olan kuzey cephesinde (ön cephe) zemin kat sıvalı, üst katlar ahşap kaplıdır (Şekil 9-10). İki yan kısımda ara kat ve üst kat, ortada sadece üst kat öne çıkma yapmaktadır (Şekil 11). Çıkmaların kenarında profilli ahşap kenarlıklar dönmektedir. Ortadaki üst kat çıkmasının üzerinde üçgen alınlık vardır. İki yandaki üst kat çıkmalarında iki sıra hâlinde üçer tane dikdörtgen giyotin pencere yer almaktadır. Ortadaki en üst kat çıkmasında ise iki tane kemerli, yüksek pencere vardır. Ara kat pencereleri yarıya kadar ahşap kafeslere sahiptir. Cephenin merkezinde yer alan süslü giriş kapısı cephe yüzeyinden içeridedir ve kenar yüzeyler kalem işi süslemeler ile bezenmiştir.

Doğu cephesi, bitişik olarak sonradan eklenen dükkânlar ile kısmen kapalıdır. Cephenin sol tarafı sağır ve sıvalıdır. En üst katın orta kısmı, üzerinde üçgen alınlık olacak şekilde dışarı çıkma yapmaktadır. Sağ kısımda ise ara kat ve üst katın dikdörtgen, ahşap kapaklı üçer penceresi bulunmaktadır.

Bahçeye bakan güney cephesinin ortadaki kısmında üst katlar, üzerinde üçgen alınlık ile dışarı çıkma yapmaktadır (Şekil 10-11). Çıkmada ara ve üst katların kemerli üçer penceresi vardır. Çıkmanın altında, ortada taşlıktan bahçeye çıkış kapısı, bu kapının iki yanında da merdiven altlarına açılan birer ahşap kapı vardır. Cephenin iki yan kısmında üç katın da dikdörtgen pencereleri yer almaktadır. Sol kısımda ara kata sonradan eklenmiş olan helâ kütlesi cepheden dışarı çıkma yapmaktadır.

Batı cephesi, bitişik olarak sonradan yapılan ahşap konut ile büyük oranda kapanmıştır. Yalnızca üst kat görülebilmekte, bu katın da sol kısmı cepheden öne çıkmaktadır. Büyük oranda ahşap kaplı olan cephenin orta kısmında sıvalı bir yüzey yer almaktadır.

Şekil 9: Cumhuriyet Caddesi Silueti (Kuzey Cephesi)

Şekil 10: Kuzey ve güney cepheleri.

Şekil 11: Kuzey, doğu, güney ve batı cepheleri rölöve çizimleri.

A.4 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Konak; zemin katın dış duvarlarında yığma, zemin katın iç duvarları ve üst katlarda ahşap karkas sistem ile inşa edilmiştir. Zemin katın 52-65 cm kalınlığında olan dış duvarları ahşap karkas ile güçlendirilerek kerpiç yığma olarak yapılmıştır. Duvarlar içeriden ve dışarıdan kireç katkılı sıvalıdır. Üst katların 16-18 cm kalınlığındaki ahşap karkas duvarları bağdadî sıvalıdır. Dış duvarlar ise içeriden bağdadî sıvalı, dışarıdan ahşap kaplıdır.

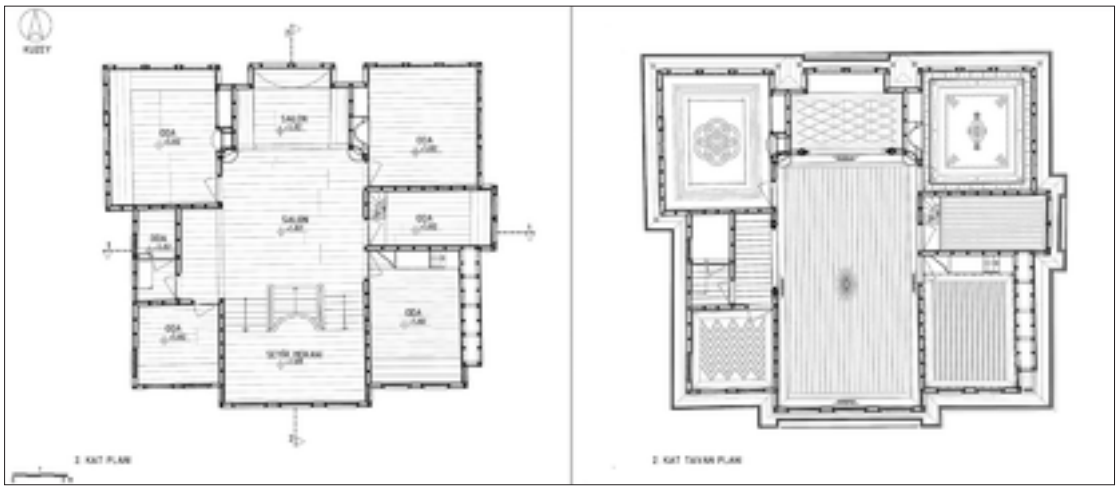
Yapının tüm kat döşemelerinin kirişleri, merdivenin taşıyıcıları, çatı makasları, mertekleri ve aşıkları ahşaptır. Taşlık mekânının döşemesi doğal taş, diğer tüm mekânların döşemeleri, tavanları ve merdivenler ahşap kaplıdır. Konaktaki tüm kapılar, pencereler, pencere kapakları, pencere kafesleri, merdiven korkulukları dolaplar ve sedirler de ahşap malzemeden imâl edilmişlerdir. Çatı sonradan Marsilya tipi kiremit ile kaplanmıştır. Zemin kattaki pencerelerin parmaklıkları demirdir.

B. RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

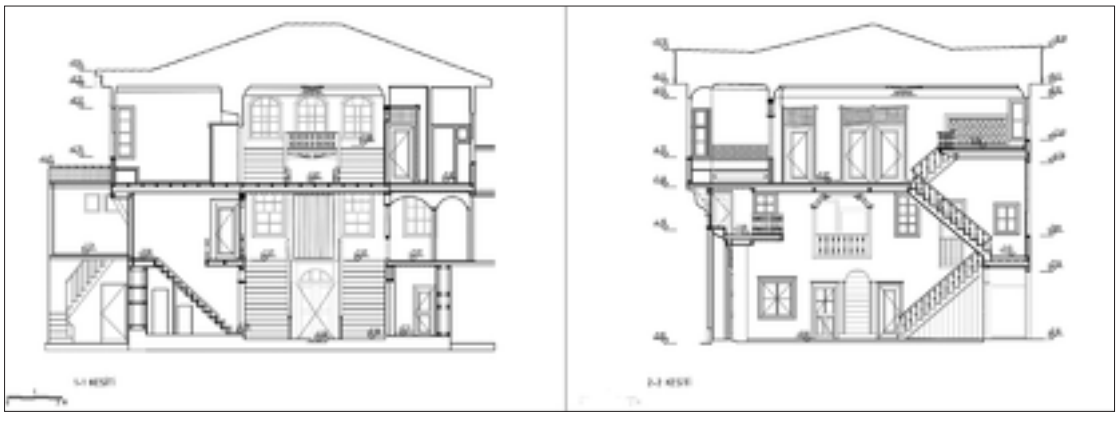
Terzizâde Saadettin Bey Konağı, zamanla olan yıpranmalar ve basit birkaç ekleme dışında büyük oranda mimarî ve sanatsal özgünlüğünü korumaktadır. Zemin kat ve üst kat planları incelendiğinde özgün plan şemalarını korudukları görülmektedir (Şekil 12). Ara kat planı incelendiğinde ise güneybatı köşesindeki helâ ve doğu yönündeki dükkânın üst katındaki odanın sonradan eklendiği tespit edilmiştir. Restitüsyon önerisi; bu mekânlar ayıklanarak, zamanla oluşan bozulma ve deformasyonlar düzeltilerek ve tüm eksik yapı elemanları, bezemeler ve değiştirilen çatı örtüsünün kaplaması özgün durumlarına göre çizimlere işlenerek hazırlanmıştır (Şekil 13-14).

Şekil 12-1: Zemin, birinci ve ikinci katların döşeme ve tavan planları restitüsyon önerisi.

Şekil 12-2: Zemin, Birinci ve İkinci Katların Döşeme ve Tavan Planları Restitüsyon Önerisi

Şekil 13: Restitüsyon önerisi kesitleri.

Şekil 14: Kuzey, doğu, güney ve batı cepheleri restitüsyon önerisi.

C. RESTORASYON ÖNERİSİ

Terzizâde Saadettin Bey Konağı'nın, Mustafa Kemal Atatürk'ün anısının da olması sebebiyle Havran Belediyesi tarafından Atatürk Müzesi olarak işlevlendirilmesi önerilmiştir. Restorasyon projesindeki mekânsal organizasyon bu işlev doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

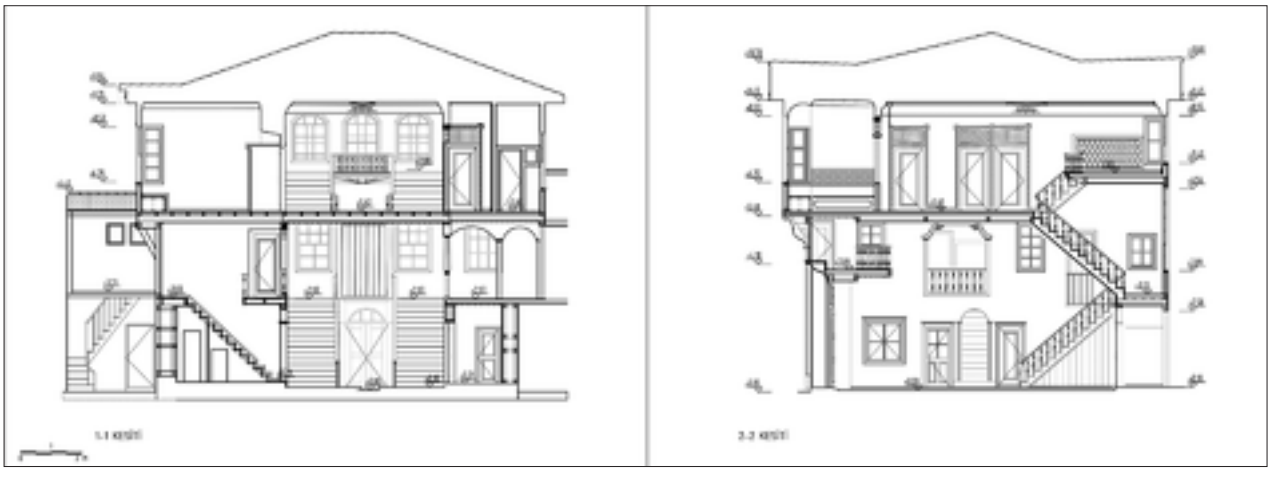
Zemin katta, taşlık fuaye olacak şekilde danışma, sunum, toplantı odaları ve tuvalet önerilmiştir (Şekil 15). Ara katta batı tarafındaki açık hol ve oda sergileme alanı, doğu yönündeki odalar idari birimler, yine doğu yönüne sonradan eklenen oda ise ıslak hacim olarak önerilmiştir. Üst katta da iç sofa ve odaların sergi mekânları olması düşünülmüştür. Muhdes olması nedeniyle ara kattaki helânın kaldırılması önerilmiştir.

Şekil 15: Zemin, birinci ve ikinci katların döşeme ve tavan planları restorasyon önerisi.

Konağın birçok duvarında yer yer sıva kabarmaları ve dökülmeleri gözlemlenmektedir. Kerpiç yığma duvarlarda sıva raspası yapılarak kerpiçlerin ve ahşap destek elemanlarının durumunun kontrol edilmesi gerekmektedir. Taşıyıcılığını yitiren elemanlar yenilenerek duvarların üzeri tekrar sıvanmalıdır. Üst katlardaki ahşap karkas duvarlarda da benzer şekilde sıva raspası yapılarak taşıyıcı ahşap elemanların ve bağdadî çıtaların kontrolü ve bakımının yapılması, gerekli durumlarda aslına uygun olarak yenilenmesi önerilmiştir. Tüm bu işlemler sonrasında duvarlar özgün harç ile yeniden sıvanarak özgün renkleri ile boyanmalıdır.

Yapının döşemelerinde ve iç balkonda sehim gözlenmektedir (Şekil 16). Hasarlı döşeme kaplamaları sökülerek döşeme kirişleri ve strüktürün kontrol edilmesi, gerekli güçlendirme veya yenileme işlemlerinin aslına uygun olarak yapılması önerilmiştir. Basamaklarında sehim gözlemlenen merdivenin kaplamaları sökülerek strüktürü kontrol edilmeli, gerekli güçlendirme ve yenileme işlemleri yapılmalı, korkuluk ve küpeştelerinin bakım ve onarımları gerçekleştirilmelidir.

Şekil 16: Restorasyon önerisi kesitleri.

Zemin kat taşlık mekânının döşemelerinde çökme olduğundan taş kaplamanın numaralandırılarak sökülmesi, zeminin düzeltilmesi ve taşların yeniden döşenmesi önerilmiştir. Üst katlardaki ahşap döşeme kaplamaları ve süpürgelikler kontrol edilmeli, sağlam olanların bakımı yapılmalı, kullanılamayacak durumda olanlar özgün malzemeye göre yenilenmelidir. Ahşap tavan kaplamalarının bakım ve onarımlarının yapılması, eksik kısımların özgün bezemelere göre tamamlanması gerekmektedir. Tavan kaplaması, tavan kornişleri, lambalık ve dolapların üzerinde yer alan kalem işi süslemeler ihyâ edilmeli, üzeri kapatılmış olanlar özenli bir raspa ile ortaya çıkarılmalı, eksik kısımlar özgün bezemelere göre tamamlanmalıdır.

Yapıdaki tüm özgün dolap, gusülhâne ve sedirlerin bakım ve onarımları yapılmalı ve işler hâle getirilmelidir. Boyası, camları, mekanizmaları hasar görmüş olan kapı ve pencerelerin bakım ve onarımlarının yapılması gerekmektedir. Demir parmaklıklar pastan arındırılmalı ve yeniden boyanmalıdır. Ahşap pencere kapaklarının da bakımlarının yapılması, hasarlı kapakların onarılması, eksik kapakların özgün örneğine göre yeniden imâl edilmesi önerilmiştir.

Dış cephede sıvalı kısımlarda sıva raspası yapılarak bozulmuş olan sıvaların yenilenmesi ve üzerinin boyanması gerekmektedir (Şekil 17). Ahşap kaplamalar kontrol edilmeli ve bakımları yapılmalı, gerekli kısımlarda aslına uygun olarak yenilenmelidir. Arka cephedeki çıkmayı taşıyan ahşap dikmeler ve çıkmaların altındaki payandalar için de kontrol, bakım ve yenileme işlemleri önerilmiştir.

Konağın yağmur suyu nedeniyle hasarlı olduğu gözlemlenen çatısının örtüsü açılarak çatı konstrüksiyonunun kontrol edilmesi, gerekli bakım, onarım ve yenilemelerin ardından su yalıtımı serilerek çatının özgün durumdaki gibi alaturka kiremit ile kaplanması önerilmiştir. Yağmur dereleri ve iniş boruları aslına uygun olarak çinko malzeme ile yeniden imâl edilmelidir.

Şekil 17: Kuzey, doğu, güney ve batı cepheleri restitüsyon önerisi.

D. MÜŞTEMİLATLAR

Konağın güney yönündeki arka bahçesinde yer alan müştemilat niteliğindeki üç adet yapıdan doğudaki 1. Müştemilat, batıdaki 2. Müştemilat, güneydeki 3. Müştemilat olarak adlandırılmıştır.

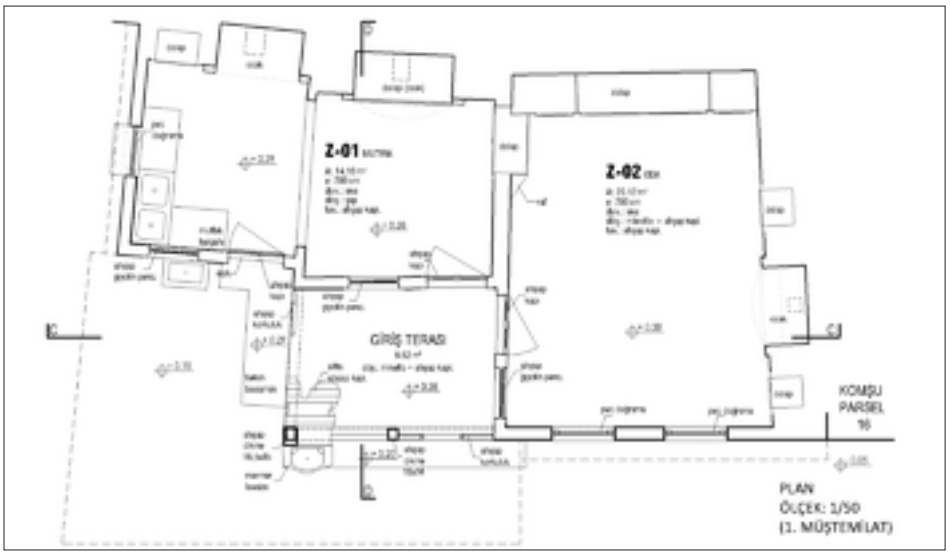
D.1 Birinci Müştemilat

Konağın hizmetlileri tarafından kullanılmış olması muhtemel 1. Müştemilat yapısı, bir oda, bir mutfak ve yarı açık teras mekânlarından oluşmaktadır (Şekil 18). Başta iki ayrı birim olan mutfakların, sonraki bir dönemde aralarındaki duvar kaldırılarak tek bir mutfak mekânı hâline getirildiği, yapıdaki izlerden anlaşılmaktadır. Yine sonraki bir dönemde, terasın kuzey ve batı kenarları boyunca ahşap strüktürlü, metal sac kaplı bir saçak eklenmiştir (Şekil 19-20).

Ahşap dolaplar ve ocağın yer aldığı oda mekânının döşemesi ve tavanı ahşap kaplıdır. Sonradan eklenen kısımdaki ocakla birlikte iki ocak ve ahşap dolapların bulunduğu mutfağın döşemesi şap, tavanı ahşap kaplıdır. Ahşap kaplamasının üzeri sonradan plastik esaslı bir malzemeyle kaplanan terasın tavanı da çıtalı ahşap kaplıdır. Yapının ahşap giyotin olan pencerelerinin bir kısmı PVC pencereler ile değiştirilmiştir.

Yapının komşu parsel ile bitişik olan doğu ve güney duvarları yığmadır. 17-18 cm kalınlığındaki diğer duvarlar ise ahşap karkas arası kerpiç ve tuğla dolguludur. Yapının Marsilya tipi kiremit ile kaplı olan çatısı ahşap strüktürlüdür.

Bu yapının, konaktaki müze işlevini destekler nitelikte çay-kahve birimi olarak işlevlendirilmesi düşünülmüştür. Böylece özgün mutfak mekânı çağdaş koşullara göre düzenlenerek yeniden mutfak olarak, oda kapalı oturma alanı, teras ise açık oturma alanı olarak kullanılacaktır. Yapıdaki niteliksiz ekler olarak giriş terasının kuzey ve batı kenarlarındaki ahşap konstrüksiyonlu, metal sac kaplı saçağın, PVC doğramaların ve plastik esaslı zemin kaplamalarının kaldırılması önerilmiştir. Özgün ahşap kapı, pencere, dolap, ocak, döşeme ve tavan

Şekil 18: Birinci müştemilatın planı (rölöve).

Şekil 19: Birinci müştemilatın batı cephesi (rölöve).

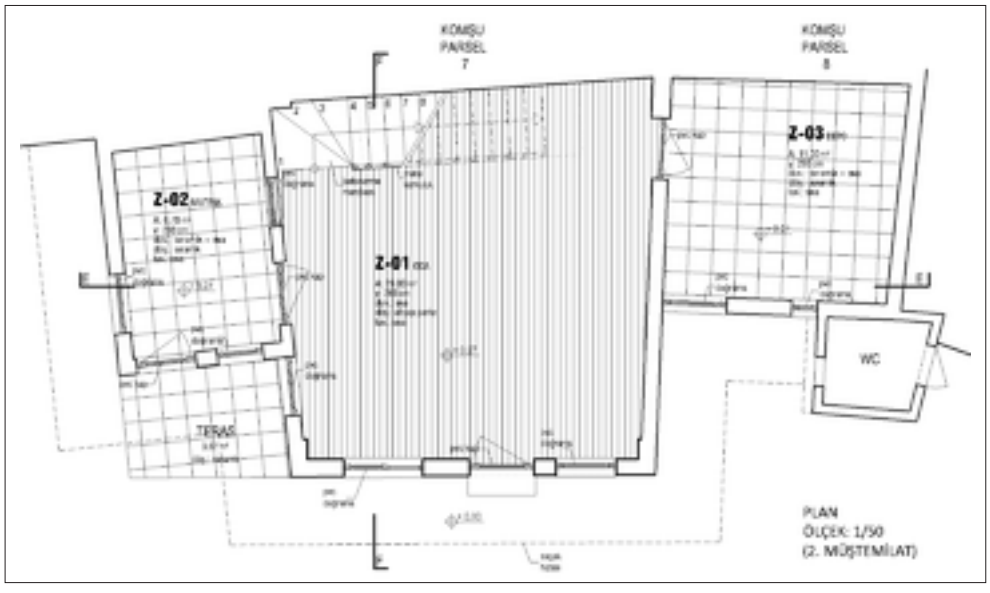
Şekil 20: Birinci müştemilat.

kaplamalarının bakım ve onarımlarının yapılması, PVC pencereler yerine özgün ahşap giyotin pencerelerin yeniden yapılması gerekmektedir. Duvar ve çatı konstrüksiyonlarının açılarak kontrol edilmesi, bakımlarının yapılması, gerekli görülen kısımların yenilenmesi ve üzerinin tekrar sıvanması önerilmiştir.

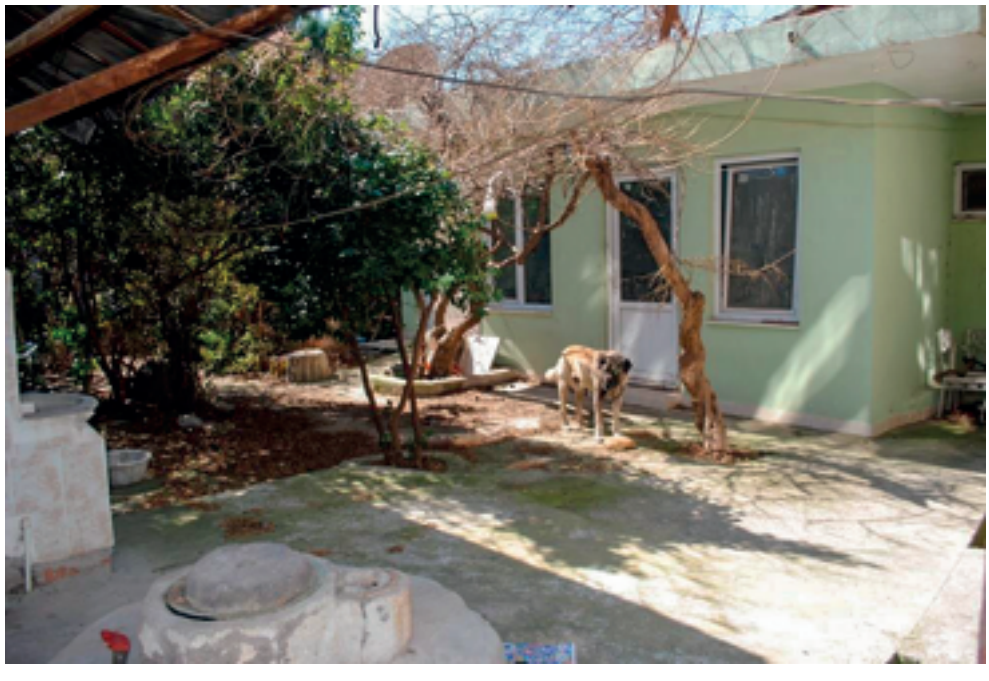
D.2 İkinci Müştemilat

İkinci Müştemilat herhangi bir özgün detay içermeyip diğerlerinden çok daha sonra inşa edilmiştir. Ortada büyük, iki yanda birer küçük mekândan oluşmaktadır (Şekil 21-22). Betonarme olan bu yapının çatısı düz dam şeklindedir. Herhangi bir çatı kaplaması veya yalıtımı bulunmayan bu yapıda çok ciddi rutubet ve yağmur suyu sorunu vardır.

Bu yapının, özgün hiçbir detayının bulunmayışı, parseldeki yapı yoğunluğunu artırması ve müze olarak işlevlendirilecek olan konağın arka bahçesinin bu işleve uygun olarak verimli kullanımını engellemesi nedenlerinden dolayı niteliksiz ek olarak kabul edilerek tamamen kaldırılması faydalı olacaktır. Bu yapının yerine, taban alanı ve yüksekliği eski yapıyı geçmeyen ve müze ziyaretçilerinin kullanacağı bir ahşap pergola önerilmiştir.

Şekil 21: İkinci müştemilatın planı (rölöve).

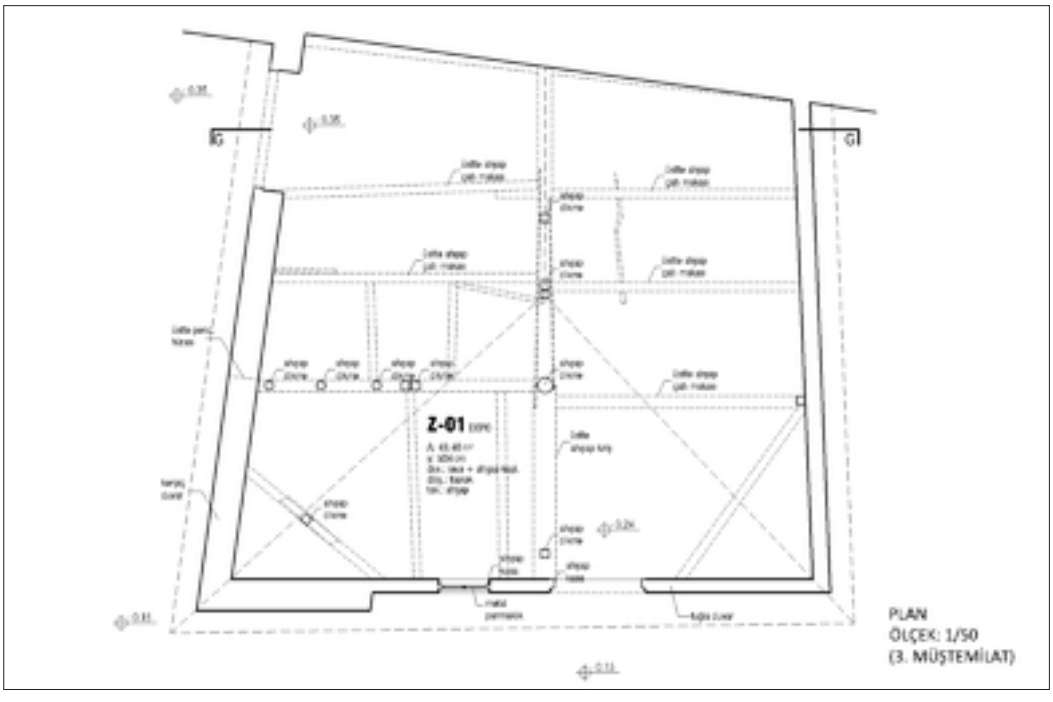

Şekil 22: İkinci müştemilat.

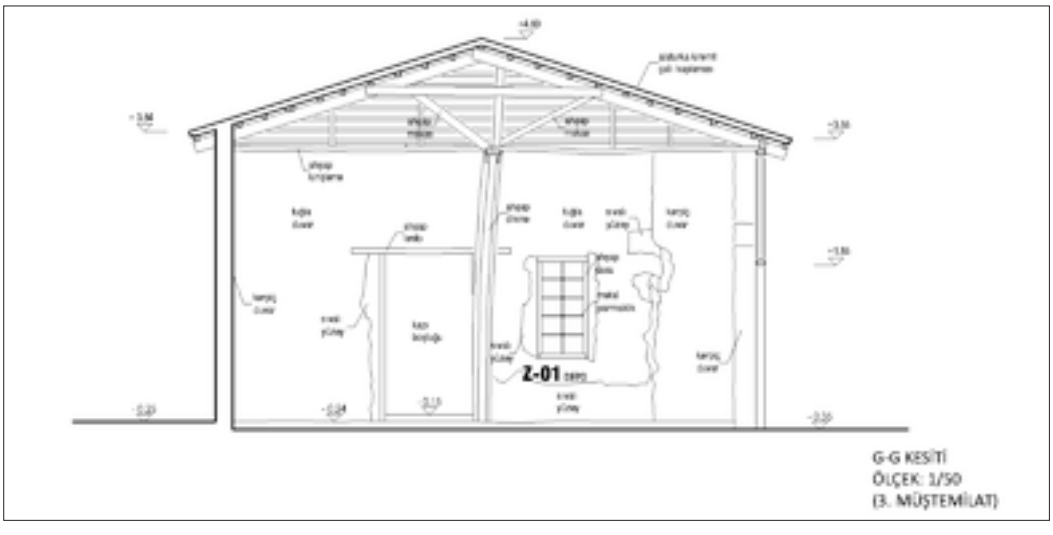
D.3 Üçüncü Müştemilat

Üçüncü Müştemilat yaklaşık 8,5 x 7,8 m boyutlarında, geniş ve yüksek (5,15 m-) tek bir mekândan oluşmaktadır (Şekil 23-24). Konağın deposu olarak hizmet etmiş olması muhtemeldir. Batı yönündeki duvar 23 cm kalınlığında ve ahşap karkas arası kerpiç dolguludur. Doğu yönündeki duvarın tamamı ve kuzey yönündeki duvarın bir parçası 41-42 cm kalınlığında ve kerpiç yığmadır. Kuzeydeki duvarın diğer parçası sonradan delikli tuğla ile değiştirilmiştir. Kerpiç yığma duvarlar içeriden ve dışarıdan kireç katkılı sıvalıdır. Güney ve batı yönündeki duvarlar içeriden ahşap kaplıdır.

Yapının batı ve güney cepheleri sağırdır. Kuzey cephesinde bir adet kapı boşluğu ve ahşap bir kasa içerisinde lokma parmaklıktan ibaret bir pencere boşluğu vardır. Doğu cephesinde üstte şerit şeklinde ve ahşap dikmelerle bölünmüş pencere boşluğu ile bir adet geniş kapı boşluğu yer almaktadır. Yapıdaki hiçbir kapı ve pencere boşluğunda kapı kanadı ya da pencere doğraması bulunmamaktadır. İç mekânda, ahşap makaslardan oluşan çatı strüktürünü taşıyan ahşap dikmeler vardır (Şekil 25). Üç yöne eğimli olan çatısı alaturka kiremit ile kaplıdır.

Şekil 23: Üçüncü müştemilat planı (rölöve).

Şekil 24: Üçüncü müştemilatın kesiti (rölöve).

Şekil 25: Üçüncü müştemilatın iç mekânı

Kuzey duvarında bulunan muhdes delikli tuğla duvarın kaldırılarak yerine aslına uygun olarak kerpiç yığma duvar yapılması önerilmiştir. Mevcut bulunan kerpiç yığma ve ahşap konstrüksiyonlu kerpiç dolgulu duvarların açılarak kontrol edilmesi, gerekli görülen kısımların aslına uygun olarak takviye edilmesi / yenilenmesi ve üzerlerinin yeniden sıvanması gerekmektedir. Çatı konstrüksiyonu olan ahşap makaslar, mertekler ve aşıkların kontrolünün yapılması, gerekli ahşap elemanların güçlendirilmesi veya aslına uygun olarak yenilenmesi önerilmiştir. Çatıyı taşıyan, zaman içerisinde rastgele yerleştirilmiş olan ve büyük oranda taşıyıcılığını yitirdiği gözlemlenen ahşap dikmelerin özgün ahşabın niteliklerine göre yenilenmesi gerekmektedir. Çatı aktarılarak kiremitler kontrol edilmeli, kiremitlerin altına su yalıtımı serilmelidir. Mevcut durumda toprak olan döşemenin sergileme işlevine uygun olması açısından doğal taş malzeme ile kaplanması önerilmiştir. Kanatları bulunmayan kapı boşluklarına projedeki gibi ahşap kapılar yapılmalıdır. Kuzey duvarındaki pencere boşluğundaki lokma parmaklığın korunması, yeni yapılacak yığma duvarda aynı konumda, aynı boyutta pencere boşluğu yapılarak bu parmaklığın burada kullanılması ve boşluğun iç kısmına ise 2 x 3 cm boyutlarında demir çerçeveli sabit cam yapılması önerilmiştir. Ayrıca doğu duvarındaki şerit pencere boşluğundaki ahşap dikmelerin arasına da aynı detaya sahip sabit camlar eklenerek yapının iç mekânının dış hava koşullarına kapatılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Binan, D., Yüce Aşkun, İ. ve Çobancaoğlu, T. (Ed.). (2014). Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları: 787. ISBN: 978-975-6264-89-8

Eldem, S. H. (1984). *Türk Evi Osmanlı Dönemi* (Cilt 1). Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayınları.

Göktaş, Ş. N. (2020) *Balıkesir Havran'da bulunan geleneksel konutların yapım teknikleri ve taşıyıcı sistem açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.

İsmailoğlu, H., & Kaan, Z. (2023). Balıkesir- Havran'daki Ahşap Konutları Koruma Sorunları: Abdullah Ertem Konağı Özelinde Bir Değerlendirme. *Bab Journal of FSMVU Faculty of Architecture and Design(Special Issue)*, 32-47.

MSGSÜ-RADA (MSGSÜ -Restorasyon Anabilim Dalı Arşivi)

Özdemir, Z. (2008). Körfezdeki Zümrüt Havran, Havran Belediyesi Yayını, İstanbul.

97 ADA
7 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

GELENEKSEL KONUT MİMARİSİNE SAHİP BİR HAVRAN EVİ: 97 ADA 7 PARSEL

Leyla Toprak Gürsu[1] – Demet Ulusoy Binan[2]

GİRİŞ

Havran; doğal yapısını, tarihi kişiliklerini, geleneksel özelliklerini, anıtsal ve sivil mimari yapılarını barındıran bir ilçedir. Geleneksel evlerdeki yaşam şartlarının günümüze uyarlanamaması ve ekonomik sebeplerden dolayı kentsel sit alanı içindeki tescilli yapıların çoğunluğu kullanılmamaktadır. Bölgedeki tarihi yapıların belgelenmesi, koruma çalışmalarının yapılması ve yapıların yeniden yaşanabilir hale gelmesi ile sivil mimarlık mirasının korunması mümkün olacaktır.

Bu makale kapsamında incelenecek olan 97 ada, 7 parsel, 226. Sokak'ta yer alan tescilli taşınmaz kültür varlığı, mimarisiyle geleneksel konut niteliği taşıyan önemli bir kültür varlığıdır. 19. yüzyıl sonu, 20. yüzyıl başlarında yapıldığı düşünülen yapı, zemin, bir normal kat ve kot farkıyla ortaya çıkmış olan yarım bodrum kattan oluşmaktadır. Zemin kat, ahşap hatıllı kerpiç duvar, üst kat ahşap karkas yapım tekniğiyle geleneksel konut niteliği taşıyan bir kültür varlığıdır (Şekil 1). Plan şeması olarak dış açık sofalıdır. Dönemsel olarak sofa kapatılmış, zemin katta tek katlı bir mutfak eki yapılmıştır. Yapı uzun yıllardır kullanılmadığı için malzeme

Şekil 1: Yapının 226. Sokak görünümleri.

1 Y. Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı
E-posta: leyla.gursu@gmail.com, ORCID: 0009-0006-1303-7517

2 Prof. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Bölümü Restorasyon Anabilim Dalı.
E-posta: demet.binan@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3513-6576

Atıf: Gürsu, L. T. & Ulusoy Binan, D. (2026). Geleneksel Konut Mimarisine Sahip Bir Havran Evi: 97 Ada 7 Parsel. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), *Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası* (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 19-32. Ege Yayınları, İstanbul.

eskimeleri ve bakımsızlıktan dolayı yıpranmıştır. Özgün mekân kurguları ve özgün detaylarına çok fazla müdahale görmemiştir, kaybolmamıştır. Yapının mevcut durum tespiti için hazırlanan analitik rölöve, malzeme ve bozulma analizleri ile koruma sorunları belgelenmiştir. Bu kapsamda hazırlanan restitüsyon projesinde yörenin mimari özelliklerine dayalı bir analoji yapılmış, yazılı ve görsel belgeler dikkate alınmıştır. Kültür varlığının gelecek nesillere aktarılması amacıyla koruma projesi önerisi hazırlanmıştır.

A. RÖLÖVE

A.1 Konum

Balıkesir ili, Havran ilçesi, Mescit Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi, 226 Sokak, 97 ada 7 parselde yer almaktadır. Kadastro alanı 148 m²'dir. Yapının 226. Sokak üzerinden iki ayrı giriş kapısı bulunmaktadır.
Yapı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 25.05.1995 tarih ve 4353 sayılı kararı ile "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı" olarak tescillenmiştir.

A.2 Plan ve Cephe Özellikleri

Yapı, dikdörtgen plana yakın, asimetrik dış sofalı, çıkmalı, kırma çatılı ile örtülüdür. Bodrum kat, zemin ve asıl yaşama mekânlarının bulunduğu üst kattan oluşmaktadır. Yapıya giriş zemin kattan 226. Sokak'tan iki ayrı giriş ile ulaşılmaktadır. Ana giriş iki çıkmanın orta aksında yer alan beş basamakla ulaşılan basık kemerli bir niş içerisinde çift kanatlı ahşap bir kapı ile sağlanmıştır. Tek basamakla ulaşılan soldaki çıkmanın altında yer alan daha küçük tek kanatlı kapıdır. Bu giriş taşlık alana açılmaktadır. Z02 Taşlık alanından sofaya (Z01) dört basamakla ulaşılmaktadır. Zemin katta; taşlık, taşlıktan dört basamakla ulaşılan sofa, sofanın yanında iki oda (Z03 ve Z04) bulunmaktadır. Z03 Odaya tek kanatlı, Z04 Odaya çift kanatlı ahşap kapıdan girilmektedir Taşlık alanına yapının yol cephesinden tek kanatlı ahşap kapı ile ayrıca giriş bulunmaktadır. Kapının sağında çeşme ve önünde beton havuzu bulunur. Havuzun üstünde demir parmaklıklı ahşap pencere bulunur. Taşlık zemininde özgün malzemeye rastlanmamıştır, şap tespit edilmiştir. Z01 Sofa ve Z02 Taşlık alanının tavanı, ahşap lambri olarak bütüncül devam etmektedir. Üst kata çıkışı sağlayan ahşap merdiven Z02 Taşlık mekânının güneyinde yer almaktadır. Merdivenin sağ tarafındaki kapıdan Z05 Mutfak alanına geçilmektedir. Bu alanın yakın dönemde çağdaş yapım tekniği ile yapıldığı tespit edilmiştir. Tuğla duvarlarının üzeri sıvalıdır. Tavanı betonarme plak döşemedir. Zemin döşemesi karo mozaik kaplamalıdır. İki adet ahşap penceresi bulunur. Merdivenin sol tarafındaki kapıdan Z06 Odaya ve onun içinden Z07 Banyo alanına geçilmektedir. Kapısı ahşap çatma kapıdır. Zemini betondur. Ahşap doğramalı penceresi Sundurma alanına açılmaktadır. Duvarları kâgir üzeri sıvalı, tavanı ahşaptır. Doğu yönündeki duvarda ahşap kapaklı niş bulunmaktadır. Z07 Banyo alanına, Z06 odasından ahşap kapı ile geçilmektedir. Kapının yanında bir adet ahşap pencere bulunmaktadır. Banyo alanının kat yüksekliği, odadan daha düşüktür. Z06 Odasının ahşap tavanı bütün devam etmektedir. Z07 Banyo alanının duvarları ve tavanı sıvalı, zemini betondur. Z08 tuvalet alanına Z06 Odadan geçilmektedir. Z08 Tuvalet, arka bahçe tarafına açılan bir adet ahşap penceresi bulunur. Tavanı ahşaptır. Z01 Sofadan arka bahçe çıkış kapısı ahşaptır. Kapının açıldığı alan sonradan metal bölücülerle kapatılmış, sundurma alanı oluşturulmuştur. Bahçeye çıkış bu sundurma alanından olmaktadır. Z03 ve Z04 No'lu odalar ve sofanın altına den kgelen bölümde, kot farkından dolayı ortaya çıkmış olan bodrum katına taşlık bölümünden ahşap kapaklardan geçilmektedir. Depo ve kömürlük olarak kullanıldığı tespit edilen Bodrum katında yağ küpleri bulunmaktadır. Arka bahçeye bakan odanın küçük bir penceresi bulunmaktadır (Şekil 2-3).

Birinci Kat;

Alt kattan gelen ahşap merdiven 101 Sofa mekânına ulaşmaktadır. Dış sofalı plan tipindeki evin, sofasının yapıldıktan bir süre sonra kapatıldığı düşünülmektedir. Sofanın, cephesinde kemer şeklindeki sıva çatlaklarının olması ve Havran geleneksel sivil mimarisi tipolojisinden ahşap dikmeli, kemerli cepheye sahip olduğu düşünülmektedir. Sofada cepheye açılan bir adet ahşap kapı ve iki adet normal kanatlı ahşap pencere bulunur. Pencere altlarında ahşap lambri kaplamalar mevcuttur. Kapının önünde daha önce balkon olduğu düşünülmektedir. Sofanın ahşap zemin kaplaması ile ahşap çıtalı tavanı ve tavandaki ahşap çarkıfelek süslemesi özgündür 101 Sofa mekânına üç oda ve bir sandık odası niteliğindeki küçük bir odanın ahşap kapıları açılmaktadır.

Şekil 2: Zemin kat taşlık ve 1. kat sofa alanından görünümler.

Sofanın kuzey duvarında cam kapaklı, ahşap raflı bir adet dolap nişi ve 104 numaralı oda ile sofa arasındaki duvarda bir adet ahşap pencere bulunmaktadır. Sofaya açılan, yapının sokak cephesindeki iki adet cumbalı odası olan 102 ve 104 numaralı odaları, yapı elemanlarının nitelikleri ve süslemesi bakımından evin has odaları olduğu anlaşılmaktadır. 102 numaralı odanın cumba üstüne gelen bölümünde, güneybatı cephesinde, 4 adet ahşap kepenkli ahşap giyotin pencere bulunmaktadır. Kapının yanında ahşap raflı, ahşap kapaklı dolap bulunur. Odanın zemin kaplaması özgün ahşap kaplamadır. Tavanı ahşap çıtalı tavandır. Zemin kaplamalarında bozulmalar mevcuttur. Tavanları iyi durumdadır. 103 Depoya sofadan dar bir ahşap kapı ile geçilmektedir. 102 ve 104 numaralı odaların arasında yer alan odanın genişliği 53 cm'dir. Bu sebepten odanın sandık odası olduğu düşünülmektedir. Odada cepheye açılan ahşap bir pencere boşluğu ve ahşap kepenk bulunmaktadır. Yapının en nitelikli odası olan, has olduğu düşünülen 104 numaralı odanın sofadan geçilen ahşap kapısı özgündür. Kapının yanında yer alan ahşap raflı, çekmeceli, renkli camlı ahşap dolap bulunmaktadır. Odanın cumba üstüne gelen bölümünde, güneybatı cephesinde, 4 adet ahşap kepenkli, ahşap giyotin pencere bulunmaktadır. Pencere camlarında renkli camlar kullanılmıştır. Kuzey yönündeki duvarda ahşap niş bulunmaktadır. Sofaya komşu olan doğu duvarında sofaya açılan ahşap giyotin pencere bulunmaktadır. Odanın zemin kaplaması özgün ahşap

Şekil 3: Rölöve Kat planları, döşeme planları ve tavan planları.

kaplamadır. Tavanı ahşap çıtalı tavandır, tavanın ortasında ahşap çarkıfelek süsleme bulunmaktadır. Zemin kaplamalarında bozulmalar mevcuttur. Tavanları iyi durumdadır. Yapının üst katına çıkan merdivenin sağ tarafında yer alan, sofadan ahşap kapı ile geçilen 105 numaralı odanın arka bahçeye bakan iki adet ahşap giyotin penceresi bulunmaktadır. Odanın güney cephesindeki duvarında bir adet kapı ile teras alanına çıkılmaktadır. Odanın zemini ahşap kaplamalı olup, tavanı da özgün ahşap pasalı tavandır. 105 no'lu odadan tek kanatlı metal kapı ile çıkılan 106 no'lu Teras alanı 17 m^2'dir. Zemin kattaki mutfak alanının yapılması ile ortaya çıkan teras alanının, zemini beton, parapet duvarları tuğladır (Şekil 4-6).

Şekil 4: Rölöve enine ve boyuna kesitler.

Güney (Giriş) Cephesi;

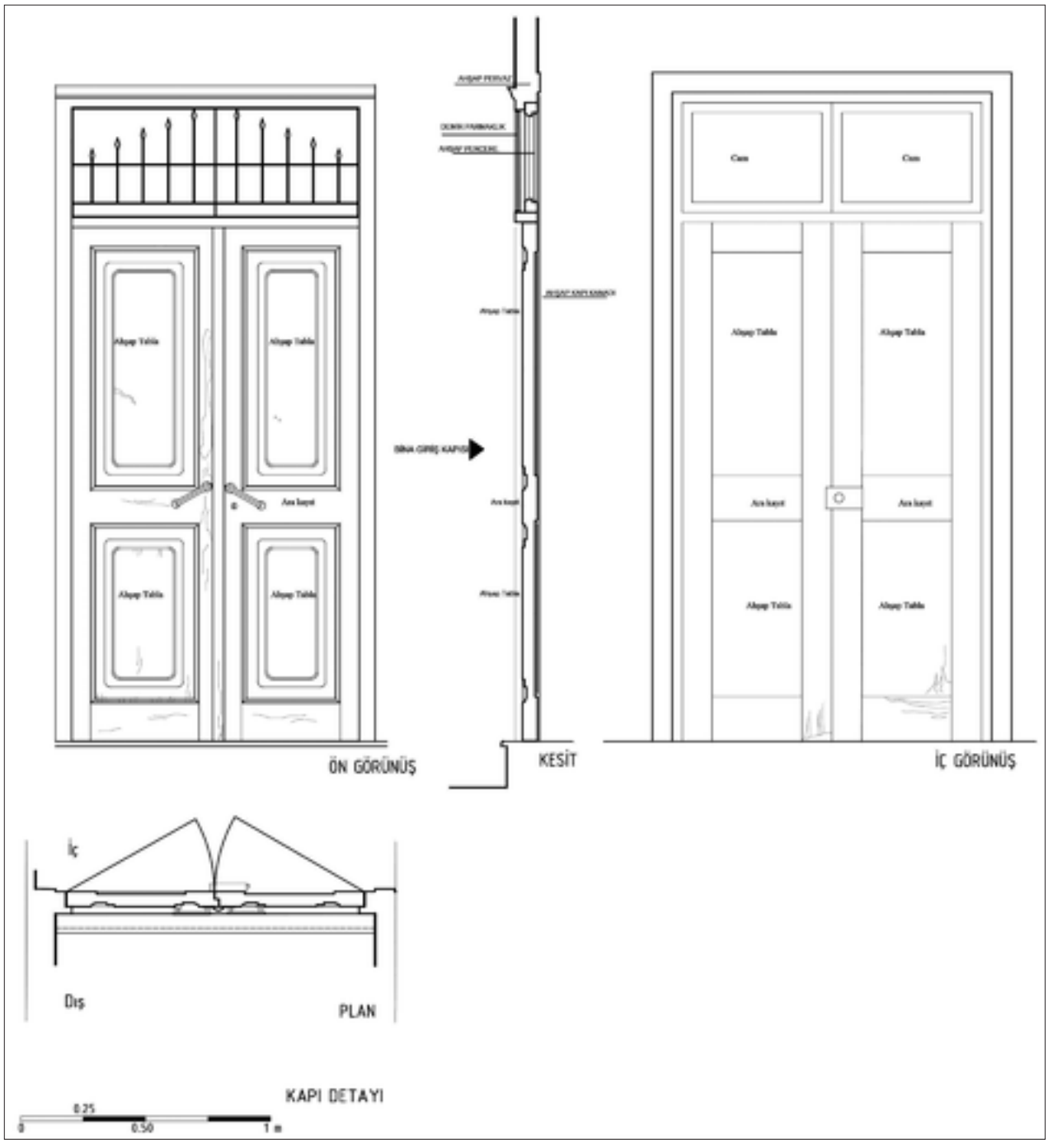
Yapının ana giriş cephesini güney cephesi oluşturmaktadır. Bölgenin sivil mimarlık örneklerinde rastlanılan ahşap cumbalar, yapının giriş cephesinde giriş kapısının sağında ve solunda simetrik duruşuyla görsel zenginlik yaratmaktadır. Cumbalar ahşap ahşap karkaslı, bağdadi çıta üzeri sıvalıdır. Cumbalarda ikişer adet ön cepheye, ikişer adet ise yanlarında yer alan ahşap giyotin pencere ve ahşap kepenkleri görülmektedir. Cumbanın altının alt duvar ile eğrisel formda birleştiren bağdadi sıvalı duvar, cephede heybetli bir görünüm yaratmaktadır. İki cumbanın orta aksında, 5 basamakla çıkılan, çift kanatlı ahşap giriş kapısı bulunmaktadır. Sağ taraftaki cumbanın altında yapının ikinci giriş kapısı bulunur. Cephenin güneyinde, tek katlı betonarme sistemle yapılmış, üstü tuğla parapet duvarlı, teras çatılı eklenti bulunmaktadır. Saçakları ahşap kaplamalı, köşe detayında yine yerel mimari örneklerinde görülen şeklinde tipik bir saçak altı ahşap kaplama detay görülmektedir. Yapının bu cephesinde sıva dökülmeleri ciddi oranda görülmektedir (Şekil 5).

Kuzey (Arka Bahçe) Cephesi;

Arka bahçeye bakan kuzey cephesinin duvarlarının zemin kat hizasının tuğla üzeri badana boyalı olduğu, birinci kat duvarlarının ahşap bağdadi çıta üzeri sıvalı olduğu görülmektedir. Üst kat sofa sonradan kapatıldığı için, alt kat ile pencere tip, orantı ve bölüntüleri bakımından zemin kat ile uyum göstermemektedir. Sofadan boşluğa açılan kapının önünde, sundurma alanının üstünde balkon olduğu düşünülmektedir. Sofanın, cephesinde kemer şeklindeki sıva çatlaklarının olması ve Havran geleneksel sivil mimarisi tipolojisinden ahşap dikmeli, kemerli cepheye sahip olduğu düşünülmektedir. Sofada cepheye açılan bir adet ahşap kapı ve iki adet normal kanatlı ahşap pencere bulunur. Sundurma ve WC bölümü de yapıya sonradan eklendiği için bütünlük sağlamamaktadır. Sundurmanın üstündeki ahşap giyotin pencereler özgündür (Şekil 5).

Şekil 5: Rölöve ön ve arka cephe.

Şekil 6: Özgün yapı elemanı detayları.

A.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Yapının zemin katı kerpiç yığma, sokağa bakan cephede yer alan çıkmalar ve üst katın ara bölücü duvarları ahşap hatıllı, bağdadi sıvalıdır. Ahşap dikmelerin üzeri ahşap çıtalar ile kaplanmıştır. Ahşap zemin ve tavanların üzeri de ahşap özgün kaplamalıdır. Kapılar ahşap, pencereler ahşap giyotin ve açılır kanatlıdır. Üst kata çıkış merdiveni ahşap basamaklı ve ahşap korkulukludur. Ahşap kapaklı dolapları ve ahşap kapaklı nişleri bulunmaktadır. Çıkma ahşap payanda ile desteklenmektedir. Zemin kat pencereleri üzerinde yeşil boyalı ahşap atkı bulunmaktadır. Bodrum kat duvarları sıvasız moloz taş duvar, tavanı ahşap karkas, zeminleri de moloz dolguludur. Kırma çatı yapım sistemine sahip yapının, özgün çatı örtüsü alaturka kiremittir. Zemin katta Mutfak olarak kullanılan kısım ve üst katında teras olan kısım betonarmedir, yapıya sonradan ilave edilmiştir (Şekil 7).

Şekil 7: Kronolojik analiz.

B. RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

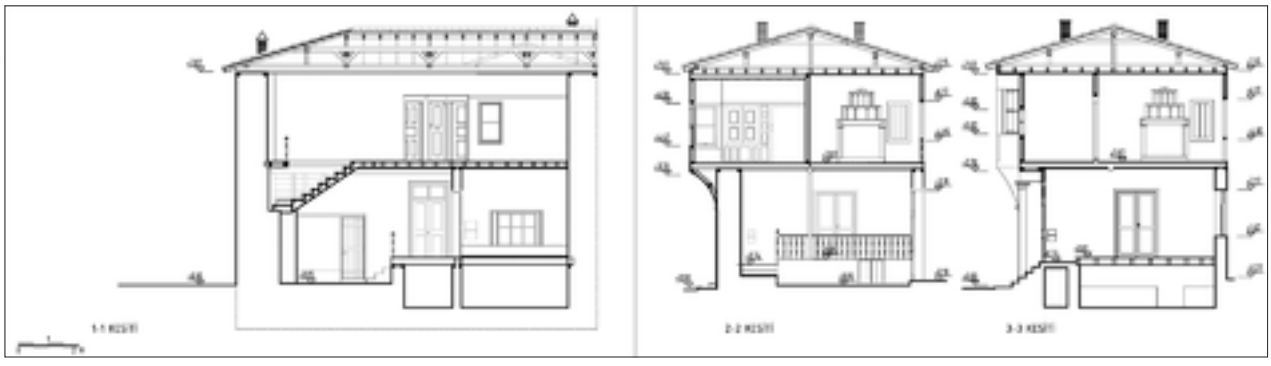
Özgün işlevi konut olan yapı, mahalle sakinlerinden alınan bilgiye göre yaklaşık 20 yıldır kullanılmamaktadır. Sonraki dönemlerde taşlık gibi geleneksel işlevini yitiren mekânlar hol, banyo gibi mekânlarına dönüştürülürken özgününde mevcut olmayan mutfak eklentisi yapılmıştır. Restitüsyon önerisi geliştirilirken mevcut yapı üzerindeki izler ile karşılaştırılarak analiz edilmiş, Havran tarihi konut yapılarının analojik verilerinden faydalanılmış ve mimari gereklilikler de eklenmiştir. Birinci dönem restitüsyon, yapının ilk yapım tarihi olan 19. yy sonu – 20. yy başındaki durumunu göstermektedir. İkinci dönem ise cumhuriyet dönemi, erken dönemde yapılan onarım sonrasındaki durumunu göstermektedir.

1. Dönem

Birinci dönem restitüsyonu zemin kat planında gösterildiği üzere, yapıya büyük ahşap bir giriş kapısıyla sofa mekânından girilmektedir. Hayvan girişi taşlığa açılan tek kanat ahşap kapıdan olmaktadır. Bu kapının yanındaki havuzdaki tulumba ile su temini mümkün olmaktadır. Ana giriş kapısının açıldığı sofadan geçiş yapılan iki bölümlü oda, analojik veri ve yapıdan gelen izlere göre tek bir mekândır. Sedir, ocak ve kapı gibi elemanlar mimari gerekliliklere göre yerleştirilmiştir. Merdivenin yanındaki, taşlığa açılan kapıdan girilen mekân, içinde yıkanma sekisi, ocak, dolap nişi bulunan mutfak olarak kullanılmaktadır. Mutfağın yanındaki, bahçeye bakan kapısı olan hacimin tuvalet olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Yapının kot farkından dolayı ortaya çıkmış olan, büyük odanın altındaki bodrum katında yağ küpleri bulunmasından dolayı depo ve kömürlük olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Zemin kattaki ahşap merdiven, üst kattaki sofa mekânına çıkmaktadır. Analojiye göre açık dış sofalı olan yapının, üst kattaki sofasının arka bahçeye bakan cephesi ahşap dikmeli, kemerli bir cephe sistemine sahiptir. Sofanın kuzey duvarında, duvarda izleri tespit edilen ve analojiye göre şekli oluşturulan ocak ve yanındaki ahşap dolap bulunmaktadır. Sofaya açılan 4 dört adet odanın, ahşap döşeme kaplamaları, tavan kaplamaları rölövesi ile aynıdır, herhangi bir müdahale görmemiştir. Odaların üç tanesinde ocak ve ahşap dolap / nişleri ile odaların dönem kullanıma uygun şekliyle restitüsyonu yapılmıştır (Şekil 8-9).

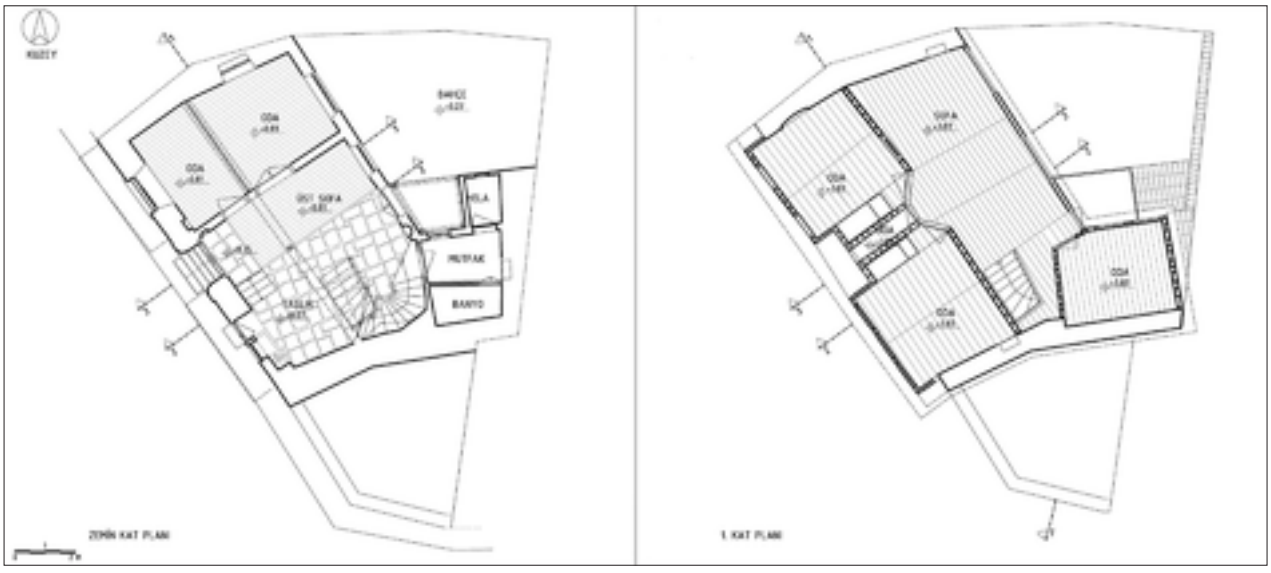
Şekil 8: 1. Dönem restitüsyon kat planları, tavan planları.

Şekil 9: 1. Dönem restitüsyonu enine ve boyuna kesitler.

2. Dönem

İkinci dönem restitüsyonda, zemin katta günümüzde de bulunan cumhuriyet dönemi eklentileri görülmektedir. Z01 ve Z02 No'lu odaları ahşap duvar ile ayrılmıştır. Buna bağlı olarak Z01 No'lu odaya giriş için yeni bir ahşap kapı yapılmıştır. Z04 mutfak mekânına tuğla yapılan duvar eklentisi ile Z05 Banyo alanı oluşturulmuştur. Günümüzdeki bahçedeki sundurma eki, özgün olmadığı için kaldırılmıştır. Üste kata çıkan ahşap merdiven korunmuştur. 1. kattaki açık sofa alanı ahşap karkaslı, bağdadi sıvalı olarak, analojik verilere bakarak iki adet

Şekil 10: 2. dönem restitüsyon kat planları.

Şekil 11: 2. dönem restitüsyon enine ve boyuna kesitler.

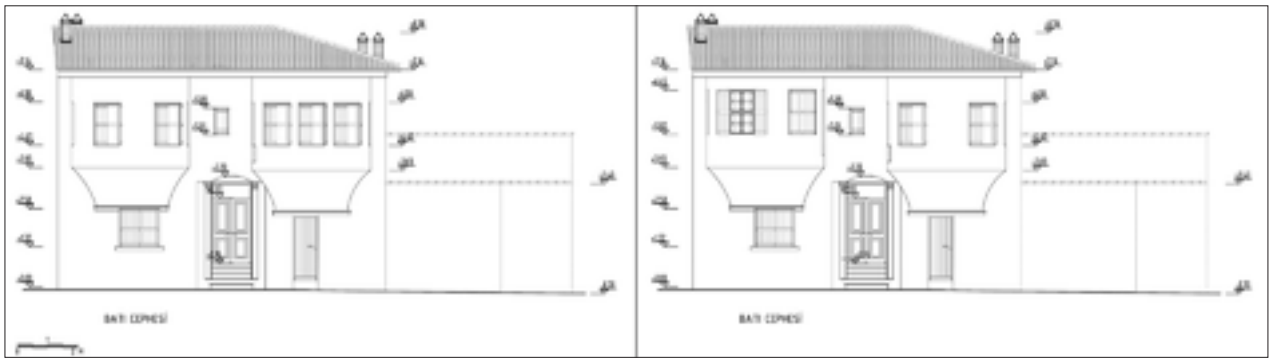
pencere ile kapalı bir mekân haline getirilmiştir. İç duvarda pencere altlarına ahşap lambri yapılmıştır. Sofadaki ve diğer odalardaki ocaklar, dönem itibariyle kullanım dışı oldukları için kaldırılmıştır. Sofadan balkona çıkan kapıdan ve cephedeki ahşap kat silmesinden dolayı balkon alanı oluşturulmuştur. Özgün kısımlar günümüzdeki hali ile bırakılmıştır (Şekil 10, 11).

Cephe Restitüsyonu;

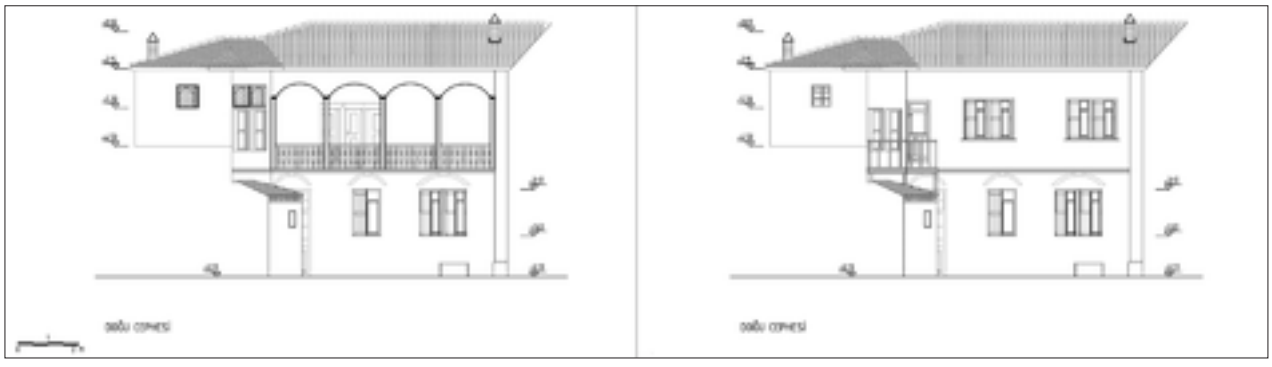
Giriş (Ön) Cephesi: 1. döneme ait cephe çizimi mimari gereklilikler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Ahşap giyotin pencerelerinin üstünde yer alan tepe pencere hakkında herhangi bir veriye ulaşılamamış, analojik verilerden yararlanılarak, günümüzdeki yapı izleri referans alınarak tepe pencereleri belirlenmiştir.

2. döneme ait cephe düzeninde, zemin katta, günümüzdeki halinde olduğu üzere, tek kanatlı giriş kapsının yanında taşlığı aydınlatma amaçlı küçük bir ahşap pencere bulunmaktadır. 1. kat cephe düzeninde ise günümüzdeki haliyle olduğu gibi tepe pencerelerinin olmadığı, giyotin pencere boyut ve sayılarında değişiklik olmuştur. Yalnız çatı konstrüksiyonunun günümüze göre sağlam hali ve kotları baz alınmıştır (Şekil 12).

Arka Bahçe Cephesi: 1. döneme ait restitüsyonda zemin katta özgün kısımlar günümüzle aynıdır. 1. katta yapılan anoloji, yapıdan gelen izler ve fotoğraflar ile sofanın açık olması, kemerli, ahşap dikmeli ve ahşap korkuluklu bir cephe düzeni oluşturulmuştur. Ön cephede olduğu gibi ahşap giyotin pencerelerin üstünde analojik verilerden faydalanarak detaylanıdırılan tepe penceleri bulunmaktadır. 2. döneme ait cephe çiziminde, üst kattaki sofanın kapatıldığı, ahşap pencereli cephe düzenine sahip olduğu görülmektedir. 1. dönemde görülen tepe pencereleri kaldırılmıştır. Ahşap giyotin pencereler 2. dönemde de korunmuştur. Pencereler ahşap kepenk yapılması analojik ve mimari gereklilik olarak değerlendirilmiştir. Balkon ve balkona çıkan kapı 2. döneme ait özgün mimari elemanlar olarak çizilmiştir (Şekil 13).

Şekil 12: 1. ve 2. dönem restitüsyon ön cephe görünümleri.

Şekil 13: 1. ve 2. dönem restitüsyon arka cephe görünümleri.

C. SONUÇ VE KORUMA ÖNERİLERİ

Yapının koruma ilkeleri doğrultusunda yapılacak olan restorasyon onarımı sonrasında özgün işlevi olan konut fonksiyonunu devam ettirmesi amaçlanmaktadır. Koruma projesi hazırlanırken, restitüsyon verileri, mimari gereklilikler ve günümüz ihtiyaçları göz önünde bulundurulmuştur.

İŞLEVLENDİRME: Yapı özgün olan konut işlevini devam ettirecektir. Restorasyon önerisinde, açık sofalı plan şemasının korunması, ancak günümüz şartlarında yaşam konforunu sağlamak amacıyla sofanın sürgülü cam bölücü bir sistem ile kapatılması önerilmiştir.

Yapının Onarımına İlişkin Müdahale Yaklaşımları;

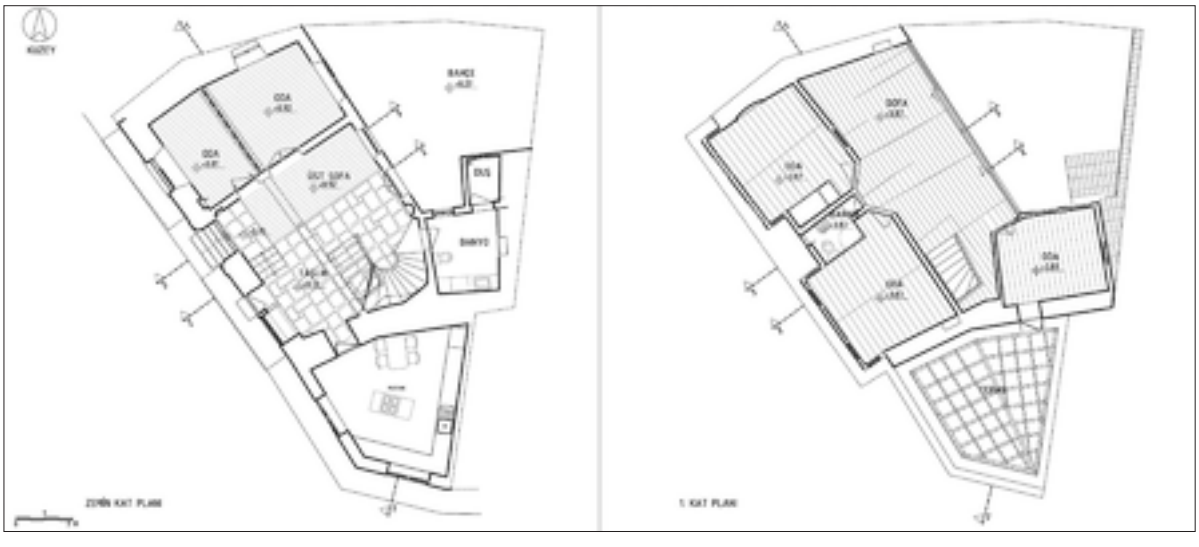
Yapının restorasyon uygulaması esnasında yöntemleri koruma ilkeleri bağlamında aşağıda belirtilen sıralama ile yapılması önerilmektedir.

1. **Niteliksiz eklerin kaldırılması:** Yapıya sonradan eklenen tüm niteliksiz eleman ve malzemelerin kaldırılması;
2. **Bakım ve Onarım:** Yapıdaki korunacak çatının, ahşap ve demir gibi malzeme ve yapı elemanlarının bakımının yapılması;
3. **Yenileme:** Yerinde bırakılamayacak ölçüde bozulmuş yapı elemanlarının aslına uygun olarak yenilenmesi, özgün detayına uygun olarak detayı sıhhileştirilen yapı elemanlarının uygulanması;
4. **Yeniden yapım:** Kaybolmuş yapı elemanlarının aslına uygun olarak önerilen malzeme ve detaylarda yeniden yapılması.

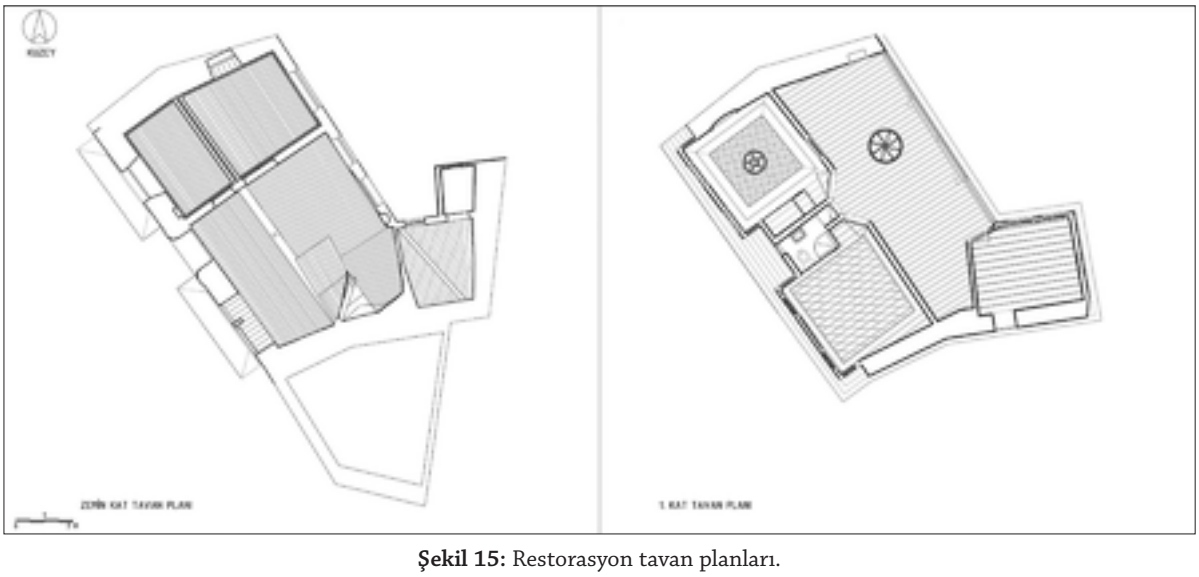
Müdahaleler

Bina, yapısal olarak iyi durumdadır. Kâgir duvar ve ahşap sisteminde herhangi bir bozulma tespit edilmemiştir. Bu sebeple, uygulama esnasında raspa sonrası kâgir duvarlarda ve ahşap iskeletinde gerekli görülen yerlerde kısmi tamamlama, onarım veya elemanların değiştirilmesi mümkündür. Sıva raspasının, özgün sıvanın bağlayıcılığını kaybettiği yüzeylerde yapılması gereklidir. Aynı zamanda kendiliğinden dökülmüş olan sıvalı duvar yüzeylerinin temizlenmesi, yüzeyin tekrar sıvanması için hazırlanması ve özgün sıva harcına uygun analizle

hazırlanmış sıva ile sıvanması uygun olacaktır. Cephelerde bozulduğu ve döküldüğü tespit edilen bağdadi sıvalı yüzeylerin bağdadi çıtaların yenilenmesi ve uygun detayında sıvanması gereklidir. Zemin kattaki taşlık, odalardaki ve mutfak alanındaki muhdes beton, şap ve karo mozaik zemin kaplamalarının sökülmesi, yerine doğal taş zemin kaplama yapılması önerilmektedir. Ahşap zemin kaplamalarında gerekli yerlerde açılması, kadronlarda yenileme yapılması, kaplama elemanlarının değiştirilmesi, yüzeylerin sistre ve cila yapılması önerilmektedir. Tüm ahşap elemanların (saçak altı kaplama, kapı, pencere, merdiven, korkuluk, lambri, dolap gibi) raspa edilmesi, gerekli parça onarımlarının aslına uygun detayında yapılması ve boyanması önerilmektedir. Kaybolmuş ahşap elemanların özgün detayına uygun şekilde yeniden üretilmesi uygun olacaktır. Sonradan yapılmış demir doğrama ve kapıların sökülmesi, yerine ahşap kapı ve doğrama yapılması önerilmektedir. Çatıdaki Marsilya kiremitlerin kaldırılarak alaturka kiremit kaplama yapılması, kırılan, eksilen alaturka kiremitlerin onarılması, yıkılan bacanın yeniden yapılması çatı onarımları kapsamında önerilmektedir. Sahip olunmuş olan hakkın muhafazasına uygun olarak mutfak hacminin yıkılmadan yenilenmesi, pencere boşluklarına ahşap doğrama ve cephe ile uyumlu olarak ahşap kepenk yapılması önerilmektedir. Yapının işlevine uygun olması, hava şartlarına karşı yapıyı korumak amacı ile sofanın ahşap dikmeleri arasına, balkona açılan ahşap doğramalı camlı kapı yapılması önerilmektedir. Zemin kattaki Z05 ile Z06 No'lu mekânlar arasındaki sonradan yapıldığı tespit edilen yüksekliği 2,20 mt olan duvar ve tavanın kaldırılarak, Z06 No'lu Odanın tamamının banyo yapılması önerilmektedir. Üst kattaki 102 No'lu Odada, 103 No'lu ara oda ile mevcut ahşap dolabı koruyarak bir ıslak hacim önerilmiştir. Terasın üstüne ev halkının günlük ihtiyaçları için ahşap pergola yapılması da uygun olacaktır (Şekil 14-17).

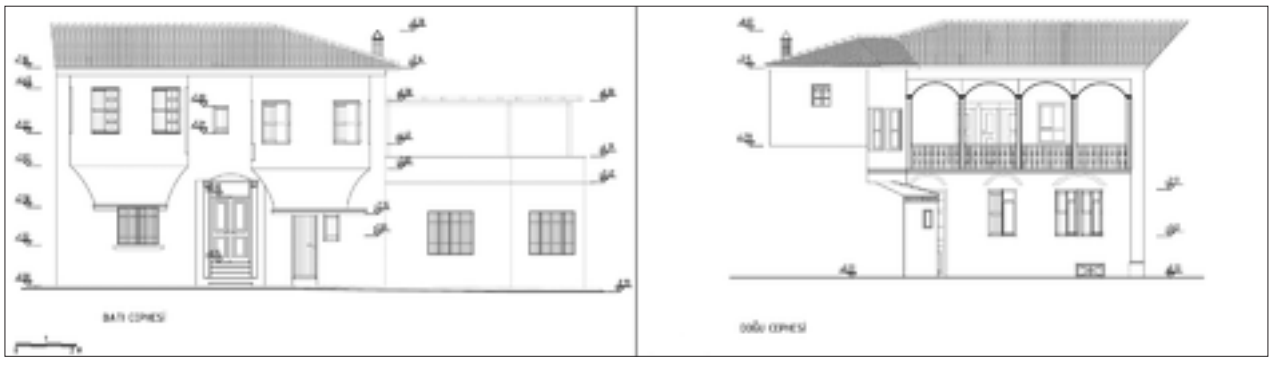
Şekil 14: Restorasyon tefrişli kat planları.

Şekil 15: Restorasyon tavan planları.

Şekil 16: Restorasyon enine ve boyuna kesitler.

Şekil 17: Restorasyon ön cephe ve arka cephe.

KAYNAKÇA

Adalı, B. (2013). *Havran Kentsel Sit Alanı ve Dumlupınar Caddesi Koruma Önerisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Göktaş, Ş. N. (2020) *Balıkesir Havran'da bulunan geleneksel konutların yapım teknikleri ve taşıyıcı sistem açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.

Havran Belediyesi. (t.y.). *İlçemizin tarihi.* https://www.havran.bel.tr/havran/ilcemizin-tarihi/

T.C. Havran Kaymakamlığı. (t.y.). *İlçemizin tarihi*. Havran Kaymakamlığı. https://www.havran.gov.tr/ilcemizin-tarihi

İsmailoğlu, H., & Kaan, Z. (2023). Balıkesir- Havran'daki Ahşap Konutları Koruma Sorunları: Abdullah Ertem Konağı Özelinde Bir Değerlendirme. *Bab Journal of FSMVU Faculty of Architecture and Design(Special Issue)*, 32-47.

Özdemir, Z. (2008). Körfezdeki Zümrüt Havran, Havran Belediyesi Yayını, İstanbul.

38 ADA
18 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

HAVRAN'DA SİVİL MİMARLIK ÖRNEĞİ BİR KONUT: 38 ADA 18 PARSEL

Cem Balcan[1] – Demet Ulusoy Binan[2]

GİRİŞ

Balıkesir ili Havran ilçesi 38 ada 18 parsel sayılı yerde bulunan yapı, Gündoğdu Caddesi üzerinde bitişik nizam şekilde konumlanmıştır (Şekil 1). Konut, Havran'ın geleneksel konutlarının ortak özelliklerini barındıran (Göktaş, 2020), özgünlüğünü korumuş sivil mimarlık örneklerinden biridir. Bu bakımdan Havran'ın geçmişteki özgün konut mimarîsi, ev yaşamı ve yapı üretme biçimi hakkında önemli bir belge değeri vardır. Mimarî özellikleri düşünüldüğünde 20. yüzyılın ilk yarısında yapılmış olması muhtemeldir.Zamanın getirdiği yıpranmanın, yapının bir süredir kullanılmamasından kaynaklı bozulmaların ve dar sokaktan geçen büyük bir aracın cumbanın köşesine çarpması sonucu oluşan hasarın yanı sıra, süreç içerisinde yapıda birtakım değişiklikler de gerçekleşmiştir. Ancak yapı; kütle, cephe, yapım tekniği ve malzeme özellikleri bağlamında büyük ölçüde özgünlüğünü korumaktadır.

Şekil 1: Sivil mimarlık örneği konutun ön cephesi.

1 Arş. Gör. Dr., Gebze Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü Restorasyon Anabilim Dalı.
E-posta: cembalcan@gtu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8192-6686

2 Prof. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Bölümü Restorasyon Anabilim Dalı.
E-posta: demet.binan@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3513-6576

Atıf: Balcan, C. & Ulusoy Binan, D. (2026). Havran'da Sivil Mimarlık Örneği Bir Konut: 38 Ada 18 Parsel. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), *Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası* (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 33-48. Ege Yayınları, İstanbul.

A. RÖLÖVE

Yapının rölövesi, Havran Belediyesi ile Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi arasındaki iş birliği çerçevesinde (Binan vd., 2014), 2016 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı'nda yer alan Restorasyon Projesi II dersi kapsamında Prof. Dr. Demet Ulusoy Binan danışmanlığında Cem Balcan tarafından hazırlanmıştır.

A.1 Konum

Yapı Gündoğdu Caddesi üzerinde bitişik nizam konut dokusu içerisinde yer almaktadır (Şekil 2). Bulunduğu parselde (38 ada 18 parsel) sokağa bitişik olarak konumlanan yapının arka bahçesinde bir de müştemilat niteliğinde yapı yer almaktadır. Caddeye bakan ön cephesi doğuya bakmaktadır.

Şekil 2: Vaziyet planı.

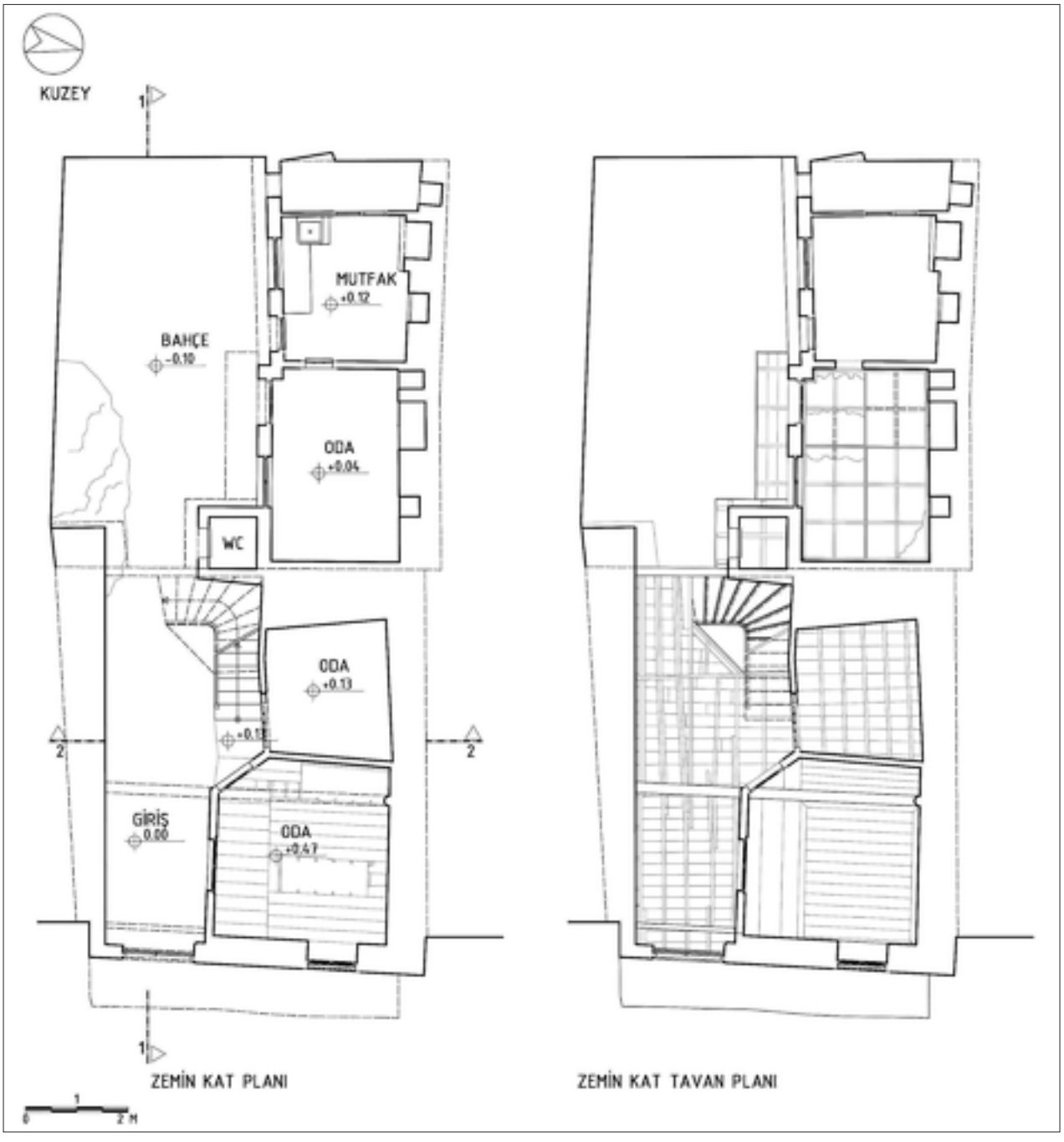
A.2 Plan Özellikleri

Konut yaklaşık olarak 55 m^2 boyutunda bir taban alanı üzerine oturmaktadır. Üst kat ise çıkmalar ile birlikte yaklaşık 61 m^2 alana sahiptir. Arka bahçede yer alan tek katlı müştemilat kısmı ise yaklaşık 29 m^2 boyutundadır. Yapı dış sofalı, iki odalı geleneksel Türk evi plan tipindedir (Eldem, 1954). Havran'ın geleneksel konutlarında dış sofalı şemanın yaygın olduğu görülmektedir (Adalı, 2013).

Zemin Kat

Doğu yönündeki sokaktan iki kanatlı ahşap ana giriş kapısı ile taşlık mekânına girilmektedir (Şekil 3). Döşemesi toprak olan taşlığın kuzeybatı yönünde üst kata çıkan ahşap merdiven vardır. Bahçeye açıldığı batı yönündeki boşlukta herhangi bir kapı veya duvar olmayan taşlık, yarı açık bir mekân özelliği göstermektedir. Taşlığın kuzey yönünde iki adet oda yer almaktadır.

Odalara, merdivenin önündeki yüksek bir set ile giriş sağlanmaktadır (Şekil 4). Kuzeydoğu yönündeki büyük odaya üç basamak çıkılarak, diyagonal şekilde konumlanmış olan camlı kapıdan girilmektedir. Bu odanın biri caddeye biri taşlığa açılan iki adet ahşap penceresi vardır. Ahşap kaplama olan döşemede, konstrüksiyonun parçalanması sonucu büyük boşluklar oluşmuştur. Kuzeybatıda ve daha küçük olan odaya taşlıktan iki basamak ile çıkılarak ahşap bir kapıdan girilmektedir. Odanın döşemesi mevcut durumda toprak olup, taşlığa açılan küçük penceresi dışında başka açıklığı yoktur. Büyük odanın tavanı ahşap kaplı iken, taşlık ve küçük odanın tavanlarında ahşap döşeme strüktürü görünmektedir.

Şekil 3: Zemin kat döşeme ve tavan planları.

Şekil 4: Zemin kat taşlık mekânı.

Taşlığın batı yönünde, merdivenin hemen arkasında, yapıya bitişik olarak kare planlı helâ mekânı yer almaktadır. Helânın kapısı bahçeye açılmaktadır. Ahşap strüktürlü üst örtüsü metal sac ile kaplıdır.

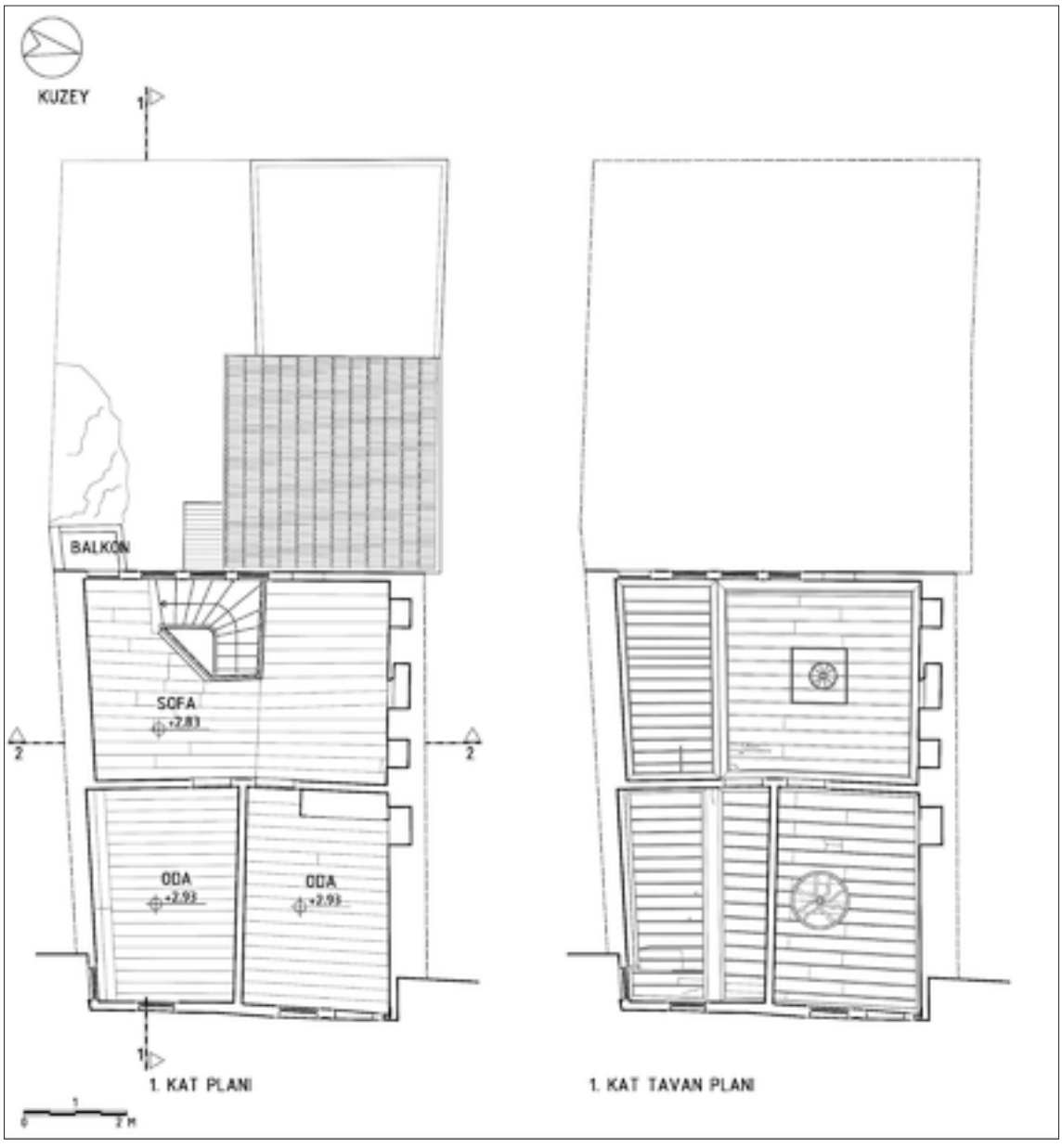
Birinci Kat

Dış sofalı, iki odalı plan şemasına sahip olan üst katta batıda sofa, doğuda iki adet oda yer almaktadır (Şekil 5). Zemin kattan merdiven ile ulaşılan sofanın batı yönünde ahşap bir kapı ile çıkılan küçük bir balkon vardır. Arka bahçeye bakan dört adet ahşap pencereden birisi sonradan kapatılmıştır. Sofanın sağır olan kuzey duvarında iki adet ahşap kapaklı niş ve bu nişlerin ortasında sonradan kapatılmış bir ocak yer almaktadır (Şekil 6). Özgün durumda bu ocağın sivri kemerli olduğu duvardaki izlerden anlaşılmaktadır.

Odalara sofadan birer ahşap kapı ile girilmektedir. Kuzeydoğuda olan odanın sokağa bakan iki ahşap penceresinden birisi günümüze ulaşamamış, yalnızca pencere boşluğu kalmıştır. Ayrıca bu odanın kuzeydoğu köşesindeki duvar hasar alarak parçalanmıştır. Odada bir adet ahşap dolap ve niş yer almaktadır. Güneydoğudaki odanın, biri cumbanın köşesinde olmak üzere sokağa bakan iki adet penceresi vardır.

Odaların döşeme ve tavanları ahşap kaplı, duvarları sıvalıdır. Bütün mekânların tavanları pasalı ahşap kaplama olup, sofanın kuzey kısmındaki tavanın ortasında kare bir çerçeve içerisinde çokgen bir göbek yer almaktadır.

Odaların tavan planları incelendiğinde kuzeydoğudaki odanın tavanında yer alan yuvarlak göbeğin odanın merkezinde yer almadığı ve ahşap çıtaların güneydoğudaki odada da devam ettiği görülmektedir. Aynı şekilde güneydoğudaki odanın tavanında, diğer odadan gelen çıtalar kesintiye uğramakta ve ikinci bir çerçeve içerisinde başka bir pasalı tavan kaplaması yer almaktadır. Bu durum iki oda arasında yer alan duvarın bir dönemde kuzeye doğru kaydırılarak iki adet benzer boyutlarda oda elde edildiğini düşündürmektedir. Benzer şekilde sofada da tavan planı ikiye bölünmüş durumdadır, ancak tavan planındaki bölüntünün iz düşümüyle uyuşmayacak (daha kuzeyde kalan) bir başka hizada ise sofanın döşeme kaplamaları kesintiye uğramaktadır.

Şekil 5: Birinci kat döşeme ve tavan planları.

Şekil 6: Birinci kat sofa mekânının kuzey duvarı.

Müştemilat

Müştemilatın plan özellikleri ve yapım sistemleri incelendiğinde doğu yönünde ve eve bitişik olan kısmın batı yönündekinden daha önce yapıldığı anlaşılmaktadır. Doğu kısmı tuğla yığma, batı kısmı betonarme olarak inşa edilmiştir. Ayrıca doğu kısmının tek yöne eğimli çatısı varken, batı kısmı düz damlıdır. Her iki kısmın bahçeden ayrı girişleri olmakla birlikte, içeriden bir kapı ile de birbirlerine bağlanmıştır (Şekil 3).

Doğudaki kısım tek bir oda mekânından oluşmaktadır. Bahçeye bakan güney duvarında birer ahşap kapı ve pencere, kuzey duvarında ise üç adet ahşap kapaklı niş yer almaktadır. Döşemesi şap olan mekânın tavanı ahşap sunta ile kaplıdır. Büyük çoğunluğu parçalanmış olan kaplamanın altından döşemenin ahşap strüktürü ortaya çıkmıştır.

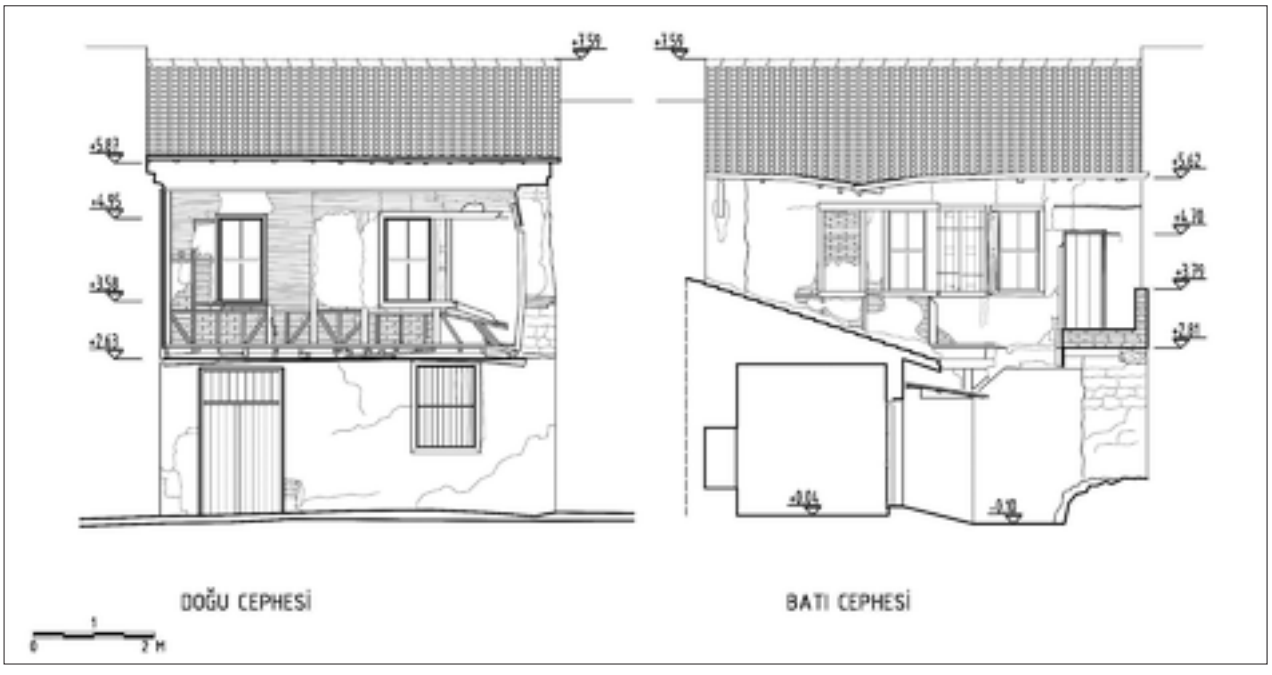
Batıdaki kısım mutfak ve depo mekânlarından oluşmaktadır (Şekil 7). İki mekânın ahşap bir kapı ile içeriden bağlantısı vardır. Mutfağın bahçeye bakan duvarında tuğla ve mermerden imâl edilmiş olan mutfak tezgâhı yer almaktadır. Kuzey yönündeki duvarda ise bir adet ocak ve niş vardır. Depo ile arasındaki duvarda ahşap pencere ve kapı yer almaktadır. Deponun bahçeye bakan duvarında bir pencere boşluğu ve kuzey duvarında açık bir niş vardır. Döşemeleri şap olan mutfak ve depo mekânlarının tavanları betonarme plak döşemedir.

Şekil 7: Müştemilatın iç mekânları.

A.3 Cephe Özellikleri

Bitişik nizam olarak konumlanmış olan yapının sokağa ve arka bahçeye bakan iki cephesi vardır (Şekil 8). İki katlı olan yapı kütlesinin üzeri iki yana eğimli bir çatı ile örtülüdür. Cephe yüksekliği yaklaşık 6 mt iken, yapının mahya ile birlikte toplam yüksekliği yaklaşık olarak 7,5 mt'dir.

Şekil 8: Doğu ve batı cepheleri.

Doğu Cephesi

İki kat yüksekliğinde olan Doğu cephesi (ön cephe) sokağa bitişiktir (Şekil 9). Birinci kat cumbası sokağın üzerine doğru çıkma yapmaktadır. Zemin katta konutun iki kanatlı ahşap ana giriş kapısı ve bir adet demir parmaklıklı ahşap pencere vardır. Zemin kat duvarları sıvalıdır ve yer yer çatlaklar ve sıva dökülmeleri mevcuttur. Dökülen sıvaların altından kâgir duvarın tuğla ve kerpiç malzemeleri görünmektedir.

Üst kattaki cumbanın sokağa bakan cephesinde üç adet ve cumbanın güney yüzünde 1 adet olmak üzere toplam dört adet dikdörtgen pencere vardır. Bu pencerelerden üçünde ahşap giyotin pencere doğraması varken, kuzeyde kalan bir tanesinin sadece pencere boşluğu günümüze ulaşabilmiştir. Evin odalarında bilinmeyen bir dönemde yapılan duvar değişikliği sebebiyle kapatılmış bir pencerenin izi cumbanın sokağa bakan cephesinden seçilebilmektedir.

Cumbanın kuzey köşesi, dar olan sokaktan geçen büyük bir aracın çarpması sonucu hasar görmüş ve taşıyıcılar, pencere doğraması ve tuğla dolgu dağılmış, köşede bir boşluk açılmıştır. Cumba çıkmasının kirişlerinde sokağa doğru sehim oluşmuş ve cumba altı ahşap kaplamaları yerinden çıkmıştır. Üst kat cephesinde büyük oranda sıva kaybı mevcuttur. Sıvaların altından duvarın yapım sistemi ortaya çıkmıştır. Ahşap karkas duvarın alt kısımları tuğla dolgulu, üst kısımları ise bağdadî çıtalıdır.

Şekil 9: Doğu cephesi.

Batı Cephesi

Arka bahçeye bakan Batı cephesi iki kat yüksekliğinde olup bir kısmı yapıya bitişik olan müştemilat ve helâ tarafından kapatılmıştır. Herhangi bir çıkmanın yer almadığı bu cephede yalnızca üst katın küçük bir balkonu vardır (Şekil 10). Pencere ve kapının bulunmadığı zemin kat cephesinde, taşlığa (giriş holüne) ulaşılan geniş bir açıklık yer almaktadır. Cephenin sağ tarafında, zemin katın kerpiç yığma duvarı görülmektedir.

Birinci kat cephesinde, yan yana üç adet ahşap giyotin pencere vardır. Bu pencerelerden ortadakinin ahşap kapakları üzerinde mevcuttur. Sağdaki pencerenin ise sadece bir kapağı günümüze ulaşabilmiştir. Bu ahşap kapakların tümü hasarlı durumdadır. Bu pencere dizisinin en solunda ise, bir adet pencerenin kapatılmış olduğu dökülen sıvalardan anlaşılmaktadır. Cephenin sağ kısmında ise, sofadan balkona erişimi sağlayan ahşap bir kapı vardır. Cephede yer yer sıvalar dökülmüş, alttaki ahşap karkas strüktür ve duvarın tuğla dolgusu ortaya çıkmıştır.

Çatı saçağı Batı cephesinde ön cepheye göre daha geniştir. Bundan dolayı, cephenin sol tarafında, saçağa destek veren bir adet metal payanda vardır. Saçak cephenin orta kısmında sehim yapmış, bunun sonucu olarak da alın tahtası kırılmış ve kiremitlerin bir kısmı aşağıya dökülmüştür.

Şekil 10: Batı cephesi.

Müştemilatın Güney Cephesi

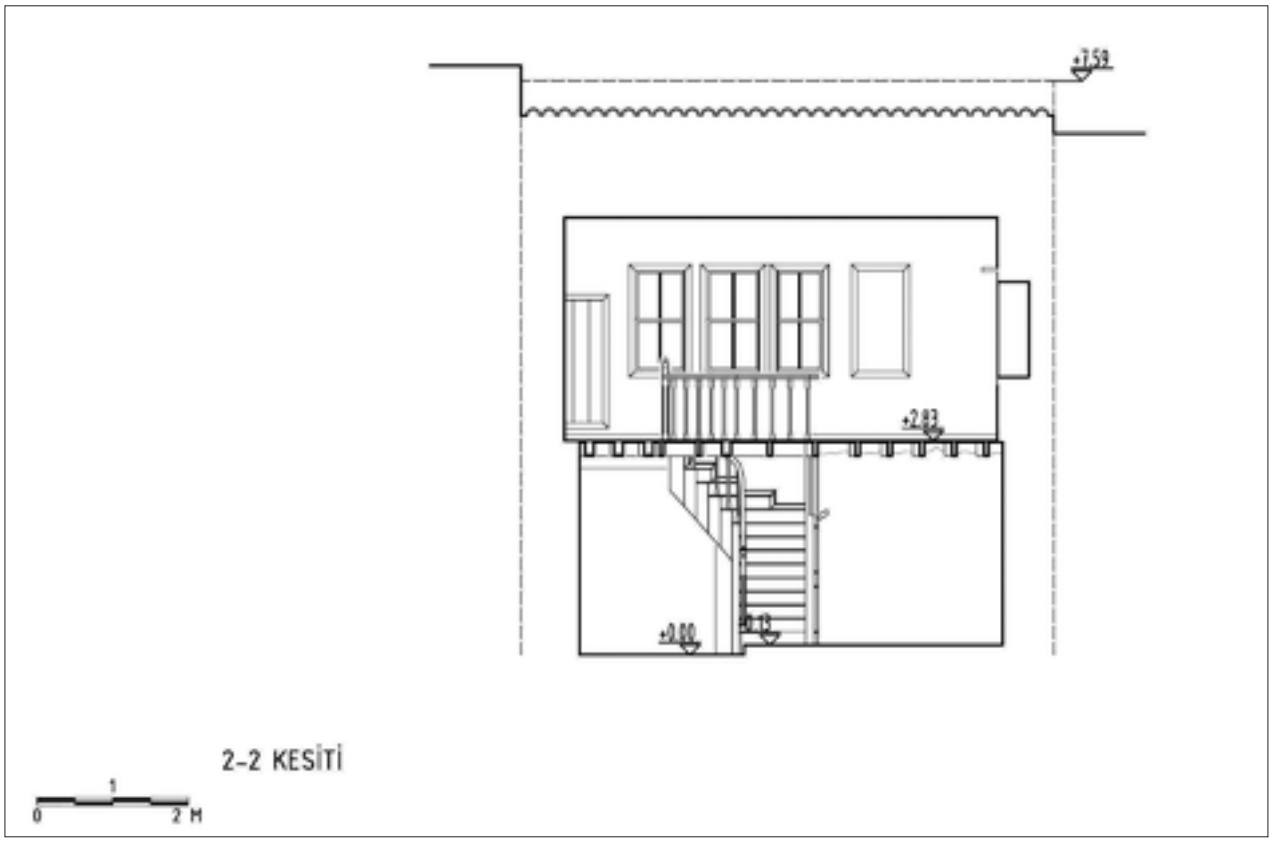
Müştemilat yapısının güney yönünde arka bahçeye bakan tek bir cephesi vardır (Şekil 11 ve 12). İki cephesi komşu ile bir cephesi de ana yapı ile kapalıdır. Tek kat yüksekliğindeki müştemilatın güney cephesinin en sağında tuvaletin bir adet kapıdan oluşan sıvalı cephesi yer almaktadır. Ortada kâgir kısmın cephesinde ise bir adet camlı ahşap kapı ve bir adet kare boşluklu ahşap pencere yer almaktadır. Bu kısmın üzeri, tek yöne eğimli ve Marsilya tipi kiremit ile kaplı bir çatı ile örtülüdür. Cephenin sol kısmı ise düz damlı betonarme bölümdür. Bu kısımda bir adet ahşap kapı, bir adet kare boşluklu ahşap pencere ve doğramasız küçük bir pencere boşluğu vardır.

Şekil 11: Arka bahçe ve müştemilat cephesi.

Şekil 12: A-A kesiti (müştemilat güney cephesi).

Şekil 13: B-B kesiti.

A.4 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Yapının temeli, dışarıdan gözlemlenebildiği üzere taş yığma olarak inşa edilmiştir. Zemin katın dış duvarları kerpiç yığma, iç duvarlar ahşap karkas arası tuğla dolgulu ve kireç katkılı sıvalıdır. Üst katta ise komşuya bitişik olan iki yan duvar kerpiç yığma, diğer duvarlar ise kısmen ahşap karkas arası tuğla dolgulu kısmen de bağdadî çıtalı ve kireç katkılı sıvalıdır. Ahşap dikme ve hatıllar ile güçlendirilmiş olan kerpiç yığma duvarların dış yüzeyi kıtıklı harç ile sıvalıdır.

Konutun döşemeleri doğu-batı yönünde yerleştirilmiş olan ahşap kirişler ile oluşturulmuştur (Şekil 13). Zemin katın tavanındaki döşeme kirişleri, kendilerine aksi yönde üç sıra olarak yerleştirilmiş olan büyük ahşap kütüklere oturtulmuştur (Şekil 14). Bu ahşap kütükler ise iki yanlardaki kerpiç yığma duvarların üzerine oturmaktadır. Üst katın ahşap olan döşeme kaplaması da döşeme kirişlerinin üzerine, kirişlere ters yönde kaplanmıştır. Zemin katta taşlığın döşemesi toprak, büyük odanın döşemesi ahşap kaplıdır. Zemin katta büyük odanın tavanı ahşap kaplı, diğer mekânların tavanlarında döşeme kirişleri açıktadır. Üst katta ise tüm mekânların tavanları ahşap kaplı iken sofanın tavanında kare, kuzeydeki odanın tavanında ise çember biçiminde göbek vardır (Şekil 15).

Şekil 14: Zemin katta taşlığın tavanı.

Şekil 15: Birinci katta sofanın tavanı.

Yapının üzeri ahşap strüktürlü, alaturka kiremit kaplı bir çatı ile örtülüdür (Şekil 16). Taşlık mekanındaki merdiven ahşap strüktürlü ve ahşap kaplıdır. Yapıdaki tüm dolap, kapı, pencere, pencere kapağı ve niş kapakları da ahşap malzemeden imâl edilmiştir (Şekil 17).

Müştemilat yapısı ise daha önce belirtildiği gibi yapıya bitişik olan kısmı yığma, batıdaki kısmı ise betonarme olarak inşa edilmiştir. Yığma olan kısmın tavanı ve çatısı ahşap strüktürlü, betonarme kısmın döşemesi ise betonarme plak döşemedir. Müştemilattaki tüm mekânların döşemeleri şap ile kaplıdır.

Şekil 16: Sistem detayı.

Şekil 17: Dış kapı, üst kat iç kapı ve üst kat pencere detayı.

B. DEĞERLENDİRME

Uzun süredir kullanılmayan yapı, genel olarak çok ciddi hasarlı durumdadır. Bakımsızlık, çevresel etkiler, geçirdiği kaza ve zamanla eskimeden dolayı oluşan hasarlar yapı statiğini etkileyecek boyutlara ulaşmıştır. Köşesi yıkılmış olan cumbanın sokağa doğru sehim yapması, sokağın darlığından dolayı sokağı kullanan yayalar için can güvenliği tehlikesi oluşturur noktaya ulaşmıştır. Koruma ve restorasyon uygulamaları başlayana kadar geçecek sürede bu güvenlik riskini ortadan kaldırmak için gerekli koruyucu önlemler alınmalıdır.
Yapının iç mekânında da döşemelerde sehim oluştuğu gözlemlenmiştir. Üst katın tavanlarındaki izlerden yağmur suyunun çatıdan yapı içerisine girdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca döşeme, duvar, cephe, çatı vb. birçok noktada büyük malzeme kayıpları gözlemlenmiştir.

Oda ve sofada gerçekleştirilmiş olan plan değişiklikleri, tavandaki değişiklik izleriyle döşemelerdeki değişiklik izlerinin uyuşmaması, olası eski duvar hizalarının merdivenin konumuyla bağdaşmaması ve kapatılan pencereler ve ocaklar yapının ilk yapıldığı biçim hakkında çözülmesi gereken zorlu restitüsyon problemleri

olarak ortada durmaktadır. Zemin kattaki büyük oda olasılıkla taşlığa doğru büyütülmüştür. Üst katta bir büyük oda bir de dar mekân varken, sonraları eş boyutlu iki oda oluşturulmuş olma olasılığı yüksektir. Üst kattaki sofanın ise eskiden iki ayrı bölüm şeklinde –ocaklı kısmın bir oda, merdivenin olduğu kısmın bir sofa– olduğu düşünülebilir. Bir başka olasılık olarak, bütün bir mekân olarak sofanın geleneksel Türk evlerinde olduğu gibi bir hayat/açık sofa olarak kurgulandığı ve değişen yaşam biçimlerine göre erken dönemlerde kapatıldığı da göz ardı edilmemesi gereken bir konudur (Kuban, 2021). Esasen erken dönemlerde kapatılan açık sofa örneklerinin Havran'da da var olduğu bilinmektedir (Adalı, 2013).

Rölöve çalışması ile mevcut durumu belgelenen ve mimarî özellikleri tespit edilen yapı, sahip olduğu nitelikler bakımından yöre sivil mimarîsinin tipik örneklerinden biridir. Yapının daha fazla hasar alması yıkılmasına sebep olabilir. Bu nedenle özgün nitelikleriyle korunup gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için bir an önce koruma uygulamalarına başlanması oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

Adalı, B. (2013). *Havran Kentsel Sit Alanı ve Dumlupınar Caddesi Koruma Önerisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Binan, D., Yüce Aşkun, İ. ve Çobancaoğlu, T. (Ed.). (2014). Balıkesir Havran'da kentsel kültür mirası ve koruma. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları: 787. ISBN: 978-975-6264-89-8

Eldem, S. H. (1984). *Türk Evi Osmanlı Dönemi* (Cilt 1). Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayınları.

Göktaş, Ş. N. (2020) *Balıkesir Havran'da bulunan geleneksel konutların yapım teknikleri ve taşıyıcı sistem açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.

Kuban, D. (2017). *Türk Ahşap Konut Mimarisi 17. - 19. Yüzyıllar*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

MSGSÜ-RADA (MSGSÜ -Restorasyon Anabilim Dalı Arşivi)

62 ADA
14 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

SARRAFLAR SOKAĞINDA İKİ AHŞAP KONUT: 62 ADA 34 PARSEL

Remziye Güner[1] – İlgi Yüce Aşkun[2]

GİRİŞ

Çalışmaya konu olan yapılar, Balıkesir ili, Havran ilçesi, Dumlupınar Sokak'ta (halk arasındaki adıyla Sarraflar Sokak) 62 Ada 34 Parselde yer alan, birbirine bitişik iki ahşap konut yapısıdır (Binan vd., 2014; Şekil 1). Yapılar günümüzde Havran Kent Müzesi olarak hizmet veren Hocazade Konağı'nın karşı sırasında, Fethi Bey Konağının ise bitişiğinde bulunmaktadır. Yapıların inşa tarihi, cephe kurgusunda tepe pencerelerinin varlığı göz önünde bulundurularak 19. yüzyıl sonları olarak değerlendirilmektedir (Yöney Uluengin, 2000). Belgeleme çalışmalarının yapıldığı aşamada yapılar üzerinde rastlanan ve yapıların özgün durumlarını ifade eden izler, restitüsyon ve restorasyon aşamalarına yön vermiştir.

Şekil 1: Yapıların yakın çevredeki konumu (https://www.google.com/maps).

1 Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Arel Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü,
E-posta: remziyeguner@arel.edu.tr , ORCID: 0000-0002-7894-1754

2 Prof. Dr., Merhume Öğretim Üyesi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü.

Atıf: Güner, R. & Yüce Aşkun, İ. (2026). Sarraflar Sokağı'nda İki Ahşap Konut: 62 Ada 34 Parsel. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), *Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası* (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 49-60. Ege Yayınları, İstanbul.

A. RÖLÖVE

Yapıların Mevcut Durumu:

Yapıların alt katları dükkân olarak kullanılmakta, boş olan üst katları ise bakımsız ve harap halde bulunmaktadır (Şekil 2). Yapıların arka kısmında, yapılardan biri tarafından geçmişte kullanılmış olan bahçe bulunmaktadır. Bahçenin komşu parsellere ve yan sokağa bitişik olan kısımlarında oldukça yüksek özgün taş duvarlar bulunmaktadır. Bahçenin yan sokaktan giriş yapmaya olanak veren özgün bir kapısı mevcut olup günümüzde kullanılmamaktadır. Yapıların alt katında yer alan ve market ve terzi olarak kullanılan dükkânlar, bahçe yönüne doğru sonradan örülen duvarlarla genişletilmiştir.

Şekil 2: Rölöve alt ve üst kat planları.

Parselin doğu tarafında yer alan bahçe, yapının diğer alt kat mekânlarına nispetle özgün niteliklerini korumuş durumdadır. Bahçeden sofanın altında yer alan mutfak mekânına geçilebilmektedir. Özgün bir ocağı ve ahşap dolapları olan bu mekânın zemini topraktır ve bitişiğinde bulunan üst kata çıkış merdivenleri ile arasında, sonradan kapatılmış bir servis penceresi yer almaktadır (Şekil 7).

Her iki yapının da üst katına sokaktan doğrudan giriş yoktur (Şekil 3). Parselin kuzey tarafında yer alan yapıya giriş, terzi dükkânından ulaşılan arka bahçede (bu bahçeye yan sokaktan da giriş mevcuttur ancak günümüzde kullanılmamaktadır) bulunan ahşap merdivenden çıkılarak sağlanmaktadır. Parselin güney tarafında yer alan yapıya giriş ise konfeksiyon dükkânının içinden çıkılan ahşap bir merdivenle sağlanmaktadır, ancak bu giriş dükkân sahipleri tarafından kapatılmış olduğundan bu yapıya günümüzde ancak açık sofa mekânından, duvarın kırılmasıyla oluşmuş olan açıklıktan geçilerek girilebilmektedir.

Kuzey tarafta bulunan yapının üst katına on iki basamaktan oluşan ahşap merdivenden çıkılarak ulaşıldığında, bir sofa mekânı ile karşılaşılır. Bu sofadan, kuzey yönünde bulunan üç adet odaya ve güney yönünde bulunan açık sofaya geçilebilmektedir. Kuzey yönünde bulunan ve bahçe cephesine bakan odada, iki yanında ahşap dolap ve sedirler bulunan süslemeli bir ocak yer almaktadır. Sokak cephesi yönündeki odada ise ocak yoktur. Bu iki odanın arasında tepe penceresi ile aydınlatılan küçük bir oda mevcuttur. Bu odanın girişe göre karşı duvarında, yuvarlak bir su gideri olan kemerli bir el yıkama nişi bulunmaktadır.

Sofanın güney tarafından, bahçeye bakan açık sofaya ulaşılmaktadır. Açık sofanın özgün olduğu, ancak üzerindeki saçağın sonradan yapıldığı, kapalı sofa mekânının tepe penceresi ile saçağın ilişkisi dikkate alındığında anlaşılabilmektedir. Parselin güney tarafında bulunan yapının üst katına; açık sofadan, duvarda bulunan

bir delikten geçilerek ulaşıldığında yakın dönemde mutfak olarak kullanılmış olan mekâna girilmektedir. Bu mekândan hol mekânına geçilmektedir. Bu kat, gerek tavanlardaki motiflerin duvarla bölünmüş olması, gerekse döşeme kaplamasında gözlenen izler dikkate alındığında zaman içinde değişikliğe uğratılmış görünmektedir.

Yapıların sokak yönüne bakan ve birleşik olan ön cephesinin alt kat seviyesi, dükkân düzenlemeleri ile büyük ölçüde değişikliğe uğramıştır. Sadece orta kısımda yer alan ve boş olan özgün dükkânın cephesi özgünlüğünü korumaktadır (Şekil 4). Cephenin üst kat seviyesi, güney yönündeki yapının cumbası dışında özgün niteliğini korumuştur (Şekil 5).

Şekil 3: Yapıların sokaktan görünümü (Güner, 2010).

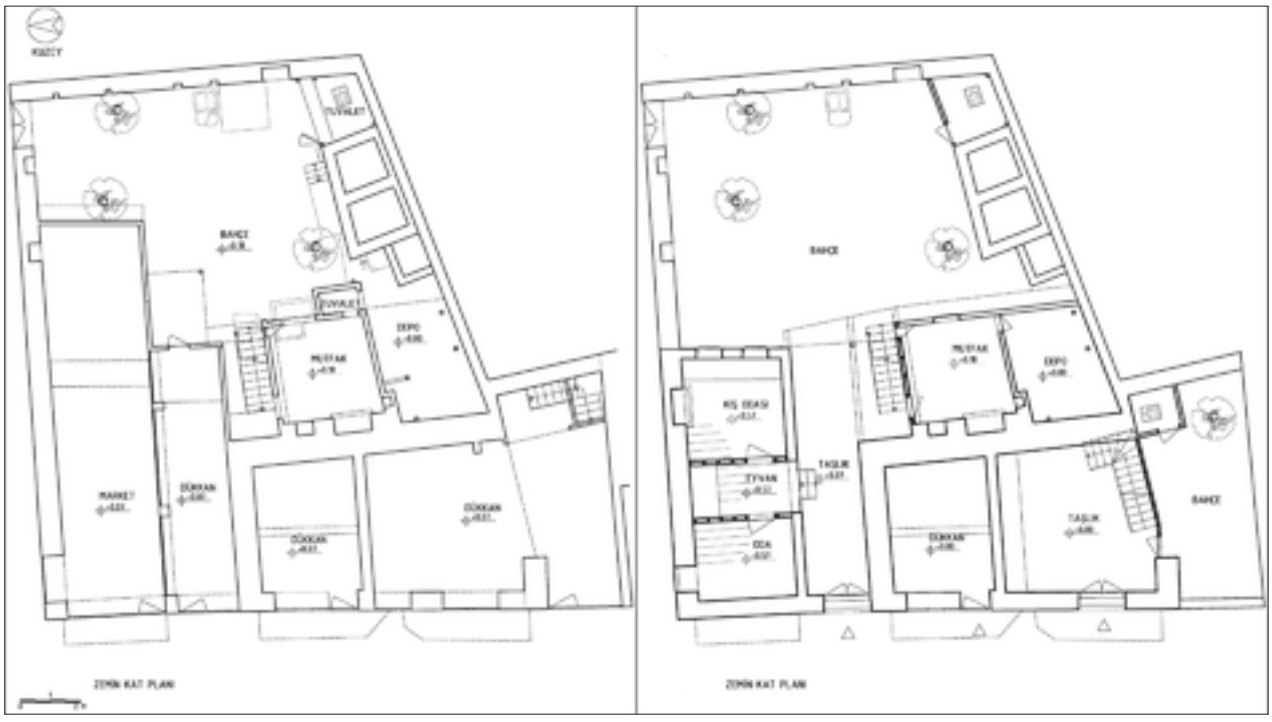
Şekil 4: Özgün cephesini korumuş olan dükkân (Güner, 2010).

Şekil 5: Ön cephenin genel görünümü.

B. RESTİTÜSYON

Restitüsyon projesinde iki yapı bir bütün olarak ele alınmış, üzerindeki izler dikkate alınarak, yapıların inşa edildiği ve kapsamlı bir onarım geçirdiği iki farklı döneme ait restitüsyon hazırlanmıştır. Birinci dönem restitüsyonu, yapıların inşa edildiği tarihteki (19. yüzyıl sonu) durumunu ifade etmektedir (Şekil 6).

Şekil 6: Alt kat rölövesi (solda) ve birinci dönem restitüsyonu (sağda).

Yapıların inşa edildiği tarihte, kuzey tarafındaki yapıya sokak yönündeki çift kanatlı kapıdan ulaşılmaktadır. Yapının giriş katı, bu yapının içini çocukluğunda görmüş olan, günümüzde de yapının altındaki gömlekçi dükkânını işleten kişinin anlatımlarına göre düzenlenmiştir (Halil Bey, kişisel görüşme, Şubat 2010). Buna göre yapının alt katında bir taşlık mekânı ile aralarında bir eyvan bulunan iki adet oda yer almaktadır. Odalardan avluya bakanının kış odası olduğu, diğer odanın ise daha sıcak mevsimlerde kullanıldığı ve ana cadde yönüne bakan, önünde göbekli kafesi olan büyük bir penceresinin olduğu da aynı kişi tarafından ifade edilmiştir. Taşlıktan, avluya ve mutfak mekânına geçilmekte, ahşap merdivenlerden çıkılarak üst kata ulaşılabilmektedir. Avlu ve mutfak, özgünlüğünü diğer alt kat mekânlarına kıyasla daha fazla korumuş durumdadır (Şekil 7). Avluya yan sokaktan da giriş yapılabilmektedir. Özgün tuvalet, biraz bozulmuş ve değiştirilmiş olmakla birlikte avludaki özgün yerindedir.

Kuzey tarafındaki yapının, günümüzde mevcut olan dükkânlara alan yaratmak için avluya doğru eklenmiş olan muhdes kısımları, restitüsyon projesinde kaldırılmıştır.

Yapıların inşa edildiği tarihte, güneydeki yapıya da sokak yönünden, çift kanatlı bir kapıdan geçilerek ulaşıldığı kaynak kişi tarafından ifade edilmiştir. Bu kişinin anlattığına göre günümüzde konfeksiyon dükkânı olan kısım, yapının inşa edildiği tarihte mevcut değildir, ancak 1960'lı yıllarda yapı sahibi tarafından ilave ettirilmiştir. Söz konusu uygulama sırasında, yapının özgün girişi ve merdiveni iptal edilmiştir. Özgün merdivene ait izlere, üst katın ahşap döşeme kaplamasının üzerindeki birikintiler kaldırılarak ulaşılmıştır (Şekil 8). Anlatımlarından, güneydeki yapının sonradan taşlığa dönüştürülen küçük bir avlusunun olduğu, tuvaletin de bu avluda yer aldığı anlaşılmaktadır.

Kuzeydeki yapıya ait üst katın, günümüzdeki durumuyla inşa edildiği dönemdeki durumu arasında önemli bir fark bulunmamaktadır. Bu yüzden bu kısım, rölöve edildiği haliyle restitüsyon projesine aktarılmıştır (Şekil 9).

Şekil 7: Mutfak.

Şekil 8: Döşeme üzerinde, kapatılmış özgün merdivenin yeri.

Şekil 9: Üst kat rölövesi (solda) ve birinci dönem restitüsyonu (sağda).

Güneydeki yapının günümüzdeki durumunda, nitelikli kabul edilen ilaveler mevcuttur. Yapının güneyinde bulunan avlunun özgün halinde üstü açık bir mekân olduğu, giriş ve merdivenin yerinin değiştirildiği sırada üstünün kapatıldığı dükkânların günümüzdeki kullanıcıları tarafından ifade edilmiştir. Ayrıca, sonraki dönemde mutfak mekânı yaratmak amacıyla odalardan birinin küçültüldüğü, tavan ve döşemedeki izlerden anlaşılmaktadır (Şekil 10-11).

Güneydeki yapının üst katında ayrıca, güney tarafındaki odada yapının özgün halinde mevcut olan fakat günümüze yakın bir dönemde kapatılmış olan bir ocağın izleri tespit edilmiş, bu ocak her iki dönem restitüsyonuna da ilave edilmiştir.

Cephenin alt kısmının özgün durumu, plan üzerinde verilen restitüsyon kararlarına göre düzenlenmiştir (Şekil 12).

Şekil 10: Döşeme üzerinde odanın eski sınırlarını gösteren izler

Şekil 11: Tavanda odanın eski sınırlarını gösteren izler.

Şekil 12: Ön cephe rölöve (solda) ve birinci dönem restitüsyonu (sağda).

Cephenin üst kat seviyesi; güney yönündeki yapının cumbası dışında özgün niteliğini günümüze taşımıştır. Ancak kuzey yönündeki yapıda da nitelikli dönem eki olarak değerlendirilen bazı değişiklikler mevcuttur. Saçak silmesinin, pencerelere camlı giyotin kanatların ilave edildiği dönemde iptal edilen tepe pencerelerini kapatmak amacıyla ilave edildiği anlaşılmaktadır (Şekil 13). Tepe pencereleri iç mekânlardan da görülebilmektedir (Şekil 14).

Şekil 13: Saçak silmelerinin altında tepe pencerelerine ait izler.

Şekil 14: İç mekânda tepe pencereleri (kuzeydeki yapı, sokak yönüne bakan oda).

Birinci dönem restitüsyonunda, yapıların inşa tarihi göz önünde bulundurularak her iki yapıda da pencerelerin camsız olduğuna karar verilmiştir. Güneydeki yapının cephesi günümüzde yarı yarıya değiştirilmiş durumdadır. Birinci dönem restitüsyon projesinde cephe üzerindeki izler ve özgünlüğünü korumuş olan kısım değerlendirilerek cephe tamamlanabilmiştir. Bu cephede de ara dönemde tepe pencerelerinin kapatıldığı ve pencere üstlerine süslemeler eklendiği görülmektedir (Şekil 15). Cephenin en önemli özelliği olan müzeyyen tepe pencereleri, yerinde rölöve edilerek detaylandırılmış, restitüsyon projesine özgün detayıyla aktarılmıştır (Şekil 16).

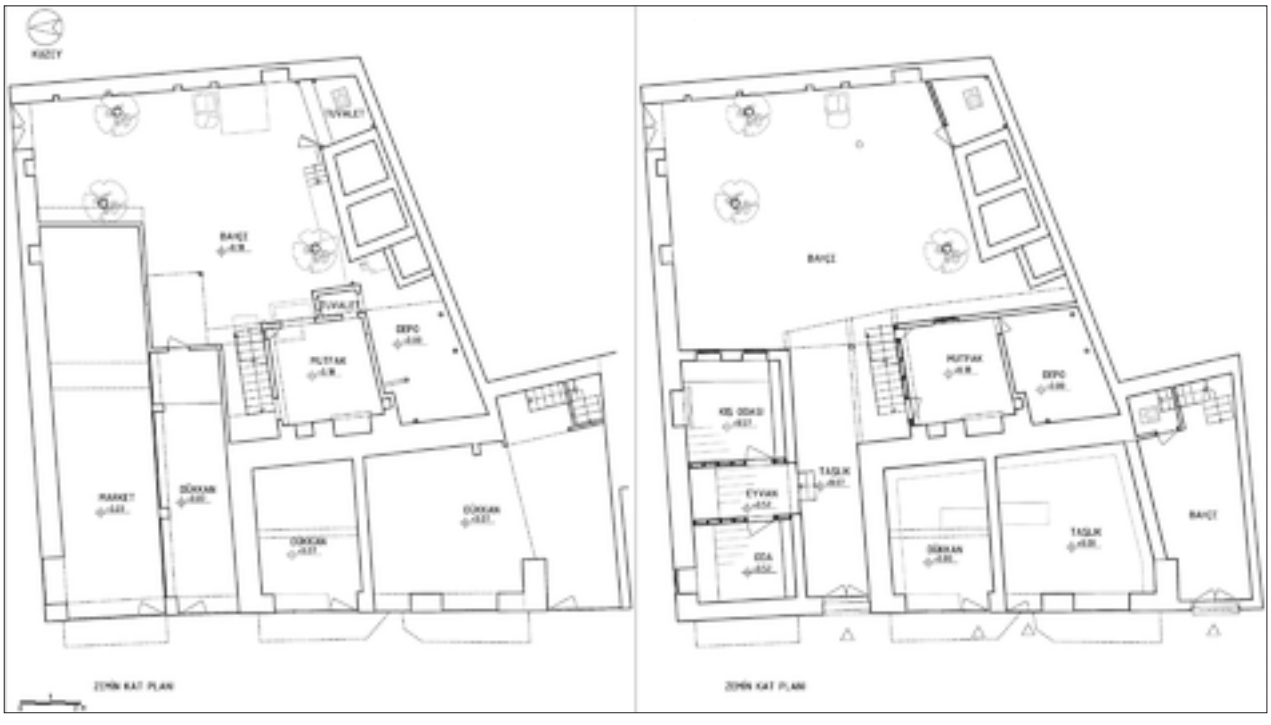

Şekil 15: Güneydeki yapının cephe özellikleri.

Şekil 16: Güneydeki yapıya ait revzen tepe pencereleri.

İkinci dönem restitüsyonu, yapıların kapsamlı bir onarım geçirdiği düşünülen tarihin (20. Yüzyıl ortaları, tahminen 1960'lar) sonrasındaki durumunu ifade etmektedir (Şekil 17). Kuzeydeki yapının, güneydeki yapıda ve cephelerde kapsamlı değişikliklerin yapıldığı söylenen 1960'lı yıllarda herhangi bir müdahale görmediği anlaşılmaktadır.

Şekil 17: Alt kat rölövesi (solda) ve ikinci dönem restitüsyonu (sağda).

Güneydeki yapının alt katı ise diğer bilgileri de aktaran kişinin anlattığına göre bu dönemde tamamen değiştirilmiştir. Buna göre, günümüzde konfeksiyon dükkânı olan kısım, yapının inşa edildiği tarihte mevcut değildir, 1960'lı yıllarda yapı sahibi tarafından ilave ettirilmiştir. Söz konusu uygulama sırasında, yapının özgün girişi ve merdiveni iptal edilmiştir. Yapıya bu dönemde eklenmiş olan merdiven de günümüzde alt kattaki dükkânın içinde kaldığı için kapatılmıştır ancak izleri mevcuttur (Şekil 18-19).

Şekil 18: İkinci dönemde eklenen iki kollu ahşap merdivenin altı
(Merdivenin girişi, oturan kişinin arkasındaki dolap ile kapatılmıştır)

Şekil 19: İkinci dönemde eklenen merdiven.

Yapıların üst katlarının 1960'lı yıllardaki durumu, günümüzdeki durumu ile hemen hemen aynıdır (Şekil 20). Güneydeki yapının üst katında 1960'lı yıllarda yapılmış olan ve günümüzde de mevcut olan değişiklikler nitelikli dönem eki olarak kabul edilerek bu dönem restitüsyonunda yer almıştır. İkinci dönem restitüsyonunda, her iki yapıda da pencerelere camlı kanatlar ilave edilmiştir. Her iki yapıda da günümüzde çift kanatlı pencereler bulunmaktadır. Ancak kuzeydeki yapının pencere kasalarında, daha önce giyotin doğrama olduğuna dair izler bulunmaktadır. Bu sebeple ikinci dönem restitüsyonunda kuzeydeki yapının pencereleri giyotin pencere olarak ifade edilmiştir.

Şekil 20: Ön cephe rölövesi (solda) ve ikinci dönem restitüsyonu (sağda).

C. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde geçerli olan koruma yaklaşımları gereğince, yapıların, mevcut nitelikli ek ve değişiklikler korunarak, en az müdahale ile restore edilmesi, mekânların özgün işlevleriyle uyumlu şekilde yeniden işlevlendirilmesi esastır (ICOMOS, 2017). Buna göre yapıların gerekli görülen yapısal müdahalelerin ardından 2. Dönem restitüsyonuna göre düzenlenmesi ve periyodik bakımları aksatılmadan ilçe halkına hizmet vererek yaşatılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Adalı, B. (2013). *Havran Kentsel Sit Alanı ve Dumlupınar Caddesi Koruma Önerisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Binan, D., Yüce Aşkun, İ. ve Çobancaoğlu, T. (Ed.). (2014). *Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları: 787. ISBN: 978-975-6264-89-8

ICOMOS. (2017). *Principles for the conservation of wooden built heritage*. ICOMOS. https://www.icomos.org

MSGSÜ-RADA (MSGSÜ -Restorasyon Anabilim Dalı Arşivi)

Remziye Güner Kişisel Fotoğraf Arşivi. (2010).

Yöney Uluengin, N. (2000). *Osmanlı Türk Sivil Mimarisinde Pencere Açıklıklarının Gelişimi*. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.

62 ADA
32 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

HAVRAN, DUMLUPINAR CADDESİ'NDEKI BİR AHŞAP KONAĞIN BELGELENMESİ VE KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER: 62 ADA 32 PARSEL

Hayriye İsmailoğlu[1] – Zeliha Hale Tokay[2]

GİRİŞ

Havran'ın çok katmanlı kent dokusu içinde geleneksel ahşap yapım sistemleri ve yöntemleri nicelik ve nitelik bakımından önemli bir yere sahiptir. Şehrin kentsel sit ilan edilen bölgesindeki ulaşım akslarından birisi olan Dumlupınar Caddesi üzerinde 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başına ait ve döneminin özelliklerini yansıtan sivil mimari örnekler bulunmaktadır. Genel olarak sivil mimari dokudaki yapıların alt katları kâgir, üst katları ise ahşap karkas sistemle inşa edilmiştir (Binan vd., 2014).

Abdullah Ertem Konağı; Cami-i Kebir Mahallesi, Dumlupınar Caddesi, 62 Ada, 32 Parsel'de konumlanmıştır (Şekil 3). Kültür varlığı olarak 1990'larda tescillenen konağın 20. yüzyılın başında inşa edildiği düşünülmektedir (Özcan, 1996). Bodrum ve zemin katı kâgir, birinci katı ahşap karkas olan yapının zemin kata bitişik tek katlı müştemilatının strüktürü betonarme yapım sisteminden oluşmaktadır.

Konağın ilk sahiplerinin yaşamlarını kaybetmeleri, varislerinin başka şehirlerde ikamet etmesi nedeniyle, yapı işlevini kaybetmiş ve kullanım dışı kalmıştır. Bu nedenle düzenli bakım onarımlar çalışmaları yapılamayan yapının özellikle cephelerinde birtakım bozulmalar meydana gelmiştir. Yapının aktif olarak kullanıldığı dönemlerde bazı değişimlere uğradığı rölöve izlerinden ve aile fertleriyle yapılan sözlü mülakatlardan tespit edilebilmektedir. Hem yapım sisteminin hem cephe elemanlarının türünün ve boyutlarının konağın sisteminden farklı olması nedeniyle müştemilatın yapıya sonradan eklendiği düşünülmektedir (İsmailoğlu & Kaan, 2023).

Yapıda görsel ve mimari belgeleme çalışmaları yapılmış ve hazırlanan raporlarda yapının koruma sorunları belirlenmiştir. Mülk sahiplerinin aktardığı bilgilere göre analoji çalışması yapılarak restitüsyon önerileri geliştirilmiş, yapının inşa edildiği tarihten günümüze değin geçirdiği değişimler analiz edilmiştir. Yapının, restorasyon öneri projesi hazırlanmış ve kültür varlığı olarak korunması için koruma önerileri sunulmuştur.

A. RÖLÖVE

Abdullah Ertem Konağı'nın bodrumuna katına bahçe kotundaki dış yapının duvarında yer alan demir bir kapıdan girilerek ulaşılmaktadır. Bu kapıdan geçildikten sonra taş merdivenlerle zemin kotundan yaklaşık -1.50 m. kotuna inilerek bodrum katına erişim sağlanır.

Yapının zemin katında, ön cephede (Dumlupınar Caddesi yönü) ve arka cephede (bahçe yönü) olmak üzere iki giriş bulunmaktadır. Rölöve çizimlerinde, arka cepheden (bahçeden) girildiğinde karşılaşılan ilk mekân giriş holüdür. Bu hol; mutfak, WC, müştemilat ve salon mekânlarına geçişi sağlamaktadır. Müştemilata, giriş holünden dört basamaklı mermer bir merdivenle çıkılarak ve ahşap bir kapıdan geçilerek ulaşılır. Salonun güney duvarı lambri kaplıdır ve bu duvarda yer alan eğrisel ahşap kapı, birinci kata ulaşımı sağlayan ahşap merdivenleri gizlemektedir.

1 Arş. Gör., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü. E-posta: ismailogluhayriye@gmail.com , ORCID: 0000-0003-4459-478X

2 Prof. Dr., Emekli Öğretim Üyesi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü. E-posta: zeliha.hale.tokay@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3517-7044

Atıf: İsmailoğlu, H. & Tokay, Z. H. (2026). Havran, Dumlupınar Caddesi'ndeki Bir Ahşap Konağın Belgelenmesi ve Korunması için Öneriler: 62 Ada 32 Parsel. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), *Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası* (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 61-78. Ege Yayınları, İstanbul.

Birinci kattaki hole, zemin kattan yirmi basamaklı ahşap merdivenle çıkılır. Bu holde odalara açılan aynı özelliklere sahip altı kapı bulunur. Yapının, alt katı kâgir, üst katı ise ahşap karkas taşıyıcı sisteme sahiptir. Ön cephe, alt katta sıvalı, üst katta ise ahşap kaplamalıdır. Zemin katta, önünde demir parmaklık bulunan söveli çift kanatlı sabit doğramalı pencereler yer alırken, üst katta ahşap kepenkli giyotin pencereler bulunmaktadır. Birinci katta, ortadaki eğrisel, köşedekiler dörtgen olmak üzere üç adet cumba yer almaktadır. Üst kattaki ahşap kaplamaların bir kısmı çürümüş, böceklenmiş ve bakım görmemiştir (Şekil 1). Yapının arka cephesindeki tüm yüzeyler sıva üzeri boyalıdır ve cephe genelinde basit düzeyde bir bakım onarım yapılmıştır. Yan cepheler, zemin kat kotunda komşu yapılarla bitişik düzendedir. Fakat bu cephelerin birinci kat seviyesi ile ön cephede bulunan pencere doğramaları ile dış cephe kaplamaları bakımsız durumdadır (Şekil 2).

Yapının kırma çatısı Marsilya tipi kiremit ile kaplanmıştır. Sol yan cepheden yükselen bacalar, çatı üzerinde devam etmektedir. Genel olarak yapının bütününde nitelikli bir bakım ve onarım çalışmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

A.1 Konum

Abdullah Ertem Konağı Balıkesir'in Havran İlçesi, Cami-i Kebir Mahallesinde bulunan Dumlupınar Caddesi üzerinde, 62 Ada, 32 Parselde konumlanmaktadır. Aynı cadde üzerindeki tuğla malzeme ile 1912 yılında Hocazade Abdurrahim Efendi tarafından inşa edilen kâgir ve bugün Havran Kent Müzesi olarak kullanılan yapı ile komşudur (Güler, vd., 2020).

Şekil 1: Ön cephe.

Şekil 2: Arka cephe.

A.2 Plan ve Cephe Özellikleri

Konağın bodrum katına bahçeden, yapının dış duvarında yer alan demir bir kapıdan girilmekte ve altı basamaktan oluşan taş merdiven aracılığıyla inilmektedir. Merdiven rıhtları her basamakta farklı ölçülere sahip olup, bazı bölümlerinde parça kopmaları gözlenmektedir. Bodrumun tuğla tekil temelleri, zeminden yükseltilmiş ve sıkıştırılmış toprak ile çevrelenmiş U biçimli bir düzen göstermektedir. Bu katta sekiz adet tuğla taşıyıcı ve on beş adet ahşap dikme üzerine oturan ahşap kirişler ve kirişlemeler yer almaktadır (Şekil 7). Duvarlar moloz taş ve tuğladan oluşmakta, ön cephede (yol yönünde) iki küçük pencere bulunmaktadır.

Müştemilat bölümünün bodrumuna, bahçe kotundan sekiz basamaklı beton bir merdivenle ulaşılmaktadır. Bu bölümdeki duvarlar tuğladan inşa edilmiş olup üzerleri sıva ve boya ile kaplanmıştır. Tavanda, taşıyıcı duvarlara oturan ahşap kirişlemeler görülmektedir. Duvarlarda dört adet niş yer almakta, kuzey cephesinde ise bahçeye açılan iki pencere bulunmaktadır.

Şekil 3: Abdullah Ertem Konağı vaziyet planı

Şekil 4:
Zemin kat salonu

Yapının zemin katına ön (yol - Dumlupınar Caddesi) ve arka (bahçe) cephelerinde yer alan iki adet ahşap kapıdan girilmektedir (Şekil 6). Ön cephedeki kapı, çift kanatlı ahşap doğramadan oluşmakta olup cam bölümleri önünde demir parmaklık bulunmaktadır. İçeriden sabitlendiği için bu kapı günümüzde kullanılmamaktadır. Yapıya erişimi sağlayan arka cephe kapısı ise çift kanatlı, cam ve masif panellerden oluşan ahşap bir doğramadır. Kapının üst bölümünde sabit bir pencere yer almaktadır.

Bahçeden yapıya girildiğinde ilk karşılaşılan mekân giriş holüdür. Bu alandan mutfak, banyo, müştemilat ve salon bölümlerine geçiş sağlanmaktadır. Holün ön kısmında, dış kapının önünde ahşap ve cam doğramadan yapılmış, 180 derece açılabilen çift kanatlı bir rüzgârlık yer almaktadır. Holün sol duvarında müştemilat ve banyo bölümlerine ait küçük pencereler bulunmaktadır. Holün duvarları sıva üzeri boyalı, zemini çini mozaik, tavanı ise ahşap lambri kaplamadır (Şekil 6).

Müştemilata giriş, hol içerisinden dört basamaklı mermer bir merdivenle çıkılarak ve ahşap bir kapıdan geçilerek sağlanmaktadır. Mekânın kuzey ve doğu cephelerinde çift kanatlı sabit pencereler yer almakta, doğu cephesi eğrisel formda olduğu için pencereler de bu eğriselliğe uyum sağlamaktadır. Güney duvarında ahşap bir yüklük ve niş, batı duvarında ise gömme ahşap dolap bulunmaktadır. Duvarlar ve tavan sıva üzeri boyalı, zemin ise rabıta kaplamadır. Tavanın ortasında alçıdan yapılmış iki adet süsleme göbeği mevcuttur (Şekil 6).

Müştemilattan banyoya açılan bir ahşap kapı bulunmaktadır. Banyo duvarlarının alt yarısı seramik, üst yarısı sıva üzeri boyalıdır. Zeminde seramik kaplama yer almakta, alana gömülü bir küvet, ayaklı lavabo ve klozet bulunmaktadır. Batı duvarında mutfağa, kuzey duvarında ise giriş holüne açılan iki pencere mevcuttur (Şekil 7).

Mutfak, giriş holünden ahşap ve cam doğramalı bir kapı ile erişilen bir mekândır. Yol cephesine bakan duvarda sabit tepe pencereli bir doğrama ve yoldaki çeşmeyle bağlantılı bir çeşme haznesi bulunmaktadır. Doğu duvarında, banyoya açılan camı kırılmış bir vasistas pencere yer almaktadır. Mutfak kapısının solundan başlayarak güney duvarına kadar uzanan L biçimindeki tezgâhın üzeri seramik kaplama, altı ise ahşap kapaklı dolaplarla donatılmıştır. Tezgâha entegre bir ocak bulunmaktadır. Zemini çini mozaik kaplama olup, çeşme haznesi önündeki bölümler seramikle yenilenmiştir. Duvarlar ve tavan sıva üzeri boyalıdır (Şekil 6).

WC'ye, hol üzerinden beş basamaklı mermer merdivenle çıkılarak ulaşılır. Giriş duvarı ahşap lambri kaplıdır; kapı eğrisel formlu ahşap doğramadır. Mekânın ön cepheye bakan penceresi çift kanatlı ahşap doğramalı olup önünde demir parmaklık bulunmaktadır. İç mekânda klozet ve lavabo yer almakta; duvarlar sıva üzeri boyalı, tavan ahşap lambri, zemin ise seramik kaplamadır.

Salonun yol cephesindeki duvarında ahşap kanatlı bir doğrama ve önünde demir parmaklık ile ahşap kaplamalı bir niş bulunmaktadır. Arka cephede ise sabit pencereli bir doğrama ve bahçeye açılan ahşap kepenkler yer alır. Güney duvarı lambri kaplı olup, burada yer alan eğrisel ahşap kapı, birinci kata ulaşımı sağlayan ahşap merdivenleri gizlemektedir. Salonun ortasında ahşap lambri kaplı bir kolon bulunmakta, arka cepheye yakın duvarlar lambri, ön cepheye yakın yüzeyler ise sıva üzeri boyalıdır (Şekil 4). Güney cephesindeki lambri kaplı ve ortasında kolon bulunan bölümün, sonradan eklenen muhdes bir yapı parçası olduğu düşünülmektedir. Salonun zemini balıksırtı parke, tavanı ise ahşap lambri kaplamadır. Salondan erişimi olan küçük odanın ön cepheye bakan penceresi, salonla aynı özelliklere sahiptir. Zemini ve tavanı ahşap kaplama, duvarları ise sıva üzeri boyalıdır.

Birinci kata, zemin kattan başlayan yirmi basamaklı ahşap bir merdivenle ulaşılmaktadır. Kat girişinde yer alan sofa, aynı özellikte altı kapı bulunana ve bunlardan farklı işlevlere sahip odalara geçiş sağlayan merkezi bir mekândır (Şekil 5). Mekânda arka cepheye bakan bir ahşap giyotin pencere ve önünde ahşap kepenk yer alır. Ahşap ve cam panellerden oluşan çift kanatlı bir kapıdan terasa çıkılmaktadır. Terasın yüzeyi şap kaplamalıdır. Bu mekânın zemini ve tavanı ahşap kaplamalı olup, tavan göbeğinde süsleme detayı yer almaktadır. Ancak zamanla oluşan rutubet etkisiyle tavanda kabarmalar, duvarlarda ise sıva ve boya dökülmeleri görülmektedir. Dumlupınar Caddesi cephesine bakan bu katın en dikkat çekici mekânlarından biri olan merkezde yer alan oda, plan şemasında eğrisel formuyla diğerlerinden ayrılmaktadır. Mekân hem dış cepheye hem de sofaya bakan eğrisel formda duvarlara sahiptir. Bu mekânın iç duvarı üzerinde eğrisel bir ahşap kapı ile iki sabit pencere bulunmaktadır. Köşelerde bulunan diğer odalarda ahşap giyotin pencereler ve bunların önünde kepenkler yer almaktadır. Bu mekânlarda tavana kadar uzanan sürme kapaklı ahşap dolaplar bulunmaktadır. Yol cephesine bakan köşe odanın ahşap dolabı işçiliği açısından diğerlerinden daha süslüdür. Bu nedenle odanın yapının en

Şekil 5: Birinci kat sofası.

Şekil 6: Rölöve kat planları.

prestijli mekânı olduğu düşünülmektedir. Genellikle zemin ve tavanlar ahşap kaplamalı, duvarları sıva üzeri boyalıdır. Rutubet etkisiyle boyalarda bozulmalar; ahşap yüzeylerde ise çürüme ve yosunlaşma gözlenmektedir. Sofa ile teras arasında geçiş sağlayan küçük oda, mekânsal olarak bir hol niteliğindedir. Bu alandan mutfağın üzerinde yer alan terasa çıkılmaktadır. Teras, komşu yapı ile yol cephesine yönelmekte ve şap kaplama bir yüzeye sahiptir. Terasın devamında, müştemilatın üzerinde bulunan ikinci bir teras yer almakta, bu terastan

Şekil 7: Rölöve enine ve boyuna kesit.

bahçeye merdivenle erişim sağlanmaktadır. Teras zemini çini mozaik kaplamalı olup ortasında süsleme detayı bulunmaktadır (Şekil 6). Genel olarak birinci kattaki odalar, plan şeması, ahşap işçiliği, giyotin pencereleri ve dolap detaylarıyla yapının geleneksel konut mimarisini yansıtmaktadır. Ancak rutubet, malzeme yıpranması ve bakım eksiklikleri, özgün mimari öğelerin korunmasını tehdit etmektedir.

Yapı, alt katta kâgir, üst katta ise ahşap karkas taşıyıcı sisteme sahiptir. Cephe düzeninde alt kat sıvalı ve boyalı, üst kat ise ahşap kaplama ile sonlandırılmıştır. Zemin katta iki adet beton söveli, ahşap doğramalı çift açılır kanatlı pencere; bir adet beton söveli, tek açılır kanatlı pencere ve bir adet sabit doğrama yer almaktadır. Bu pencerelerin önünde güvenlik amacıyla demir parmaklıklar bulunmaktadır. Sağ taraftaki pencerenin

Şekil 8: Rölöve ön ve arka cepheler.

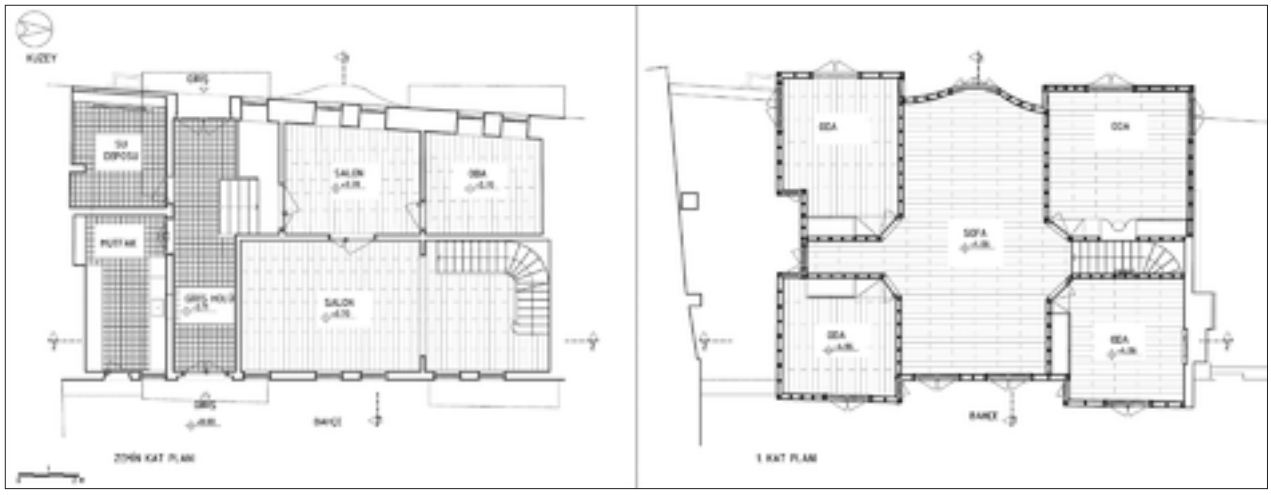
alt kısmında bir çeşme konumlanmış, çeşmenin solunda ise ahşap göbek panelli, çift açılır kanatlı ve her bir kanadında küçük açılır kanat pencereleri bulunan giriş kapısı yer almaktadır. Giriş kapısının önünde de demir parmaklık bulunmaktadır (Şekil 8).

Birinci katta cephe, plan düzleminden taşkın üç cumba ile hareketlendirilmiştir. Bunlardan ikisi dikdörtgen, ortadaki ise eğrisel formdadır. Cumbaların alt kısımlarında ahşap profilli kat silmeleri yer almakta; dörtgen cumbalar üçer, eğrisel cumba ise tek bir ahşap profilli payanda ile taşınmaktadır. Her cumbada yatayda üç bölmeli birer adet ahşap giyotin pencere bulunmaktadır. Üst kattaki ahşap kaplamalarda çürüme, böcek tahribatı ve bakım eksikliğine bağlı yüzey deformasyonları gözlenmektedir (Şekil 8).

Yapının arka cephesi, bahçeye açılan ana giriş ve bodrum erişim noktalarının bulunduğu cephedir. Zemin katta yer alan doğramalar geniş açıklıklara sahip olup boydan boya uzanan ahşap kepenklerle donatılmıştır. Müştemilat bölümüne ait doğramalar çift kanatlı ve sabit pencerelerden oluşmaktadır. Bu bölümün terasına, yarısı eğrisel formlu beton bir merdivenle çıkılmaktadır (Şekil 8). Söz konusu bölümlerin yapıya sonradan eklemlenmiş olduğu değerlendirilmektedir. Cephe yüzeyi sıva üzeri boya ile kaplıdır ve genel olarak basit bir onarım geçirmiştir. Birinci katta yer alan doğramalar, zemin kata göre daha nitelikli bir işçiliğe sahiptir. Bu katta giyotin tipinde ahşap doğramalar ve kepenkler bulunmaktadır. Cephe yüzeyi sıva üzeri boyalıdır ve düzenli bir ritim sergilemektedir.

Sağ yan cephe komşu yapıya bitişik düzende inşa edildiğinden yalnızca üst kat kısmı görünmektedir. Bu cephede yer alan giyotin tipli ve kepenkli pencereye kadar bakım ve onarım yapılmış; ancak ön cepheye yakın konumlanan cumbanın yan yüzeyinde herhangi bir onarım gerçekleştirilmediği için bu bölümdeki ahşap elemanlarda çürüme ve böcek tahribatı meydana gelmiştir. Cumbaya kadar olan bölüm sıva ve boya ile korunurken, cumba kısmı ahşap kaplamalı, furuş detaylı ve bakımsız durumdadır. Ayrıca bu cephede, dışarıya açılan bir ahşap kapı ile önünde küçük bir merdiven yer almaktadır.

Sol yan cephe de benzer şekilde komşu yapıya bitişik düzende olup yalnızca üst kat görünmektedir. Sağ cepheyle benzer biçimde, cumbaya kadar olan bölümlerde bakım yapılmış, ancak cumba sonrasındaki ahşap kaplama kısımlarında çürüme ve malzeme kaybı görülmektedir. Bu cephede bir adet kepenksiz ahşap giyotin pencere ile iki adet saçak taşıyıcısı (furuş) yer almaktadır. Ayrıca dış yüzeyde baca izleri gözlemlenmektedir. Cephe genelinde sıva üzeri boya kaplama uygulanmıştır.

Şekil 9: Birinci dönem restitüsyon kat planları.

Yapının cepheleri, plan kurgusuyla uyumlu biçimde düzenlenmiş olup ahşap işçiliği, giyotin pencereleri, cumbaları ve profilli elemanlarıyla dönemin konut mimarisi karakterini yansıtmaktadır. Ancak uzun yıllar bakım görmemesi, ahşap kaplamalarda bozulma, böcek tahribatı ve rutubet etkisine bağlı malzeme kaybına yol açmıştır. Özellikle üst kat ahşap elemanların ve payandaların özgünlüğünü koruyabilmesi için bütüncül bir bakım onarım müdahalesine gereksinim vardır.

A.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Konağın bodrum ve zemin katları kâgir, birinci katı ise ahşap karkas sistemle inşa edilmiştir. Sonradan eklenen ve bahçe yönündeki giriş kapısıyla aynı hizada yer alan müştemilat, giriş holünden erişilmekte olup betonarme karkas olarak yapılmıştır. Bodrum kat zemini sıkıştırılmış topraktan oluşmaktadır. Zemin katta, ahşap kirişli ve ahşap kaplamalı döşemeyi taşıyan ayaklar tuğladandır (Şekil 7).

Zemin katın ön cephe duvarları yığma taş, arka cephe ise bahçe yönünde yapılan genişletme nedeniyle betonarme karkas arası tuğla dolgu duvar biçimindedir. Katın pencereleri ahşap doğramalıdır; ön (yol) cephesinde demir parmaklıklar, arka cephede ise doğramaların önünde ahşap kepenkler bulunmaktadır (Şekil 8).

Birinci kat tamamen ahşap konstrüksiyonla inşa edilmiştir. Ahşap dikmeler bağdadi çıtalarla kaplanmış, üzerlerine bağdadi sıva uygulanmış ve her oda farklı renklerle boyanmıştır. Bu katta yer alan tavan süslemeleri oldukça dikkat çekicidir (Şekil 10). Baş odadaki ahşap konstrüksiyon dolap barok üsluptadır ve diğer odalardaki dolaplara kıyasla daha gösterişlidir. Birinci kat cephelerinde düşey giyotin tipinde dar pencereler yer almakta; bazı kısımlarda bu pencerelerin önünde ahşap kepenkler bulunmaktadır. Katın yol cephesine çıkma yapan odalarından ortada yer alanı, hem iç mekânda hem dış cephede barok üslubun belirgin öğelerini taşımaktadır. Cephedeki cumbalar ahşap payandalarla desteklenmiştir.

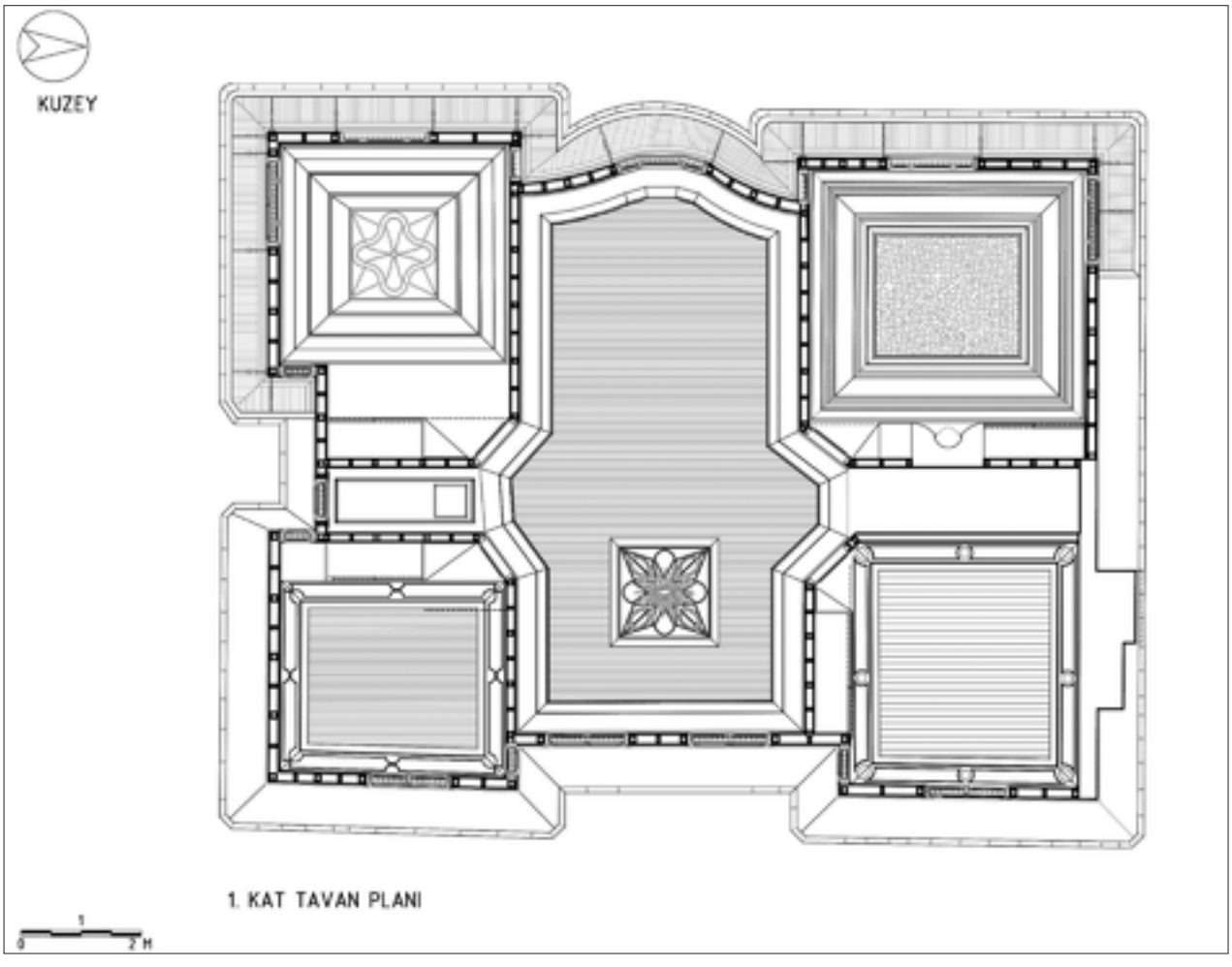
Yapının kırma çatısı Marsilya tipi kiremit kaplıdır (Şekil 10). Yol cephesine taşan dar saçağın altında ise ahşap furuşlar yer almaktadır.

B. RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

Birinci Dönem Restitüsyon (1910-1950)

Konağın sahipleriyle yapılan görüşmeler sonucunda iki dönem Restitüsyon Projesi hazırlanmasına karar verilmiştir. İlk olarak 1910-1950 yılları arası dönem çalışılmıştır.

Konağın bodrum katına, bahçe kotundan yapının dış duvarında yer alan demir kapıdan girilmekte ve altı basamaklı taş merdivenle ulaşılmaktadır. Bu erişim biçimi birinci dönem restitüsyonunda korunmuştur. Yapının günümüzdeki zemin katına, ön (yol) ve arka (bahçe) cephelerinde yer alan iki ahşap kapıdan girilmektedir. Restitüsyon çalışmasında, bu kapılar eski fotoğraflar ve yapı sahibinin aktardığı bilgiler doğrultusunda korunmuştur. Ön cephedeki kapı ahşap ve çift kanatlı olup, cam bölümleri önünde demir parmaklıklar

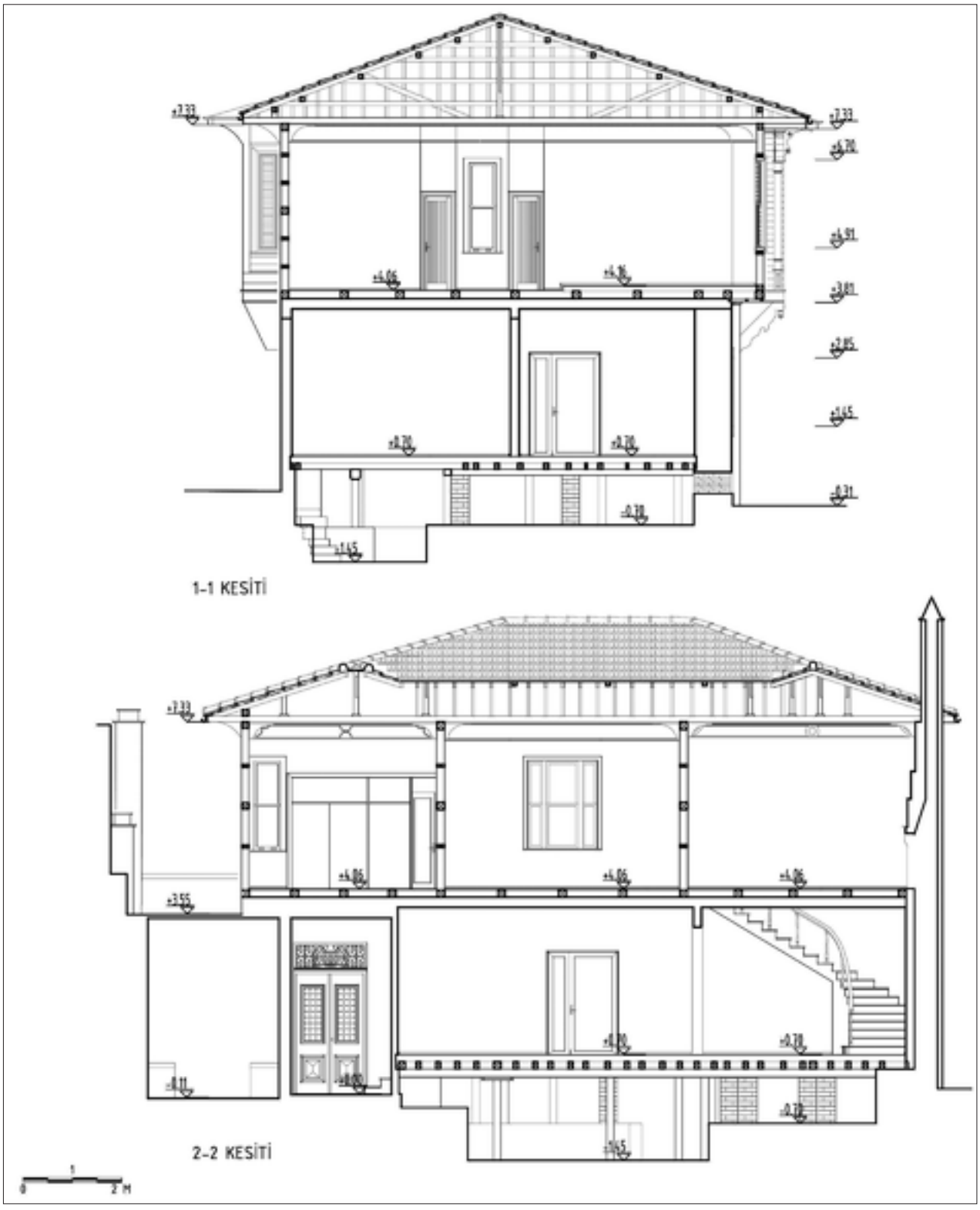

Şekil 10: Birinci dönem restitüsyon tavan planı.

bulunmaktadır. Arka cephedeki kapı da ahşap ve çift kanatlıdır; kanatları cam ve masif bölümlerden oluşmakta, üst kısmında sabit pencereden meydana gelen bir doğrama yer almaktadır (Şekil 11).

Bahçe cephesinden girildiğinde ilk mekân giriş holüdür. Bu hol, mutfak, tuvalet, müştemilat ve salon bölümlerine geçişi sağlamaktadır. İlk dönem restitüsyonunda mutfak olarak nitelendirilen bölümün, bahçeye açılan bir taşlık olduğu düşünülmektedir. Yol cephesindeki çeşmeye ait su deposu, taşlığın sokağa açılmasını engellemektedir. Tuvalet olarak düzenlenen alanın, geçmişte salona çıkan merdiven önünde bir dinlenme alanı veya sokağa bakan penceresinden gelenleri izlemeye yarayan bir seki olduğu değerlendirilmiştir (Şekil 9).

Müştemilatın, yapının ilk inşa dönemi olan 1910- 1950 yılları arasında mevcut olmadığı, sonradan eklendiği tespit edilmiştir. Bu bölümün eklenmediği birinci dönem restitüsyon çalışmasında, giriş holünün bahçeyle doğrudan bağlantılı bir taşlık olduğu düşünülmektedir (Şekil 9).

Salon bölümünün, rölövedeki izlere göre yapının ilk döneminde iki kısımdan oluştuğu tespit edilmiştir. Günümüzdeki geniş pencerenin yerinde, başlangıçta iki adet giyotin pencere bulunmaktadır. Mekânın tavanı ahşap kaplama, duvarları sıva üzeri boyadır. Üst kata çıkan merdiven, salon kapısından sonra sağ tarafta, lambri kaplı bir bölüm içerisinde gizli şekilde konumlanmıştır. Restitüsyonda, salonun sol tarafındaki bölüm, toplanan bilgiler doğrultusunda salonla bütünleşik biçimde yeniden çizilmiştir (Şekil 9). Rölövede, birinci kattaki köşe odanın dolabının arkasında yer alan küçük mekânın eğimli tavanı, merdivenin özgün konumuna dair ipuçları sunmaktadır. Restitüsyonda çalışmasında merdiven bu bölümde çizilmiştir. Salonun bahçeye açılan geniş pencereleri restitüsyonda özgün haline döndürülerek beş adet giyotin pencere olarak düzenlenmiştir. Mekânın tavanı ve döşemesi ahşap kaplama, duvarları sıva üzeri boyadır. Mevcut durumda salondan girişi olan küçük odanın geniş pencerelerinin, antreden farklı olmayacağı düşüncesi ile restitüsyon çalışmalarında iki adet giyotin pencere olarak çizilmiştir (Şekil 12).

Şekil 11: Birinci dönem restitüsyon enine ve boyuna kesit.

Birinci kat plan kurgusu incelendiğinde, rölövede yola bakan ve eğrisel iç duvarlara sahip odanın ve sofadan terasa bağlantı sağlayan, bahçe ve yola bakan iki köşe oda arasında konumlanan küçük odanın yapının ilk dönemine ait olmadığı anlaşılmaktadır. Benzer dönem Türk evi örnekleriyle karşılaştırmalı analiz sonucunda, özgün plan tipolojisine uygun restitüsyon önerisi geliştirilmiştir. Sofanın zemini ve tavanı ahşap kaplama olup, tavan göbeğinde alçıdan süsleme detayı yer almaktadır (Şekil 10).

Şekil 12: Birinci dönem restitüsyon ön ve arka cepheler.

Bir diğer odada iki adet ahşap giyotin pencere yer almakta ve pencerelerin önünde kepenkler bulunmaktadır. Odada, diğer mekânlarda olduğu gibi tavana kadar uzanan ahşap bir dolap mevcuttur. Zemini ve tavanı ahşap kaplamalı, duvarları sıva üzeri boyalıdır. Rölövede kapanmış durumda tespit edilen ocak nişi, restitüsyon projesinde özgün konumuna uygun biçimde yeniden tanımlanmıştır (Şekil 11). Birinci kat, plan organizasyonu, simetrik dağılımlı açıklıkları, ahşap doğramaları, giyotin pencereleri ve dolap işçiliğiyle dönemin geleneksel konut mimarisinin özgün özelliklerini yansıtmaktadır. Rölöve ve restitüsyon verileri, yapının özgününde Türk evi plan tipolojisine sahip olduğunu; sonraki dönemlerde yapılan müdahalelerle ek mekânların eklendiğini göstermektedir. Malzeme, işçilik ve mekânsal hiyerarşi bakımından özgün kat özelliklerinin büyük oranda korunmuş olduğu söylenebilir.

Konak, alt katta kâgir, üst katta ise ahşap karkas taşıyıcı sisteme sahiptir. Cephe düzeninde, zemin kat sıvalı ve boyalı, üst kat ise ahşap kaplama ile sonlandırılmıştır. Ön cephede rölöve izlerine göre yapılan restitüsyon çiziminde zemin katta beş adet ahşap giyotin pencere yer almakta, bu pencerelerin tamamı dıştan demir parmaklıklarla korunmaktadır. Cephe kurgusu, yapının simetrik ve dengeli cephe kompozisyonunu tanımlamaktadır. Konağın arka cephesi, ana girişlerden biri ile bodrum kata inen kapının bulunduğu cephedir. Restitüsyon çalışmasında zemin katta, ön cephede olduğu gibi beş adet ahşap giyotin pencere ve bu pencerelerin ön yüzeylerinde demir parmaklıklar çizilmiştir (Şekil 12). Konağın sağ yan cephesi, komşu yapıya bitişik düzende inşa edildiğinden yalnızca üst kat kısmı görülebilmektedir. Sol yan cephe de benzer biçimde komşu yapıya bitişik olup yalnızca üst kat görünür durumdadır. Bu cephe kurguları restitüsyon çalışmasında rölövedeki gibi çizilmiştir.

İkinci Dönem Restitüsyon (1950-1975)

Konağın sahipleriyle yapılan görüşmeler sonucunda iki dönem Restitüsyon Projesi hazırlanmasına karar verilmiştir. İkinci olarak 1950-1975 yılları arası dönem çalışılmıştır.

Ana yapının bodrum katına, bahçeden yapı dış duvarı üzerinde yer alan demir bir kapıdan girilmekte ve altı basamaktan oluşan taş merdiven aracılığıyla inilerek ulaşılmaktadır. Bu erişim biçimi, birinci dönem restitüsyon önerisinde olduğu gibi ikinci dönem de korunmuştur. Bu dönem restitüsyon çalışmasına müştemilat dahil edilmiştir. Buna göre; müştemilatın bodrum katına, sekiz basamaktan oluşan bir merdivenle inilmektedir. Bu

bölümün duvarları tuğladan örülmüş olup yüzeyleri sıva ve boya ile kaplanmıştır. Tavan, taşıyıcı duvarlara oturan ahşap kirişleme sistemine sahiptir. Duvar yüzeylerinde dört adet niş bulunmaktadır. Kuzey cephesinde, bahçeye yönelen iki adet pencere yer almakta, bu açıklıklar mekâna doğal ışık ve havalandırma sağlamaktadır (Şekil 13).

Günümüzde yapının zemin katına, ön (yol) cephesi ile arka (bahçe) cephesinde yer alan iki adet ahşap kapıdan giriş sağlanmaktadır. Bu kapı düzeni, restitüsyon çalışmasında da eski fotoğraflar ve yapı sahibinden elde edilen bilgiler doğrultusunda korunmuştur. Giriş holünün devamında merdivenle ulaşılan antre, odalar ve salon arasında bir dağılım mekânı işlevi görmektedir. Günümüzde sokağa açılan geniş açıklıklı tek pencere, restitüsyon çalışmasında ikinci dönemde eklenmiş iki adet giyotin pencere olarak tespit edilmiştir. Rölövede, üst kata çıkışı sağlayan merdivenin salon kapısından geçilerek ulaşılan ve lambri kaplı bir bölmenin içinde gizlenmiş olduğu görülmüştür. Restitüsyon projesinde, salonun sağ tarafında yer alan bu merdiven, salon mekânı ile bütünleşik biçimde tanımlanmıştır. Salonun bahçeye yönelen cephesinde beş adet ahşap çift kanatlı pencere bulunmakta olup, bunlar eski fotoğraflar esas alınarak restitüsyon planına işlenmiştir (Şekil 13).

Ön cepheye yönelen odada, antredeki açıklıklarla benzer biçimde iki adet giyotin pencere yer almakta, restitüsyon araştırmaları sonucunda geniş açıklıklı pencereler yerine bu tip pencere formu korunmuştur (Şekil 15). Bahçe yönünde konumlanan ek yapı, rölövede "müştemilat" olarak adlandırılmıştır. Bu bölümün ikinci dönemde yapıya eklendiği anlaşılmaktadır. Dört adet geniş, ahşap çift kanatlı pencereye sahip olan bu mekâna, giriş holünden dört basamaklı bir merdivenle ulaşılmaktadır. Bahçeden ise dış merdiven aracılığıyla terasına çıkılmaktadır. Mekânın döşemesi ahşap, duvar ve tavan yüzeyleri sıva üzeri boyadır (Şekil 13).

Banyo ve mutfak, girişten ulaşılan bir bağlantı mekânı aracılığıyla birbirine bağlanmaktadır. Mutfakta bir ocak yer almakta olup, mekânın bir duvarı yoldaki çeşmenin su deposunun duvarı ile ortak niteliktedir. Bu düzenleme, yapının özgün su sistemiyle ilişkilendirilen işlevsel bir çözüm olarak değerlendirilmektedir (Şekil 13).

Yapının birinci katı, ikinci dönem restitüsyonunda rölöve planıyla benzer bir şemaya sahiptir. İç mekân bezeme anlayışını yansıtmaktadır. Bahçe yönünde konumlanan köşe odada rölövede kapanmış durumda tespit edilen ocak nişi, restitüsyon çalışmasında özgün konumuna uygun biçimde yeniden tanımlanmıştır. (Şekil 14). Rölövede tespit edilen teras ile bağlantılı küçük ölçekteki oda, özgün işlevine uygun olarak WC/Gusülhane olarak tanımlanmıştır. Bu alanın ikinci dönem eklerinden biri olduğu düşünülmektedir. Restitüsyon çalışmasında cepheler rölövedeki tespitlere uygun olarak çizilmiştir (Şekil 13).

Şekil 13: İkinci dönem restitüsyon kat planları.

Şekil 14: Birinci dönem restitüsyon enine ve boyuna kesit.

Şekil 15: Birinci dönem restitüsyon ön ve yan cepheler.

C. RESTORASYON ÖNERİSİ

Restorasyon önerisinde, konağın zemin katının kitap satış birimi, kafeterya ve mutfak işlevleriyle kamusal kullanıma açılması; birinci katın ise mülk sahiplerinin bölgenin temel geçim kaynağı olan zeytincilik faaliyetleri ve üretim süreçleriyle olan bağını yansıtacak şekilde sergi alanı olarak düzenlenmesi öngörülmüştür. Bu kapsamda, zemin katın sosyal etkileşim ve kültürel paylaşım alanı olarak değerlendirilmesi, üst katın ise konağın özgün yaşam biçimini ve dönem özelliklerini ziyaretçilere aktaracak bir tematik sergileme mekânına dönüştürülmesi amaçlanmıştır (Şekil 16).

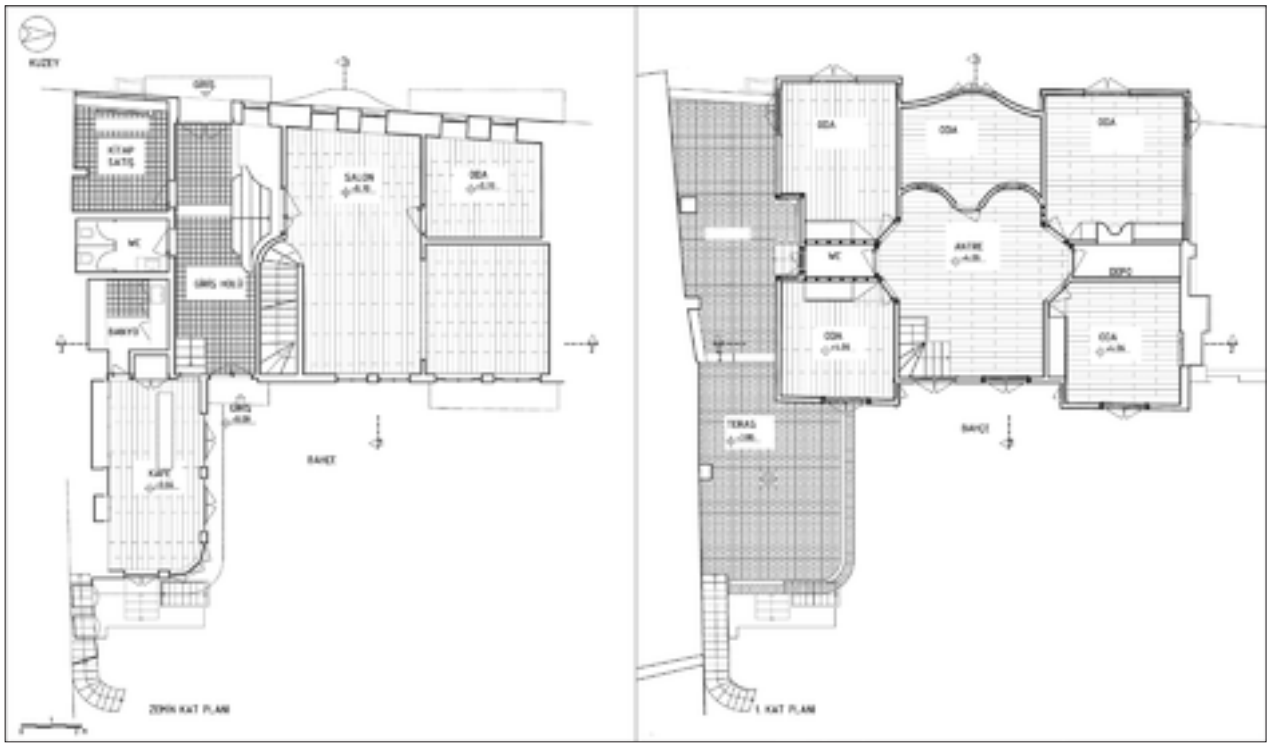
Konağın bodrum katına, bahçeden yapı dış duvarı üzerinde yer alan demir kapıdan geçilerek, altı basamaktan oluşan taş merdiven aracılığıyla ulaşılmaktadır. Bu merdiven basamaklarının mevcut durumları göz önünde bulundurularak yenilenmesi önerilmektedir. Zeminin sıkıştırılmış toprak olması nedeniyle, zemin stabilizasyonunun sağlanması ve temellerin taşıyıcı sağlamlığının kontrol edilerek gerekli görülen noktalarda sağlamlaştırma işlemlerinin uygulanması uygun görülmüştür. Tuğla taşıyıcı elemanlar ile ahşap dikmelerde gözlenen rutubet ve böcek tahribatına bağlı malzeme bozulmaları tespit edilmiş olup, bu elemanların bozulan kısımlarının yenilenmesi önerilmektedir (Şekil 17). Ön (yol) cephesine bakan iki adet küçük pencerenin ahşap doğramalarının yenilenmesi ve korozyona uğramış demir parmaklıklarının özgün biçimine uygun olarak yeniden imal edilmesi gerekmektedir. Müştemilat bölümüne ait bodrum katına inen sekiz basamaklı merdivenin kopan parçalarının onarılması ve bozulan basamakların yenilenmesi önerilmektedir. Tuğla duvarlarda gözlemlenen sıva ve boya bozulmaları giderilmeli, yüzeyler özgün dokuya uygun şekilde onarılmalı ve korunmalıdır. Mekân tavanında yer alan ahşap kirişleme sisteminde çürüme ve böceklenme görülen bölümler yenilenmeli, tüm taşıyıcı sistemin yapısal sağlamlığı kontrol edilmelidir.

Yapının mevcut zemin kat planına benzer nitelikte bir restorasyon projesi hazırlanmıştır. Ön (yol) ve arka (bahçe) cephelerinden giriş sağlayan iki adet ahşap kapı özgün nitelikte olduğundan, bu elemanların bakım ve onarımı yapılarak korunması öngörülmüştür. Arka cepheden girildiğinde ilk olarak giriş holüne ulaşılmaktadır. Restorasyon projesine göre bu mekândan sırasıyla salon, oda, kafe, kafe mutfağı, WC ve kitap satış birimlerine geçiş sağlanmaktadır. Bu düzenleme, zemin katın hem kültürel hem de sosyal işlevlerle yeniden değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Giriş holünü izleyen kısımda yer alan salon ve oda, mevcut plan şemasına uygun olarak düzenlenmiştir. Günümüzde sokağa açılan geniş açıklıklı pencereler, restorasyon kapsamında ikinci dönem formuna uygun biçimde dört adet ahşap giyotin pencere olarak yeniden tasarlanmıştır (Şekil 16).

Rölövede üst kata çıkışı sağlayan merdivenin, salon kapısından girildikten sonra sağ tarafta lambri kaplı bir bölme içinde gizlenmiş olduğu tespit edilmiştir. Restitüsyon verileri doğrultusunda, salonun sağ kısmında bu merdivenin salonla bütünleşik biçimde ve açıkta yeniden düzenlenmesi önerilmektedir. Bahçeye açılan dört adet ahşap çift kanatlı pencerenin ise, eski fotoğraflarda görüldüğü biçimde yenilenmesi ve mevcut ahşap kepenklerin kaldırılması uygun görülmüştür. Günümüzde salonun duvar ve tavan yüzeyleri lambri kaplama, döşemesi ise parke kaplamadır; bu uygulamanın sonraki dönemde eklendiği tespit edilmiştir. Restorasyon kapsamında lambri ve parke kaplamaların sökülerek özgün dokuya uygun ahşap rabıta döşeme yapılması önerilmektedir (Şekil 17).

Ek yapı niteliğinde olan ve rölövede "müştemilat" olarak adlandırılan bölümün, kafeterya birimi olarak değerlendirilmesi planlanmıştır. Bu bölümde bahçeye bakan dört adet geniş ahşap çift kanatlı pencereden birinin kapıya dönüştürülmesi önerilmektedir. Böylece bahçeden terasa kısa mesafeli bir erişim sağlanacaktır. Mevcut durumda terasa çıkış bahçeden merdiven aracılığıyla yapılmakta olup, bu bağlantının yeni kapı düzenlemesiyle güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Günümüzde müştemilatın banyosu olarak kullanılan mekânın, restorasyon sonrası kafeye hizmet eden mutfak birimi olarak işlevlendirilmesi öngörülmüştür. Rölövede yer alan WC bölümü ise, giriş holünden ulaşılabilen bir konumda düzenlenecektir. Bu alan, günümüzdeki mutfağın banyoya yakın kısmının ayrılmasıyla oluşturulmuş olup, yeni plan şemasında da bu çözüm korunmuştur. Kitap satış birimi, mevcut mutfağın yola yakın kısmında konumlandırılmıştır. Bu bölümde tespit edilen eksik karosiman döşemelerin özgün formuna uygun biçimde tamamlanması önerilmektedir (Şekil 16).

Yapının birinci katı, ikinci dönem restitüsyon planı ile mevcut durum bakımından büyük ölçüde örtüşmektedir. Bu nedenle, katın özgün plan şeması ve mekânsal karakterinin korunması; işlevsel olarak ise sergi mekânları olarak değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Katta yer alan bahçe yönündeki köşe odada rölövede

Şekil 16: Restorasyon kat planları.

Şekil 17: Restorasyon enine ve boyuna kesit.

kapatılmış durumda tespit edilen ocak nişi, restitüsyon planında özgün konumuna uygun biçimde yeniden tanımlanmış olup, restorasyon kapsamında ocağın özgün durumuna getirilmesi önerilmektedir. Kat içerisinde yer alan küçük ölçekli mekân ikinci dönem restitüsyon çalışmasında WC / Gusülhane olarak tanımlanmıştır. Restorasyonda ise bu alanın mevcut konumu korunarak hijyenik koşullar gözetilmek suretiyle yenilenmesi önerilmektedir. Katın doğu yönünde bulunan oda cepheyle doğrudan ilişkili konumu nedeniyle sergi düzenlemesinde aydınlık bir teşhir alanı olarak değerlendirilebilir (Şekil 16).

Genel olarak birinci kattaki mekânların durumu iyi olmakla birlikte, taşıyıcı sistemde gizli rutubet ve böceklenme riski bulunabileceği için, özellikle ahşap elemanlarda yapısal sağlamlık kontrollerinin yapılması gerekmektedir. Tüm odalardaki ahşap doğramalar ve kepenklerin bakım ve onarımları gerçekleştirilmeli, yüzey koruma işlemleri özgün dokuya uygun malzeme ve tekniklerle yapılmalıdır.

Konağın en fazla bakım ve onarım gereksinimi bulunan cephesi ön cephedir. Üst katta yer alan ahşap kaplama elemanları, saçak altı kaplamaları ve furuşlar, zaman içerisinde çürüme ve böceklenmeye maruz kalmış, yüzeylerindeki boya tabakaları büyük ölçüde bozulmuştur. Ayrıca, pencere doğramalarına ait ahşap kepenkler yer yer kopmuş veya tamamen kaybolmuştur. Bu nedenle, tüm bu elemanların özgün biçim, malzeme ve teknik özellikleri korunarak restore edilmesi ve gerekli yerlerde yenilenmesi önerilmektedir. Zemin kat kotundaki pencere açıklıkları özgün formunu yitirmiş olup, ikinci dönem restitüsyon projesinde belgelendiği üzere, bu açıklıkların demir parmaklıklı ahşap giyotin pencereler olarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Böylece cephe, özgün cephe düzenine uygun biçimde estetik ve bütüncül bir görünüm kazanacaktır. Yapının giriş kapısı, mevcut malzeme dokusuna zarar vermeden bakım ve onarımdan geçirilerek korunmalıdır. Ayrıca yapı duvarına bitişik konumda bulunan çeşme hem işlevsel hem de estetik açıdan yapıyla bütünlük sağladığı için, taş ve metal elemanları özgün formuna uygun olarak restore edilmelidir (Şekil 18). Yapının arka cephesinde, ana kütleye ve bodrum katına bahçeden erişimi sağlayan kapıların bakım ve onarımının yapılması gerekmektedir. Bu kapılar, özgün malzeme ve form özelliklerini koruyacak biçimde, ahşap yüzeylerinin temizlenmesi, çürüyen bölümlerin yenilenmesi ve koruyucu yüzey işlemlerinin uygulanmasıyla restore edilmelidir. Cephede, ikinci dönem restitüsyon projesinde yer alan düzene uygun olarak, günümüzdeki pencerelerin yerine geniş, çift kanatlı ahşap doğramalı pencerelerin yeniden yerleştirilmesi önerilmektedir (Şekil 18). Bu uygulama, cephenin tarihî dönem özelliklerine uygun biçimde özgün görünümünü geri kazanmasını sağlayacaktır. Birinci katta yer alan dört adet geniş ahşap giyotin pencerenin bakım ve onarımı yapılmalı, mevcut kepenklerden kopan veya

Şekil 18: Ön ve arka cepheler.

zarar görmüş parçalar özgün detaylarıyla yenilenmelidir. Tüm ahşap yüzeylerde, rutubet ve böceklenmeye karşı koruma ve yüzey cilası uygulanması önerilir.

Yapının sağ ve sol yan cepheleri, zemin kat kotunda komşu yapılara bitişik nizamda olduğundan yalnızca üst kat düzleminde görünür durumdadır (Şekil 18). Her iki cephede yer alan bir adet ahşap kepenkli giyotin pencerenin doğrama, kepenk ve donatı elemanlarının bakım ve onarımı yapılmalı; özgün malzemesi korunarak yüzey koruma işlemleri uygulanmalıdır. Cephe yüzeylerinde yer alan sıva ve boya tabakaları zamanla bozulmuş olduğundan, bu yüzeylerin temizlenmesi, özgün dokuya uygun malzeme ile sıvanması ve yeniden boyanması gerekmektedir. Ayrıca cephe boyunca bulunan dört adet furuş, çatı saçağı, çinko dere ve saçak altı kaplamalar, mevcut deformasyonları nedeniyle yenilenmelidir. Bu elemanların özgün profilleri ve oranları korunarak, dönemin yapım tekniklerine uygun malzeme ve detaylarla yeniden yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Adalı, B. (2013). *Havran Kentsel Sit Alanı ve Dumlupınar Caddesi Koruma Önerisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Binan, D., Yüce Aşkun, İ. ve Çobancaoğlu, T. (Ed.). (2014). *Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma.* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları: 787. ISBN: 978-975-6264-89-8

Güler, K., Pamukçu, P., & Çeliker, İ. (2020). Balıkesir'de I. Ulusal Mimarlık Dönemi'ne Ait Bir Kamu Yapısı: Havran Belediye Binası. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi,* (21), 55–72. https://doi.org/10.22520/tubaked.2020.21.003

İsmailoğlu, H., & Kaan, Z. (2023). Balıkesir- Havran'daki Ahşap Konutları Koruma Sorunları: Abdullah Ertem Konağı Özelinde Bir Değerlendirme. *Bab Journal of FSMVU Faculty of Architecture and Design(Special Issue)*, 32-47.

Özcan, Z. (1996). *Kentsel Koruma Sürecinde Yetki ve Sorumluluk Üzerine Bir Araştırma Güre-Havran-Pamukçu Örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

205 ADA
15 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

HAVRAN'DA ÇOK KATMANLI BİR AHŞAP KONUTUN KORUMA YAKLAŞIMI ÜZERİNE: 205 ADA 15 PARSEL

Fadime Yıldız[1] – Tülay Çobancaoğlu[2]

GİRİŞ

Balıkesir ilinin Batı Anadolu Bölgesi ile geçiş alanı oluşturan Edremit, Havran ilçelerinde geleneksel konut örneklerinin korunarak günümüze geldiği (Eldem, 1984) kaynaklardan ve mevcut konut örneklerinden görülmektedir.

Çalışma konusu yapı da Balıkesir ili Havran ilçesi Kentsel Sit Sınırları içindeki (Bursa KTVKBK, 1995) Çiğitzade Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi, 7. Sokak üzerinde bahçeli, iki katlı ahşap bir konut olup, köşe parselde yer almaktadır. Üzerinde bulunduğu 7. Sokak içerisindeki betonarme yapılardan geleneksel kimliği ile diğer geleneksel kâgir yapılardan ise yapısal kimliği ile ayrılmaktadır (Şekil 1–3).

Bu çalışmada iki katlı yapının rölöve, restitüsyon ve restorasyon süreçlerini ele alarak, tarihsel kimliğini ve özgün mimari değerlerini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Şekil 1: Genel görünüş (MSGSÜ-RADA).

1 Y. Mimar., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı
E-posta: fdk-yldz@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-5137-9765

2 Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü.
E-posta: tulay.cobancaoglu@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4621-9775

Atıf: Yıldız, F. & Çobancaoğlu, T. (2026). Havran'da Çok Katmanlı Bir Ahşap Konutun Koruma Yaklaşımı Üzerine: 205 Ada 15 Parsel. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), *Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası* (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 79-92. Ege Yayınları, İstanbul.

Şekil 2: Sokak ve bahçeden görünüşler 2017.

Şekil 3: Sokak ve bahçeden görünüşler 2017.

Şekil 4: İç mekân üst kat odaları 2017.

A. RÖLÖVE

A.1 Konum

Balıkesir İli, Havran İlçesi, Çiğitzade Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi, 7. Sokak, 34.23.CA.CD pafta, 205 ada 15 parselde yer almaktadır.

A.2 Plan ve Cephe Özellikleri

Plan Özellikleri

Geleneksel dönem özelliklerini sergileyen dış sofalı iki katlı konuta, çift kanatlı demir bir kapı ile bahçeden geçilerek giriş sağlanmaktadır

Bahçe: Bahçe, kuzey yönünde bir depo, tuvalet ve banyo mekânları, zemin kata ulaşımı sağlayan 2 basamaklı taş bir merdiven ve 3 basamakla ulaşılan üst kottaki toprak kota geçişi sağlayan bir dağılım alanıdır. Bahçeden ulaşılan depo ve tuvalet mekânları delikli tuğla kullanılarak sonradan yapılmış niteliksiz yapılar olup 3 basamak ile bahçeden yükseltilmiştir. Depo ve tuvalete giriş bu üst kottaki karşılıklı ahşap kapılardan sağlanmaktadır. Bahçeden 3 basamak yükseltilmiş olan toprak zeminde ise mandalina ağaçları bulunmaktadır. Bahçe beton bir döşemeye sahip yarı açık bir kısımdır. Bahçenin güney duvarı (7. Sokağa paralel olan) ahşap hatıla sahip kerpiç dolgu duvar iken kuzey duvarı harman tuğlasından yapılmıştır. Bahçenin güney duvarının üstü metal sac kaplama ve ahşap konstrüksiyondan oluşan bir çatı sistemi ile, güney duvarına bitişik olan depo tuvalet ve banyo mekânlarının üstü ise ahşap bir çatı sistemi ile kapatılmıştır.

Zemin Kat: Zemin kat 2 oda (Z-2, Z-3), bir mutfak (Z-4) ve bir sofadan (Z-1) oluşmaktadır. 2 basamaklı taş bir merdiven ile ulaşılan sofanın (Z-1) üç tarafı kapalıdır. Bahçeye bakan açık kısım ise ahşap kaplama ve camlı bir pencere sistemi ile kapatılmıştır. Sofanın tavanı çıtalı ahşap kaplama ile kaplanmıştır. Üst kata ulaşımı sağlayan merdivenin ilk 2 basamağı bir kapı ile ayrılmış olarak bu mekânda yer almaktadır. Merdivenin kalan kısmı yine ahşap bir kaplama sistemi ile sofadan ayrılmıştır.

(Z-2) numaralı odaya geçiş sofadan sağlanmaktadır. Oda doğu ve güney cephelere bakan (7. Sokağa) sonradan yapılmış iki adet ahşap kanatlı pencereye sahiptir. Bu odanın doğu cephesindeki pencerenin yerinde önceden 7. Sokağa açılan bir kapı olduğu izlerden anlaşılmaktadır. Dükkân gibi kullanılan bu odanın tavanı diğer mekânlardan daha düşük olup niteliksiz bir malzemeyle kapatılmıştır.

Sofadan ulaşılan diğer (Z-3) oda doğu cephesine bakan bir pencereye sahiptir. Döşeme kaplaması ahşap, tavanı ise çıtalı ahşap ile kaplıdır.

Sofadan ulaşılan (Z-4) numaralı mutfak mekânı, yapının kuzey duvarında olan bir ocak ve bir dolaba sahiptir. Batı cephesine (bahçeye) bakan duvarında bir adet ahşap pencere ile banyo mekânına geçişi sağlayan bir taş basamak ve ahşap bir kapı bulunmaktadır (Şekil 6–7).

Birinci Kat: Birinci kata, zemin kat sofasından (Z-1) başlayan on üç adet basamaklı merdiven ile ulaşılmaktadır. Merdiveninin basamakları strüktürel olarak sağlam ama oldukça yıpranmıştır. Bu kat sonradan kapatılmış olduğu düşünülen dış sofa ve bu sofaya açılan üç odadan oluşmaktadır. Dış sofa (01-1) batı cephesine bakan kısımda parapet yüksekliğine kadar harman tuğlası üzeri ahşap bir pencere sistemi ile, kuzey tarafına bakan çıkma kısmında ise tamamen ahşap malzeme ile kapatılmıştır (Şekil 3). Mekânın tavanındaki ana ahşap kiriş tehlikeli derecede kırılmış, kapatılan açık sofa kısmının döşemesi ise sehim yapmıştır. Tavanda kırılan kirişin yanında çatıya çıkış için boşluk bulunmaktadır.

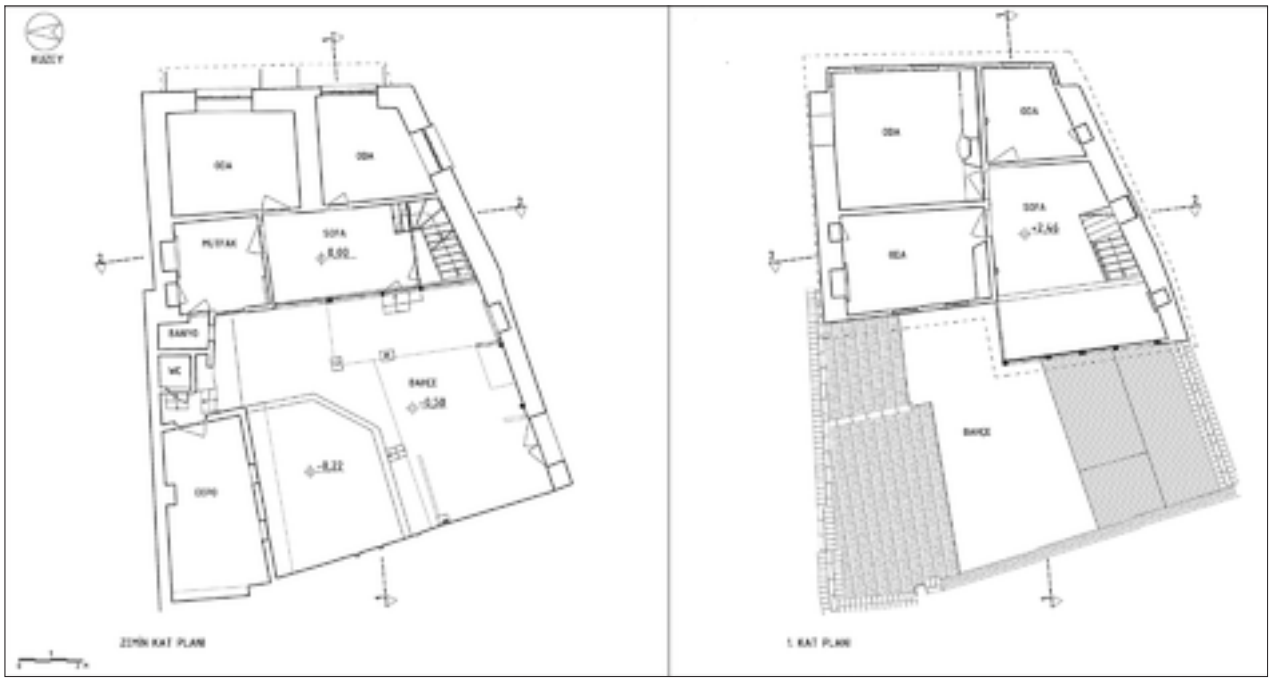
Sofadan geçişi olan (01-2) numaralı oda bu kattaki en nitelikli özelliklere sahip çıkma ile sokağa cephe veren odadır (Şekil 4). Doğu ve kuzey cephelerinde ikişer adet özgün çift kanatlı ahşap pencereye sahip olup kuzey cephesinde bulunan pencerelerden biri kapatılmıştır. Odada özgün bir dolap sistemi ile ahşap çıtalı ve göbekli bir tavan kaplaması bulunmaktadır.

Sofadan geçilen sokağa çıkma yapan diğer odanın (01-3) doğu ve güney cephesinde ve cumbada olmak üzere birer adet çift kanatlı özgün pencereye sahiptir. Odanın güney duvarında bir dolap kuzey duvarında ise özgün alçıdan bir detay bulunur.

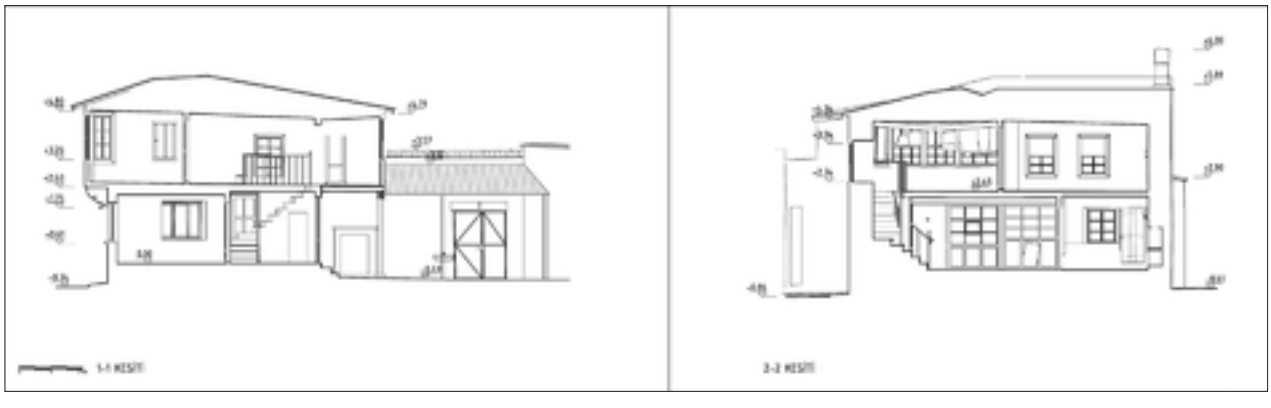
Sofadan ulaşılan ve batı cephesinde yer alan bu tek odada ise bahçeye bakan iki adet özgün giyotin pencere, sofa duvarında bulunan sabit bir dolap, kuzey duvarında ise bir dolap ile bir ocak bulunmaktadır (Şekil 5).

Şekil 5: İç mekân üst kat odaları 2017.

Şekil 6: Rölöve kat planları.

Şekil 7: Rölöve enine ve boyuna kesit.

01-2 numaralı oda haricinde bu katta bulunan tüm mekânların tavan kaplamaları (01-1, 01-3, 01-4) çıtalı ahşap olup 01-3 numaralı oda ile sofanın (01-1) çıtaları sürekli devam etmektedir (Şekil 6-7).

Cephe Özellikleri

Doğu (Sokak) Cephesi

Zemin katta Z-02 numaralı odadan sokağa açılan kapı olduğu ifade edilen duvarda dışarıdan fark edilebilecek derecede çatlaklar oluşmuş, kapatılan kapının yerinde de şimdi bir pencere bulunmaktadır. Birinci katın cumbası altındaki kat silmesinde sehim görülmektedir. Cumbayı taşıyan 4 adet demir payanda da sağlam olup özgündür. Birinci katta bulunan 1-02 numaralı odaya ait özgün ahşap pencerelerin kapakları boyasız olup çürüme gözlenmiştir. Cephe genelinde rutubet, nem ve dış etkenlere bağlı, farklı derinlik ve uzunlukta çatlaklar, sıva dökülmeleri, parça kopmaları ve büyük ölçüde bu çatlaklara çimento harçlı sıva ile müdahaleler görülmektedir (Şekil 2 ve 8).

Güney (Sokak) Cephesi

Yapıya girişin sağlandığı bu cephede bulunan özgün olmayan çift kollu demir kapı sağlam durumdadır. Ancak bu cepheyi oluşturan ahşap dikme ve hatılı olan kerpiç dolgu duvarda farklılaşmalar ve düşeyden sapmalar gözlenmiştir. Ayrıca sıvada farklı derinlik ve uzunlukta çatlaklar, sıvada dökülmeler ile üst kat hizasında büyük bir parça kopması görülmektedir. Bu kopmadan duvarın taşıyıcı sistemine ait özelikler okunabilmiştir. Sonradan yenilendiği öğrenilen çatı sistemine ait silmede sehimler ve ahşap elemanlarında çürümeler görülmüştür. Z-02 numaralı odadan çıkan soba deliği ve borusu sebebiyle üst kat duvarının hizasında, isin oluşturduğu kirlenme, çamur sıvaya yer yer çimento sıva ile müdahaleler gözlenmiştir.

Batı (Bahçe) Cephesi

Birinci katta bulunan 1-04 numaralı odaya ait özgün ahşap pencerelerin kapaklarında çürümeye varan bozulma oluşmuştur. 1-01 numaralı sofanın sonradan yapılan parapet hizasına kadar örülmüş tuğla duvarı üzerindeki sıvalar dökülmüştür. Üzerindeki pencerelerin ahşap taşıyıcı ve doğramalarında çürümeler mevcuttur.

Bu dört adet pencerenin en güneyindeki pencere diğerlerinden farklı bir yapıda olup pencerenin üstüne plastik bir eleman ile saçak yapılmıştır. Yenilendiği mal sahibi tarafından ifade edilen, çatı sistemine ait silmede sehimler ve ahşap elemanlarında çürümeler görülmüştür. Zemin katta bulunan Z-04 numaralı mutfağa ait

Şekil 8: Rölöve cepheler.

olan ahşap pencerenin üstü sineklik teli ile kapatılmıştır. Ayrıca pencerenin altında mutfak tezgâhı hizasındaki duvarda su tesisatı kaynaklı yosunlaşmalar görülmüştür.

Kuzey Cephesi

Komşu parsel ile ilişkili olan bu cephede birinci kat 1-02 numaralı odaya ait olan kapatılmış pencere izi duvardaki çatlaklardan okunabilmektedir. Cephe genelinde rutubet, nem ve dış etkenlere bağlı çatlaklar, sıva dökülmeleri, parça kopmaları ve büyük ölçüde bu çatlaklara çimento harçlı sıva ile müdahaleler görülmektedir.

Yapının cephesini, Marsilya kiremit ile kaplı oturtma çatı düzeni ve saçakları tamamlamaktadır.

A.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Türkiye'de geleneksel ev mimarisinde toprak, taş, tuğla, ağaç esaslı olmak üzere dört çeşit malzeme kullanımı görülmektedir. Topraktan yapılan binalara kerpiç, taştan ve tuğladan yapılanlara kâgir, ağaçtan yapılanlara ahşap veya yarısı kâgir, yarısı ahşap olanlara yarı kâgir bina denilmektedir (Arseven, 1984).

Ahşap, ev yapımında oldukça yaygın kullanılan bir malzeme olmuştur. Esas yayılma alanı Anadolu'nun kıyıları ile orta yayla arasında bir ikinci çember gibi dolanan ve Sivas dolaylarından batıya ve İç Ege'den Torosların kuzey yamaçlarına kadar uzanan ve yer yer diğer bölgelerde ve Balkanlarda görülen hımış yapı tekniğinde, yani taşıyıcı sistemi ağaç, kerpiç dolgulu, zemin katı çoklukla taş olan bir yapım tekniği ile karşımıza çıkmaktadır. Çok yaygın kullanım alanı görmüş bu evler Batı Anadolu'nun bütün kent ve kasabaları, Kütahya, Kula, Birgi, Bursa, Sivrihisar, Bolu, Safranbolu, Kastamonu, Amasya, Çankırı'da bu teknikte inşa edilmiştir (Kuban, 1995).

Geleneksel evler yöresel mimarinin bir parçası olarak üretilmiştir. Yöresel mimariyi biçimlendiren, Fiziksel Etkenler; topografik yapı, iklim özellikleri, bitki örtüsü ve Sosyal Etkenler: nüfus dağılımı, yerleşme düzeni, ekonomik yapı ile inançlar, gelenekler, kültürel yapı gibi etkenlerdir. Bütün bu etkileşimler sonucunda strüktür ve teknoloji farklı olmakla birlikte, genelde doğal malzemeye bağlı üretim söz konusu olmuştur (Çobancaoğlu, 2003).

Yukarıda ifade edilen tanımlar çerçevesinde yapı incelendiğinde, konutun strüktürel yapısını oluşturan malzemeler ahşap, taş ile derz, harç, sıva ve dolgu malzemeler toprak esaslı malzemelerdir. Bu malzemelerin yapı içindeki durumu değerlendirildiğinde; doğal taş, yapının zemin katında, zemin kattaki merdiven basamaklarında kullanılmıştır. Ahşap, yapıyı oluşturan kaba ahşap kirişler, taşıyıcı ahşap dikmeler, yatay bağlantı, kaplama elemanlarında, üst çatı strüktüründe, pencere kapı doğramalarında ve kerpiç dolgu duvar sisteminde hatıl elemanı olarak kullanılmıştır.

Hasar Tespiti

Çevresel Durum;

Konut geleneksel kent dokusu içinde, üzerinde bulunduğu 7. Sokak içerisindeki betonarme, kâgir ve ahşap geleneksel yapılar ile bir arada yer almaktadır. Çevre yapılar cepheleri ile değerlendirildiğinde bakımlı olsa da yapısal sorunlar gözlenmektedir. Bunun dışında yapı bulunduğu konumu ile çevresel hasar tehdidi altında olmayıp geleneksel dokunun önemli bir parçasıdır.

Bahçe;

Bahçeyi çevreleyen duvarlarda yapısal olarak bozulma gözlemlenmemektedir. Ancak depo ve tuvalet mekânlarının sıvasız olan delikli tuğla duvarları dış etkenlerden zarar görmüş haldedir. Bu mekânların üzerini örten çatı sisteminin yenilenmiş olduğu görülmüştür. Ancak bahçenin güney tarafında üstünü örten sundurma çatı sistemindeki ahşap dikme ve merteklerin zarar görmüş olduğu ve metal sac kaplamanın korozyona uğradığı anlaşılmaktadır. Bahçenin beton döşemesi yer yer bozulmuştur. Bahçede birinci kattaki sonradan kapatılmış olan açık sofayı taşıyan ahşap dikmeler özgün durumdadır.

Zemin kat;

Burada yer alan mekânlar ahşap dikme-hatıl arası kerpiç dolgu sisteminde olan yaklaşık 65 cm kalınlığındaki duvarlardan oluşmuş olup yapısal olarak bozulma gözlenmemektedir. Z-1 numaralı sofa mekânını sonradan yapılan ve bahçeden ayıran camlı ahşap kaplamada yer yer parça eksilmeleri, boya hasarları ve yüzey kirliliği mevcuttur. Duvarlarda yer yer ince sıva çatlakları görülmüştür.

Z-02 numaralı odanın doğu cephesine bakan duvarında yerindeki asıl kapının sökülerek sonradan pencereye dönüştürülmesinden dolayı aslında 65 cm olan duvar incelmiştir. Tavan kaplamasının özgünlüğü bozularak farklı bir malzeme ile kapatılmıştır.

Z-04 numaralı mutfak mekânında bulunan karo mozaik kaplı mutfak tezgahında aşınma, kırılma ve ahşap dolap kapaklarında parça eksilmesi görülmüştür. Bahçeye açılan ahşap pencere ve banyoya açılan kapının doğramalarında bozulma, çürüme, yatay ve düşeyden sapmalar görülmektedir. Mevcut ahşap yer ve tavan döşemelerinde malzemenin özelliğini kaybetmesi nedeniyle bozulmalar gözlenmektedir.

Birinci kat;

Z-01 numaralı zemin kat sofa mekânından bu kattaki 1-01 numaralı sofaya ulaşan 13 basamaklı merdiven sistemi strüktürel olarak sağlam durumda olup yer yer basamaklarda sehimler gözlenmiştir. Merdiveni sınırlayan ahşap parapet özgün durumda olup kısmen düşeyden sapmalar görülmektedir.

Mekânın tavanındaki ana ahşap kiriş tehlikeli derecede kırılmış, tavan kaplaması yer yer tavan sisteminden ayrılmıştır. Tavanda bu çökmeden dolayı ciddi bir sehim vardır. Açık sofa kısmının çıkma yaptığı döşemede de sehim görülmektedir.

Z-02 numaralı odada kuzeye bakan cephede bulunan pencere kapatılmıştır. Bu odada bulunan özgün dolap sisteminde ciddi bozulmalar olup yüzey kirliliği ve bir kapakta kopan parçalar olduğu görülmektedir. Ahşap çıtalı ve göbekli tavan sisteminin pencerelere yakın olan kısmında ciddi bir çökme mevcut olup diğer yönlerde de çıtalarda eksilme ve kısmi çökükler görülmüştür.

Z-04 numaralı odada bulunan özgün dolapta ciddi parça eksikliği görülmüştür.

B. RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

Konutun geçmiş dönemleri ile ilgili belge değeri taşıyacak kaynaklara ulaşılamadığı için yapının kendi izleri, geleneksel dokuda bulunan benzer yapılardan gelen ve mülk sahibinden edinilen bilgiler restitüsyon önerisine veri sağlamıştır.

PLAN

BAHÇE: 7. Sokak'tan yapının bahçesine çift kanatlı bir ahşap kapı doğraması ile girildiği düşünülmüş ve belge, fotoğraf vb. olmadığı için çevre yapıların bahçe kapılarından örnek alınarak basit bir ahşap kapı önerilmiştir.

Bahçenin kuzeyinde bahçe duvarına bitişik halde mevcutta bulunan niteliksiz banyo tuvalet mekânlarının yerinde eskiden de benzer işlevin olduğu mal sahibinden alınan bilgiler ve yerleşimdeki örnekler doğrultusunda, restitüsyonda da hela ve banyo mevcuttaki ölçülerde önerilmiştir.

Bahçenin mevcutta da görüldüğü gibi güney bahçe duvarı (7. Sokağa paralel olan) ahşap hatıllı kerpiç, kuzey bahçe duvarı yığma harman tuğlasından örülmüş olup üzerleri alaturka kiremit harpuştalıdır. Güney bahçe duvarına bitişik halde bir çamaşır yıkama taşı bulunmaktadır. Bahçede birinci kat açık sofanın çıkmasını taşıyan iki ahşap dikme ile taş kaideleri bulunur.

Z-01 TAŞLIK: Mekâna bahçeden 3 basamaklı taş merdiven ile ulaşılan, üç tarafı duvar ile çevrili ancak bahçeye açık olan kısım doğraması kaldırılarak çizilmiştir. Üstü çıtalı ahşap tavan ile kaplamalı ve mevcutta da olduğu gibi üst kata ulaşan 13 basamaklı ahşap strüktürlü merdiven çizilmiştir.

Z-02 ODA: Sözlü kaynaklardan döneminde satış mekânı olarak kullanılan taşlıktan da ulaşılan odanın, restitüsyonu dükkân olarak önerilmiştir. Mekâna taşlıktan üç basamak kot farkıyla inildiği ancak doğu cephesi 7. Sokak kotundan düz ayak ulaşıldığı öğrenilmiştir. Bu bilgiyi doğu cephesinden mevcutta pencere bulunmasına rağmen kapı izinin sıva çatlaklarından okunması desteklemektedir. Bu bilgiler doğrultusunda mekândan doğu cephesine, sokağa açılan ahşap bir dükkân kapısı ve bir vitrin pencere çizilmiştir. Mekânın zemini taş döşemedir.

Z-03 ODA: Sofadan ulaşılan bu diğer mekânın, çizimi yapılan restitüsyon dönemine ait yeteri kadar bilgi ve herhangi bir özelliğine ulaşılamamış, karanlık bir depo olduğu düşünülerek çizilmiştir.

Z-04 MUTFAK: Sofadan ulaşılan mekânda, mevcutta da bulunan yapının kuzey duvarında olan bir ocak ve bir dolap bulunur. Ayrıca yapının batı cephesine (bahçeye) bakan duvarında bir adet ahşap pencere ile banyo

mekânına geçişi sağlayan bir taş basamak ve ahşap bir kapı bulunmaktadır. Mekânda bulunan mutfak tezgâhı karo mozaik taş kaplama tezgâh üstü ile ahşap dolaplardan oluşmakta olduğu düşünülerek çizilmiştir.

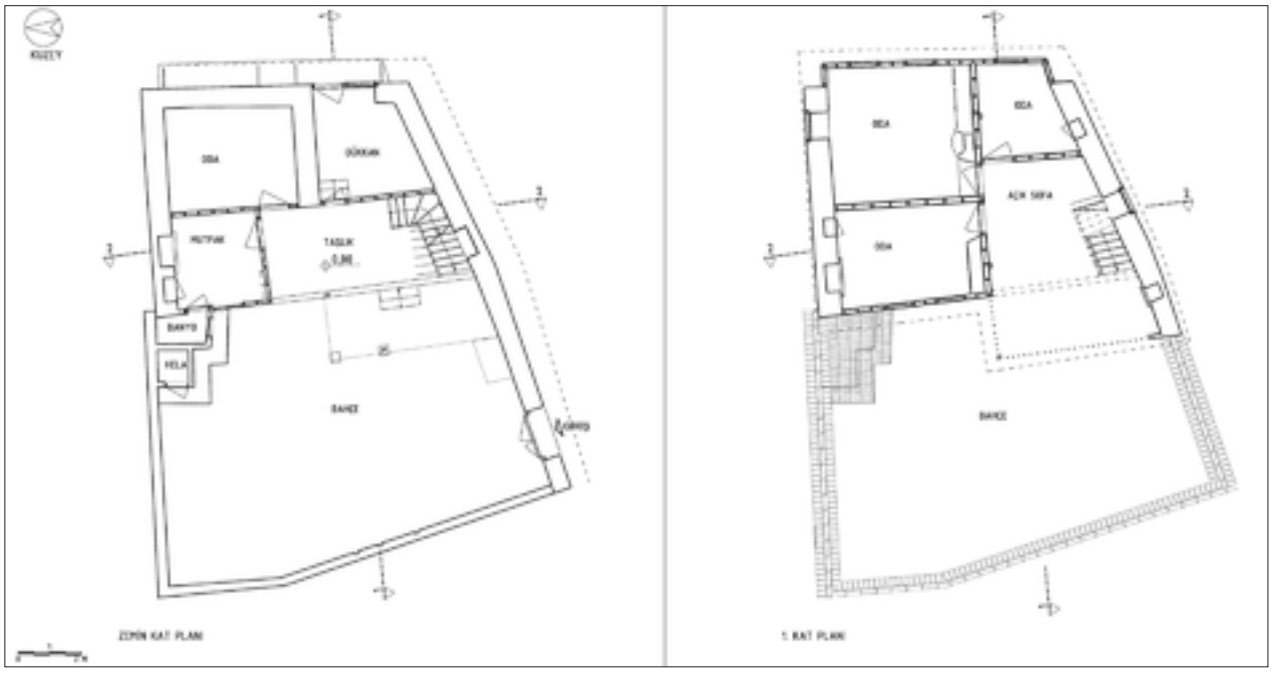
01-01 AÇIK SOFA: Mekâna zemin kat taşlıktan başlayan 13 basamaklı merdiven ile ulaşılır. Mekân açık sofa niteliğinde olup bahçeye doğru çıkma yapmaktadır. Mekânın tavanından yapının bitişi hizasında bir taşıyıcı kiriş sarkmaktadır. Mekânın 01/03 oda mekânı ile döşeme ve tavan kaplamaları sürekli devam etmektedir. Tavan kaplaması çıtalı ahşaptır.

01-02 ODA: Açık sofadan geçilen bu kattaki en nitelikli özelliklere sahip cumbalı odanın doğu ve kuzey cephelerinde mevcutta bulunan özgün çift kanatlı ahşap pencerelerin ve kapalı olan pencerenin restitüsyonu çizilen dönemde ahşap giyotin pencereler olduğu düşünülerek çizilmiştir. Odada özgün bir dolap sistemi ile göbekli, çıtalı bir tavan kaplaması bulunmakta ve bu biçimiyle çizilmiştir.

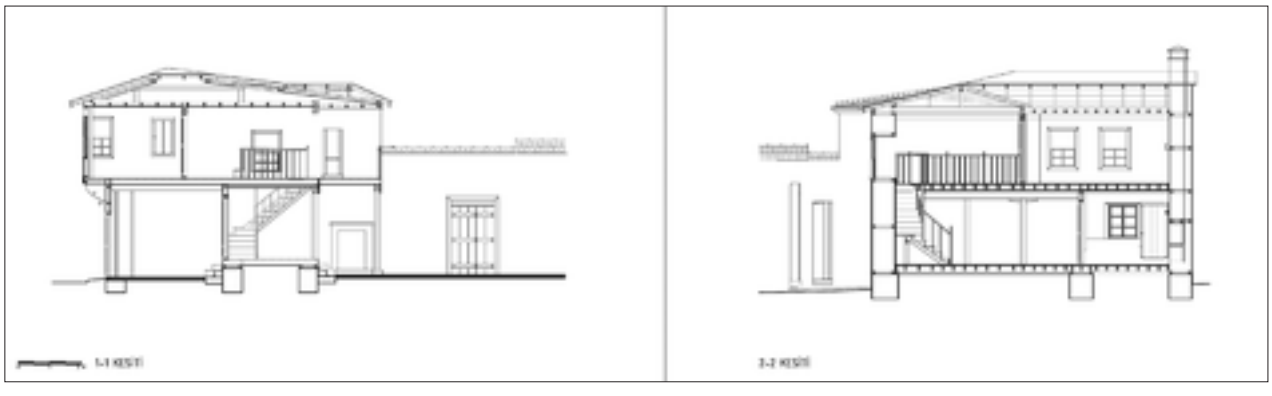
01-03 ODA: Açık sofadan geçilen diğer cumbalı odada; doğu ve güney cephesinde cumbada bulunan 2 adet çift kanatlı özgün ahşap pencerenin de restitüsyonu çizilen dönemde ahşap giyotin pencereler olduğu düşünülmektedir. Odanın güney duvarında ahşap bir dolap ve kuzey duvarında özgün alçı bir detay mevcuttaki haliyle bulunmaktadır. Mekânın, 01/01 açık sofa mekânı ile döşeme ve tavan kaplamaları sürekli devam etmektedir.

01-04 ODA: Açık sofadan ulaşılan ve batı cephesine bakan (bahçeye) bu tek odada ise bahçeye bakan iki adet özgün giyotin pencere mevcuttaki haliyle, sofa duvarında bulunan sabit bir dolap, kuzey duvarında ise bir dolap ile bir ocak bulunmaktadır (Şekil 9–10).

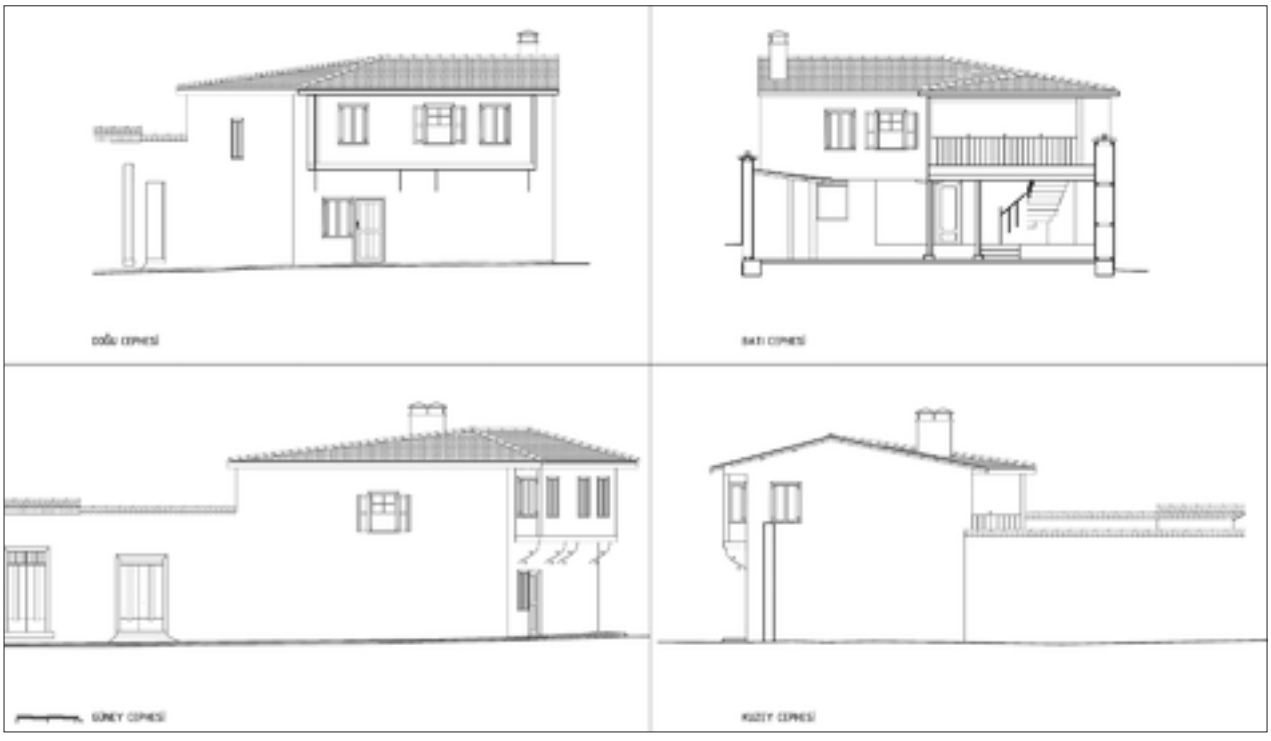
DOĞU (7. SOKAK) CEPHESİ: Cepheden Zemin kat hizasında sadece dükkandan açılan bir kapı ve bir vitrin pencere bulunmaktadır. Birinci katta iki oda mevcuttaki haliyle cumba şeklinde sokağa çıkma yapmaktadır.

Şekil 9: Restitüsyon kat planları.

Şekil 10: Restitüsyon enine ve boyuna kesit.

Şekil 11: Restitüsyon cepheler.

Cumbayı taşıyan 4 adet özgün demir payanda bulunmaktadır. Birinci kat hizasındaki cumbada bulunan 3 adet kapaklı ahşap özgün giyotin pencere görülmektedir.

GÜNEY (7. SOKAK) CEPHESİ: 7. Sokak'tan yapının bahçesine çift kanatlı bir ahşap kapı doğraması ile girildiği düşünülmüş ve belge, fotoğraf vb. olmadığı için çevre yapıların bahçe kapılarından örnek alınarak basit bir ahşap kapı çizimi yapılmıştır. Güney cephe duvarı ahşap hatıllı kerpiç dolgu olup üzeri alaturka kiremitli harpuştadır. Cephede birinci kat açık sofadan açılan ahşap giyotin pencere mevcuttaki halinde bulunmaktadır.

BATI (BAHÇE) CEPHESİ: Birinci kat hizasında bulunan özgün ahşap giyotin pencereler mevcuttaki hallerinde bulunmaktadır. Birinci katta açık sofanın durumu ile ilgili fotoğraf, belge vb. ye ulaşılamadığı için restorasyonda parapet olarak, merdiven korkuluklarının ölçülerinde ahşap korkuluk imal edilip kullanımı önerilmiştir. Aynı şekilde restitüsyonu çizilen döneme ait belgelere de ulaşılamadığı için aynı öneriyle çizim yapılmıştır.

KUZEY CEPHESİ: Komşu parsel ile ilişkili olan bu cephede, birinci kat hizasında 01/02 oda mekânından açılan iki adet özgün ahşap giyotin pencere görülmektedir (Şekil 11).

C. RESTORASYON ÖNERİSİ

Konut olarak özgün kullanımı devam edecek olan yapıda, restorasyon önerisi kullanıcısının istekleri doğrultusunda geliştirilmiştir. Bu öneriler yapının kullanıma yönelik mevcut durumunu iyileştirmeye katkı sağlayarak ve yapı ömrünü çağdaş koruma yaklaşımları çerçevesinde uzatmayı hedeflemektedir.

PLAN ŞEMASI

BAHÇE: 7. Sokak'tan yapının bahçesine girilen demir doğramalı kapı değiştirilerek yerine çift kanatlı ahşap doğrama takılacak ve tahrip olmuş bir basamaklık eşik yenilenecektir. Bahçenin kuzeyinde bahçe duvarına bitişik delikli tuğla kullanılarak sonradan örülmüş niteliksiz depo, tuvalet ve banyo kütle ekleri ile bunları bağlayan merdiven ve çatı kaldırılacak; yapıdan fark oluşturacak şekilde çağdaş malzeme ve ölçülerde yeniden yapılacaktır. Bahçenin güney duvarına bitişik halde bulunan, üstü metal sac kaplama ve ahşap konstrüksiyondan oluşan niteliksiz çatı sistemi kaldırılacaktır. Bahçenin, ahşap hatıllı kerpiç dolgu güney bahçe duvarı (7. sokağa paralel olan) ile yığma harman tuğlasından kuzey bahçe duvarının üzerini örten alaturka kiremitli harpuştaları arasındaki kot farkları kaldırılacak ve yenilenecektir. Güney bahçe duvarına bitişik halde bulunan çamaşır yıkama taşı korunacaktır. Bahçe zemininde bulunan beton şap kaplama sökülerek yerine taş döşeme yapılacaktır.

Birinci kat açık sofanın çıkması altındaki iki ahşap dikmenin, betondan yapılmış niteliksiz kaideleri kaldırılıp yerine taş kaideler konacaktır. Bahçede mevcutta bulunan 3 basamak yükseltilmiş olan toprak zemin, bahçe kotuna indirilecek ve mandalina ağacıyla birlikte korunacaktır.

Z-01 SOFA: Mekâna bahçeden ulaşımı sağlayan 3 basamaklı taş merdiven yenilenecektir. Mekânın bahçeye bakan kısmını kapatan ahşap kaplama ve camlı pencere sistemi nitelikli bir dönem eki olarak kabul edilmiş ve bu ek mevcut haliyle sağlamlaştırılarak korunmuştur. Sofanın üstü çitalı ahşap tavan ile kapalıdır. Tavan kaplamasında oluşan sehim, döşemelerin onarımıyla birlikte giderilecektir. Mekândan üst kata ulaşımı sağlayan ahşap merdivenin ilk 2 basamağı ile kalanını ayıran kapı ve ahşap kaplama sistemi de nitelikli dönem eki olarak kabul edilmiş ve bu ek de mevcut haliyle sağlamlaştırılarak korunmuştur. Mekânda bulunan ahşap merdiven ve kapılar sağlamlaştırılacak, yüzeylerinde temizlik ve kimyasal işlem işlemi yapılacaktır.

Z-02 ODA: Mekâna ulaşım sofadan sağlanmaktadır. Mekân mevcutta olduğu gibi oda olarak kullanılacak ve mevcut döşeme kotu korunacaktır. Doğu ve güney cephelerine bakan (7. Sokağa) sonradan yapılmış konut kullanımına uygun iki adet ahşap kanatlı pencere nitelikli dönem eki olarak kabul edilmiş ve mevcut haliyle sağlamlaştırılarak korunacaktır. Ancak Z/03 oda mekânında da aynısı olan bu pencereler doğu cephesinde aynı kota getirilecektir. Restitüsyon projesinde de belirtildiği gibi satış mekânı olarak kullanılan bu odanın diğer mekânlardan daha düşük kotta ve farklı malzemeyle kapatılmış olan tavan kaplaması açılacak diğer yaşama mekânlarında kullanılan çıtalı ahşap tavan sistemine uygun olarak kaplanacaktır.

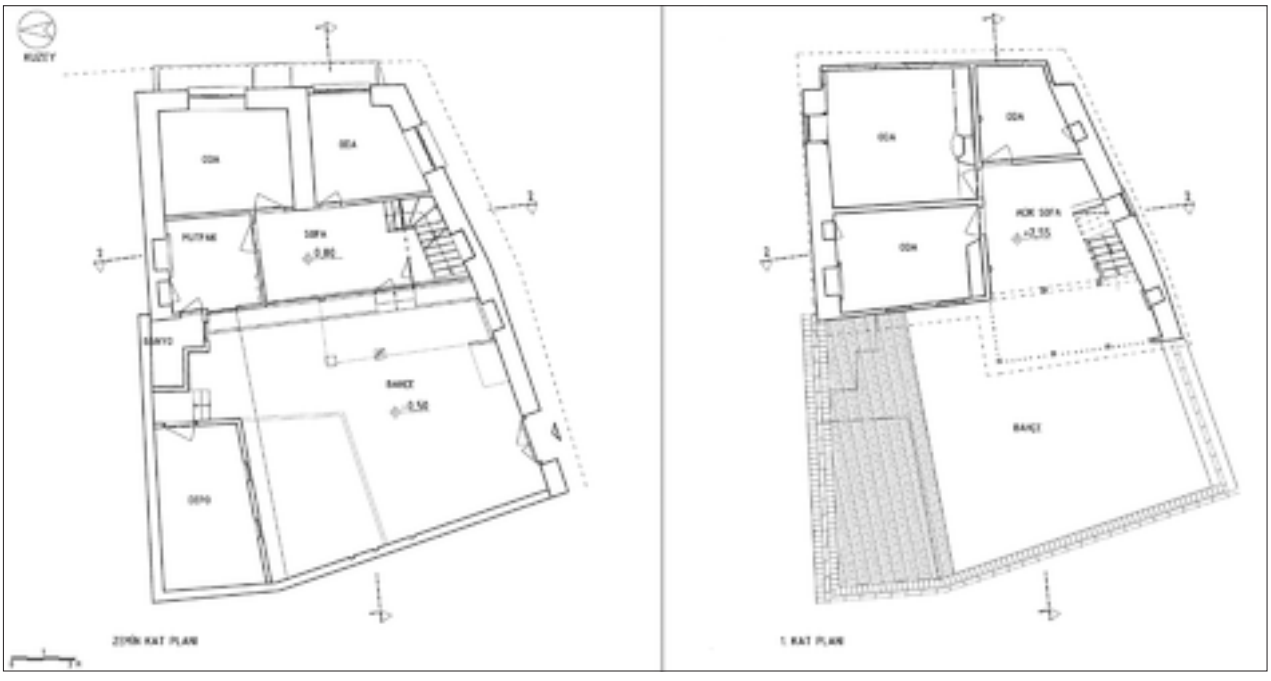
Z-03 ODA: Sofadan ulaşılan bu diğer yaşama mekânında da, doğu cephesine bakan sonradan yapılmış konut kullanımına uygun aynı pencere; nitelikli dönem eki olarak kabul edilip mevcut haliyle sağlamlaştırılarak korunacaktır. Tavan kaplamasında oluşan sehim, döşemelerin onarımıyla birlikte giderilecektir.

Z-04 MUTFAK: Sofadan ulaşılan mekânda, yapının kuzey duvarında bulunan ocak ve ahşap dolabın elemanları sağlamlaştırılacak, yüzeylerinde temizlik ve kimyasal koruyucu uygulanacaktır. Ayrıca mekândan yapının batı cephesine (bahçeye) bakan duvarında bulunan ahşap pencere ile banyo mekânına geçişi sağlayan ahşap kapıda da aynı işlemler uygulanacaktır. Ahşap çift kanatlı pencere, üzerindeki niteliksiz sineklik ekinden temizlenecektir. Tavan kaplamasında oluşan sehim, döşemelerin onarımıyla birlikte giderilecektir. Mekânda bulunan mutfak tezgahının karo mozaik taş kaplama tezgâh üstü ile ahşap dolaplarında elemanların hasarlı ve eksik kısımları tamamlanıp onarılacaktır.

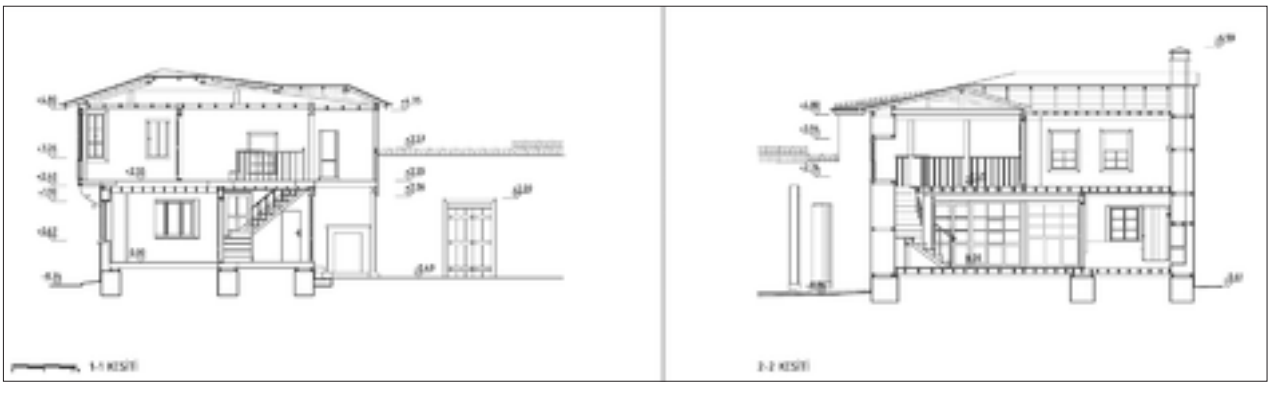
Z-05 WC- BANYO: Bahçenin kuzeyinde bahçe duvarına bitişik olan mekân çağdaş malzeme ve ölçülerde yeniden yapılacaktır. Restitüsyonda belirtilen hela mekânı ile mevcutta bulunan tuvaletin birleştirilmesi ve yeniden yapılması ile oluşan mekâna bir pencere, klozet, duş ve lavabo konacaktır.

01-01 AÇIK SOFA: Zemin kat sofasından başlayıp 13 basamak ile mekâna ulaşan ahşap merdivenin basamakları strüktürel olarak sağlam ama oldukça yıpranmış ve sehim yapmıştır. Merdiven sağlamlaştırılacak, yüzeylerinde temizlik ve kimyasal koruyucu uygulanacaktır. Mekânın mevcutta kapatılmış olmasına rağmen bir açık sofa olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple; mevcutta batı cephesine bakan kısımda, parapet yüksekliğine kadar harman tuğlası üzeri ahşap pencere sistemi ile kuzey tarafına bakan çıkma kısmındaki ahşap kaplama eklerinin niteliksiz dönem ekleri olarak kabul edilerek temizlenmesine karar verilmiştir. Bunun yerine parapet olarak merdiven korkuluklarının ölçülerinde ahşap korkuluk imal edilip yerinde kullanılacaktır. Mekânın tavanındaki ana ahşap kiriş tehlikeli derecede kırılmış, kapatılan açık sofa kısmının döşemesi sehim yapmıştır. Kırılan kiriş özgün malzeme ve ölçülerinde değiştirilecektir. Ayrıca kirişin büyük açıklık geçtiği ve bunun yeniden kırılmalara sebep olup tehlike arz edeceği düşünülerek, kiriş iki adet dikme ile desteklenecektir. Mekânın döşeme ve tavan kaplamalarında tehlikeli derecede gözlenen sehim döşemelerin onarımıyla birlikte giderilecektir. Tavanda kırılan kirişin iki yanında bulunan, tahrip olmuş çatıya çıkış kapakları yenilenecektir. Mekâna açılan tüm ahşap kapı ve pencereler sağlamlaştırılacak, yüzeylerinde temizlik ve kimyasal işlem yapılacaktır. Ayrıca güney duvarından 7. Sokağa açılan giyotin pencereye diğer ahşap giyotin pencerelerde olduğu gibi ahşap kapaklar takılacaktır.

01-02 ODA: Sofadan geçilen bu kattaki en nitelikli özelliklere sahip cumbalı odanın doğu ve kuzey cephelerinde mevcutta bulunan özgün çift kanatlı ahşap pencereler aynen korunacak, sağlamlaştırılacak, yüzeylerinde temizlik ve kimyasal işlem yapılacaktır. Kuzey cephesinde bulunan kapatılmış pencere açılacak aynı özelliklerde çift kanatlı ahşap doğrama takılacaktır. Odada bulunan özgün sabit dolabın elemanlarının hasarlı ve eksik

Şekil 12: Restorasyon kat planları.

Şekil 13: Restorasyon enine ve boyuna kesit.

kısımları tamamlanıp onarılacaktır. Yer yer çökmelerin ve çıta kayıplarının olduğu hasarlı ahşap tavan kaplaması tamamlama yöntemi ile onarılacaktır.

01-03 ODA: Sofadan geçilen diğer cumbalı odada; doğu ve güney cephesinde cumbada bulunan 2 adet çift kanatlı özgün ahşap pencereler aynen korunacak, sağlamlaştırılacak, yüzeylerinde temizlik ve kimyasal işlem yapılacaktır.

Odanın güney duvarında bulunan ahşap dolap ve kuzey duvarındaki özgün alçı detay korunup yüzey temizliği yapılacaktır.

Mekânın, 01/01 açık sofa mekânı ile sürekli devam eden döşeme ve tavan kaplamalarında gözlenen sehim döşemelerin onarımıyla birlikte giderilecektir.

01-04 ODA: Sofadan ulaşılan ve batı cephesine bakan (bahçeye) bu tek odada bahçeye bakan iki adet özgün giyotin pencere sağlamlaştırılacak, yüzeylerinde temizlik ve kimyasal işlem yapılacaktır. Sofa duvarında bulunan sabit dolabın elemanlarının hasarlı ve eksik kısımları tamamlanıp onarılacaktır. Kuzey duvarında bulunan dolap ile ocak da korunup yüzey temizliği yapılacaktır (Şekil 12-13).

DOĞU (7. SOKAK) CEPHESİ: Zemin kat hizasında mevcutta bulunan pencereler aynı kota getirilecek, deforme olmuş demir korkulukları aslına uygun yeniden imal edilecektir. Birinci katın cumbası altındaki ahşap kat silmeleri özgün malzeme, ölçü ve detayda yenilenecektir (Şekil 14).

Şekil 14: Restorasyon cepheler.

Cumbayı taşıyan, ciddi hasarlı olmayan özgün durumdaki 4 adet demir payanda sağlamlaştırılıp boyanacaktır.

Birinci kat hizasında bulunan özgün ahşap pencerelerin kapakları boyasız olup çürüme gözlenmiştir. Mevcutta bulunan tüm ahşap pencere doğramaları sağlamlaştırılacak, yüzeylerinde temizlik ve kimyasal işlem yapılacaktır.

Cephe genelinde rutubet, nem ve dış etkenlere bağlı, farklı derinlik ve uzunlukta çatlaklar, sıva dökülmeleri, parça kopmaları ve büyük ölçüde bu çatlaklara çimento harçlı sıva ile müdahaleler görülmektedir. Burada sıvası bozulmuş olan yüzeylerde çamur sıva ile onarım yapılacak, çimento harç ile sıvalı duvar yüzeyleri temizlenecek, çamur sıva ile onarılacak ve boyanacaktır.

GÜNEY (7. SOKAK) CEPHESİ: 7. Sokak'tan yapıya girişin sağlandığı bu cephede bulunan özgün olmayan çift kollu demir doğramalı kapı değiştirilerek yerine çift kanatlı ahşap doğrama takılacak ve tahrip olmuş bir basamaklık eşik yenilenecektir. Cepheyi oluşturan ahşap hatıllı kerpiç dolgu duvarın sıvasında farklı derinlik ve uzunluktaki çatlaklar, dökülmeler, islenmeler ve üst kat hizasındaki büyük parça kopması görülmektedir. Burada sıvası bozulmuş olan yüzeylerde çamur sıva ile onarım yapılacak ve aslına uygun renkte boyanacaktır. Ayrıca çimento harç ile sıvalı duvar yüzeyleri temizlenecek, çamur sıva ile onarılacak ve boyanacaktır.

Mevcutta bulunan ahşap pencere doğramaları sağlamlaştırılacak, yüzeylerinde temizlik ve kimyasal işlem yapılacaktır. Zemin katta açılan pencerelerin deforme olmuş demir korkulukları aslına uygun yeniden imal edilecektir.

Sonradan yenilendiği öğrenilen ağır hasarlı niteliksiz çatı konstrüksiyonu kaldırılıp yeni çatı konstrüksiyonu, cephe düzenini bozmayacak şekilde yağmur olukları ve baca yapılacaktır.

BATI (BAHÇE) CEPHESİ: Birinci kat hizasında bulunan özgün ahşap pencerelerin kapakları boyasız olup çürüme gözlenmiştir. Mevcutta bulunan tüm ahşap pencere doğramaları sağlamlaştırılacak, yüzeylerinde temizlik ve kimyasal işlem yapılacaktır.

Birinci katta mevcutta bu cepheye bakan kısımda, parapet yüksekliğine kadar harman tuğlası üzeri ahşap pencere sistemi ile kuzey tarafına bakan çıkma kısmındaki ahşap kaplama eklerinin niteliksiz dönem ekleri olarak kabul edilerek temizlenmesine karar verilmiştir. Bunun yerine parapet olarak merdiven korkuluklarının ölçülerinde ahşap korkuluk imal edilip yerinde kullanılacaktır. Korkulukların, çıkmanın altımdaki ahşap kat silmeleri yenilenecektir.

Sıvası bozulmuş olan yüzeylerde çamur sıva ile onarım yapılacak, çimento harç ile sıvalı duvar yüzeyleri temizlenecek, çamur sıva ile onarılacak ve boyanacaktır. Cephede görülen mimari elemanların ahşap doğramalarının tamamında hasarlı ve eksik kısımları tamamlanıp onarılacak, sağlamlaştırılacak, yüzeylerinde temizlik ve kimyasal işlem yapılacaktır.

KUZEY CEPHESİ: Komşu parsel ile ilişkili olan bu cephe genelinde rutubet, nem ve dış etkenlere bağlı çatlaklar, sıva dökülmeleri, parça kopmaları ve büyük ölçüde bu çatlaklara çimento harçlı sıva ile müdahaleler görülmektedir. Sıvası bozulmuş olan yüzeylerde çamur sıva ile onarım yapılacak, çimento harç ile sıvalı duvar yüzeyleri temizlenecek, çamur sıva ile onarılacak ve boyanacaktır. Cephede birinci kat hizasındaki kapatılmış pencere açılacak aynı özelliklerde çift kanatlı ahşap doğrama takılacaktır.

C. SONUÇ

Geleneksel doku içinde ve yer aldığı sokakta geleneksel konut özelliği taşıyan yapılar ile siluet oluşturmakta ve farklı dönem yapılarının birlikteliğini sergilemektedir. Mal sahipleri tarafından sürdürülen bir bakımla günümüze gelmiş olan yapı oldukça sağlam bir görselliğe sahip olup, büyük ölçüde korunmuş özgün detayları ve dönem içi ekleri ile birlikte kısmen de olsa kullanımı devam edebilmektedir.

KAYNAKÇA

Adalı, B. (2013). *Havran Kentsel Sit Alanı ve Dumlupınar Caddesi Koruma Önerisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Arseven, C. E. (1984). *Türk Sanatı Tarihi: Vol. 10. X. Cilt*. Cem Yayınevi.

Çobancaoğlu, T. (2003). Türkiye'de Geleneksel Ahşap Ev Yapı Sistemlerinin İrdelenerek Gruplandırılmasına Yönelik Bir Değerlendirme. *Tasarım + Kuram*, *2*(3), 17–42. https://doi.org/10.23835/tasarimkuram.240843

Eldem, S. H. (1984). *Türk Evi Osmanlı Dönemi* (Cilt 1). Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayınları.

Kuban, D. (1995). *Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu (KTVKBK). (1995).

152 ADA
23 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

AYNI PARSELDE FARKLI DÖNEMLERDE İNŞA EDİLMİŞ İKİ AHŞAP EVİN MEKÂNSAL VE YAPISAL ÇÖZÜMLENMESİ: 152 ADA 23 PARSEL*

Filiz Koca Özmen[1] – Tülay Çobancaoğlu[2]

GİRİŞ

Çalışma konusu konutlar, Balıkesir ili Havran ilçesi Kentsel Sit Sınırları içindeki (Bursa KVTKK, 1995) Mescit Mahallesi'nde Altınova Caddesi ile Cumhuriyet Caddesi'ni düşey olarak kesen Dumlupınar Caddesi 152 Ada,23 Parselde yar almaktadır. Balıkesir ilinin Batı Anadolu Bölgesi ile geçiş alanı oluşturan Edremit, Havran ilçelerinde geleneksel konut örneklerinin korunarak günümüze geldiği (Eldem, 1984) kaynaklardan anlaşılmakta olup mevcut konut örneklerinden olan bu konutlarda da benzer özellikler görülmektedir. Parselde farklı dönemlerde inşa edilmiş iki adet, ikişer katlı konut, çamaşır odası, müştemilat, tuvalet ve bahçe bulunmaktadır. Sokak cephesinde yer alan ve yüksek bir duvarla yoldan ayrılmış bahçenin kapısından girilerek binalara ulaşım sağlanmaktadır. Bahçe duvarının sokak cephesinde geleneksel bir duvar çeşmesi izi bulunmakta olup çeşmenin haznesi bahçe içinde yer alan çamaşırlık olarak kullanılan mekânın içinde kalmaktadır. Rölöve, restitüsyon ve restorasyon süreçleri bu çalışmada ele alınarak, yapıların tarihsel kimliğini ve özgün mimari değerlerini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

A. RÖLÖVE

A.1 Konum

Konut yapıları Mescit Mahallesi, Altınova Caddesi ile Cumhuriyet Caddesi'ni düşey olarak kesen Dumlupınar Caddesi üzerinde yer almakta olup, çalışma içinde Bina 1 olarak adlandırılan yapı Dumlupınar Caddesi'ne cephe vermekte olup Bina 2 olarak adlandırılan yapı bahçe içerisinde bulunmaktadır (Şekil 1-2).

A.2 Plan ve Cephe Özellikleri

Plan Özellikleri

Bahçe: Sokaktan, çift kanatlı ahşap bir kapı ile girildiğinde parselin güney duvarını komşu binanın oluşturduğu diğer tarafında ise parseldeki konutların ve müştemilatın sıralandığı bir iç bahçe bulunmaktadır. Burada çamaşır odası, iki adet konut, müştemilat ve tuvalet yer almaktadır.

Zemini şap olarak döşenmiş avluda, bir adet süs havuzu ve bu havuza ulaşan kanallar bulunmaktadır. İki adet mandalina ağacı avlunun büyük bir kısmını gölgelemektedir (Şekil 7).

Çamaşır odası: Bu mekân, kasabanın su dağıtım şebekesi ile buluşma noktasıdır. Döneminde evlere su taşıyan kanallardan gelen su, çeşmenin (Şekil 2) olduğu noktadan içeri alınır, çift taraflı çeşme kullanılır, su

* Bu çalışma 2014 yılında yayınlanmış olan "Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma" adlı kitapta yer alan "Havran Dumlupınar Caddesi 152 Ada / 23 Parsel" konulu bölümden yararlanılarak yeniden düzenlenmiştir.

1 Y. Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı. E-posta: kocafiliz@gmail.com, ORCID: 0009-0007-1837-3250

2 Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü. E-posta: tulay.cobancaoglu@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4621-9775

Atıf: Koca Özmen, F. & Çobancaoğlu, T. (2026). Aynı Parselde Farklı Dönemlerde İnşa Edilmiş İki Ahşap Evin Mekânsal ve Yapısal Çözümlenmesi: 152 Ada 23 Parsel. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), *Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası* (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 93-104. Ege Yayınları, İstanbul.

Şekil 1: Bina 1 görünüş, 2013.

Şekil 2: Bina 1 Bahçe duvarı görünüş, 2013.

fazlası içerideki su sistemi ile havuza ulaşan kanala aktarılır. Odada ocak, çeşme, çamaşır taşı, iki adet dışarı, bir adet avluya açılan pencereler bulunmaktadır. Şu an kapalı ve oldukça yıpranmış durumdadır.

Depo: Binanın bodrum katında yer almaktadır. Daha çok yakacak depolama amacı ile kullanılmaktadır. Depo bir taş duvar ile kısmen ikiye bölünmüş olup, dışarıya açılan her iki penceresi de günümüzde içeriden ahşap malzeme ile kapatılmış durumdadır.

Bina 1: İki ana binadan batı yönünde kalan ve diğer binaya göre daha yeni yapılmış olanıdır (Şekil 1). Çift kanatlı ahşap bir kapıdan girildikten sonra sekiz basamakla zemin kat sofasına ulaşılmaktadır. Sofada iki adet kapı yanında bir adet de batı tarafında bulunan bir pencere bulunmaktadır. Sofanın solunda iki oda bulunmaktadır. İlk odada bir adet dışarı, bir adet sofaya bakan pencere bulunmaktadır. Güney duvarında iki adet ahşap kapaklı dolap ve bir adet niş bulunmaktadır. Karşı duvarda ise duvar boyunca uzanan ahşap bir dolap bulunmaktadır. İkinci oda diğerine göre daha sadedir. Yalnızca dışarı açılan bir adet pencere mevcuttur. Sofanın sağında bulunan ahşap bir merdiven ile üst kata çıkılmaktadır.

Üst kat sofası alt kat sofasına göre daha bakımsız ve karanlıktır. Merdivenden çıkıldıktan sonra karşımıza gelen duvarda kapatılmış olan iki adet kemerin pervazları bulunmaktadır (Şekil 5-6).

Diğer duvarda ise kapatılmış iki adet pencerenin izleri görülmektedir. Bu katta da alt katta da görüldüğü gibi benzer iki oda mevcuttur. Odalardan birinde kapının bulunduğu duvarda dolap ve diğer duvarda dışarı açılan iki adet ahşap giyotin pencere bulunmaktadır. Diğerine oranla tavan süslemeleri ve silmeleriyle daha özellikli bir oda niteliğinde olan ikinci odada iki adet dışarı, bir adet sofaya açılan pencerelerin yanı sıra, bir adet dolap ve mevcut kullanımı yüklük olup, kapatılmış pencere olduğu anlaşılan bir adet niş bulunmaktadır. Bina yakın zamana kadar kullanılması nedeniyle iyi durumdadır.

Bina 2: İki ana binadan batı yönünde kalan binanın yapım tarihinin, mülk sahibinden edinilen bilgiler doğrultusunda 1880li yıllar olduğu anlaşılmaktadır. Üst kattaki sofada bulunan pencerelerin tipi ve düzeni yapının dönemini ve döneminde açık sofalı olarak inşa edildiğini de göstermektedir (Şekil 3-4).

Zemin katta üst sofanın altında kalan kısım avluyla hemzemin olmasına rağmen, tanımlanmış bir mekân olduğundan zemin kat sofası olarak kabul edilebilir. Üç farklı mekâna açılan bu sofa, bitimindeki oldukça sade, ahşap bir merdiven ile üst kata bağlanmaktadır. İlk oda oldukça harap durumdadır. Kapının olduğu duvarla, bina-1 ile komşu olan duvarda ciddi hasar söz konusudur. Sıva ve kerpiç dökülmesi ile taşıyıcı sistemin bir kısmı ortaya çıkmıştır. Aynı bölgede tavanda da ciddi bir hasar bulunmaktadır. Ocak ve dolap bulunan oda tek bir pencere ile avluya bakmaktadır. Yanındaki oda yöresel deyimiyle mağaza(depo) olarak kullanılmaktadır. Kapının dışında dışarı ile bağlantısı bir pencere ile sağlanmıştır. Üçüncü odanın döneminde mutfak olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. Diğer pencerelerden farklı olarak oldukça büyük bir penceresi bulunmaktadır. Bunun dışında odada sedir ve ocak mevcuttur.

Sofanın bitiminden üst kattaki sofaya çıkılmaktadır. Günümüzde kapalı olan sofanın özellikle diğer bina ile birleştiği kısım oldukça hasarlıdır. Duvarlarda büyük ölçüde sıva dökülmeleri, tavan ve döşemede ise çökmeler

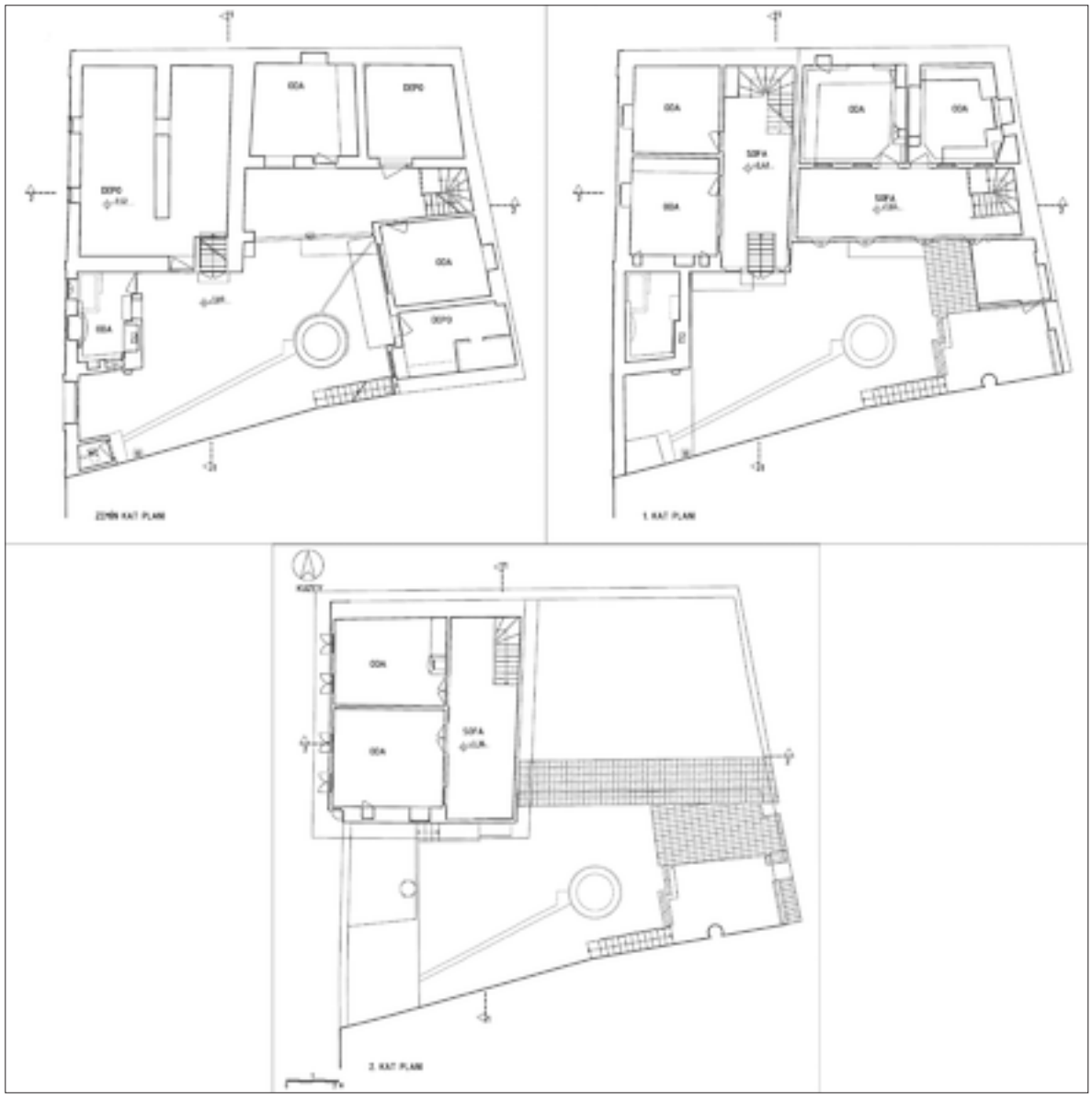

Şekil 3-4: Bina 2, bahçeden görünüş - sofadan iç görünüş, 2013.

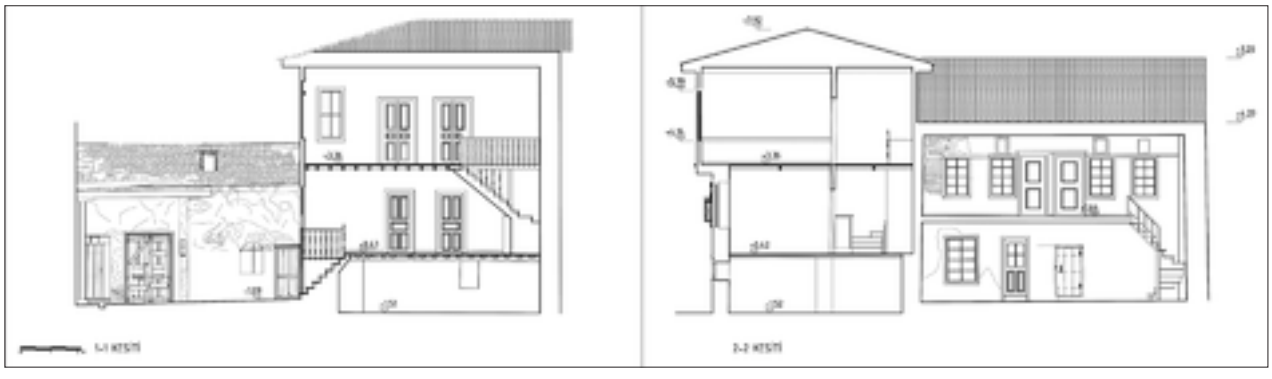

Şekil 5-6: Bina 1, Sofa dışından ve içinden görünüş, 2013.

Şekil 7: Bina 1 ve Bina 2, ortak havuzlu avlu ve müştemilat, 2013.

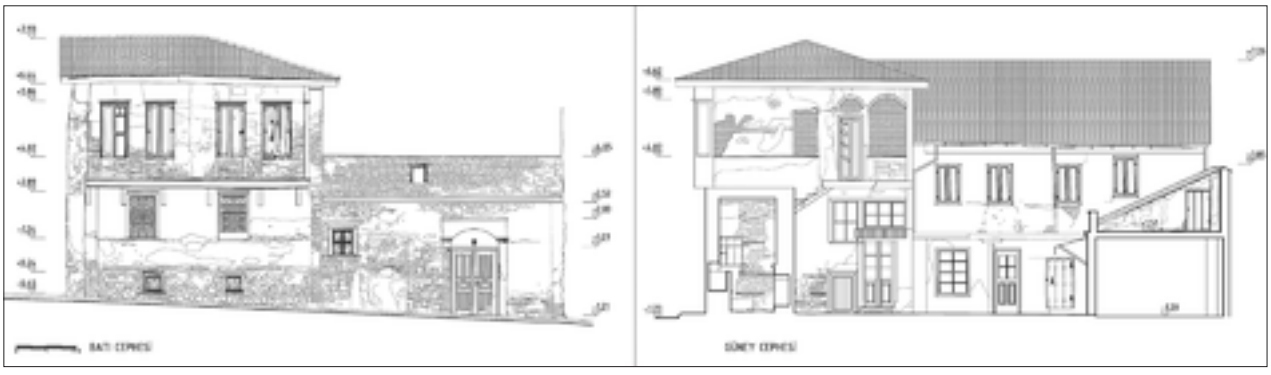

Şekil 8: Rölöve kat planları.

Şekil 9: Rölöve enine ve boyuna kesit

vardır. Tüm tepe pencereleri kapatılmış olmasına rağmen bu kısımdaki sıva bozulmalarından dolayı pencereler açığa çıkmıştır. Sofanın zaman içinde kapatıldığı ve bu kapatılmanın da dönem eki niteliğinde olduğu, bu duvarda yer alan pencerenin avlu yönünde açıldığı tespit edilmiştir. Merdivenin olduğu kısımda niş olduğu tahmin edilen bir iz bulunmaktadır. İlk oda diğerlerine göre özellikli olup, burada yer alan ocak diğer yapı elemanlarına göre oldukça gösterişlidir. Binanın diğer kısımlarına oranla daha sağlam olan odada sofaya açılan bir

Şekil 10: Rölöve cepheler.

pencere, diğer oda ile ortak duvarda bir dolap ve tüm odayı çevreleyen iki sedir bulunmaktadır. Diğer odada da yine sofaya açılan bir pencere, komşu oda ile ortak duvarda dolap, sedir ve bir ocak bulunmaktadır. Günümüzde kapalı olan bu ocağın alt kattaki ocak ile aynı olduğu tahmin edilmektedir. Bu oda tüm yapının en hasarlı mekânıdır. Döşemenin bir kısmı çökmüş ve alt kattaki oda buradan kısmen görünmektedir. Tavanı da aynı şekilde çökmüş ve döşeme tahtaları odanın içerisine doğru sarkmaktadır. Buradan da çatı içi kısmen görülebilmektedir. Ayrıca bina-1 ile bitişik olan duvar ile sofa tarafındaki duvarda da büyük oranda sıva kayıpları meydana gelmiştir.

Müştemilat: Yapı grubuna sonradan eklenmiş olan bu oda depo olarak kullanılmaktadır. Avluya açılan bir kapısı ve bir penceresi vardır. İçeride duvarla ayrılmış küçük bir bölüm daha vardır. Deponun üstüne avludan bir merdivenle çıkılmaktadır. Burası küçük bir teras görünümündedir. Aynı zamanda bu terastan kullanılan bir çatı arası da mevcuttur.

Parselde yer alan yapılar mevcutta kullanılmamakla birlikte mülk sahipleri tarafından aile eşyalarının saklandığı mekânlar olarak kullanılmaktadır.

Cephe Özellikleri

Bina 1- Parsel üzerindeki yapının alt katı kâgir, üst katı ahşap karkas olup toplam iki katlıdır. Dış cephesi sıvalıdır. Alt katında iki adet ahşap doğramalı çift açılır kanat penceresi olup pencerenin önünde demir doğramalı parmaklık mevcuttur. Bodrum katın iki adet penceresi olup önü demir parmaklıklıdır.

Alt katta yapının sağından ahşap göbekli çift açılır kanatlı kapısı bulunmaktadır. Kapı nişinin iki yanında sütun olup sütunun üzeri kemerle geçilmiştir. Kapı ile bina arasında kâgir avlu duvarı bulunmaktadır.

Yapının üst katının dışa çıkması mevcuttur. Çıkmanın altında altı adet payandası vardır. Üst katında dört adet önünde ahşap kepengi olan ahşap çift kanat açılır pencereleri vardır.

Çatısı kırma çatı olup üzeri marsilya kiremit ile örtülüdür. Yapının alt katı ve bahçe duvarı kâgir üst katı ahşap karkastır.

Bina 2- Bahçeye bakan cephesi açık sofalı plan tipine uymaktadır. Açık bir sofa ve bununla birlikte çatıyı taşıyan dikmeler ve dikmelerin arasında basit bir korkuluk olması gereken izler taşıyan günümüzde kapalı olan bu mekânın avlu yönünde iki adet penceresi bulunmaktadır. Sofanın karşı tarafında şu an kapalı olan iki adet kemer bulunmaktadır.

Sıva dökülmeleri arasından taşınmazın taşıyıcı sistemini oluşturan ahşap dikme ve yanlamaların arasındaki tuğla dolgu malzemesi görülmektedir (Binan, vd., 2014).

A.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Türkiye'de geleneksel ev mimarisinde toprak, taş, tuğla, ağaç esaslı olmak üzere dört çeşit malzeme kullanımı görülmektedir. Topraktan yapılan binalara kerpiç, taştan ve tuğladan yapılanlara kâgir, ağaçtan yapılanlara ahşap veya yarısı kâgir, yarısı ahşap olanlara yarı kâgir bina denilmektedir (Arseven, 1984). Bu tanıma göre değerlendirildiğinde iki katlı ve bodrum katı olan yapının (Bina 1) alt katı kâgir, üst katı ahşap karkas olup dış cephesi sıvalıdır. Çatısı kırma çatı olup üzeri marsilya kiremit ile örtülüdür. İki katlı diğer tarihsel olarak eski olan yapının (Bina 2) sıva dökülmeleri arasından taşıyıcı sistemini oluşturan ahşap dikme ve yanlamaların

arasındaki tuğla dolgu malzemesi görülmektedir. Ahşap karkas arası dolgulu sistemde üretilmiş ve üst örtü oluklu kiremit kaplıdır.

Geleneksel evler yöresel mimarinin bir parçası olarak üretilmiştir. Yöresel mimariyi biçimlendiren, Fiziksel Etkenler; topoğrafik yapı, iklim özellikleri, bitki örtüsü ve Sosyal Etkenler: nüfus dağılımı, yerleşme düzeni, ekonomik yapı ile inançlar, gelenekler, kültürel yapı gibi etkenlerdir. Bütün bu etkileşimler sonucunda strüktür ve teknoloji farklı olmakla birlikte, genelde doğal malzemeye bağlı üretim söz konusu olmuştur (Çobancaoğlu, 2003). Bu yapılarda kullanılan malzemeler yörenin sağladığı fiziksel koşullar doğrultusunda elde edilmiş malzemelerdir. Ağırlıklı kullanılan ahşap malzemenin yaygın kullanılan bir malzeme olduğu bu sistemlerde de görülmektedir.

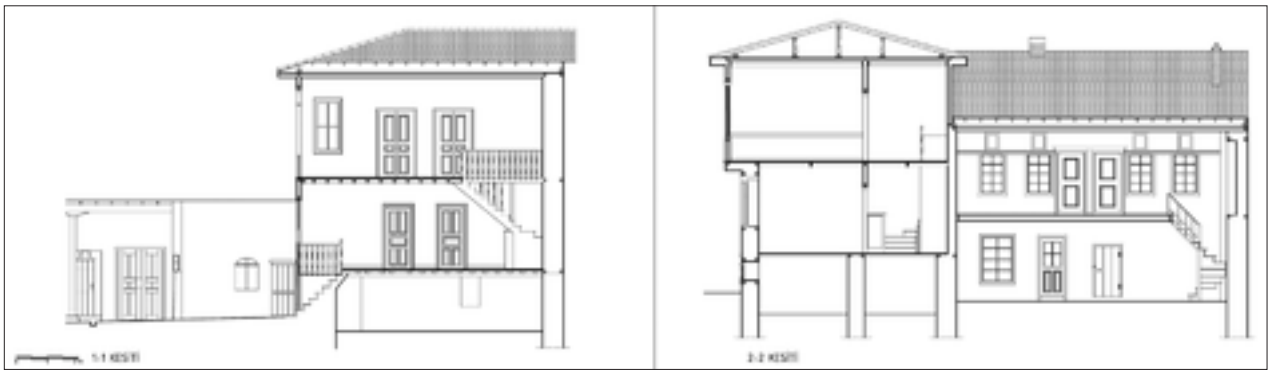
Esas yayılma alanı Anadolu'nun kıyıları ile orta yayla arasında bir ikinci çember gibi dolanan ve Sivas dolaylarından batıya ve İç Ege'den Torosların kuzey yamaçlarına kadar uzanan ve yer yer diğer bölgelerde ve Balkanlarda görülen hımış yapı tekniğinde, yani taşıyıcı sistemi ağaç, kerpiç dolgulu, zemin katı çoklukla taş olan bir yapım tekniği ile karşımıza çıkmaktadır. Çok yaygın kullanım alanı görmüş bu evler Batı Anadolu'nun bütün kent ve kasabaları, Kütahya, Kula, Birgi, Bursa, Sivrihisar, Bolu, Safranbolu, Kastamonu, Amasya, Çankırı'da bu teknikte inşa edilmiştir (Kuban, 1995).

B. RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

Konutun geçmiş dönemleri ile ilgili belge değeri taşıyacak kaynaklara ulaşılamadığı için yapının kendi izleri ve geleneksel dokuda bulunan benzer yapılardan gelen bilgiler restitüsyon önerisine veri sağlamıştır.

Şekil 11: Restitüsyon kat planları.

Şekil 12: Restitüsyon enine ve boyuna kesit

Şekil 13: Restitüsyon cepheler.

Taşınmazların mülkiyetinde olduğu mülk sahibi ile yapılan görüşmelerle, aile bireylerinin doğum, ölüm, evlilik tarihi gibi önemli tarihler belirlenmiş ve bu bilgilere dayanarak yapım tarihleri yaklaşık olarak belirlenebilmiştir. Buna göre iki ana bina ve buna bağlı müştemilatlardan oluşan yapı grubunun yapılmaya başlanma tarihi 1880'li yıllar olarak tahmin edilmektedir. Şu an Bina-2 olarak adlandırdığımız kısım, çeşmeli oda ve tuvaletin o tarihlerde birlikte yapılmış olduğu dönemsel verilere dayanılarak düşünülmektedir. Bina-2 aslında açık sofalı plan tipine uymaktadır. Açık bir sofa ve bununla birlikte çatıyı taşıyan dikmeler ve dikmelerin arasında basit bir korkuluk olmalıdır. Daha sonra mekân gereksinimi ve ısınma probleminden dolayı sofa kapatılmıştır (Şekil 3-4). Ancak bu kapatma işleminin de çok eski bir tarihte yapıldığı sanılmaktadır. Pencerelerden birinin diğerlerine göre daha yüksekte olması, merdivenin sağındaki odanın üzerindeki çatının da sofanın kapatıldığı dönemde yapıldığını düşündürmektedir. Merdivenin olduğu kısımda kapatılmış bir nişe ait olan bir iz görülmüş ancak bu nişin neden böyle konumlandığı anlaşılamamıştır.

Bina-1'in yapım tarihi Bina-2'ye göre daha yeni ve 1930'lu yılların başları olarak sahipleri tarafından bilinmektedir. Ancak bu binanın yerinde daha önce ne olduğu hakkında yazılı veya sözlü bilgi bulunmamıştır. Bina-2'nin yapım şekline bakıldığında şu an olduğu gibi bir bina ile bitişik yapılmış olma ihtimali yüksektir. Yapının çatı biçimi, bitişik duvarın kullanımı, avlu giriş duvarının konumu ile çeşmeli oda ve tuvaletin konumu dikkate alındığında Bina-1'in yerinde eskiden de bir bina olduğu fakat belge bulunmadığı için tahminden öteye gidilememiştir.

Üst kattaki odalardan avlu tarafında olan da şu an yüklük olarak kullanılan kapatılmış bir penceredir. Sofada yine günümüzde kapalı olan iki adet pencere bulunmaktadır. Sofanın karşı tarafında şu an kapalı olan iki adet kemer bulunmaktadır. Sofanın bu kısmında kemerlerin olduğu bölgenin açık olduğu ve korkuluk bulunduğu tahmin edilmektedir (Şekil 5-6). Bina-1 de en dikkat çekici bulgu var olan bir ocak bilgisine ulaşılmamasıdır (Şekil 11-13).

Çamaşır odası olarak adlandırılan mekân yapının su ile buluştuğu noktadır. Bu odada özgün bir su sistemi bulunmaktadır. Mülk sahibinden edinilen bilgiye göre; Evlere su taşıyan kanallardan gelen su, çeşmenin olduğu noktadaki oluktan içeri girmesi ve çift taraflı çeşmenin haznesinde toplanmış olduğudur. İçeriden ev halkı dışarıdan ise hayvanlar hazneye bağlı musluktan bu suyu kullanırlarmış. Su fazlası hazneden odanın öbür

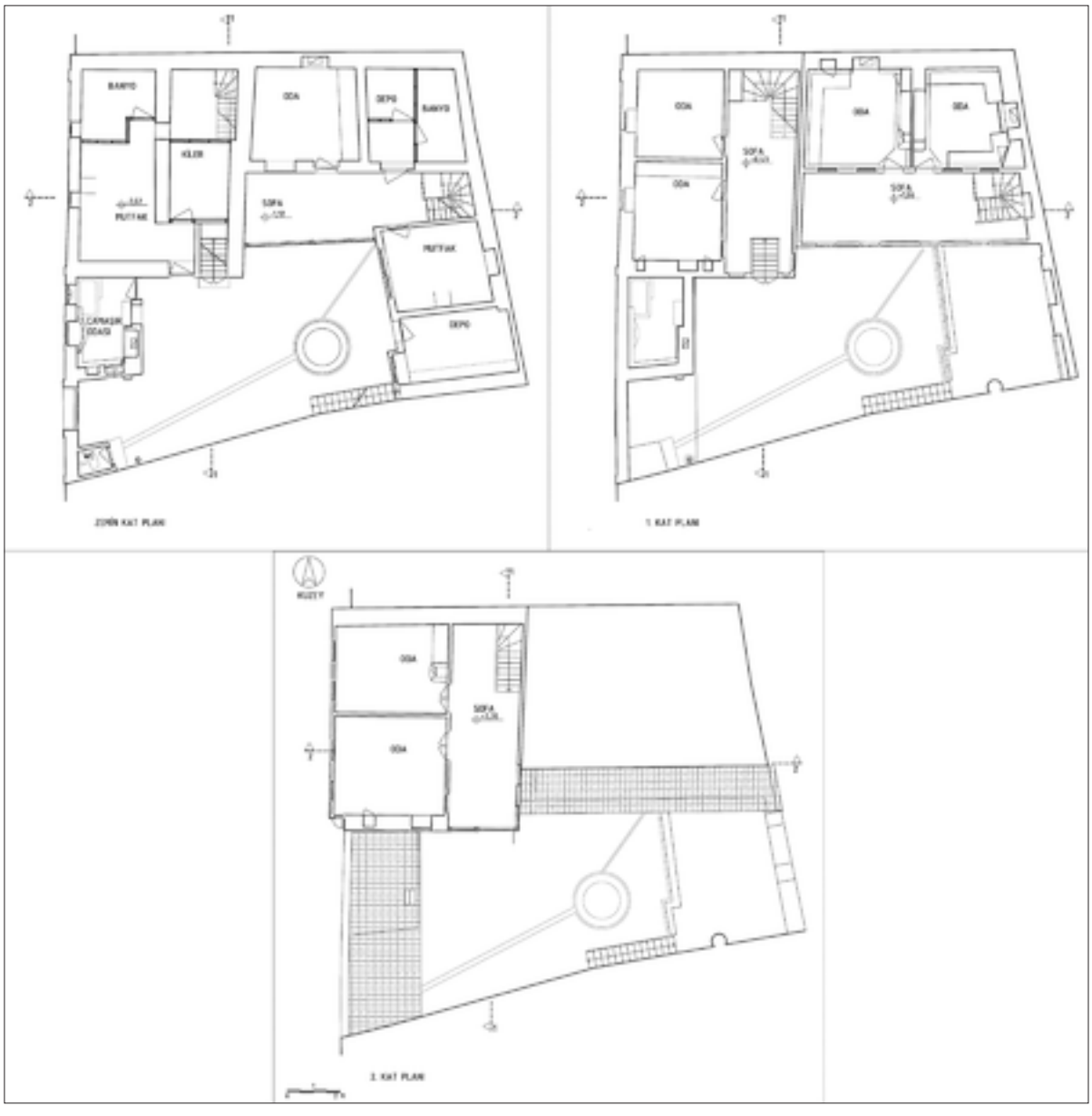
ucundaki oluğa ulaşır oradan da havuza bağlanan kanallara ulaşırmış. Bu sistemin 1950'li yılların başlarına kadar kullanılmış olduğu ifade edilmiştir.

En son yapılan yapı müştemilat mekânıdır. Bu kısmın ilk yapım zamanlarında boş olduğu tahmin edilmektedir. Odanın içinde daha da sonra yapılmış bir bölüm vardır (Şekil 7). Müştemilatın üstü küçük bir teras şeklinde olup bu terasa komşu bina duvarına bitişik dar bir merdivenle çıkılmaktadır (Binan, vd., 2014).

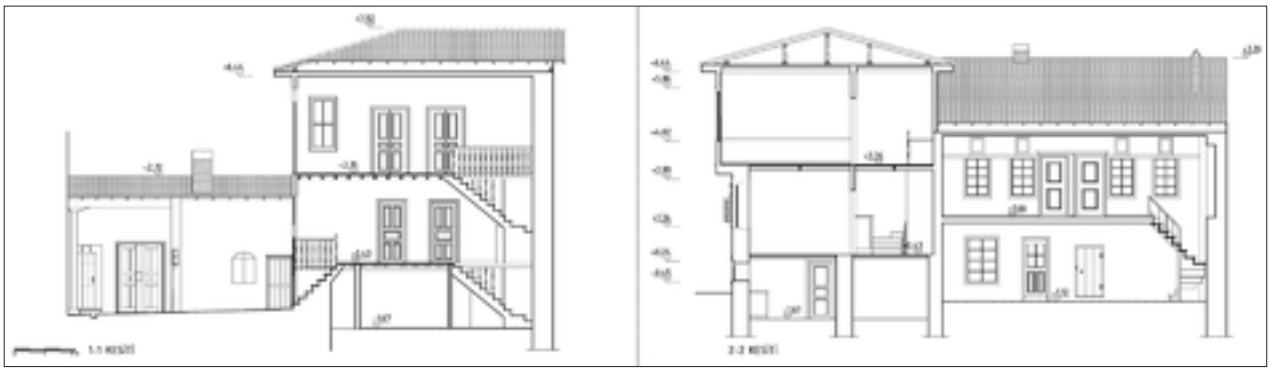
C. RESTORASYON ÖNERİSİ

Restorasyon önerisinde yapı iki ailenin bağımsız olarak yaşayabileceği bir hale getirilerek, Bina-1 ve Bina-2 bağımsız olarak değerlendirilmiştir (Şekil 14-16). Konut olarak özgün kullanımı devam edecek olan yapılarda, restorasyon önerisi kullanıcısının istekleri doğrultusunda geliştirilmiştir. Bu öneriler yapının kullanıma yönelik mevcut durumunu iyileştirmeye katkı sağlayarak ve yapıların ömrünü çağdaş koruma yaklaşımları çerçevesinde uzatmayı hedeflemektedir

Tüm cepheler ve kesitlerde sıva raspası yapılarak, strüktürel problemler çözüldükten sonra yeniden sıva önerilmiştir. Pencerelerden onarılabilecek durumda olanların onarımı, kötü durumda olanların ise özgüne uygun malzeme ile yenilenmesi, tüm demir korkulukların pası temizlendikten sonra antipas uygulanması önerilmiştir.

Şekil 14: Restorasyon kat planları.

Şekil 15: Restorasyon enine ve boyuna kesit.

Şekil 16: Restorasyon cepheler.

Bina-1: Zemin kat planı korunarak projede ilk oda oturma odası, ikinci oda yatak odası olarak tefriş edilmiştir. Üst katta bulunan iki oda da yatak odası olarak önerilmiştir. Odalardan avlu tarafında olanda bulunan niş orijinalinde olduğu gibi pencereye dönüştürülecektir. Sofada izleri bulunan pencereler açılacaktır. Sofanın bitiminde olduğu tahmin edilen kemerler açılacak ancak ısı kaybına neden olmamak için cam ile kapatılacaktır. Gerekli olan ıslak mekânlar bordum katta, deponun olduğu yerde önerilmiştir. Üst kata çıkan merdiven örnek alınarak aynı yerden bodruma bir merdiven indirilmiştir. Ancak temel duvarının merdiven genişliğini kısıtlaması nedeniyle duvar 20 cm kadar tıraşlanmıştır. Kat projede gösterildiği şekliyle merdiven holü, banyo, mutfak ve kiler olacak şekilde mekânlara ayrılmıştır. Tavan yüksekliği yeterli olmadığından zemin 15 cm daha derine oturtulmuştur. Tüm bodrumun zeminine ve banyonun duvarına yalıtım yapılacaktır.

Çatı açılarak, çürümüş olan ahşap yapısal elemanların gerekli takviyelerle onarımı veya özgüne uygun yenilenmeleri önerilmektedir. Taşıyıcı sorunları çözüldükten sonra yalıtım yapılarak marsilya kiremitle üst örtünün kapatılması önerilmektedir.

Bina-2: Bina-2'de özellikle diğer bina ile bitişik kısmında strüktürel onarımlar yapmak, taşıyıcılardan bazılarını ve döşemenin bir bölümünü değiştirmek gerekmektedir. Bunun için bina askıya alınacak çürümüş, kırılmış, bir şekilde hasar görmüş ve taşıyıcı niteliğini yitirmiş olan tüm malzeme yapıdan uzaklaştırılacak yerine yenileri yerleştirilecektir. Onarılabilir durumda olanlar temizlenecek gerekli koruyucular uygulanacak, yetersiz olanlara takviye yapılacaktır.

Bina-1'de önerildiği gibi çatı kaldırılacak çürümüş olan ahşaplar yapıdan uzaklaştırılacak, korunabilenlere gerekli koruyucu uygulamalar yapılacaktır. Kaldırılan ahşapların yerine yeni ahşaplar kullanılacak, eskilere gerekli yerlerde takviye yapılacaktır. Taşıyıcı sorunları çözüldükten sonra yalıtım yapılarak alaturka kiremitle kaplanacaktır.

Zemin katta döneminde mutfak olduğu kabul edilen oda yine mutfak olarak kullanılacaktır. Girişin karşısındaki duvar ile ocağın olduğu duvara tezgah yapılacak ve ocak yine işler hale getirilecektir. Deponun yanındaki ocaklı oda oturma odası olarak tefriş edilmiştir.

Deponun bir kısmı yine depo olarak düzenlenecek, geri kalan kısmına banyo yapılacaktır.

Zemin katta; banyo, mutfak, oturma odası gibi mekânların önerilmesiyle beraber yapının içinde yer alan kapalı bir alan olma zorunluluğu doğmuştur. Şu anki açık hali önerilen fonksiyonlar için uygun değildir. Bu nedenle üst kattaki sofayı taşıyan dikmelerin arası cam ile kapatılacak ve bir kapı ile giriş sağlanacaktır.

Merdivenin olduğu kısımdaki niş açılacak, derinliği uygulama aşamasında tespit edilecektir.

Üst kattaki iki oda da yatak odası olarak önerilmiştir. Odalardan birinde bulunan kapatılmış ocak açılacak ve orijinal haline getirilecektir.

Ön Cephe: Çeşme açığa çıkarılacak ve orijinal hali ile korunacaktır.

Avlu: Şap olan avlu zemini taş kaplanacaktır. Avlu giriş kapısı onarılarak temizlenecek ve koruyucu uygulanacaktır.

Çamaşır odası: Odanın zemini düzeltilecektir. Çeşme, çamaşır taşı ocak ve pencereler onarılıp korunacaktır. Üst örtü tamamen kaldırılıp ahşap kirişler değiştirilecek ve alaturka kiremit kaplanacaktır. Baca yenilenecektir. Bu oda orijinal fonksiyonu ile korunacaktır.

Müştemilat: Müştemilat ihtiyaç gereği korunacak ancak içindeki bölüm kaldırılacaktır.

Müştemilatın üst katı teras olarak düzenlenecek, mutfağın üzerindeki çatı kaldırılıp terasa katılacaktır. Mevcut tuğla korkuluk temizlenecek ve devam ettirilecektir.

Terasa çıkan merdiven tamamen kaldırılıp daha kullanışlı bir merdiven yapılacaktır (Binan, vd., 2014).

D. SONUÇ

Farklı tarihlerde geleneksel detaylarla inşa edilmiş iki ana bina ve buna bağlı müştemilatlardan oluşan yapı grubunun, yapılmaya başlanma tarihi mal sahibi bilgilerine ve verilere dayanarak 19. yüzyıl başlarına dayanmakta ve günümüze detayları oldukça korunarak ulaşmıştır. Günümüzde sahipleri tarafından kullanımı depo olarak da olsa devam etmekte olup, geleneksel dokunun önemli sayılabien bir aksında, avlu duvarında iz olarak kalan çeşmesi ile siluetin bir parçasını oluşturmakta, bakımının sağlanması sürdürülebilirlik için gereklidir.

KAYNAKÇA

Arseven, C. E. (1984). *Türk Sanatı Tarihi: Vol. 10. X. Cilt*. Cem Yayınevi.

Binan, D., Yüce Aşkun, İ. ve Çobancaoğlu, T. (Ed.). (2014). *Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları: 787. ISBN: 978-975-6264-89-8

Çobancaoğlu, T. (2003). Türkiye'de Geleneksel Ahşap Ev Yapı Sistemlerinin İrdelenerek Gruplandırılmasına Yönelik Bir Değerlendirme. *Tasarım + Kuram*, *2*(3), 17–42. https://doi.org/10.23835/tasarimkuram.240843

Eldem, S. H. (1984). *Türk Evi Osmanlı Dönemi* (Cilt 1). Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayınları.

Kuban, D. (1995). *Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu (KTVKBK). (1995).

153 ADA
1-2 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

GELENEKSEL AHŞAP EVİN EKLERLE DEĞİŞEN MİMARİSİNE ÖRNEK BİR YAPI İNCELEMESİ: 153 ADA 1 ve 2 PARSEL*

Meral Merve Şeker[1] – Tülay Çobancaoğlu[2]

GİRİŞ

Çalışma konusu **konut** Balıkesir ili Havran ilçesi Kentsel Sit Sınırları içindeki (Bursa KTVKBK, 1995) Altınova caddesi ile Dumlupınar caddesinin kesiştiği köşede üç katlı yapı ile daha sonradan bu yapıya ek olarak yapıldığı anlaşılan iki katlı yapının birleşimi ile ortak kullanılmakta olan bir yapıdır (Şekil 1–3). Havran konut dokusu ile uyum içinde olan geleneksel yapının 60'lı yıllarda el değiştirdiği ve bundan sonra ek yapının ve yapı içindeki ilavelerin yapıldığı ev sahibesi tarafından sözlü ifade edilmiştir. Özgün yapı; zemin, ara ve birinci katlardan oluşmaktadır. Ek yapı ise kısmi bodrum, zemin ve ara kattan oluşmaktadır. Mevcut durumda yapının içinde yaşanmamakta, yapı sahipleri tarafından depo olarak kullanılmaktadır. Zaman içinde gözle görülebilen yapısal bozulmanın arttığı farklı tarihlerdeki fotoğraf belgelerinden de anlaşılmaktadır.

Şekil 1–2: Dumlupınar Caddesi görünüşler 2013.

* Bu çalışma 2014 yılında yayınlanmış olan "Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma" adlı kitapta yer alan "Havran Dumlupınar Caddesi 153 Ada / 1-2 Parsel" konulu bölümden yararlanılarak yeniden düzenlenmiştir.

1 Y. Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı. E-posta: merve_seker@yahoo.com , ORCID: 0009-0002-8969-6819.

2 Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü. E-posta: tulay.cobancaoglu@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4621-9775

Atıf: Şeker, M. & Çobancaoğlu, T. (2026). Geleneksel Ahşap Evin Eklerle Değişen Mimarisine Örnek Bir Yapı İncelemesi: 153 Ada 1 ve 2 Parsel. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), *Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası* (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 105-116. Ege Yayınları, İstanbul.

Şekil 3: Altınova Caddesi görünüş 2020.

A. RÖLÖVE

A.1 Konum

Balıkesir ili, Havran ilçesi, Altınova caddesi ile Dumlupınar Caddesi'nin kesiştiği köşede, 153 Ada, 1 ve 2 Parselde yer almaktadır.

A.2 Plan ve Cephe Özellikleri

Plan Özellikleri

Köşe parselde bulunan yapı mevcut durumda 112 m² taban alanına ve 175 m² kullanım alanına sahiptir.

Giriş kapısı avluya açılmakta olup katları bağlayan merdivenler giriş kapısının karşısında bulunmaktadır. Kapıdan girildiğinde sol tarafta kalan kapı ise Z02 Mutfak mekânına açılmaktadır. Mutfakta özgün bir ocak ve muhdes bir tezgâh yer almaktadır. Merdivenin altında kalan kısımda Z03 WC mekânı bulunmaktadır. Bu mekânın kapısının karşısında özgün olduğu düşünülen bir yıkama yeri vardır. Yıkama yerinin hemen yanındaki duvarda bir niş ve ocak yeri mevcuttur (Şekil 7). Avlu mekânından dört basamak çıkılarak Z11 Oda mekânına ulaşılmaktadır. Bu mekânda ahşap dolaplar ve ocak mevcuttur. Bu mekâna çıkan basamakların sahanlığından muhdes ahşap bir merdiven ile ara kattaki banyo mekânına ulaşılmaktadır. Avluda bu ahşap merdivenin altına denk gelen kısımda kısmi bodrum kata inen merdiven bulunmaktadır. Z01 Avlu mekânında ek yapıya geçiş ile Z04 Hol mekânına bağlanır. Bu mekânda bir niş bulunmaktadır. Z04 Hol mekânından; Z05 Mutfak, Z06 Oda ve Z07 Hol mekânlarına geçişler mevcuttur. Z05 Mutfak mekânında ahşap pervazlı bir niş ve bir de tezgâh bulunmaktadır. Z05 Mutfak Z06 Oda mekânları arasında ahşap bir pencere bulunmaktadır. Z06 Oda mekânında ahşap bir dolap vardır. Bu mekânda sokağa ve diğer mekânlara açılan pencereler mevcuttur. Z07 Hol mekânından ise Z08 Banyo ve ek yapının giriş holü olan Z10 mekânına geçiş vardır. Bir ahşap kapı ile Z10 Giriş Holü mekânına girilebilmektedir. Bu mekândan Z09 WC mekânına ve merdiven ile ara kata geçilebilmektedir. Bu katta döşeme kaplaması olarak ahşap ve seramik kullanılmıştır. Tavanda ise yer yer ahşap kirişlemeler, yer yer de ahşap kaplamalar görülmektedir.

Ara Kat

Giriş avlusunda bulunan özgün ahşap merdivenin sahanlığından A01 Oda mekânına geçilmektedir. Bu mekânda sokağa açılan iki adet pencere bulunmaktadır. Ana merdivenin avlu tarafındaki duvarında merdivenin ışık alması için, muhdes olduğu düşünülen bir pencere açılmıştır. Muhdes ahşap merdiven ile A02 Hol mekânına geçilmektedir. Bu mekândan da A03 Banyo mekânına geçiş vardır. Her iki mekânın da tavanlarında buzlu cam ile imal edildiği düşünülen ışıklıklar mevcuttur. Z10 Giriş Holünden çıkan merdiven A06 Hol mekânının ilk kotuna ulaşmaktadır ve bu kottan A07 Mutfak mekânına geçiş vardır. Bu mekânda dışarıya açılan bir pencere ve bir tezgâh yapısı vardır. A06 Hol mekânından A04 Oda ve A05 Oda mekânlarına geçiş vardır. A04 Oda mekânında ahşap camlı dolaplar mevcuttur. A04 ve A05 mekânları arasında ahşap camlı bir bölücü mevcuttur. A05 Oda mekânı ile A06 Hol mekânlarını da bir ahşap bölücü ayırmaktadır. A04 ve A05 mekânlarında sokağa açılan pencereler mevcuttur. Bu katta döşeme kaplaması olarak ahşap ve seramik kullanılmıştır. Tavanda ise yer yer ahşap kirişlemeler, yer yer de ahşap kaplamalar görülmektedir.

Birinci Kat

Bu katın ilk mekânı 101 Holdür. Bu mekândan 102 Oda (Şekil 4), 103 WC, 105 Oda (Şekil 5) ve 106 Sofa'ya (Şekil 6) geçişler bulunmaktadır. 102 Oda yapının cumbalı mekânıdır. Mekân içinde özgün bir ahşap dolap bulunmaktadır. Mekân kapısı özgün bir ahşap kapıdır. Sokağa açılan dört adet pencere bulunmaktadır. 103 Hol ve 104 WC iç içe geçerek kullanılan mekânlardır. Bu mekânlardaki tavan kaplaması kopmuştur ve bu boşluktan mevcut çatı konstrüksiyonu görünmektedir. 105 Oda mekânında bulunan üç pencere sokağa açılmaktadır. Bu mekânın ahşap kapısına yapılan müdahale görünmektedir. 101 Hol mekânı içinde yapılan kot farkıyla 106 Avluya geçiş mevcuttur. Bu iki mekân arasında ahşap bir bölücü duvar vardır. Bu duvarda bulunan kapı ve pencerenin muhdes olduğu gözlenmiştir. 106 Avlu mekânının döşemesinde zemin kattaki giriş avlusunun ve ara kattaki banyonun üzerine denk gelen cam ışıklıklar görülmektedir. 106 Avlu mekânından 107 Odunluk mekânına geçiş vardır. Bu mekân ek yapının çatı boşluğuna yapılmış olup büyük bölümünde kafa kurtarmamaktadır.

Cephe Özellikleri

Cephe özellikleri açısından geleneksel konut dokusunun bir parçası olan yapının, cephe kurgusunun ana karakterini belirleyen pencereleri ve özgün ana giriş kapısı günümüze ulaşmıştır. Bu kapının üstünde muhdes bir kâgir saçak mevcuttur. Özgün yapıda kullanılan pencerelere bakıldığında birinci katta tek tip olarak kullanılan özgün ahşap pencerelerin dışında zemin kat ve ara kat pencerelerinde de tek tip pencere görülmektedir. Ek yapıda ise niteliksiz kapı ve pencereler görülmektedir.

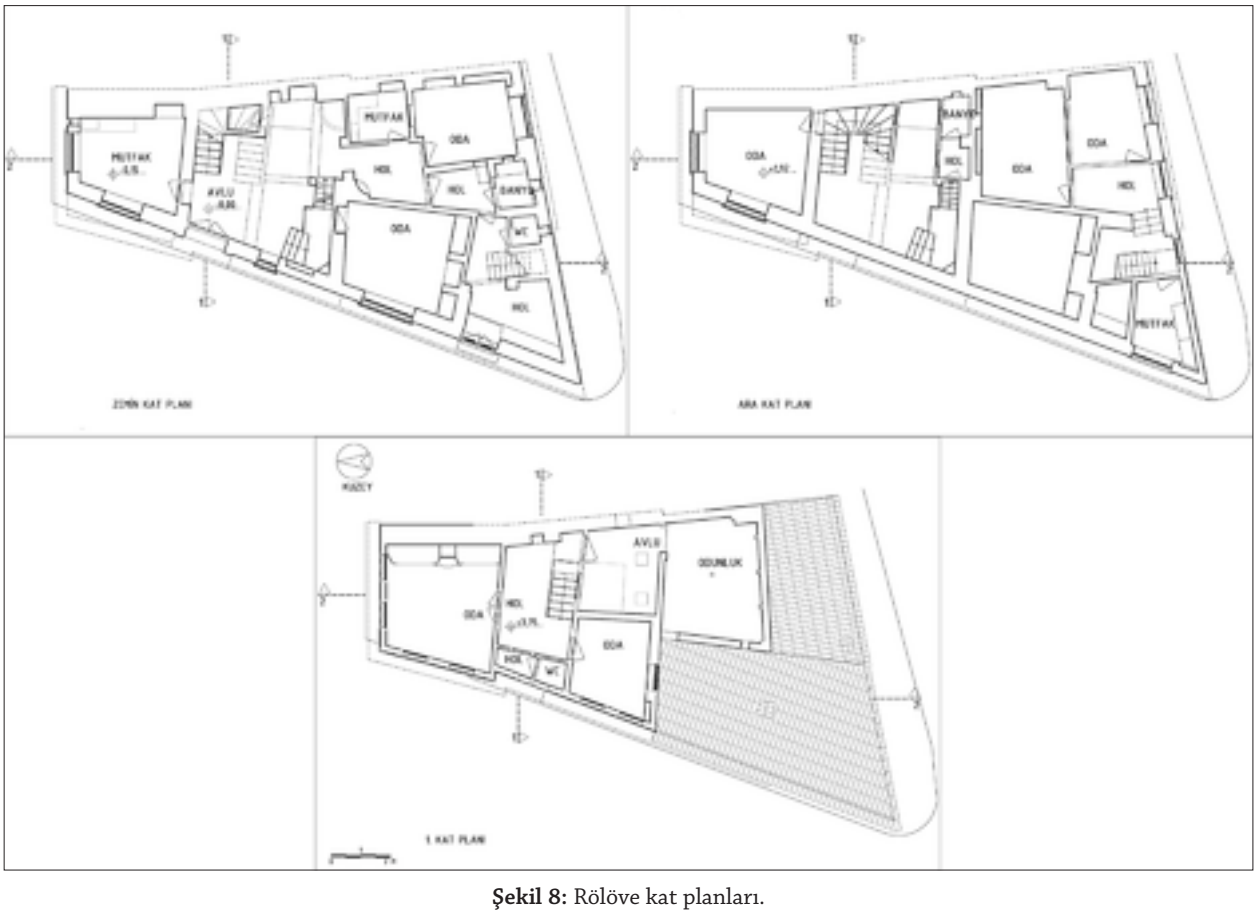

Şekil 4-5: Birinci kat odaların iç görünüşleri.

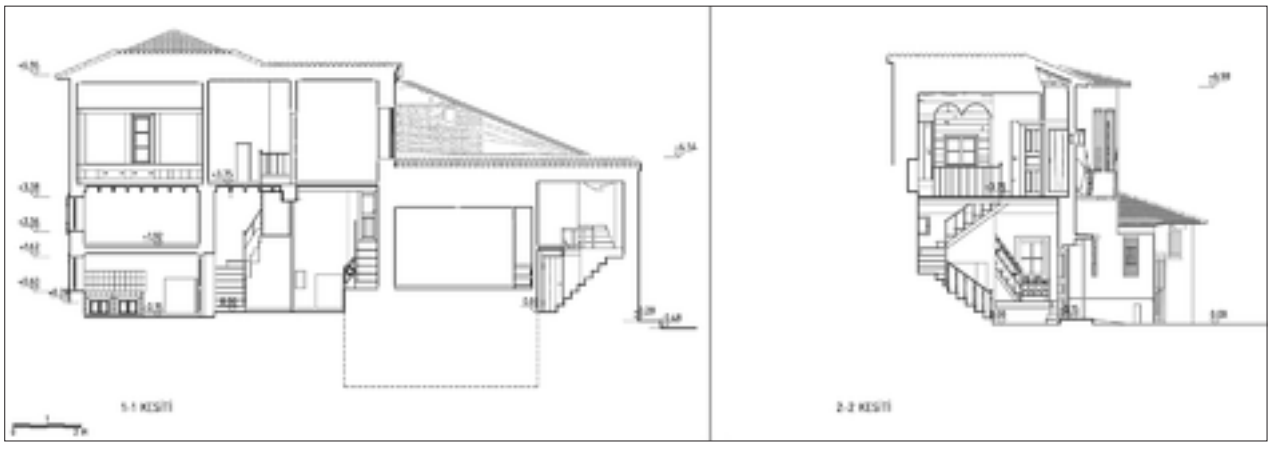

Şekil 6-7: Birinci kat sofası ve zemin kat avlusu.

Şekil 8: Rölöve kat planları.

Şekil 9: Rölöve Enine ve boyuna kesit.

Şekil 10: Rölöve cepheler.

Mevcut durumda yapıya bakıldığında yüzeysel hasarlar ve niteliksiz yapı eklerinden kaynaklanan hasarlar gözlenmiştir.

Genel olarak tüm yüzeylerde kirlenme söz konusudur. Pencereler, kapılar, döşemeler, tavan kaplamaları yüzeysel kirlenmeye maruz kalmıştır. Bunun dışında yer yer tavan sarkmaları ve kopmaları gözlenmektedir. Ancak büyük oranda bir hasar tespit edilmemiştir.

Yapının cephelerinde en yoğun olduğu tespit edilen hasarlar sıva dökülmeleri ve sıva çatlaklarıdır. Bazı duvarlarda kısmen sıva dökülmesinin sonucunda bağdadi çıtalar gözlenirken, bazı duvarlarda sıvanın tamamen döküldüğü görülmektedir. Özgün yapıdaki birinci kat pencerelerine tespit edilen niteliksiz ekler de cephe görünümünü etkilemektedir. Ek yapıdaki cephe ve çatı karmaşası ise tüm yapının cephe kurgusunu olumsuz etkilemektedir.

Alt katında giriş, yapının ortasından ahşap çift açılır kanatlı bir kapıdan sağlanmaktadır. Kapının solunda asma kata ait ahşap yatayda üç bölmeli ortasından tek açılır kanatlı önünde demir parmaklığı olan iki adet

pencere bulunmaktadır. Kapının sağında bir adet ahşap tek kanatlı önünde demir parmaklığı olan pencere bulunmaktadır.

Üst katta köşede bir adet çıkması vardır. Çıkmanın her iki kenarında ikişer tane penceresi olan iki adet ahşap söveli önünde çift açılır kanatlı ahşap kepengi olan ahşap pencereler bulunmaktadır. Üst katta yapının sağında iki adet ahşap söveli önünde çift açılır kanatlı ahşap kepengi olan ahşap pencerele vardır. Kapının üzerinde üst katta bir adet ahşap çift kanatlı penceresi bulunmaktadır. Çatısı kırma çatı olup üzeri alaturka kiremit ile örtülüdür. Yapı kâgir bir yapıdır. Yapı pencere kapı oranları ve malzemesiyle yapıldığı dönemin özgünlüğünü yansıtmaktadır (Binan vd., 2014).

A.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Türkiye'de geleneksel ev mimarisinde toprak, taş, tuğla, ağaç esaslı olmak üzere dört çeşit malzeme kullanımı görülmektedir. Topraktan yapılan binalara kerpiç, taştan ve tuğladan yapılanlara kâgir, ağaçtan yapılanlara ahşap veya yarısı kâgir, yarısı ahşap olanlara yarı kâgir bina denilmektedir (Arseven, 1984).

Geleneksel evler yöresel mimarinin bir parçası olarak üretilmiştir. Yöresel mimariyi biçimlendiren, Fiziksel Etkenler; topografik yapı, iklim özellikleri, bitki örtüsü ve Sosyal Etkenler: nüfus dağılımı, yerleşme düzeni, ekonomik yapı ile inançlar, gelenekler, kültürel yapı gibi etkenlerdir. Bütün bu etkileşimler sonucunda strüktür ve teknoloji farklı olmakla birlikte, genelde doğal malzemeye bağlı üretim söz konusu olmuştur (Çobancaoğlu, 2003).

Söz konusu yapının zaman içinde gelişen niteliksiz eklerine rağmen geleneksel yapı sistemi özelliklerini de barındırdığı gözlenmiştir. Yapının yapım tekniğini anlamak için yörede bulunan ve iç strüktürü okunabilen yapılar örnek alınmıştır. Binanın her iki köşesinde yer alan zemin kat dış duvarları tuğla, üst katta bitişik parsel yan beden duvarı kerpiç ve tuğla, Havran çayına bakan cephe duvarı ise tuğladır. Diğer cepheler ve çıkma ise ahşap karkas sistemle inşa edilmiştir. Zemin ve ara katlarda hatıllar tüm binayı çepeçevre dönerken pencere ve kapı birleşimlerinde dikmeler bulunduğu öngörülmektedir. Bununla birlikte bölgedeki yapım tekniği de bu şekildedir. Restitüsyon projesi bu altyapı baz alınarak çizilmesine rağmen restorasyon uygulaması sırasında, yapının karkası açıldığında bu kararlar da kontrol edilmelidir.

B. RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

Balıkesir ilinin Batı Anadolu Bölgesi ile geçiş alanı oluşturan Edremit, Havran ilçelerinde geleneksel konut örneklerinin korunarak günümüze geldiği (Eldem, 1984) kaynaklardan anlaşılmakta olup mevcut konut örneklerinden olan bu konut da benzer özellikleri göstermektedir.

Ahşap, ev yapımında oldukça yaygın kullanılan bir malzeme olmuştur. Esas yayılma alanı Anadolu'nun kıyıları ile orta yayla arasında bir ikinci çember gibi dolanan ve Sivas dolaylarından batıya ve İç Ege'den Torosların kuzey yamaçlarına kadar uzanan ve yer yer diğer bölgelerde ve Balkanlarda görülen hımış yapı tekniğinde, yani taşıyıcı sistemi ağaç, kerpiç dolgulu, zemin katı çoklukla taş olan bir yapım tekniği ile karşımıza çıkmaktadır. Çok yaygın kullanım alanı görmüş bu evler Batı Anadolu'nun bütün kent ve kasabaları, Kütahya, Kula, Birgi, Bursa, Sivrihisar, Bolu, Safranbolu, Kastamonu, Amasya, Çankırı'da bu teknikte inşa edilmiştir (Kuban, 1995).

Konutun geçmiş dönemleri ile ilgili belge değeri taşıyacak kaynaklara ulaşılamadığı için restitüsyon projesi (Şekil 11-12) hazırlanırken ev sahibesinin sözlü beyanları ve yapı içinde var olan izler esas kabul edilmiştir. Buna göre ek yapı kaldırılmıştır. Elde başka belge veya fotoğraf olmadığından parsel sınırı aynı kabul edilerek ek bina yerinde bahçe olduğu öngörülmektedir.

Zemin Kat

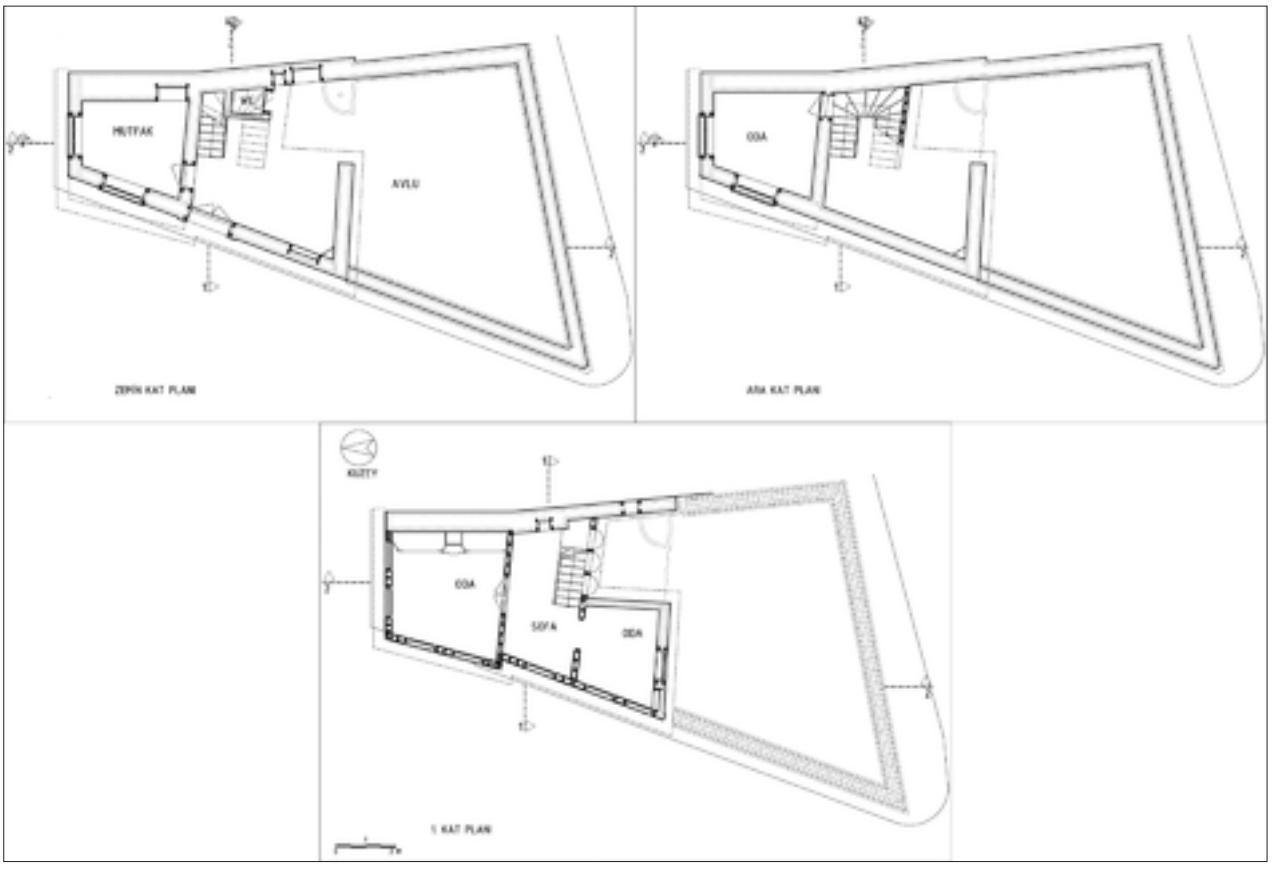
Ek yapının kaldırılması önerilerek aynı parsel sınırı bahçe içi kabul edilmiş ve bahçe duvarıyla çevrelenmiştir.

Avlu döşeme kaplaması özgün detaylara göre taş kaplama olarak öngörülmektedir.

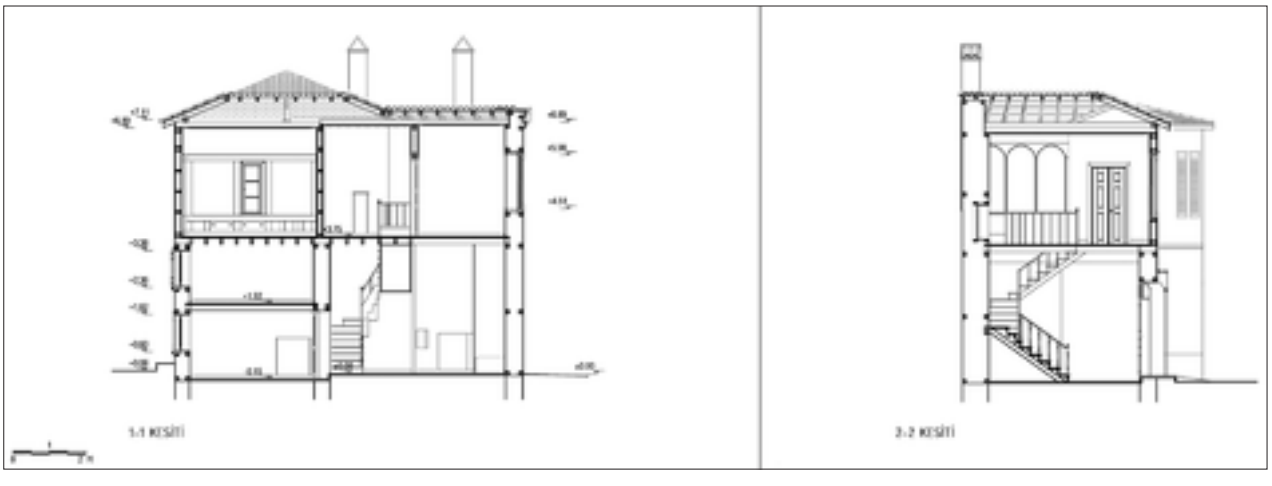
Avlu içindeki muhdes merdiven yapıları kaldırılmıştır.

Z02 Mutfak mekânındaki muhdes tezgah kaldırılmıştır.

Mevcut durumda Z11 Oda mekânının duvarı olan duvar, kalın duvar olması ve üst kattaki odayı taşıması nedeniyle sabit tutulmuştur.

Şekil 11: Restitüsyon kat klanları.

Şekil 12: Restitüsyon enine ve boyuna kesit.

Ara Kat

Ara katta yer alan tek mekân A01 Oda mekânıdır.

Avlunun yıkama yeri üzerine denk gelen kısmındaki birinci kat döşemesi kaldırılarak açık avlu olarak önerilmiştir.

Birinci Kat

Birinci katta bulunan WC mekânı kaldırılmıştır. Böylece mevcut durumda hol olarak kullanılan mekân sofa biçimine dönüşerek kullanımı önerilmiştir.

Mevcut durumda hol ve avlu arasında kalan ahşap bölücü duvardaki muhdes kapı ve pencere kaldırılarak, bu ahşap bölücü duvardaki kemerli boşluklar meydana çıkarılarak sofanın avluya açılan bir açık sofa haline gelmesi önerilmiştir.

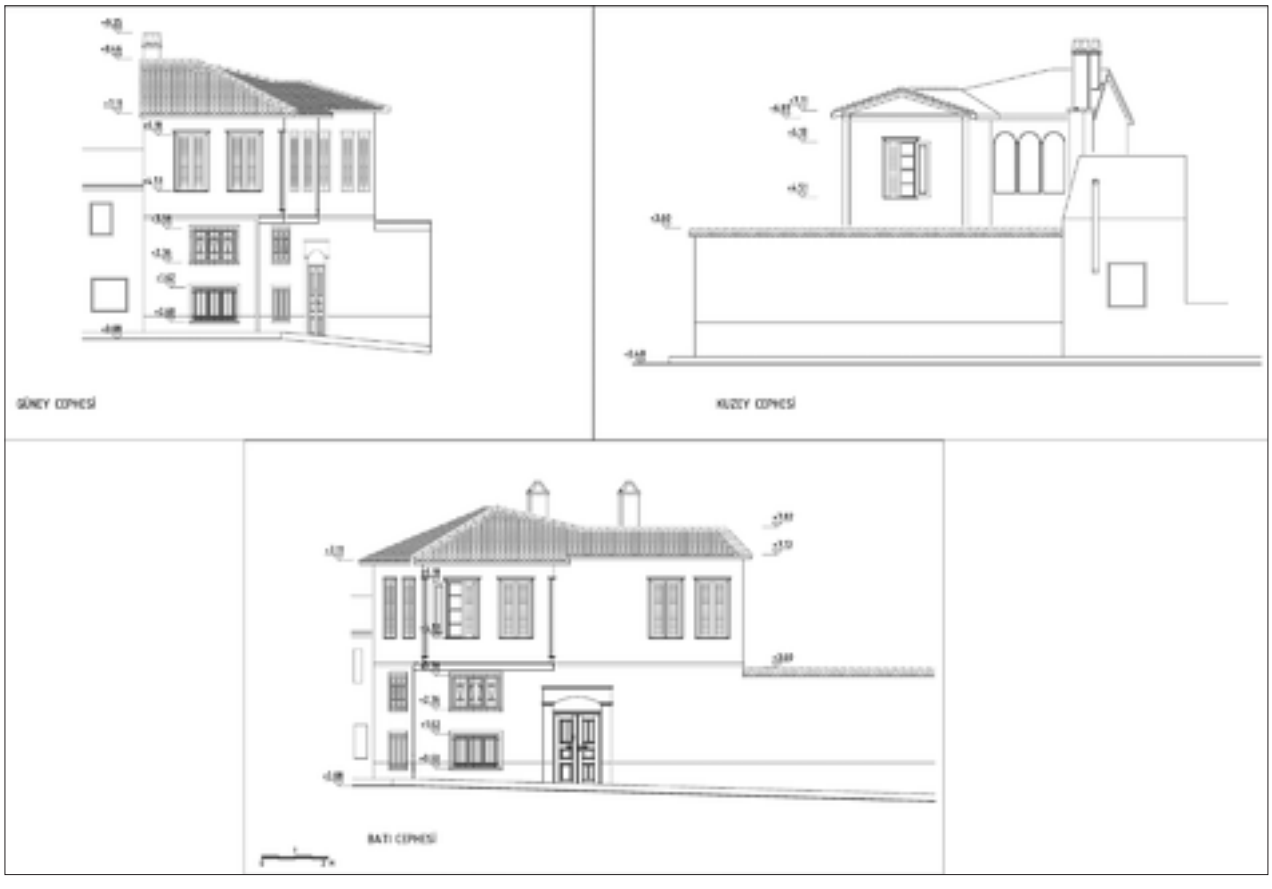
Cepheler

Giriş kapısı üzerindeki muhdes saçağın kaldırılarak yöredeki özgün giriş kapıları örnek alınarak kapı alınlıklarıyla beraber yeniden düzenlenerek çizilmesi önerilmiştir. Muhdes malzemelerle kapatılan pencere kapakları özgüne uygun çizilmiştir.

Birinci katta bulunan muhdes WC yapısının kaldırılmasıyla birlikte, mevcut durumda hol olarak kullanılan mekân sofa biçimine dönüşerek kullanımı önerilmiş ve pencere çizilmiştir.

103 Oda mekânında bulunan ve bahçeye bakan pencerede mevcut durumda bulunan demir parmaklıklar kaldırılarak diğer birinci kat pencerelerine uygun ahşap kapak önerilmiştir.

Mevcut durumda yıkık olan bacalar tamamlanarak çizilmiştir (Şekil 13; Binan vd., 2014).

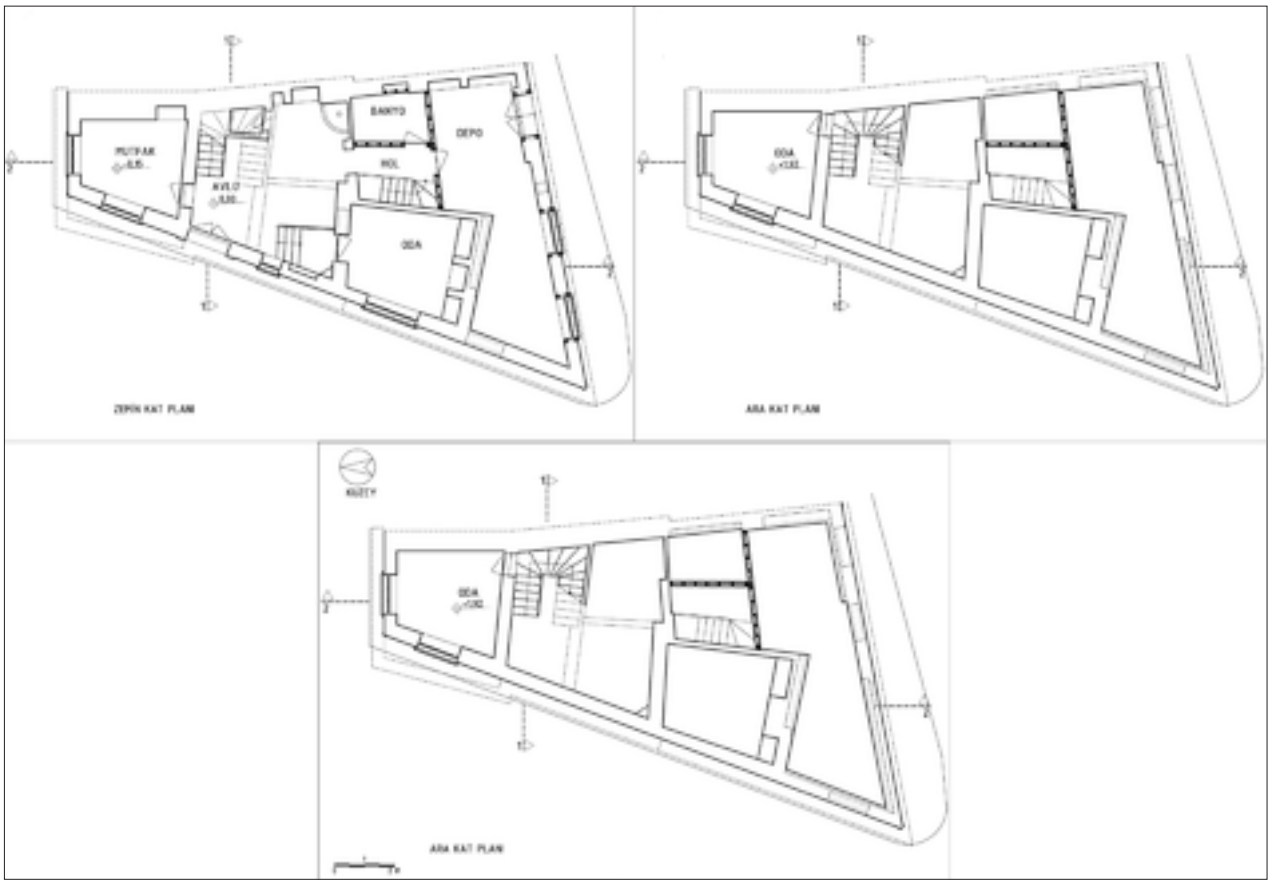
Şekil 13: Restitüsyon ön ve yan cepheler.

C. RESTORASYON ÖNERİSİ

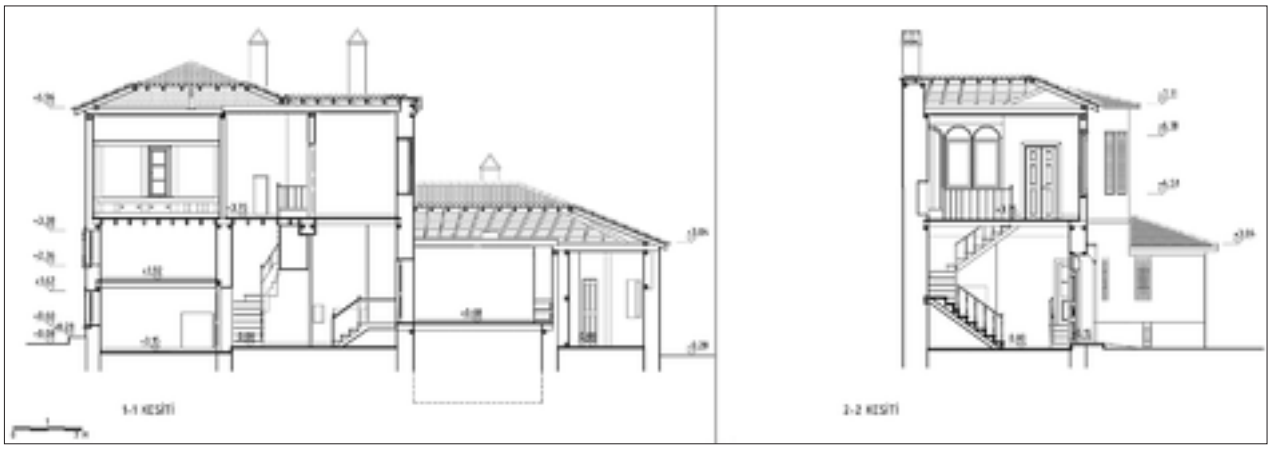
Restorasyon aşamasında yapının mevcut durumu, ev sahiplerinin mekân arayışları ve restitüsyon projesi ana kararları etkileyen faktörlerdir. Buna göre en önemli karar ek yapının durumuyla ilgili olan karardır. Ev sahiplerinin beyan ettikleri ihtiyaçlar dolayısıyla bu ek yapının tamamen kaldırılmamasına fakat mevcut durumdaki cephe ve plan karmaşasının asgariye indirilmesine karar verilmiştir. Bu öneriler yapının kullanıma yönelik mevcut durumunu iyileştirmeye katkı sağlayarak yapıların ömrünü çağdaş koruma yaklaşımları çerçevesinde uzatmayı hedeflemektedir (Şekil 14–16).

Zemin Kat

Mevcut durumda giriş avlusunda bulunan ve görsel açıdan karmaşaya neden olan, ek yapıya ait ara kat merdivenin kaldırılması, Z07 Oda mekânına çıkan muhdes merdivenin kaldırılması ve yerine ahşap bir merdiven imal edilmesi önerilmiştir.

Şekil 14: Restorasyon kat planları.

Şekil 15: Restorasyon enine ve boyuna kesit.

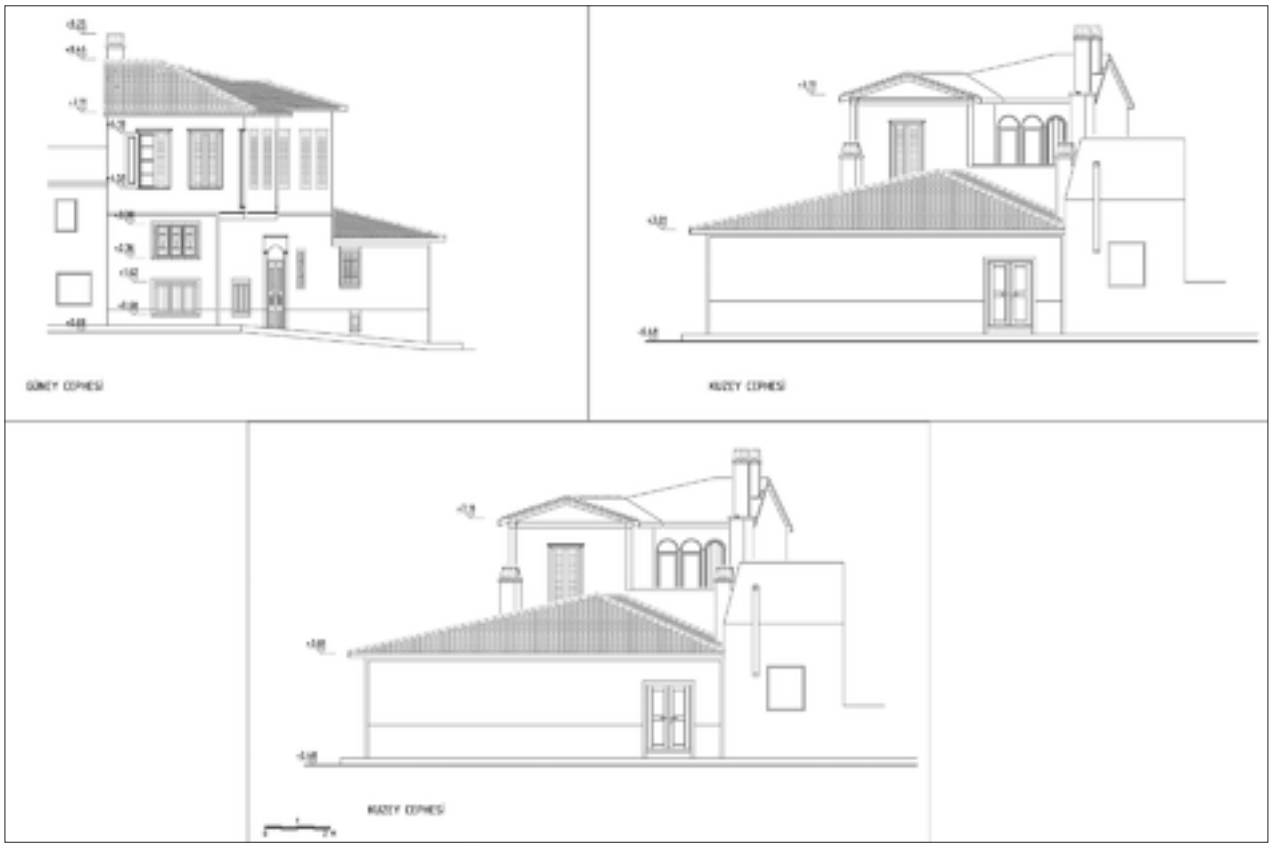
Mevcut durumda avlu içinde bulunan bodrum kat inişi iptal edilerek bodrum kat inişi Z04 Hol mekânından yapılacaktır.

Ek bina içindeki tüm bölücü duvarların kaldırılması ve Z04 Hol veZ05 Banyo mekânlarını oluşturabilmek için ahşap karkaslı duvar imal edilmesi, önerilmiştir.

Z06 Depo mekânında bulunan duvarların boşlukları kapatılması ve duvarların kendi içlerinde bulunan yatay ve düşey kademeler tamamlanması tasarlanmıştır.

Z06 Depo mekânın duvarında projedeki ölçülere göre kapı ve pencere boşlukları açılarak, kapı ve pencereler özgüne uygun detaylara göre imal edilmesi düşünülmüştür.

Z02 Mutfak mekânında mevcut durumda bulunan tezgah kaldırılarak yeni bir tezgah planlanması yapılmıştır.

Şekil 16: Restorasyon cepheler.

Ara Kat

Ek binanın tüm mekânlarının kaldırılması, ara kat banyonun kaldırılması önerilmiştir.

Birinci Kat

Birinci katta bulunan WC mekânı kaldırılarak mevcut durumda hol olarak kullanılan mekân sofa biçimine getirilmesi, mevcut durumda hol ve avlu arasında kalan ahşap bölücü duvar kaldırılarak kemerli yapıya boşluklar için kapı ve pencere de imal edilmesi önerilmiştir. Bu kapıdan çıkılan 104 Avlu mekânının döşemesindeki ışıklıkların kaldırılması, döşemenin tamamlanması ve ek binanın çatısının yeniden yapılması önerilmiştir.

Cepheler

Muhdes malzemelerle kapatılan pencere kapaklarının ortaya çıkarılması.

Giriş kapısı üzerindeki muhdes saçak kaldırılmış yöredeki özgün giriş kapıları örnek alınarak kapı alınlıklarıyla beraber yeniden düzenlenerek çizilmiştir.

Birinci katta bulunan muhdes WC yapısının kaldırılmasıyla birlikte, WC'nin muhdes penceresi de kaldırılarak yerine tipolojik olarak diğer pencerelere benzeyen bir pencere yerleştirilmiştir

103 Oda mekânında bulunan ve bahçeye bakan pencerede mevcut durumda bulunan demir parmaklıklar kaldırılarak diğer birinci kat pencerelerine uygun ahşap kapak çizilmiştir.

Mevcut durumda kırık olan bacalar tamamlanarak ve yükseklikleri ayarlanarak onarımı önerilmiştir.

Ek binanın ön görünüşe giren kapı ve pencere boşluklarının kapatılması önerilerek çizilmiştir.

Ek binanın sağ görünüşe giren duvarındaki kapı ve pencere boşlukları düzenlenerek, kapı ve pencereler imal edilerek düzenlenmesi önerisi çizilmiştir.

Restorasyon projesi hazırlanırken taşıyıcı sistemin sağlam olduğu ve yeniden yapılmasına gerek olmadığı öngörülmektedir. Buna rağmen yapının sıvaları kaldırılıp taşıyıcısı ortaya çıkartıldığında durumu kontrol edilerek ve ihtiyaç duyulan yerlerde taşıyıcı değişikliğine gidilmesi gerekebilir. Yapı genelindeki ahşap döşeme kaplamalarının bakım ve onarımının yapıldıktan sonra korunmasına karar verilmiştir. Uygulama aşamasında bu karar gözden geçirilmelidir.

Ahşap kirişlemelerde de kısmen değişiklik öngörülmektedir. Yıpranmış, çürümüş ve parça kopmasına maruz kalmış kirişlemelerin değiştirilmesi, sağlam olan kirişlemeler ise bakım yapılarak korunması uygulama aşamasından değerlendirilerek ele alınması önerilmiştir. Gerekli yerlerde ahşap çıtalı tavan imal edileceği, çatı sisteminin ise tamamen elden geçmesi ve yeniden imal edilmesi gerektiği önerilerek çizilmiştir (Binan vd., 2014).

D. SONUÇ

Havran ilçesi Kentsel Sit Sınırları içinde, dokunun geleneksel konutlarının ağırlıkla yer aldığı aksın önemli bir parçası olan binanın belgelenmesi önemlidir. Giderek artan bozulması göz önüne alındığında gerekli koruma önlemlerinin ivedilikle alınması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Arseven, C. E. (1984). *Türk Sanatı Tarihi: Vol. 10. X. Cilt*. Cem Yayınevi.

Binan, D., Yüce Aşkun, İ. ve Çobancaoğlu, T. (Ed.). (2014). *Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma.* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları: 787. ISBN: 978-975-6264-89-8

Çobancaoğlu, T. (2003). Türkiye'de Geleneksel Ahşap Ev Yapı Sistemlerinin İrdelenerek Gruplandırılmasına Yönelik Bir Değerlendirme. *Tasarım + Kuram*, *2*(3), 17–42. https://doi.org/10.23835/tasarimkuram.240843

Eldem, S. H. (1984). *Türk Evi Osmanlı Dönemi* (Cilt 1). Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayınları.

Kuban, D. (1995). *Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu (KTVKBK). (1995).

67 ADA
19 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

67 ADA 19 PARSEL'DE DÖNÜŞÜM BASKISINA DİRENEN BİR EV

Fatma Betül Kotan[1] – Muhsine Kanberoğlu[2] – Mevlüde Kaptı[3]

GİRİŞ

Havran'ın ekonomisi üretiminde ön sıralarda olduğu zeytin ve zeytinyağı yanısıra ayçiçek yağı, mandalina ve erik gibi ürünlerin tarımına dayanmaktadır (Polat, 2010). İlçenin bu özelliği yerleşimdeki dokuyu ve konutları da biçimlendirmiştir. Günümüze büyük konakların yanı sıra daha mütevazı evler de ulaşmıştır (Adalı, 2013). Farklı dönemlerin ve farklı kültürlerin ürünleri birbirinde ayırt edilebilir şekilde kendi üslubunu yansıtmakta ancak yapılar birbirleri ile bir bütünlük sağlamaktadır. Bu bütünlük de Havran'ın kimliğini oluşturmuştur (Binan vd., 2014). Doku içerinde Osmanlı ve Cumhuriyet döneminden kalma birçok yapı tescillenmiştir. Bu tescilli yapıların bazıları kullanırken, maddi ve sosyal durum veya tercihen metruk durumda bırakılan binalar da mevcuttur. Bu binaların bazıları ise harap hale gelmiştir.

Bu çalışmada incelenen kentsel sit sınırları içinde kalan sivil mimarlık örneği olan yapının koruma grubu II olarak belirlenmiştir (Bursa Koruma Kurulu, 1995). Dumlupınar Caddesi üzerinde bulunan bina Cumhuriyet Döneminin ilk yıllarında inşa edilmiştir (Şekil 1). Aynı parsel içinde kültür varlığının bitişiğide yakın dönemde inşa edilen betonarme niteliksiz bir ek vardır. Zemin + 1 katlı konut olarak yapılan yapı günümüzde kullanılmamaktadır. Bakımsızlık nedeniyle hasarları mevcuttur. Cephe özellikleri bakımından özgün nitelikleri korunmuş, ancak planda bazı değişiklikler yapılmıştır. Aynı parsel içinde sonradan yapılan bina ise ticari işlev ile kullanılmaktadır.

Şekil 1: Ön cephe.

1 Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı, E-posta: kotanfatmabetul@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3429-5578

2 Y. Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı. E-posta: muhsine.kanberoglu@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9733-5613

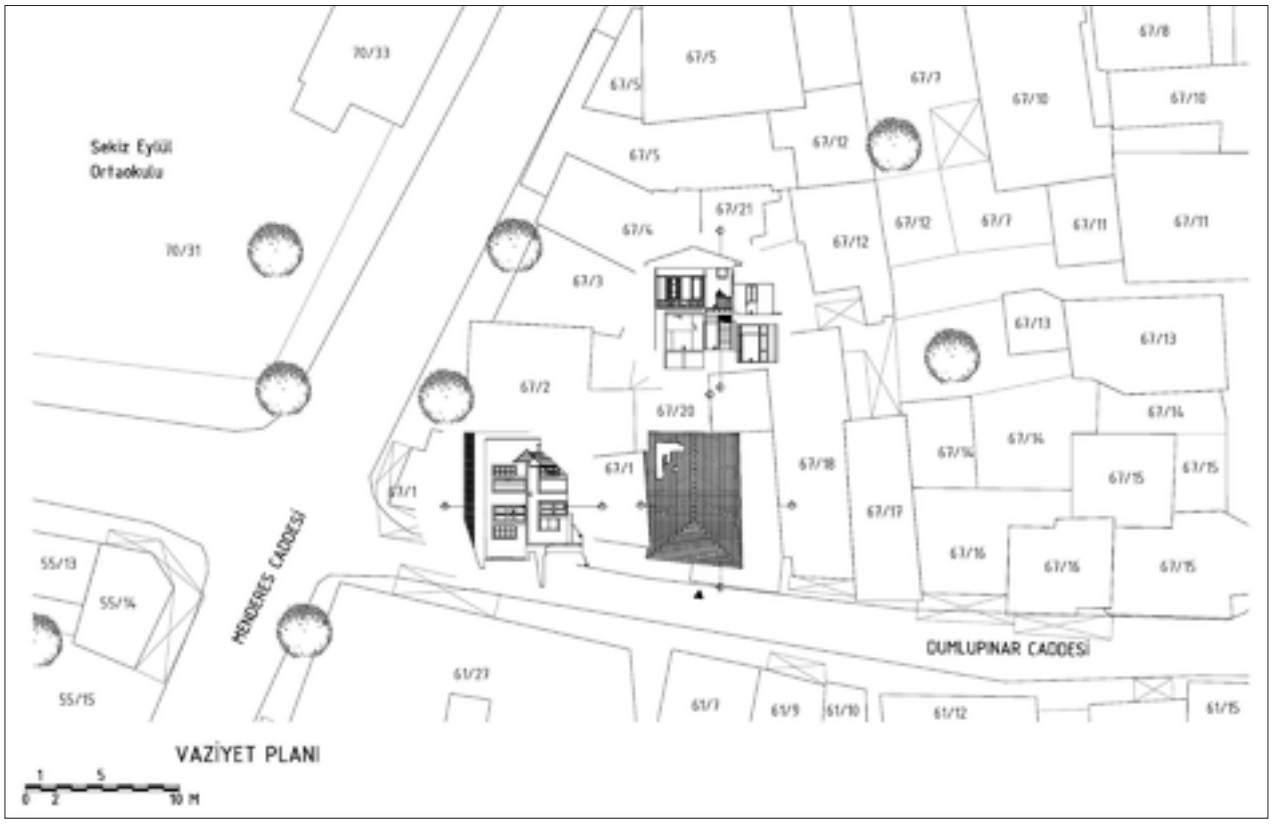
3 Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Bölümü Restorasyon Anabilim Dalı. E-posta: mevlude.kapti@msgsu.edu.tr, ORCID:0000-0001-6086-1871

Atıf: Kotan, F. B., Kanberoğlu, M. & Kaptı, M. (2026). 67 Ada 19 Parsel'de Dönüşüm Baskısına Direnen Bir Ev. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), *Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası* (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 117-132. Ege Yayınları, İstanbul.

A. RÖLÖVE

A.1 Konum

Havran'ın en yoğun ticaret akslarından Dumlupınar Caddesi'nin üzerinde, 67 ada, 19 Parsel'deki bina yaklaşık 5 m genişlik ve 8 m derinlik ölçüsüne sahip parsel içerisinde bulunmaktadır. Bitişik düzende yer alan parselin yarısında konut, yarısında sonradan eklenen betonarme bina vardır. Binaya giriş ön cephede sağ taraftandır. Bina, sokak kotundan birkaç basamak yükseltilmiştir (Şekil 2-3).

Şekil 2: Vaziyet planı.

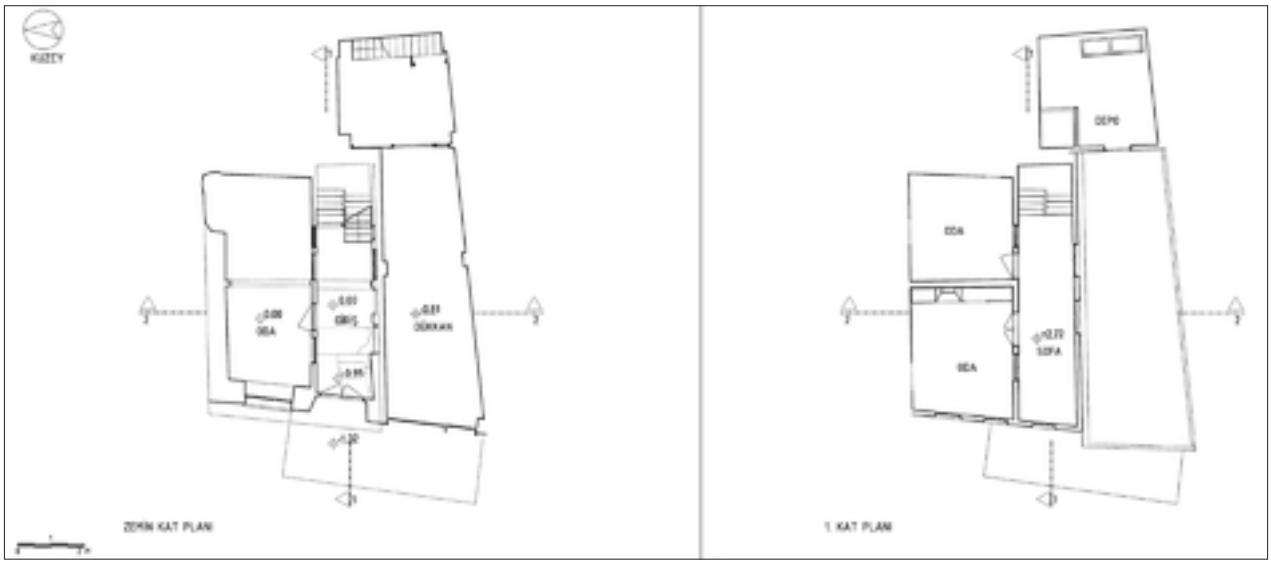

Şekil 3:
Evin yukarıdan görünüşü.

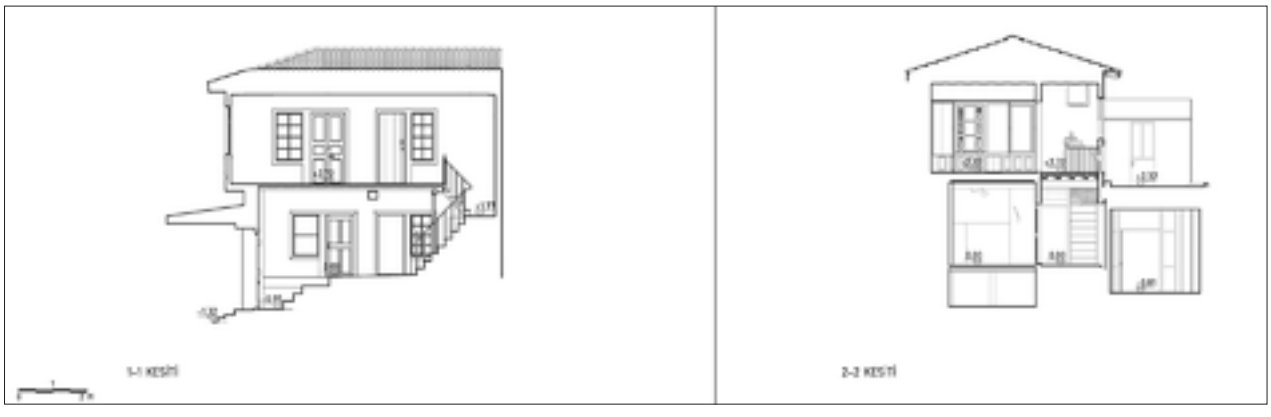
A.2 Plan ve Cephe Özellikleri

Bodrum Kat: Yapıya üç basamak ile girildikten sonra sol tarafta kısmi bir bodrum kapısı bulunmaktadır. Dumlupınar Caddesi'ne açılan bir penceresi vardır. Yaklaşık 115 cm yüksekliğindeki bodrum depo olarak kullanılmaktadır. Zemin kattaki odaların kiriş ve dikmeleri, evin taş temel duvarları ile ahşap hatılların üzerindeki kerpiç duvar örgüsü görülebilmektedir (Şekil 5).

Zemin Kat: Dumlupınar Caddesi'nden basamaklarla eve giriş sağlanmaktadır. Buradan tekrar dört basamak ile zemin kattaki kapalı dış sofaya ulaşılmaktadır (Şekil 6). Sofanın güney yönüne geçişi sonradan yapılan dükkân tarafından kapatılmıştır. Sofanın kuzey yönünde iki kapı vardır. Ancak kapılardan biri kapatılarak ve iki oda arasındaki duvar kaldırılarak oluşan tek bir mekân bulunmaktadır (Şekil 4-6). Ayrıca bu mekânda evin bitişik duvarı olan kuzey cephesine açılan pencere kasası da mevcuttur. Daha sonra bitişik nizam olarak inşa edilmiş olan komşu bina bu pencerenin de kapatılmasına neden olmuştur .

Şekil 4: Zemin ve birinci kat planı.

Şekil 5: Kesit 1 ve kesit 2.

Birinci Kat: Zemin kattaki Z01'den merdivenle ulaşılan üst katta kapalı dış sofa (101) yer almakta olup, bu alandan iki odaya geçiş sağlanmaktadır. Batı cephesindeki iki pencerenin sonradan eklendiği, boyut ve oranları ile çift kanatlı olmalarından anlaşılmıştır. Ayrıca bu cephedeki dikmelerin kesildiği veya inceltilerek ekleme yapıldığı gözlemlenmiştir (Şekil 6).

Üst katta kareye yakın plana sahip 102 ve 103 numaralı odalar bulunmaktadır. 102 numaralı oda, ön cephede yaklaşık 50 cm çıkma yapmaktadır. Oda özgün döşeme ile tavan kaplamalarını korumaktadır. Bu mekâna dış sofadan çift kanatlı ahşap kapı ile girilmektedir. Oda içerisinde biri dış sofaya, ikisi ön cepheye açılan toplam üç pencere bulunmaktadır. Kuzey cephede ise bitişik nizamda inşa edilen komşu yapı nedeniyle kapatılmış

Şekil 6: Sağda sofa / giriş / Z-01 mekânı, solda dış sofa / 101 mekânı.

Şekil 7: 102- Oda.

Şekil 8: 102- Oda ve özgün dolap.

Şekil 9: Kapatılmış pencere izi.

pencere izleri mevcuttur. Ayrıca, odada özgün bir dolap yer almakta olup, bazı parçaları eksik olsa da süslemeleri korunmuştur (Şekil 8).

103 numaralı odaya dış sofadan tek kanatlı ahşap kapı ile girilmekte ve dış sofaya açılan bir giyotin pencere ile kuzey cephesinde tuğla duvar ile kapatılmış pencere izi bulunmaktadır. Bu odada da özgün döşeme ve tavan kaplamaları yer almakta, ancak bakım eksikliği nedeniyle ciddi hasarlar gözlemlenmektedir.

Ön Cephe: Yapının cephesinde ahşap karkas sistemle oluşturulmuş dar bir çıkma yer almaktadır. Zemin katta yer alan giriş kapısı özgün olmasına karşın bu katta bulunan pencere açıklığı geleneksel oranlara uymamakta ve sonradan genişletilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Cephe kaplaması, belirli bir yüksekliğe kadar sıva üzeri boya ile tamamlanmış olup, bu alanlarda da hasar gözlemlenmektedir (Şekil 10).

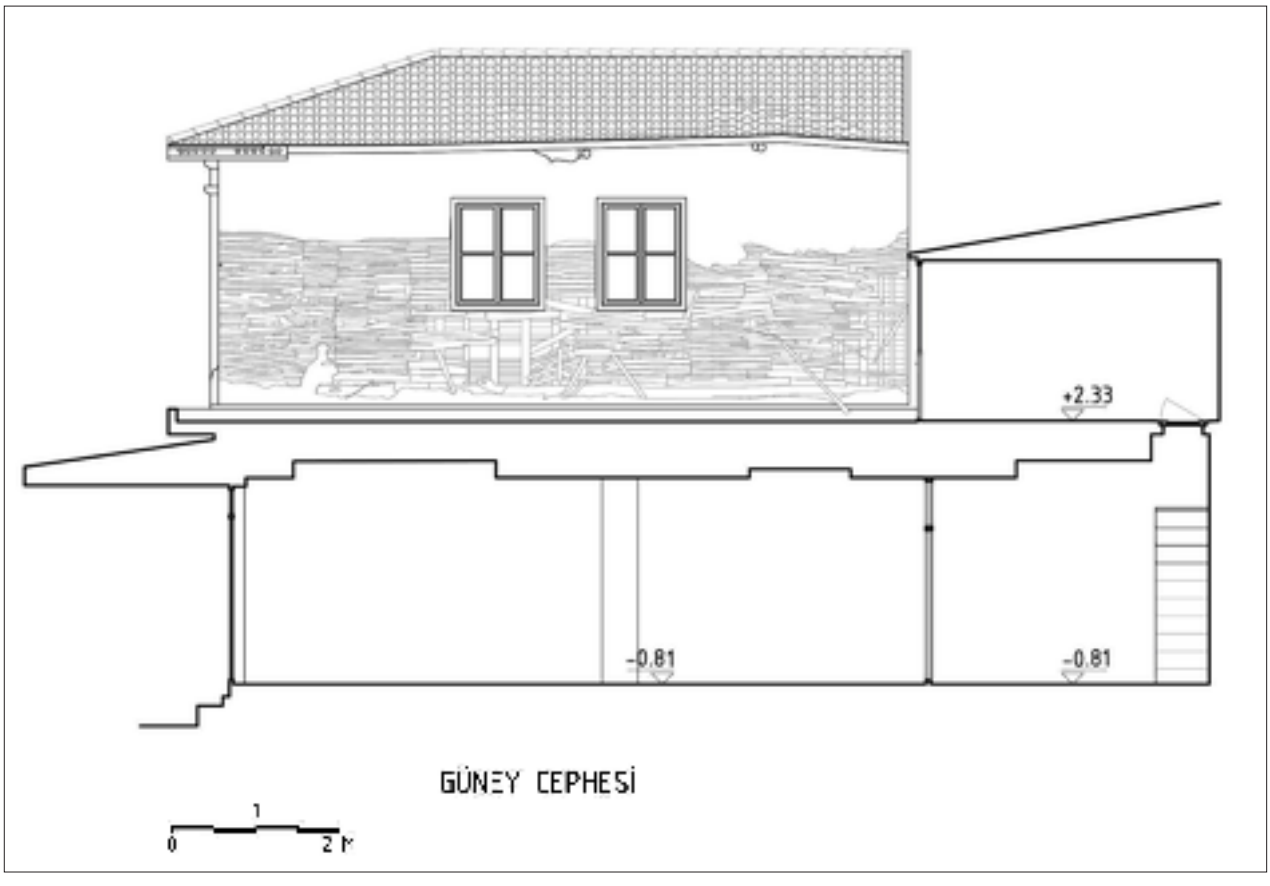
Birinci katta cephe bağdadi üzeri sıva ve boya ile tamamlanmış olsa da yoğun hasar nedeniyle sıva dökülmüş ve yapı elemanları görünür hale gelmiştir. Pencere oranları geleneksel mimariyle uyumlu olup, demir payanda ile taşınan çıkma kısmı bir yanda iç mekâna, diğer yanda ise sofaya dahil edilmiştir.

Güney Cephesi: Binanın güney cephesi, zemin kata bitişik olarak inşa edilen yapı nedeniyle yalnızca üst kat seviyesinde algılanabilmektedir. Bu cephede de sıva büyük ölçüde dökülmüş ve yapı sistemi açığa çıkmıştır. Mevcut pencere açıklıkları yapı içindeki diğer elemanlarla karşılaştırıldığında, sonradan eklendiği anlaşılmaktadır (Şekil 11-12).

Yapı Elemanları: Binada bulunan bazı yapı elemanları özgün nitelikleri ile korunmuş bazıları ise zamanla değiştirilmiştir. Binada 4 farklı tip kapı, 4 farklı tip pencere bulunmaktadır. Birinci katta bir adet özgün dolap mevcuttur (Şekil 13). Ancak yapı elemanlarının tamamı bakımsızlık nedeniyle hasarlı durumdadır.

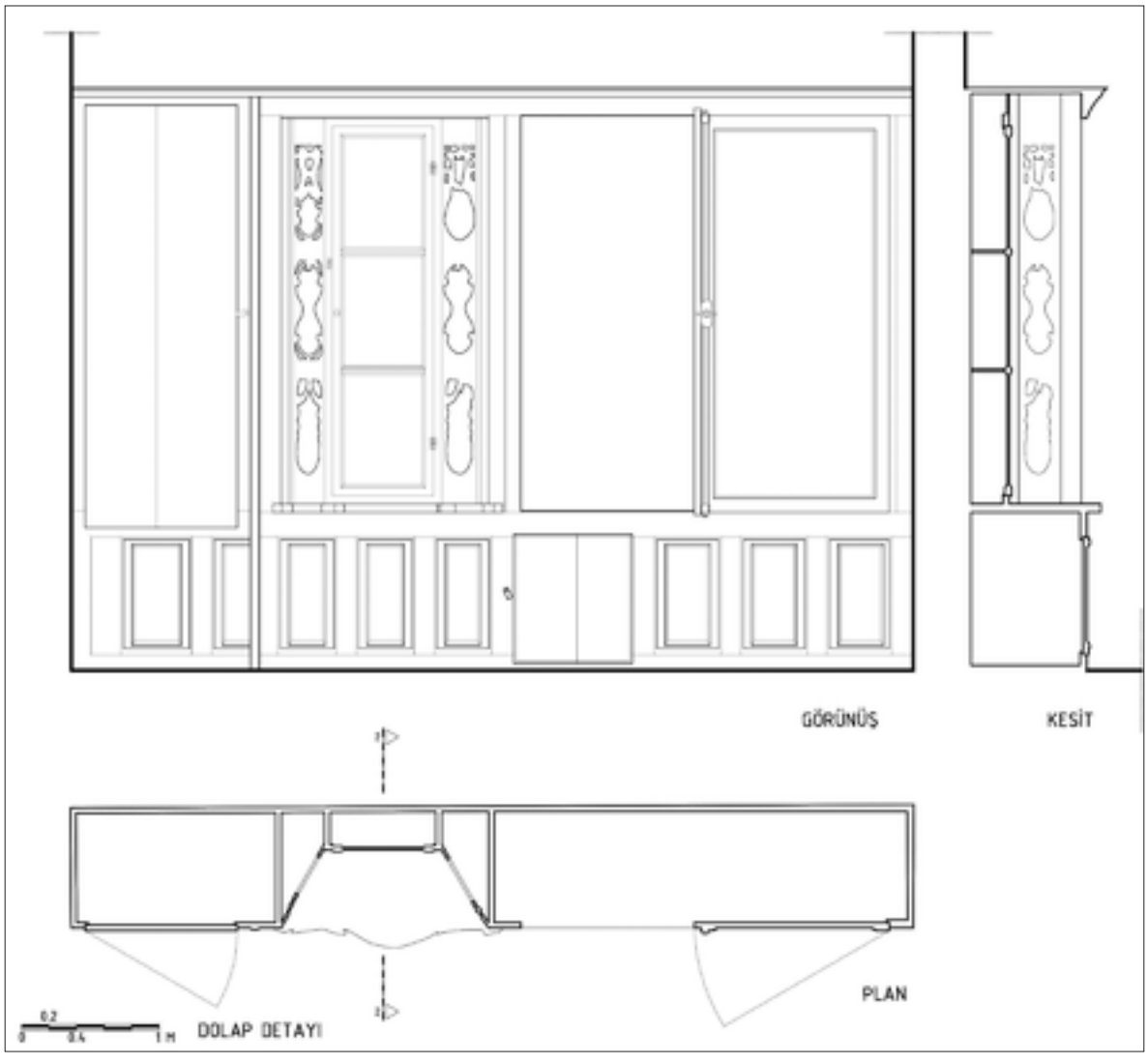

Şekil 10: Ön cephe.

Şekil 11: Güney cephesi.

Şekil 12: Güney cephesi.

Şekil 13: Birinci katta bulunan dolap detayı.

A.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Binada taş temeller üzerine zemin katta kerpiç duvarlar, iç duvarlarda hımış, üst katta ise cephe duvarları ahşap karkas yapım sistemi ile karma bir yapım sistemi kullanılmıştır.

Güney cephede zemin kat kâgir, birinci katta ahşap karkas yapım tekniği uygulanmıştır. Kuzey cephe bitişik nizam olup kâgir yapım sistemi kullanılmıştır. Doğudaki cepheye ise dışardan ulaşmak mümkün olmamış fakat iç mekânda görülen hasarlar nedeniyle ahşap karkas yapım tekniği uygulandığı tespit edilmiştir. İç duvarlar ahşap dikmelidir. Döşemeler ve merdiven ahşap kirişlidir (Şekil 6). Bir kat yüksekliğinde demir payandalarla taşınan çıkma cepheye paraleldir (Şekil 1).

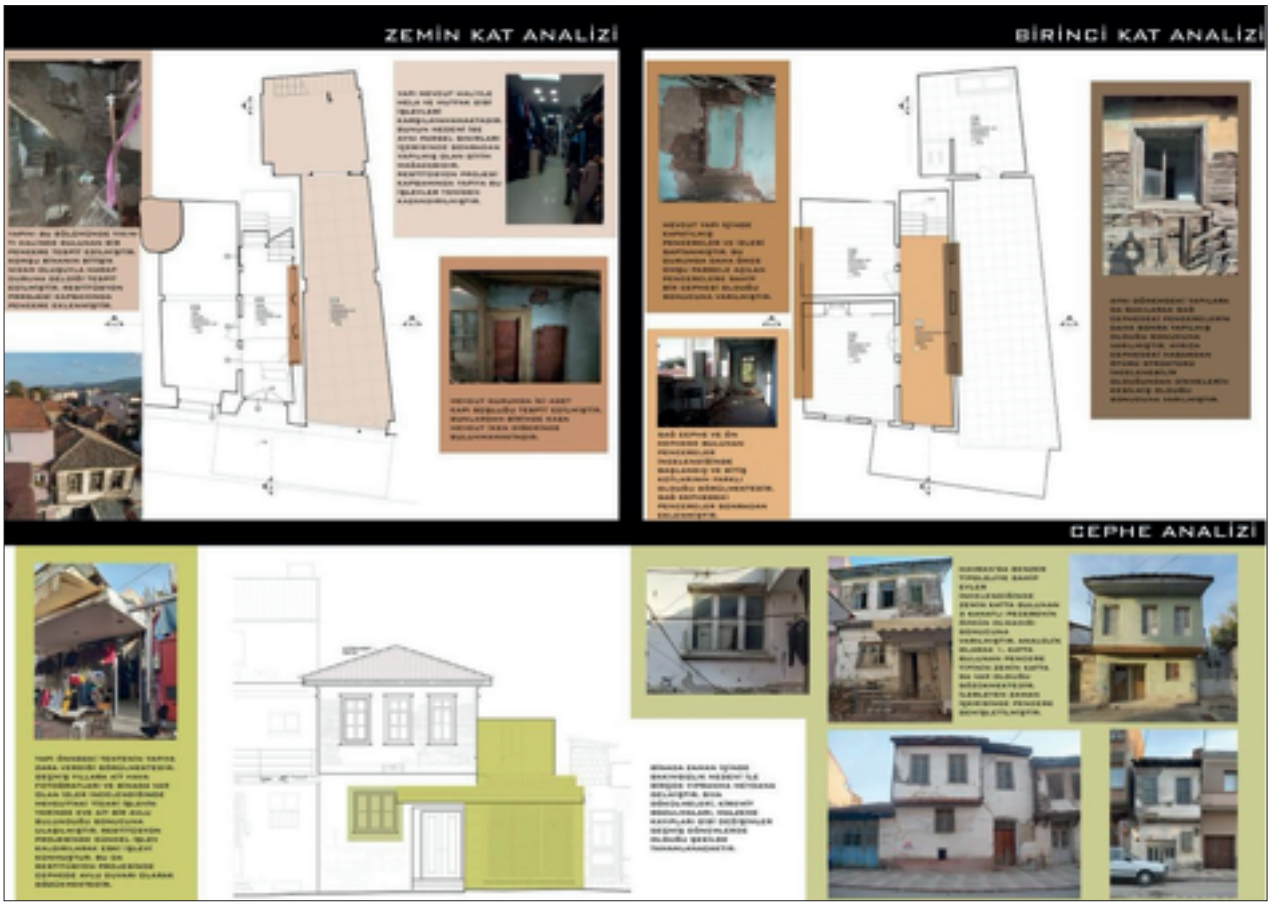
Alaturka kiremit kaplı çatıya (Şekil 3) girilemediği için yapım tekniğinin oturtma çatı olduğu öngörülmektedir.

B. RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

Havran Dumlupınar Caddesi üzerinde yer alan, 20. yüzyılın başında inşa edildiği tahmin edilen kültür varlığı evde yapılan müdahalelerin tespitleri yapısal ve analojik verilerden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Restitüsyon çalışması için özgün mimari ögelerin izleri, Harita Genel Müdürlüğü Hava Fotoğrafları (HGM), 1970 yılı halihazır haritası ve 2009 yılında onaylanmış olan Koruma Amaçlı İmar Planı Revizyonu Paftası (Havran Belediyesi, 2019) değerlendirilerek yapı için iki dönem restitüsyon önerisi hazırlanmıştır (Şekil 14).

Bu önerileri hazırlarken izlenen yaklaşım, günümüzde izlerini korumuş yapıdan gelen izler; yapının mevcut mimari öğelerinin karşılaştırılması ile yapı içindeki dönemsel analiz; aynı dönemlerde inşa edilen yapılar arasında karşılaştırmaya dayalı dönem analizi; konutun ihtiyacı olarak belirlenen mimari gereklilik olarak belirlenmiştir.

Havran'daki birçok yapıda olduğu gibi inceleme konusu olan 68 Ada 19 Parsel'deki yapıda da hem iç mekânda hem de dış mekânda ekler ve müdahaleler görülmektedir. Günümüzde çok sayıda dükkânın olduğu

Şekil 14: Güvenilirlik paftası.

Dumlupınar Caddesi'ndeki sürece bağlı olarak parselin avlusuna dükkân inşa edilmiş ve özgün sofa cephesi kapanmıştır. Ayrıca zemin kat cephesindeki pencere açıklığı da genişletilmiştir. Yapının bugün bitişik olan kuzey cephesinde tuğla ile örülerek kapatılmış pencere boşlukları ve saçağının komşu bina cephesinde bitmesi bu cephenin sonradan kapanmış olduğunu düşündürmektedir. Tüm bu uygulamalar plan ve cephe ölçeğinde değişikliklere neden olmuştur (Şekil 6, Şekil 14).

Birinci Dönem Restitüsyonu

Zemin kat

Yapıdan gelen izler: Günümüzde izlerini korumuş pencere açıklığı, kaldırılmış duvarın izleri gibi yapının özgün halini anlatan kısımlar bulunmaktadır. Zemin döşemesi günümüzde görünür durumda değildir; ancak bodrum katta yapılan kısmi incelemeler sonucunda özgün döşemeye dair bazı bulgular elde edilmiştir. Bitişik olarak inşa edilen komşu yapı nedeniyle bu cephedeki pencerenin önüne duvar örülmüştür. Aynı mekânda yer alan giriş kapısının kasası korunmuş, ancak kapı kanadı kaldırılmıştır. Sofanın avluya bakan cephesinde de kapı kasalarına rastlanmıştır. Bu bulgular, sonradan inşa edilen mağaza yapısının, mevcut yapıdaki bazı mekânların üzerine inşa edildiğini düşündürmektedir. Çünkü mutfak, WC ve banyo gibi yaşamsal birimlerin bulunmaması, bu değerlendirmeyi desteklemektedir (Şekil 15).

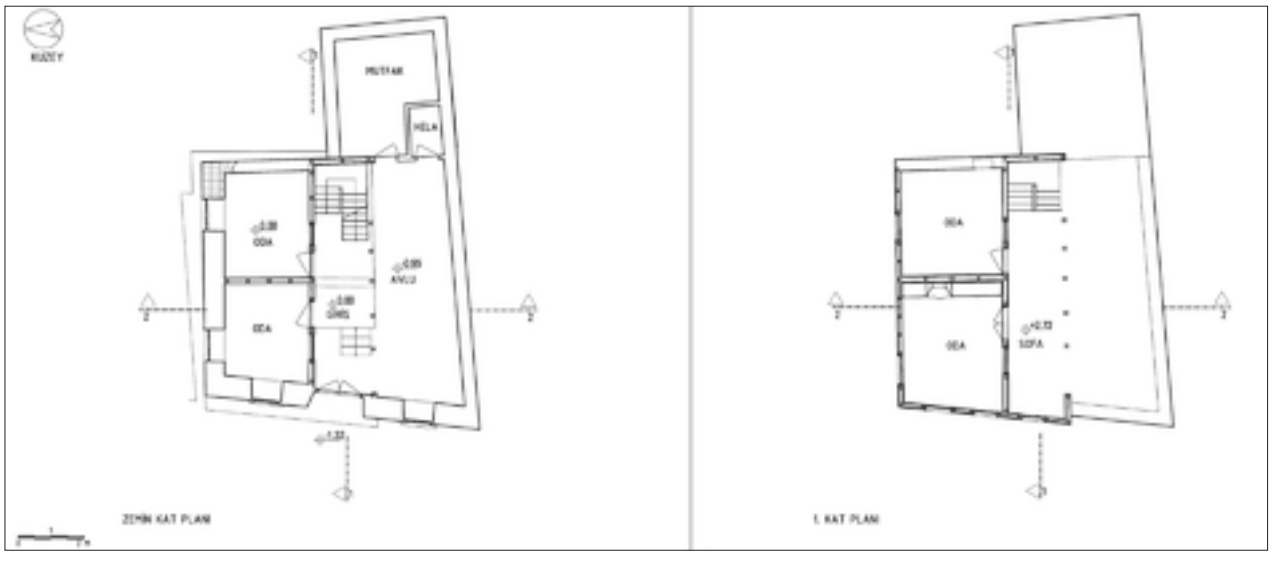
Yapı içindeki dönemsel analiz: Mevcut mimari öğelerle yapılan karşılaştırmalar yoluyla gerçekleştirilmiştir. Kuzey duvarda zemin katta ortaya çıkan pencere ve cephedeki tüm pencerelerin çift kanatlı olarak imal edildiği gözlemlenmiş; açıklık oranları ve cephe düzenlemeleri dikkate alındığında, ön cephedeki pencerenin de çift kanatlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dönem analizi: Aynı dönemlerde inşa edilen yapılar arasında karşılaştırma sonucu ulaşılan veriler görülmektedir. Ön cephede çift kanatlı bir pencerenin daha uygun olduğu, mevcut sofanın açık inşa edilmiş olabileceği ve mutfak bölümünün parselde arka kısma yerleştirilmiş olduğu sonucuna varılmıştır (Şekil 14). Ayrıca benzer yapılarda bir avlu duvarı olduğu saptanmıştır. Avlu duvarında pencere konulduğu görülmüştür.

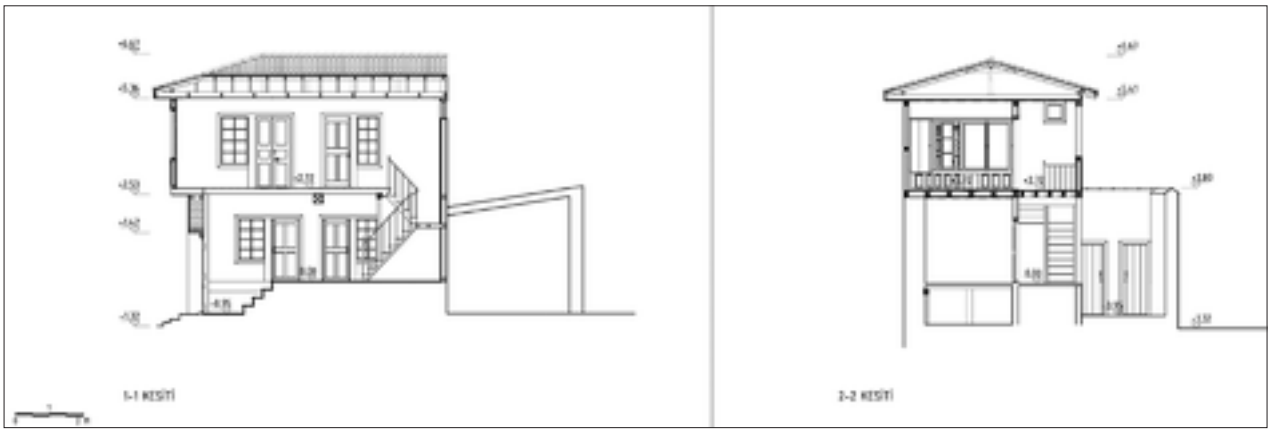
Mimari gereklilik: Konutun ihtiyacı olarak belirlenen mimari gereklilikler yer almaktadır. Konut içinde herhangi bir mutfak veya hela birimi saptanamamıştır. Aynı parselde bulunan mağazanın inşası için bu birimlerin yıkıldığı öngörülmektedir.

Birinci Kat

Birinci kat planı büyük oranda özgün niteliklerini korumaktadır. Ancak binanın uzun yıllar kullanılmama durumundan kaynaklanan hasarlar mevcuttur. Çatı ve döşeme kaplamasında çökmelerin olduğu görülmektedir. Döşemelerde oluşmuş parça kopmaları gibi mevcut durum hasarları restitüsyon önerisi için yapıdan ve malzemeden gelen izler doğrultusunda özgün haline çevrilmiştir (Şekil 15-16).

Şekil 15: Zemin kat ve birinci planları.

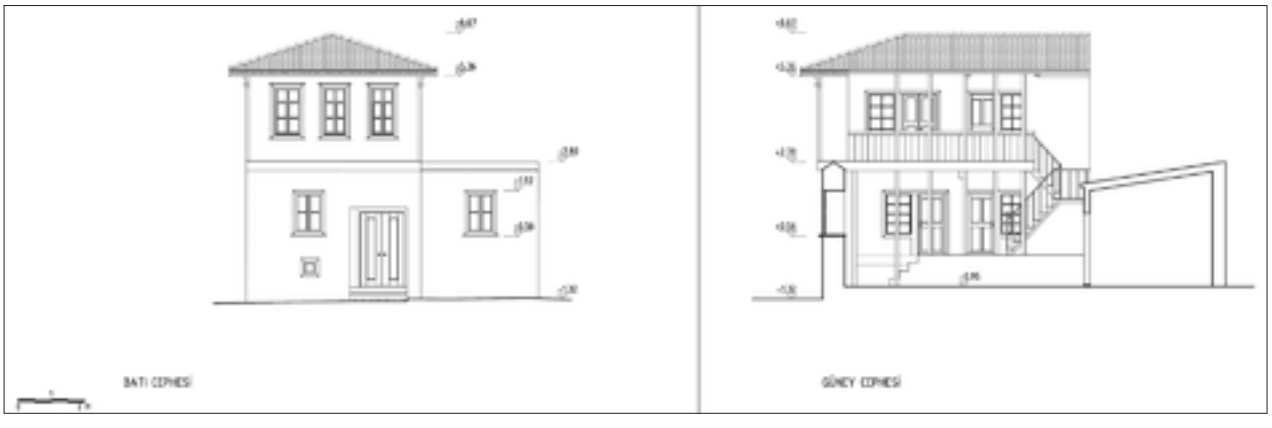

Şekil 16: 1-1 Kesiti ve 2-2 kesiti.

Yapıdan gelen izler; günümüze kadar gelmiş pencere açıklığı izleri bulunmaktadır. Pencerelerin önüne duvar örüldüğü saptanmıştır. Güney cephede ise oluşan hasardan ötürü bazı dikmelerin kesildiği görülmektedir. Buna bağlı olarak sofanın açık oluşu düşüncesi güçlenmiştir.
Dönem analizi: aynı dönemlerde inşa edilen yapılar arasında karşılaştırma ile yapının açık sofalı olduğu sonucuna varılmıştır.

Ön Cephe

Yapı içindeki dönemsel analiz; yapı elemanları içinde karşılaştırmalar yapılarak cephede görülen çift kanatlı pencereler dikkate alınmıştır (Şekil 17).

Şekil 17: Ön ve güney cepheler için birinci dönem restitüsyon önerileri.

Güney Cephesi

Yapıdan gelen izler: Zemin kattaki sofada günümüzde izlerini korumuş kapı açıklığı izleri bulunmaktadır. Yapı içindeki mevcut kapılar örnek alınarak yeni bir kapı önerilmiştir.
Yapı içindeki dönemsel analiz: Yapı içerisinde bulunan giyotin pencerelerin özgün halinin orta kayıtlı olduğu görülmektedir. Cephede görülen giyotin pencereler bu verinin kullanılmasıyla önerilmiştir.
Dönem analizi: Aynı dönemlerde inşa edilen yapılar arasında karşılaştırma sonucu bir avlu duvarı olduğu ve avlu duvarında pencere konulduğu görülmüştür. Ayrıca inşa edilmiş yapıların açık sofa olarak tasarlandığı görülmüştür. Bu doğrultuda restitüsyon önerisi için yapının açık sofalı tasarımı yapılmıştır.

Kuzey Cephe Restitüsyonu

Yapıdan gelen izler: Günümüzde izlerini korumuş pencere açıklığı izleri bulunmaktadır. Yapı içinde imal edilmiş pencereler örnek alınarak yeni bir pencere imal edilmiştir.

Yapı içindeki dönemsel analiz: Yapı içinde karşılaştırmalar yapılarak varılan sonuçlar belirtilmiştir. Yapı içerisinde bulunan kanatlı pencerelerin özgün halinin orta kayıtlı olarak imal edilmiş olduğu görülmektedir. Cephede görülen pencereler bu düşüncenin yansıtılmasıyla imal edilmiştir (Şekil 17).

İkinci Dönem Restitüsyonu

Zemin Kat

Zemin katta mekânsal müdahalelere yönelik restitüsyon önerileri aşağıdaki gibi önerilmiştir (Şekil 18).

Yapıdan gelen izler: Günümüzde izlerini korumuş pencere açıklığı, kaldırılmış duvarın izleri gibi yapının özgün halini anlatan kısımlar bulunmaktadır. Mevcutta özgün zemin döşemesi görülememektedir. Fakat bodrum kata kısmen bakılabilmiş ve özgün döşeme kısmen saptanabilmiştir.

Günümüzde kasası mevcut olan pencereye ulaşılmıştır. Fakat bitişik nizam olarak inşa edilmiş komşu yapı dolayısıyla pencerenin önüne duvar örülmüştür. Aynı odada bulunan giriş kapısının da kasası mevcuttur fakat kanat kısmı çıkarılmıştır. Bu kısmın daha sonra kaldırılarak tek bir mekâna dönüştüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Mevcut durumda sofa kısmında kapı kasalarına da rastlanmıştır. Ayrıca yapıda mutfak, hela ve banyo gibi birimlerin olmayışı bu sonucu güçlendirmektedir. Sonradan inşa edilmiş olan mağazanın bu kısımlarda yer alan mekanlar üzerine inşa edildiği sonucuna varılmıştır.

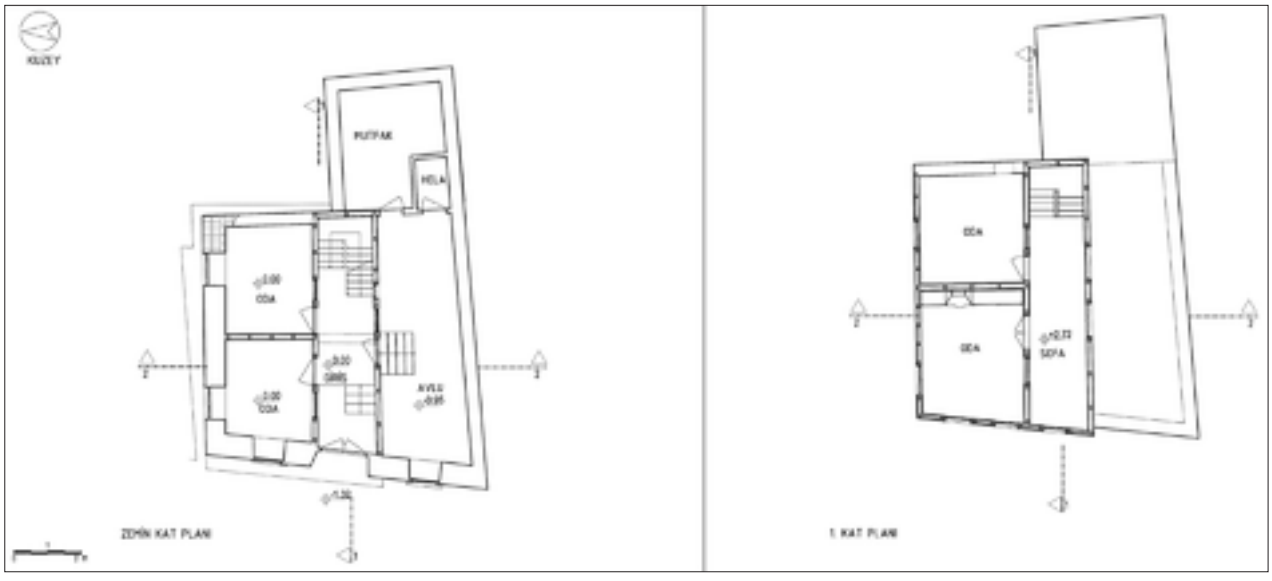
Yapı içindeki dönemsel analiz: Yapı içinde karşılaştırmalar yapılarak varılan sonuçlar belirtilmiştir. Yapının sol duvarında bir pencere bulunduğu yapı içinde karşılaştırma yapılarak elde edilmiş bir sonuçtur. Çünkü mevcut durumda özgün duvar görülememektedir. Ayrıca yapıda kanatlı olarak imal edilmiş tüm pencerelerin çift kanatlı olarak imal edildiği gözlenmiştir. Mevcut açıklık oranı ve cepheler de göz önüne alındığında ön cephedeki pencerenin çift kanatlı olduğu sonucu desteklenmektedir.

Dönem analizi: Aynı dönemlerde inşa edilen yapılar arasında karşılaştırma sonucu ulaşılan veriler görülmektedir. Ön cephede çift kanatlı bir pencerenin daha uygun olduğu, mevcut sofanın açık inşa edilmiş olabileceği daha sonrasında da kapatıldığı ve mutfak bölümünün parselde arka kısma yerleştirilmiş olduğu sonucuna varılmıştır.

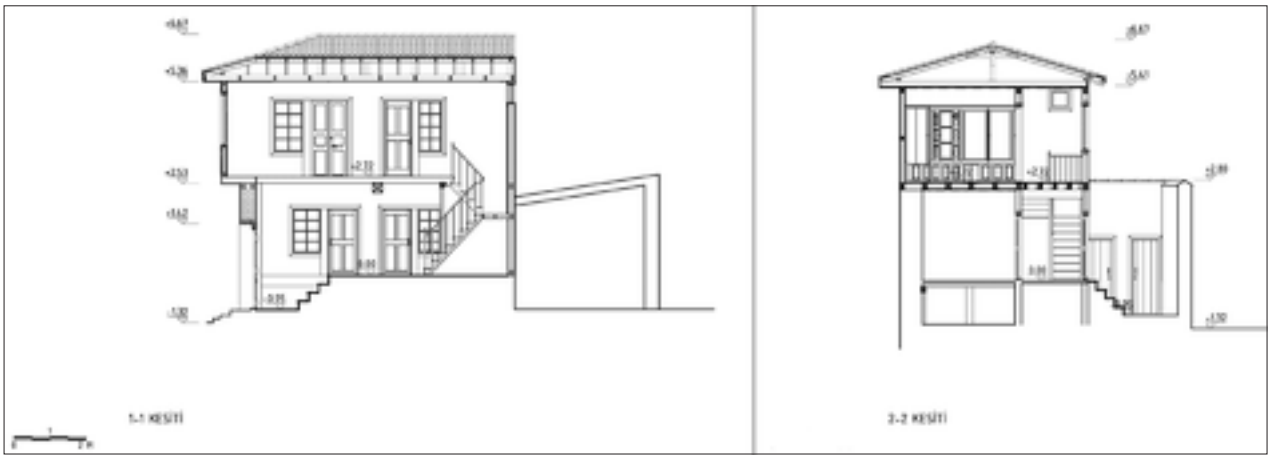
Mimari gereklilik: Konutun ihtiyacı olarak belirlenen mimari gereklilikler yer almaktadır. Konut içinde herhangi bir mutfak veya hela birimi saptanamamıştır. Aynı parselde bulunan mağazanın inşası için bu birimlerin yıkıldığı öngörülmektedir.

Birinci Kat

Birinci kat planı büyük oranda özgün niteliklerini korumaktadır. Bu nedenle yalnızca yapı elemanları için restitüsyon önerisi getirilmiştir (Şekil 18-19).

Şekil 18: Zemin kat ve 1. kat planı.

Şekil 19: 1-1 kesiti ve 2-2 kesiti.

Yapıdan gelen izler: günümüze kadar gelmiş pencere açıklığı izleri bulunmaktadır. Pencerelerin önüne duvar örüldüğü saptanmıştır. Güney cephede 2. dönemde buraya farklı en ve boy oranına sahip pencereler eklenmiş ve sofa kapatılmıştır.

Dönem analizi: aynı dönemlerde inşa edilen yapılar arasında karşılaştırma sonucu ve yapının mevcut durumunda olduğu şekilde zemin kattaki gibi bu katta da sofanın kapatıldığı sonucuna varılmıştır.

Ön Cephe

Yapı içindeki dönemsel analiz: Yapı cephesinden görülen çift kanatlı pencereler aynen korunmuştur.

Dönem analizi: Benzer yapılarda görüldüğü üzere Avlu duvarında pencere olduğu görülmüş ve burada da önerilmiştir (Şekil 20).

Güney Cephe

Yapıdan gelen izler: Günümüzde izlerini korumuş kapı açıklığı izleri bulunmaktadır. Yapı içinde imal edilmiş kapılar örnek alınarak yeni bir kapı imal edilmiştir.

Yapı içindeki dönemsel analiz: Yapı içinde karşılaştırmalar yapılarak varılan sonuçlar belirtilmiştir. Yapı içerisinde bulunan giyotin pencerelerin özgün halinin orta kayıtlı olarak imal edilmiş olduğu görülmektedir. Cephede görülen giyotin pencere bu düşüncenin yansıtılmasıyla ve mevcut kasa kanat izleri doğrultusuyla imal edilmiştir.

Dönem analizi: aynı dönemlerde inşa edilen yapılar arasında karşılaştırma sonucu ulaşılan veriler görülmektedir. Bu yapılarda bir avlu duvarı olduğu saptanmıştır. Avlu duvarında pencere konulduğu görülmüştür. Ayrıca inşa edilmiş yapıların açık sofa olarak tasarlandığı görülmüştür. Fakat 2. dönemde bu sofanın kapalı olduğu görülmektedir (Şekil 20).

Şekil 20: Ön ve güney cepheler için ikinci dönem restitüsyon önerileri.

Kuzey Cephe

Yapıdan gelen izler: Günümüzde izlerini korumuş pencere açıklığı izleri bulunmaktadır. Yapı içinde imal edilmiş pencereler örnek alınarak yeni bir pencere imal edilmiştir.
Yapı içindeki dönemsel analiz: Yapı içinde karşılaştırmalar yapılarak varılan sonuçlar belirtilmiştir. Yapı içerisinde bulunan kanatlı pencerelerin özgün halinin orta kayıtlı olarak imal edilmiş olduğu görülmektedir. Cephede görülen pencereler bu düşüncenin yansıtılmasıyla imal edilmiştir (Şekil 20).

C. RESTORASYON ÖNERİSİ

Yapının konut bölümü depo olarak, avlusuna yeni inşa edilmiş kısmı da mağaza olarak kullanılmaktadır. Restorasyon sürecinde iki öneri geliştirilmiştir. İlk öneri yapının yeniden konut işleviyle kullanılmasına yönelik, diğer öneri ise pansiyona dönüştürülmesidir. Her iki öneride de özgün mimari öğelere en az düzeyde müdahale edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Yapının mevcut durumunun iyileştirilmesi amacıyla çeşitli müdahale önerileri geliştirilmiştir. Öncelikle, yapıya sonradan eklenmiş niteliksiz unsurların, özgün yapıya zarar vermeden ve ona uygun biçimde kaldırılması planlanmaktadır. Ayrıca, sıva dökülmeleri ve ahşap elemanlardaki çürümeler gibi bakım eksikliğinden kaynaklanan hasarların, özgün malzeme ve tekniklerle onarılması öngörülmektedir. Taşıyıcı sistemde sorun teşkil eden bölümlerde ise sağlamlaştırma ya da uygun malzeme değişimi yapılması önerilmektedir. Aşırı hasar görmüş veya eksik olan mimari öğelerin, müdahale edildiği anlaşılacak biçimde bütünlenerek tamamlanması düşünülmektedir. Niteliksiz mimari elemanların kaldırılması ve yerine özgünlüğü belgelenmiş yeni elemanların üretilmesi de öneriler arasında yer almaktadır. Son olarak, yapının çağdaş konfor gereksinimlerini karşılayacak eklerin, özgün detaylara zarar vermeyecek biçimde entegre edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Bu yaklaşım, yapının tarihsel ve mimari değerini korurken, güncel kullanım ihtiyaçlarına da cevap vermeyi amaçlamaktadır.

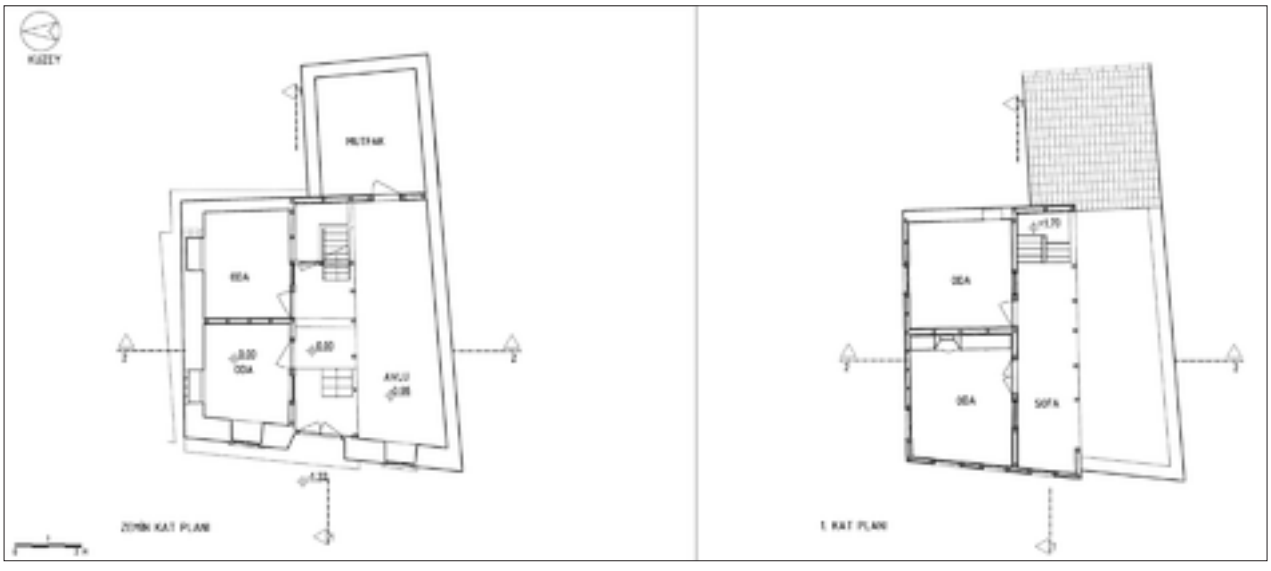
C.1 Restorasyon Önerisi: Konut

Zemin Kat: günümüzde izleri bulunan pencere açıklıkları, yapının bitişik düzende olmasından dolayı kapatılarak, niş şeklinde kullanılmış ve özgün hali yansıtılmıştır. Saptanan veriler doğrultusunda zemin döşemesi aslına uygun bir şekilde tasarlanmıştır. Ayrıca odalar arasındaki bölücü duvarı izleri mevcut olduğundan duvar yeniden aslına uygun olarak yapılmıştır. Yapı içerisinde mevcut bulunmayan banyo ve mutfak gibi birimler için özgün halini bozmayacak tasarımlar yapılmıştır. Bu tasarımlar uygulanacaktır.

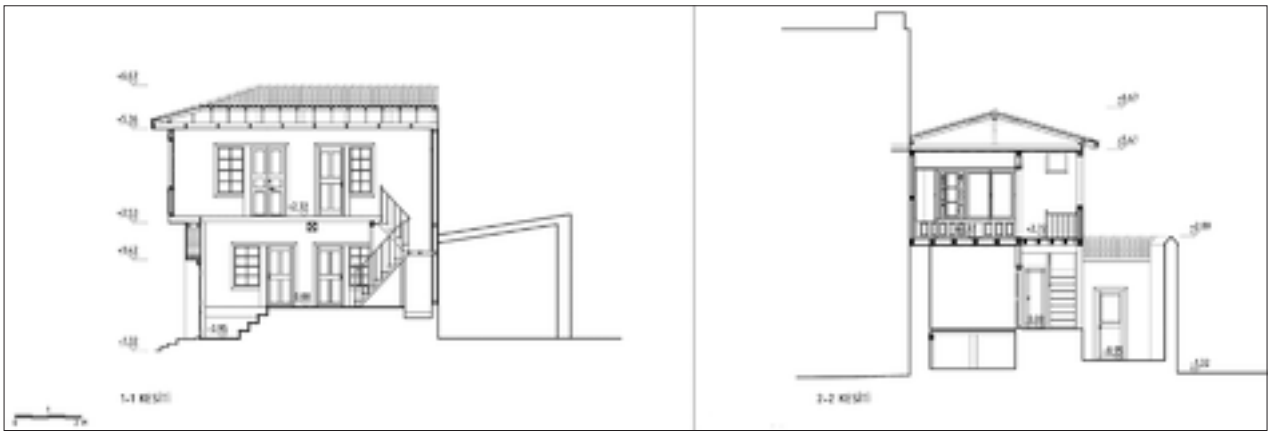
Zemin katta üç kanatlı pencere, restitüsyonda da belirtilen gerekçeler dolayısıyla çift kanatlı olarak özgün bir şekilde yeniden imal edilecektir. Ayrıca oda girişinde bulunan kanadı bulunmayan kapı kasası özgün bir şekilde imal edilecek ve yerine takılacaktır.

Yapının özgün tasarımında açık sofa olduğu düşünüldüğünden restorasyon için de bu şekilde bir tasarım oluşturulmuştur. Sofa açık olduğundan yapılacak ahşap zemin kaplaması su geçirmez olarak imal edilecektir.

Tüm bunlara ek olarak ayrıca merdiven de bakım görecektir. Mevcutta bulunan muşamba kaplama dolayısıyla rıht yükseklikleri değişen ve uzun süredir bakım yapılmadığından çürüyen elemanlar onarılacaktır (Şekil 21).
Birinci Kat: Birinci kat planı büyük oranda özgün niteliklerini korumaktadır. Ancak binanın uzun yıllar kullanılmama durumundan kaynaklanan hasarlar mevcuttur. Çatı ve döşeme kaplamasında çökmelerin olduğu görülmektedir. Döşemelerde oluşmuş parça kopmaları gibi mevcut durum hasarları restorasyon önerisi için yapıdan ve malzemeden gelen izler doğrultusunda özgün haline döndürülecektir. Her iki odada günümüze kadar gelmiş pencere açıklığı izleri mevcuttur. Bu pencereler bitişik nizam olması dolayısıyla yeniden kendi işlevini gerçekleştiremeyecektir. Fakat bu izler korunarak yapıya yansıtılacaktır. Yapının özgün tasarımında açık sofa olduğu düşünüldüğünden restorasyonda da bu şekilde öneri oluşturulmuştur (Şekil 21–22).

Şekil 21: Zemin ve birinci kat planları.

Şekil 22: 1-1 Kesiti ve 2-2 kesiti.

Cephe Ölçeğinde Uygulanacak Müdahaleler

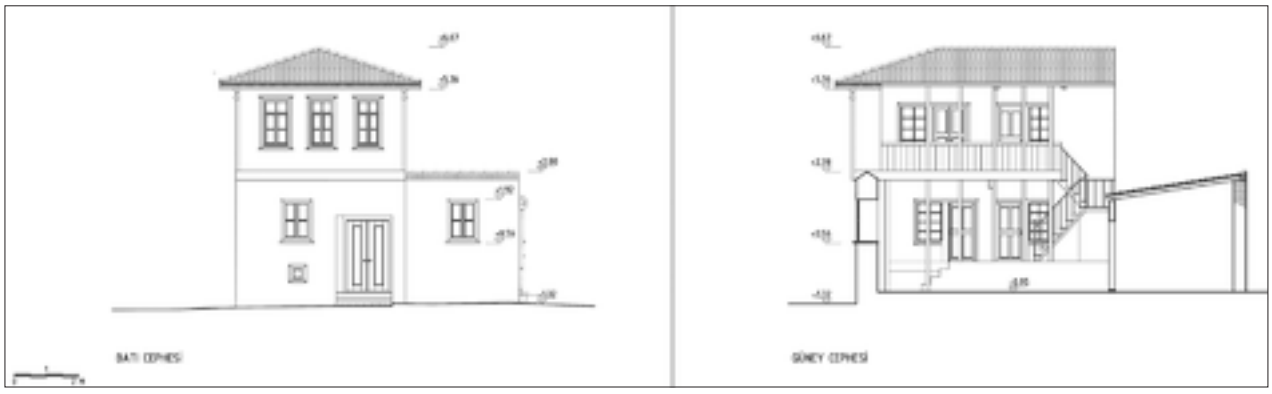
Ön Cephe: Ön cephe tümüne sağlamlaştırma yenileme ve bütünleme işlemi uygulanacaktır.

Yapı içinde karşılaştırmalar sonucu çift kanatlı pencere tasarımı önerilmiştir. Mevcutta bulunan doğramalarda eksiklikler vardır. Bunlar onarım e bakım yapılarak yerine takılacaktır. Ayrıca avlu tasarımı yapılmış buna bağlı olarak da özgüne uygun olacak şekilde avlu duvarına pencere yerleştirilecektir.

Ek dükkân nedeniyle mevcut olan ve cephe bütünlüğünü bozan niteliksiz tente kaldırılacaktır. Mağaza bölümü kaldırılacak ve yapı özgün avlulu haline döndürülecektir.

Tüm bunlara ek olarak dikme ve elemanların sağlamlıkları belirlenecek ve strüktürel olarak zayıflamış elemanlar özgününe uygun biçimde değiştirilecektir. Dökülen sıvalar tamamlanacak ve özgününe uygun bir renk ile boyanacaktır. Ayrıca çatı kaplaması ve strüktürü onarılacaktır (Şekil 23).

Güney Cephe: Birinci katta bulunan kapı niteliksiz olduğundan özgüne uygun şekilde yeniden tasarlanıp takılacaktır. Zemin katta kanadı olmayan kapı kasasına özgün nitelikte bir kapı takılacaktır. Doğramalarda meydana gelmiş olan hasarlar onarılacaktır. Yapı içerisinde mevcut bulunmayan banyo ve mutfak gibi birimler için özgün halini bozmayacak tasarımlar yapılmıştır. Bu tasarımlar uygulanacaktır. Avlu duvarı yapılacaktır. Yapının özgün tasarımında açık sofa olduğu düşünüldüğünden restorasyon için de bu şekilde bir tasarım oluşturulmuştur. Sofa açık olduğundan yapılacak ahşap zemin kaplaması su geçirmez olarak imal edilecektir (Şekil 23).

Şekil 23: Ön ve güney cephe restorasyonu.

C.2 Restorasyon Önerisi - 2: Pansiyon

Zemin Kat: Yapının mevcut durumuna ilişkin yapılan değerlendirmelerde, özgün pencere açıklıklarının izleri günümüze ulaşmış olup, bitişik nizam yapılaşma nedeniyle işlevsel olarak kullanılamamaktadır. Bu açıklıklar niş formunda değerlendirilerek özgün tasarım anlayışı korunmuştur.

Zemin döşemesi günümüzde görünür durumda değildir; ancak kısmi incelemeler sonucunda özgün döşemeye dair bulgular elde edilmiş ve bu veriler doğrultusunda zemin döşemesi aslına uygun biçimde yeniden tasarlanmıştır. Odalar arasındaki bölücü duvar izlerinin varlığı, bu duvarların özgün biçimde yeniden inşa edilmesini mümkün kılmıştır.

Yapıda mevcut olmayan banyo ve mutfak gibi yaşamsal birimler için, özgün mimariyi bozmayacak şekilde tasarımlar geliştirilmiştir. Odalar içinde önerilen banyolar portatif nitelikte olacak ve 2.15 m yükseklikle sınırlı kalacak şekilde uygulanarak tavan kaplamasına zarar vermeyecektir. Kalıcı dolap uygulamalarından kaçınılacak; bunun yerine portatif askı sistemleri tercih edilecektir.

Ön cephede mevcut durumda üç kanatlı olan pencere, restitüsyon verileri doğrultusunda özgün çift kanatlı formuna uygun olarak yeniden imal edilip yerine takılacaktır. Oda girişinde yer alan, kanadı eksik kapı kasası da özgün biçimde yeniden üretilecektir.

Yapının özgün tasarımında açık sofa bulunduğu yönündeki değerlendirme doğrultusunda restorasyon önerisi de bu anlayışla şekillendirilmiştir.

Son olarak, yapının merdivenleri de bakım sürecine dahil edilmiştir. Mevcut muşamba kaplama nedeniyle değişen rıht yükseklikleri ve çürüyen ahşap elemanlar, özgün yapıya uygun şekilde onarılacaktır.

Birinci Kat: Plan, büyük ölçüde özgün niteliklerini korumaktadır. Ancak uzun süreli kullanılmama nedeniyle çatı ve döşeme kaplamalarında çökme, döşemelerde ise parça kopmaları gibi yapısal hasarlar meydana gelmiştir. Bu bozulmalar, yapıdan ve malzemeden elde edilen izler doğrultusunda özgün duruma uygun biçimde restore edilecektir.

Mevcut durumda pencere açıklığı izleri korunmuş olup, bitişik nizam yapılaşma nedeniyle işlevsel olarak kullanılamayacak olsa da, bu izler yapının belleğini yansıtacak şekilde muhafaza edilecektir.

Zemin döşemesinde meydana gelen çökmeler, döşeme kirişleri ve kaplamalarda hasara yol açmıştır. Bu alanlarda aslına uygun bakım ve onarım çalışmaları önerilmektedir.

Oda içerisinde portatif banyo uygulaması planlanmakta olup, bu birim 2.15 m yükseklikle sınırlı kalacak şekilde tasarlanacaktır. Mevcut dolabın bir bölümü genişletilerek banyo işlevi kazandırılacak; dolap malzemesi su geçirmez özellikte onarılacak ve gerekli bakım işlemleri gerçekleştirilecektir. Tesisat uygulamaları, özgün yapı elemanlarına zarar vermeyecek biçimde yapılacaktır.

Kat üzerinde yer alan niteliksiz kapı, özgün tasarıma uygun biçimde yeniden üretilerek yerine takılacaktır.

Yapının özgün tasarımında açık sofa bulunduğu yönündeki değerlendirme doğrultusunda restorasyon önerisi de bu anlayışla şekillendirilmiştir. Açık sofa alanına uygulanacak ahşap zemin kaplaması, dış etkenlere karşı dayanıklı ve su geçirmez özellikte olacaktır.

KAYNAKÇA

Adalı, B. (2013). *Havran Kentsel Sit Alanı ve Dumlupınar Caddesi Koruma Önerisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Binan, D., Yüce Aşkun, İ. ve Çobancaoğlu, T. (Ed.). (2014). *Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları: 787. ISBN: 978-975-6264-89-8

HGM. (1956, 1957, 1958, 1965, 1973, 1976, 1995, 2000). Havran Siyah Beyaz Hava Fotoğrafları.Ankara: T.C. Milli Savunma Bakanlığı, Harita Genel Müdürlüğü.

Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu. (1995). *23.05.1995 Tarihli 4353 Sayılı Kararı ve Eki*. Bursa: Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu.

Polat, R. (2010). *Havran ve Burhaniye (Balıkesir) Çevresinde Tarımsal Biyoçeşitlilik ve Etnobotanik Araştırmalar* [Yayımlanmamış Doktora Tezi] Balıkesir Üniversitesi.

69 ADA
16 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

HAVRAN'IN İLK MAHALLESİNDEN AÇIK SOFALI BIR KONUT ÖRNEĞİ: 69 ADA 16 PARSEL İÇİN BİR KORUMA ÖNERİSİ

Büşra Ilgaz[1] – Beyza Özyürek[2] – Adile Binnur Kıraç[3]

GİRİŞ

Havran, birçok Anadolu kenti gibi antik dönemlere uzanan köklü bir tarihe sahip (Özdemir, 2008) olmakla birlikte, günümüze ağırlıklı olarak 18. yy Osmanlı kentinin dokusundan izler taşıyarak gelebilmiştir. Anıtsal kültür varlıklarının yanı sıra geleneksel konut mimarisinin zengin örneklerini barındırmasından dolayı, 1995 yılında kentsel sit olarak koruma altına alınan tarihi yerleşimde kültürel mirasın korunarak geleceğe aktarımı, geleneksel kültürün sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir (Adalı, 2013; Binan vd., 2014). Günümüzde değişen yaşam koşullarında yeterli konforu sağlayamadıkları için terk edilen tarihi konutların büyük bir bölümü halen özgünlüğünü korumakta ve gündelik yaşam kültürüne ait izleri günümüze aktarmaktadırlar. Havran, geleneksel sivil mimarlık yapıları ile birlikte, 20. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen modern sivil mimarlık yapılarına da yoğun bir biçimde sahiptir. Kentin dönemsel gelişimini belgeleyen bu zengin çeşitlilikteki sivil mimarlık mirasının korunarak geleceğe aktarılması amaçlanmalıdır.

Makale kapsamında ele alacağımız Esin Turgutluoğlu evi de bu zengin mirasın bir parçası olup 19. yy sonu 20. yy başına tarihlendirilebileceğimiz, zemin ve 1 normal kattan oluşan, ahşap karkas mimarisiyle geleneksel konut niteliği taşıyan kültür varlığıdır (Şekil 1a-1b).

Şekil 1a: Konutun yol cephesi.

Şekil 1b: Konutun 225. Sokaktan görünümü.

1 Arş. Gör., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı.
E-posta: busra.ilgaz@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3184-4535

2 Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı.
E-posta: ozyurekbeyzaa@gmail.com ORCID: 0009-0005-4130-6473

3 Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü.
E-posta: binnur.kirac@msgsu.edu.tr ORCID: 0000-0001-5531-8647

Atıf: Ilgaz, B., Özyürek, B. & Kıraç, A. B. (2026). Havran'ın İlk Mahallesinden Açık Sofalı Bir Konut Örneği: 69 Ada 16 Parsel İçin Bir Koruma Önerisi. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), *Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası* (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 133-146. Ege Yayınları, İstanbul.

20. yy başından itibaren iki ayrı ailenin kullanabileceği biçimde mekânsal olarak ikiye bölünen yapı günümüzde bir aile tarafından müstakil olarak kullanılmaktadır. Tamamı kullanılmayan yapıda, kullanılan bölümde özgün mekân kurgusuna dair izler bulunsa da özgün detaylar kaybolmuş, kullanılmayan bölümlerde ise harabiyete rağmen özgün detaylar büyük ölçüde korunabilmiştir. Bu yapı özelinde koruma-yenileme ve özgünlük dengesinin nasıl değiştiği net bir biçimde gözlemlenebilmiştir.

Tescilli kültür varlığı yapının koruma projesi KTVKYK'nın 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda geliştirilmiştir (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu, 1999). Analitik rölöve ile mevcut durum tespiti yapılan yapıda malzeme ve bozulma analizi yapılmak suretiyle koruma sorunları tanımlanmıştır. İkinci bölümde yazılı ve görsel belgelerden istifade edilerek, ancak ağırlıklı olarak ev sahibinin aktardığı bilgiler ışığında ve analoji çalışmasına dayandırılarak restitüsyon önerileri geliştirilmiş, inşa edildiği tarihten günümüze değin geçirdiği değişim analiz edilmiştir. Son bölümde kültür varlığı yapı için koruma projesi önerisi geliştirilmiştir.

A. RÖLÖVE

A.1 Konum

Makale konusu olan geleneksel konut, ilçe merkezinin ilk kurulduğu mahalle (Gezgen, 1968-69) olan Mescit Mahallesi'nin organik sokak dokusunda yer almaktadır. Balıkesir Havran'da Mescit Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi, 225. Sokak, No:12; 34.23.c-b pafta, 69 ada, 16 no'lu parselde yer alan yapı, Mescit Cami'nin bulunduğu sokakta ve Cami avlusuna bitişik konumdadır. Yapının girişi 225. Sokak üzerindendir (Şekil 2a, 2b).

Şekil 2a: Konutun vaziyet planı ve üstten görünümü.

Şekil 2b: Konutun vaziyet planı ve üstten görünümü.

A.2 Plan ve Cephe Özellikleri

Yapıya giriş, 225. Sokağa bakan ön cephedeki özgün olmayan metal giriş kapısından sağlanır. Giriş kapısı, bir zamanlar taşlık olan ancak günümüzde avlu tarafı kapatılmak suretiyle geniş bir giriş holüne dönüşen mekâna (Z01) açılmaktadır. Giriş holünün sağında mutfak (Z09) mekânı yer almaktadır. Giriş holü ve mutfak, üst kata erişimi sağlayan merdiven ile birlikte yakın zamanda tadilat ile yenilenmiştir. Bu tadilat esnasında, giriş holünden merdivenle erişilen bodrumda bir depo mekânı eklenmiş, havalandırma için ön cephede küçük bir pencere açılmıştır. Mutfağa bitişik konumdaki kiler (Z08) mekânı özgün hali ile günümüze ulaşmıştır.

Zemin katta giriş holünden bir basamak çıkılarak ulaşılan Z03 mekânında (ikinci hol) geleneksel bir ocak bulunmaktadır. Bu mekâna açılan bir oda (Z02) ve hizmet mekânlarını bağlayan üçüncü bir hol (Z05) bulunmaktadır. Ön cephede yer alan ahşap tavanlı odadaki geniş pencere, odanın 20.yüzyıl başında eklendiği veya yenilendiği izlenimi vermektedir. Pencere demir parmaklığı (ferforje) Havran bölgesinde sık rastlanan modernist tasarıma sahiptir. Z05 holüne açılan bir kiler (Z04) mekânı ile sonradan eklenen banyo (Z06) mekânı yer almaktadır.

Avlu (Z07) mekânında üst kata erişimi sağlayan özgün ahşap bir merdiven ve geleneksel bir emme basma tulumba bulunmaktadır. Aynı zamanda terasa erişimi sağlayan niteliksiz metal bir merdiven ile sonradan

eklendiği düşünülen bir ocak bulunmaktadır. Avluda anan tulumba bulunmaktadır. Havran geleneksel konutlarında yaygın olarak tulumbalarla çekilen yer altı suyu kullanılmaktadır (Gezgen, 1968-69). Zemin kat genel itibariyle çeşitli müdahaleler görmüş ve özgünlüğünü büyük ölçüde yitirmiştir.

Açık sofalı plan tipine sahip olan ahşap konutun birinci katı, zemin katından farklı bir mekân düzenine sahiptir. Cepheye dik doğrultuda örülen duvar ile ortadan ikiye bölünen üst katta iki mekân arasında bağlantı bulunmamaktadır. Giriş cephesine göre solda kalan bölüm zemin katla birlikte müstakil konut olarak kullanılırken, sağ bölüm avludan erişilen bir depo mekânı olarak kullanılmaktadır.

Yapının müstakil olarak kullanılan sol (girişe göre) bölümünde, giriş holünden ahşap bir merdivenle üst kattaki hole/sofaya (101) erişilebilmektedir. Hole/sofaya açılan iki adet oda, ön cepheye bakan bir adet özgün pencere ve merdivenin hemen önünde avluya bakan sonradan eklenen bir adet pencere bulunmaktadır. Ön cephedeki oda (106) yatak odası olarak kullanılmaktadır. Cepheye üçgen çıkma yapan mekânda yol cephesine bakan üç adet, çıkma yanında bir adet ahşap kapaklı giyotin pencere ile özgün ahşap dolaplar bulunmaktadır. Hole açılan diğer oda (107) da yatak odası olarak kullanılmaktadır. Özgün ahşap dolapları ve gusülhanesi bulunmaktadır. Avlu cephesindeki odadan çıkılan terastan metal bir merdiven ile avluya erişilebilmektedir (Şekil 3, Şekil 6, Şekil 7).

Birinci katın günümüzde kullanılmayan (depo) girişe göre sağ bölümüne avludaki özgün ahşap merdivenle erişilmektedir. Yapının özgün plan şemasının ve detaylarının okunabildiği bu bölümde bozulma daha fazladır. Açık sofa, özgün ahşap tavan ve zemin döşemelerine sahiptir (Şekil 5b).

Şekil 3: Rölöve zemin kat planı.

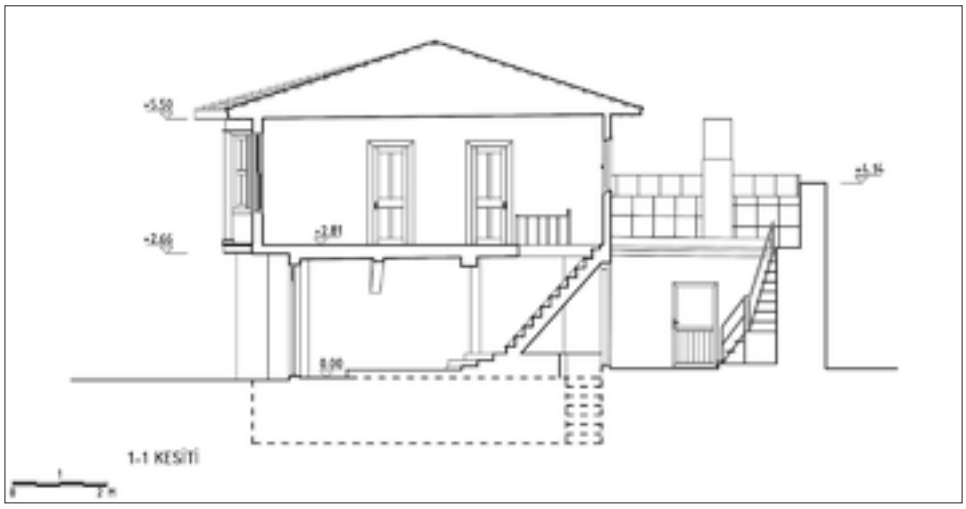

Şekil 4: Rölöve birinci kat planı.

Şekil 5a: 1. kat baş oda.

Şekil 5b: 1. kat açık sofa.

Şekil 6:
Rölöve 1-1 kesiti.

Şekil 7:
Rölöve 2-2 kesiti.

Sofaya açılan ana mekân (103) baş oda niteliğindedir (Şekil 5a). Özgün ahşap tavan ve zemin döşemelerine sahip olan mekânda tavan kaplamasında yer yer kopmalar ve zemin döşemesinde sehim mevcuttur. Yol cephesine üçgen çıkma yapan odada, ön cepheye bakan üç adet orijinal ahşap kapaklı giyotin pencere vardır. Çıkmanın yan penceresinde özgün kafes mevcuttur. Pencereler kopma, sarkma vb. bakımsızlıktan kaynaklı bozulmalar mevcuttur. Mekânda bulunan ocak, sedir, gusülhane ve dolaplar özgündür.

Sofaya açılan diğer mekânlar (104 ve 105) özgünlüğünü büyük ölçüde korumaktadır. 104 numaralı mekânda bir ocak ve niş bulunmaktadır, her iki mekânın da tavanı ve zemin döşemeleri ahşaptır (Şekil 4, Şekil 6, Şekil 7).

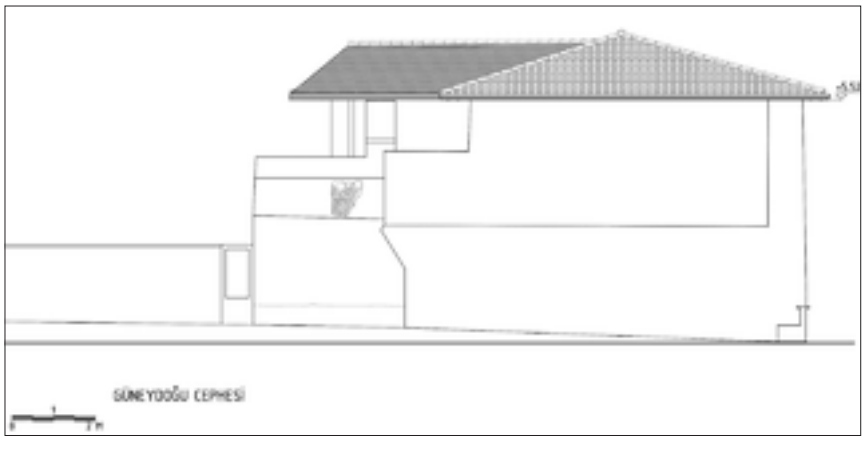
Yapının ana giriş cephesini doğu cephesi oluşturmaktadır. Yapının bu cephesinde kısmi bozulmalar ve müdahaleler vardır. Yapının 1. katındaki yola bakan odaların oluşturduğu iki adet üçgen çıkma, cepheye hareket kazandırmaktadır. Cephede bulunan ahşap kat ve köşe silmeleri, saçak altı paraçolları, pencere pervaz ve kanatları gibi bezeme detayları ve yapı elemanları özgünlüklerini korumaktadır. Ancak zemin katta özgün olmayan metal bir giriş kapısı ve PVC malzemeden yapılmış pencere doğramaları bulunmaktadır. Cepheye sonradan yapılan müdahale sonucu duvarda (sıvada) şişmeler meydana gelmiş, renk ve doku farklılıkları oluşmuştur. Birinci katta bulunan özgün pencerelerin denizlikleri ve kısmen pervazları bu dokunun (sıva) altında kalmıştır ve cepheden tam olarak okunamamaktadır. Ayrıca birinci katın cephesinde yer yer çatlaklar mevcuttur (Şekil 8).

Yapının Güney cephesi, Mescit Camii'nin avlusuna bitişiktir. Güney cephesinde büyük ölçüde bir bozulma görülmemektedir. Yalnızca kısmi sıva dökülmeleri mevcuttur.

Yapının Batı (arka) cephesi avluya bakmaktadır. Yapının bu cephesinde özgünlüğünü büyük ölçüde koruyan ve özgünlüğünü kaybeden mekânlar arasındaki farklılık net bir biçimde okunabilmektedir. Cephenin

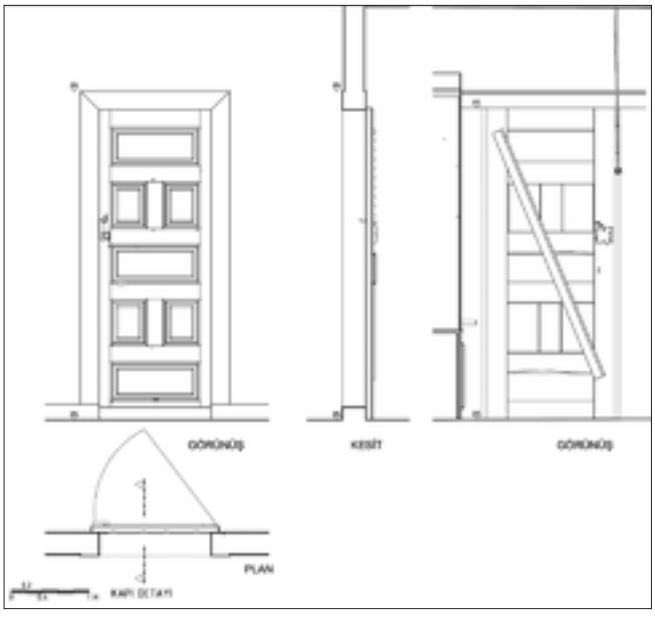

Şekil 8:
Rölöve ön (doğu) cephe.

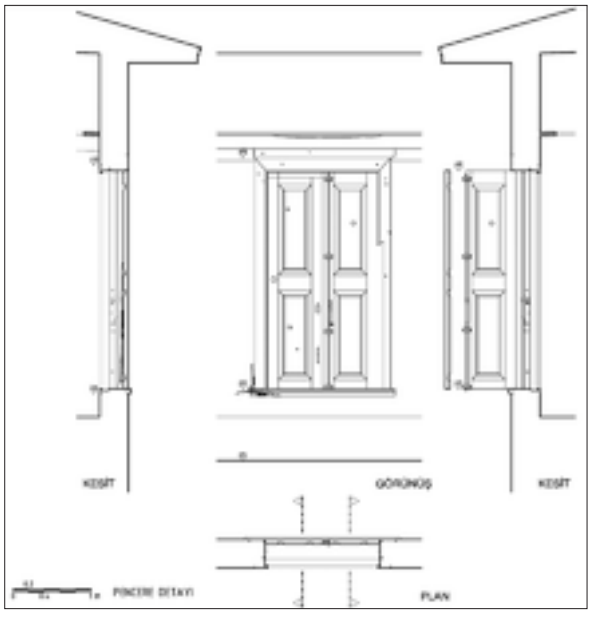

Şekil 9:
Rölöve güneydoğu cephesi.

sol kısmındaki açık sofa (102) mekânı ve kiler (Z08) mekânının ahşap kapı ve penceresi özgünlüklerini korumaktadır (Şekil 10, Şekil 11). Zemin katta giriş holünden avluya açılan, özgün olmayan alüminyum bir sürgülü kapı ve pencere bulunmaktadır. Birinci katta ise odaya (107) açılan alüminyum bir kapı ve teras (108) mekânında özgün olmayan elemanlar bulunmaktadır. Bu cephede zemin katta ve birinci katın bir kısmında yapılan müdahaleler sonucu özgün elemanlar sıva dokusunun altında kalmış ve yer yer yüzey bozulmalarına sebep olmuştur. Cephede açık sofaya bakan odanın (103) duvarında boya bozulmaları görülmektedir (Şekil 9).

Şekil 10: Özgün iç kapı detayı.

Şekil 11: Özgün pencere detayı.

A.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Bitişik nizam parsele sahip olan yapı, Göktaş'ın (2020) 2.Tip Konut olarak tanımladığı; iki kat boyunca yan duvarların ve zemin katın dış cephe duvarlarının tuğla yığma sistemde, üst katın ise ahşap karkas arası tuğla dolgu (hımış sistem) olarak inşa edildiği bir yapıdır. Yapının dış cephesi tümüyle sıvalıdır (Gökşen 2020). Daha erken bir dönemde Gezgen de (1968-69) benzer şekilde eski ve yeni tip olmak üzere ikiye ayırdığı konut tipinden; 1.tip olarak bahsettiği kerpiç yapım sisteminin %70 oranında çok yaygın, ahşap üzeri bağdadi yapım sisteminin %13 oranında daha az yaygın olduğundan bahsetmektedir (Gezgen, 1968-69).

Bu bilgiler ışığında yapı analiz edilmiş ve şu bulgulara ulaşılmıştır: Yapının zemin katında dış duvarlar 55 cm kalınlığında tuğla duvarlardan, iç mekânda bölücü duvarlar hımış sistemle inşa edilmiştir. Yapıda özgün mekânlarda tavan kirişlemesi ve kaplamaları ahşaptır. Özgününde taşlık olan mekânda ahşap dikme ve kirişlerden oluşan taşıyıcı sistem, yapılan niteliksiz ekler ve müdahaleler nedeniyle kısmen izlenebilmektedir. Büyük bir bölümü yenilenen zemin katın özgün kısımlarında, ufak çatlaklar dışında hasar görülmemektedir. Özgün kiler (Z04) mekânı dışında tüm özgün kapı ve pencereler değiştirilmiştir.

Yapının birinci katında cephede ve bölücü duvarlarda ahşap karkas (hımış) sistem kullanılmış, yan duvarlar yığma tuğla sistemle inşa edilmiştir. Genel olarak bu katın duvarlarında kısmi sıva şişmeleri, boya dökülmeleri ve renk değişimleri görülmektedir. Sofa özgünlüğünü korumaktadır, ahşap zemin döşemelerinde ve tavan kaplamalarında bozulmalar ve sehimler mevcuttur. 103 no'lu odanın pencerelerinde malzeme eksikleri ve hasarlar bulunmakta, çoğunda giyotin sistem çalışmamaktadır. Duvarlarda çatlaklar gözlemlenmektedir. 104 ve 105 no'lu odalarda yine sıva bozulmaları, tavan ve döşeme hasarları mevcuttur. Yapının diğer mekânlarında ise özgünlük korunamamıştır. 101 no'lu hol ile açık sofanın (102) arasında sonradan eklenen tuğla duvar mevcuttur. 107 no'lu odaya sonradan eklenen PVC kapı ile terasa ulaşılmaktadır.

Yapının taşıyıcı konstrüksiyonunu oluşturan ana malzeme ahşap ve tuğladır. Ahşap malzeme, yapının döşeme kirişlemeleri, taşıyıcı ahşap dikmeleri, merdiven ve döşeme kaplamalarında, üst çatı strüktüründe, pencere ve kapı doğramalarında kullanılmıştır. Ahşap malzemenin özelliğini kaybetmesinden kaynaklanan parça kopmaları, yataydan sapmalar, çürüme, çatlak, malzeme eksilmeleri gözlemlenmiştir. Kâgir duvarlarda yer yer yüzey kirliliği ve yüzey bozulmaları görülmektedir. Dış cephenin kireç esaslı sıvalarında kısmi eksilme ve bozulmalar gözlenmektedir.

B. RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

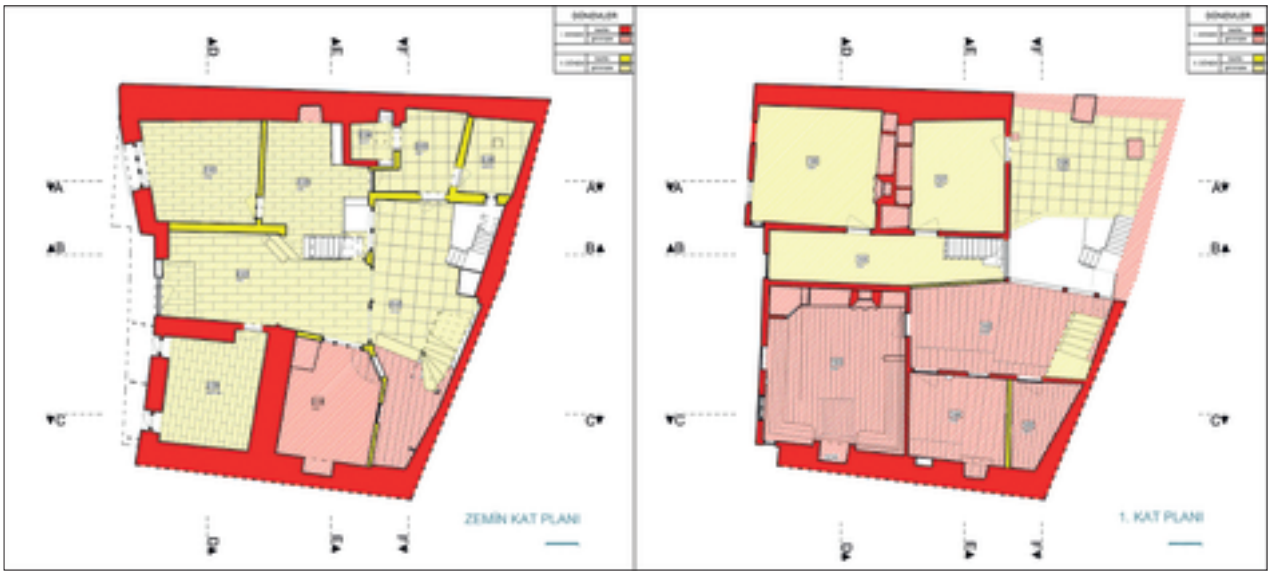
Yapı özgününde olduğu gibi günümüzde de konut olarak kullanılmakla birlikte, modern yaşamın konfor şartlarına cevap verecek şekilde yeniden düzenlenmiştir. Ahır, taşlık gibi geleneksel işlevini yitiren mekânlar mutfak ve hol mekânlarına dönüştürülürken; aynı zamanda özgününde mevcut olmayan banyo, çamaşırlık gibi yeni mekânlar da eklenmiştir.

Restitüsyon önerisi geliştirilirken; konutun ev sahibi, aynı zamanda kullanıcısı olan Esin Turgutluoğlu ile yapılan sözlü görüşme neticesinde elde edilen bilgi doğrultusunda yapı üzerindeki mevcut izler analiz edilmiş; Havran konut mimarisinin incelendiği bilimsel yayınlardan (Adalı, 2013; Binan vd., 2014; Gökşen, 2020) ve 'geleneksel konut tipolojisi' hakkında temel kaynaklardan (Eldem , 1968; Kuban, 1995) faydalanılarak analojik çalışma yapılmış ve mimari gerekliliklerle de desteklenmiştir. Yapı hakkında elde edilen tüm veriler derlenerek kronolojik analiz ve güvenilirlik paftası hazırlanmıştır (Şekil 12-13).

Yapının ilk inşa tarihi hakkında kesin bilgiye ulaşılamamış; elde edilen veriler doğrultusunda tek aile olarak kullanıldığı 19. yy sonu - 20. yy başındaki durumunu gösteren birinci dönem, iki ailenin yaşamasına uygun olarak değişiklik yapılan 20. yy ortalarındaki durumunu gösteren ikinci dönem olmak üzere iki farklı dönem restitüsyon önerisi geliştirilmiştir.

1. Dönem

Birinci dönemde, restitüsyon zemin kat planında gösterildiği üzere, yapıya büyük çift kanatlı ahşap bir kapıyla taşlık mekânından girilmektedir. Yapıyı tek ailenin kullanmakta olduğu bu dönemde, zemin katta avluya açılan taşlık (Z07), ahır (Z09) ve bir hela bulunmaktadır. MSGSÜ Restorasyon AD'nın Havran fotoğraf arşivinde (MSGSÜ-RADA Havran Çalıştay Arşivi) yer alan yapının onarım öncesi fotoğrafına göre ahır (Z09) mekânının yola açılan bir kapısı ve penceresi mevcuttur. Kullanıcının anlatımına göre hayvan girişi-çıkışı evin

Şekil 12: Kronolojik analiz.

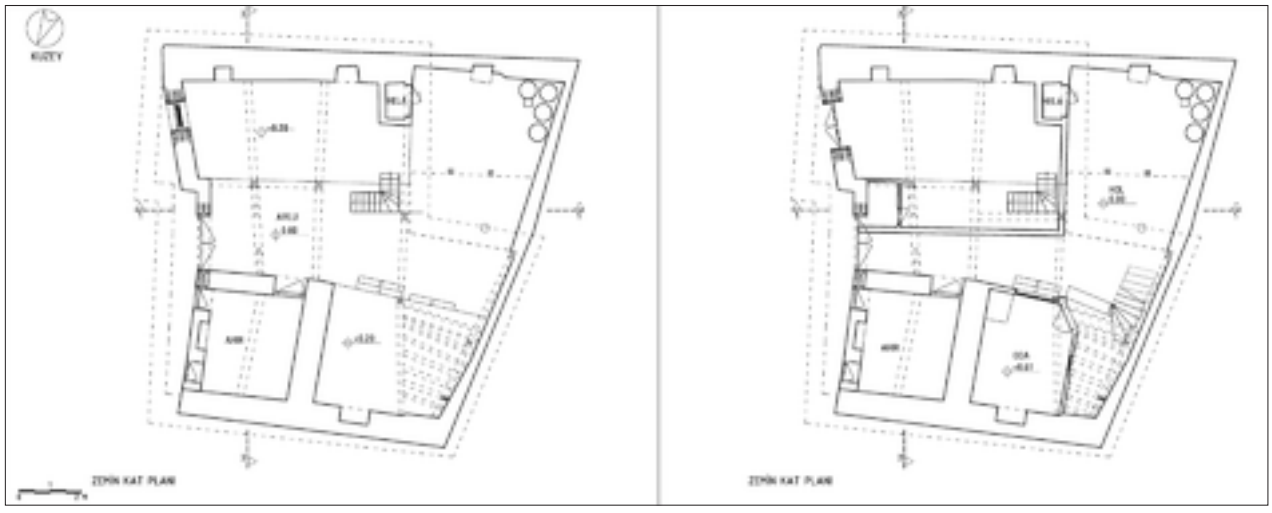

Şekil 13: Kronolojik analizi içeren güvenilirlik paftası.

taşlığa açılan ana kapısından sağlanmaktaydı. Ayrıca günümüzde mutfak mekânındaki dolap nişinin, özgünde hayvanların yemlik yalağı olduğu sözlü anlatıyla öğrenilmiştir.

Taşlık ve avluya bakan, 'kerevet' olarak adlandırılan zeminden yükseltilmiş mekânda iki adet ocak bulunmaktadır. Zemin katı birinci kata bağlayan ahşap merdiven, günümüzdeki çıkış yönüne zıt şekilde konumlandırılmıştır ve kerevet kotundan başlamaktadır. 1. dönem restitüsyonu 1. kat planında, sofa mekânını (102 nolu) ikiye bölen duvar kaldırılmıştır. Üst katta açık sofa plan şemasına sahip olan yapıda, sofaya açılan üç oda, yol cephesindeki odaların arasında yer alan bir eyvan ve iki hizmet mekânı mevcuttur. İlk inşa evresinde üst

katta açık sofanın avlu cephesinin tamamında yer alma ihtimali üzerinde durulmuş, 'geleneksel plan tipolojisi' literatürüne (Eldem, 1968; Kuban, 1995) referansla fikri boyutta tartışılmış ancak hipotetik/varsayımsal olması nedeniyle öneri sunulmamıştır.

Günümüzde avlu olarak kullanılan alanda bir ocak ve yağ küpleri bulunmaktadır. Sözlü anlatıma göre bu alanın üstü çinko kaplıdır (Şekil 14).

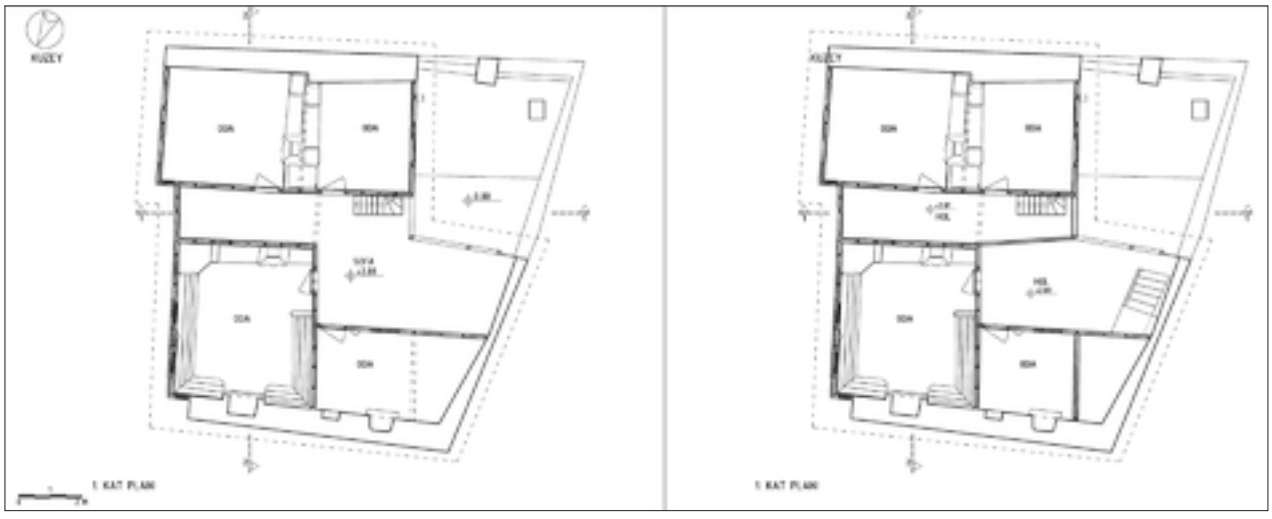
Şekil 14: 1. dönem ve 2. dönem restitüsyon önerisi zemin kat planı.

2. Dönem

İkinci dönem restitüsyonunda, zemin kat planında, sözlü anlatımdan yola çıkılarak evi iki aile kullanacak şekilde ikiye bölen bir duvar ve ikinci ailenin kullanımı için bir hela eklenmiştir. Günümüzde de bulunan ve avludan sofaya erişim sağlayan ahşap merdiven, ihtiyaç sebebiyle bu dönemde eklenmiştir.

1. kat planında da iki ayrı aileye uygun olarak açık sofa bir duvar ile bölünerek bir kısmı kapatılmıştır. Arka cephedeki odadan (107) çıkılan teras geç dönem eki olduğu düşünülerek iptal edilmiş ve odaya avlu cephesine bakan iki pencere analojik verilere dayanarak eklenmiştir. 1. dönem restitüsyonunda da bu pencerenin var olduğu düşünülmektedir. Sofaya açılan 104 no'lu mekânda mimari izler dikkate alındığında, 105 no'lu mekân ile arasındaki bölücü duvar kaldırılarak tek bir mekân haline getirilmiştir. Özgün kısımlar günümüzdeki hali ile bırakılmıştır (Şekil 15).

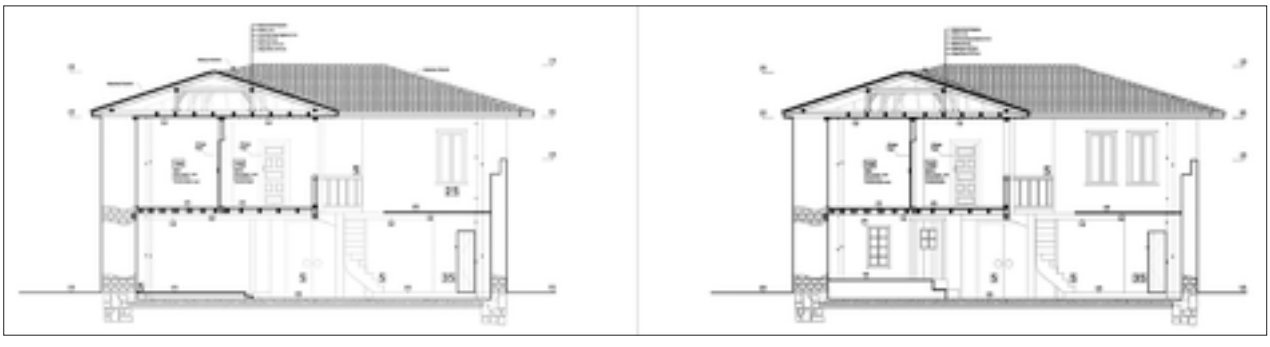
Cephelerin restitüsyonunda; 1. dönemde giriş (doğu) cephesinde; zemin katta hayvan (at) girişi için de uygun büyüklükte ahşap giriş kapısı analojik çalışmaya dayandırılırken, ahır giriş kapısı ve penceresi mevcut

Şekil 15: 1. dönem ve 2. dönem restitüsyon önerisi 1. kat planı.

Şekil 16: Giriş cephesinin 1. dönem ve 2. dönem restitüsyon önerisi.

Şekil 17: Arka Cephenin 1. Dönem ve 2. Dönem Restitüsyon Önerisi

arşiv fotoğrafına göre çizilmiştir. Sol taraftaki oda penceresi hakkında herhangi bir veriye ulaşılamamış, analojik verilerden yararlanılarak, günümüzdeki açıklık referans alınarak bir pencere belirlenmiştir (Şekil 16).

2. döneme ait cephe düzeninde, 1. dönemden farklı olarak iki aile kullanımından dolayı ihtiyaç gereği yapılan müdahale neticesinde zemin katta girişin solundaki pencere boşluğu giriş kapısına çevrilmiştir. Her iki dönemde de 1. katın özgün cephe düzeninde günümüzden farklı bir tespitte bulunulmamıştır. Yalnız çatı konstrüksiyonunun günümüze göre sağlam hali ve kotları baz alınmıştır (Şekil 16).

Arka/Avlu (batı) Cephesinin 1. dönem restitüsyonunda, zemin katta avluda yer alan ahşap merdiven, yapıyı iki ailenin kullandığı dönemde eklendiğinden kaldırılmış; sözlü anlatım yoluyla bu dönemde kiler (Z08) mekânının olmadığı ve bu alanda bir kerevet bulunduğu tespit edilmiştir. Zemin kata sonradan ihtiyaç sebebiyle eklendiği bilinen hol ve banyo mekânları (Z05,Z06) kaldırılarak yarı açık mekâna dönüştürülmüştür. Günümüzde kiler olarak kullanılan mekânının (Z04) hela olarak kullanıldığı bilindiğinden bu şekilde restüte edilmiş ve aynı dönemde inşa edilen konut yapıları ile karşılaştırma yapılarak bir kapı eklenmiştir. Zemin katta giriş holünde (Z01) bulunan merdiven, bu dönemde kerevet kotundan başlamaktadır ve günümüzde yönü değiştirilmiştir. Birinci katta ise yapıyı sonradan ikiye böldüğü bilinen, hol (101) ve sofa (102) mekânlarını ayıran duvar ve avluya bakan ahşap pencere kaldırılmıştır. Yapı içi karşılaştırma yapılarak terasa açılan alüminyum kapı kaldırılmış, yerine özgün giyotin sistemde bir pencere önerilmiştir (Şekil 17).

2. döneme ait cephe düzeninde özgün kısımlar günümüzde olduğu gibi bırakılmış, zemin katta 1. dönemden farklı olarak Z08 no'lu kiler mekânı eklenmiştir. Birinci katta ise yapıda iki ailenin kullanımına yönelik değişiklikler yapılarak, açık sofa bir duvar ile bölünmüş; yapının mimari özellikleri göz önünde bulundurularak 107 no'lu odanın avluya bakan cephesine yan yana iki pencere önerilmiştir.

C. RESTORASYON ÖNERİSİ

Çalışma kapsamında, yapının mülk sahibine ait konut fonksiyonu devam edecek şekilde, koruma ilkeleri doğrultusunda mevcut durumunu koruyarak esaslı onarım kapsamında bakım ve onarımının yapılması ön görülmektedir (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu, 1999). Restorasyon projesi hazırlanırken; özgüne en yakın durumu tanımlayan birinci dönem restitüsyon verileri, mimari gereklilikler ve kullanıcı ihtiyaçları göz önünde bulundurulmuştur.

Yeniden Kullanım Önerisi: Yapı tasarlandığı biçimiyle müstakil konut olarak kullanılmaya devam edecektir. Restorasyon önerisinde, yapının açık sofalı özgün plan şemasının ortaya çıkarılarak mekânların daha kullanışlı hale getirilmesi amaçlanmaktadır.

YAPININ ONARIMINA İLİŞKİN MÜDAHALE YAKLAŞIMLARI;

Yapının zemin katı oldukça fazla müdahale görmüştür. Yapının 1. katı zemin katına göre daha iyi korunmuş, ancak farklı dönemlerde farklı kullanımlar sonucu yapılan ekler ile özgünlüğünü kısmen yitirmiştir.

Yapıda zemin kat için niteliksiz eklerin kaldırılması, özgün olmayan yapı elemanlarının yerine uygun şekilde özgün olanların konulması, kullanışsız yapı elemanlarının daha kullanışlı hale getirilmesi, müdahaleler sonucu açıkça görülemeyen taşıyıcı elemanların eğer gerekliyse bakımının yapılması ve onarılması ön görülmüştür.

Yapının birinci katında ise açık sofayı (102) ikiye bölen duvar ve muhdes döşeme kaplamaları kaldırılacak, özgün elemanlar ortaya çıkarılarak onarılacak; onarımı mümkün değilse aslına uygun şekilde yeniden üretilecek ve bütünlenecektir. Duvarlarda sıva dökülmeleri, ahşaplarda çürüme gibi bakımsızlık nedeni ile meydana gelmiş hasarlar özgününe uygun şekilde onarılacaktır. Özellikle döşemelerde sağlamlaştırma veya malzeme değişimleri yapılacaktır. Ahşap elemanlarda onarım, bütünleme ve temizleme işlemleri yapılacaktır. Eğer bir mimari eleman niteliksiz ise kaldırılıp yerine özgün olduğu tespit edilen yeni eleman üretimi yapılacaktır. Yapının çatı konstrüksiyonu sağlamlaştırma, yenileme ve bütünleme işlemleri görecektir.

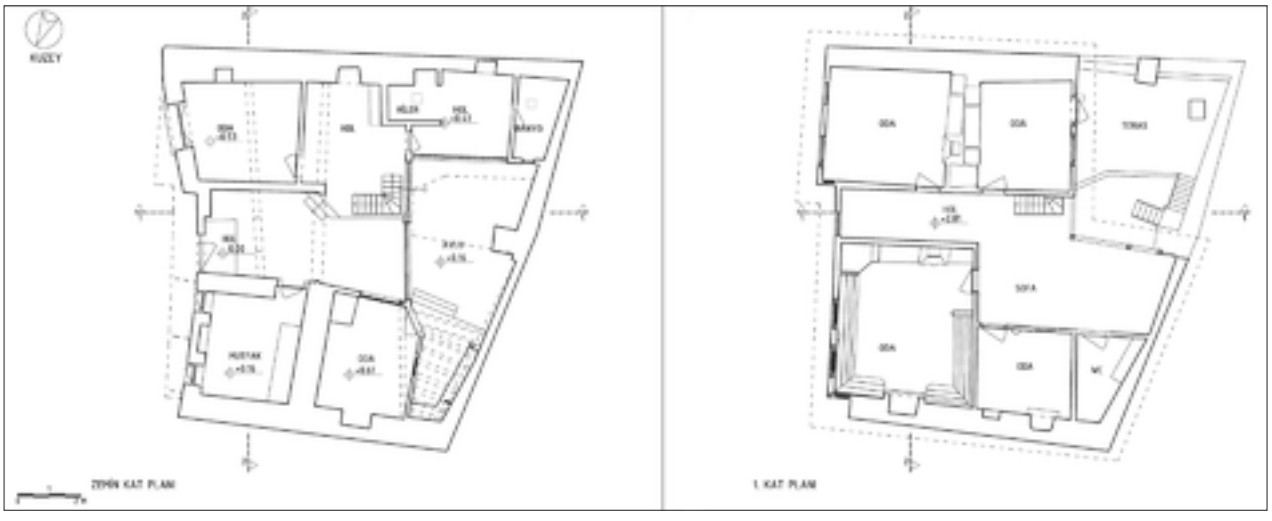
Zemin kattaki müdahaleler (Şekil 18);

- 1 numaralı kısım eskiden ahır olan, günümüzde mutfak olarak kullanılan (Z09) mekân olduğu gibi muhafaza edilecektir.
- 2 numaralı kısımda bir zamanlar taşlık olan (Z01) mekânın avluya açılan doğraması, taşlık-avlu ilişkisinde olması gereken şeffaflığı sağlayacak yeni bir doğrama ile değiştirilecektir.
- 3 numaralı kısımda (Z03) bulunan merdiven, restitüsyon verilerine göre yeniden üretilecek ve çıkış yönü sözlü anlatıma dayanarak değiştirilecektir.
- 6 numaralı kısımda, avluya (Z07) restitüsyon 2. dönem verilerine göre yapının ikiye bölünerek iki ayrı ailenin yaşadığı dönemde ihtiyaç gereği eklenen ahşap merdiven kaldırılacaktır.

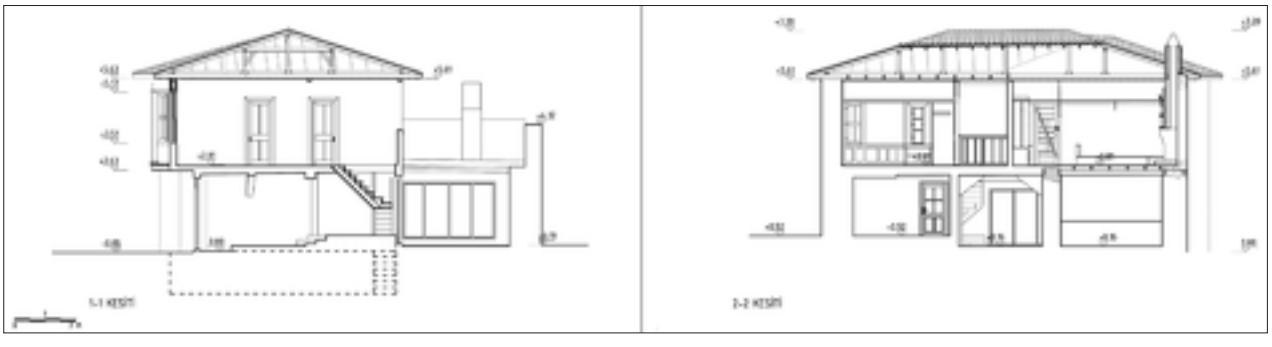
Birinci katta;

- 1 numaralı kısımda, sofayı ikiye ayıran duvar, restitüsyon verilerine dayanarak kaldırılmak suretiyle açık sofa özgün haline döndürülecek. Muhdes döşeme kaplamaları kaldırılarak özgün ahşap elemanlar onarılıp temizlenerek korunacaktır.
- 2 numaralı kısımda, merdiven boşluğu uygun biçimde kapatılarak döşemenin hasarlı kısımları onarılıp sağlamlaştırılacaktır.
- 3 ve 4 numaralı kısımda (103, 104) pencereler sökülüp bakım ve onarımı yapıldıktan sonra yeniden takılacaktır. Ocak, ahşap dolap ve sedirde temizleme, sağlamlaştırma ve bütünleme işlemi yapılacaktır. Sehim gözlemlenen ahşap döşeme strüktürü sağlamlaştırılacaktır. Özgün parçalar temizlenip bakımı yapılarak korunacaktır. Ahşap kapıda temizleme işlemi uygulanacaktır. 103 no'lu odanın tavan döşemesinde ciddi oranda bir sehim gözlemlenmiştir. Çatı konstrüksiyonunda meydana gelen çökme sebebiyle bozulan ve çürüyen ahşap elemanların onarımı yapılacak, gerekliyse yeni imal edilecektir. Tavan döşeme kaplaması temizlenip bakımı yapılarak korunacaktır.
- 5 numaralı kısımda, 105 no'lu odanın üst kattaki ıslak hacim ihtiyacı sebebiyle ıslak hacim olarak kullanılması önerilmiştir.
- 6 ve 7 numaralı kısımlarda (106-107) muhdes tavan ve döşeme kaplamaları sökülerek özgün kaplama ortaya çıkarılacak, gerekiyorsa bakım ve onarımı yapılacaktır. Hasar tespit edilen pencerenin yerinde bakım ve onarımı yapılacaktır.

Yapının Doğu (Ön/Sokak) Cephesinin neredeyse tamamının müdahale gördüğü tespit edilmiştir. Üst katta gerekli görülen pencerelerin bakım ve onarımı yapılacaktır. Birinci kat döşeme strüktüründe meydana gelen sehim, ahşap döşeme elemanlarının sağlamlaştırılması, gerekiyorsa onarımının yapılması ve bütünlenmesi ile düzeltilecektir. Kat silmesi onarılacak ve temizlenecek, gerekli yerlerde tamamlanacaktır. Çatı strüktürü

Şekil 18: Restorasyon müdahaleleri zemin ve 1. kat planı.

Şekil 19: Restorasyon kesitler.

Şekil 20: Restorasyon ön cephe.

sağlamlaştırılarak özellikle ön cepheye doğru meydana gelen çökmeyle eğilen çatı saçağı onarılacaktır. Kaybolan parçaların yerine yenileri üretilerek takılacaktır. Metal furuşlar temizlenerek bakım ve onarımı yapılacaktır. Kopan parçaları yeniden imal edilerek takılacaktır.

Güney Cephesi; Güney cephesinde görülen kısmi sıva dökülmeleri onarılacaktır. Cephelerin tamamında sıva ve boya analizi yapılarak özgüne eşdeğer olarak yeniden üretilecektir.

Batı Cephesi; Yapının avluya bakan batı (arka) cephesinde zemin katta kiler mekânının muhdes döşeme kaplaması sökülecek, avlunun karo mozaik döşeme kaplaması da sökülerek yerine taş kaplama yapılacaktır. Giriş holünden avluya açılan mevcut pencere kaldırılarak yerine çift taraflı sürgülü bir pencere önerilecektir. Birinci katta ise açık sofa kısmında döşeme ve tavan kaplamalarına bakım ve onarım yapılacak. Restitüsyon verilerine göre avluya bakan pencere kaldırılacaktır (Şekil 19,20).

D. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Mimari koruma alanında aktör ve paydaşların[4] üstlenmesi gereken rolün önemine, çeşitli uluslararası ilkesel metinlerde olduğu gibi ICOMOS Türkiye Koruma Bildirgesi'nde (ICOMOS Türkiye Milli Komitesi, 2013) de vurgu yapılmaktadır. Makalemize konu olan tarihi konut yapısı için geliştirilen koruma önerisi; daha geniş perspektiften bakıldığında Havran'ın geleneksel dokusunun korunmasını hedefleyen, MSGSÜ Restorasyon AD'nın paydaş, Havran Belediyesi'nin aktör olarak işbirliği içinde sorumluluk üstlendiği kapsamlı koruma çalışmasının bir parçası olması bakımından değerlidir.

Geleneksel mimarinin bir temsilcisi olan yapının mimari koruma süreci; 660 sayılı ilke kararında (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu, 1999) ve ICOMOS Türkiye Koruma Bildirgesi'nde (ICOMOS Türkiye Milli Komitesi, 2013) belirtilen aşamalara uygun olarak; belgeleme, araştırma, çözümleme, yorumlama, teşhis ve koruma yaklaşımının belirlenmesi, uygulamaya yönelik müdahalenin tanımlanması biçiminde yürütülmüştür. İlk adım olan belgeleme çalışması analitik rölövenin hazırlanmasıyla gerçekleştirilmiş, yapı üzerindeki somut izler kullanıcıdan alınan bilgiler ile yorumlanmış, Havran'daki benzer özellikteki evlerle karşılaştırmalı analoji çalışması sonucunda tüm veriler değerlendirilmiş; yapının ilk inşa edildiği ve sonrasında dönüşüme uğradığı dönemlere ait iki restitüsyon önerileri geliştirilmiştir. Yapıya özel koruma yaklaşımı; hem mevcut durum hem de bilgi ve belgeye dayalı geliştirilen restitüsyon önerileri üzerinden, koruma ilkelerine uygun biçimde geliştirilmiştir. Koruma sürecinin paydaşlarından olan kullanıcı talepleri, korumanın sürdürülebilirliği adına dikkate alınmıştır. Tarihi bir belge olarak özgün mimarinin korunmasına azami özen gösterilirken aynı zamanda modern yaşam (konfor) şartlarının sağlandığı bir koruma önerisi geliştirilmiştir. Bu tek yapı özelinde sunulan koruma önerisinin, Havran'ın geleneksel dokusunun bütüncül olarak korunmasına yönelik çalışmalara katkı sağlaması umulmaktadır.

4 Koruma alanında uzmanlaşmış farklı disiplinlerin yanı sıra, merkezi ve yerel yönetimler, koruma kurulları, uygulamacılar ve mülk sahipleri mimari mirasın korunmasındaki diğer aktörleridir. Üniversiteler, sivil toplum örgütleri, halk, kullanıcılar, meslek odaları, basın yayın organları mimari mirasın korunmasındaki paydaşlardandır (ICOMOS Türkiye Milli Komitesi, 2013).

KAYNAKÇA

Adalı, B. (2013). *Havran Kentsel Sit Alanı ve Dumlupınar Caddesi Koruma Önerisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Binan, D., Yüce Aşkun, İ. ve Çobancaoğlu, T. (Ed.). (2014). *Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları: 787. ISBN: 978-975-6264-89-8

Eldem, S. H. (1968). *Türk Evi Plan Tipleri* (2. Baskı). İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları.

Gezgin, E. (1968-69). Havran İlçesi Monografisi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü.

Göktaş, Ş. N. (2020) *Balıkesir Havran'da bulunan geleneksel konutların yapım teknikleri ve taşıyıcı sistem açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.

ICOMOS Türkiye Milli Komitesi. (2013). *ICOMOS Türkiye mimari mirası koruma bildirgesi*. ICOMOS Türkiye. https://www.icomosturkiye.org

Kuban, D. (1995). *Türk Hayat'lı Evi*. Mısırlı Matbaacılık A.Ş.

MSGSÜ-RADA (MSGSÜ -Restorasyon Anabilim Dalı Arşivi)

Özdemir, Z. (2008). *Körfezdeki Zümrüt Havran*, Havran Belediyesi Yayını.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu (1999, 5 Kasım). Taşınmaz kültür varlıklarının gruplandırılması, bakım ve onarımları hakkında 660 sayılı ilke kararı. https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44311/ilke-karari--karar-no-660--karar-tarihi-05111999.html

62 ADA
14 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

HAVRAN'DA BİR GELENKSEL KONUTUN BELGELENMESİ ve KORUMA YAKLAŞIMI: 62 ADA 14 PARSEL ÖRNEĞİ

Bengü Arslan[1] – Doruk Şahin Öz[2] –Burcu Büken Cantimur[3]

GİRİŞ

Geçmişi antik dönemlere uzanan Havran (Özdemir, 2008), somut ve somut olmayan kültürel miras değerlerini bünyesinde barındırarak günümüzde de önemini sürdüren bir yerleşimdir. Osmanlı dönemi anıt yapıları etrafında gelişen 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında, ahşap karkas ve yarı kâgir sistemle inşa edilen Batı etkili geleneksel konut mimarisi, tarihi merkezde izlenebilmektedir. Havran kent merkezi, 1995 yılında kentsel sit ilan edilmiştir.[4]

Bu çalışma, Havran'da yer alan bir geleneksel konutun rölöve ve restitüsyon-restorasyon projelerini hazırlama süreçlerini ele alarak yapının özgün mimari değerlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır (Şekil 1-3). Yapı, ilk sahiplerinin varislerine ait olup uzun süredir kullanılmamaktadır. 1976 tarihli bir takvim, bu tarihten sonra terk edildiğini göstermektedir. Uzun süredir kullanılmaması sonucu yapıda malzeme bozulmaları ve özellikle

Şekil 1: Cumhuriyet Caddesi'nden görünüş (Öz, 2018).

1 Y. Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı. E-posta: bengguu@gmail.com , ORCID: 0000-0002-4783-7719

2 Y. Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı. E-posta: doruk@hotmail.com , ORCID: 0000-0001-9805-0484

3 Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü. E-posta: burcu.cantimur@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7545-4096

4 Bursa Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu'nun 10.07.1995 tarihi 4518 sayılı kararı.

Atıf: Arslan, B., Öz, D. Ş. & Büken Cantimur, B. (2026). Havran'da Bir Geleneksel Konutun Belgelenmesi ve Koruma Yaklaşımı: 62 Ada 14 Parsel Örneği. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), *Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası* (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 147-160. Ege Yayınları, İstanbul.

Şekil 2: Cumhuriyet Caddesi'nden görünüş.

Şekil 3: Avlu Cephesi'nden görünüş.

avlu cephesinde yıkımlar meydana gelmiştir. Buna rağmen yapı, plan şeması ve bazı özgün detaylarıyla kimliğini korumaktadır. Kasım 2018'de gerçekleştirilen belgeleme çalışmasında yapının koruma sorunları tanımlanmış, yapıdaki izler ve yapı sahiplerinin aktardığı bilgiler ışığında değişimler tespit edilerek restitüsyon önerileri geliştirilmiş ve hazırlanan restorasyon projesi ile kültür varlığı yapının gelecek nesillere aktarılabilmesi için koruma önerilerinde bulunulmuştur.

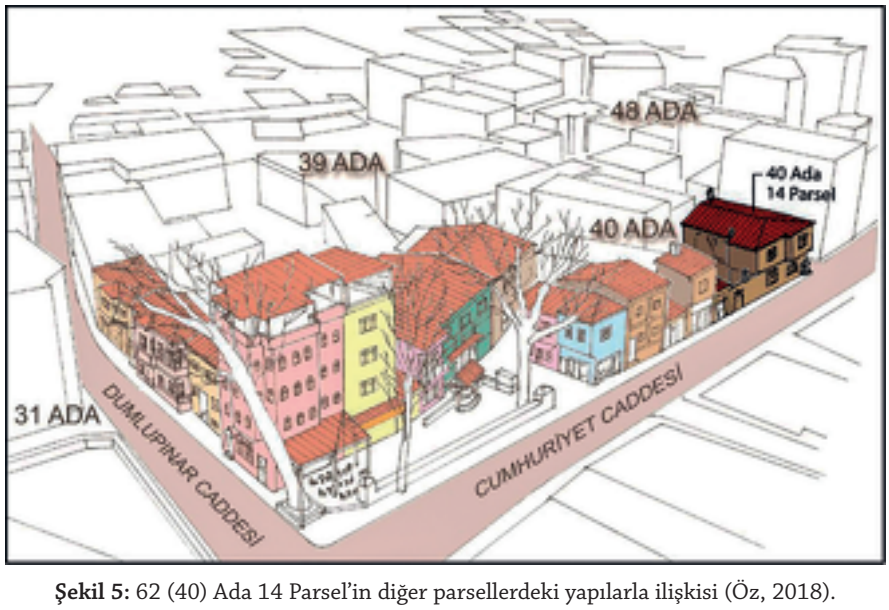
A. RÖLÖVE

A.1 Konum

Yapı, Camii Kebir Mahallesi'nde Cumhuriyet Caddesi ve 162. Sokak kesişiminde, 62 ada 14 parselde konumlanan geleneksel konut, bodrum üzerine iki katlıdır ve avlu içinde yer alır. Cumhuriyet Caddesi cephesinde bir dükkân, 162. Sokak cephesinde ise konut girişi bulunmaktadır. (Şekil 4-5).

Şekil 4: 62 (40) Ada'nın diğer yapı adalarıyla olan ilişkisi (Öz, 2018).

Şekil 5: 62 (40) Ada 14 Parsel'in diğer parsellerdeki yapılarla ilişkisi (Öz, 2018).

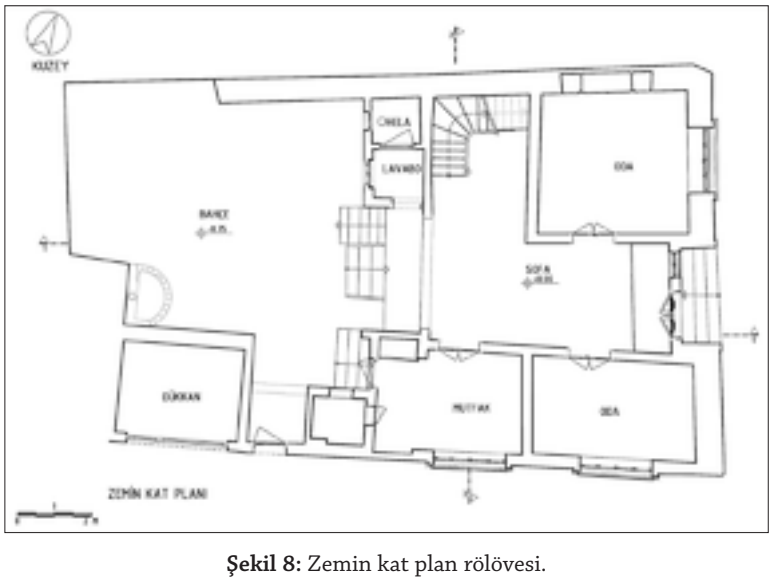
A.2 Plan ve Cephe Özellikleri

19. yüzyıl sonu – 20. yüzyıl başında inşa edilen konut, zemin katta orta sofalı, birinci katta kapalı dış sofalı plan tipine sahiptir. Batı etkili plan anlayışıyla geleneksel konut özelliklerini bir arada barındırması, yapıya hibrit bir kimlik kazandırmıştır. 1945 sonrasında[5] Havran genelinde görülen müdahaleler bu yapıda da izlenmekte; zemin katta mutfak eklentileri, servis hacimleri ve betonarme teras bu dönemde yapılmıştır.

Geleneksel evin zemin katında, sokak ile avluyu bağlayan giriş aksı üzerindeki orta sofaya (Z04), cadde yönünde bir oda (Z07) ve mutfak (Z08) ve bitişik parsele bakan diğer yönde bir oda (Z05) ile sofaya eklemlenen merdiven açılmaktadır. Batı etkisinin daha fazla hissedildiği zemin katta, analiz edilen geleneksel konutlardan farklı olarak, sokaktan 3 basamakla yükseltilmiş giriş nişinden (Z06) sofaya, sahanlık / ayak terkisi ile geçilir (Şekil 6-8). Geleneksel konut özelliklerinin egemen olduğu birinci kat kapalı dış sofalı plan düzenine sahiptir. Eyvanlı sofa çevresinde üç oda bulunmaktadır. Baş oda, barok üsluplu dolabı ve aplike tavan süslemeleriyle dikkat çekmektedir (Şekil 9-11).

Şekil 6-7: Zemin kat sofasından görünümler.

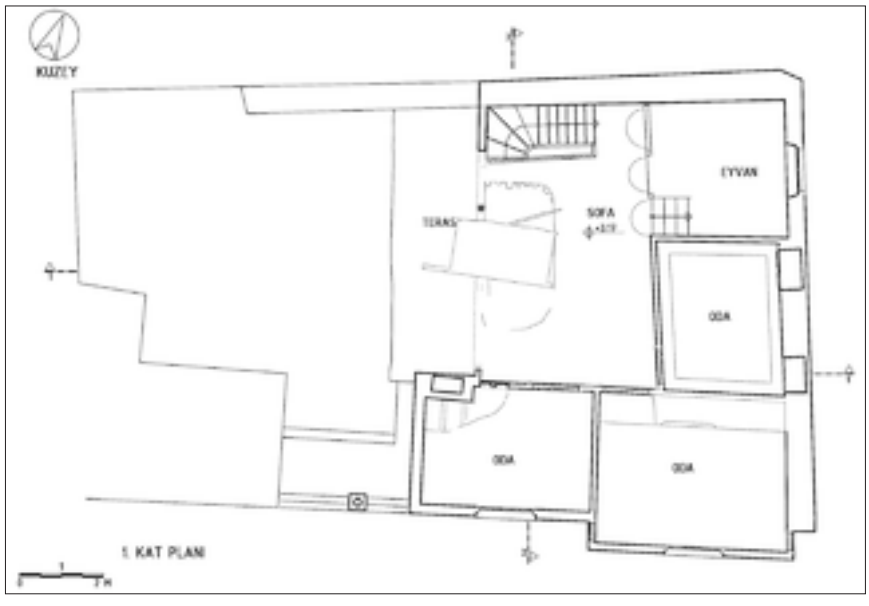

Şekil 8: Zemin kat plan rölövesi.

5 Yapı sahipleri ile yapılan görüşmelerde 1945 yılı sonrasında yapıda tadilat yapıldığı bilgisi edinilmiştir.

Şekil 9-10: Birinci kat sofasından görünümler.

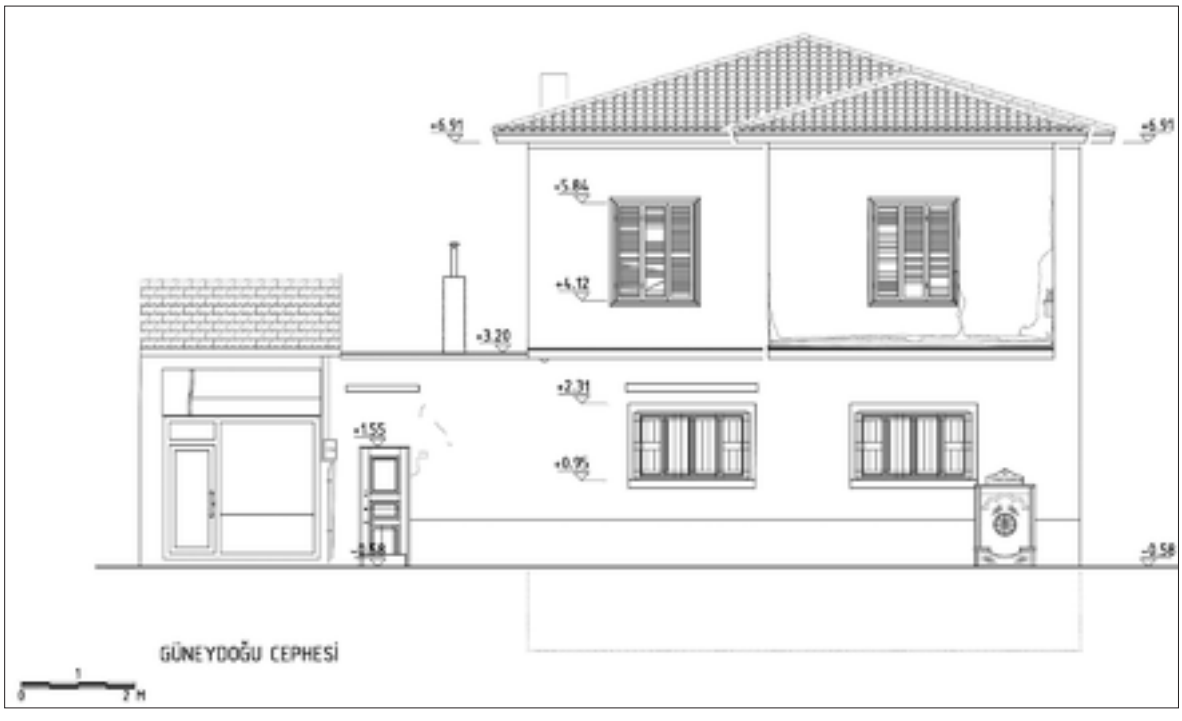

Şekil 11: Birinci kat plan rölövesi.

20. yüzyıl ortasında yapılan müdahalelerde zemin katta avluya açılan oda, mutfağa (Z08) dönüşmüş ve yapıda iki kat boyunca genişletilmiştir. Ayrıca, avlu yönünde yapıya bitişik teras (Z01) ve ıslak hacimler (Z02, Z03) inşa edilmiştir. Avluda dükkân ve yıkık bir çeşme vardır. Yapının, depo olarak kullanılan bodrum katına, günümüzde sadece avludan ulaşılır. Zemin katta döşeme malzemesi olarak giriş holünde karosiman; sofa, odalar ve mutfakta ahşap kaplama, hela ve mutfağın bir kısmında şap; banyo ve dükkânda seramik kullanılmıştır. Sofa, odalar ve mutfak tavanları ahşap pasalıdır. Avlu terası ve ıslak hacimlerin üst örtüsü betonarmedir ve birinci katta balkon olarak kullanılır.

Birinci katta, avluya açılan sofada, sofadan iki kemer ve sütunlarla ayrılan eyvan (102) yer alır. Eyvanda, ilk yapım dönemine ait pahlı ve ahşap korkuluklu bir pencere bulunmaktadır. Birinci kat sofasından odalara (103, 104 ve 105) ve sonradan eklenmiş terasa (106) geçilir. Sofa yapının en fazla zarar görmüş bölümüdür, avlu duvarı tamamen ve döşemesi yer yer yıkılmıştır. Bu duvarın iç mekâna doğru yıkılması sonucu, giyotin özgün pencereler günümüze ulaşabilmiştir.

Eyvanın yanında yer alan odada (103), ilk inşa dönemi yapı elemanları olan ahşap dolap, pencere üst hizasından devam eden sergen ve pencere korunmuştur. Odada özgün pencerenin kapatılmasıyla oluşturulan bir niş de bulunmaktadır. Sofanın güneydoğu yönünde yer alan iki odadan 104 nolu oda aplike tavan süslemeleri ve barok üsluplu dolabıyla, baş oda niteliğindedir. Bu katta yer alan son oda (105), zemin kattaki mutfakla (Z08) birlikte avlu yönünde genişletilmiştir. Çatısında meydana gelen yıpranma nedeniyle dış hava koşullarına açık olan odanın, tavan ve yer döşemesinde yapısal sorunlar meydana gelmiştir. Bu katta sofa, eyvan ve odaların döşemesi ahşap kaplama, balkon döşemesi şaptır. Tavanlar ise ahşap pasalı tavan olup, baş odada tavan kaplamasının sökülmesi nedeniyle kirişler gözükmektedir.

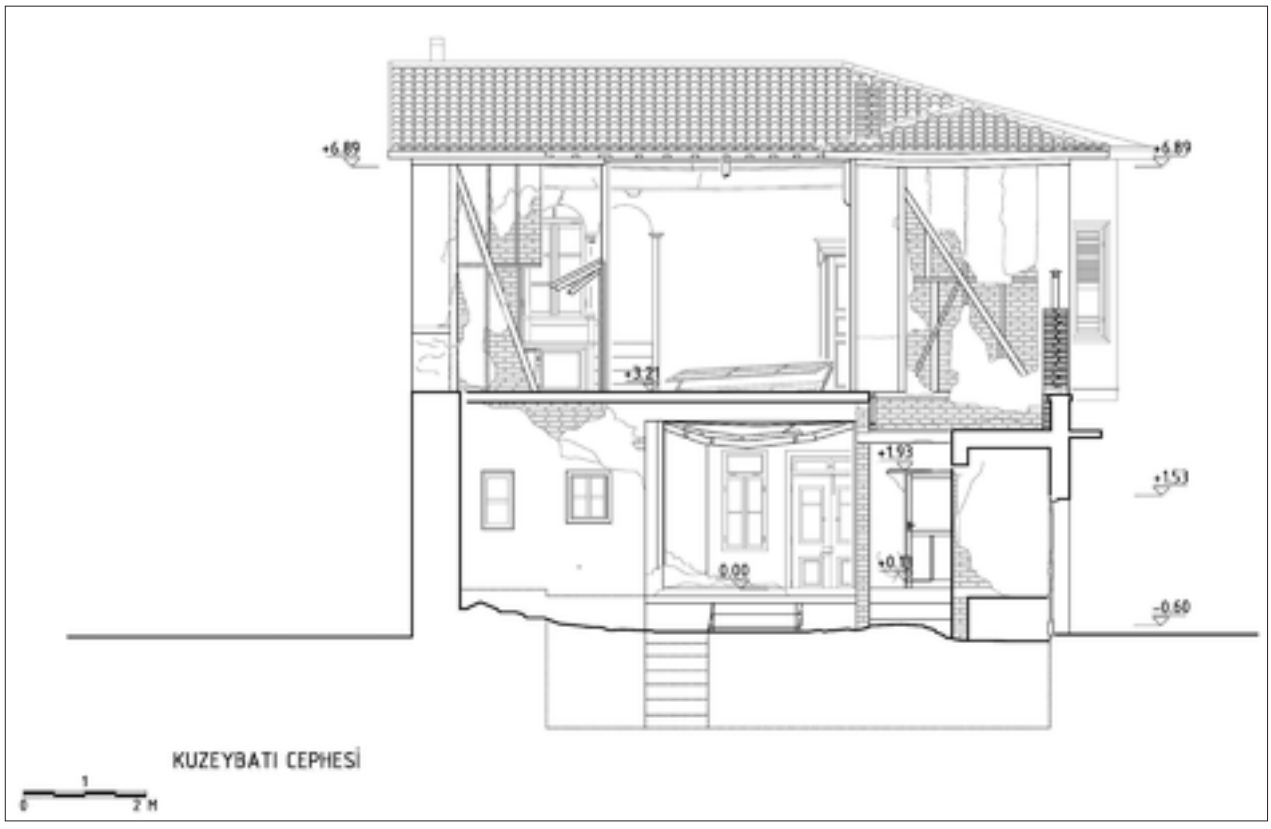
20. yüzyıl ortasında yapıda gerçekleştirilen kapsamlı müdahalelerde, yapının plan, cephe düzenleri ile yapım sisteminde değişimler meydana gelmiştir. Havran geleneksel konutlarının genelinde yapılan dönemsel müdahalelerde, cephelerde özgün pencere düzeni değiştirilerek geniş açıklıklı, demir parmaklıklı ve beton gölgelikli pencereler yapılmıştır. Bu dönemsel tipoloji, yerleşmenin karakteristik özelliği niteliğine gelmiştir. Çalışma konusu olan konutun zemin kat cephesinde, 20. yüzyıl ortasındaki müdahaleleri bütünselliğini korumaktadır. Geniş açıklıklı, söveli, demir parmaklıklı ve ahşap doğramalı pencereler ile söve ile çerçevelenmiş giriş sahanlığı ve giriş kapısı ile penceresi bu dönem müdahaleleridir (Şekil 12).

Şekil 12: Güneydoğu (Cumhuriyet Caddesi) cephesi rölövesi.

Şekil 13: Kuzeydoğu (162. Sokak) cephe rölövesi.

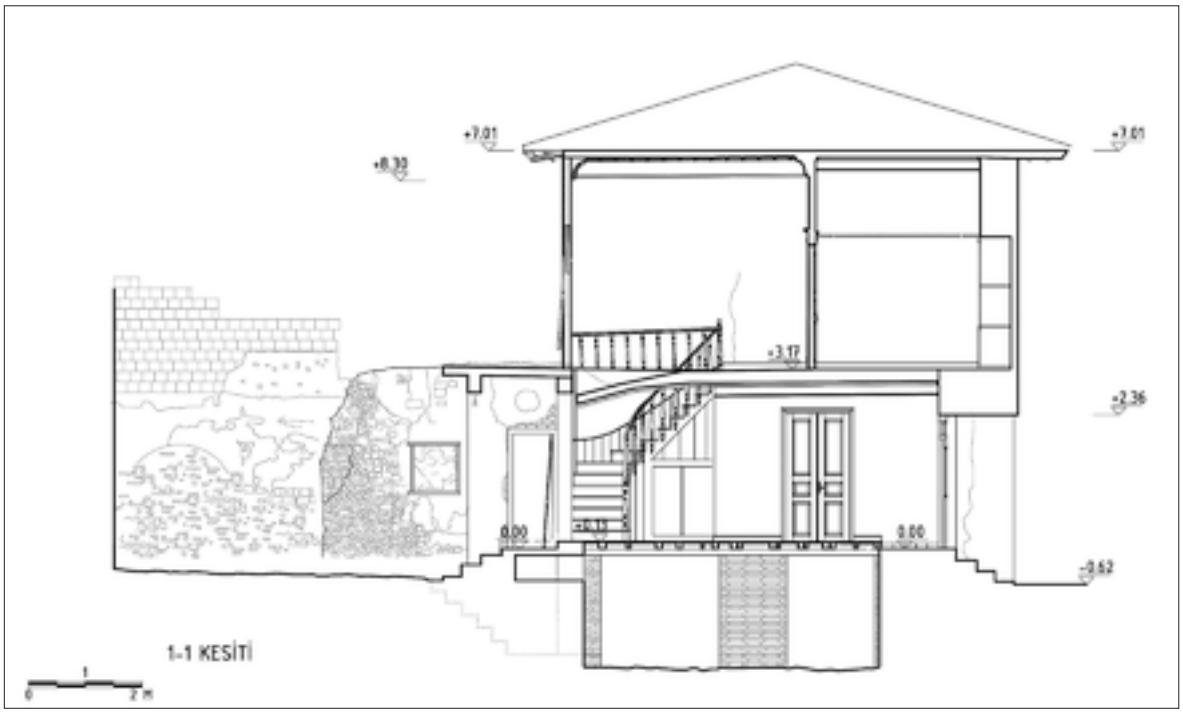

Şekil 14: Kuzeybatı (Avlu) cephesi rölövesi.

Yapının birinci kat cephelerinde, zemin kat cephelerindeki bütünlük görülmez. Kuzeydoğu (162. Sokak) cephesinde, düşey pencereler 1945 öncesi cephe düzeni göstermektedir (Şekil 13). Güneydoğu (Cumhuriyet Caddesi) cephesi, geniş açıklıklı, ahşap pervazlı ve kepenkli pencere düzenine sahiptir. Cephe ahşap kat silmesi ve saçak altı silmesi ile çevrelenmiştir. Yapının güneybatı cephesi (avlu) cephesinin orta bölümü zemin ve birinci katta yıkık durumdadır. Bu cepheye yüzyıl ortasında hela, banyo, avlu girişi ve üst kat terası eklenmiştir (Şekil 14).

A.3 Yapım Sistemi ve Malzeme Özellikleri

Geleneksel konut karma yapım sistemi ile inşa edilmiştir. Yapının kuzeybatı ve kuzeydoğu beden duvarları 2 iki kat boyunca, zemin kat dış beden duvarları ve iç mekân bölücü duvarları kâgirdir. Üst katta güneydoğu ve güneybatı dış beden duvarları ve iç mekân bölücü duvarları ahşap karkas arası tuğla dolguludur.

Geleneksel evin ilk yapım döneminden günümüze ulaşan, 65 cm kalınlığındaki kerpiç kuzeybatı duvarı, zemin ve birinci katta devam etmektedir. Bu dönemde inşa edilen ve zemin katta 75-70 cm, üst katta 40-65 cm kalınlığında olan harman tuğla kuzeydoğu dış duvarı da iki kat boyunca uzanmaktadır. 1950'li yıllarda yenilenen güneybatı ve güneydoğu dış beden duvarları zemin katta tuğla yığma ve üst katta ahşap karkas arası tuğla dolgulu ve sıvalıdır. Üst kat cumbası tuğla dolgulu ahşap karkas ve bağdadi sıva kaplamalıdır. İç mekânda bölücü duvarlar, zemin katta tuğla yığma ve birinci katta ahşap karkas sistem ile inşa edilmiştir. Zemin katta lavabo, hela ve banyo eklerinin duvarları yığma tuğla ve döşemesi betonarmedir (Şekil 15-16). Yapının bodrum kat beden duvarları 55 cm kalınlıkta yığma moloz taş ve iç mekânda duvarları 45 cm harman tuğladır.

Şekil 15: 1-1 Kesiti.

Şekil 16: 2-2 Kesiti.

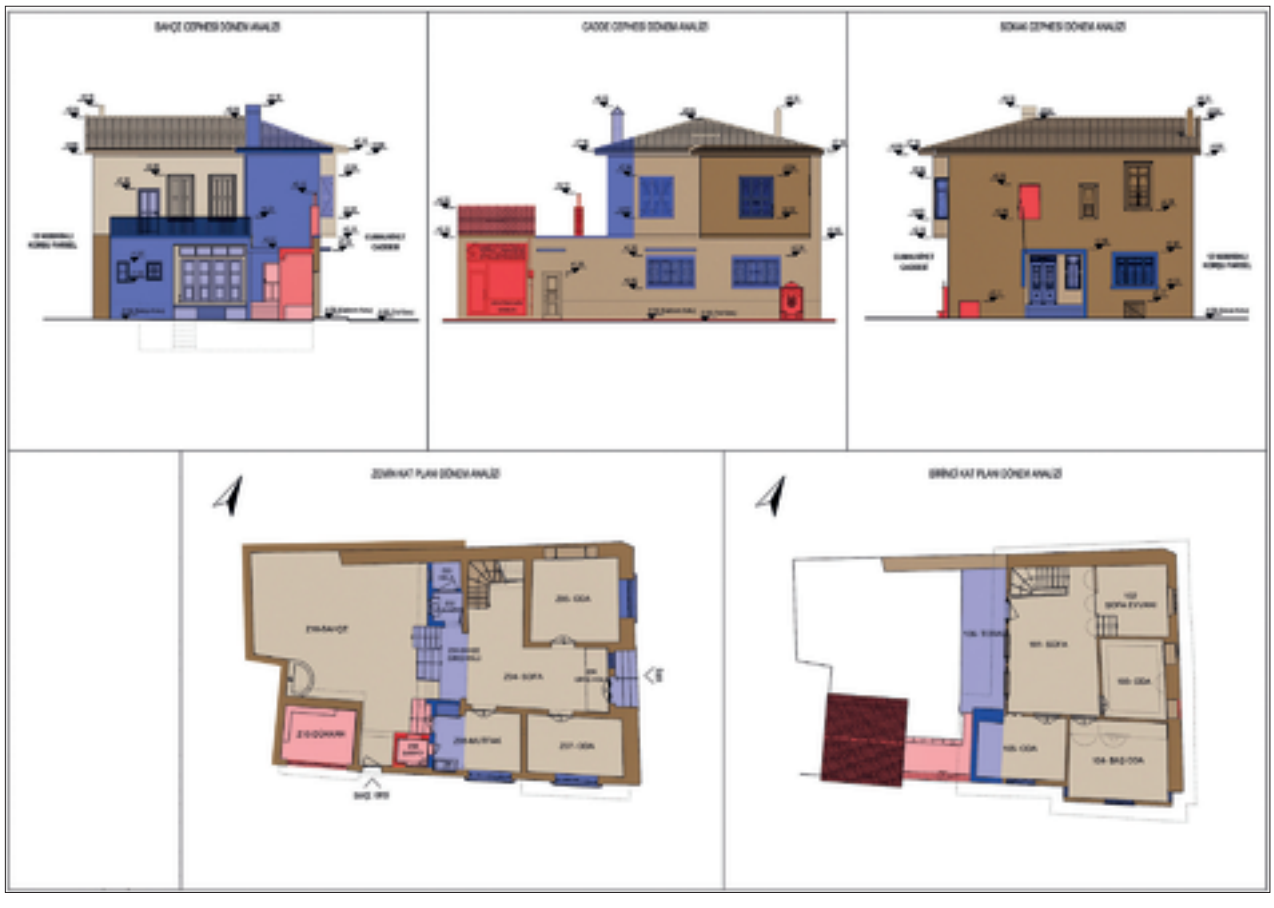
B. RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda korunması gerekli taşınmazlarla ilgili proje ve uygulamalara ilişkin ölçütler Yüksek Kurul'un, 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu, 1999) kararında kapsamlı olarak tanımlanmıştır. İlke kararında, "restitüsyon çalışmasının restorasyon projesine temel olacağı", belirtilirken, yapının yapılacak analizinde mutlaka "yapıya çeşitli dönemlerde yapılan müdahalelerin ayrıştırılması ve yapıda bugün olmayan mekân ve / veya elemanlara ilişkin bilgi ve izlerin çözümlenmesi" gerekli bulunmuştur. Bu bağlamda restitüsyon çalışmalarında bilgi

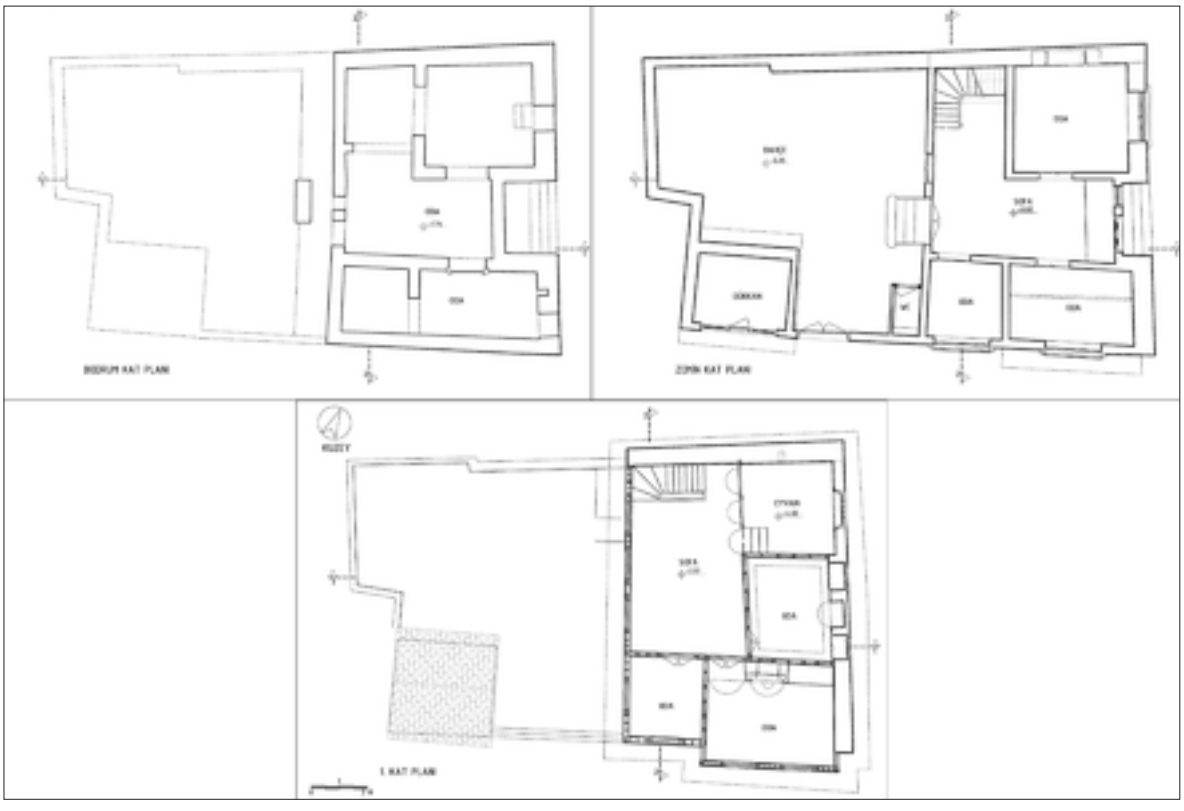
kaynaklarının güvenilirlik derecesi önem kazanmaktadır. Venedik Tüzüğü'nün 9. maddesinde, onarımın güvenilir belgelere saygıya bağlı olduğuna, "faraziyenin başladığı yerde onarımın durdurulması" gerektiğine ve özgünlüğün korunmasına dikkat çekilmiştir. Restitüsyon çalışmasının güvenilir belgelere dayanması gerekliliği kapsamında geleneksel evin restitüsyonunda veri bulunmadığı durumlarda, öneri geliştirilmemiştir.

Havran yerleşiminde yer alan özellikle 19. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen geleneksel konutların özgünlüklerinde terk ve bakımsızlık ve hatalı müdahaleler gibi nedenlerle kayıplar olmuştur. Bunun yanı sıra, 1950'li yıllardan itibaren konfor şartlarının artırılması ve günün estetik beğenileri çerçevesinde geleneksel konutlara kapsamlı müdahalelerde bulunulmuştur. Öyle ki, bu müdahaleler ortak bir dönem dili ve tipoloji oluşturmuştur. ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü'nün 6. maddesinde belirtildiği gibi, "*Zaman içinde yapılan değişiklikler saygı görmeli ve geleneksel mimarinin özelliğini yansıtan bir belge olarak değerlendirilmelidir. Normal olarak, geleneksel yapıların restorasyonunda hedef yapının bütün parçalarının tek bir döneme göre onarılması olmamalıdır*" (ICOMOS, 1999). Havran geleneksel konutlarını koruma çalışmalarında da 20. yüzyıl ortasına tarihlenen bu müdahaleler dönem eki olarak kabul edilmelidir.

62 ada 14 parselde yer alan konut, 1976 yılından beri kullanılmamaktadır. 1945 yılı sonrasında, dönemin konfor şartlarına cevap verecek mekânsal düzenlemeler yapılmıştır. Plan kurgusu ve cephe tipolojisi değerlendirildiğinde yapının özgün plan şemasının büyük ölçüde korunduğu, ancak cephe tipolojisinde önemli değişmelerin meydana geldiği görülmektedir. Yapının günümüzde yıkık şekilde ulaşan avlu cephesi dışında diğer cepheler sağlamdır ve bütünlüğünü korumaktadır. Avlu cephesine yapılan betonarme eklentilerle, cephe tamamen değişmiştir. Yapı üzerinde meydana gelen bu değişimler restitüsyon çalışmasında üç dönemde ele alınmıştır. Yapının dönemsel analizi yapıldığında; birinci dönem konutun inşa edildiği 19. yüzyıl sonu - 20. yüzyıl başına tarihlenir. İkinci dönem, plan ve cephe kurgusundaki düzenlenmelerinin yapıldığı 1945 yılı ile yapının terk edildiği 1976 yılı arasında değişimleri kapsar. 20. yüzyıl sonuna tarihlenen üçüncü dönemdeki değişimler ise dükkân cephe doğramalarının değiştirilmesidir (Şekil 17-18).

Şekil 17: Kat planları ve cephelerin dönemsel analizi.

Şekil 18: I. Dönem restitüsyon kat planları.

Restitüsyon önerileri; Havran geleneksel evleri ile karşılaştırmalı çalışmalar (analoji çalışmaları), yapıdan sağlanan veriler, mülk sahipleri ile yapılan görüşmeler ve mimari gereklilikler değerlendirilerek geliştirilmiştir. Yapı ile ilgili eski tarihli görsel verilere ulaşılamamıştır.

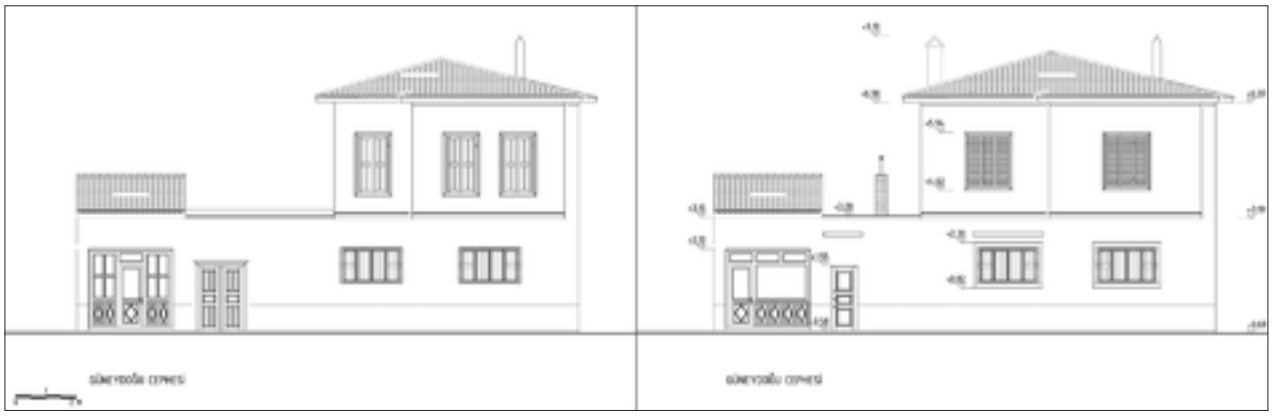
I. Dönem Restitüsyonu (19. Yüzyıl Sonu - 20. Yüzyıl Başı)

Restitüsyon önerisinde, yapının inşa edildiği dönemdeki mekânsal ve kütlesel özellikleri tartışmaya açılmıştır. Çalışmada, 1945 yılından sonra eklenen servis mekânları kaldırılmış (Z01, Z02, Z03, Z09) ve genişletilen odalar (Z08 ve 105) özgün boyutlarına ve işlevlerine döndürülmüştür. Zemin kat, birinci kata çıkan merdivenin bulunduğu sofa ve sofaya açılan odalar şeklinde kurgulanmıştır. Birinci kat mekân organizasyonu büyük ölçüde korunarak günümüze ulaşmıştır. Avlu yönündeki dış duvarının sofaya doğru yıkılması, özgün cephe elemanlarının belgelenmesine ve cephe düzeninin oluşturulmasına olanak sağlanmıştır. Yapının bodrum katına kuzeydoğu cephesinde yer alan açıklık ile ulaşıldığı, iç mekândaki taş merdivenden açıkça anlaşılmaktadır. Avluda, Havran evlerinde tespit edildiği gibi, giriş kapısının sağ tarafına hela mekânı eklenmiştir.

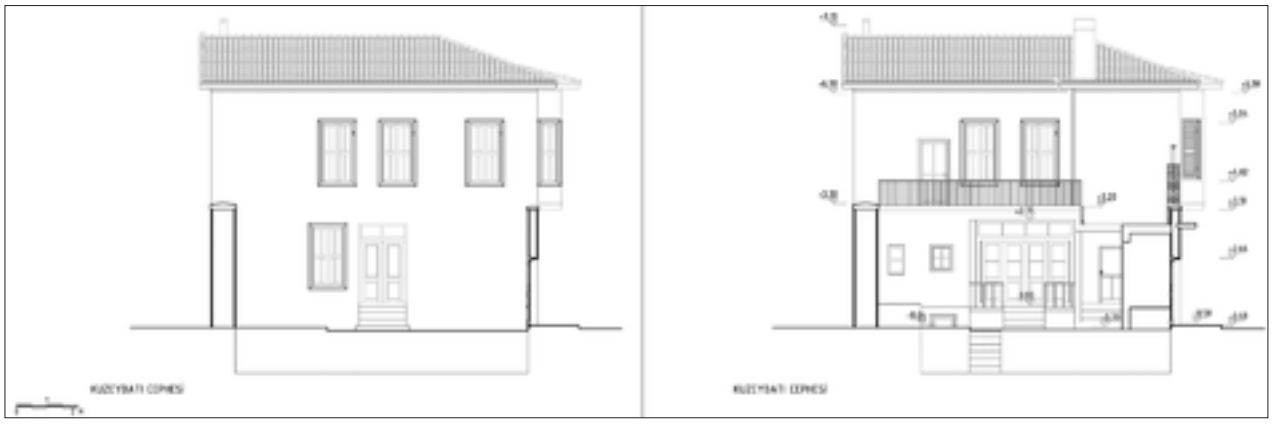
İlk dönem cephe restitüsyonlarında, zemin kat pencerelerinin boyutları ve doğramaları ile giriş kapısına ait veri bulunmaması nedeniyle, güvenilir belgelere dayanmayan restitüsyon önerisi yapılmasından kaçınılmış ve zemin kat için cephe restitüsyon önerisi geliştirilmemiştir. Birinci katta, kuzeydoğu (162. Sokak) cephesi özgünlüğünü korurken, güneybatı (avlu) cephesinde pencere tipleri ve düzeni tespit edilmiştir. Bu katta değişmiş pencerelerin yerine, ilk dönem özgün pencereleri önerilmiş ve cephe düzeni analoji çalışması ve mimari gerekliliklere göre oluşturulmuştur. Özgün olmayan bahçe giriş kapısı ve dükkan cephesi de analoji çalışmasının verilerine göre restitüe edilmiştir.

II. Dönem Restitüsyonu (1945-1976)

1945 yılında avlu yönünde betonarme servis mekânları ve teras eklenmiş ve mekânların büyütülmesi ile yapı kütlesi ve çatı biçimi değişmiştir. Ayrıca pencere boyutları büyütülmüş ve giriş kapısı değiştirilmiştir. 20. yüzyıl ortasına tarihlenen ve Havran geleneksel konutlarının genelinde görülen bu müdahaleler dönem eki olarak kabul edilmiştir. II. dönem restitüsyon önerisinde, yapının günümüzde kapatılan veya yıkılan kısımları, yapıdan elde edilen verilere dayanarak tamamlanmıştır (Şekil 18-21).

Şekil 19: Güneydoğu (Cumhuriyet Caddesi) cephesi I. ve II. dönem restitüsyon önerileri.

Şekil 20: Güneybatı (Avlu) cephesi I. ve II. dönem restitüsyon önerileri.

C. RESTORASYON ÖNERİSİ

Restorasyon Yaklaşımı ve Uygulama Kararları

Restorasyon yaklaşımı, yapının strüktürel bütünlüğünü ve özgün mimari kimliğini koruma ilkesine dayanmaktadır. Koruma çalışmalarında hasarlı bölümlerin onarılması ve yapının geleneksel kullanımının devamlılığının sağlanması amaçlanmaktadır. Yapı bünyesinde iki farklı dönem ve buna bağlı mekân ve cephe kurgusu gözlenmiştir. Havran yerleşiminde 20. yüzyıl ortalarında yapılan müdahalelerde zemin katta geniş pencereler açıldığı ve çağdaş servis mekânlarının eklendiği bilinmektedir. Yapıda, 1945 yılı sonrasında gerçekleştirilen cephe ve mekân düzenlemeleri, uzun süredir kent belleğinde yer etmiş olduğundan, ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü'nün 6. maddesi uyarınca "dönem eki" olarak korunmuştur (ICOMOS, 1999).

Restorasyon kararları yapının mevcut durumu, mimari gereklilikler, restitüsyon önerileri ve olası kullanım biçimleri dikkate alınarak belirlenmiştir. Yaklaşık elli yıldır kullanılmayan yapı, mülk sahipleri tarafından kamusal veya dönemlik konaklama işleviyle değerlendirilmek istenmektedir. Ancak kullanım kararı netleşmediği için proje kapsamında konut işlevi önerilmiş ve çağdaş yaşam koşullarını sağlayacak servis mekânları, su ve ısınma tesisatları eklenmiştir.

Restorasyon süreci, yapının özgün bütünlüğünü korumayı ve mevcut malzemelerin mümkün olduğunca yerinde kullanılmasını esas almalıdır. Müdahalelerde malzeme, işçilik ve tasarım özellikleri açısından özgün nitelikler korunmalı, yeni elemanlarda ise özgün malzemeye eşdeğer nitelikte çözümler uygulanmalıdır. Uygulama sürecinde ortaya çıkabilecek yeni bulgular uzmanlarca değerlendirilecek ve gerekli durumlarda projede revizyon yapılmalıdır.

Yapısal ve Mekânsal Müdahaleler

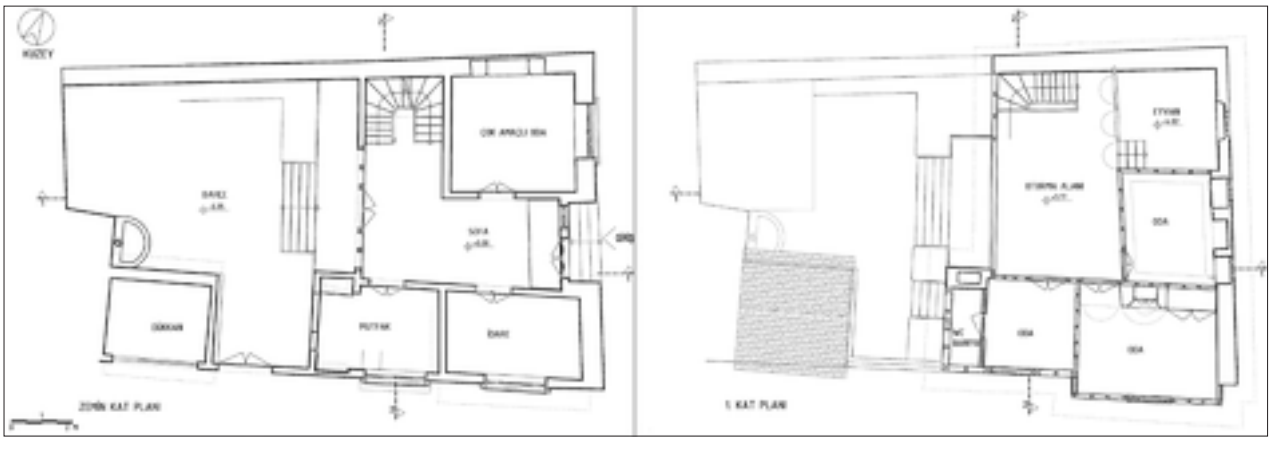
Geleneksel konut, arka cephe, çatı ve ara kat döşemelerinde meydana gelen ciddi hasarlar nedeniyle kapsamlı onarıma ihtiyaç duymaktadır. Restorasyon önerisi kapsamında öncelikle yapıya zarar veren betonarme

eklerin sökülmesi, yapısal onarım ve güçlendirmelerin yapılması ve özgün döneme ait eklentilerin onarılması planlanmıştır.

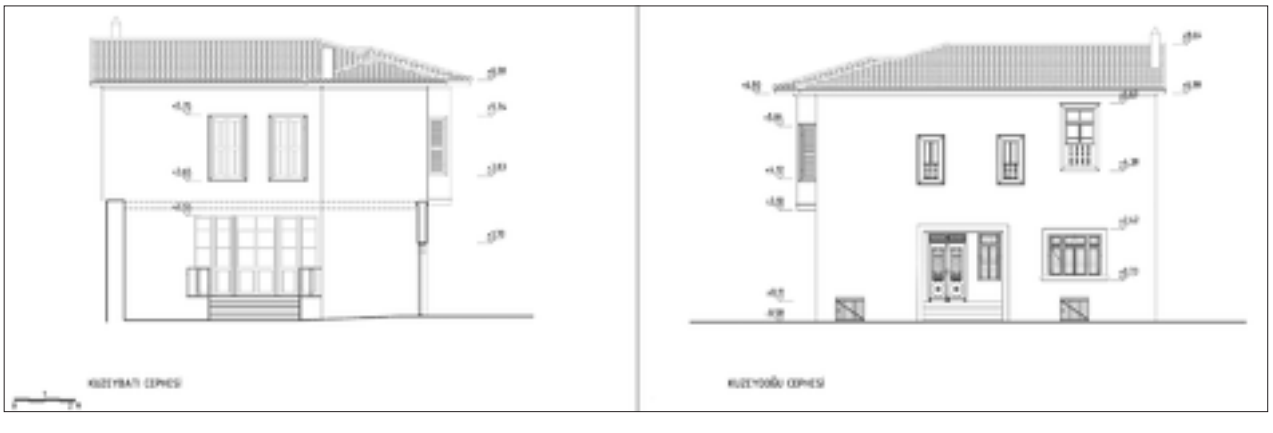
Mekânsal müdahalelerde, restitüsyon verileri ve çağdaş kullanım gerekliliklerinin sağlanması hedeflenmektedir. Zemin katta plan düzeni ve mekânsal kullanım korunacak, yapısal ve malzeme ölçeğinde onarımlar yapılacaktır. 1945 yılında genişletilerek mutfağa dönüştürülen mekân da aynı işlevine devam edecektir. Birinci katta da sofa ve eyvan ile odalar ve baş odanın özgün kullanımı devam etmektedir. Bu katta 105 numaralı odanın yatak odası olarak düzenlenmesi ve ıslak hacim eklenmesi önerilmektedir. Bodrum katta banyo, çamaşır odası ve depo mekânlarının düzenlenmesi önerilmektedir. Bu kata sofadan, yeni üretilecek ahşap merdiven eklenerek erişim sağlanacaktır (Şekil 21).

Konutun, ilk yapım dönemi ve nitelikli olarak değerlendirilen müdahalelerin katmanlarını taşıyan cephe düzenlerinin, mevcut durumu ile korunması önerilmektedir. Cumhuriyet Caddesi (Güneydoğu) cephesinde, dükkân cephesi ve avlu kapısı yeniden düzenlenecektir. Kuzeydoğu (162. Sokak) cephesinde kapatılmış pencere boşlukları açılacaktır. Güneybatı (avlu) cephesi, en çok zarar gören ve bütünlüğünü kaybeden cephedir. Bu cephede, betonarme ekler kaldırılacak, yıkık olan birinci kat restitüsyon projesine göre ahşap karkas sistemle yeniden yapılacaktır. Günümüze ulaşmayan avlu kapısı tasarlanacaktır. Kuzeybatı cephesindeki kerpiç duvar mevcut haliyle korunacak, gerekli noktalarda sağlamlaştırma yapılacak. Aynı zamanda tüm cephelerde çimento esaslı sıvalar kaldırılarak özgün harçla onarım yapılacaktır (Şekil 22).

Yapısal müdahalelerde yapının yapım sistemi ve malzeme özgünlüğünün devamının sağlanması amaçlanmaktadır. Koruma / restorasyon projesinde, yapının ahşap taşıyıcı elemanlarının nem ve mantara karşı emprenye edilerek korunması ve duvarlardaki düşey ve döşemelerdeki yatay sapmalar giderilmesi önerilmektedir. Proje kapsamında, ahşap kirişlerin de dayanım testleri yapılarak sağlam elemanlar korunacak, zayıf olanlar ise güçlendirilecektir. Tuğla, taş ve kerpiç duvarlarda, uzmanların görüşü doğrultusunda enjeksiyon, bütünleme

Şekil 21: Zemin kat ve birinci kat planları restorasyon önerisi.

Şekil 22: Güneybatı (Avlu) ve kuzeydoğu (162. Sokak) cepheleri restorasyon önerileri .

veya yeniden yapım yöntemleriyle yapısal güçlendirme uygulanacaktır. Özgün sıvalar korunarak, eksik kısımları özgüne eşdeğer sıva ile tamamlanmalıdır. Yapı elemanlarının özgün renkleri araştırma raspalarıyla tespit edilmelidir.

Restorasyon uygulamasında, özgün yapı elemanlaının sökülmeden önce belgelenip numaralandırılması ve onarımları tamamlandıktan sonra özgün yerlerine yerleştirilmesi önerilmektedir. Mimari elemanların (doğrama, kepenk, dolap, döşeme ve tavan kaplamaları, merdiven vb.) bakımlarının yapılarak yeniden kullanılması, eksik kısımların ise aynı malzemeyle bütünlenmesi özgünlüğün kaybolmaması için önemlidir. Yeni üretilecek mimari elemanlar özgün detay ve ölçülere sadık kalınarak üretilmelidir. Ahşap çatının ise tamamen yenilenmesi gereklidir. Mertek, aşık ve kiremit altı kaplamalarının öncelikle korunması, niteliklerini yitiren malzemeler yenilenmesi ve saçak altı silmeleri ve bacaların özgün detaylarına uygun olarak yeniden üretilmesi önerilmektedir.

D. DEĞERLENDİRME

Bu çalışma, Havran'ın tarihi kent dokusu içinde yer alan geleneksel bir konutun belgelenmesi, restitüsyon ve restorasyon süreçleri üzerinden, yerel mimari mirasın korunmasına yönelik bütüncül bir yaklaşım geliştirmeyi amaçlamıştır. Belgeleme çalışmaları, yapının uzun yıllardır kullanılmamasına bağlı olarak ciddi fiziksel bozulmalar yaşadığını, ancak özgün plan kurgusu ve malzeme özelliklerini büyük ölçüde koruduğunu ortaya koymuştur. Restitüsyon sürecinde elde edilen veriler, konutun 19. yüzyıl sonu – 20. yüzyıl başına tarihlenen inşa evresinden itibaren, özellikle 20. yüzyıl ortasında gerçekleştirilen müdahalelerle birlikte çok katmanlı bir mekânsal kimliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Restorasyon önerisi, yapının tarihsel katmanlarına saygılı ve en az müdahale ilkelerine dayanan bir koruma yaklaşımıyla geliştirilmiştir. Bu yaklaşım hem yapının özgün niteliklerini hem de zaman içinde kazandığı dönem özelliklerini korumayı hedeflemektedir. Böylece yapı, hem belgelenmiş kültürel bir miras unsuru olarak gelecek kuşaklara aktarılacak hem de çağdaş kullanıma uyarlanarak yaşatılacaktır. Sonuç olarak, Havran geleneksel konutların korunmasında belgeleme, restitüsyon ve restorasyon süreçlerinin bir arada ele alınmasının önemi yerel mirasın yaşatılması için çok katmanlı ve kimlik odaklı bir koruma anlayışının gerekliliğini vurgulamaktadır.

KAYNAKÇA

Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu. (1995). *Tescil kararı* (Karar tarihi: 23 Mayıs 1995, Karar no: 4353).

ICOMOS. (1999). *International Charter on the Built Vernacular Heritage (Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü).* ICOMOS

Özdemir, Z. (2008). *Tarihi, kültürü ve doğasıyla Körfezdeki Zümrüt Havran.* Havran Belediyesi Yayınları.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu. (1999, 5 Kasım). Taşınmaz kültür varlıklarının gruplandırılması, bakım ve onarımları hakkında 660 sayılı ilke kararı. https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44311/ilke-karari--karar-no-660--karar-tarihi-05111999.html

Venedik Tüzüğü (1964). *Uluslararası anıtlar ve sitler için koruma ve restorasyon tüzüğü.*

152 ADA
21-22 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

HAVRAN'DA 19. YÜZYIL BAŞINA TARİHLENEN BİR GELENEKSEL EVİN TİPOLOJİK İNCELEMESİ: 152 ADA 21-22 PARSEL ÖRNEĞİ

Gamze Köklüce[1] – Zekie Yusein Myumyun[2] – Burcu Büken Cantimur[3]

GİRİŞ

Mescit Mahallesi'nde 152 ada 21-22 parsellerdeki geleneksel evin konumu, mekânsal kurgusu ve cephe düzeni incelendiğinde, belgelenen yapılar içinde en erken tarihli ev olduğunu söylemek mümkündür. Mescit Mahallesi'nin yerleşmenin ilk nüvesini oluşturması (Kıroğlu, 1953:7), ayrıca bu görüşü desteklemektedir. Geleneksel evin, İstanbul ve Marmara Bölgesi'nde 18. yüzyılda terk edilmeye başlanan açık dış sofalı / hayatlı konut geleneğini sürdürdüğü görülmektedir. Dış sofalı ev tipolojisi, kentleşmenin sınırlı olduğu yarı kırsal topluluklarda ortaya çıkmış olup (Kuban, 1995), kırsal üretim biçimlerinin devam ettiği Anadolu coğrafyasında 20. yüzyıla kadar uygulanmaya devam etmiştir (Eldem, 1984). Havran yerleşmesinde de açık ve kapalı dış sofalı konut geleneği, 19. yüzyılda etkisini gösteren Batılılaşma eğilimlerine rağmen sürekliliğini koruyarak 20. yüzyılın başlarına kadar yaşamaya devam etmiştir.

Şekil 1: Güneybatı (232. Sokak) cephesinden görünüm (22-21. parsel).

1 Y. Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı.
E-posta: gmz.kklc@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8153-7720

2 Y. Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı.
E-posta: zekie.yusein@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4770-801X

3 Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü.
E-posta: burcu.cantimur@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7545-4096

Atıf: Köklüce, G., Yusein Myumyun, Z. & Büken Cantimur, B. (2026). Havran'da 19. Yüzyıl Başına Tarihlenen Bir Geleneksel Evin Tipolojik İncelemesi: 152 Ada 21-22 Parsel Örneği. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), *Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası* (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 161-174. Ege Yayınları, İstanbul.

Havran'da Osmanlı dönemi anıt yapıları etrafında 19. yüzyıldan 20. yüzyıl başına kadar gelişen Geleneksel ve Batı etkili konut mimarisi, çalışma konusu olan geleneksel evin de bulunduğu, tarihi merkezde yoğunlaşmaktadır. Doku bütünlüğünün günümüze ulaştığı Havran kent merkezi 1995 yılında kentsel sit ilan edilmiş[4] ve 152 ada 21-22 parsellerdeki ev aynı dönemde tescillenmiştir[5].

Bu çalışma, Havran'daki bir geleneksel konutun belgelenmesi ile restitüsyon ve restorasyon projelerinin hazırlanması süreçlerini ele alarak, 19. yüzyılın başına tarihlenen geleneksel evin özgün mimari değerlerini ortaya koymayı ve Havran'daki geleneksel konutlarında tipolojik süreklilik ve değişim süreçlerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

A. RÖLÖVE

A.1 Konum

Havran İlçesi, Mescit Mahallesi'nde bulunan geleneksel ev, Cumhuriyet Caddesi 232. Sokak üzerinde 152 ada 21-22 parsellerde konumlanmaktadır. Yapının kuzeybatısındaki 23 parselde avlu içinde geleneksel ev bulunur. Güneydoğu yönünde 20 parselde yıkılmış tek katlı yapının izleri görülürken doğuda 19 parselde betonarme üç katlı apartman yer alır.

Geleneksel ev inşa edildiği ve Havran yerleşmesinin kırsal kimliğinin baskın olduğu 19. yüzyıl başında, 152 ada 19-20-21 ve 22 parsellerde ve geniş bir avlu içinde yer almaktaydı. Yerleşmede örnekleri görüldüğü gibi yapı parseli dört parçaya bölünmüş; 152 ada 21-22 parseller üzerindeki geleneksel ev ve avlunun kalan bölümü ortasından geçirilen bir duvarla iki kısma ayrılmıştır. Geleneksel evin bulunduğu parsellerde farklı dönemlerde inşa edilmiş hamam, bir tanesi yıkılmış iki müştemilat, mutfak ve hela dışında bir ocak, kuyu ile zeytin ve çamaşır tekneleri bulunmaktadır (Şekil 1-3).

Şekil 2-3: Kuzeydoğu (avlu) cephesinden görünümler (21 ve 22 parsel).

Şekil 4: Taşlıktan görünüm (22 parsel).

A.2 Plan ve Cephe Özellikleri

19. yüzyılın ilk yarısında inşa edilen 152 ada 21-22 parsellerdeki geleneksel evin plan ve cephe kurgusu, dış sofalı / hayatlı ev tipolojisinin temel tasarım ilkelerine göre biçimlenmiştir. Evin zemin katı yüksek taşlıklı, birinci katı dış sofalı, eyvanlı ve sekili plan tipine sahiptir. Ev zemin katta sokağa kapalı iken yarı açık taşlık ve sofa /hayat ile avluya açılmaktadır.

Geleneksel evin 20. yüzyıl ortasından iki aile tarafından kullanılmaya başlanması, özgün mekân ve cephe düzeninde değişikliklere neden olmuştur. Her iki bölüme 232. Sokak üzerinden farklı girişlerden ulaşılmaktadır

4 Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 10.07.1995 tarihi 4518 sayılı kararı

5 Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 23.05.1995 gün ve 4353 sayılı kararı

ve farklı mülkiyetlerde olan bu evler arasında bağlantı bulunmamaktadır. Günümüzde kullanılmayan evin, 22 parselde kalan bölümde özellikle plan özgünlüğü korunmuştur ve mekân organizasyonu tanımlanabilmektedir. Ancak 21 parselde yer alan bölümde plan düzeni değiştirilmiş, özgün elemanlarının çoğu yok olmuştur. Yapının tamamında olduğu gibi cephe düzeninde de önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir (Şekil 1).

Geleneksel evin 22 parselde kalan kısmına, sonradan açılan kapıdan girilmektedir. Çift kanatlı kapının açıldığı taşlık, avluyla bütünleşen yarı açık mekândır. Taşlıkta; girişin yanında Havran evlerinde tespit edildiği gibi, özgün hela ile avlu cephesine paralel uzanan özgün merdiven bulunur. Taşlıkta, işlenmemiş tomruktan taşıyıcı dikmeler açıkça görülmektir. Zemin ve birinci kat arasına, taşlığa açılan yükseltilmiş kışlık oda (Z03) ve bu odanın altında yine taşlıktan girilen alçak bodrum kat odası (Z08) yer alır (Şekil 3-4). Taşlıktan üç basamak ile çıkılan kışlık oda, sokağa özgün olmayan ahşap doğramalı bir pencere ve taşlığa iki adet özgün ahşap giyotin pencere ile açılır. Odanın ahşap döşeme, tavan ve dolabı da özgündür.

Taşlıktan, hamam ve müştemilatın çevrelediği avluya geçilir. Hamam / çamaşırlık (Z05) ve yıkanma yeri / banyo (Z06) avlunun kuzeybatı duvarıyla birlikte inşa edilmiştir. Hamamım çamaşırlık ve soyunma odası olarak da kullanılan giriş bölümünde çeşme, ahşap bir dolap ve ocak bulunmaktadır. Yıkanma yeri / banyoya giriş bu mekândan sağlanır. Hamam duvarları içinde özgün metal su depoları bulunur ve mekân kubbeyle örtülüdür. Hamamım kubbesinin dışı betonla kaplanmasına karşın, özgün kubbe kısmen görünmektedir. Avlunun kuzeydoğu yönündeki iki katlı müştemilat / yer evi avlunun kerpiç arka duvarına yaslanmaktadır. Hamamla ev arasındaki taşlıktaki (Z07) merdivenden; evin birinci kat sofası (A02) ile tek odasına (A03) ve hamamın üst örtüsü olan beton terasa (A01) geçilir. Taşlık, avlu ile zeytinyağı küplerinin / pythos bulunduğu depo (Z08) arasındaki bağlantıyı sağlayan yarı açık bir mekândır. Avlunun güneydoğusunu, parseli de bölen harman tuğla duvar sınırlar. Bu duvarla birlikte inşa edilen ocak ile yalak ve zeytin havuzu avlunun özgün kullanımından kalan izlerdir (Şekil 5).

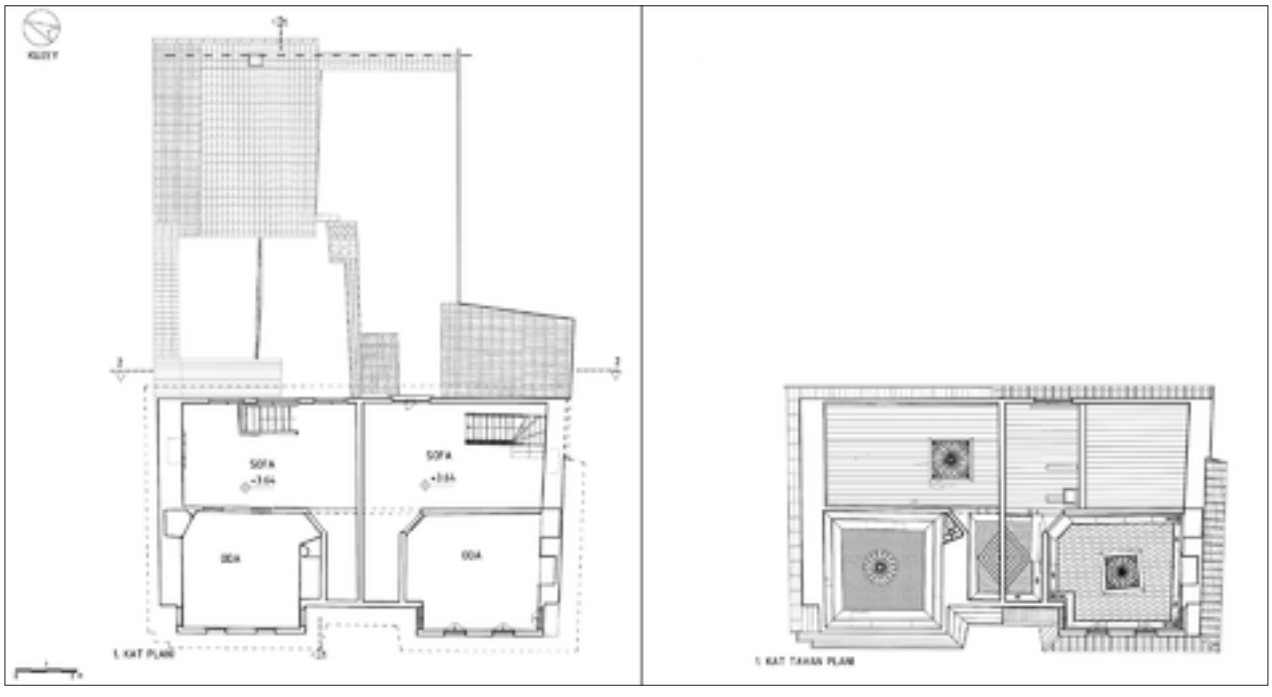
Evin 21 parselde kalan bölümünün taşlığına, küçültülen kapı ile girilir. Taşlığın döşemesi 1.15 m yükseltilmiş, kat yüksekliği azaltılmış ve cephesi kapatılarak avlu ile bağlantısı kesilmiştir. Bu müdahalelerle taşlık mekânsal özelliğini kaybederek, bir sirkülasyon alanına dönüşmüştür. Günümüzde bu mekâna ara kat odası / kışlık oda (ZK02), avluya eklenen hela (ZK05) ve özgün mutfak (ZK04) açılır. Kışlık oda olarak kullanıldığı düşünülen Z02 nolu mekân, taşlığa giyotin pencere ve sokağa muhdes pencere ile açılır. Kışlık odanın altında bir depo (BK01) oluşturulmuştur. Müdahaleler sonrasında, taşlığın avluyla bağlantısı kesilmiş ve avluya çıkış sadece mutfaktan sağlanmıştır. Geleneksel evlerde mutfaklar, yangın tehlikesi nedeniyle çoğunlukla avluda ve

Şekil 5: Zemin kat döşeme planı ve tavan planı rölöveleri.

avlu duvarı ile birlikte kiler, ambar ve diğer hizmet odalarıyla bağlantılı inşa edilmiştir. Avlu kotunda yer alan ve özgün büyük bir ocağı bulunan mutfağın içinden taşlığa doğru uzanan depo / kilere (ZK03) geçilir. Özgün halinde sadece üst örtüsü olan yarı-açık mutfağın cephesi, metal doğramalarla sonradan kapatılmıştır. Avlunun yığma kerpiç arka duvarına bitişik inşa edilen ve günümüzde olmayan müştemilatın dolap ve ocak izleri halen duvarda görülmektedir (Şekil 5).

Geleneksel evin birinci katı sofa ve eyvandan bölünmüştür (Şekil 7). Özgün hali açık sofalı / hayatlı olarak inşa edilen birinci katta, ilk yapım döneminde açık olan sofa (101) cephesi, yapı bölündüğünde harman tuğlası ile örülerek kapatılmıştır (Şekil 9). 22 parseldeki bölümde özgün plan düzeni ve yapı elemanları korunarak günümüze ulaşmıştır. Geleneksel evin özgün merdiveni bu bölümdedir ve özgün kahve ocağı da korunmuştur (Şekil 9). Yapının bölünmesi sonrasında inşa edilen merdiven, 21 parselde sofanın dar yönündedir (Şekil 6). Bu müdahale ile seki ve sofadaki diğer kahve ocağı kaldırılmıştır. Sofanın avlu duvarında kapatılan kemerlerin ve seki bölümünün tepe penceresinin izleri okunmaktadır (Şekil 10). Bölünen eyvanın kapatılan üstlüklü penceresinin izi sofadan görünmektedir (Şekil 7).

Şekil 6: Birinci kat döşeme planı ve tavan planı rölöveleri.

Şekil 7-9: Birinci kat (22 parsel) sofasından görünümler.

Şekil 10-11: Sofa (21 parsel) ve başodadan (22 parsel) görünümler.

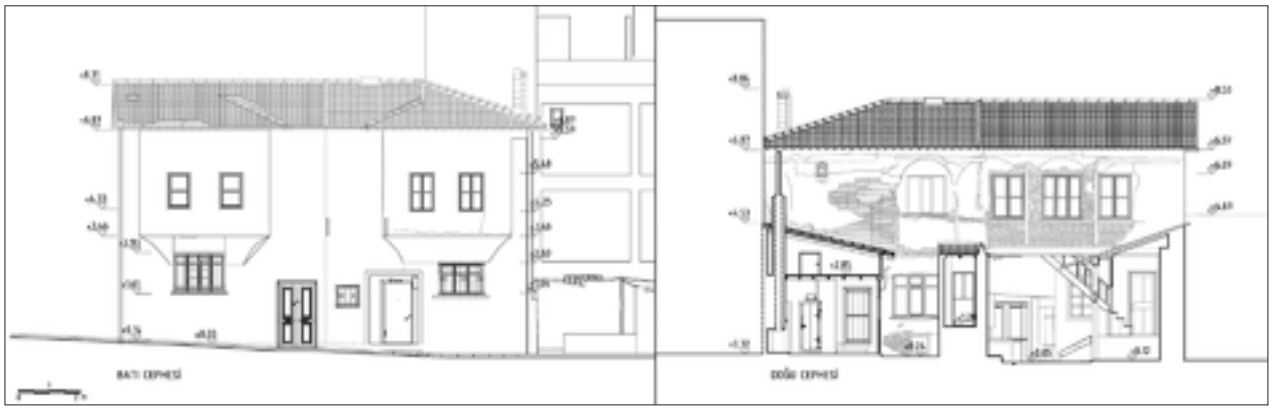

Şekil 12-13: Başodadan (22 parsel) görünümler.

Üst kat odalarına pahlanmış duvarlardan girilmesi dönem evlerinin temel özelliğidir (Şekil 7). 22 parseldeki oda (102) ilk yapım özellikleriyle günümüze gelmiştir. Odada giriş terkisinde özgün dolap, iki cephe boyunca uzanan sedir, girişin karşısındaki duvarda günümüze ulaşmayan ocağın izi ve gusülhane yer alır (Şekil 12-13). Odanın sofaya bakan üstlüklü pencerelerinin, tepe pencereleri alçıyla kapatılmış olmasına karşın, özgün boyutları ve doğramaları korunmuştur (Şekil 8, 11). Ahşap kapaklı ve korkuluklu pencerelerin ilk yapım döneminde doğrama bulunmaktadır. Dönem evlerinde kapı ile alt sıra pencerelerinin üstünden geçerek oda duvarlarını çevreleyen sergen / silme sofa da devam eder. 21 parselde kalan odada (1K01) niteliksiz müdahaleler gerçekleştirilmiştir. Odanın giriş kapısının bulunduğu duvardaki dolap kaldırılmış, karşısındaki duvardaki gusülhane ve ocak nişlere dönüştürülmüştür (Şekil 6).

Birinci katta iki odanın sokağa bakan pencerelerin boyutları ve doğramaları değiştirilmiş, tepe pencereleri kaldırılmıştır. 22 parseldeki oda ve eyvanın ahşap kaplama üzerine diyagonal tek şişeli / çıtalı tavanı ve odalar ve sofa göbeklerindeki çark-ı felek (şemse) motifleri, erken dönem tavan örneklerindendir.

Batı Anadolu bölgesindeki hayatlı geleneksel evlerin karakteristik cephe özelliklerine sahip olan 152 ada 21-22 parseldeki konutta, özgün cephe elemanlarının bazılarının değiştirildiği, bazılarında ise yıpranmaya bağlı kayıpların olduğu görülmektedir. Evin zemin ve ara katları sonradan açılan pencereler dışında sokağa tümüyle kapalıdır. Bölünme nedeniyle konutun iki giriş kapısı bulunmaktadır ve 21 parsele açılan kapının sonradan yapıldığı düşünülmektedir.

Şekil 14: 232. Sokak ve avlu cepheleri rölöveleri.

Sokak cephesinin belirgin özelliği eğrisel payandalarla taşınan ve oda genişliğince uzanan çıkmalardır. 20. yüzyıl ortasında kışlık odalarda pencere açılması nedeniyle, taşıyıcılar bütünlüğünü yitirmiştir. Odaların ahşap kanatlı pencereleri özgün değildir ve tepe pencerelerinin tamamı kapatılmıştır. İki cumbanın arasında kalan eyvandaki tepe ve ahşap kanatlı alt pencereleri iç mekânda görülmesine karşın cephede kapatılmıştır (Şekil 1, 14).

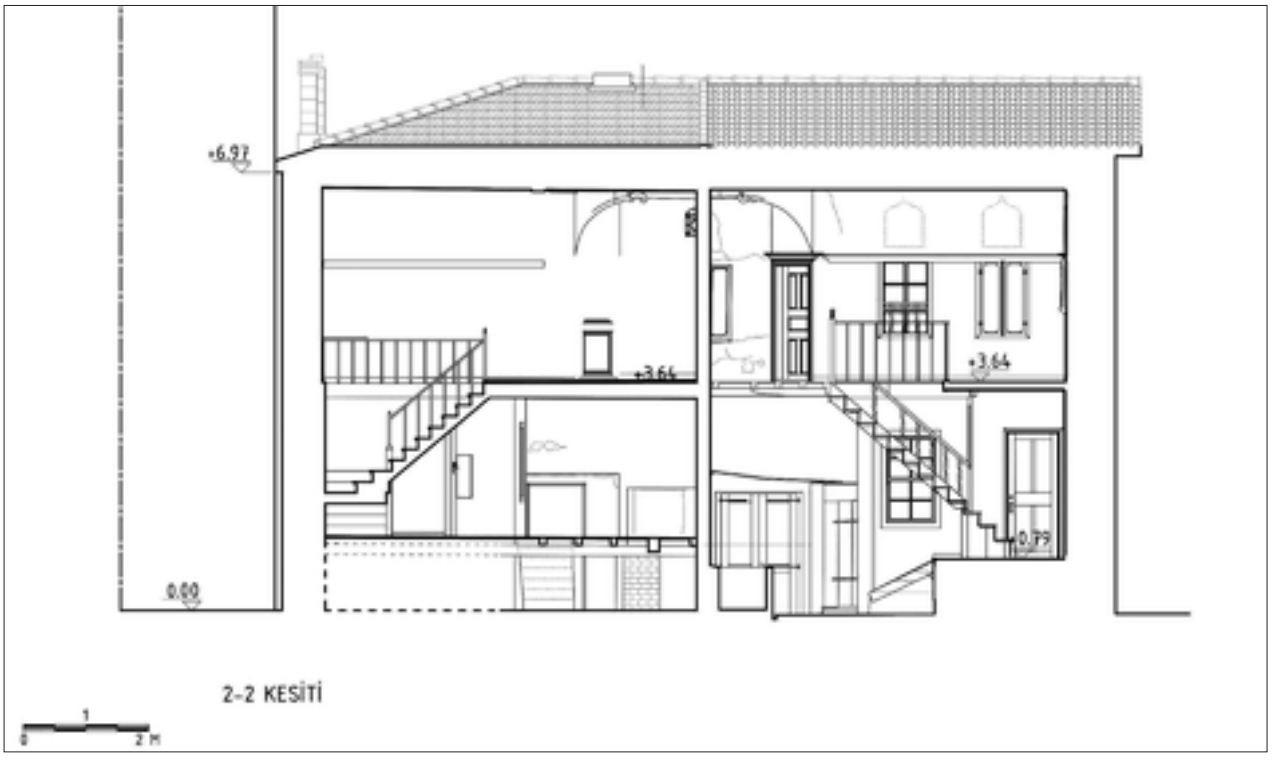
Taşlık ve sofanın açıldığı avlu cephesine de müdahaleler yapılmıştır. Zemin katta 21 parselde taşlığın cephesi kapatılmış ve ıslak hacim eklenmiştir (Şekil 2, 3, 14). Birinci kat sofasında da ahşap dikme ve kemerlerin arası tuğla ile doldurulmuştur. 22. parselde özgün çatı örtüsü olan alaturka kiremit korunurken, 21. parselde Marsilya kiremit kullanılmıştır. Havran'da Marsilya tipi kiremit 1960'li yıllarda kullanılmaya başlanmış ve genellikle İzmir'den getirilmiştir (Gezgin, 1969:19).

A.3. Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

İki katlı evin sokak cephesinde zemin ve ara katı ile yan beden duvarları iki kat boyunca kâgir olarak inşa edilmiştir. Yapının birinci katı, ara kat odalarının iç duvarları ve avlu cephesi ahşap karkasdır. 21. parselde taşlıkta ahşap dikme ve kirişlerden oluşan taşıyıcı sistem, niteliksiz ekler ve müdahaleler nedeniyle kısmen izlenebilmektedir.

Şekil 15: Boyuna kesit (A-A) rölövesi.

Şekil 16: Enine kesit rölövesi.

Yapım sisteminin ana malzemesi ahşap ve kerpiçtir. Ahşap malzeme döşeme kirişleri, dikmeler, merdiven ve döşeme kaplamaları, üst çatı strüktürü ile pencere ve kapı doğramalarında kullanılmıştır. Ahşap malzemenin özelliğini kaybetmesinden kaynaklanan, parça kopmaları, yataydan sapmalar, çürüme, çatlak, malzeme eksilmesi gözlemlenmiştir. Kâgir duvarlarda yüzey bozulmaları ve kirlilik görülmektedir (Şekil 15, 16).

B. RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

20. yüzyılın ortasında, yaşam alanları ve avlu tuğla duvarla iki kısma ayrılmış, yapının özgün plan ve cephe düzeni bozulmuştur. Yapının 22 parseldeki kısmı daha az müdahale görmüş ve özgünlüğünü korumuştur. 21 parselde yer alan bölümünde ise özgün elemanlarının çoğu değiştirilmiştir.

Geleneksel evdeki müdahaleler üç dönemde gerçekleştirilmiştir. I. dönem geleneksel evin ilk yapım dönemi olan 19. yüzyılın ilk yarısındaki durumudur. II. dönem ilk inşa dönemi sonrasında avluya yapılan evler ve 21 parsele eklenen ara katı içerir. III. dönem 1950'lerden sonra yapının iki kullanıcı tarafından bölünerek kullanılması sonrasında yapılan müdahaleleri içerir. Rölövede evin III. dönemini olan günümüzdeki durumu belgelenmiş, restitüsyon çalışmasında I. ve II. dönem ele alınmıştır (Şekil 17).

Restitüsyon önerisi geliştirilirken, Cengiz Bektaş arşivindeki 1990'lı yıllara ait fotoğraflardan (Şekil 18), Havran'daki geleneksel konutlar konusundaki karşılaştırmalı çalışmalardan (analoji), yapıdan gelen izlerin takip edilmesiyle açığa çıkan verilerinden faydalanılmış; ev sahipleri ile yapılan görüşmeler ve mimari gerekliliklerle desteklemiştir.

2010 yılından başlayarak, Havran Belediyesi ve MSGSÜ iş birliğiyle, Restorasyon Anabilim Dalı öğretim üyelerinin yürütücülüğünde Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı kapsamında yürütülmüş çalıştaylarda, 43 adet kültür varlığı belgelenmiş ve koruma projeleri hazırlanmıştır. Karşılaştırmalı analizlerde, bu kapsamlı çalışmalardan ve çalıştayların sonuç ürünlerinden olan Adalı (2013)'nın yüksek lisans tezinden ve Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma (Binan ve ark., 2014) başlıklı çalışmadan yararlanılmıştır.

Şekil 17 a-b-c: Kronolojik analiz

Şekil 18 a-b: Yapının 1992-93 yılındaki görünümü (C. Bektaş).

I. Dönem Restitüsyonu (19. Yüzyılın İlk Yarısı)

19. yüzyıl başında, Havran yerleşmesinin kırsal kimliğinin baskın olduğu dönemde inşa edilen geleneksel ev, 152 ada 19-20-21 ve 22 parsellerde ve geniş bir avlu içinde yer almaktaydı. 1990'lı yıllardaki fotoğraflarda görülen 20 parseldeki tek katlı yapının da evin ahırı veya müştemilatı olarak kullanılması mümkündür. Havran'da ahırların kullanımı 1960'lı yılların sonlarına kadar devam ettiği bilinmektedir. Ahırlar, geleneksel evlerin iç kısımlarında, 20. yüzyılın ortasında inşa edilen evlerin ise bitişinde veya civarında inşa edilmiştir. Buralarda hayvanlar, koşum malzemesi, zirai aletler ve hayvan yiyecekleri bulunmaktaydı (Gezgin, 1969; Kıroğlu, 1953).

Taşlık dönem evlerinde zemin ve üst katlarla mekânsal sürekliliği sağlayan düşey ulaşım alanı olmasının yanı sıra işlik ve ortak yaşam mekânıdır. Klasik dönem dış sofalı ev özelliklerinde inşa edilen geleneksel konutun taşlık mekânında çift kollu ahşap merdiven, hela ile kışlık oda (Z03) bulunmaktadır. Restitüsyon çalışmasında

bu odanın sokağa bakan, geç dönemde açılan pencereleri, analoji çalışması ve mimari gerekliliklere dayanılarak kaldırılmıştır. Hâlihazırda odanın taşlığa bakan özgün pencereleri bulunmaktadır.

Yapının avlusunda, özgün ısıtma sistemi ve su hazneleri mevcut olan hamam ve özgünlüğünü kısmen koruyarak günümüze ulaşan mutfak yer alır. Özgün durumunda hamamın kubbesi sıvalıdır ve yarı açık bir mekân olan mutfak ahşap çatı ile örtülüdür. Mutfak, bu özelliği ile aynı zamanda meyve ve sebze kurutmak için kullanılmaktadır.

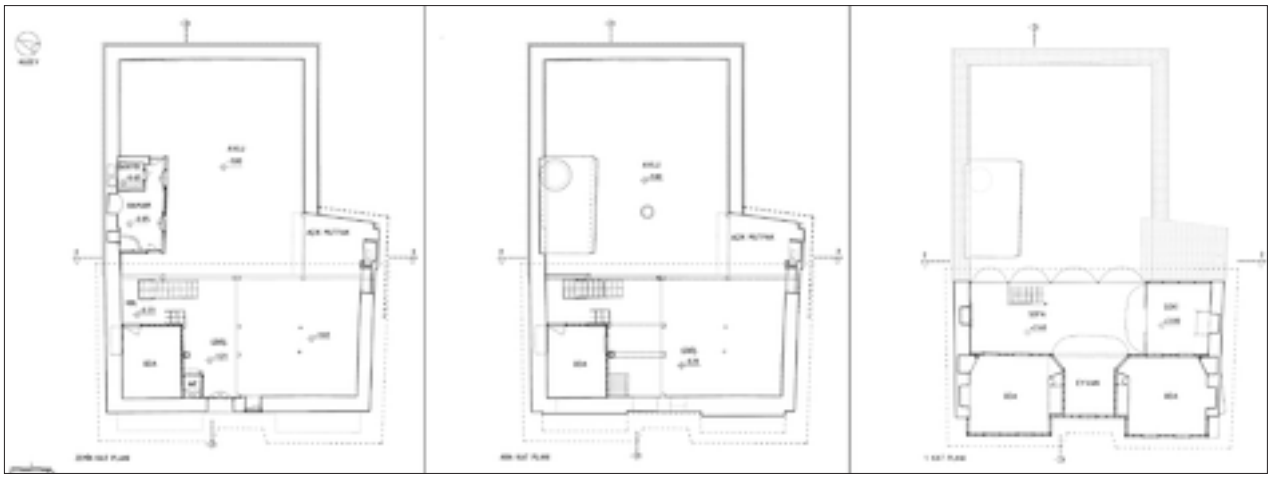
Birinci kat, 21 parsel günümüze ulaşan özgün mekânsal düzenlemeler ve yapısal detaylara göre restitüe edilmiştir. İlk inşa döneminde, açık olarak inşa edilen sofa ile sofaya pahlı kapılarla açılan iki oda, odalar arasında kalan eyvan, sofanın iki yan beden duvarında kahve ocakları, merdiven ve seki bulunmaktadır. Eyvan kemer ve farklılaşan tavanı, seki de kirişle sofadan ayrılarak özelleşmektedir. Seki bölümünün zemini, ayrıca sofadan birkaç basamakla yükseltilmiştir. Sekinin kapalı olan avlu cephesindeki tepe pencerelerinden alınan renkli ışıklar, aynı zamanda mekân kalitesini zenginleştirmektedir (Şekil 19-20).

Birinci kat odalarında giriş terkisinde dolap, iki cephe boyunca uzanan sedir ve girişin karşısındaki duvarda ocak ve gusülhane erken dönem evlerinin özelliklerini göstermektedir. Küçük eşyaları koymak ve oda yüksekliğini bölmek için yapılan ve kapı ile pencerelerin üst hizasından geçen sergen / silme, oda ve sofa duvarları boyunca devam eder. Odaların sokak cephesine bakan dört ve sofaya bakan iki adet üstlüklü (tepe penceresi), ahşap kepenkli ve ahşap korkuluklu pencereleri bulunmaktadır. Sofada ve odalarda kalemişi olduğu mevcut izlerden anlaşılmaktadır. Ancak yeterli veri olmadığı için restitüe edilememiştir.

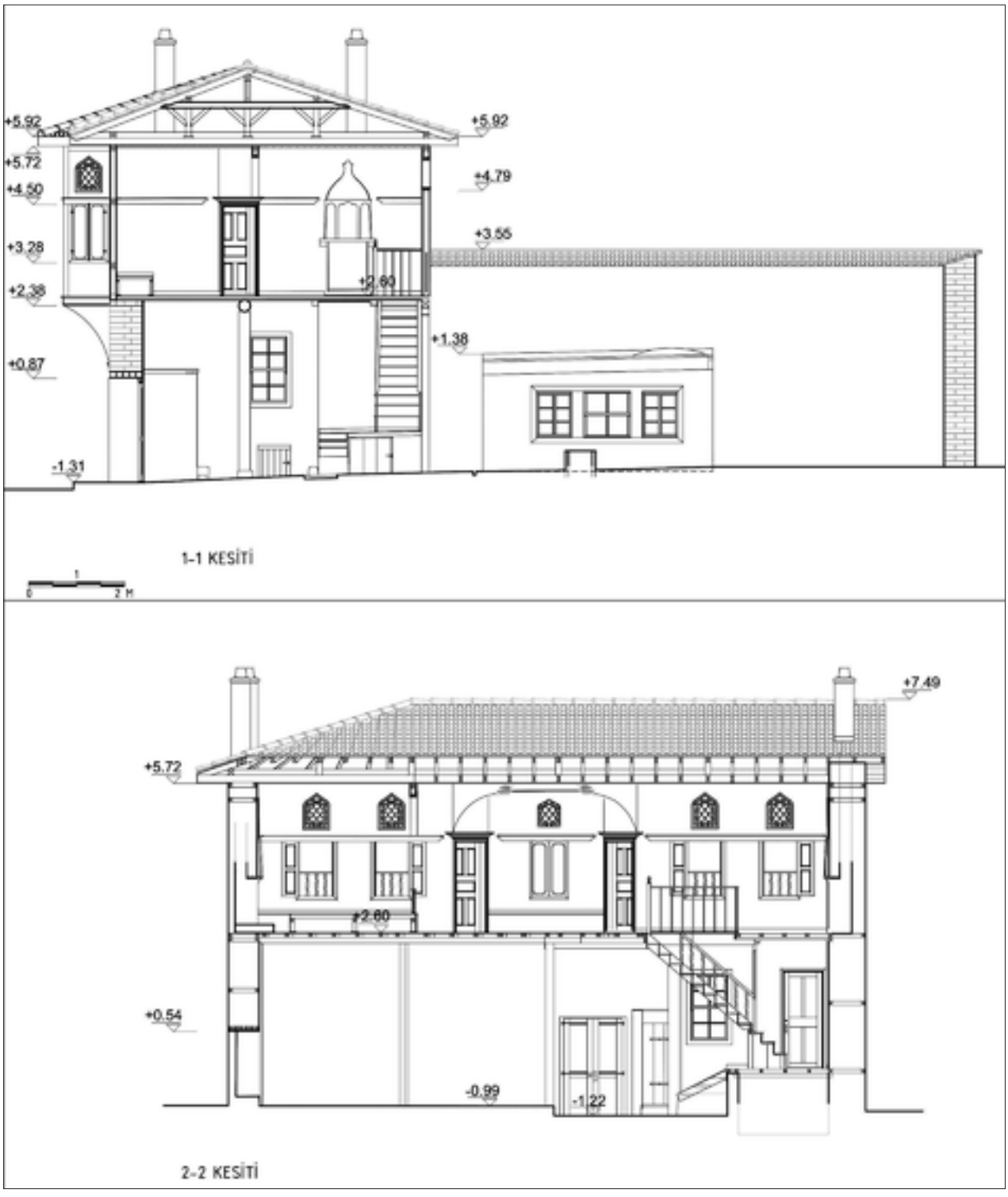
Eldem (1984) "I. Dönem" ve Kuban'ın (1995) "Hayatlı Evler" olarak tanımladığı dış sofalı geleneksel evlerde işlevsel gerekliliklere göre düzenlenen sokak ve avlu cepheleri mahremiyet ve özel alan karşıtlığına göre biçimlenmiştir. Zemin katlarda genellikle sağır ve sokağa paralel cephe düzeni gözlemlenirken, sokak ile ilişki kurulan birinci kat cephe düzeni hareketlidir. Kâgir yan cepheler ya komşu parsele bitişik ya da sağırdır.

Havran'daki dönem yapıları incelendiğinde sokak cephesinde, zemin ve ara kat seviyesinde boşluk olmadığı, pencere açıklıklarının birinci kattan itibaren başladığı görülmüştür. Evlerin dış mekâna kapalı olan zemin katlarında sadece giriş kapıları ile kamu ve özel alan bağlanır. 152 ada 21-22 parseldeki konutun cepheleri, Havran evlerinin cephe özellikleri ile benzer niteliktedir. Evin zemin kat cephesini, 22 parseldeki bölümde bulunan ve özgün olduğu düşünülen giriş kapısı ile taşlık ve depolama alanlarını havalandırma pencereleri oluşturur. Pencereleri sofaya yönlenen ara kat odaları ise sokağa açılmaz. Zemin kat ile birinci kat, 1990'li yıllardaki fotoğraflarda da görülen kat silmesi ile ayrılmaktadır.

Erken dönem evlerinde olduğu gibi bu yapıda da kâgir zemin katların üzerinde yükselen ahşap birinci katlar, eğrisel ve sıvalı payandalarla taşınan oda çıkmaları ve iki sıralı pencere düzeni ile sağır zemin katlarla tezat oluşturur. Köşe pervazları ve kat silmesi ile çerçevelenen çıkmalarda geniş pervazlı, ahşap kapaklı ve korkuluklu alt sıra ve alçı tepe pencereli cephe düzeni hâkimdir. Çıkmaların dar kenarlarında da benzer özellikte birer adet pencere bulunur. Eyvan tek bir pencere ile sokağa yönlenir. 19. yüzyıl başında pencerelerde doğrama

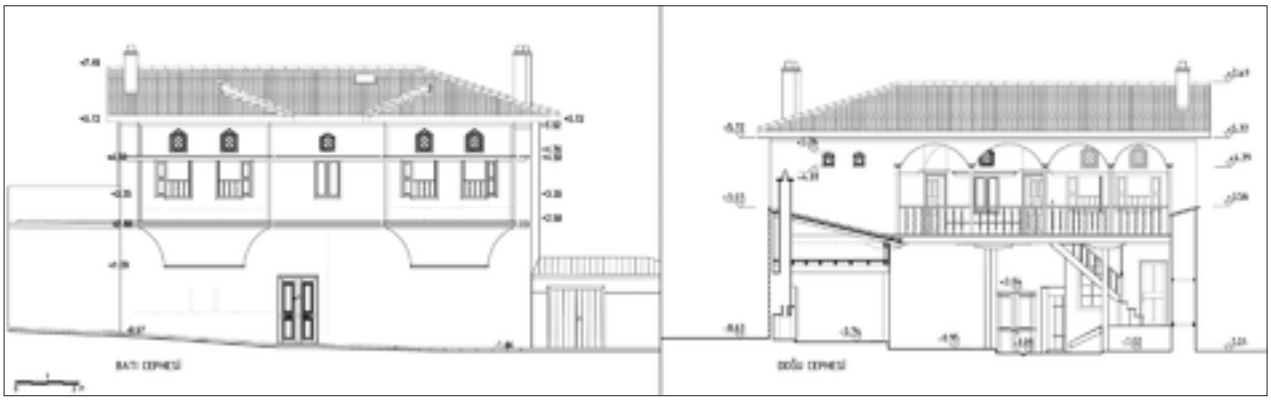
Şekil 19: I. Dönem restitüsyonu kat planları.

Şekil 20: 1. Dönem restitüsyonu kesitler.

bulunmadığı eyvan ve odaların sofa yönündeki pencerelerinden anlaşılmaktadır. Daha geç dönemde, birinci kat odalarının pencerelerine çift kanatlı pencere doğraması eklenmiştir (Şekil 21).

19. yüzyılın başına tarihlenen geleneksel evlerde, arka (avlu) cephesi yarı açık niteliği ve avlu ile doğrudan kurduğu bağlantıyla taşlık ve sofanın işlevselliğini yansıtır. Oda, işlik ve eyvanların önünde sürekli olarak uzanan zemin kat taşlığı ve üst kat sofasının açıkta olan karkas sistemi avlu cephesini oluşturur. İki kat boyunca uzanan ahşap dikmeler, korkuluklar, odaların sofaya açılan pencereleri ve kapıları, merdiven, bu cephenin ana ögeleridir. Kuban (1995) bu cephe düzenini, bir cephe tasarımından çok bir revak tasarımı olarak tanımlar.

Şekil 21: 1. Dönem restitüsyonu sokak ve avlu cepheleri.

152 ada 21-22 parseldeki evin avlu cephesinde, zemin katta taşlık doğrudan avluya bağlanır ve taşıyıcı sistem cepheyi oluşturur. Birinci katta seki bölümünün duvarında iki adet tepe penceresi bulunurken, sofanın diğer bölümünde üç adet dikmenin taşıdığı dört kemerli açıklıkla avlu ilişkisi sağlanır. Özgün çatı örtü kaplaması alaturka kiremittir (Şekil 21).

II. Dönem Restitüsyonu

Geleneksel evin II. dönem restitüsyonu, ilk inşa dönemi sonrasında avluya yapılan evler ve 21 parsele eklenen ara katı içerir. Günümüze ulaşmayan konutun, 22 parsel yer alan konutla benzer mimari niteliklere sahip olduğu düşünülmektedir. Zemin katları kiler / depo (pythos / zeytinyağı küpleri vb. ürünleri depolamak için), üst katları ise oda olarak kullanılan müştemilatlar, yörede "yer evi" olarak adlandırılmaktadır. Mutfağın cephesi de bu dönem de kapatılmıştır. Taşlığın 21 parselinde kalan bölümündeki kışlık oda (ZK08) ve buraya ulaşan merdiven ile hol / kerevet bu dönemin ekleridir. Odaya çıkan ve günümüzde yükseltilen döşeme altında kalan merdiven, yapı sahiplerinden alınan bilgilere göre düzenlenmiştir (Şekil 22).

Şekil 22: II. Dönem restitüsyonu kat planları.

C. RESTORASYON ÖNERİSİ

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren geleneksel kent / kır dokuları ve evler ülke genelinde hızla yitirilmektedir. Havran kent dokusunda, 19. yüzyılın başında inşa edilmiş az sayıda dış sofalı / hayatlı geleneksel ev günümüze ulaşmıştır. Bu evler bakımsızlık, terk, farklı mülkiyetler arasında bölünme ve hatalı müdahaleler gibi farklı sorunlarla karşı karşıyadırlar. 152 ada 21-22 parselde yer alan ve çalışmanın konusu olan geleneksel ev, bu dönemden günümüze ulaşan ender örneklerdendir.

Geleneksel ev günümüzde kullanılmamaktadır ve mülk sahipleri yakın bir gelecekte kullanmayı planlamadıklarını belirtmişlerdir. Koruma projesi kapsamında geliştirilen yeniden kullanım önerisinde yapının ***müze***

ev olarak değerlendirilmesi kararlaştırılmıştır. Yapının zemin katı ve avlusu kitap-kafe, avluda bulunan evler konaklama ve birinci katı müze-ev olarak değerlendirilecektir.

Yapısal ve Mekânsal Müdahaleler

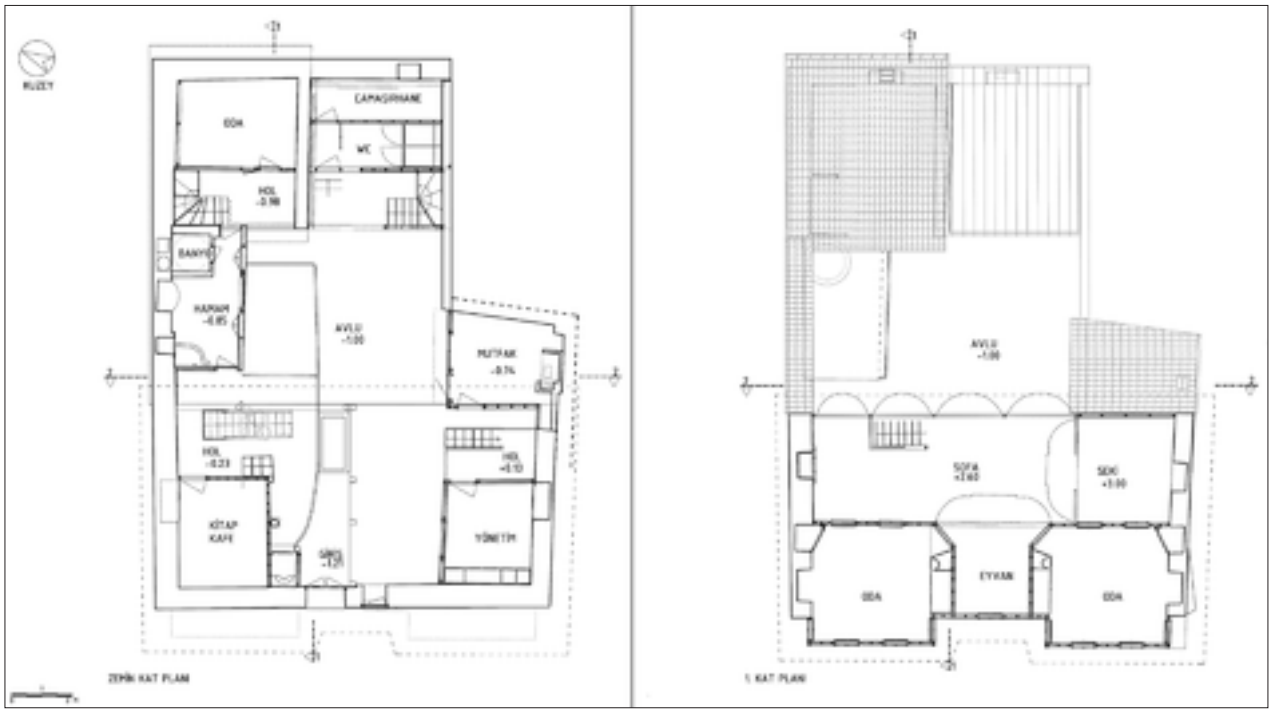
Restorasyon çalışmasında, II. dönem restitüsyonunun uygulanması kararlaştırılmıştır. Restorasyon projesi hazırlanırken; restitüsyon verileri, mimari gereklilikler ve kullanıcı ihtiyaçları göz önünde bulundurulmuş ve ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü'nde belirtilen koruma ilkeleri temel alınmıştır. Yapının restorasyon sürecinde, koruma ilkeleri doğrultusunda mevcut durumunu koruyarak esaslı onarım kapsamında bakım ve onarımının yapılması ön görülmektedir. Restorasyon müdahaleleri malzeme, tasarım ve işçilik özgünlüğü göz önünde tutularak gerçekleştirilecektir. Taşıyıcı sistem, yapı elemanlarında (kapı, pencere, tavan ve döşeme kaplamaları) onarım / sağlamlaştırma yapılacak, bozulan veya eksilen kısımlar ise özgün tasarıma uygun olarak tamamlanacaktır. Tüm uygulamalarda özgüne eşdeğer malzeme kullanılmasına dikkat edilecektir. Yeni tasarımlarda çağdaş yöntem ve malzeme kullanılabileceği göz önünde tutulacaktır.

Geleneksel evde, kapsamlı onarım çerçevesinde avluyu bölen duvar ile muhdes eklerin kaldırılması gerekmektedir. Önerilen yapısal ve malzeme koruma önlem ve müdahaleleri şu şekilde özetlenebilir:

Zemin katta;

Avludaki peyzaj öğelerinin korunması esas alınmıştır. Bu çerçevede, avlu ve taşlıktaki su kanalı, kuyu ve çamaşır taşı ile havuzunun korunmuş, üzüm ağacının çevresi toprak zemin olarak bırakılmıştır. Mutfaktaki özgün ahşap elemanlar ve kâgir ocaklar, nişler gerekli bakımı yapılarak korunacaktır. Mutfak, özgün işlevini sürdürerek, servis mekânı olarak düzenlenmiştir. Mutfağın avluya bakan cephesi, ahşap karkas olarak tasarlanmıştır. Mekâna sökülüp tekrar kurulabilir ve yer değiştirilebilir, tesisatı içinde barındıran seyyar tezgâh eklenmiştir. Böylece özgün yapıya müdahalenin en az olması ve istenildiğinde mekâna zarar vermeden tezgâhın kaldırılması amaçlanmıştır. Avluda bulunan bir diğer yapı olan hamamın özgün hali ile korunması, muhdes beton çatının kaldırılarak ahşap çatı yapılması ve hamam kubbesinin üst örtüsünün, horasan sıvayla yenilenmesi önerilmektedir.

Avludaki müştemilat / yer evleri konaklama birimleri olarak tasarlanmıştır. Günümüze ulaşan evde basit uygulama koruması yapılacaktır. Depo / kilerde sıkıştırılmış toprak zemin özgün haliyle bırakılacak, sadece bozulmalar düzeltilecektir. Burada bulunan ahşap sandık ve terek ile mevcut zeytinyağı küpleri / pythoslar

Şekil 23: Restorasyon kat planları.

onarılarak korunacaktır. Üst kat odasına, tesisat sistemini içinde barındıran, yapıya minimum müdahale ile monte edilen ve sökülüp kaldırılabilen seyyar tuvalet ve duş kabini modülü eklenmesi önerilmiştir.

Günümüze ulaşmayan müştemilat alanında tasarlanan yeni evin; geleneksel sistemle inşa edilen bitişik nizamlı ev ve kâgir arka avlu duvarla uyumu, inşa kolaylığı ve maliyeti göz önüne alınarak ahşap karkas yapım sisteminde inşa edilmesi kararlaştırılmıştır. Avlu duvarındaki ve mevcut müştemilattaki izler değerlendirilerek tasarlanan yapının zemin katında servis mekânları ve birinci katında konaklama planlanmıştır (Şekil 23).

Taşlıkta ara kat odalarına kitap, kafe ve idare işlevleri verilmiştir. İdare olarak kullanılacak (Z08) ve dolabı bulunmayan odaya, müştemilat odasındaki özgün dolabın taşınması önerilmiştir.

Birinci katta;

Birinci kat müze-ev olarak işlevdirilmiştir. Günümüze ulaşmış özgün yapı elemanları ve malzemelerin korunması; ancak yeni / yeniden üretilecek seki, sedir, korkuluk, ocak gibi elemanların özgün tasarımında ve özgüne eşdeğer malzeme ile üretilmesi öngörülmektedir. Yapının çatı örtüsü ve konstrüksiyonunun kaldırılarak, restitüsyon projesindeki detaylara uygun olarak yenilenmesi önerilmektedir.

Geleneksel evin cephelerinin, yapıdaki verilere dayanarak ve varsayımdan kaçınılarak, koruma ilke kapsamında özgün durumuna döndürülmesi, yapının dönem özelliklerini yansıtması bakımından önem taşımaktadır. Yapının 232. Sokak cephesinde birinci katta kapatılan tepe pencerelerinin açılması, ara katta geç dönemde açılan pencerelerin kapatılması ve yok olan silme ile pervazların tamamlanması cephenin özgün karakterine dönmesini sağlayacaktır. Cephede pencere doğramaları, korkulukları ve kapakları, tepe pencereleri, kat silmeleri gibi cephe elemanlarının özgüne eşdeğer malzeme ile üretilmesi, cephe duvarları ve sıvalarının sağlamlaştırılması önerilmektedir. Avlu cephesinde muhdes ekler kaldırılarak, taşlık ve sofanın avluya bağlantısı yeniden sağlanacaktır (Şekil 23).

D. DEĞERLENDİRME

152 ada 21-22 parsellerdeki geleneksel konut örneği, Havran tarihi kent merkezindeki *Dış Sofalı* geleneksel evlerin en erken tarihli örneklerindendir. Çalışmada yapının mekânsal organizasyonu, cephe düzeni ile malzeme ve yapım teknikleri detaylı olarak belgelenmiş; korunma ve restorasyon gereksinimleri ve ilkeleri belirlenmiştir. Koruma projesinde mimari özgünlüğün korunması, evin kamusal işlev üstlenmesi ve çağdaş yaşam standartlarının sağlanmasını hedeflenmiştir.

19. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen ve dış sofalı evlerin klasik örneklerinden olan geleneksel konutun korunması, yerel mimari mirasın sürekliliğinin sağlanması ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından önemli bir referans niteliği taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Adalı, N. (2013). Havran'da geleneksel konut tipolojisi ve koruma çalışmaları [Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Restorasyon Anabilim Dalı].

Binan, D., Yüce Aşkun, İ. ve Çobancaoğlu, T. (Ed.). (2014). *Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları: 787. ISBN: 978-975-6264-89-8

Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu [BKTVKBK]. (1995). *23 Mayıs 1995 tarihli 4353 ve 10 Temmuz 1995 4518 sayılı kararları.*

Cengiz Bektaş Fotoğraf Arşivi. *Salt Arşivi*. 11.02. 2022 tarihinde https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/210041 adresinden erişildi.

Eldem, S. H. (1984). Türk Evi: Osmanlı dönemi (Cilt 1). Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayınları.

Gezgin, E. (1969). 1968-1969 Havran ilçesi monoğrafyası [Tez, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Enstitüsü].

ICOMOS. (1999). Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü (International Charter on the Built Vernacular Heritage). ICOMOS.

Kıroğlu,Y. (1953). 1952-1953 Havran nahiyesi monoğrafyası [Mezuniyet Tezi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Enstitüsü].

69 ADA
7-8 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

İKİYE BÖLÜNMÜŞ BİR GELENEKSEL YAPIYI ÇÖZÜMLEMEYE YÖNELİK BİR DENEME: 69 ADA 7-8 PARSEL

Ezgi Özdal Yarlığan[1] – Ebru Pakel Farsak[2] – Burcu Selcen Coşkun[3]

GİRİŞ

Tümerdirim Evi, Havran'da rastlanan 19. yüzyıla tarihlenen konutların karakteristik özelliklerini taşımaktadır (Adalı, 2013; Binan vd., 2014) (Şekil 1). Yapı, tapuya 34.23.c-b pafta, 69 ada ve 7-8 parsel numarası ile kayıtlıdır. Tarihi konutun içinde bulunduğu parsellerde ayrıca daha sonraki dönemlerde inşa edilmiş müştemilat yapıları da yer alır. Bu yapılar haricinde bölünmüş durumdaki avluda bir havuz, iki hela, bir ocak ve bir yunak vardır.

Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 23.05.1995 gün ve 4353 sayılı kararı ile tescillenmiş olan (Bursa KTVKBK, 1995) yapıyı yaptıran kişi Kesimoğlu sülalesinden Ahmet'in oğlu Koca Ali isimli kişidir[4]. Yapı, zaman içinde miras yoluyla çocuklara ve onlardan da torunlara geçmiştir. Bugün yapının 69 ada 8 numaralı parselde yer alan kısmının mülkiyeti aynı aileden Mustafa Tümerdirim ve yeğenlerine aittir. Yapının 69 ada 7 numaralı parselde yer alan kısmının mülkiyeti ise bugün Nimet Kurşunlu'ya aittir.

Şekil 1: Tümerdirim Evi Cumhuriyet Caddesi'nden görünüm.

1 Öğr. Gör., İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Mimari Restorasyon Programı.
E-posta: ezgi.yarligan@nisantasi.edu.tr , ORCID: 0000-0002-0100-544X

2 Y. Mimar, E-posta: ebruupakel@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8333-4609

3 Prof. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü.
E-posta: selcen.coskun@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9490-6393

4 Mustafa Fahri Tümerdirim'in aktardığı bilgiye göre Koca Ali ile eşi Ümmügülsüm Hanım'ın kızları olan Fatma ve Şerife hanımlar ve oğulları Kesimoğlu Halil bu evde doğmuşlardır. Kesimoğlu Halil'in doğum tarihi nüfus kayıtlarına 1.7.1814 olarak geçmiştir. Bu bilgiden yola çıkarak evin ilk yapım tarihinin 1810'lar civarı olabileceği düşünülebilir.

Atıf: Özdal Yarlığan, E., Pakel Farsak, E. & Coşkun, B. S. (2026). İkiye Bölünmüş Bir Geleneksel Yapıyı Çözümlemeye Yönelik Bir Deneme: 69 Ada 7-8 Parsel. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), *Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası* (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 175-186. Ege Yayınları, İstanbul.

Şekil 2:
Yapı dış görünümü,
Tümerdirim Evi, Balıkesir.

A. RÖLÖVE

A.1. Konum

Tümerdirim Evi Balıkesir ili, Havran ilçesi, Mescit Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi üzerinde yer alır (Şekil 2).

A.2 Plan ve Cephe Özellikleri

Tarihi yapı günümüzde ortadan ikiye bölünmüş iki ayrı ev olarak çalışmaktadır. Bu evlere ulaşım caddeye açılan yan yana iki ayrı kapıdandır. Bölünmüşlük avluda da devam eder. İnce bir tuğla duvar bir zamanlar tek ailenin kullanımında olan avluyu ikiye böler (Şekil 3).

Bugün farklı mülkiyette olan iki ev arasında herhangi bir bağlantı yoktur. Caddeden bakıldığında yapının giriş katının sağda kalan bölümünde (A) bir kahvehane, solda kalan bölümünde (B) bir dükkân yer alır.[5]

Her iki bölümün de üst katlarla ilişkisi vardır. Zemin katta yer alan ve birinci katın diğer odaları kullanılmamaktadır. Üst katlar çok bakımsızdır, koruma sorunları mevcuttur.

A bölümünde bulunan kahvehaneye caddeden doğrudan girilir. Döşemesi karo mozaik; tavanı kontrplak kaplıdır. Dükkânın arka kısmından depo olarak kullanılan bir odaya geçilmektedir. Yan parsele doğru taşan oda oldukça bakımsızdır. Kahvehanenin tavanındaki bir kapaktan gemici merdiveniyle birinci kata ulaşılmaktadır.

A bölümünün giriş kapısından arka bahçeye ulaşılır. Burada bölünmüş bir havuz ve yanında ocak, hela, evye gibi ögeler ile bölünmüş bir müştemilat yapısı yer alır. Bahçede bir mandalina ağacı vardır. Bu bölümde ayrıca 20. yüzyıl ortalarında eklendiği düşünülen iki katlı ahşap bir yapı bulunmaktadır. Avluyu oldukça daraltmış olan yapı kullanılmamaktadır. Terk edilmişlikten kaynaklanan ciddi sorunları olan yapı, yapım sistemi ve plan olarak geleneksel bir konutun özelliklerini taşır. Ahşap kirişlemeli mekânlarda yer alan giyotin pencerelerin bir kısmı, gusülhane, dolap, ocak ve ikonalık gibi özgün mimari elemanlar korunmuştur.

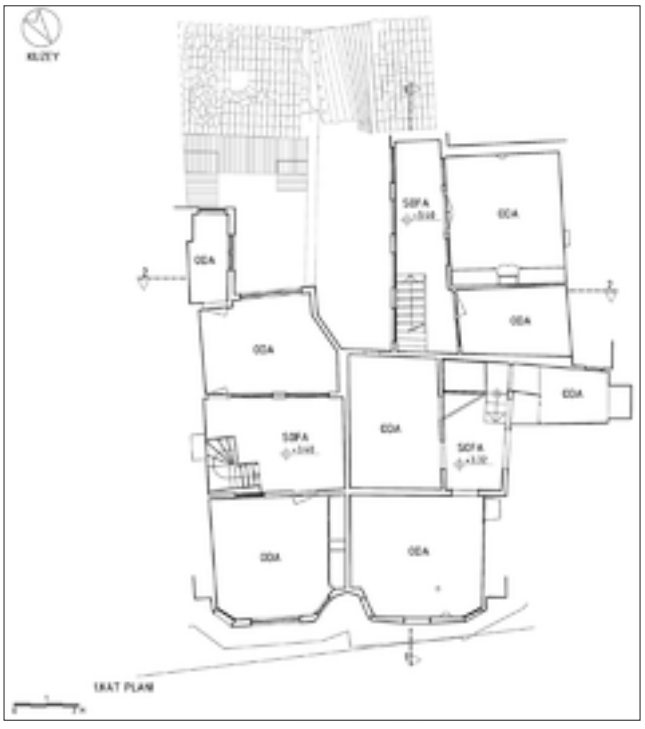
B olarak belirtilen bölümün kurgusu oldukça karışıktır. Zemin katta yer alan dükkânın arkasında üst kata bağlanan ahşap bir merdiven bulunur. Merdivenin hemen yanında, avluya doğru bir başka oda inşa edilmiş ve bu muhdes odaya bir hela eklenmiştir.

Tüm mekânların döşemeleri kısmen korunmuşsa da tavanların bozulmuş olduğu ve zaman içinde yenilendiği gözlemlenmektedir.

5 Yapıların farklı kullanım ve mülkiyette bulunan bölümlerinden yazı boyunca A ve B bölümü olarak bahsedilecektir.

Şekil 3: Rölöve zemin kat planı.

Şekil 4: Rölöve 1. kat planı.

Avlu döşemesi diğer bölümdeki gibi sıkıştırılmış topraktır. Bahçede bir yunak, bölünmüş bir havuz ve duvara gömülü dolaplar bulunmaktadır. Ayrıca, bozulmuş bir müştemilat yapısı vardır.

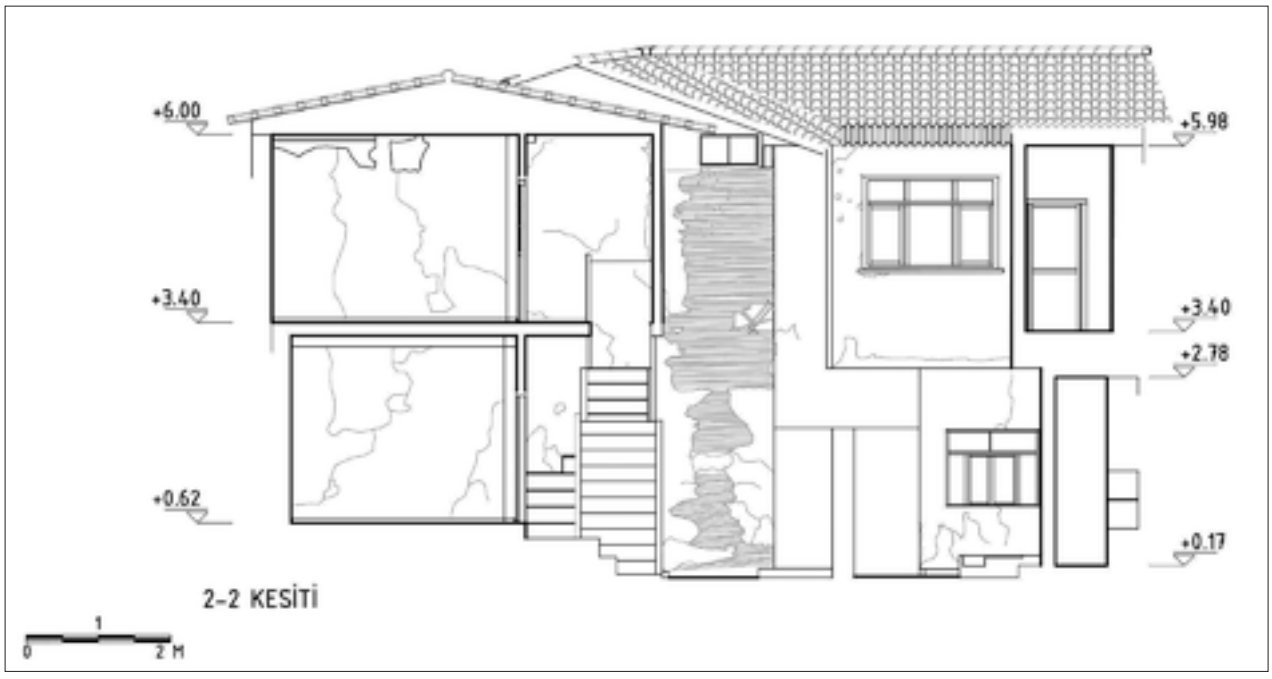
Birinci katlara bakıldığında (Şekil 4), A bölümünde birinci katta bir sofa ve üç oda bulunduğu görülür. Hiçbiri kullanılmamaktadır. Bu katta sofadan geçiş sağlanan cumbalı bir oda, Cumhuriyet Caddesi'ne bakar. Oldukça yıpranmış durumdadır. Pencereleri üst camları renkli, ahşap giyotindir. Özgün kalmış olan ahşap tavan kaplamasının ortasında bir göbek yer alır. Sehim yapmış olan tavan sonradan eklenen bir ahşap dikme ile desteklenmektedir (Şekil 5). Odanın döşemesi ahşap kaplamadır. Mekânda duvara gömülü bir raf ve ikonalık bulunur.

Sofadan geçiş sağlanan ve arka bahçeye bakan diğer oda da bakımsızdır. Sofaya bakan bir giyotin penceresi ve bahçeye bakan bir tepe penceresi bulunmaktadır. Mekândan yapının ahşap çatı kurgusu gözükmektedir. Döşemesi sehim yapmıştır.

Komşu parsel yönünde yerleşmiş diğer odanın ise bahçe yönüne bakan bir penceresi, bir ocağı ve hasar görmüş bir dolabı bulunmaktadır. Zemini şap kaplama olan bu odanın tavanı kontrplak kaplamadır. Mekân oldukça bakımsız kalmıştır.

Şekil 5: A bölümünde caddeye bakan odanın iç mekanı, Tümerdirim Evi, Balıkesir.

Şekil 6: Rölöve enine kesit.

Şekil 7:
B bölümünde
caddeye bakan odanın iç mekanı,
Tümerdirim Evi, Balıkesir.
E. Özdal Yarlığan, E. Pakel Farsak, 2019.

B bölümünün birinci katına giriş holünden başlayarak yükselen ahşap merdiven ile ulaşılır (Şekil 6). Ahşap merdivenle çıkılan mekân özgün tasarımında açık olup sonradan kapatılarak odaya dönüştürülmüş bir açık sofa olmalıdır. Sofadan ana caddeye bakan cumbalı odaya geçiş vardır. Cumbalı odanın sofaya bakan duvarında bir giyotin pencere ve kepenk izleri bulunur. Bu izler kapatılmış mekânın geçmişte açık sofa olarak kullanıldığı fikrini destekler. Kapatılmış açık sofanın zemini muşamba; tavanı ise kontrplak kaplamadır. Mekâna zaman içinde bir de muhdes oda eklendiği görülür.

Sofadan erişilen ve caddeye bakan cumbalı odanın üç penceresi vardır. Zemin ve tavan kaplaması ahşap olan odada bir dolap bulunur (Şekil 7).

Cepheler

İki ayrı mülkiyette olan Tümerdirim Evi'ne ana giriş doğu cephesindendir. Dükkânlara denk gelen zemin kat halen kullanımda olduğu için nispeten bakımlıdır. Üst katlar ise bakıma muhtaç durumdadır (Şekil 8).

Giriş cephesinde A ve B bölümlerinin pencere tipleri aynı değildir. A kısmında yer alan pencere boyutları özgündür. Bu pencerelerin, cumba altı silmelerinin ve cephede mevcut olan ahşap pencere kapaklarının özgünlüğünü koruduğu görülmektedir. Pervazlarda yer alan bazı detaylar zamanla yok olmuşlardır. Ayrıca A ve B bölümlerinin cumba altının şekillenişi farklıdır. B kısmındaki barok etkili cumba altı detayı özgün çözüm olmalıdır. A kısmında bu detay zaman içinde yok olmuştur.

Bitişikte yer alan yapının üst katından yapının güneydoğu cephesi kısmen görülmektedir. Cephede sıva bozulmaları ve şişmeleri bulunmaktadır. Sıvasız yüzeylerden tuğla malzeme görülmektedir. Pencere pervazları çürümüştür (Şekil 9).

A bölümünün avluya bakan cephesi çok hasarlı durumdadır. Kısmen sağlam kalan bir tepe penceresi ve dökülmüş sıvanın ardından ortaya çıkmış bağdadi çıtalar görülmektedir. A bölümüne ek yapılan yapının avlu cephesinde tuğla ile doldurulmuş yüzeyler bulunur. Bu duvar günümüzde oldukça bozulmuştur. Mevcut ahşap taşıyıcılarda yıpranmalar göze çarpar.

B olarak belirtilen bölümün avlu cephesinde ise sıva bozulmaları vardır. Bu bölüme üst katta sonradan eklenen odanın tuğla cephesi sıvasızdır ve geleneksel yapı ile tezat oluşturmaktadır.

Müştemilat yapısının cephesi avluyu ikiye bölen duvara bitişik olduğundan yeterince algılanmamaktadır. Terk edilmişlikten doğan strüktürel sorunları mevcuttur.

Şekil 8: Rölöve boyuna kesit.

Şekil 9: Rölöve ön cephe çizimi.

A.3 Yapım Sistemi ve Malzeme Özellikleri

Tümerdirim Evi'nin taşıyıcı sisteminde zemin kat tuğla yığma, üst katlar ise ahşap karkastır. Strüktür dışında, ayrıca merdivenlerde, tavan ve döşeme kaplamalarında, çatı strüktüründe ve doğramalarda ahşap malzeme kullanılmıştır. Ahşap malzemede yatay ve düşeyden sapmalar, çürüme vd. koruma sorunları gözlemlenmektedir.

Muhdes ekler için delikli tuğla kullanılmıştır.

Ahşap çatı alaturka kiremit kaplıdır. Kısmen yenilendiği düşünülen çatıda bazı yanlış müdahaleler ve malzeme eksilmeleri göze çarpar. Bahçede yer alan ve ikiye bölünmüş bulunan müştemilatının çatısı çökmüştür ve bu kısmına sonradan eklenen binanın çatısında da bozulmalar bulunur, deforme olan yerler yer yer trapez saç levha ile bütünlenmiştir.

Yapılarda kullanılan sıvaların çoğu kireç esaslı harçlardan yapılmıştır. Yer yer çimento esaslı tamirler gözükmektedir.

B. RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

Yapı için iki ayrı dönem restitüsyonu çalışılmıştır.

1. Dönem Restitüsyonu:

Yapı, tek aile için inşa edilmiş ve bir bütün olarak çalışmaktadır. Cumhuriyet Caddesi'ndeki bitişik nizam yapıların düzenini devam ettirmektedir. Bu dönem restitüsyonunda giriş holünde iki oda ve bir açık sofa önerilmiştir. Sofada üst kata erişimi sağlayan, bugün de kısmen mevcut olan, çift kollu ahşap bir merdiven ve avluda bir hela bulunmaktadır.

Yapının avlusu olarak da nitelendirilebilecek arka bahçesinde mevcut izlerden de takip edilebileceği üzere, bir mutfak; mutfak içinde bir ocak ve avlu duvarına eklenmiş dolap, raf gibi basit elemanlar yer almaktadır.

Birinci kat planı irdelendiğinde, bir diğer açık sofa karşımıza çıkar. Zeminden ahşap merdivenle ulaşılan 1. katta sofaya açılan ve ön cepheye bakan iki oda yer almaktadır. Cumbalı odaların dış sofaya bakan kepenkli birer ahşap penceresi bulunmaktadır. Odaların ön cepheye bakan, bugün de izi mevcut olan üçer adet giyotin penceresi olmalıdır. Bu kattaki sofanın bahçeye bakan cephesinde beş adet ahşap dikme olduğu düşünülmüştür.

Tüm odaların döşemeleri ve tavanları için ahşap kaplama ve ahşap çıtalı tavan önerilmiştir.

Avlu, bir bütün olarak tek ailenin kullanımında olmalıdır. Çift sıra harman tuğlasından örülmüş avlu duvarları alaturka kiremitten bir harpuşta ile örtülü olmalıdır. Avluda yer alan ve zemini sıkıştırılmış toprak olması muhtemel mutfağın tavanı ahşap çıtalıdır.

2. Dönem Restitüsyonu:

Öneri, yapının miras yoluyla iki kuzenin mülkiyetine geçerek ortadan ikiye bölünmesinden sonraki dönem için çalışılmıştır. Mevcut duruma yakın bir öneridir; yapı iki ayrı ailenin kullanımındadır (Şekil 10).

1. Dönem restitüsyonunda dükkânların olmadığı; 2. dönemde ise dükkânların mevcut olduğu kabul edilmiştir (Şekil 10). Yapıya bugün de olduğu gibi iki ayrı kapıdan girilmektedir; avlu ikiye bölünmüş durumdadır. Üst katlar ise iki ayrı konut olarak kullanılmaktadır (Şekil 11).

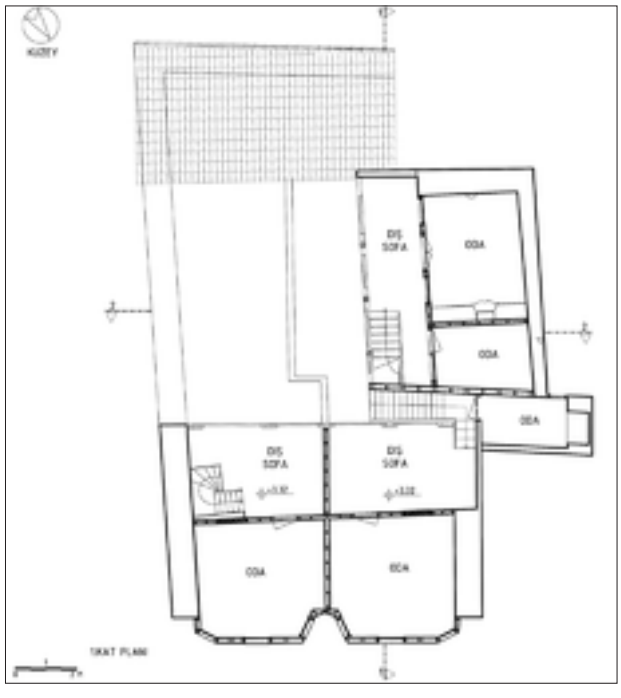
Sokak cephesinden erişim sağlanan dükkânın içerisinde bulunan kapıdan yan parsel sınırına taşmış bir odaya ulaşılmaktadır. Dükkânın zemini ahşap döşeme, tavanı çıtalı ahşap kaplamadır; pencere ve kapıları ahşaptır. Giriş kapısının sağında üst kata erişimi sağlanan ahşap bir merdiven bulunmaktadır. Avludaki havuz ve müştemilat (mutfak) ikiye bölünmüştür. Müştemilatın içinde bir ocak bulunur.

A bölümünde ahşap merdiven ile 1. kattaki sofaya çıkılır. Sofadan bugün de mevcut olan cumbalı odaya erişim sağlanır. Sofanın ve odanın zemini ahşap kaplama, tavanı pasalı ahşap kaplamadır. Sokağa bakan odanın mevcuttakinin benzeri pencereleri vardır.

A bölümünün avlusunda inşa edilmiş ek yapıya bir basamakla ulaşılan bir açık sofadan girilmektedir. Sofanın tavanında ahşap kirişleme görülür. Bu katta iki adet dolabı, ocağı ve ikonalığı olan bir oda ile dolap boşluğunda gusülhanesi bulunan bir diğer oda yer alır. Ahşap merdiven ile erişilen 1. katta dolabı ve ikonalığı olan bir oda ve yanında bir başka küçük oda yer alır.

Şekil 10: İkinci dönem restitüsyonu zemin kat planı.

Şekil 11: İkinci dönem restitüsyonu 1. kat planı.

B bölümünün giriş holü avluya açılmakta ve sol duvarında üst kata erişimi sağlayan bir merdiven bulunmaktadır. Merdiven duvarına bitişik bir hela ve avluda çamaşırlık, havuz, ocak gibi elemanlar vardır. Ancak avlu ortadan ikiye bölünerek kullanılmaktadır.

B kısmının 1. katında açık bir sofa bulunur. Avluya bakan cephede sofanın ahşap dikmeleri ve korkulukları dikkati çeker. Sofadan öndeki cumbalı odaya geçilir. Bu bölümün sokak cephesinde üç adet giyotin pencere mevcuttur. Cumbalı odanın zemini ahşap döşeme, tavanı çıtalı ahşap kaplamadır.

Her iki dönemde de çatı kaplamasının alaturka kiremit olduğu düşünülmektedir. Yapım sistemi kâgir bir zemin kat üstüne ahşap karkas sistemdir. Duvarlar bağdadi sıvalıdır (Şekil 12-13).

Şekil 12: İkinci dönem restitüsyonu enine ve boyuna kesit.

Şekil 13: İkinci dönem restitüsyonu giriş cephesi.

C. RESTORASYON ÖNERİSİ

Günümüzde sadece zemin kattaki dükkânlarının kullanılmakta olup üst kat ve avludaki yapıların terk edilmiş durumda olduğu Tümerdirim Evi'nin restorasyon önerisinde yapının gelecekte de iki ayrı aileye hizmet edecek birer konut olarak kullanılacağı düşünülmüştür (Şekil 14).

Verilen ana karar, yapının kapsamlı onarıma ihtiyaç duyduğu; bu kapsamlı onarım çerçevesinde tüm muhdes eklerinden arındırılması gerektiğidir. Ayrıca, yapıya dönem eki olarak eklenen ve 2. Dönem Restitüsyonunda belirtilen eklerinin sağlamlaştırılması ve özgün özellikleri korunarak konut olarak yeniden işlevlendirilmesi kararı alınmıştır. UNESCO ve ICOMOS'un koruma tüzüklerine de dayanılarak mevcut mekânlarda

Şekil 14: Restorasyon kat planları.

sağlıklaştırma yapılmalıdır. Yapılacak çalışmalar, koruma ilkeleri doğrultusunda ve minimum müdahale anlayışıyla gerçekleştirmelidir (UNESCO, 1972; ICOMOS, 1999). İhtiyaç gereği yapılan eklemeler geri dönüşümü olan elemanlar olmalıdır. Kullanılacak olan malzemenin özgün malzemeden farklı olduğu anlaşılacaktır. Kaldırılabilir, portatif, hafif ve esnek elemanlar tercih edilmelidir (ICOMOS, 1964).

Ana yapının ve eklerinin taşıyıcı sistem ve malzemelerinde bozulan veya eksilen kısımların özgün tasarıma uygun biçimde tamamlanacağına karar verilmiştir. Yapı ve ekleriyle ilgili restorasyondaki tüm müdahaleler, malzemenin, tasarımın ve işçiliğin özgünlüğünü göz önünde tutarak gerçekleştirilecektir. Mümkün olduğunca yeni kullanılacak malzemelerin özgün malzemeyle eşdeğer olmasına dikkat edilecek, özgün tasarım özellikleri korunmaya çalışılacaktır. Yeni tasarım gerektiren noktalarda çağdaş eklerin kullanılabileceği göz önünde tutulacaktır. Örneğin, ıslak hacimlerin tesisatı veya ısıtma gibi konut içinde konfor koşullarını arttırmayı sağlayacak gerekli düzenlemeler çağdaş çözümlerle hayata geçirilecektir (Şekil 15-16).

Uygulamada izlenecek müdahale adımları şu şekilde özetlenebilir:

Öncelikle tüm mevcut sıvalar raspa edilecek ve sonradan eklenen duvarlar ayıklanacaktır. Yapıya yük olan tüm şap döşeme kaplamaları kaldırılacaktır.

Taşıyıcı sistemde gerekli görülen tüm ahşap elemanlar nem ve mantara karşı emprenye edilecek; taşıyıcı duvarlardaki düşeyden sapmalar giderilecektir.

Şekil 15: Restorasyon enine ve boyuna kesit önerisi.

Şekil 16: Ön cephe için restorasyon önerisi.

Mevcut zemin kaplaması koruyucu sürülerek, ahşap cila uygulaması yapılarak korunacaktır.

Yapının tüm sıvaları yenilecektir. Bağdadi sıvalı duvarlara kireç badana uygulanacak ve geleneksel yapım sistemleriyle uyumlu boya seçilerek istenen renkte boyanacaktır.

Tüm doğramalar gözden geçirilecek, eksik parçaları aslına uygun olarak yeniden üretilerek bütünlenecektir. Ahşap kepenklerde kısmi onarımlar yapılacaktır. B bölümünün yok olmuş kepenkleri, A bölümündeki kepenklere uygun olarak yeniden üretilip yerine uygulanacaktır. Uygulamada çam kerestesi kullanılacaktır.

Merdivenlerden B bölümündeki merdiven korunacak, geçmiş dönem eki olan eklentileri kaldırılarak korkuluğu yenilenecektir. A bölümünde üst kata bağlantı için restitüsyonda önerilen ahşap merdiven yeniden üretilip yerine uygulanacaktır.

Bozulmalara bağlı olarak yenilenecek olan mimari elemanlar, özgün detay ve ölçülerinde hazırlanacaktır. Sağlam bölümleri korunacak; korunan elemanlar temizlenecek, emprenye edilecek ve üzerine projesine uygun ahşap cila/boya sürülecektir.

Tavan kaplamaları ve ahşap korkuluklara vernik sürülecektir. Döşeme kaplamalarına darbelere dayanımlı ahşap cilası sürülecektir. Bu ahşap ögelerde gereken noktalarda yenileme müdahalesine başvurulacaktır.

Mevcut ikonalıklar raspa edilerek, raspa verileri ışığında boyanarak korunacaktır. Mevcut konumunda olan ocak, onarımı yapılarak ve eksik kısımlarında bütünlenerek korunacaktır.

Çatı örtüsü ve konstrüksiyonu kaldırılacak; restitüsyonda önerilen çatı detaylarına uygun bir uygulama gerçekleştirilecektir. Çatıda mevcut sağlam elemanlar temizlenip bakımları yapıldıktan sonra yeniden kullanılacaktır. Alaturka kiremitler yenilenecek; çinko dere ve oluklar özgün detay tasarımına uygun şekilde yeniden üretilecektir. Çatı elemanları için meşe kerestesi kullanılacaktır.

Müştemilat yapısı çok haraptır. Özgün detaylarına uygun olarak yeniden yapılacaktır. Bu müdahale sırasında müştemilat iki evin kullanımına uygun olarak ortadan bölünerek tasarlanacak ve iki ayrı eve hizmet edecek bir misafir evi gibi çalışacaktır.

Avluda geçmiş dönem eki olan tuğla ocak ve muhdes betonarme basamaklar kaldırılacaktır. Bölücü duvar harman tuğla ile yeniden örülecektir. Avlu döşemesi kullanıcıların tercihi doğrultusunda kısmen doğal taş olarak yenilecek, toprak ve ekilecek alan ayrılacaktır.

KAYNAKÇA

Adalı, B. (2013). *Havran Kentsel Sit Alanı ve Dumlupınar Caddesi Koruma Önerisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Binan, D., Yüce Aşkun, İ. ve Çobancaoğlu, T. (Ed.). (2014). *Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları: 787. ISBN: 978-975-6264-89-8

Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu. (1995). *Tescil kararı* (Karar tarihi: 23 Mayıs 1995, Karar no: 4353). Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, Kurul dosyası. (Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, 1995)

ICOMOS. (1999). *Ahşap tarihi yapıların korunması için ilkeler*. https://www.icomos.org/en/charters-and-texts

UNESCO. (1972). *Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage*. https://whc.unesco.org/en/conventiontext

Venedik Tüzüğü (1964). *Uluslararası anıtlar ve sitler için koruma ve restorasyon tüzüğü.*

69 ADA
20 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

HAVRAN'DA GELENEKSEL BİR EV: 69 ADA 20 PARSEL

Sinem Kökçü[1] – Tigin Töre[2]

GİRİŞ

Bu çalışma, Balıkesir ilinin Havran ilçesine bağlı Mescid Mahallesi, 228. Sokak, No: 2 adresinde, 69 ada 20 parselde yer alan tescilli geleneksel bir konutun mimari özelliklerini belgelemek ve korunmasına yönelik öneriler geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır. Mülkiyeti özel şahsa ait olan bu yapı, günümüzde kullanılmamakta ve terk edilmiş durumdadır (Şekil 1).

İki katlı olarak inşa edilen yapının zemin katı taş ve harçla örülmüş kâgir sistemde, üst katı ise geleneksel ahşap karkas yapı tekniğiyle oluşturulmuştur. Yapının bahçesinde, 1950'li yıllarda inşa edildiği anlaşılan, dönemin mimari özelliklerini yansıtan iki katlı bir tuğla ek bina yer almaktadır. Ana yapının girişi, doğrudan avluya açılmaktadır. Bu avluda, günümüze kadar ulaşabilmiş özgün bir tandır ve ocak bulunmaktadır. Ancak yapı, uzun süredir kullanılmadığı için hem ana yapı hem de ek yapılar çeşitli yapısal hasarlara maruz kalmıştır. Ayrıca, zaman içinde kullanıcılar tarafından yapılan birçok müdahale sonucu yapıya çeşitli eklentiler (muhdes yapılar) ilave edilmiştir. Bu müdahaleler, yapının özgün mimari karakterini kısmen değiştirmiştir.

Şekil 1: Yapı ön cephe.

1 Y. Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı.
E-posta: ssinemkokcu48@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7758-9026

2 Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü.
E-posta: tigin.tore@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8703-7345

Atıf: Kökcü, S. & Töre, T. (2026). Havran'da Geleneksel Bir Ev: 69 Ada 20 Parsel. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), *Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası* (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 187-202. Ege Yayınları, İstanbul.

A. RÖLÖVE

A.1 Konum

İncelenen yapı, Balıkesir İli Havran İlçesi'nin Mescid Mahallesi'nde, 228. Sokak üzerinde, 2 numaralı parselde yer almaktadır. Yapıya doğrudan 228. Sokak üzerinden ulaşılmaktadır. Bu konum, yapının mahalle dokusu içerisindeki yerini ve çevresiyle kurduğu ilişkiyi anlamak açısından önemlidir. Çevresinde de dokuyu oluşturan tescilli diğer yapılar ve tarihi dokuya aykırı olarak yükselmiş çok katlı yeni yapılar mevcuttur.

A.2 Plan ve Cephe Özellikleri

Zemin Kat Planı (Şekil 2)

Z01 – Avlu:

Yapının özgün planında giriş, taş döşemeli bir avlu üzerinden sağlanmaktadır. Zamanla, kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda bu avlunun bir kısmı kapatılarak çeşitli küçük eklentiler (muhdes yapılar) oluşturulmuştur. Özgün taş döşeme bazı alanlarda betonla kaplanmış, bu da yapının tarihî dokusuna zarar vermiştir. Avlunun tavanı tamamen yok olmuştur. Günümüzde bu alanda bir oda, sonradan eklenmiş bir tuvalet ve banyo ile üst kata çıkan yine muhdes bir merdiven yer almaktadır.

Z02 – Oda:

Avludan girilen bu odada geleneksel bir gusülhane (yıkanma alanı) bulunmaktadır. Tavan ve döşeme özgün malzemeleriyle korunmuştur. Merdivenin bulunduğu duvarda, zamanla kapatılmış bir pencere izine rastlanmaktadır. Oda, cepheye bakan iki pencere ile avluya bakan bir özgün pencereye sahiptir. Döşeme ve tavan malzemesi ahşaptır.

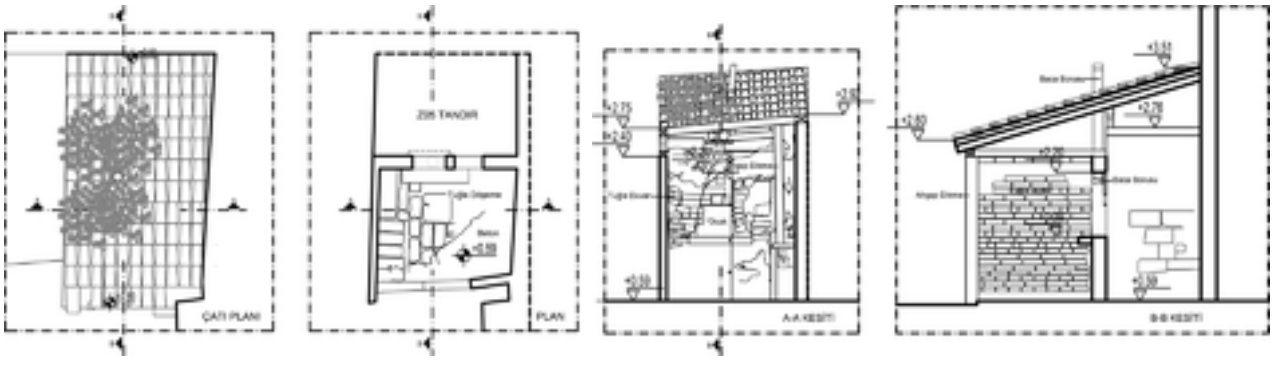
Şekil 2: İç mekân görünümleri.

Şekil 3: İç mekân görünümleri.

Z03 ve Z04 – Odalar:
Bu iki mekân, 1950'li yıllarda yapıya eklenen tuğla binada yer almaktadır (Şekil 3). Önceden ahır olarak kullanıldıkları bilinmektedir. Her iki odanın da avluya açılan girişleri vardır. Duvarları tuğladan örülmüş, döşeme ve tavanları ise oldukça kötü durumdadır. Tavanlar, üst katın döşemesi olarak işlev görmektedir. Özellikle Z04 numaralı odanın taşıyıcı sistemi ve temeli ciddi hasar görmüştür.

Z05 – Tandır:
Avluda yer alan bu tandır, yapının inşa edildiği döneme ait özgün bir unsurdur. Duvarları tuğla, döşemesi taş malzemedendir. Ancak bazı bölümlerinde beton izlerine rastlanmaktadır. Tek yöne eğimli bir çatıya sahip olan tandır, alaturka kiremitlerle kaplanmıştır (Şekil 4-5).

Şekil 4: Tandır, plan, kesit, görünüş.

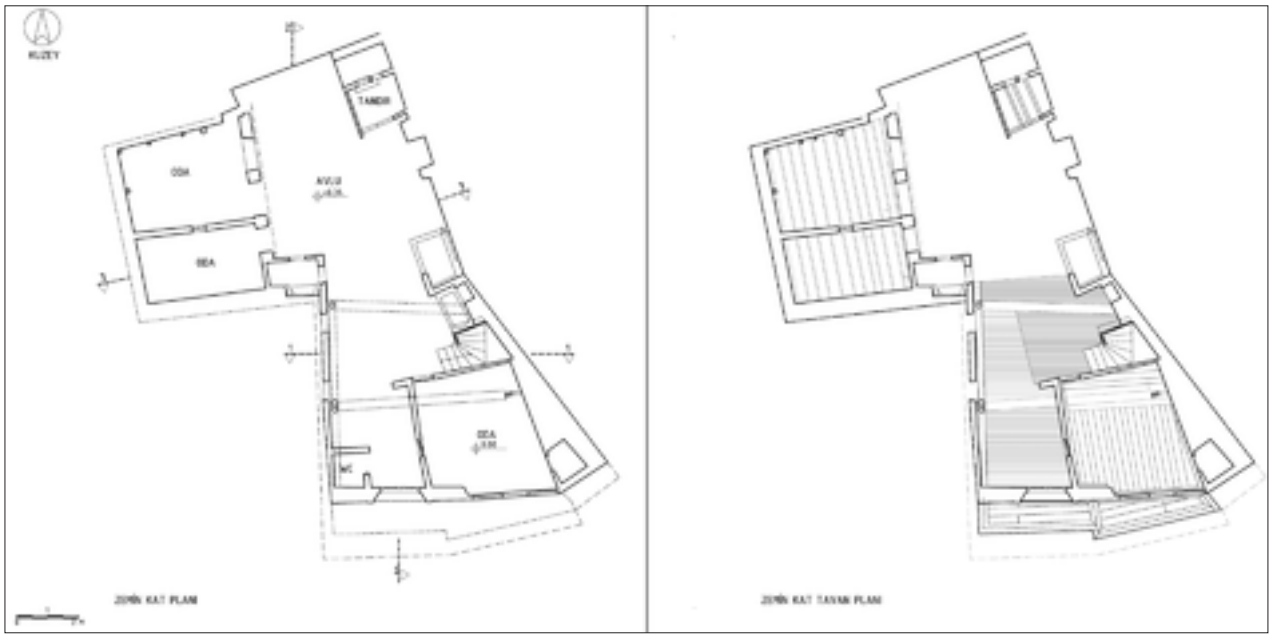

Şekil 5: Tandır, görünüş.

Tuvalet:
Girişin hemen yanında konumlanan bu tuvalet, sonradan eklenmiş bir yapıdır. Döşemesi seramik kaplıdır ve yapının özgün planına ait değildir.

Zemin katta, giriş kapısı ve Z02 odasına ait olmak üzere iki adet ahşap kapı bulunmaktadır. Giriş kapısı büyük ölçüde özgünlüğünü korurken, Z02 odasının kapısı sonradan yapılmış bir ahşap kapıdır. Zemin katta birçok müdahale izine rastlanmaktadır. Avlunun bir kısmı kapatılarak yeni mekânlar oluşturulmuş, taş döşemelerin üzerine beton dökülmüş ve tavan tamamen özgünlüğünü yitirmiştir.

Bu bölümde aktarılan mekânsal özellikler ve alanda yapılan ölçümler doğrultusunda, yapıya ait plan çizimleri Şekil 6'da sunulmuştur.

Şekil 6: Rölöve zemin kat döşeme ve tavan planı.

Birinci Kat Planı (Şekil 7 a ve b)

101 – Oda:

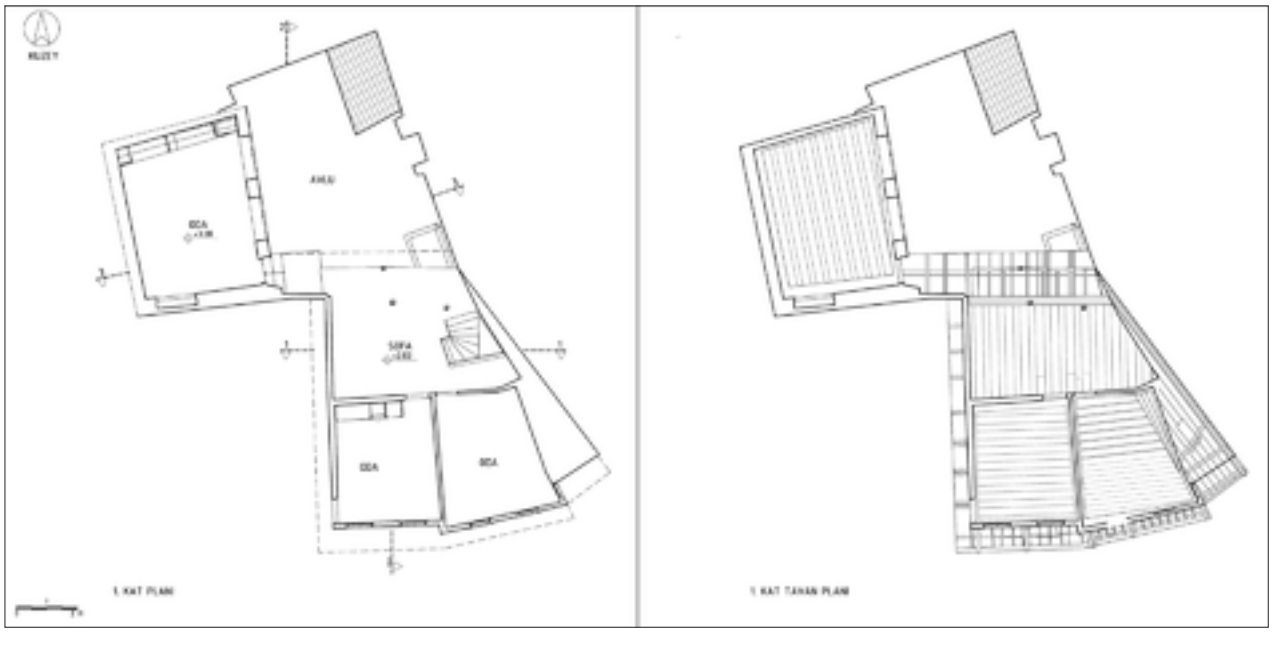
Bu odaya, birinci katta yer alan açık sofadan girilmektedir. Ön cepheye bakan iki, yan cepheye bakan bir adet ahşap pencere bulunmaktadır. Pencereler ahşap kepenkli olup, günümüzde kullanılamaz durumdadır. Odada özgün bir ahşap dolap yer almakta, döşeme ve tavan malzemesi olarak ahşap tercih edilmiştir.

102 – Oda:

Bu oda da açık sofadan ulaşılmaktadır. Ön cephede iki, yan cephede bir pencere yer almaktadır. Oda içinde, daha önce farklı bir işlevi olan bir mekâna ait döşeme, duvar ve tavan izleri gözlemlenmektedir. Döşeme ve tavan malzemesi ahşaptır.

103 – Sofa:

Birinci katta yer alan açık sofa, iki odaya ve tuğla ek binaya geçişi sağlamaktadır. Arka bahçeye bakan bu mekânın döşeme ve tavanı ahşaptır.

Şekil 7: Rölöve 1. kat döşeme ve tavan planı.

104 – Oda:
Ek binanın üst katında yer alan bu oda, sonradan yapılan bir geçişle sofaya bağlanmıştır. Arka bahçeye bakan iki penceresi vardır. İç mekânda zamanla formunu yitirmiş bir dolap ve gömme dolap yer almaktadır.

Tavan ve döşeme malzemesi ahşaptır. Ancak zamanla bazı döşeme tahtaları çürümüş, tavanın bazı bölümleri de zarar görmüştür. Birinci katta yer alan ahşap pencereler oldukça kötü durumdadır. Sofa döşemesinde çeşitli müdahaleler gözlemlenmiş, tavan ve duvarlarda deformasyonlar meydana gelmiştir.

Yapının zemin katında üç adet, birinci katında ise altı adet pencere bulunmaktadır. Ayrıca, ek binada da iki pencere yer almaktadır. Tüm pencereler ahşap malzemeden yapılmıştır. Ana binanın birinci katında yer alan pencereler, zaman içerisinde çeşitli çevresel etkenler ve bakım eksiklikleri nedeniyle ciddi hasar görmüş; bu nedenle günümüzde işlevlerini yitirmiş durumdadırlar.

Yapıda bulunan merdiven, özgün yapıya sonradan eklenmiş bir unsurdur ve bu nedenle mimari bütünlük açısından özgünlük taşımamaktadır. Merdivenin malzemesi ahşaptır. Birinci katta yer alan sofadan ek binaya geçişi sağlayan üç basamaklı bir merdiven daha bulunmaktadır. Bu merdiven beton malzemeden yapılmış olup, yine sonradan eklenmiş (muhdes) bir yapı elemanıdır.

Cephe Özellikleri

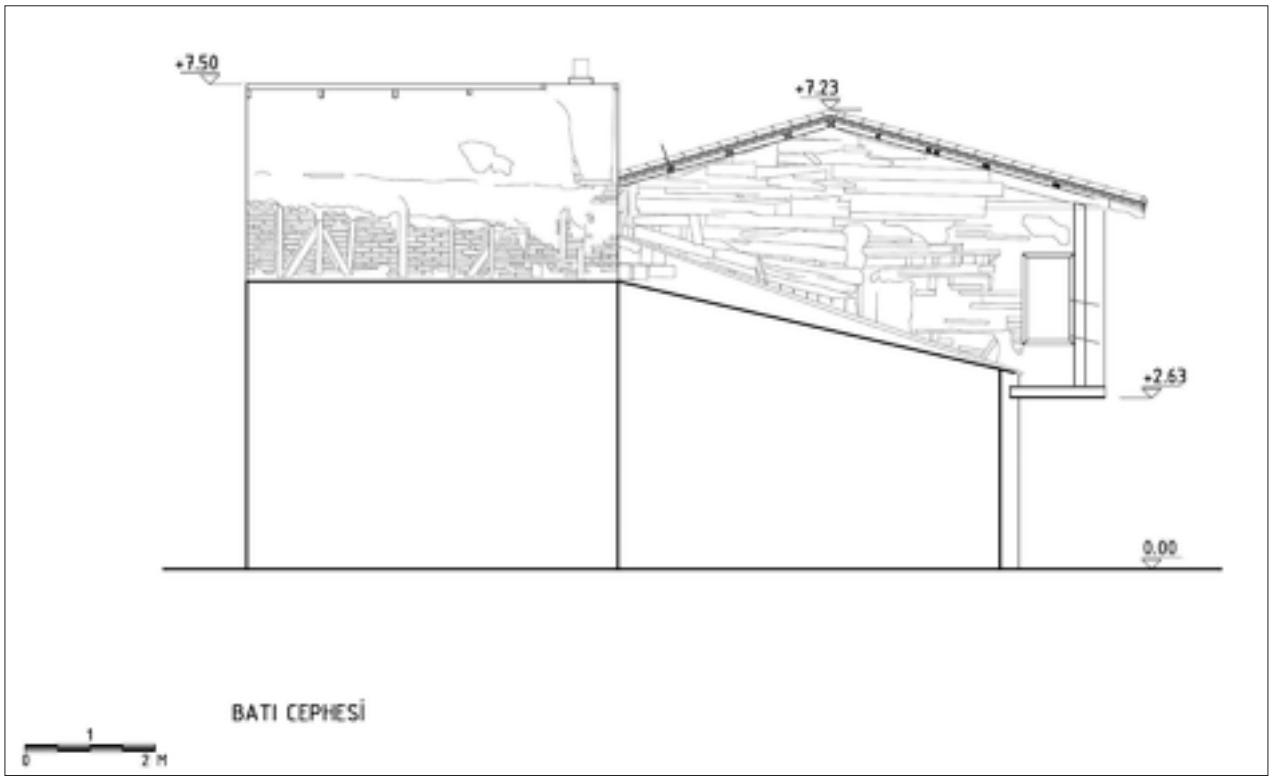
Yapının Mescid Mahallesi 228. Sokağa bakan cephesi iki katlıdır. Alt katı taş ve harçla örülmüş kâgir sistemde, üst katı ise ahşap karkas yapıdadır. Zemin katta, avluya açılan özgün bir giriş kapısı ve iki adet ahşap pencere yer almaktadır. Cephede, üçgen forma yakın bir çıkma (cumba) dikkat çekmektedir. Cumbanın bir yüzeyi diğerinden daha önde konumlanmıştır. Alt kısmı özgün ve ahşap malzemedendir. Birinci katta, iki odaya ait dört adet ahşap pencere bulunmaktadır. Ancak bu pencereler zamanla oldukça yıpranmış ve kullanılamaz hale gelmiştir. Ayrıca, binanın saçak kısmı formunu yitirmiş ve eğilmeler meydana gelmiştir (Şekil 8-9).

Yapının arka cephesi, arka bahçeye bakmakta olup, burada açık bir sofa yer almaktadır. Bu cephede zamanla birçok muhdes yapı eklenmiştir. Ek binanın cephesi tuğladan inşa edilmiştir ve özgünlüğünü korumaktadır. Arka bahçeye bakan iki penceresi bulunmaktadır. Zemin katı, geçmişte ahır olarak kullanılmıştır. Ayrıca, komşu binaya ait olan ve tuğla kaplı cephede, sıvalı özgün bir ocak yer almaktadır.

Çatı örtüsü alaturka kiremitlerle kaplıdır. Ancak bazı bölümlerde özgün olmayan çatı kaplamaları da kullanılmıştır. Saçaklarda zamanla çürüme ve sarkma (sehim) gibi yapısal bozulmalar meydana gelmiştir. Yapının

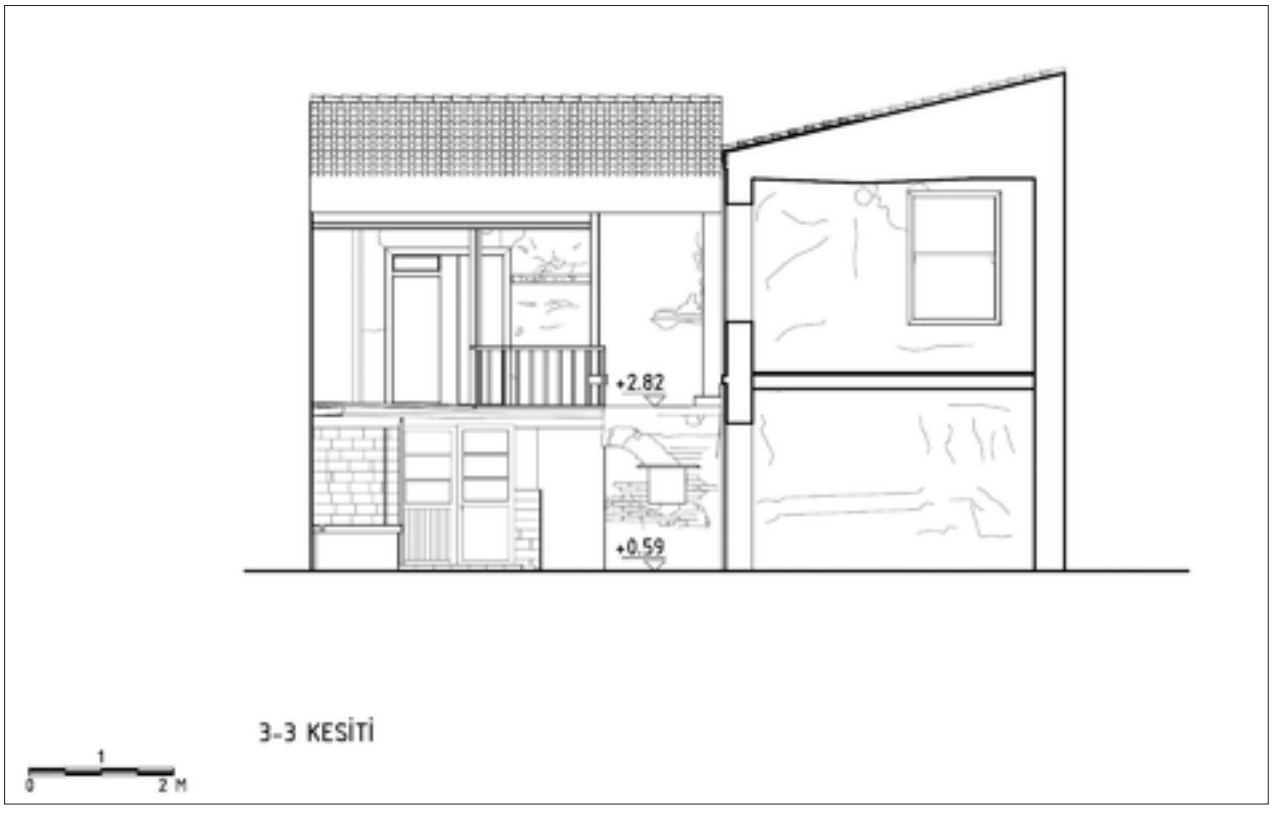

Şekil 8: Rölöve, ön cephe.

Şekil 9: Rölöve, yan cephe.

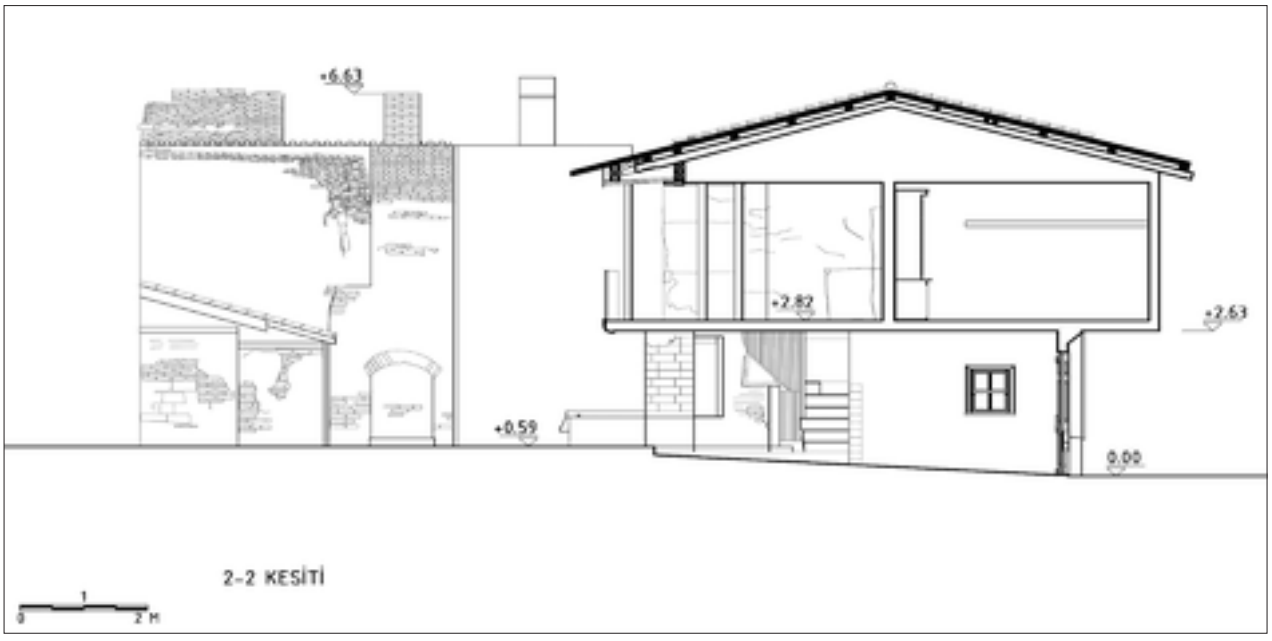
dış cephe sıvalarında bozulmalar gözlemlenmiş, taş duvarlarda ise yüzey kaybı, malzeme kopması ve yer değiştirmeler tespit edilmiştir. Ahşap pencere doğramalarında çürüme ve çevresel etkenlere bağlı olarak parçalanmalar meydana gelmiştir (Şekil 10).

Şekil 10: Rölöve, E-E kesiti-arka cephe.

A.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Yapının zemin katı, taş ve harçla örülmüş kâgir sistemde; birinci katı ise geleneksel ahşap karkas yapı tekniğiyle inşa edilmiştir (Şekil 11-12). Ek bina ise tamamen tuğladan yapılmıştır. Çatı örtüsü alaturka kiremitlerle kaplıdır. Ancak zamanla bazı bölümlerde özgün olmayan çatı kaplama malzemeleri kullanılmıştır. Çatı, iki yana eğimli kırma çatı formundadır.

Şekil 11: Rölöve A-A kesit.

Şekil 12: Rölöve B-B kesit.

B. RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

Bu bölümde, yapıdaki tarihsel ve fiziksel değişimler üç ayrı dönem üzerinden ele alınmıştır. Restitüsyon analizleri, mevcut yapıdan elde edilen izler, mimari detaylar ve mekânsal ilişkiler doğrultusunda değerlendirilmiş; her dönemdeki özgün ve sonradan eklenmiş yapı elemanları ayrıştırılarak yorumlanmıştır.

Yapının restitüsyonuna ilişkin değerlendirmeler, aşağıda belirtilen akademik kaynaklardan yararlanılarak hazırlanmıştır. Bu kaynaklar, Havran'daki geleneksel konutların yapım teknikleri, taşıyıcı sistem özellikleri ve koruma yaklaşımları hakkında kapsamlı bilgiler sunmaktadır (Binan vd., 2014; Adalı, 2013; Göktaş, 2020; Çobancaoğlu, 1998).

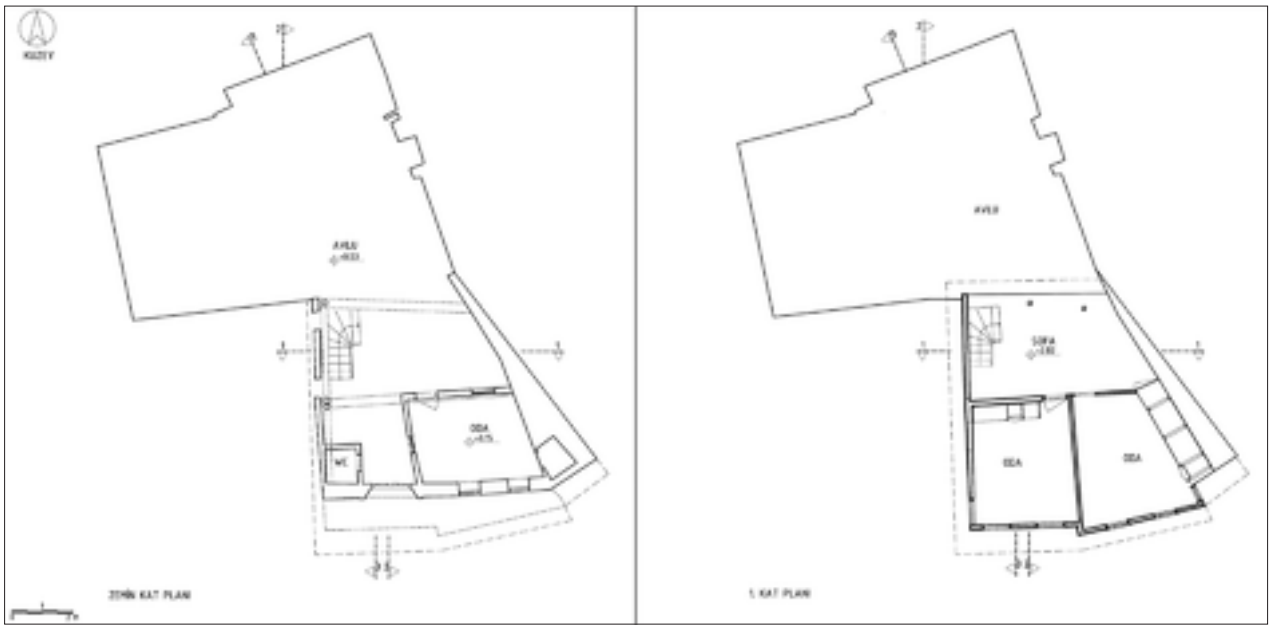
B.1 Birinci Dönem Restitüsyonu – 19. Yüzyıl Sonları

Bu dönemde yapı, henüz ek bina ve tandır gibi sonradan eklenmiş unsurları içermemektedir. Giriş, taş döşemeli bir avlu üzerinden sağlanmakta; avlunun bir yanında bir oda, diğer yanında ise bir tuvalet yer almaktadır.

Z02 numaralı odanın tavan planında görülen farklılıklar ve ortadan geçen kiriş ile duvar üzerindeki izler, bu mekânın zamanla genişletildiğini göstermektedir. Bu döneme ait restitüsyon önerisinde, oda eski boyutuna geri getirilmiştir. Ayrıca, ön cepheye bakan duvarda gözlemlenen farklılaşmalar, bu duvarın zaman içinde deprem gibi doğal bir etkiyle zarar görmüş olabileceğini düşündürmektedir (Şekil 13).

Şekil 13: a) Restitüsyon, birinci dönem güvenilirlik paftası **b)** Giyotin pencere izi.

Şekil 14: Birinci dönem restitüsyon zemin ve birinci kat planları.

Z01 numaralı avluda yer alan merdivenin mevcut hali özgün değildir. Üst kat döşemesinde yer alan izler, merdivenin konumunun zamanla değiştirildiğini göstermektedir. Bu değişimin, 1950'li yıllarda yapılan tuğla ek binanın inşasıyla birlikte gerçekleştiği düşünülmektedir (Şekil 14).

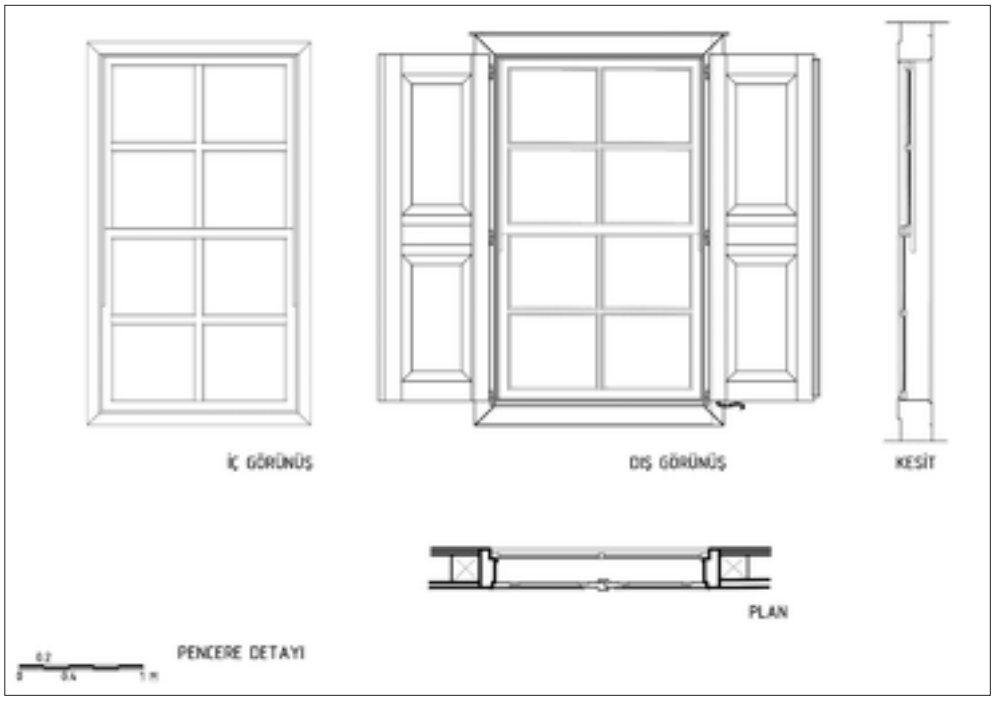
1. Kat Planı;

Yapının birinci kat planı incelendiğinde, ortak kullanım alanı olan sofada duvar üzerinde belirgin izler gözlemlenmektedir. Bu izler, geçmişte burada bir dolap bulunduğuna işaret etmektedir. Benzer şekilde, 102 numaralı odanın döşeme ve tavanında da dolaba ait olduğu düşünülen izler mevcuttur. Bu bulgular, mekânın geçmişteki kullanım biçimlerine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

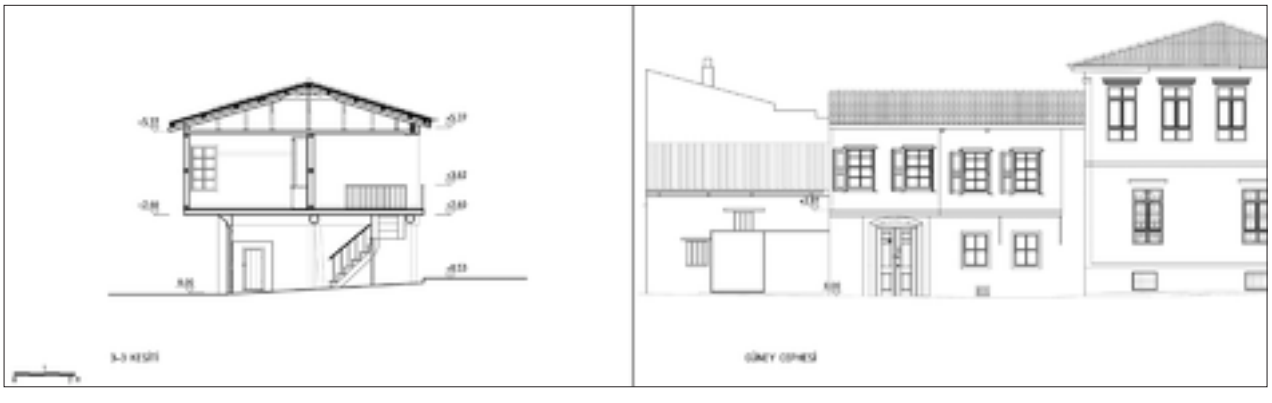
Sofa alanı, tüm ailenin ortak kullanımına açık olan gusülhaneye geçişi sağlamaktadır. Bu mekânsal ilişki, dönemin yaşam biçimini ve mahremiyet anlayışını yansıtmaktadır.

Restitüsyonun birinci dönemine ait değerlendirmelerde, 1950'li yıllarda yapıya eklenen tuğla bina kaldırılmıştır. Bu nedenle, ek binaya geçişi sağlamak amacıyla genişletilmiş olan sofa, özgün planına uygun biçimde geri çekilmiştir (Şekil 14).

Ayrıca, birinci katta yer alan pencerelerde mevcut durumda gözlemlenen izler, bu yapıdaki pencere sisteminin geçmişte giyotin tipi olduğunu ortaya koymaktadır (Şekil 15). Bu izler, pencere sisteminin hem teknik hem de estetik açıdan dönemin mimari karakterini yansıttığını göstermektedir (Şekil 16).

Şekil 15: Birinci dönem restitüsyon, giyotin pencere sistem detayı.

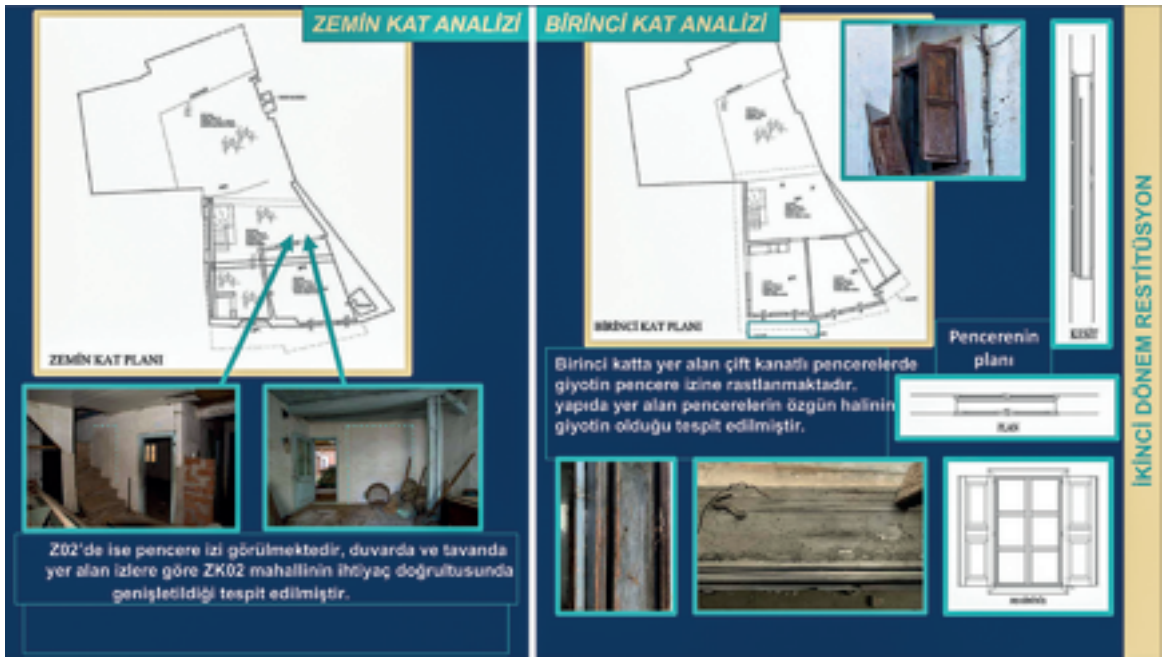
Şekil 16: Birinci dönem restitüsyon kesit ve ön cephe.

İkinci Dönem Restitüsyon – 19. yy Sonları ve 1950 Yılları Arası;

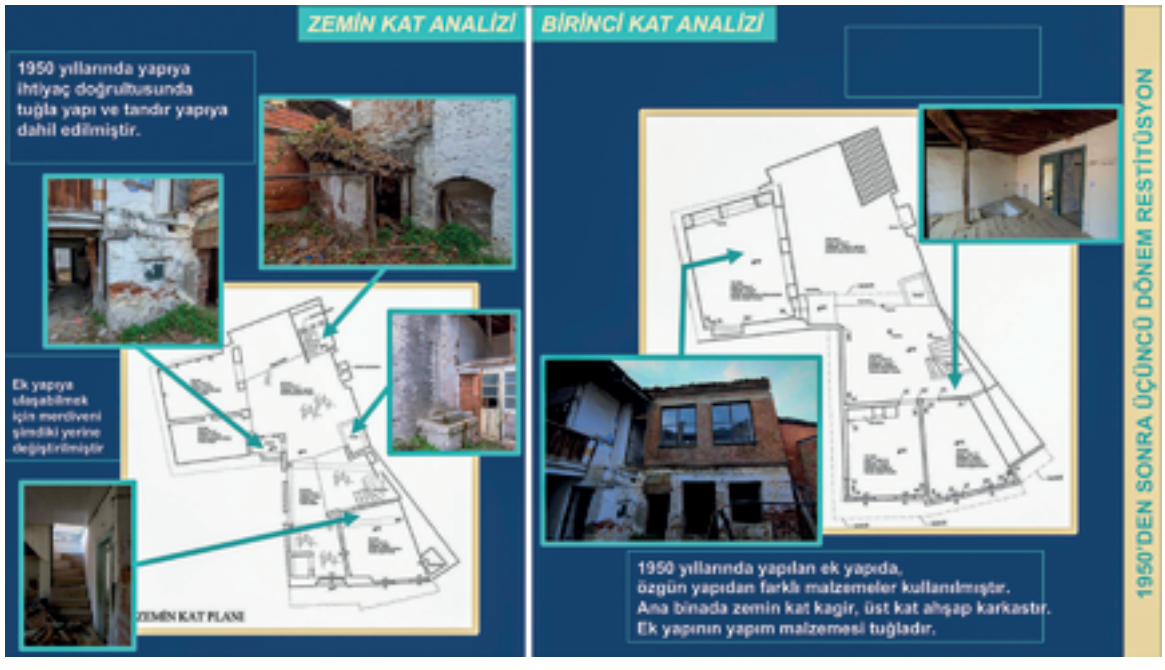
Bu dönem, birinci dönemle büyük ölçüde örtüşmektedir. Ancak Z02 numaralı odada pencere izlerinin bulunması, bu mekânın genişletildikten sonra yeni bir pencere açıldığını göstermektedir. Ek binanın yapıya eklenmesiyle birlikte merdivenin konumu değiştirilmiş ve bu pencere kapatılmıştır (Şekil 17).

Üçüncü Dönem Restitüsyon- 1950 Yılı;

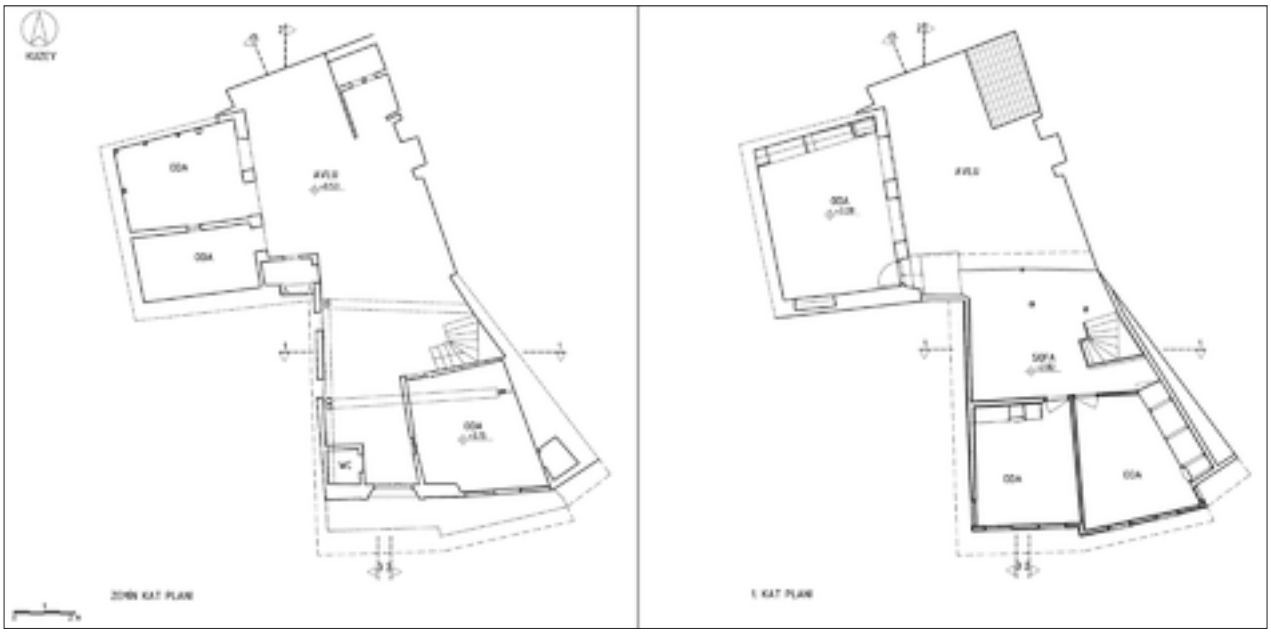
Bu dönemde yapı, 1950'li yıllarda eklenen tuğla bina ve tandır ile birlikte yeni bir mimari karakter kazanmıştır (Şekil 18). Ek binaya geçişi sağlamak amacıyla birinci kattaki sofa genişletilmiş, önceki dönemlerdeki plana göre merdivenin konumu yeniden düzenlenmiştir (Şekil 19). Bu değişiklikler sonucunda, ikinci dönem restitüsyonda yer alan Z02 numaralı odanın avluya bakan penceresi merdiven nedeniyle kapatılmıştır (Şekil 20-21).

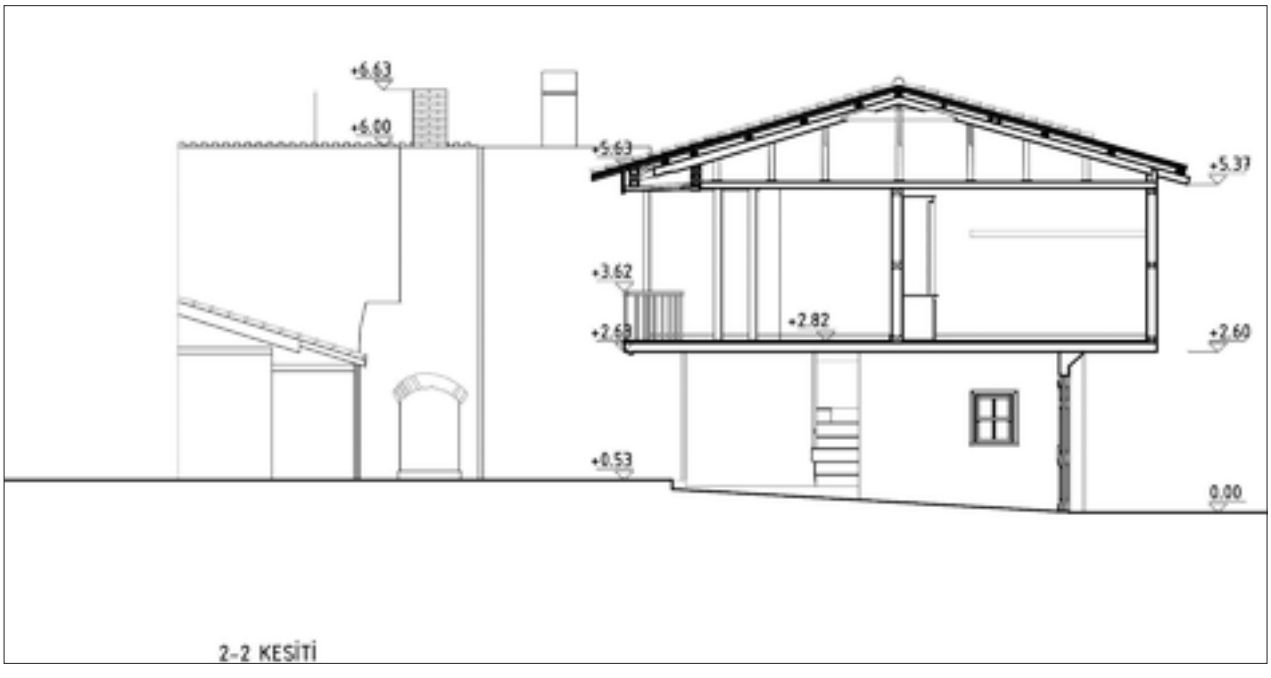

Şekil 17: Restitüsyon, ikinci dönem güvenilirlik paftası.

Şekil 18: Restitüsyon, 1950 ve sonrası, üçüncü dönem güvenilirlik paftası.

Şekil 19: Restitüsyon, 1950 ve sonrası, zemin kat ve birinci kat planı.

Şekil 20: Restitüsyon, 1950 ve sonrası, kesit.

Şekil 21: Restitüsyon, 1950 ve sonrası, kesit ve ön cephe.

C. RESTORASYON ÖNERİSİ

Bu bölümde, yapı için önerilen restorasyon müdahaleleri hem özgün mimari karakterin korunmasını hem de yapının yeniden işlevlendirilmesini hedeflemektedir. Müdahaleler, zemin ve birinci kat planları ile cephe düzenlemeleri üzerinden detaylandırılmıştır.

Zemin Kat Planı – Restorasyon Önerileri

Z01 – Avlu:
Avlunun taşlık yüzeyi, üzerine dökülen beton tabakadan arındırılarak özgün taş döşeme ortaya çıkarılacaktır. Yükseltilmiş döşeme kaldırılacak ve taşlık malzeme bütünlük içinde devam ettirilecektir. İç ve dış duvarlarda sıva temizliği yapılacak, ardından özgün sıva ile yeniden sıvanıp boyanacaktır. Duvarlardaki pencere açıklıkları, özgün malzemeye uygun şekilde örülerek kapatılacak ve sıva bütünlüğü sağlanacaktır. Sonradan eklenmiş ahşap merdiven kaldırılacak, yerine hem özgün malzemeye uygun hem de daha kullanışlı bir merdiven önerilecektir.

Z02 – Oda:
Zemin yüzeyi temizlenerek yeni işlevine uygun biçimde kaplanacaktır. Cepheye bakan duvar, özgün malzeme ile yeniden örülerek kalınlaştırılacak; pencereler ise özgün formuna ve malzemeye uygun olarak giyotin tipi yeniden imal edilecektir. İç ve dış duvarlar sıva temizliği sonrası özgün sıva ile kaplanıp boyanacaktır.

Z03 – Mutfak:
Ek binaya ait bu bölüm mutfak olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Mevcut zemin temizlenerek seramik kaplama uygulanacaktır. Ahşap tavan kaplaması ve taşıyıcı sistemdeki çürümüş elemanlar yenilenecek; duvarlar özgün sıva ile restore edilecektir.

Z04 – Yemek Odası:
Ek binanın bu bölümü yemek odası olarak önerilmiştir. Zemin seramikle kaplanacak, tavan kaplaması ve taşıyıcı sistemdeki bozulmuş ahşaplar yenilenecektir. Duvarlar özgün sıva ile restore edilecek, kırılmış tuğlalar özgün malzemeye uygun biçimde onarılacaktır.

Z05 – Tandır:
Tandırın taş döşemesi temizlenecek, üzerine dökülen beton kaldırılacaktır. İç ve dış duvarlar özgün sıva ile restore edilecek, tandır gerekli bakım işlemleriyle yeniden kullanılabilir hale getirilecektir. Tavan ve çatı örtüsü yenilenecektir.

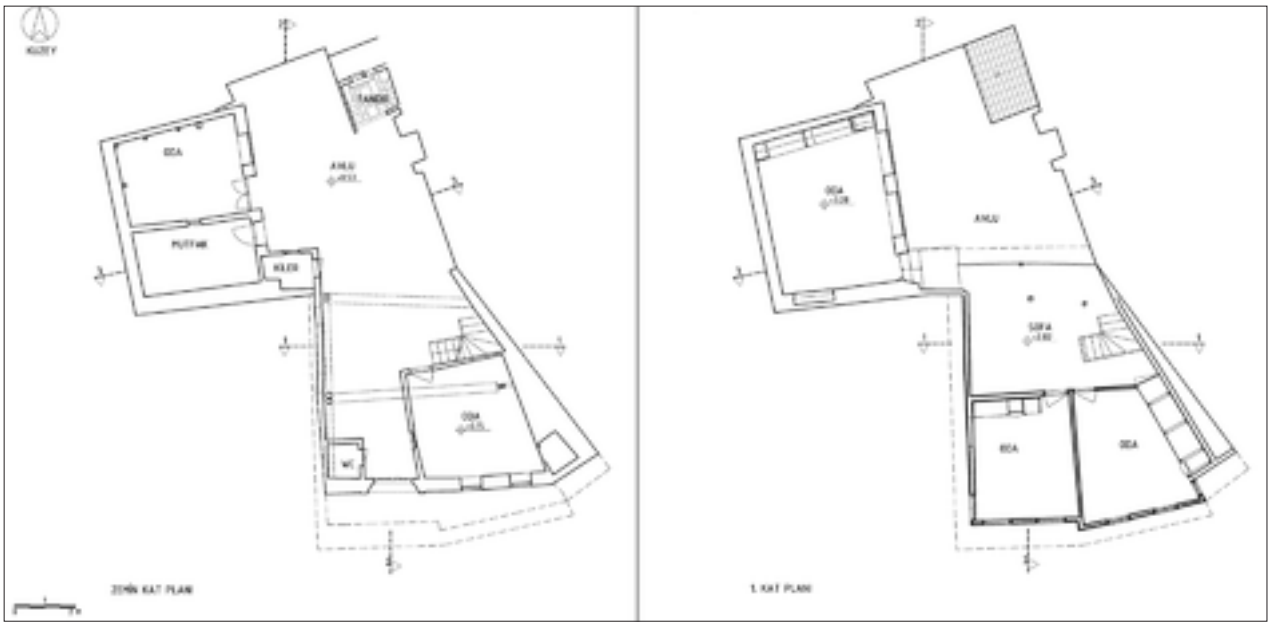
Ocak:
Avluda yer alan ocak, döşeme temizliği sonrası özgün sıva ile sıvanıp boyanacaktır. Ocak yeniden işlevsel hale getirilecektir.

Zemin kat için önerilen restorasyon müdahaleleri, Şekil 22'te sunulan çizimlerde görsel olarak detaylandırılmıştır (Şekil 22).

Birinci Kat Planı – Restorasyon Önerileri (Şekil 22)

101 – Oda:
Zemin kaplaması temizlenecek, hasarlı kısımlar yenilenecektir. Mekân içinde tespit edilemeyen izler için raspa uygulaması önerilmektedir. Duvarlar özgün sıva ile restore edilecek, giyotin pencere izlerine uygun yeni pencereler üretilecektir. Ahşap kapaklar özgün formuna uygun şekilde yenilenecek; bağdadi çıtalar sökülerek taşıyıcı sistem kontrol edilecek ve gerekli oranlarda yenileme yapılacaktır. Duvar içi ısı ve su yalıtımı sağlanacak, sıva ve boya işlemleri tamamlanacaktır.

102 – Oda:
Zemin ve tavan kaplamaları temizlenecek, hasarlı alanlar onarılacaktır. Giyotin pencere izlerine uygun yeni pencereler üretilecek, ahşap kapaklar özgün biçimde yenilenecektir. Bağdadi çıtalar sökülerek taşıyıcı sistem kontrol edilecek, gerekirse yenilenecektir. Duvar içi yalıtım sağlanacak, sıva ve boya işlemleri yapılacaktır. Ahşap tavana zımpara ve cila uygulanacak, böcek ve haşerelere karşı emprenye işlemi yapılacak, çatlaklar dolgu malzemeleriyle kapatılacaktır.

Şekil 22: Restorasyon zemin ve birinci kat planı.

103 – Sofa:
Sonradan eklenmiş ahşap döşeme kaldırılacak, restorasyon projesinde önerilen döşeme uygulanacaktır. Duvarlar özgün sıva ile restore edilecek. Muhdes merdiven kaldırılarak yerine özgün malzemeye uygun ve daha kullanışlı bir merdiven önerilecektir. Ahşap tavana zımpara ve cila uygulanacak, emprenye işlemi yapılacak, çatlaklar dolgu malzemeleriyle kapatılacaktır.

104 – Oda:
Zemin kaplaması temizlenecek, çürüyen kısımlar yenilenecektir. Duvarlar özgün sıva ile restore edilecek. Ahşap tavana zımpara ve cila uygulanacak, böcek ve haşerelere karşı koruma sağlanacak, çatlaklar dolgu malzemeleriyle kapatılacaktır.

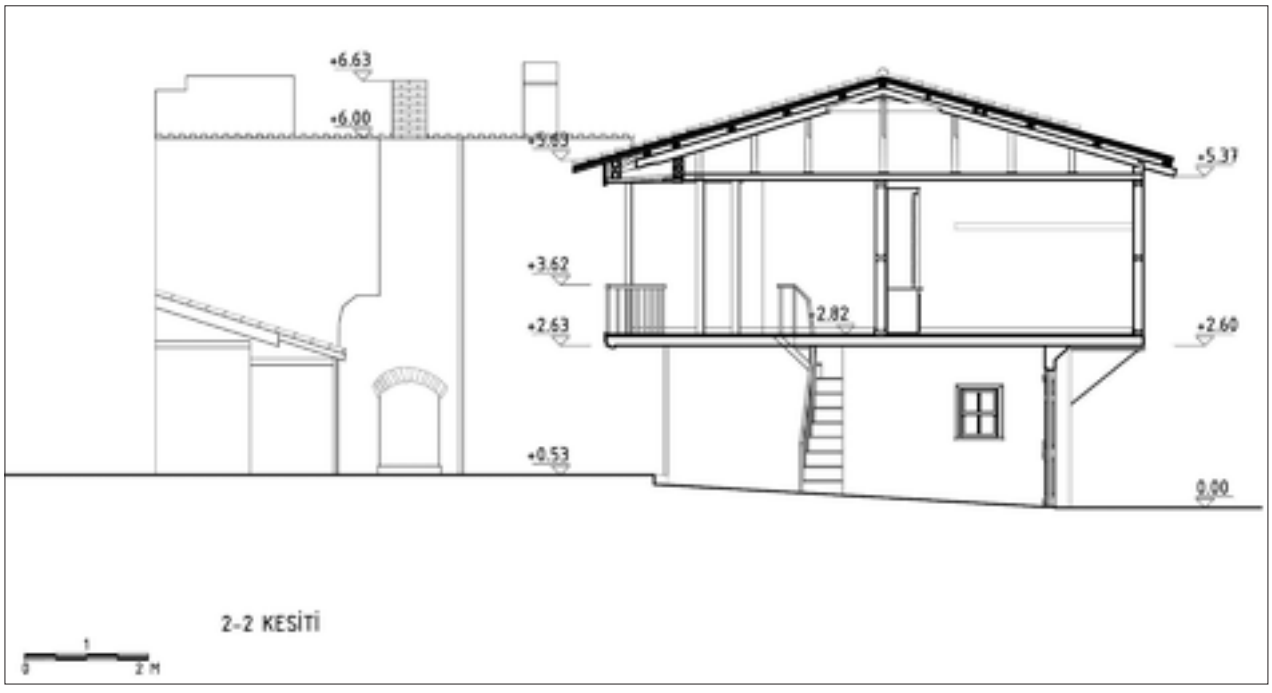
Cephe Restorasyon Önerileri

Cephe elemanlarında yapılacak restorasyon çalışmaları, hem estetik hem de yapısal bütünlüğü korumayı amaçlamaktadır. Ahşap kapaklar temizlenip onarılacak; bağdadi çıtalar sökülerek taşıyıcı sistemin sağlamlığı kontrol edilecek ve gerekli oranlarda yenileme yapılacaktır. Duvar içi ısı ve su yalıtımı sağlanacak, sıva ve boya işlemleri tamamlanacaktır. Giyotin pencereler yeniden imal edilecek, ahşap doğramalar yenilenecek, payandalar onarılacaktır. Kırık tuğlalar özgün malzemeye uygun şekilde yenilenecek, dış duvarlar özgün sıva ile restore edilecektir. Alın tahtası yenilenecek, çatı sökülerek yeniden inşa edilecek ve alaturka kiremitler ile kaplanacaktır.

Yapının cephe restorasyonuna yönelik müdahaleler, Şekil 23, 24 ve 25'te kesit ve görünüş olarak ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Şekil 23: Restorasyon, ön ve yan cephe.

Şekil 24: Restorasyon, C-C kesiti.

Şekil 26: Restorasyon, E-E kesiti, arka cephe.

D. SONUÇ

Balıkesir İli Havran İlçesi'nde yer alan bu geleneksel konut, yalnızca fiziksel bir yapı değil; aynı zamanda bölgenin kültürel belleğini taşıyan, tarihsel sürekliliği simgeleyen bir mimari miras ögesidir. Yapının özgün plan kurgusu, malzeme kullanımı, geleneksel yapı teknikleri ve mekânsal organizasyonu, hem yerel yapı kültürünü hem de toplumsal yaşam biçimini yansıtmaktadır.

Her ne kadar yapı günümüzde terk edilmiş durumda olsa da ve zaman içinde çeşitli müdahalelerle özgünlüğünün bir kısmını kaybetmiş olsa da, çevresindeki diğer tescilli yapılarla birlikte oluşturduğu bütünlük,

korunmasının önemini artırmaktadır. Bu bağlamda, yapı yalnızca bireysel bir mimari değer değil, aynı zamanda çevresel ve kültürel bir bağlamın parçası olarak değerlendirilmelidir.

Yapı üzerinde gerçekleştirilen belgeleme, restitüsyon ve restorasyon çalışmaları, **ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi**'nde (ICOMOS Türkiye Milli Komitesi, 2013) tanımlanan temel değerlerle örtüşmektedir. Bildirgeye göre mimari miras; tarihsel-belgesel, estetik-sanatsal, simgesel, sosyal, ekonomik ve teknik değerler taşıyan, yenilenemez bir kültürel kaynaktır. Bu yapı da, hem mimari özgünlüğü hem de taşıdığı sosyal işlevlerle bu değerleri bünyesinde barındırmaktadır.

Ayrıca, **ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü**'nde(1999) vurgulanan ilkeler doğrultusunda, yapının korunması süreci; çevresel ve sosyal bağlamı gözeten, geleneksel yapı tekniklerine saygılı ve yerel kimliği yaşatmayı amaçlayan bir yaklaşımla ele alınmıştır. Tüzüğe göre geleneksel yapılar; anonim olarak aktarılan tasarım bilgisi, çevreye uyumlu kimlik, işlevsel ve sosyal bütünlük gibi özellikleriyle tanınır ve korunmaları toplumun katılımı, desteği ve sürekli kullanımı ile mümkündür.

Bu doğrultuda önerilen restorasyon müdahaleleri, yapının özgün malzeme ve tekniklerine sadık kalınarak, çağdaş işlevsellik ile bütünleştirilmiş; böylece hem fiziksel hem de kültürel sürdürülebilirlik hedeflenmiştir. Yapının yeniden işlevlendirilmesi, sadece fiziksel bir iyileştirme değil, aynı zamanda yerel kimliğin yaşatılması ve kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması açısından da önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma, mimari mirasın korunmasında bilimsel, etik ve kültürel sorumluluk ilkeleriyle hareket edilmesi gerektiğini ortaya koymakta; yerel yapıların belgelenmesi ve yaşatılması sürecinde ICOMOS'un uluslararası ilkelerinin yerel bağlamda nasıl uygulanabileceğine dair somut bir örnek sunmaktadır.

KAYNAKÇA

Adalı, B. (2013). *Havran Kentsel Sit Alanı ve Dumlupınar Caddesi Koruma Önerisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Binan, D., Yüce Aşkun, İ. ve Çobancaoğlu, T. (Ed.). (2014). *Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma.* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları: 787. ISBN: 978-975-6264-89-8

Çobancaoğlu, T. (1998). *Türkiye'de Ahşap Ev'in Bölgelere Göre Yapısal Olarak İncelenmesi ve Restorasyonlarında Yöntem Önerileri*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Mimar Sinan Üniversitesi.

Göktaş, Ş. N. (2020). *Balıkesir Havran'da Bulunan Geleneksel Konutların Yapım Teknikleri Ve Taşıyıcı Sistem Özellikleri Açısından İncelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.

ICOMOS. (1999). *Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü*. ICOMOS. https://www.icomos.org.tr/

ICOMOS Türkiye Milli Komitesi. (2013). *ICOMOS Türkiye mimari mirası koruma bildirgesi*. ICOMOS Türkiye. https://www.icomosturkiye.org

36 ADA
35 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

HAVRAN'DA GELENEKSEL BİR KONUTUN TESPİTİ ve KORUMA SORUNLARI ile İNCELENMESİ: 36 ADA 35 PARSEL

Büşra Marmara[1] – Burcu Selcen Coşkun[2]

GİRİŞ

Havran kentsel sit alanı içinde dönem özelliklerini yansıtan tescilli ve tescilsiz sivil mimari örnekleri mevcuttur (Adalı, 2013; Binan vd., 2014). Bu çalışma kapsamında ele alınan Kökden Evi de bu tescilli örneklerden biridir ve bu çalışma kapsamında rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanmıştır.

Kökden evi; Cumhuriyet Caddesi ve Yaşar Doğu Caddesi köşesindeki 36 ada, 35 nolu parselde yer almaktadır (Şekil 1). Kültür varlığı olarak 1995 yılında tescillenmiş olan yapının 19. yüzyılın başında inşa edildiği düşünülmektedir (Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 1995). Parsele 20. yüzyılın başında eklendiği öngörülen ek bina, 20. yüzyıl ortalarına tarihlenmesi muhtemel ekleri ve 21. yüzyıldaki son dönem ekleri ile günümüze ulaşmıştır (Adalı, 2013; Binan vd., 2014). Bodrum, zemin ve birinci katı kâgir, çıkmaları ahşap çatkılı olan yapıyla aynı parselde bulunan ek binaların üst örtülerinde volta döşeme kullanıldığı görülür. Ayrıca bir diğer ek binanın duvarlarında bağdadi çıtalı bir sisteme yer verilmiştir.

Şekil 1: Kökden evi dış görünüşü.

1 Y. Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı. E-posta: mimarlikokulu@gmail.com, ORCID: 0009-0002-1544-3309

2 Prof. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü. E-posta: selcen.coskun@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9490-6393.

Atıf: Marmara, B. & Coşkun, B. S. (2026). Havran'da Geleneksel Bir Konutun Tespiti ve Koruma Sorunları İle İncelenmesi: 36 Ada 35 Parsel. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), *Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası* (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 203-218. Ege Yayınları, İstanbul.

Çalışma kapsamında Kökden Evi'nin geçmişi ve eski kullanıcıları Havran'la ilgili kaynaklarda araştırılmışsa da somut veriye ulaşılamamıştır. Mülk sahibi ailenin bir bireyi olan Leyla Kökden'in ifadesi (29 Ekim 2022) ile kendisi 1972'de konuta gelin geldiğinde Dereköylü Afif Yağcı konutun sahibi idi. Leyla Hanım'ın büyük eltisi 1967 yılında gelin geldiğinde de yapı yerinde ve Afif Yağcı mülk sahibidir. Ardından yapı Afif Yağcı'nın (büyük Afif) kızı ve aynı zamanda Leyla Kökden'in kayınvalidesi olan Ümmühan Kökden'e miras kalmıştır. Yapı, daha sonra Ümmühan Kökden'in diğer oğlu olan Afif Kökden (küçük Afif)'e; erken yaşta vefat edince de onun oğlu Serkan Kökden ve bir diğer varise daha miras kalır. Bu şekilde çok mülkiyetli bir durum söz konusu olunca, yapının içinde bulunduğu parselin bahçe kısmına tuğla bir duvar örülerek parsel ikiye ayrılmıştır. Serkan Kökden, bugün mülkü halen elinde tutmaktaysa da diğer varis hakkını aileden olmayan bir başka kişiye satmıştır. Satılan tarafa çift kanatlı kilitsiz bahçe kapısından rahatlıkla girilebilir ve dört yapı eklentisine ulaşılır, başıboş vaziyettedir. Dolayısıyla, bugün parsel bütünüyle kullanılmamaktadır.

Yapıda öncelikle belgeleme çalışmaları yapılmıştır. Bu aşamada yapım tekniği, yapı malzemeleri, bozulma durumları ve tüm detaylarına dikkat edilmiştir. Yapıdan gelen izler, sözlü görüşmelerden edinilen bilgiler ve eski haritalara göre dönem analizi yapılmış ve restitüsyon önerileri geliştirilmiştir. Yapının korunabilmesi için koruma önerisi sunulmuş ve restorasyon projesi çalışılmıştır.

A. RÖLÖVE

A.1 Konum

Yapı, Balıkesir İli, Havran İlçesi, Ebu Bekir Mahallesi'nde, Cumhuriyet Caddesi ve Yaşar Doğu Caddesi'nin kesiştiği noktada, No: 132; 14 pafta, 36 ada, 35 no'lu parselde yer almaktadır. Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 23.05.1995 tarih ve 4353 sayılı kararı ile türü Sivil Mimarlık Örneği olarak belirlenerek tescillenmiştir.

Parsel, kuzey ve doğudaki komşuları ile bitişik nizamlıdır. Havran'ın konut dokusu içindedir (Şekil 2).

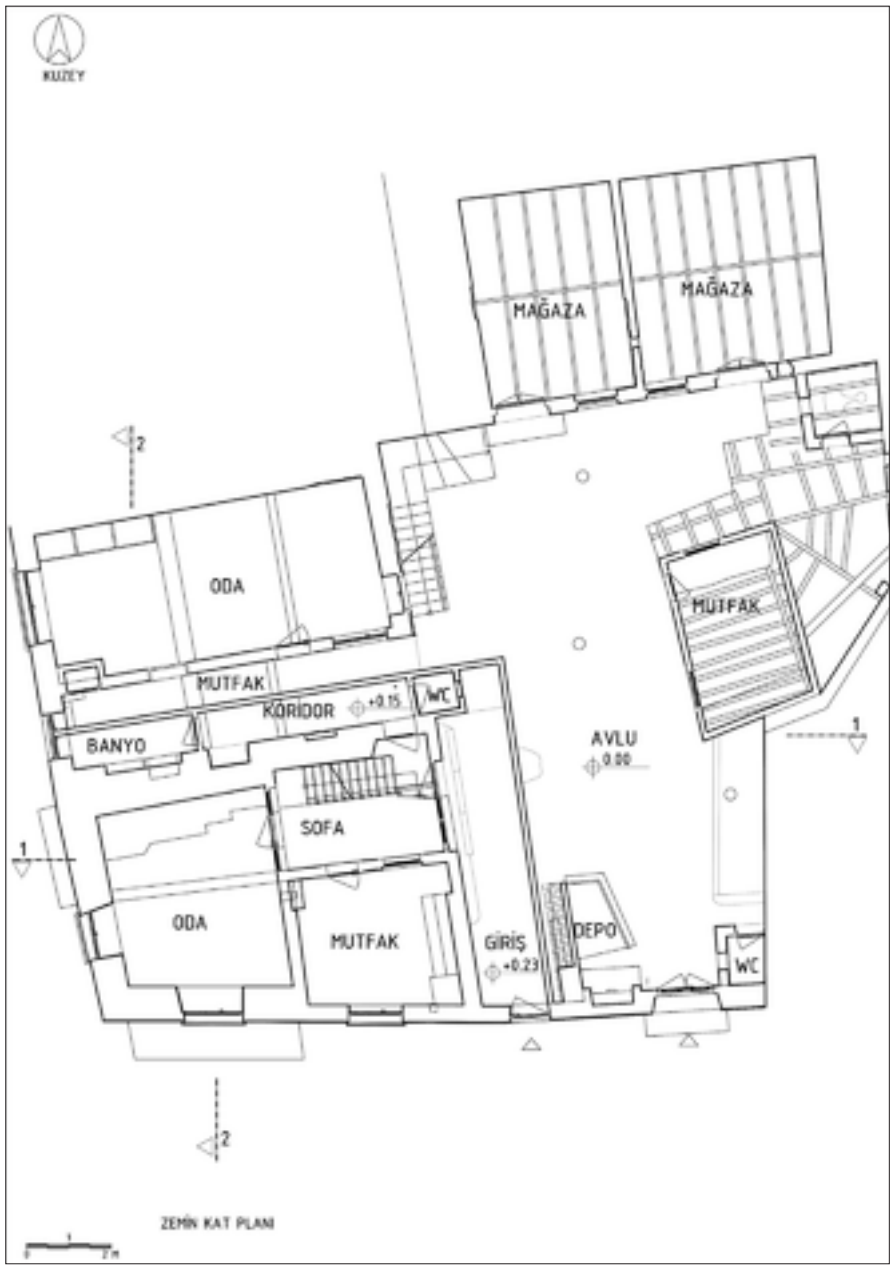

Şekil 2: Cadde, yapı ve avlu ilişkisi.

A.2 Plan ve Cephe Özellikleri

Bodrum Kat: Zemin katta bulunan ahşap merdivenin altından bodruma inen kapatılmış bir giriş olduğu görülmektedir ancak bu iniş kullanılarak bodrum kata girilememiştir. Bodrum katla ilgili olarak yapının güney cephesinde kaldırımın yükselmesinden kaynaklı olarak yarı kapalı bir pencere olduğu not edilebilir.

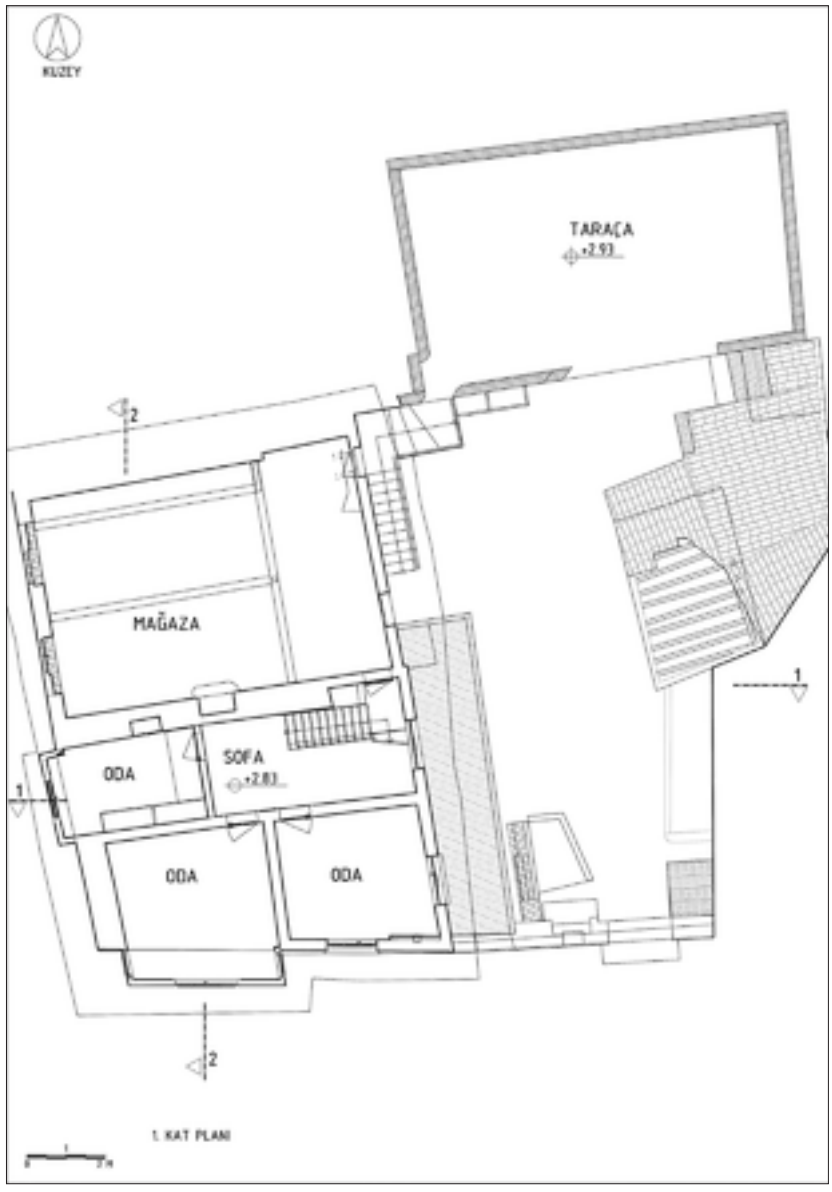
Zemin Kat: Yapının zemin katına Cumhuriyet Caddesi'ne açılan demir bir kapı ile girilir (Şekil 3). Burası yarı açık bir giriştir (Z01). Şap kaplı bir zemine sahip mekânı bahçeden delikli tuğla bir duvar ayırır ve mekân oluklu levha malzeme ile örtülüdür. Ana binaya buradan pencereli bir ahşap kapı ile girilir. Kapalı dış sofalı plan tipi görülür. Sofadan odalara dağılım sağlanır (Z02). Ana binada oda (Z04), mutfak (Z03), WC (Z07), koridor (Z06) ve banyo (Z08) bulunur. Üst kata çıkışın sağlandığı ahşap bir merdiven bulunmaktadır. Sofadan diğer mahallere geçişlerde de pencereli ahşap kapılar bulunur. Mahallerin cadde cephelerindeki ahşap pencerelere demir parmaklıklar kullanılmıştır. Sofa, oda ve mutfak döşemeleri ahşap kaplama üzeri linolyum malzemedir. Koridor ve banyo döşemeleri dökme mozaik; WC zemini ise şaptır. Tüm mahallerin tavan kaplamaları ahşaptır. Mutfakta seramik kaplı bir tezgâh ve ahşap mutfak dolapları yer almaktadır.

Şekil 3: Zemin kat döşeme planı.

Diğer yanda aynı caddeden avluya çift kanatlı ahşap bir kapı ile geçilir (Şekil 5). Burada üç meyve ağacı ve cılız bitkiler bulunur. Niteliksiz bir depo (Z14), eski yapı kalıntısı tuğla duvar, niteliksiz WC (Z13), mutfak ve açık alanı (Z12, Z16), özgün taşı ile bir WC daha (Z17), iki mağaza (Z10, Z11), mutfak işlevinde bir koridor (Z06), bir oda (Z09) ve taraçaya ulaşılan betonarme bir merdiven avludan ulaşılan yapılardır. Ayrıca iki ocak vardır. Depo, kutu profil ve sac malzemeden üretilmiştir. WC'ler taş ve tuğladan oluşan yığma duvarlı, döşemeleri beton ve tavanları ahşap çatı karkasıdır. Mutfak bağdadi sistemde üretilmiştir, zemini beton ve tavanı ahşap kaplamadır, kapı ve pencereleri ahşaptır. Mutfak işlevindeki koridor zemini dökme mozaik, tavanı ahşaptır, caddeye bakan ahşap penceresi demir parmaklıklıdır. Mağazalar ahşap kapı ve pencereli, zeminleri toprak, tavanları volta döşemedir. Ayrıca avludan geçilerek ulaşılan koridor bir odaya (Z09) açılır. Geçişte camlı ahşap bir kapı bulunur. Odanın döşeme ve tavan kaplamaları ahşaptır; caddeye bakan ahşap penceresinde demir parmaklık bulunur.

Birinci Kat: Bu katta toplam altı mekân mevcuttur (Şekil 4). Ahşap bir merdiven ile zeminden bu kattaki sofaya ulaşılır (K01). Kapalı dış sofalı plan tipi görülür. Sofadan diğer üç odaya (K02, K03, K04) geçilir. Tüm döşemeler ahşap üzeri linolyum kaplıdır; tavanlar ise çıtalı ahşap tavandır. Mekânlarda bulunan tüm doğramalar ahşaptır. Merdiven sahanlığında açılmayan bir ahşap kapı bulunur. Günümüzde sadece avludan ulaşılan K05 mekânına geçmişte buradan da geçildiği düşünülmektedir.

Şekil 4: Birinci kat döşeme planı.

Avludaki betonarme merdiven ile kapalı bir mağazaya (K05) ulaşılır. K05'in döşemesi ahşap kaplamadır. Tavanında ahşap çatı makasları görülür. Merdivenin devamında avluya bakan bir taraçaya ulaşılır (Şekil 6).

Ön Cephe: Yapının ana cephesidir (Şekil 7). Cephede ahşap pencere ve kapılarla birlikte bir muhdes demir kapı bulunur. Zemin kat ahşap pencerelerinde demir parmaklıklar vardır. Pencere etrafında ve yapı ana hattında söveler görülür. Su basman kotu üstüne kadar kabartma sıvalı bir yüzey vardır. Tüm cephe sıvalı ve boyalıdır. Ayrıca nitelikli bir çıkma ve çıkmayı taşıyan ahşap eliböğründeler mevcuttur.

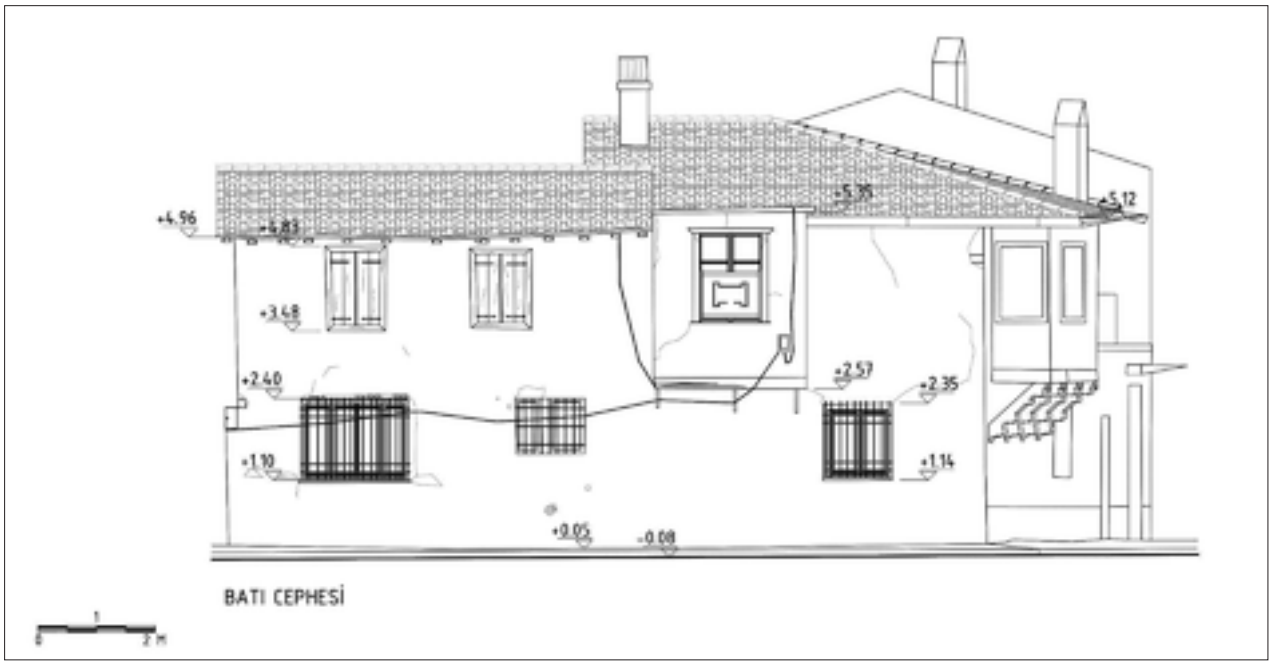

Şekil 5: B-B kesiti.

Şekil 6: 3-3 kesiti.

Şekil 7: Ön cephe.

Şekil 8: Yan cephe.

Yan Cephe: Bu cephede ahşap pencere ve kapılarla birlikte bir kafes ve iki ahşap kepenk görülür (Şekil 8). Zemin kat ahşap pencerelerinde demir parmaklıklar vardır. Pencere etrafında ve yapı ana hattında söveler yer alır. Tüm cephe sıvalı ve boyalıdır. Cephedeki çıkmayı ahşap furuşlar taşır.

A.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

- Kökden Evinin zemin katı yığma (kâgir) sistemlidir; beden duvarlarının tümü subasman üstüne kadar taş-tuğla sonrasında kerpiç bloklu ve bölücü duvarları harman tuğlalı bir sisteme sahiptir. Çıkmalar ahşap çatkılı ve bu çatkı arası ise kerpiç harçlı tuğla dolguludur (hımış sistem). Yapının sıvası kaba kısımda kerpiç, ince kısımda kireç harçlıdır. Sıva çoğunlukta yapı malzemesi ve strüktürü belli etmeyecek şekilde kullanılmıştır.
- Avludan ulaşılan mahallerden mutfak bağdadi sistemlidir (Z12). Ahşap çatkıların arası tuğla dolgulu ve üzeri bağdadi çıtalıdır. Volta döşemeli mağazaların beden duvarlarının alt sıralar taş, devamı tuğla; bölücü duvarı

tamamen tuğladır (Z10, Z11). Avludaki merdivenle ulaşılan mağaza duvarları yığma tuğla, sıvasız ve boyalıdır (K05).

- Çoğu mahal ahşap döşemelidir. Üzerlerinde linolyum kaplama görülür. Zemin katta şap, dökme mozaik ve toprak döşemeler de vardır.
- Ana binada ahşap kırma çatı ve devamında ise beşik çatı görülür. Ahşap taşıyıcılı, ahşap kaplama tahtası ve ahşap alınlıklıdır. Üst örtüleri alaturka kiremittir.
- Bahçeden ulaşılan zemindeki mağazaların (Z10, Z11) üst örtüleri, I profilli-tuğla dolgulu volta döşemedir. Üzeri gezilebilir teras çatıdır.
- Niteliksiz oluklu levha ve sac örtüler görülür. WC (Z17) üzerinde az miktarda Marsilya tipi kiremit de görülür.
- 14 çeşit kapı vardır. Biri muhdes demir kapıdır. Diğerleri özgün veya özgüne yakın ahşap kapılardır. 9 çeşit pencere, 1 tip kafes, 1 tip kepenk, zeminde demir parmaklıklar mevcuttur. Pencerelerden biri demir wc penceresi, diğerleri özgün veya özgüne yakın ahşap pencerelerdir.
- Kapalı dış sofada bir ahşap merdiven, avluda bir betonarme merdiven bulunur.
- Tavanlar az derecede bezemeye sahiptir. Ahşap yüzeyler ince kanallar ile hareketlendirilmişti. Bazı mahallerde çıtalar ile bir tavan kompozisyonu oluşturulmuştur.
- Cumhuriyet Caddesi yönündeki çıkma altındaki eliböğründeler hoş bir eğriselliktedir.
- Yaşar Doğu Caddesi tarafında üst kat penceresinde itinalı işçilikle bir ahşap kafes görülmektedir.

B. RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

Yapıdan gelen izler, sözlü kaynaklar ve eski haritalar değerlendirilerek yapının üç dönem ve son dönem eklerinden oluştuğu düşünülmektedir.

Havran ile ilgili yapılmış ilk harita 1970 yılı onaylı Havran ilçe haritasıdır (Havran Belediyesi, 2022). Haritada mevcutta kuzey, doğu ve batı yönlerinde bulunan kütleler görünmektedir. Avlu duvarı mevcuttur. Batı kütlesi ve avlu duvarı kesişiminde bir kütle daha vardır. Bu kütle mevcutta izi bulunan ve sözlü kaynaklarda "hamam" olarak bahsedilen mekândır. Ayrıca mevcutta güneydoğuda bulunan kütle haritada yoktur. Haritadaki vaziyet, çalışma kapsamında yapının 3. Dönemi olarak tanımlanmıştır. 1957-65-73 yıllarına ait hava fotoğraflarında da aynı vaziyet görülmektedir (Harita Genel Müdürlüğü, 2022).

1970 haritası ve sözlü kaynaklara dayanan "hamam" kalıntısı mevcuttur. Duvar kalıntısı içinde bir kanal olduğu gözlenmiştir. Sıcak su dolaşımı amacıyla olabilir.

Mevcutta güneydoğu yönünde bulunan ve 1970 haritasında görülmeyen WC, son dönem ekleri arasında değerlendirilmiştir.

Son iki varis yapı bahçesine bir tuğla duvar örerek parseli ikiye ayırmıştır. Son dönem ekleri içinde değerlendirilmiştir.

Leyla Kökden (2022) mekânların zamanlarındaki işlevleri ile ilgili de bilgi aktarmıştır. Kuzey yönünde volta döşemeli mekânların yağ mağazası ve tahıl mağazası olarak kullanıldığını bildirmiştir. Yağ mağazasında geleneksel zeytinyağı küfeleri gömülüdür. Kuzeydoğu kütlesinin üst katı da erzak mağazası olarak kullanılmıştır. Özgün hamam ve avludaki özgün hela ve mutfak kullanımlarına tanık olmuştur.

Daha nitelikli olan köşe kütle ana kütle olarak değerlendirilmiştir. 1. Dönem olarak adlandırılmıştır. 2. Dönem olarak adlandırılan kısım yapıldığında bağlantı için açılan kapılar sonradan açılmış boşluklardır. Alt ve üst katta da izler mevcuttur. Üst kattaki geçiş Son Dönem Ekleri sırasında delikli tuğla ile kapatılmıştır. Kapısı çivilenerek sabitlenmiştir.

2. Dönem eklenen mahaller, plan tiplerinde görülmeyen bir uzunluktadır. Tavan farklılığı, kapatılmış boşluk ve kaldırılmış bölücü duvar izi mevcuttur. Bu kapatılan kapı boşluğu 3. Dönem içinde değerlendirilmiştir.

Yerel yaşama göre özgün ıslak mekânlar avludadır. 1. Dönem ihtiyaç dahilinde var olmaları gerekmektedir. Özgün hela taşı dikkat çeker. Fakat kapalı mutfak; kapı yönü ve vaziyetteki yerleşimi dikkate alındığında 3. Dönemde eklenmiş olabilir. İç mekâna mutfak daha sonra eklenmiştir. Burada kullanılan seramikler pencere önlerine de yapıştırılmıştır. Son Dönem Ekleridir.

2. Dönem olarak değerlendirilen yapının zemindeki penceresi önünden betonarme merdiven geçmektedir. Bu merdiven takılı olduğu kuzey kütlesi ile birlikte üretilmiştir. Pencereyi kestiği için daha sonra yapıldığı düşünülerek 3. Dönem olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca demir ve beton kullanımı daha geç dönemlere tarihlenir.

Bu merdivenle birlikte kapı açıklığı bırakılmış duvar yapılmıştır. Üst kattaki bu uzun mekân 2. Dönemde dikme hattından açık sofalı olmalıdır.

Birinci Dönem Restitüsyon

Bodrum Kat: Ana binanın bodrumu bu dönem mevcuttur. Zemin kat duvarları altında bodrum duvarları yükü temele iletmelidir. Bodruma iniş mevcut ahşap merdiven altındandır. Yol kotu bodrum pencereleri altında olmalıdır.

Zemin Kat: Bu dönemde ana bina, avludaki wc, hamam ve açık mutfak vardır. Z02 ve Z06 arasındaki geçiş bu dönemde kapalıdır. Mevcut mutfakta tezgâh ve dolaplar yoktur. Çünkü dışarıdaki açık mutfak kullanılmaktadır. Ayrıca avlu duvarı mevcuttur.

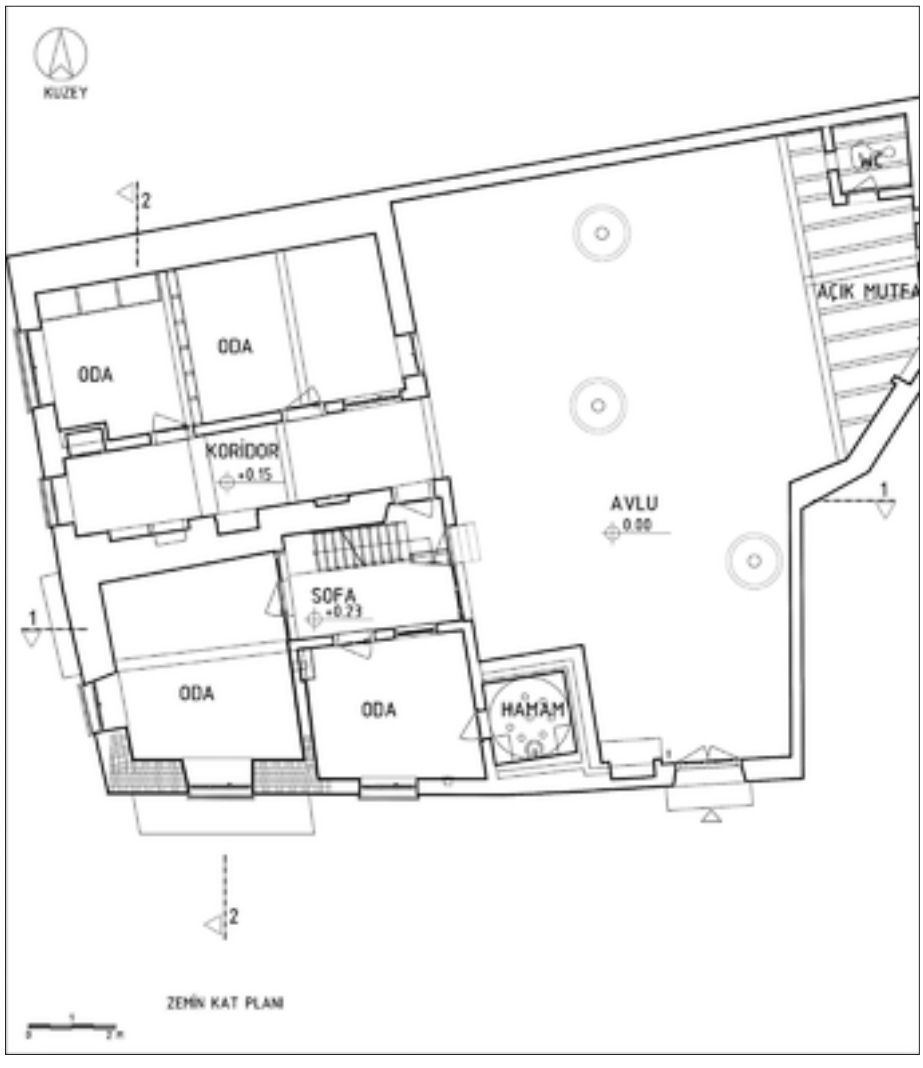
Birinci Kat: Merdiven sahanlığındaki geçiş bu dönem yoktur. K01 ve K04 mahallerini ayıran duvar da ilk dönem yoktur. Tavan kaplamasının devam ediyor olması bunu ifade etmektedir.

İkinci Dönem Restitüsyon

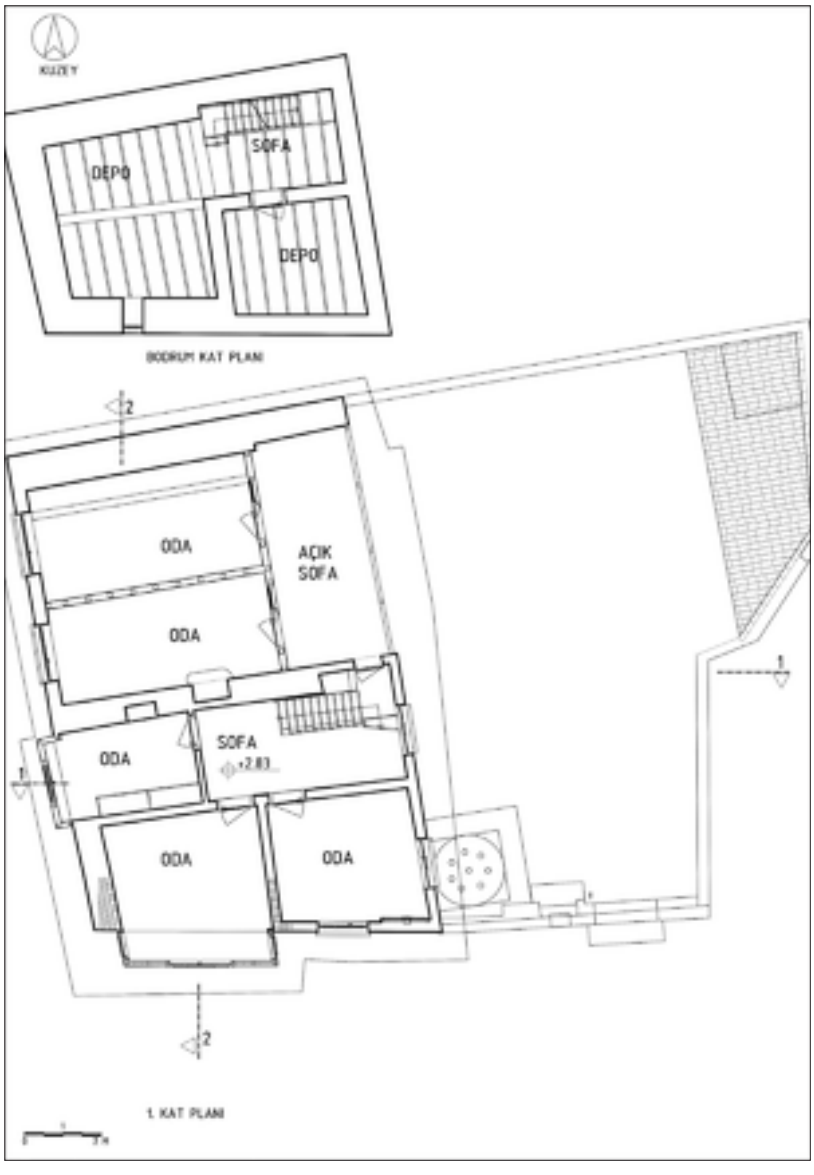
Bodrum Kat: İlk dönemki gibi mevcut olduğu düşünülmektedir (Şekil 10).

Zemin Kat: Ana köşe binaya bitişik bina inşa edilmiş, Z02 ve Z06 arasındaki geçiş açılmıştır (Şekil 9). Z09 mahali bu dönemde kiriş altından bir duvar ile ikiye ayrılmaktadır.

Birinci Kat: Merdiven sahanlığındaki geçiş açılmış, K01 ve K04 mahallerini ayıran duvar yapılmıştır Şekil 10). Ayrıca K04 mahaline ahşap dolap yapılmıştır. Bu dönemde K05 açık dış sofalıdır. Kapalı kısmı kiriş altından ayrılmış iki mahalden oluşur. Cadde cephesindeki pencereleri mevcut izdeki kadar büyüktür.

Şekil 9: Zemin kat döşeme planı.

Şekil 10: Bodrum ve birinci kat döşeme planları.

Şekil 11: 3-3 kesiti.

Üçüncü Dönem Restitüsyon

Bodrum Kat: İlk dönemki gibi mevcut olduğu düşünülmektedir.

Zemin Kat: Kuzeydeki mağaza kütlesi ve avlu ortasındaki mutfak eklenmiştir. Z09 mahalini bölen duvar kaldırılmış ve bir kapı boşluğuna dolap yapılmıştır.

Birinci Kat: Merdiven sahanlığındaki geçiş açılmış, K01 ve K04 mahallerini ayıran duvar yapılmıştır. Ayrıca K04 mahaline ahşap dolap yapılmıştır. K05 mahalindeki açık sofa kapatılmış ve mahali bölen duvarlar kaldırılmıştır. Cadde cephesindeki pencereler ise büyütülmüştür.

Son Dönem Ekleri

Bodrum Kat: Bodrum kata iniş kapatılmıştır. Kaldırım kotu neredeyse bodrum penceresini kapatmaktadır.

Zemin Kat: Parseli ikiye ayıran bir delikli tuğla duvar yapılmıştır. Bu duvara bağlı bir wc eklenmiştir (Z07). Bir bölüme giriş için avlu duvarına kapı boşluğu açılıp demir kapı eklenmiştir. Avluya bir WC ve bir depo eklenmiştir (Z13 ve Z14)

Birinci Kat: Bu dönemde önceki dönem ile aynı olduğu düşünülmektedir.

C. RESTORASYON ÖNERİSİ

2022 yılında MSGSÜ Koruma ve Restorasyon Lisansüstü Programı kapsamında çalışılan Kökden Evi günümüzde kullanılmamaktadır. Sebeplerine bakılacak olursa; öncelikle genişçe bir parseldir ve bu özellik günümüz çekirdek ailesinin dolduramayacağı alanlar içermektedir. Ayrıca, mülkiyet durumu karmaşıklaşmıştır; farklı ailelerden birden fazla mülk sahibi vardır (Kökden, 2022). Birlikte yaşayarak aynı parseli kullanamadıkları anlaşılmıştır. Bu sebeple konut işlevini devam ettirememektedir.

- Çevresi, bağlamı ve mevcut özgün karakteri ile kapsayıcı bir fonksiyon gerekliliği kaçınılmazdır. Bu sebeple yapının "KUDEB (Koruma Uygulama ve Denetim Bürosu)" olarak işlevlendirilmesi önerilmektedir.
- KUDEB; 2005 yılında hazırlanan yönetmeliğe göre İl Özel İdareleri, Büyükşehir Belediyeleri ve Bakanlıkça izin verilen belediyeler bünyesinde açılabilen, korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarıyla ilgili işlem, uygulama, yürütme ve denetim görevlerini üstlenen bir yerel kurumdur. İlçe belediye, açılış için Kültür ve Turizm Bakanlığına başvurmalıdır. Kültür varlıklarının yoğunluğu göz önüne alınarak başvurusu kabul edilmektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2005).
- KUDEB'in faaliyete geçebilmesi için gerekli mekân sağlanmalıdır. Kökden Evi ihtiyacı karşılayabilecek kapasiteye sahiptir. Yönetim Ofisi, Çalışma Ofisi, Arşiv, Toplantı Odası, Seminer Salonu, Ahşap Atölyesi, Kâgir Atölyesi, Çay Ocağı, Mutfak, WC, Konaklama ihtiyaç listesini oluşturmaktadır.
- Mülkiyet konusunda ise belediye öncelikle kamulaştırma yapmalıdır. Mülk sahiplerinin kamulaştırmaya yaklaşımı genellikle olumlu olmaktadır. Ardından tercihen Kültür ve Turizm Bakanlığı destekli restorasyon projesini uygulayarak KUDEB olarak kullanıma başlayabilir.
- Koruma ilkeleri doğrultusunda yapının mevcut durumunu koruyarak esaslı onarım yapılması öngörülmüştür.
- Uygulama aşamasında; yapısal sistemde güçlendirme gerektiği durumda aynı malzeme ile kesit arttırılabilir. Yenilenecek veya onarılacak yapı malzemesi seçiminde özgün malzemelerin kullanılmasına dikkat edilmedir. Kaba sıva olarak kerpiç, ince sıva olarak hidrolik kireç harcı kullanılabilir. Ayrıca tüm uygulamalar ve yeniden üretilecek özgün detaylar için yerinde ölçü alınmalıdır.
- Elektrik ve mekânik projeleri oluşturulup gerekli imalatlar sıva altı olarak yapılmalıdır.

Bodrum Kat:

- Bodrum kat uygulama sırasında araştırılacaktır (Şekil 13).

Zemin Kat:

- Avlu ve yapı içindeki muhdes ekler kaldırılacaktır (Şekil 12).
- Mahallerde sıvalar onarılacak ve boya yapılacaktır.
- Z10 ve Z11'de duvarlar raspa edilecek, projede işaretli tuğla duvar onarılacak ve iç mekân sıvasız ve boyasız bırakılacaktır.

- Z12 ahşap bağdadi duvar ve arkasındaki avlu duvarı onarılacaktır.
- Z09 mahalinde projesinde görülen, tesisat geçen ahşap bağdadi duvar yapılacaktır. Avludaki merdiven altına harman tuğlası duvar örülerek Z23 mahali oluşturulacaktır.
- Muhdes döşeme kaplaması kaldırılacaktır. Özgün ahşap döşemeye sistire, ilaçlama ve cila uygulanacaktır.
- Özgün ahşap döşemede çürüme ve sehim olan kısımlar özgüne göre tamamlanacaktır.
- Z19'daki dökme mozaik, Z17'deki mermer kaplama temizlenerek kullanılacaktır.
- Z10, Z11 ve avluya detayına uygun taş kaplama yapılacaktır.
- Avlu döşemesindeki mevcut beton sökülecek; Z21, Z22 ve Z23 mekânlarına seramik kaplanacaktır.
- Tavan kaplaması boyası kazınarak ilaçlanacak ve uygun, nefes alan bir boya seçilerek yeniden boyanacaktır. Çürüme görülen kısımlar özgüne göre tamamlanacaktır.
- Z19 ve Z20'de bulunan tavan sökülüp çıtalı ahşap kaplama ve profilli ahşap köşe silme ile yenilenecektir. Z12'de detayına uygun olarak ahşap tavan tamamlanacaktır.
- Z09'da yapılan ahşap bağdadi duvar ve tavan köşe birleşimlerine profilli ahşap silme dönülecektir.
- Kapı ve pencerelerde aksam, boya ve macunlar sökülerek ilaçlanacak ve boyanacaktır. Projesinde belirtilmiş yeni kapı ve pencereler özgün detaylarda üretilip yerlerine takılacaktır.
- Pencere ve kapılardaki demir parmaklıklar, avludaki demir korkuluk ve Z10 ve Z11'deki putrellerde var olan tüm korozyon uygun kimyasallarla temizlenecek ve sonrasında koruyucu uygulanacaktır.
- Avluda bulunan hamam kalıntısı, dondurularak korunacaktır (Şekil 14).
- Bilgilendirme panosu tasarlanarak beton platform üzerine koyulacaktır. Avlu girişinde bulunan WC kaldırılacaktır.
- Avludaki ocaklar onarılacaktır.

Birinci Kat:

- Mahallerde sıvalar onarılacak ve boya yapılacaktır (Şekil 13). K01'deki duvar kaldırılacak ve çıkmanın hasarlı duvarı onarılacaktır. Çıkma önüne sedir yapılacaktır.
- Muhdes döşeme kaplaması kaldırılacaktır. Özgün ahşap döşemeye sistire, ilaçlama ve cila uygulanacaktır. Özgün ahşap döşemede çürüme ve sehim olan kısımlar özgüne göre tamamlanacaktır. K06 mahaline terrazzo karo mozaik kaplanacaktır.
- Tavan kaplaması boyası sökülerek ilaçlanacak ve boyanacaktır. Çürüme olan kısımlar özgüne göre tamamlanacaktır.
- Kapı ve pencerelerde aksam, boya ve macunlar sökülerek ilaçlanacak ve boyanacaktır. Aksam boya sonrası yerlerine takılacaktır. Projesinde belirtilmiş pencereler özgün detaylarda üretilip yerlerine takılacaktır.
- K05 mahalindeki ocak onarılacaktır.
- Açık sofa, projesine uygun olarak yeniden mekânsal düzenlemesi gerçekleştirilecektir (Şekil 15).

Ön cephe:

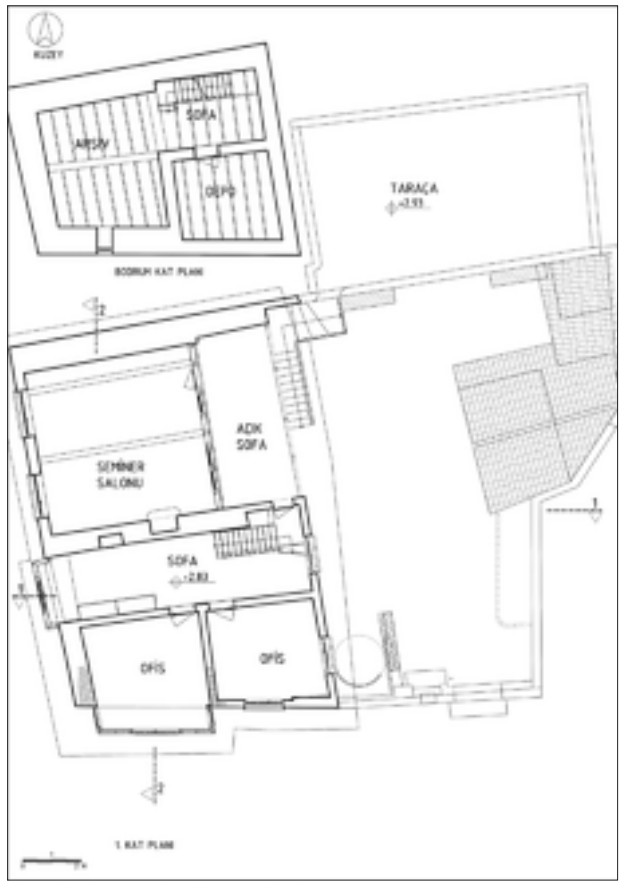
- Çimento esaslı kısmi sıva sökülerek tüm cephede özgün sıva ve boya yapılacaktır (Şekil 16). Söveler onarılacaktır.
- Eliböğründe ve payandalarda boya sökülerek ilaçlanacak ve boyanacaktır. Eksik kısım özgüne göre tamamlanacaktır.
- Z03 ve K02 hattında bulunan baca kaldırılacaktır. Diğer bacalar tamamlanacaktır.
- Ahşap hatıllar onarılacaktır.

Yan cephe:

- Köşe yapı çatısı sökülecek ve onarılacaktır (Şekil 17).
- Çatı konstrüksiyonunun hasarlı durumda olan kısımları yenilecektir.
- Emprenye uygulanacaktır.
- Isı ve su yalıtımı yapılacaktır.
- Alaturka kiremit kullanılacaktır.
- Köşe yapının saçak altı kaplama tahtası ve alın tahtası onarılacaktır.
- Eksik kısımlar bütünlenecektir.
- Avludaki kapı üstü ahşap saçaklar ve beton saçaklar onarılacaktır.

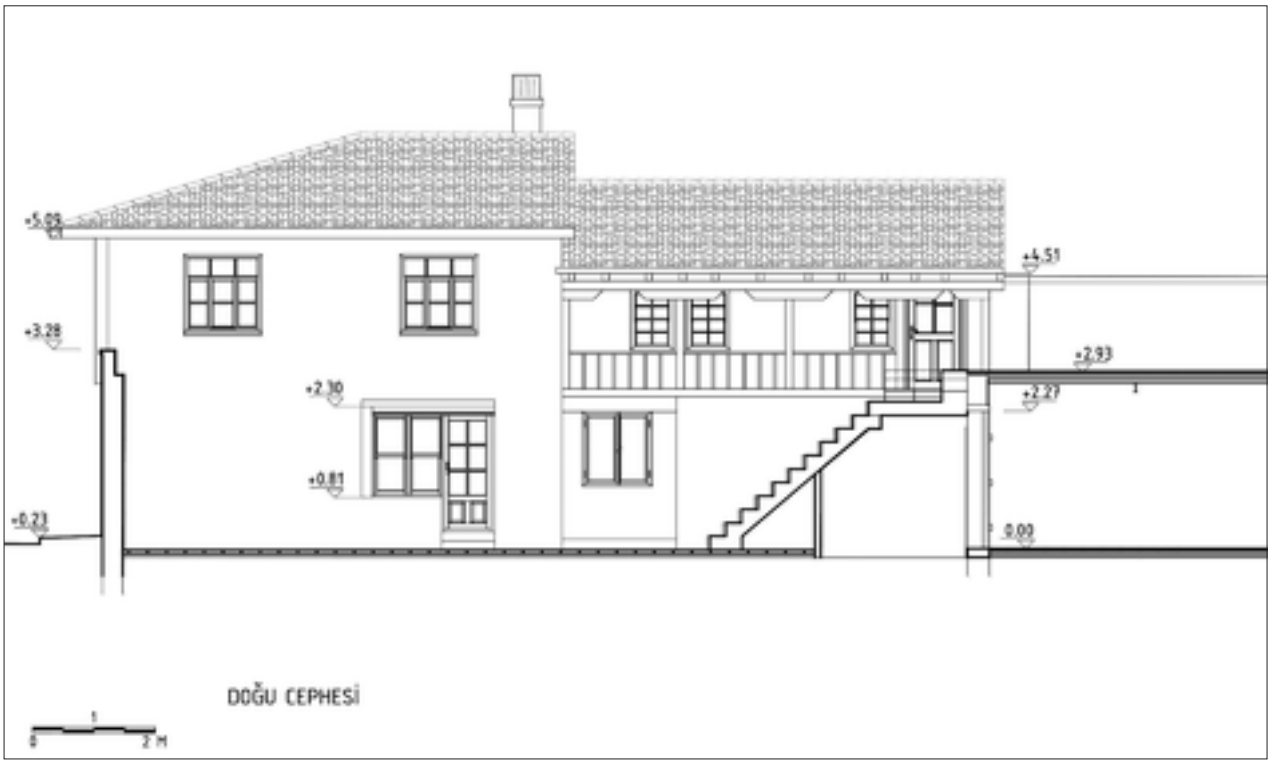

Şekil 12: Zemin kat planı.

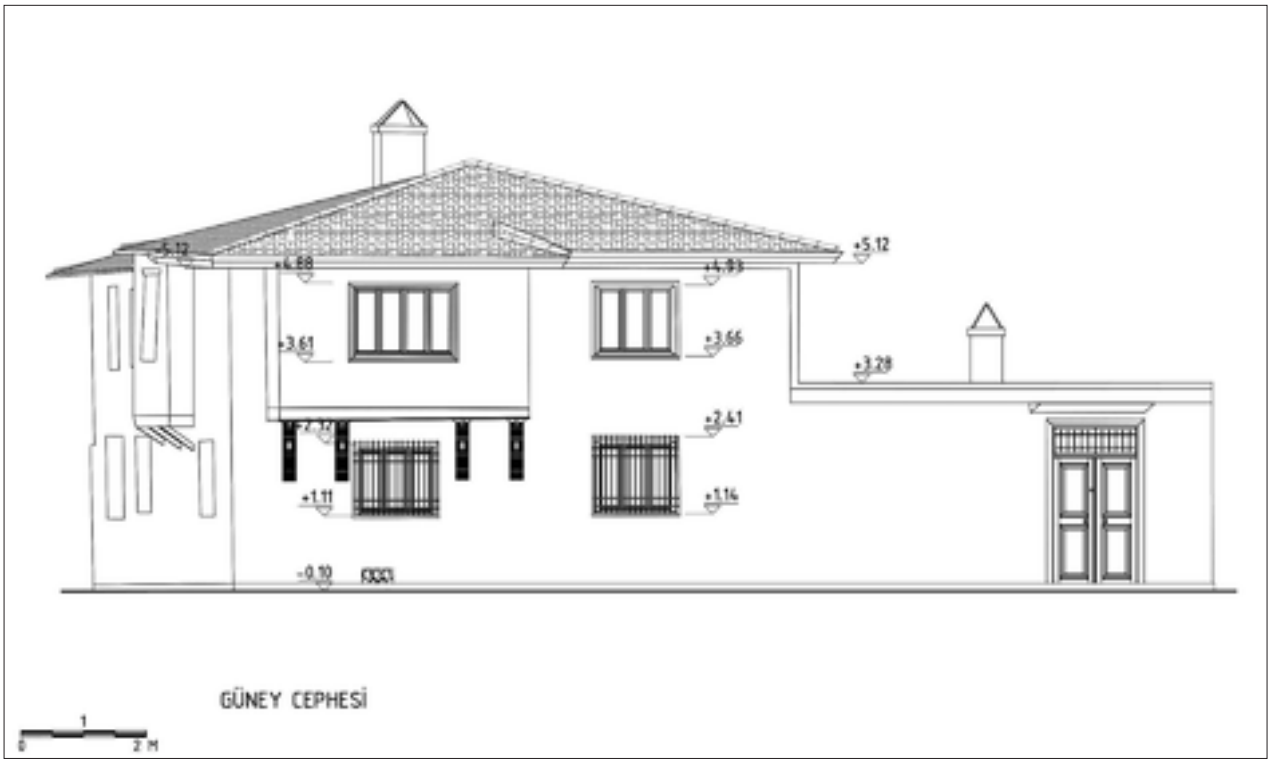

Şekil 13: Bodrum ve birinci kat planı.

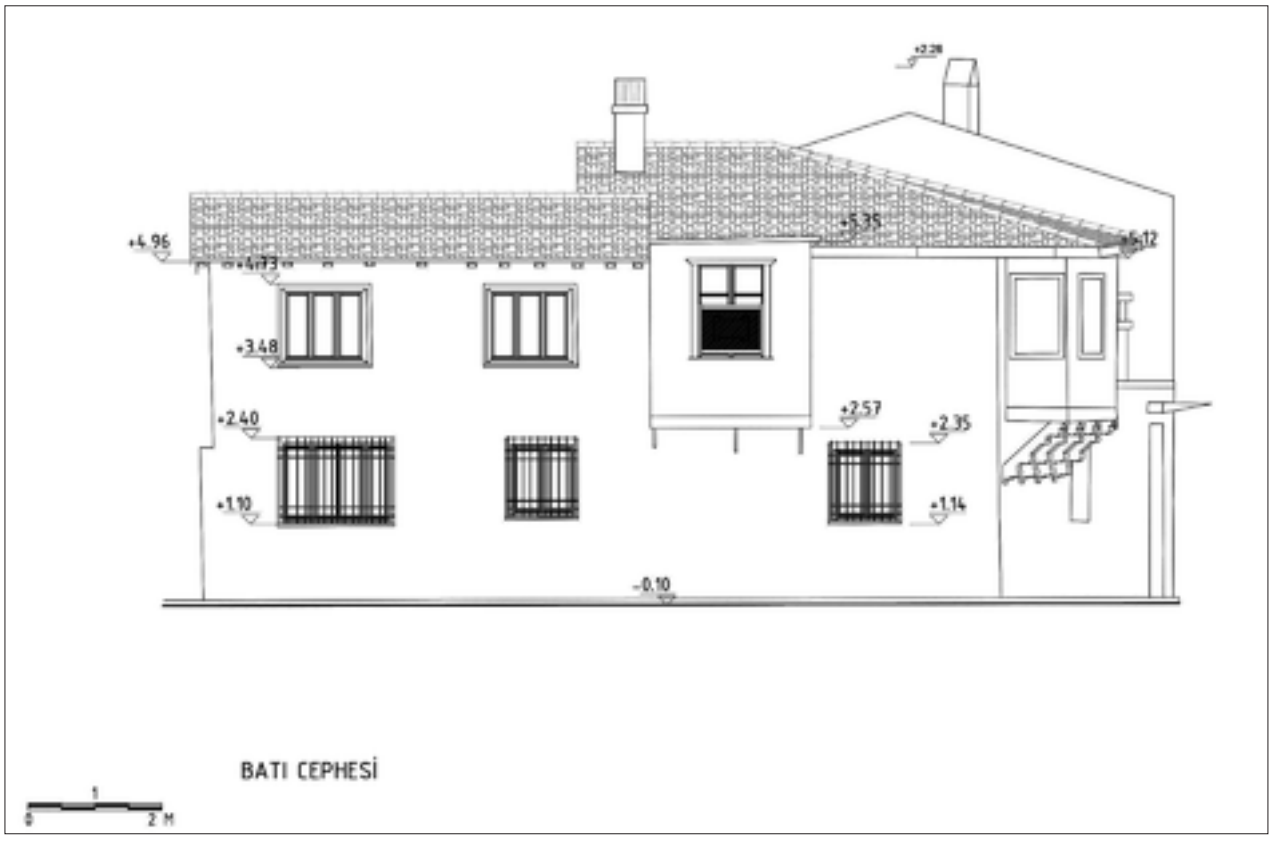

Şekil 14: B-B kesiti.

Şekil 15: 3-3 kesiti.

Şekil 16: Ön cephe.

Şekil 17: Yan cephe.

KAYNAKÇA

Adalı, B. (2013). *Havran Kentsel Sit Alanı ve Dumlupınar Caddesi Koruma Önerisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Binan, D., Yüce Aşkun, İ. ve Çobancaoğlu, T. (Ed.). (2014). *Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları: 787. ISBN: 978-975-6264-89-8

Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu. (1995). *Tescil kararı* (Karar tarihi: 23 Mayıs 1995 Karar no: 4353). Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, Kurul dosyası.

Harita Genel Müdürlüğü Arşivi (2022).

Havran Belediyesi Arşivi (2022).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2005, 11 Haziran). *Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik*. Resmi Gazete. (Sayı: 25842).

(L. Kökden, kişisel görüşme, 29 Ekim 2022)

210 ADA
31 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

GELENEKSEL BİR KONUTUN ÇÖZÜMLENMESİ ve KORUNMASI İÇİN BİR MİMARİ ARAŞTIRMA: 210 ADA 31 PARSEL

Selma Tufan[1] – Burcu Selcen Coşkun[2]

GİRİŞ

Balıkesir ili, Havran ilçesi, Havran kentsel sit alanı içerisinde bulunan, Çiğitzade Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi, No: 151; 210 ada, 31 parselde bulunan konut, Balıkesir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 14.02.2020 gün ve 1872 sayılı kararı ile yapı 2. derece koruma grubunda tescil edilmiştir (BKVKBK, 2020). Söz konusu kültür varlığının halihazırdaki sahibi bilinmemekte, çalışma kapsamında binanın yapım evreleri ve geçmişi ile ilgili herhangi bir belge bulunamamıştır.

20. yüzyılın başında inşa edildiği düşünülen konut, özgünlüğünü büyük ölçüde korumaktadır (Şekil 1). Göktaş (2020), tez çalışmasında yapı için oluşturduğu envanter fişinde Mualla Köfüncü evini Cumhuriyet dönemine tarihlendirmiştir. Yerel halktan elde edilen bilgilere göre yapının çatısı 2019 yılında bakımsızlıktan yıkılmıştır. Bu nedenle, yapı günümüzde halen dış etkilere maruz kalmaktadır. Çatı, 102 no'lu odada yarısından fazlası açık olacak ve 101 no'lu sofada belli kısımlar açıkta kalacak şekilde yıkılmıştır. Günümüzde yapım sistemindeki bozulmalardan kaynaklanan sorunlar sebebiyle yapının üst katının tavan kaplamaları ve döşemelerinde fazlasıyla tahribat ve sehim söz konusudur.

Şekil 1: Ön cephe fotoğrafı, fotoğraf: Selma Tufan, 2023.

1 Y. Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı. E-posta: selmatfn@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5151-1466

2 Prof. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü. E-posta: selcen.coskun@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9490-6393

Atıf: Tufan, S. & Coşkun, B. S. (2026). Geleneksel Bir Konutun Çözümlenmesi ve Korunması İçin Bir Mimari Araştırma: 210 Ada 31 Parsel. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), *Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası* (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 219-232. Ege Yayınları, İstanbul.

Balıkesir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'ndan (2020) edinilen tescil belgesi ile 2020 yılında tescil edilmiş olduğunu bildiğimiz yapının, yine Koruma Bölge Kurulu'ndan edinilen bir diğer belgeye göre (2022), ilgilisinin 16.02.2022 tarihli dilekçesi ile kültür varlığı şerhinin kaldırılması istenmiştir. Yapının "mail-i inhidam" nedeniyle yıkılması istemine Koruma Kurulu tarafından verilen red yanıtı ile birlikte kültür varlığının tescilinin korunmasına karar vermiştir.

A. RÖLÖVE

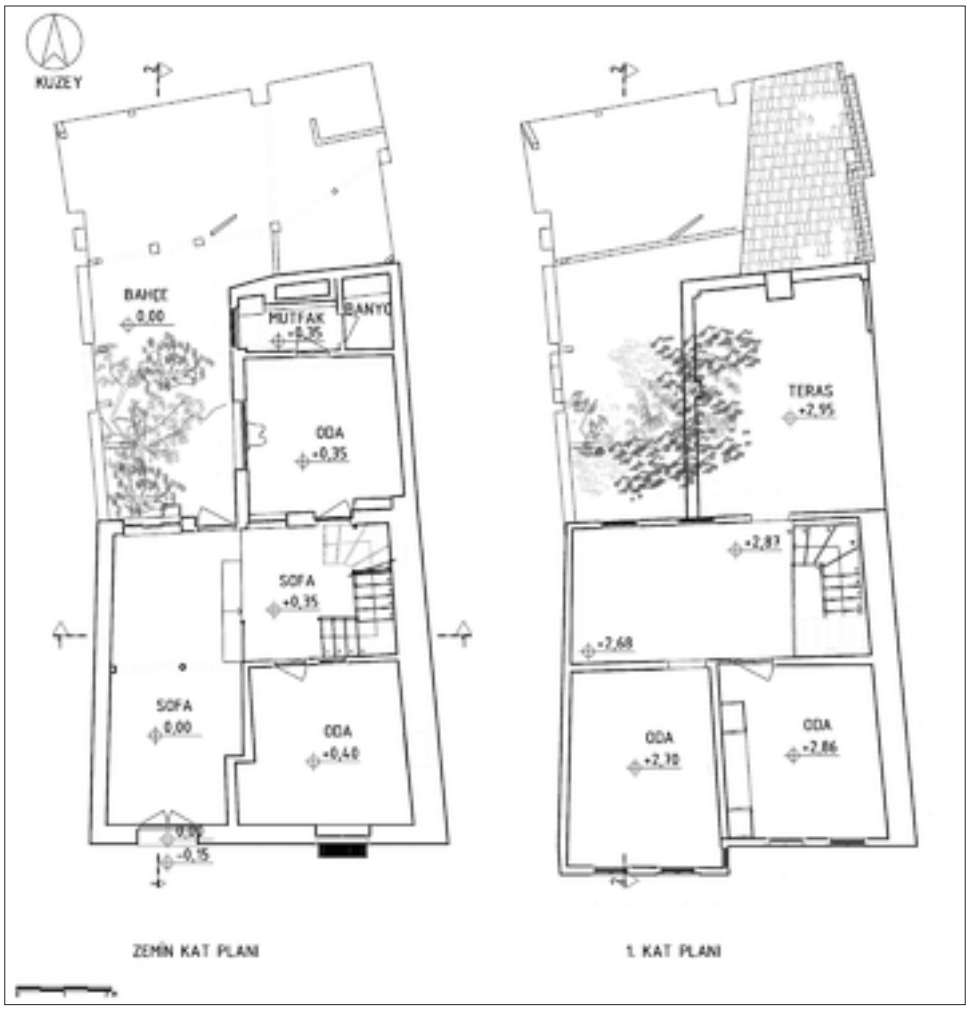
Mualla Köfüncü Evi, zemin kat ve üst kattan oluşan bitişik nizamda planlanmış 2 katlı bir yapıdır. Bodrum katı bulunmayan yapı, ahşap bir beşik çatı örtüsüne ve karma yapım tekniğine sahiptir. Zemin katı yığma olarak inşa edilen konutun bu katında bir sofa ve iki oda yer alır. Ahşap bir merdivenle çıkılan üst katta bir sofa, iki oda ve bir teras bulunmaktadır. Üst kattaki odalardan biri olan başoda cadde yönünde çıkmalı bir şekilde tasarlanmıştır.

A.1 Konum

Mualla Köfüncü Evi, Balıkesir İli Havran İlçesinde, Havran kentsel sit alanı içerisinde, Çiğitzade Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi 210 ada 31 parselde konumlanmaktadır. Havran'ın önemli kültür varlıklarından olan Terzizade Konağı ve Ebubekir Cami ile aynı cadde üzerinde bulunan yapı, Havran için önemli bir konuma sahiptir.

A.2 Plan ve Cephe Özellikleri

Zemin Kat: Yapının zemin katına Cumhuriyet Caddesi'nden çift kanatlı bir kapı ile girilir (Şekil 2). Döşeme kotu kaldırım kotundan 15 cm yukarıda olan zemin katın, sofa ile birlikte 5 ayrı mekâna sahip olduğu görülür.

Şekil 2: Rölöve zemin ve 1. kat planı.

Z01 no'lu mekân olan sofa (taşlık), zemin döşemesi şap olan L şeklinde bir geçiş alanıdır. Sofanın bir ucu bir basamakla diğer alanlara geçişi sağlayacak şekilde 35 cm yüksek kotta konumlanmakta ve bu alandan sağ ve sola ayrılarak iki adet mekâna geçilmektedir.

Sokağa dik yerleşmiş olan sofa mekânı aynı zamanda yapının güneyinde bulunan avlusuna da geçiş sağlar. Sofa dediğimiz bu geçiş alanının halihazırda da var olan kot farkından ve avluyla ilişkisinden yola çıkılarak bu mekânın geçmişte taşlık olduğunu söylemek mümkündür. Z01 no'lu mekânın tavanında ahşap kirişlemeler görülmektedir. Herhangi bir tavan kaplaması kullanılmamıştır.

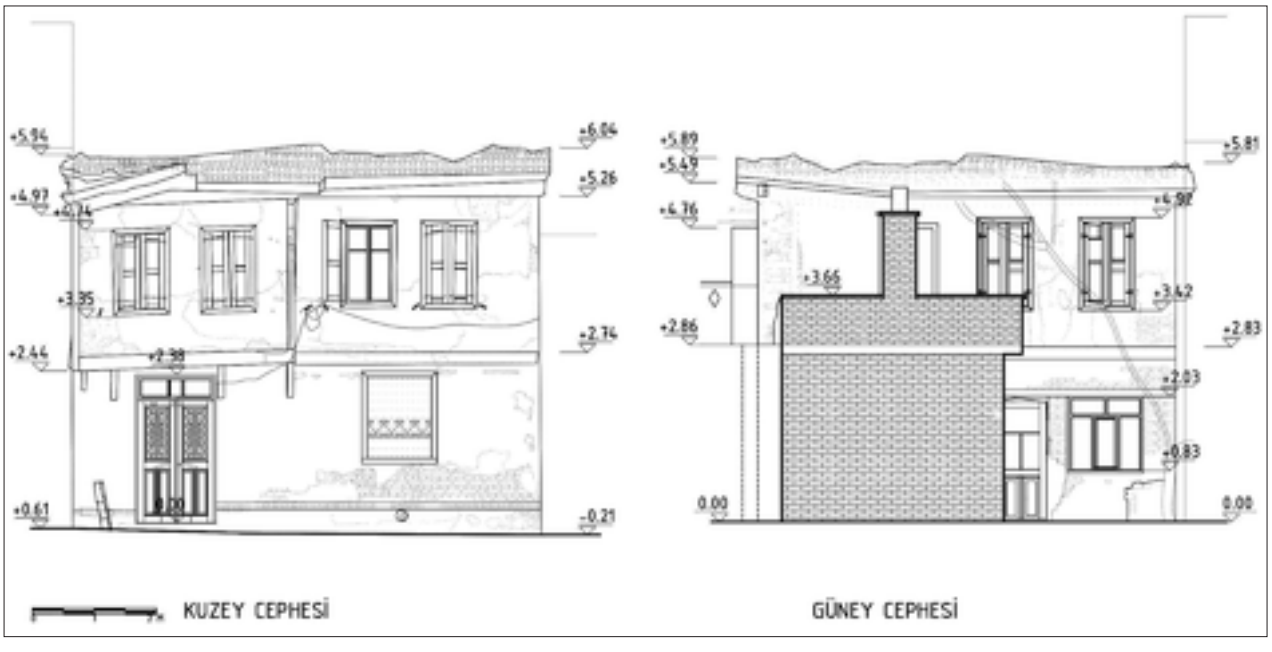
Z02 no'lu mekân, sokağa bakan çift kanatlı bir ahşap pencere ve sofaya bakan ahşap giyotin penceresi ile iki pencereli bir odadır. Bir köşesinde duvar nişi de bulunan bu mekânın geçmişte ocak olarak kullanıldığı düşünülen yerine daha sonraki dönemlerde bir dolap yapılmıştır.

Z03 no'lu mekân, bahçeye cephesi olan bir odadır. Oda zemini ahşap kaplamadır, duvarlar ise yığma tuğla sistemindedir. Duvarlarda çimento esaslı sıva izi bulunmaktadır. Tavanı betonarme olan bu mekânın yapının sonradan eklenen kısmı olduğu düşünülmektedir. Bu mekândan Z04 no'lu mutfak mekânına geçiş sağlanır. Oldukça küçük olan mutfakta bir tezgah, geniş bir ocak alanı ve iki adet mutfak dolabı (sergen) bulunmaktadır. Mutfaktan bir kapı ile Z05 no'lu banyo mekânına geçilir. 15 cm kot farkı ile oluşturulmuş köşede seramik bir duş alanı bulunan banyo oldukça küçüktür. Z03, Z04 ve Z05 no'lu bu üç muhdes mekânın üstü son dönemlerde teras olarak kullanılmış olmalıdır.

Birinci Kat: Zemin kattan ahşap merdivenle ulaşılan birinci katta dış sofalı iki odalı bir plan tipi görülmektedir. 101, 102, 103 ve 104 no'lu mekânları içeren birinci katta sofadan terasa ve iki odaya geçiş sağlanmaktadır (Şekil 2). Bahçeye paralel olan sofanın güney (bahçe) cephesinde iki adet özgün ahşap giyotin pencere ve bir kapı bulunmaktadır.

Sofanın sol tarafında cadde cephesinde bulunan iki odadan biri olan 102 no'lu odaya ahşap bir kapıyla geçiş sağlanmaktadır. Odada bir duvar boyunca uzanan oldukça iyi durumda olan ahşap bir yüklük bulunmaktadır. Tavanı ve döşemesi ahşap olan odanın iki ahşap penceresinden biri sofada bulunan pencerelerden farklı tipte olan özgün giyotin pencere iken diğer penceresi daha yeni ve çift kanatlı bir penceredir (Şekil 3).

103 no'lu mekânın başoda olduğu düşünülür. Ahşap bağdadi sistemli cumbasıyla sokağa uzanan odanın zemini ahşap kaplamalı, tavanı ise süslemeli tavan göbeği olan binili ahşap kaplamadır. 102 no'lu odada bulunan P8 kodlu pencerenin aynısından 103 nolu odada iki adet bulunmaktadır (Şekil 3). Aynı zamanda çıkmanın iki yanında cumba pencereleri mevcuttur. Cumba pencerelerinden biri komşu binaya yakın olduğu için sonradan kapatılmıştır.

Şekil 3: Rölöve kuzey ve güney cephesi.

Şekil 4: Rölöve 2-2 kesiti.

104 no'lu zemin döşemesi şap olan teras mekanı bahçedeki ağaçların uzanmasıyla kapanmış bir alan haline gelmiştir (Şekil 4). Tuğla parapetli terasta, Z04 no'lu mekânda bulunan ocağın tuğla malzeme ile örülmüş bacası bulunmaktadır.

Kuzey Cephesi: Ana cephe olan bu cephe, Cumhuriyet Caddesi'ne bakar. Zemin katta duvarlar yığma tuğla iken, üst katta ahşap karkas üstü bağdadi sistem kullanılmıştır. Zemin katta yapı giriş kapısı ve bir ahşap kafesli pencere vardır. Hem kapıda hem de pencerede oldukça nitelikli demir parmaklıklar vardır.

Üst katta 4 adet pencerenin hepsi ahşap kepenklidir. Pencerelerden üçü özgündür, ancak biri değiştirilmiş ve yerine kanatlı pencere takılmıştır. Üst katta bahsedilen dört pencerenin yanı sıra biri kapatılmış olan iki de cumba penceresi vardır. Bu cephede çatı saçağı yaklaşık 50 cm uzunluğundadır.

Güney Cephesi: Bahçe cephesi olan Güney cephesinin bir ucunda muhdes kısım ve teras gözükürken diğer kısım yapının sofalarını görmektedir. Zemin katta kanatlı bir demir doğrama ve ahşap bahçe çıkış kapısı vardır; üst katta ise iki adet özgün ahşap kepenkli giyotin pencere bulunmaktadır. Güney cephesinde üst katta bir de terasa çıkış kapısı bulunmaktadır (Şekil 3).

Güney cephesinde muhdes kısmın tamamı ve yapının sofası yığma tuğla duvarlı iken üst kattaki diğer iç duvarlar ahşap karkas arası tuğla dolgudur (Şekil 3).

A.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Bitişik nizamda olan yapının doğu ve batıdaki sağır duvarları kerpiç malzeme ile yığma tekniğiyle inşa edilirken, güney ve kuzey duvarları olan ön ve arka duvarlar zemin katta tuğla malzeme ile yığma şeklinde inşa edilmiştir.

Yapının üst katı ise hımış sistemde ahşap karkas arası farklı dolgu malzemeleri kullanılarak inşa edilmiştir. Üst katta yapının dolu duvarları olan sağ ve sol (doğu ve batı) duvarlar ahşap karkas arası kerpiç dolgu ile inşa edilirken, yapının kuzey (ön) cephesi haricinde kalan duvarlar ahşap karkas arası tuğla dolgu ile inşa edilmiştir. Konutun ön cephesi olan cumbalı kuzey cephesi ahşap karkas üstü bağdadi tekniği ile yapılmıştır. Yine ahşap karkas üstü bağdadi tekniğinde yapılan ön cephede bulunan çıkma ahşap eliböğründeler/payandalar ile desteklenmiştir.

Yapıda sekiz adet kapı bulunmaktadır. İç kapılar benzer olmakla birlikte Z02 no'lu mekânın camlı kapısı özgün giyotin pencerelerin tasarımına benzemesi nedeniyle yapının özgün kapılarından olduğu düşünülmektedir. Oldukça nitelikli olan giriş kapısı ise, Havran geleneksel yapı bezemesi olan el şeklinde tokmağı ve demir parmaklıkları ile süslüdür. Hemen yanındaki odanın penceresi de gelen ziyaretçilere bakabilmek amacıyla yapılan ahşap kafesi ve demir parmaklıklarıyla oldukça özgün ve nitelikli yapı öğelerindendir.

Toplamda 11 adet penceresi bulunan yapının pencerelerinin yalnızca biri demir doğrama, onun dışındakiler ahşap iken kapıların tümü ahşaptır. Pencerelerden 6 tanesi giyotin diğerleri kanatlı ahşap penceredir. Cephelerde bulunan üst kat pencerelerinin hepsinde ahşap kepenk bulunmaktadır. Zemin kattaki odanın penceresi de gelen ziyaretçilere bakabilmek amacıyla yapılan ahşap kafesi ve demir parmaklıklarıyla oldukça özgün ve nitelikli yapı öğelerindendir.

Zemin kat sofasının bir köşesinde bulunan ahşap merdiven konuttaki tek merdivendir ve 13 basamaklıdır. Korkulukları da ahşap olan merdivenin altı dolap olarak değerlendirilmiştir.

B. RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

Mualla Köfüncü evine ait herhangi bir sözlü aktarıma ulaşılamamıştır. Çalışma kapsamında projelere ışık tutacak veriler daha çok yapıdan elde edilen izler ve analojik verilere dayanmaktadır. Havran ile ilgili yazılan tamamlanmış tez çalışmalarından (Adalı, 2013; Göktaş, 2020; Yavuz, 2023) faydalanılmıştır. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Koruma ve Restorasyon Anabilim Dalı arşivinden, bölgede elde edilen söz konusu kültür varlığına benzer yapı çizimlerinden (MSGSÜ-RADA, 2020) ve Havran Belediyesi'nden edinilen haritalar, hava fotoğraflarından ve Balıkesir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun (2020) paylaştığı tescil karar eki ve diğer belgelerden yararlanılmıştır.

Vaziyet Planı Restitüsyonu: Parseldeki kalıntı ve yıkıntılardan 210 Ada 31 parsel sınırları içerisinde ana yapı dışında her dönemde müştemilat yapılarının da mevcut olduğu anlaşılmıştır.

Bu yapılar analojik verilere bakılarak çıkarım yapıldığında tuvalet, mutfak ya da depo ve dükkân amaçlı kullanılmış olmalıdır. Bölgede zeytincilik yaygındır. Bu sebeple müştemilat yapılarının bu faaliyet için kullanıldığı sıklıkla görülmektedir. Fakat bu parselde bu durumu destekleyen bir ize rastlanmamıştır.

Restitüsyon iki dönem olarak ele alınmıştır. Yapının ilk inşa edildiği dönem olan 1. Dönemde müştemilatın yalnızca üstü örtülü bir heladan ibaret olduğu, 2. Dönemde ise yapıya mutfak ve banyo kısmının eklenmesiyle müştemilat çatısının muhdes kısma kadar uzatıldığı ve parsele duvar ve çatısı olan yeni bir müştemilat daha eklendiği düşünülmektedir.

Müştemilatların her ikisi de yıkıntı halindedir. Ancak, Z07 kodlu mekân diğerine göre daha harap olmuş durumdadır. Yalnızca birkaç dikmesi ayakta kalmıştır. Alanda Marsilya kiremit ve tuğla malzemenin yıkıntılar arasında bulunması sebebiyle yapının geçmişte ahşap karkas arası tuğla dolgulu duvarlara ve Marsilya kiremit kaplı tek eğimli çatıya sahip olduğu kanaatine varılmıştır. Bu fikri destekleyecek analojik veriler de vardır. Havran Mescit Mahallesi, 152 ada 23 parselde de tuvalet, parselin bir köşesinde açık konumlanmakta; müştemilatlar ise tek eğimli çatı ile örtülü olarak parselin diğer kısımlarında konumlanmaktadır (Koca Özmen ve Çobancaoğlu, 2014).

1. dönem restitüsyon çalışmasında vaziyet planında hela üst çatısı günümüzdekinden daha küçük olarak hazırlanmıştır. Bu dönemde ana yapı dışında yalnızca bu helanın mevcut olduğu düşünülmektedir.

2. dönem restitüsyonu, vaziyet planında yapıya mutfak, banyo ve odadan oluşan ek bir kütlenin ve yarı açık tuvalet mekânının yanına bir müştemilatın daha eklenmiş olduğu biçimde hazırlanmıştır. Bu dönem restitüsyonunda tuvalet üst örtüsünün daha geniş tutulduğu kabul edilmiştir.

Bahçede yer alan tuğla malzemeden inşa edilmiş ocak alanı ise, yapının ilk döneminde inşa edilmiş olmalıdır.

Zemin Kat: Ana yapının zemin katında 2. Dönem Restitüsyonunda yalnızca rölövede var olan hasarlı yerler düzeltilip yapıya uygun şekilde tamamlanmıştır.

1. Dönem Restitüsyonunda ise betonarme döşemeli olan üstü teras olarak kullanılan Z03, Z04 ve Z05 nolu mutfak ve banyo da içeren mekânlar zemin kat planından kaldırılmıştır (Şekil 5). 1. Dönemde bu muhdes kısmın olmaması nedeniyle mutfak ihtiyacının da yapıdan gelen izler doğrultusunda Z02 nolu odada karşılandığı tespit edilmiştir.

Bu tespit sonucu Z02'de 1. dönemde ocaklık olduğu düşünülen, günümüzde ahşap gömme dolap bulunan yere ocaklık çizilmiş, duvarda ayrılmış yüzey kirliliği ile işleve dair ipucu veren duvar nişine de tezgâh konulmuştur. Bu dönemde kullanılan mutfak, zemin katta Z02 nolu mekân olarak kabul edilmiştir.

1. dönem restitüsyon çiziminde Z01 nolu mekânın rölövede ve halihazırda şap olan döşemesi kaldırılmış yerine taş döşeme konulmuştur. Plan tipine bakıldığında ise bu mekânın doğal taş kaplı taşlık/sofa olabileceği

ve bahçe ile bağlantının bu dış sofadan gerçekleştiği düşünülmüştür. 35 cm kot farkı olan sofanın bir kısmına çıkan beton basamağın 1. dönemde olmadığı için basamak ahşap olarak kabul edilmiş, sofanın bu yüksek kısmında ise artık taşlık mekânının sona erdiği ve bu bölgenin ahşap döşemeli olduğu çizimlerde belirtilmiştir. Rölövede mevcut olan bu alanın zeminindeki PVC esaslı kaplama restitüsyonda kaldırılmıştır.

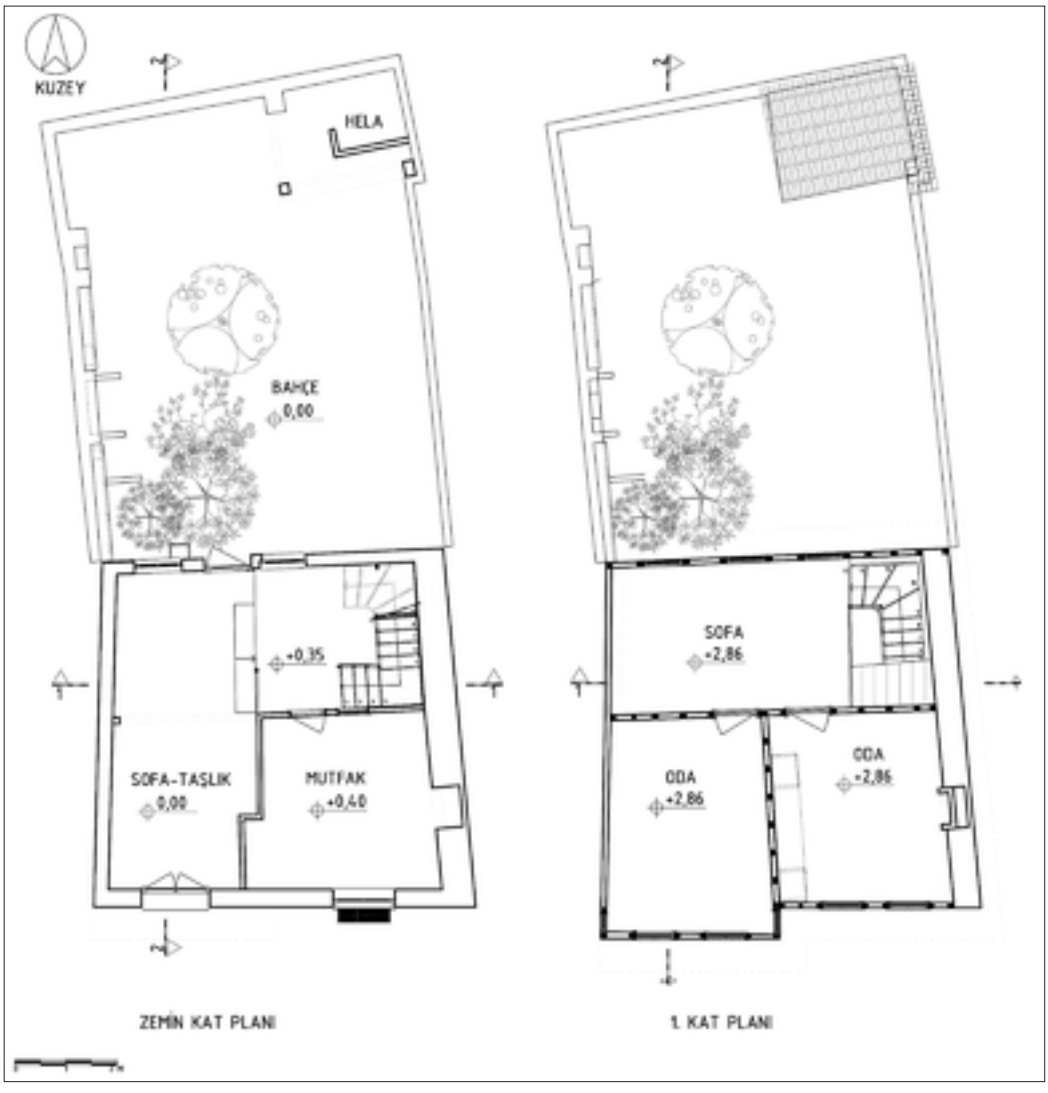
1. dönem restitüsyonunda zemin katta Z02 nolu mekânda bulunan muhdes PVC esaslı yer kaplamaları kaldırılmış, ahşap döşemeler ortaya çıkarılmıştır.

Birinci Kat: 2. dönem Restitüsyonunda 102 nolu odada P9 kodlu değiştirilmiş kanatlı pencerenin yerine yapıda kullanılan özgün giyotin pencere yerleştirilmiştir. 103 nolu odada cumbanın yan tarafında tuğla ile kapatılmış cumba penceresi açıklığı diğer cumba penceresine benzer olacak şekilde tekrar çizilmiştir.

Günümüzde 103 nolu mekânın ahşap kapısı yok olmuştur, yalnızca kapı kasası mevcuttur. 2. dönem Restitüsyonunda bu kapı yan odanın kapısı olan K8 kodlu kapı ile aynı ölçülere sahip olduğu için K8 kodlu kapı 103 nolu mekâna çizilmiştir. 101 nolu mekândan terasa çıkışı sağlayan hasarlı halde olan K7 kapısı yapıdan gelen izler doğrultusunda tekrar çizilmiştir (Şekil 5).

1. dönem Restitüsyonunda ise muhdes olan teras kısmının olmadığı düşünüldüğü için buraya çıkan K7 kodlu kapı kaldırılmış, yerine P7 kodlu özgün giyotin pencere yerleştirilmiştir.

Kuzey Cephesi: Cumhuriyet Caddesine bakan ön cephede ahşap kepenkli pencerelerden birinin kepengi rölövede hasarlıdır. Restitüsyonda bu hasarlı kepenk diğerlerine uygun olacak şekilde tamamlanmış, sağlam çizilmiştir. Yine aynı kepengin olduğu pencere de değiştirilmiş olduğu için buraya restitüsyon çiziminde özgün giyotin pencere yerleştirilmiştir (Şekil 6 ve 7).

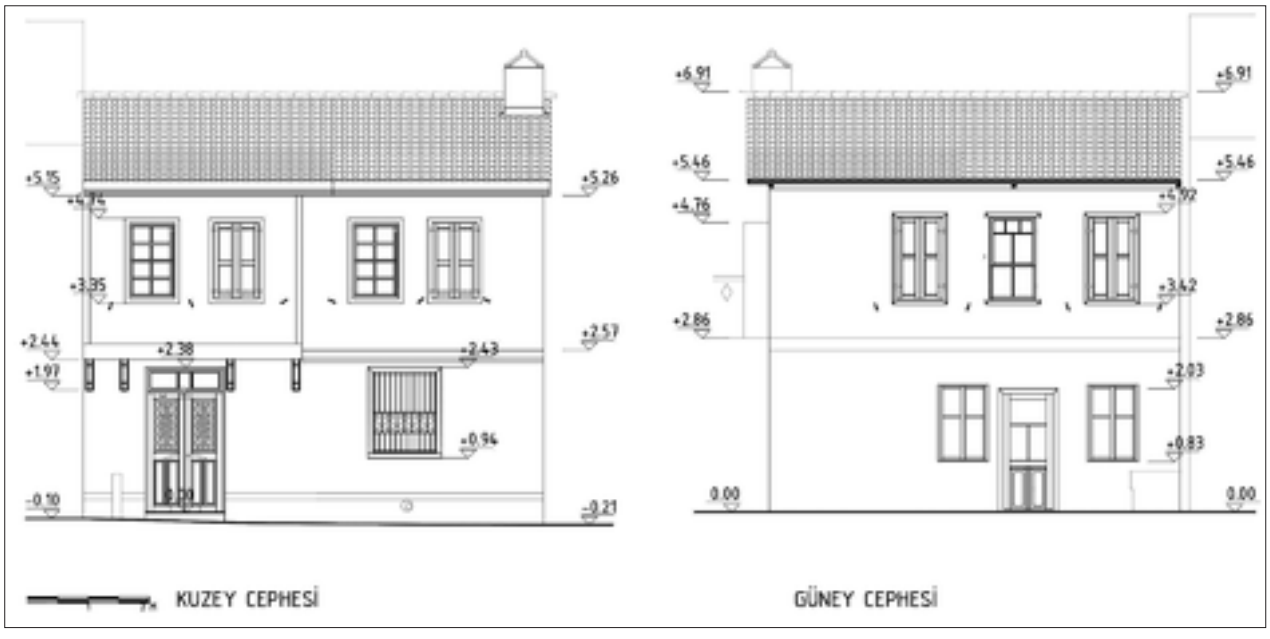

Şekil 5: Restitüsyon (1. Dönem) zemin ve 1. kat planı.

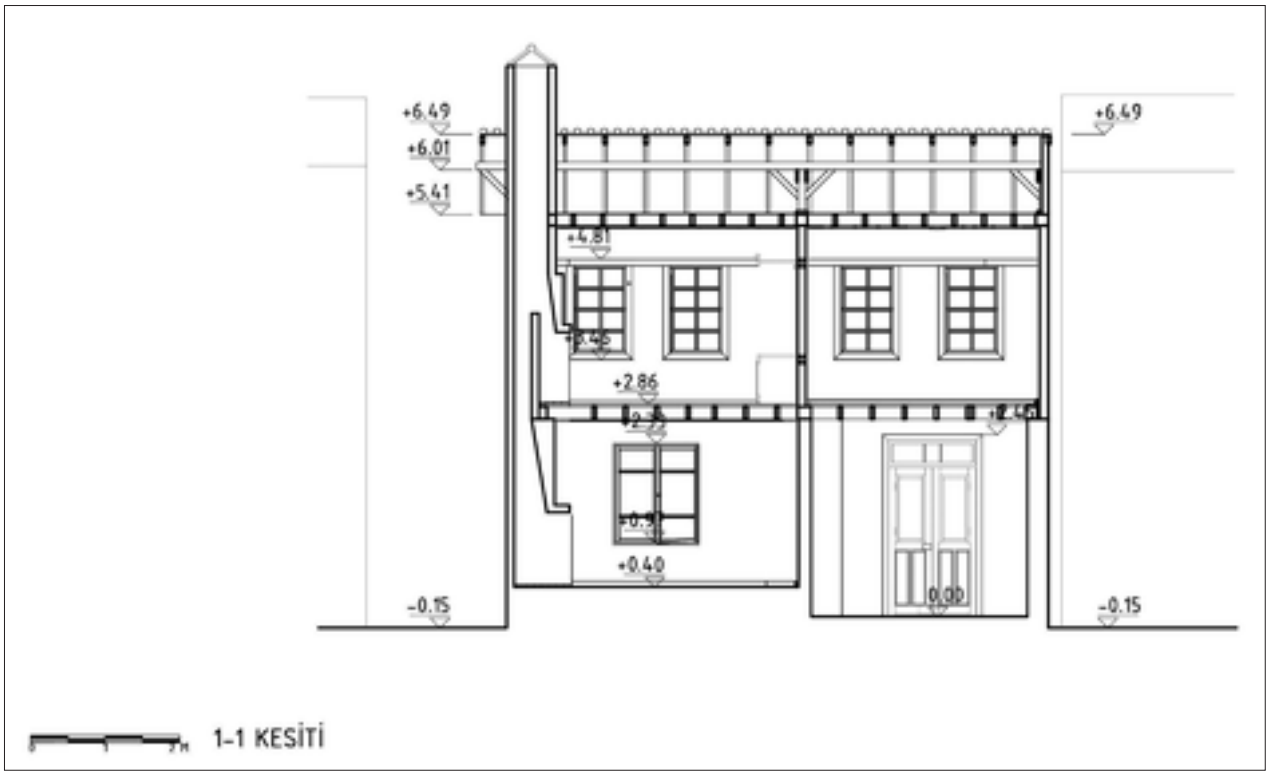
Cumbanın sol kısmındaki köşede bulunan ahşap eliböğründe rölövede diğerlerine oranla daha küçük olduğu ve onarım sonucu konulduğu anlaşılması sebebiyle cephe restitüsyonunda özgün eli böğründe yerine yerleştirilmiştir.

1. dönem restitüsyonunda Z02 nolu mekânda ocaklık olması sebebiyle çatıya baca eklenmiştir.

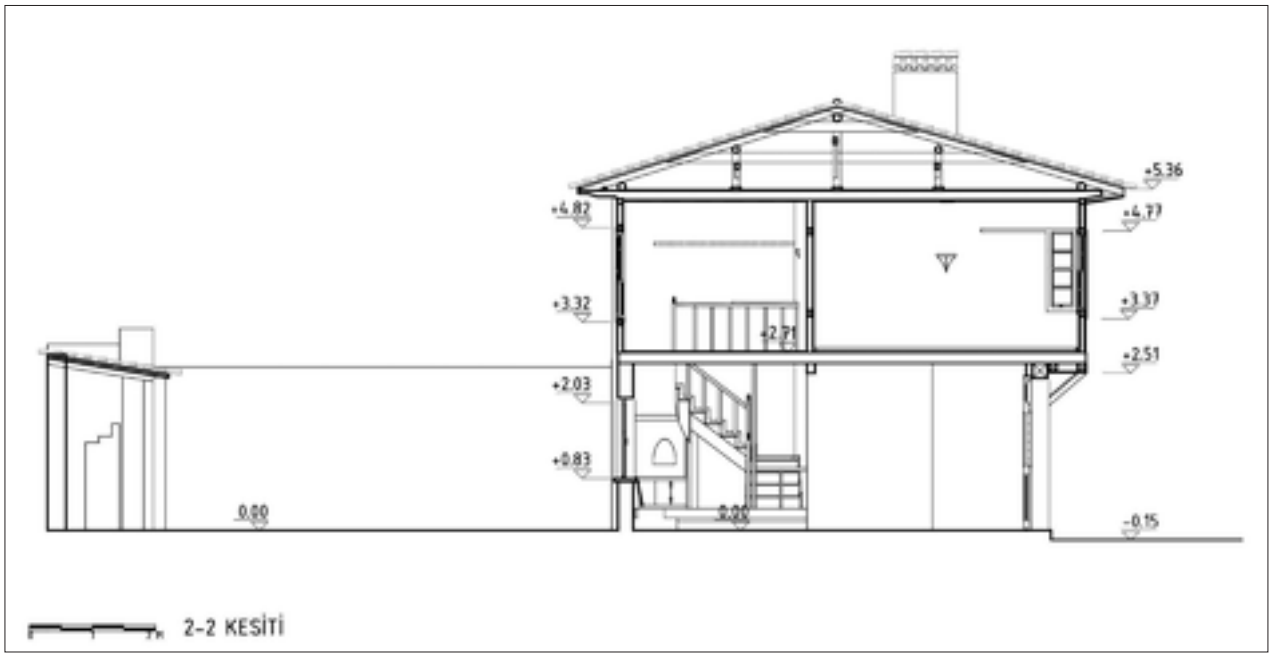
Güney Cephesi: 1. dönem Restitüsyon çiziminde bahçeye bakan arka cephedeki muhdes ek kaldırılmıştır (Şekil 7 ve 8). Günümüzde burada bulunan terasa çıkan K7 kodlu kapı restitüsyon cephe çiziminden kaldırılarak yerine özgün giyotin pencere çizilmiştir.

Şekil 6: Restitüsyon (1. Dönem) kuzey ve güney cephesi.

Şekil 7: Restitüsyon (1. Dönem) 1-1 kesiti.

Şekil 8: Restitüsyon (1. Dönem) 2-2 kesiti.

C. RESTORASYON ÖNERİSİ

Mualla Köftüncü Evi, Havran geleneksel konut mimarisini oldukça iyi yansıtan küçük ölçekli bir konuttur. Koruma projesinde yapının önceden olduğu gibi konut olarak kullanılması önerilmiştir. Çekirdek bir ailenin yaşayabileceği boyutta olan konut, restitüsyon çalışmasından da yola çıkarak günümüz koşullarına uygun hale getirilmeye çalışılmıştır.

Yapının güneyinde bulunan bahçe, günümüzde oldukça kötü durumdadır ve kullanılamaz haldedir. Yapı yıkıntıları, molozlar ve çeşitli atıkların olduğu bahçe yapıya doğru uzanan ağaçlarla kaplı vaziyettedir. Mevcut narenciye, asma ve incir ağaçları, yeterli özen gösterilip budama yapılmadığı için kontrolsüz büyümüş ve bugün artık yapıya zarar verir hale gelmişlerdir. Ağaçlara budama ve bakım yaptırılması elzem bir konu haline gelmiştir.

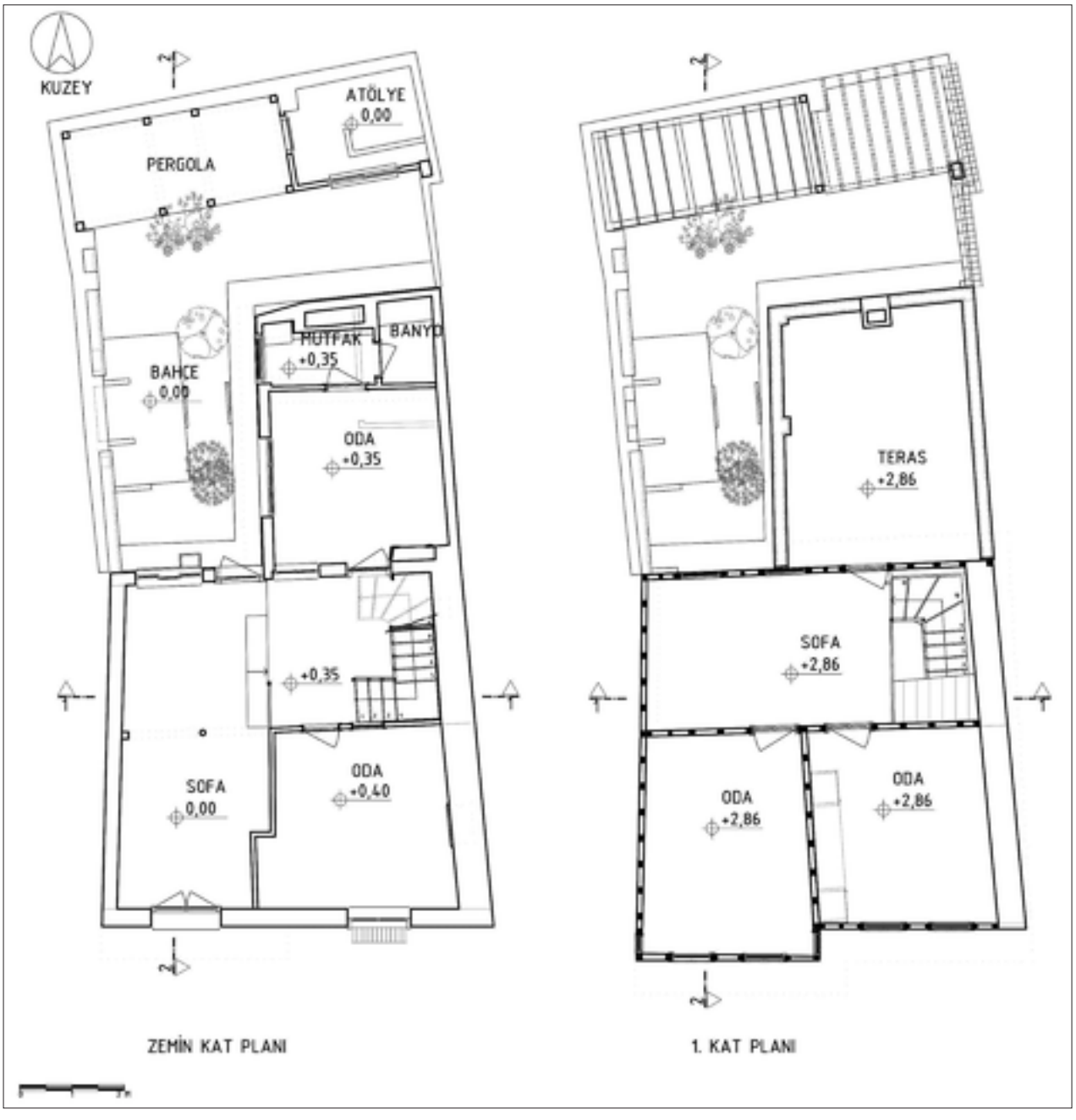
Bahçe zemini halihazırda topraktır. Restorasyon önerisinde açık alanlarda sert zemin ile toprak zemin ayrımı yapılmış, yapının etrafında 50 cm genişliğinde tretuvar döndürülerek suya karşı daha korunaklı hale getirilmesi önerilmiştir. Bahçede gezinti için kullanılacak olan bu tretuvar için doğal taş kaplama uygun olacaktır.

Restitüsyon çalışmaları sonucu daha detaylı irdelenen ek yapılar kısmen ortadan yok olmuştur. Yalnızca sınırları bellidir. Bu yapıların bulunduğu alan restorasyon projesi kapsamında sert zemin olarak planlanmıştır. Yapının ikinci döneminde var olduğu düşünülen bahçedeki ek yapının bulunduğu alana günümüzde tuğla zemin kaplamalı ahşap bir pergola strüktürü tasarlanmıştır. Günümüzde de yıkıntı halinde bulunan ve birinci döneme tarihlenen hela alanı için yapı izlerinden yola çıkılarak küçük ölçekte çağdaş bir yapı önerilmiştir. Yapılacak çağdaş ekin ev sahipleri tarafından işlik/atölye olarak değerlendirilmesi planlanmıştır.

Zemin Kat: Zemin katta Z01 no'lu taşlıkta bulunan üst kat hizasındaki duvarı taşıyan hasarlı ahşap kirişin kesiti büyütülecek, dikme sayısı arttırılarak strüktürel dayanımı arttırılacaktır (Şekil 9).

Bugün yeterli dayanıklılığa sahip olmayan özgün giriş kapısı onarılıp temizlendikten sonra yeniden yerine takılacaktır.

Sofada yığma kerpiç duvarın özellikle köşelerinde büyük oranda strüktürel çatlaklar ve malzeme kaybı mevcuttur. Var olan malzemelerden iyi durumda olanlar kullanılarak eğer duvardaki hasar tamamlanacak boyuttaysa yığma kerpiç duvar tamamlanacaktır. Tamamlanacak durumda olmayan çok hasarlı duvarlar aynı malzeme ile yeniden örülecektir. Sofada var olan beton basamak, taş olarak yenilenecektir.

Şekil 9: Restorasyon zemin ve 1. kat planı önerisi.

Z02 no'lu mutfağın kanatlı penceresi yeniden kullanılmak üzere temizlenip onarılacaktır. Odada var olan izler ve restitüsyon projesinden yola çıkılarak geçmişteki kullanıma geri dönülmesi önerilmektedir. Böylece mekânın eski işlevi geri kazandırılacaktır. Dolap bulunan ocak yeri birinci dönem restitüsyonunda olduğu gibi açılarak ocak olarak kullanıma geri kazandırılacaktır.

Sokağa bakan özgün ahşap pencerenin demir parmaklıklarının korozyona uğradığı yerler temizlenecek ve özgün kafes onarılacaktır. Z02 no'lu mekân içerisine boşalmış durumda olan kerpiç duvar içerisinde çok fazla boşluk meydana geldiği için yeniden inşa edilecektir.

Z02 no'lu mekânda 1. dönem restitüsyonunda olduğu gibi tezgâh ve dolap amaçlı kullanılan ve günümüzde boş olan nişe bir mutfak dolabı yerleştirilecektir.

Halihazırda var olan kapı ve pencereler onarılıp temizlendikten sonra yeniden özgün yerlerinde kullanılacaktır.

Z03 no'lu mekândan geçilen mutfak ve banyo duvarı banyonun genişletilmesi amacıyla taşınacak ve mutfak duvarı kaldırılacaktır. Mutfak, bu odada bir niş olarak yeniden üretilecektir.

Banyo mekânı duvarları uzatılarak ve yeniden örülerek biraz genişletilmiş, hem banyo hem de tuvalet olarak kullanımı planlanmıştır. Rölövede sıvalı ve boyalı olan ıslak hacim güncel kullanımına daha uygun olacağı düşüncesiyle seramikle kaplanacaktır.

Z05 no'lu mekânda duvarda var olan boşluk genişletilerek gerekli onarımlar yapıldıktan sonra bir pencere yerleştirilecektir.

Yapısal hasarın en yoğun olduğu, doluluk boşluk oranı zamanla bozulmuş ve pencere boyutunun değiştirilmesiyle taşıyıcılık özelliği azalmış olan arka cephede P1 kodlu demir doğramanın yerine restitüsyondan elde edilen verilere dayanarak P2 kodlu pencere yeniden üretilecek ve yerine yerleştirilecektir.

Birinci Kat: Döşemede ve alt kat duvarında meydana gelen oturma ve sehim nedeniyle birinci katta 103 no'lu odada ve 101 no'lu sofanın doğusunda strüktürel çatlakları olan duvar ahşap karkas arası kerpiç dolgu olarak yeniden örülecektir (Şekil 9).

101 no'lu mekândan 103 nolu mekâna geçişi sağlayan ahşap kapı ve bu kapının bulunduğu duvarda da çok fazla oturma ve strüktürel çatlak mevcuttur. Mevcutta hasarlı olan bu duvar iyi durumda olan malzemeleri yeniden kullanılarak tekrar örülecek, 103 nolu mekânın kanadı yerinde olmayan ahşap kapısı yapıdaki diğer kapılar örnek alınarak yeniden imal edilecektir.

102 no'lu mahalde çatı çökmesinden kaynaklı oda duvarı oldukça su almış ve dayanımsız hale gelmiştir. Çatının açık olduğu, duvarın suya maruz kalan ve tahrip olan kısmı yeniden örülecektir.

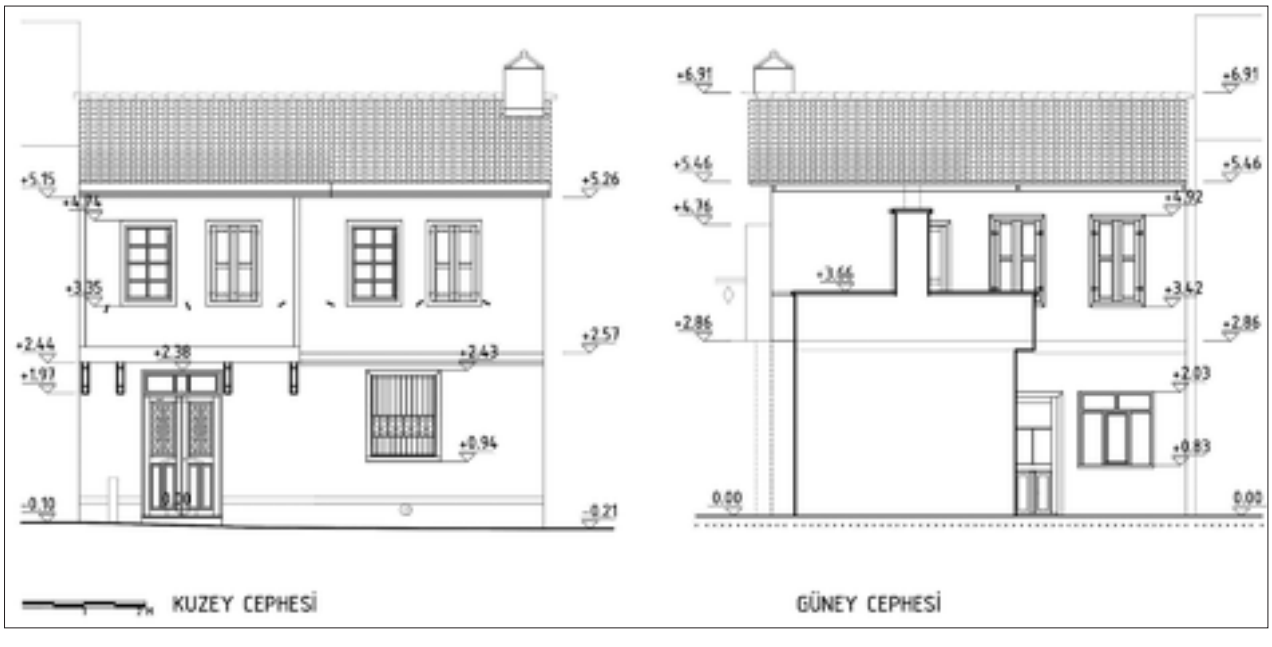
102 no'lu mahalde duvarda ocaklığın olduğu kısım inceliği nedeniyle tuğla malzeme ile örülürken geriye kalan kısım şu an olduğu gibi kerpiç malzeme ile yeniden örülecek, iyi durumda olan yerler onarılacaktır.

Yapıdaki izlere dayanılarak alt kattaki ocağın üst katta da devam ettiği anlaşılmıştır. Yatak odasındaki bu ocak duvarın yenilenmesi esnasında yeniden yapılacak ve şömine amaçlı kullanılacaktır.

Üst katta var olan özgün giyotin pencerelerin tümünün kepenkleri onarılıp temizlenecek ve pencereler de halihazırda açılamaz durumda olduğu için onarılacak; yeniden kullanılabilir duruma getirilip yerlerine yerleştirilecektir.

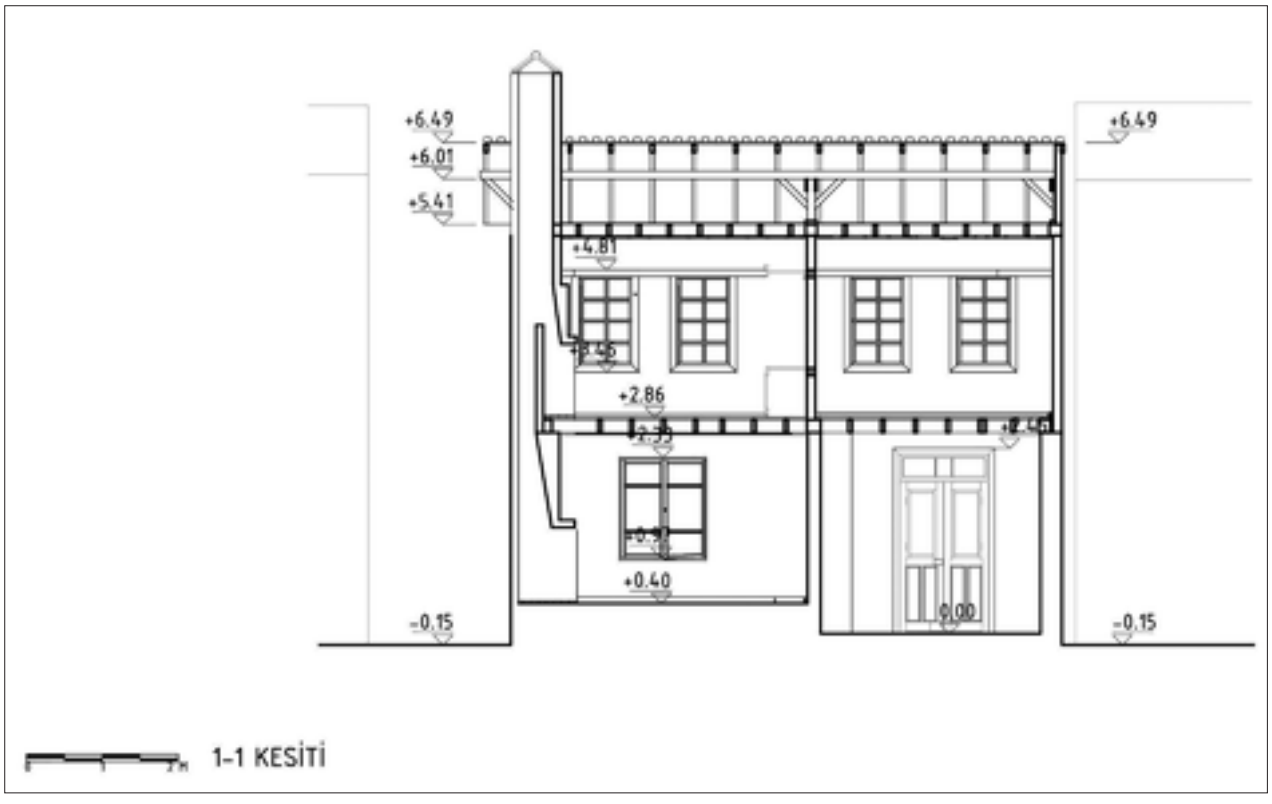
Özgün giyotin pencereler, yapıdaki strüktürel bozulmalardan kaynaklı sıkışmış ve açılamaz haldedir. Restorasyonda pencereler onarılıp temizlendikten sonra özgün yerlerine takılacaktır.

102 nolu odada Cumhuriyet Caddesi'ne bakan kuzey cephesinde bulunan sonradan eklenen kanatlı pencere kaldırılacaktır. Yapının içerisinde depolanan özgün halinde var olan giyotin pencere onarılıp yerine monte edilecektir. Bu pencerenin bulunduğu yerde ahşap kepenklerden birisi yok olmuştur. Malzeme tamamlaması gerçekleştirilecektir (Şekil 10 ve Şekil 11).

Şekil 10: Restorasyon kuzey ve güney cephesi önerileri.

Yapının muhdes kısmı olan terasın betonarme döşemesi yapının geleneksel sistemle inşa edilmiş özgün kısmına oturduğu için yapıya strüktürel zarar verebileceği düşünülmüştür. Bu nedenle muhdes kısımdaki betonarme döşeme kesilerek yapının özgün kısmı ile muhdes kısmı dilatasyon derzi vasıtasıyla birbirinden ayrılacak ve betonarme sistem ile geleneksel sisteme ayrı ayrı çalışma imkanı tanınacaktır (Şekil 12).

Şekil 11: Restorasyon 1-1 kesiti önerisi.

Şekil 12: Restorasyon 2-2 kesiti önerisi.

Yapının zemin kat duvarlarında meydana gelen strüktürel çatlak ve oturma sebebiyle üst kat döşemeleri oldukça zarar görmüş ve sehime uğramıştır. Bu nedenle birinci kat duvarlarında da strüktürel çatlaklar meydana gelmiştir. Çatlak olan duvarlar enjeksiyon yapılarak ya da yeniden örülerek onarımı tamamlanacaktır.

KAYNAKÇA

Adalı, B. (2013). *Havran Kentsel Sit Alanı ve Dumlupınar Caddesi Koruma Önerisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Balıkesir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu (BKVKBK). (2020). *Tescil Kararı* (Karar Tarihi: 14.02.2020, Karar No: 1872). Balıkesir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, Kurul dosyası.

Balıkesir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu (BKVKBK). (2022). *Tescil Kaldırma İstemine Red Kararı* (Karar Tarihi: 19 Nisan 2022, Karar No:3803). Balıkesir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, Kurul dosyası.

Göktaş, Ş. N. (2020). *Balıkesir Havran'da Bulunan Geleneksel Konutların Yapım Teknikleri ve Taşıyıcı Sistem Özellikleri Açısından İncelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Uludağ Üniversitesi.

Koca Özmen, F., & Çobancaoğlu, T. (2014). Dumlupınar Caddesi 152 Ada 23 Parsel. D. Binan, İ. Yüce Aşkun, & T. Çobancaoğlu (Ed.), *Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma* (s. 174–191). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları: 787.

MSGSÜ RADA (Restorasyon Anabilim Dalı Arşivi).

Yavuz, Ö. (2023). *Balıkesir Havran'daki zeytinyağı fabrikalarının endüstri mirası kapsamında değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

62 ADA
21 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

HAVRAN'DA GELENEKSEL BİR KONUTUN BELGELENMESİ ve KORUMA YAKLAŞIMI: 62 ADA 21 PARSEL

Cansu Varol Karkın[1] – Ece İrgin[2] – Burcu Büken Cantimur[3] – Mevlüde Kaptı[4]

GİRİŞ

Havran tarihi kent merkezinde, Cami-i Kebir Mahallesi'nde yer alan geleneksel konutun yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, mekânsal organizasyonu ve mimari öğeleri incelendiğinde 19. yüzyılın ilk yarısında inşa edildiği düşünülmektedir. Eldem (1984), İstanbul ve çevresinde 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren inşa edilen konutlarda iç ve orta sofalı plan düzeninin hâkim olduğunu, ancak Anadolu'nun birçok bölgesinde dış sofalı konut geleneğinin sürdüğünü belirtir. Havran örneğinde de yirminci yüzyılın başına kadar, geleneksel ahşap karkas yapım sistemi ve açık / kapalı dış sofalı plan düzeni devam etmemiştir.

Kuban (1995), Orta Anadolu bozkırından Balkanlara uzanan geniş bir coğrafyada; belirli tipoloji, temel öğeler ve orantılara sahip konut biçimini "hayatlı ev" olarak adlandırılmıştır. Eldem'in dış sofalı ev olarak tanımladığı *hayatlı ev,* yarı kırsal bir ortamda, kentleşmenin sınırlı olduğu topluluklarda ortaya çıkmış ve içe dönük yaşamın yaygınlaşmasıyla klasik dönemi sona ermiştir. Havran'da kırsal üretimin 20. yüzyıla kadar devam etmesi, dış sofalı konut geleneğinin korunmasına olanak sağlamıştır.

Şekil 1-2-3: Güneydoğu cephesi (163. Sokak) görünümleri.

1 Y. Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı.
E-posta: c.varol67@gmail.com, ORCID: 0009-0002-6583-5474

2 Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü.
E-posta: eceirgin@gmail.com, ORCID: 0009-0000-1924-9971

3 Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü.
E-posta: burcu.cantimur@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7545-4096

4 Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü.
E-posta: mevlude.kapti@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6086-1871

Atıf: Varol Karkın, C., İrgin, E., Büken Cantimur, B. & Kaptı, M. (2026). Havran'da Geleneksel Bir Konutun Belgelenmesi ve Koruma Yaklaşımı: 62 Ada 21 Parsel Örneği. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), *Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası* (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 233-246. Ege Yayınları, İstanbul.

Havran'daki erken tarihli geleneksel konut örneklerinden olan ve özgün kimliğini koruyan 62 ada 21 parseldeki yapının mekân organizasyonu ve cephe düzeni de Havran bölgesinde 19. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen evlerle benzer karakterdedir. Bu çalışma, Havran'daki bir geleneksel konutun rölöve, restitüsyon ve restorasyon süreçlerini ele alarak yapının özgün mimari değerlerini ortaya koymayı ve Havran'daki 19. yüzyıl konutlarının tipolojik sürekliliğini ve değişim süreçlerini bu örnek üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır (Şekil 1-3).

A. RÖLÖVE

A.1. Konum

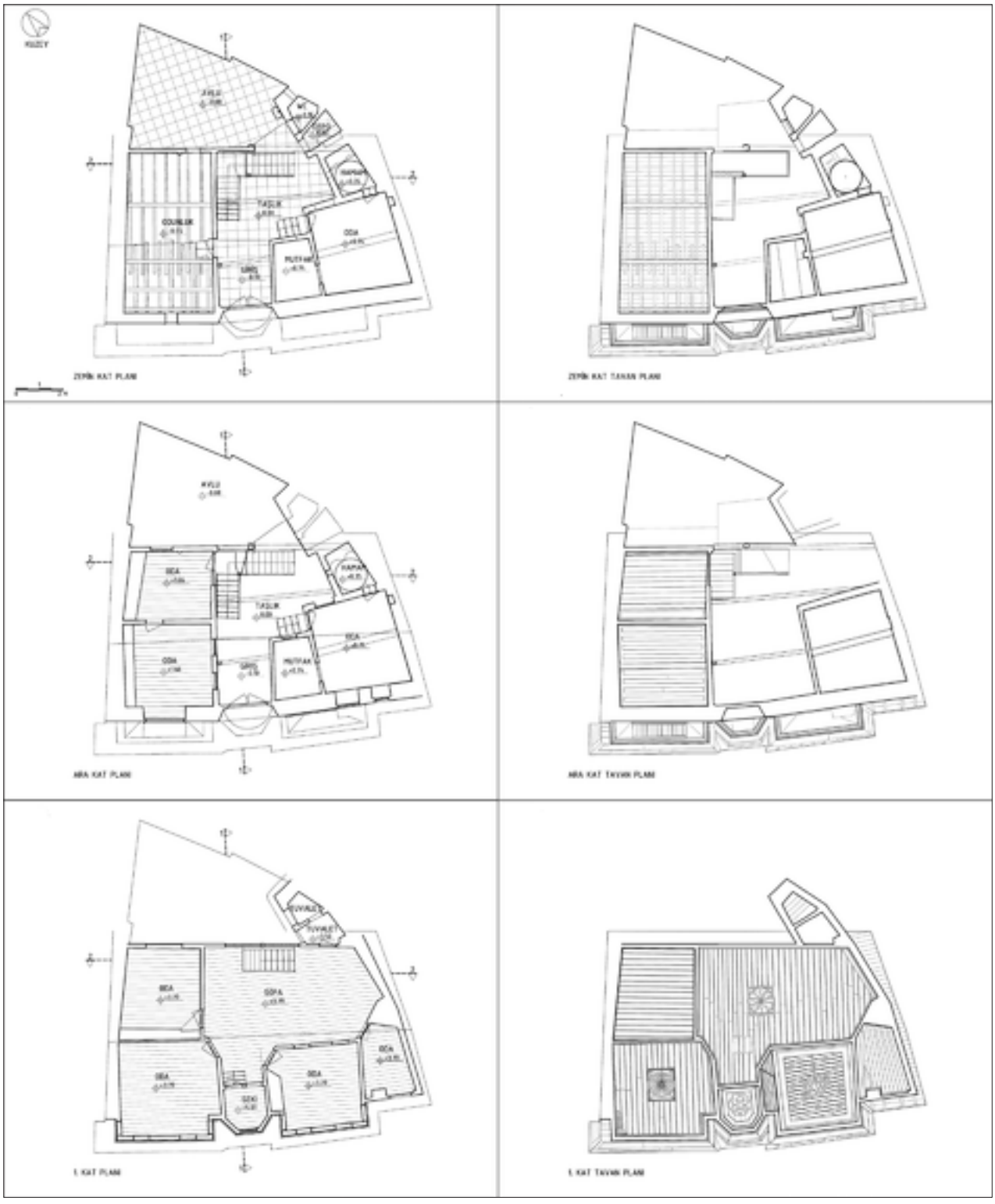
Havran İlçesi, Cami-i Kebir Mahallesinde bulunan geleneksel ev, Cumhuriyet Caddesi 163. Sokak üzerinde 62 ada 21 parselde konumlanmaktadır. Günümüzde bitişik nizamlı olan konutun, dar bir avlusu bulunmaktadır. İnşa dönemi, mimari özellikleri ve pencerelerin bulduğu güneybatı cephesine bitişik nizam betonarme bir yapının inşa edilmesi, konutun ilk yapım döneminde daha geniş bir avlu içinde yer aldığını göstermektedir.

A.2 Plan ve Cephe Özellikleri

19. yüzyılın ilk yarısında inşa edilen konutun zemin katı yüksek taşlıklı, birinci katı dış sofalı ve eyvanlı plan tipine sahiptir. Geniş kemerli ve çift kanatlı ahşap dış kapı ile doğrudan girilen taşlık (Z08), evin avlusuyla bütünleşir. Taşlıkta bir kışlık oda / işlik (Z03), özgün hamam (Z04) ve 1996 yılında yapılan yenilemede avluda inşa edilen, zemin kattan başlayarak birinci katta da devam eden hela (Z05-06 / 108) (107 / 108) eki ile taşlığa eklenen mutfak (Z02) bulunmaktadır (Şekil 5-7). Taşlıktan dirsek yaparak üst kata uzanan merdivenin ara sahanlığından, günümüzde kapatılan açık sofaya (A01) ve kışlık oda veya yaşlı odası olarak kullanılan ara kat odasına (A02) geçilir. Oda taşlığa iki adet giyotin ve sokağa kanatlı ahşap doğramalı pencerelerle açılır. Odanın bir duvarında özgün dolap ve gusülhane bulunmaktadır. Geçiş alanı ve işlik mekânı olan taşlıktan bodrum (B01 / B02) mekânlarına da geçilir. Ara katın altındaki depoya (B01) taşlıktan birkaç basamakla inilirken, kışlık oda / işlik altındaki bodrum (B02) 1996 yılında yapılan tadilatta kapatılmıştır. Havran konutlarında hamam genellikle avluda yer almasına karşın, bu konutta hamam taşlıktadır (Şekil 4). Konut avlusunun zaman içinde bölünmesi sebebiyle hamamın taşlıkta yapıldığı düşünülmektedir.

"Türk Evi"nin kaynaklarının çadıra dayandığını belirten Sözen (2006), başlangıcından bu yana mekân örgütlenmesinde temel ilkelerin hemen hemen hiç değişmediğini, odanın yaşam ve sofanın hizmet alanı olduğunu açıklar. 62 ada 21 parseldeki geleneksel konutun birinci katına çıkıldığında geniş dış sofayla karşılaşılmaktadır. Dolaşım merkezi olma işlevi yanında sofalar, odalardakine benzer biçimde oturma, yatma, ocak / mutfak, abdestlik işlevlerini de üstlenmiştir. Klasik sofa düzenin devam ettiği bu konutta, açık sofaya üç oda ile avlunun kapatılmasıyla oluşturulan bir oda, eyvan ve sonradan eklenen hela açılmaktadır. Üst kat sofalarının avlunun yanı sıra sokağa da açılmasını sağlayan eyvanlar, sofa ile bütünleşik veya özelleşen mekânlar olarak düzenlenmektedir. Geleneksel konutlarda nadiren görülen eyvanın pahlı cumba yapması ve sofadan direklikle ayrılması 62 ada 21 parseldeki evde karşımıza çıkmaktadır. Giriş kapısı üzerinde çıkma yapan eyvan, bağdadi sıvalı, eğrisel payandayla taşıtılmaktadır (Şekil 8-10).

Erken dönemde geleneksel evlerde, mahremiyeti sağlamak için oda girişleri pahlı /açılı yapılmıştır. Bu konutta eyvanın iki yanındaki odalar (103, 105) pahlı girişleri, göbekli çıtakâri tavanları, sofaya açılan pencereleri, kapıları ve dolapları ile özgün dönem özelliklerini korumaktadırlar. Sokak cephesine bakan odalarda, 103 nolu odada özgün ocak izi ve 105 nolu odada özgün dolap korunmuştur. Odaların sokak cephesindeki giyotin pencere doğramalarının, kanatlı doğramaya çevrildiği, doğramadaki izlerden anlaşılmaktadır. Sofanın güneybatısı, geç dönemde tuğla duvarla bölünerek odaya (102) dönüştürülmüştür. Odanın güneybatı duvarında, sofalarda bulunan kahve ocağının izi belirgindir. Sofadaki dördüncü odanın (106), sokağa bakan cephesi yığma tuğla ile örülmüştür. Odanın tavan yüksekliği, birinci kattaki diğer mekânlardan daha alçaktır ve ahşap tavan döşemesi, zemin döşemesi, ahşap kapısı ve penceresi de diğer mekânlardan farklılaşmaktadır. Bu durum, mekânın zamanla değiştirildiğini ve konutun inşa edildiği dönemde daha büyük bir parsele sahip olabileceği ihtimallerini akla getirmektedir.

Şekil 4: Rölöve zemin, ara ve birinci kat planları, tavan planları.

Geleneksel konutun cephesinde, 19. yüzyılın ilk yarısına özgü karakteristik özellikler büyük ölçüde korunmuştur. Geniş kemerli giriş kapısı ve sıvalı eğrisel payandalarla taşınan birinci kat cumbaları ile çokgen eyvan cumbası Havran bölgesinde 19. yüzyılda inşa edilen geleneksel evlerin cephelerinin özgün özelliklerindedir. Cumbalar ahşap silmelerle çevrelenmiştir. Kuzeybatı (avlu) cephesi, düşey taşıyıcılarla kurgulanmıştır. Birinci kat sofası ahşap giyotin sistemli doğramayla kapatılmıştır. Ara kat ve birinci kat odalarının cepheleri geç dönemde düzenlenmiştir (Şekil 11-12).

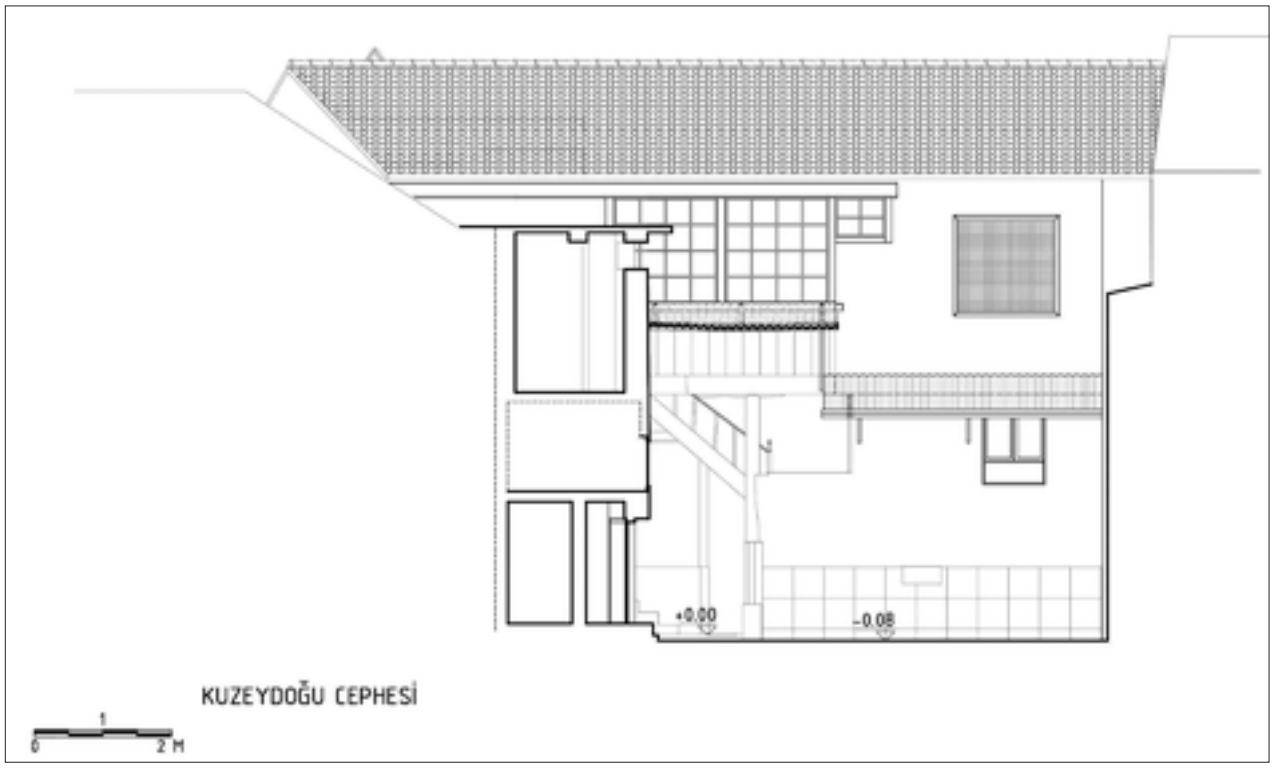
Şekil 5-6-7: Taşlıktan ve avludan görünümler.

Şekil 8-9-10: Birinci kat sofasından görünümler.

Şekil 11: Güneybatı (163. Sokak) cephesi.

Şekil 12: Kuzeydoğu (Avlu) cephesi.

A.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Yapının zemin ve bodrum katları kâgir, birinci katı ahşap karkastır. Güneybatı beden duvarı, su basman hizasına kadar moloz taş ve üstü 70-80 cm kalınlığında kerpiç olarak inşa edilmiştir. Güneydoğu beden duvarı zemin katta kerpiç, birinci katta ahşap karkastır. Kuzeydoğu beden duvarı ise 30-50 cm kalınlığındadır ve kerpiç ve tuğla kullanılarak yapılmıştır. Bodrum mekânlarında duvar örgüsü açıkça görülmektedir. B02 mekânında, dış duvarlar su basman seviyesine kadar taş, üstü ahşap hatıllı kerpiçtir. B01 mekânında güneybatı ve güneydoğu yönlerindeki dış duvarlar ortalama 70 cm kalınlığındadır ve ahşap hatıllı kerpiç sistemle yapılmıştır. Avludaki ıslak hacim eki betonarme karkas inşa edilmiştir.

Birinci katta sokak cephesi beden duvarları ve özgün bölücü duvarlar; ahşap karkas yapım sistemi ile inşa edilmiş, üzerine bağdadi çıtalı kireç esaslı sıva yapılmıştır. Güneydoğu (163. Sokak), kuzeybatı (avlu) ve kuzeydoğu cephelerinde tuğla ile yapılan onarımlar ve yenilemeler görülmektedir. Yaklaşık bir metre çıkma yapan ahşap karkas cumbalar, eğrisel ahşap payandalarla desteklenmiştir. Yapının ahşap konstrüksiyonlu beşik çatısının kaplaması alaturka kiremittir. Konutun zemin katında taşlık ve avlunun döşeme kaplaması özgün olmayan seramik ve depo zemini betondur. Birinci ve ara katlarda, sofa ile odaların tavan ve zeminde ahşap döşemeleri korunmuştur (Şekil 13-14).

B. RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

Restitüsyon önerisi geliştirilirken, yapının geçmiş dönemine ait görsel kaynaklarının olmaması sebebiyle Havran geleneksel konut tipolojisi ile yapılan karşılaştırmalı çalışmalar, yapıdan gelen izler, yapının kullanıcıları ile yapılan görüşmeler ve mimari açıdan gereklilikler veri olarak kullanılmıştır. 2010 yılından başlayarak, Havran Belediyesi ve MSGSÜ iş birliğiyle, Restorasyon Anabilim Dalı öğretim üyelerinin yürütücülüğünde Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı kapsamında yürütülmüş çalıştaylarda, 43 adet kültür varlığı belgelenmiş ve koruma projeleri hazırlanmıştır. Karşılaştırmalı analizlerde, bu kapsamlı çalışmalardan ve çalıştayların sonuç ürünlerinden olan Adalı'nın (2013) yüksek lisans tezinden ve Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma (Binan vd., 2014) başlıklı çalışmadan yararlanılmıştır. Sözlü görüşmeler, 1947 yılı doğumlu geçmişteki ev sahibi ve 1996 yılında yapıya taşınan bugünkü ev sahibi ile yapılmıştır.

Şekil 13: 1-1 kesiti.

Şekil 14: 2-2 kesiti.

Restitüsyon çalışması üç dönemde ele alınmıştır. I. dönem ilk yapım döneminin tarihlendiği 19. yüzyılın ilk yarısından 1950'ler tarihine kadar geçen dönemi kapsar. II. dönem plan ve cephede düzenlerine müdahalelerin yapıldığı 1950'ler ile 1996 yılı arasıdır. III. dönem ise yapının günümüzdeki kullanıcıların 1996 tarihinden sonra yaptıkları değişiklikleri içermektedir (Şekil 15).

Şekil 15: Kat planları dönemsel analizi.

I. Dönem Restitüsyonu (19. yüzyılın İlk Yarısı-1950'ler)

Zemin ve üst katlardaki yarı açık taşlık ve sofa mekânlarını "Hayat" olarak tanımlayan Kuban (1995), bu alanların kırsal tarımsal yaşamda bahçeye açık ve yoğun olarak kullanılan gölgeli, büyük bir galeri, çok kullanışlı bir alan olarak tasarlandığını belirtir. Merkezi bir konumda olan taşlık, zemin ve üst katlarla mekânsal sürekliliği sağlarken, aynı zamanda düşey ulaşım alanıdır. Klasik dönem dış sofalı ev özelliklerini devam ettiren geleneksel konutta, ilk yapım döneminde taşlıkta yalnızca hamam (Z03) ile kışlık oda (Z02) bulunmakta, mutfak ve hela avluda yer almaktadır. Özgün zemin kaplaması, giriş kapısının yanındaki zeytin havuzu, çamaşır taşı, bodruma açılan kapı, taşlık zemini boyunca ilerleyen su yolu 1996 yılındaki onarımda kaldırılmıştır[5].

Taşlık'ın parçası olan 'L' biçimli ahşap merdiven, sofanın avluya açılan uzun kenarına paralel uzanmaktadır. Merdiven sahanlığından, 1996 yılında avlu cephesi kapatılarak odaya dönüştürülen ara kat sofasına (A01) ulaşılır. Restitüsyon çalışmasında bu kısımdaki muhdes duvarlar ve doğramalar kaldırılmıştır. Bu odanın (A02) ve zemin kat odasının (Z02) sokağa bakan, geç dönemde açılan pencereleri, analoji ve mimari gerekliliklere dayanılarak kapatılmıştır. Hâlihazırda her iki odanın da taşlığa bakan özgün pencereleri bulunmaktadır.

Birinci kat özgünlüğünü önemli ölçüde korumaktadır. Avlunun dar yönüne eklenen oda kaldırılarak, sofa bütünlüğü yeniden sağlanmıştır. Güneybatı duvarında izi bulunan ocak, yerleşmedeki açık sofalı evlerdeki ocaklarla ilgili analoji çalışmasına göre restitüe edilmiştir. Birinci kat sofası, ilk yapım dönemi sonrasında ahşap giyotin doğramayla kapatılmıştır. Restitüsyon önerisinde doğramalar kaldırılmıştır. Sofanın ahşap tavan ve zemin döşemeleri özgündür.

5 Analoji çalışmaları ve mülk sahipleriyle yapılan görüşmelerden elde edilen veri

Şekil 16: I. Dönem restitüsyonu kat planları.

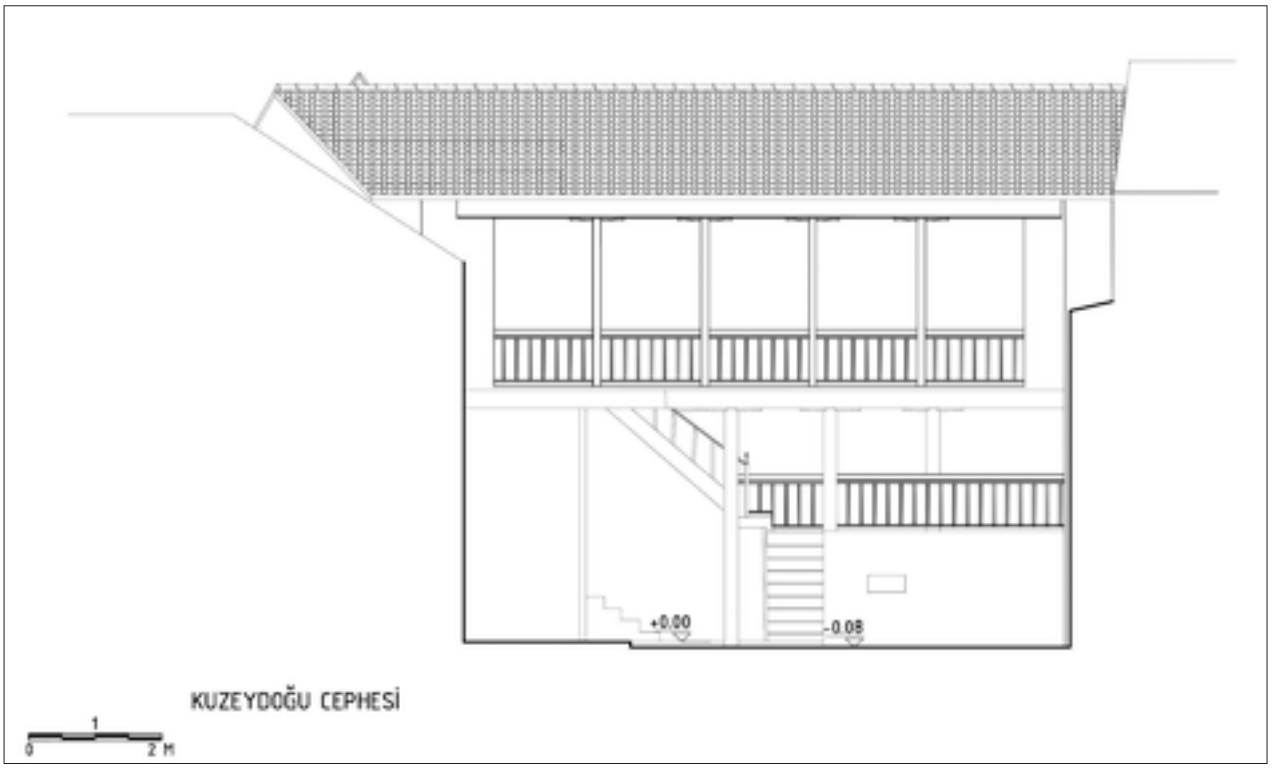
Geleneksel evde sokak cephesi boyunca uzanan odalardan 105 nolu oda, taşlığa açılan pencereleri, pahlı kapısı, dolabı, göbekli çıtakâri tavanı ile dönem evlerinin oda özelliklerini korur. 103 nolu odada özgün elemanlar kapatılmış ya da kaybolmuştur. Odanın, sofaya eklenen oda (102) nedeniyle kapatılan pencereleri, mevcut izler doğrultusunda açılarak projelendirilmiştir. Günümüze ulaşmayan oda dolabı, 104 numaralı odada bulunan dolap esas alınarak restitüe edilmiştir. Sadece izleri okunabilen ocağın restitüsyonu için dönem yapılarıyla karşılaştırma yapılmıştır (Şekil 16).

Dönem konutlarında, zemin katlar dışarıya kapalı iken avluya açılmaktadır. Sokak ile ilişki sadece birinci katlarda kurulmaktadır. Havran'daki dönem yapıları incelendiğinde, zemin ve ara kat seviyesinde, sokağa bakan cephede pencere olmadığı, pencere açıklıklarının birinci kattan itibaren başladığı görülmüştür. Yapıda gözlemlenen veriler ve ev sahiplerinden elde edilen bilgiler de bu durumu destekler. Bu prensiple birinci dönem restitüsyonda, ön cephede zemin kat ve asma kat pencereleri kapatılmıştır. Birinci kat cephesinde ise geç dönemde eklenen kanatlı pencere doğramaları, yapıda bulunan özgün giyotin pencere doğramalarıyla değiştirilmiştir. Tuğla kemerli ahşap giriş kapısının, ışıklık penceresinin kapatıldığı ve özgün kapı doğramasının değiştirildiği sonucuna varılmış; analoji çalışmasına dayanılarak kapı doğraması ve ışıklık önerisi geliştirilmiştir. Bu cephede 105 nolu mekânın yığma tuğlayla onarılan duvarının, ahşap karkas olarak yenilenmesi önerilmektedir.

Dönem geleneksel evleri, ara katlı taşlık ile avlu ya da bahçeye bağlanmaktadır. Birinci katta sürekli bir galeri şeklinde odaların ve eyvanın önünde bulunan sofa ve zemin katta taşlık cephesinin ana öğeleri, iki kat boyunca uzanan ahşap dikmeler, korkuluklar, odaların sofa ve taşlığa açılan pencereleri ve kapıları ile merdivendir. 62 ada 21 parseldeki geleneksel evde avlu, taşlık ve birinci kat sofasındaki niteliksiz ekler kaldırılmış ve kapatılan veya değiştirilen yapı elemanları özgün hallerine getirilmiştir (Şekil 17-18).

Şekil 17: I. Dönem restitüsyonu güneybatı (163. Sokak) cephesi.

Şekil 18: I. Dönem restitüsyonu 2-2 kesiti (kuzeydoğu cephesi).

II. Dönem Restitüsyonu (1950'ler - 1996)

20. yüzyılın ikinci yarısında, yapıya servis mekânlar eklendiği ve sofaların kapatıldığı bilgisi mülk sahiplerinden öğrenilmiştir. Birinci kat sofasından ulaşılan ve kullanıcıların teras olarak tanımladığı, ancak köşk olduğu düşünülen mekân da bu dönemde kaldırılmış, sofanın güneybatı bölümü de odaya (102) dönüştürülmüştür. Ara ve birinci kat sofaları (A01-101) ve eyvan (104) hava koşullarından korunmak için ahşap doğramalarla

kapatılmıştır. Kuzeybatı (163. Sokak) cephesinde yer alan oda (106) mutfak olarak yenilenmiş, cepheye baca eklenirken beden duvarı harman tuğlasıyla yeniden yapılmıştır. Avluya zemin ve birinci kata hizmet eden ıslak hacimler eklenmiştir.

Geleneksel evlerin genelinde görülen ve bu evde de yapılan bir diğer müdahale, ara ve zemin kat odalarında sokak cephesine pencerelerin açılmasıdır. Birinci kat odalarının giyotin pencereleri, bu dönemde kanatlı doğramalarla değiştirilmiştir. Giriş kapısının da günümüzdeki halini bu dönemde aldığı, ev sahipleriyle yapılan görüşmelerden öğrenilmiştir.

C. RESTORASYON ÖNERİSİ

Restorasyon yaklaşımı, ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü'nde belirtilen koruma ilkelerine dayanmaktadır. Yapının özgünlüğünü, bütünlüğünü ve karakterinin korunması için en az müdahalenin yapılması, hasarlı bölümlerin onarılması ve geleneksel kullanımının devamlılığı sağlanırken, kabul edilebilir bir yaşam standardına yükseltilmesi amaçlanmaktadır. Restorasyon çalışmasında malzeme, işçilik ve tasarım niteliklerinin korunması, yeni kullanılacak malzeme ve elemanlarda ise özgün malzemeye eşdeğer nitelikte çözümlerin uygulanması önerilmektedir.

Yapısal ve Mekânsal Müdahaleler

Restorasyon önerisi, yapının konut olarak kullanımının devam etmesine yönelik geliştirilmiştir. Mevcut durumda konutun yalnızca zemin ve ara katının kullanılır olması değerlendirilmiş, üst katta bulunan odaların ve sofanın da kullanıma açılması amaçlanmıştır.

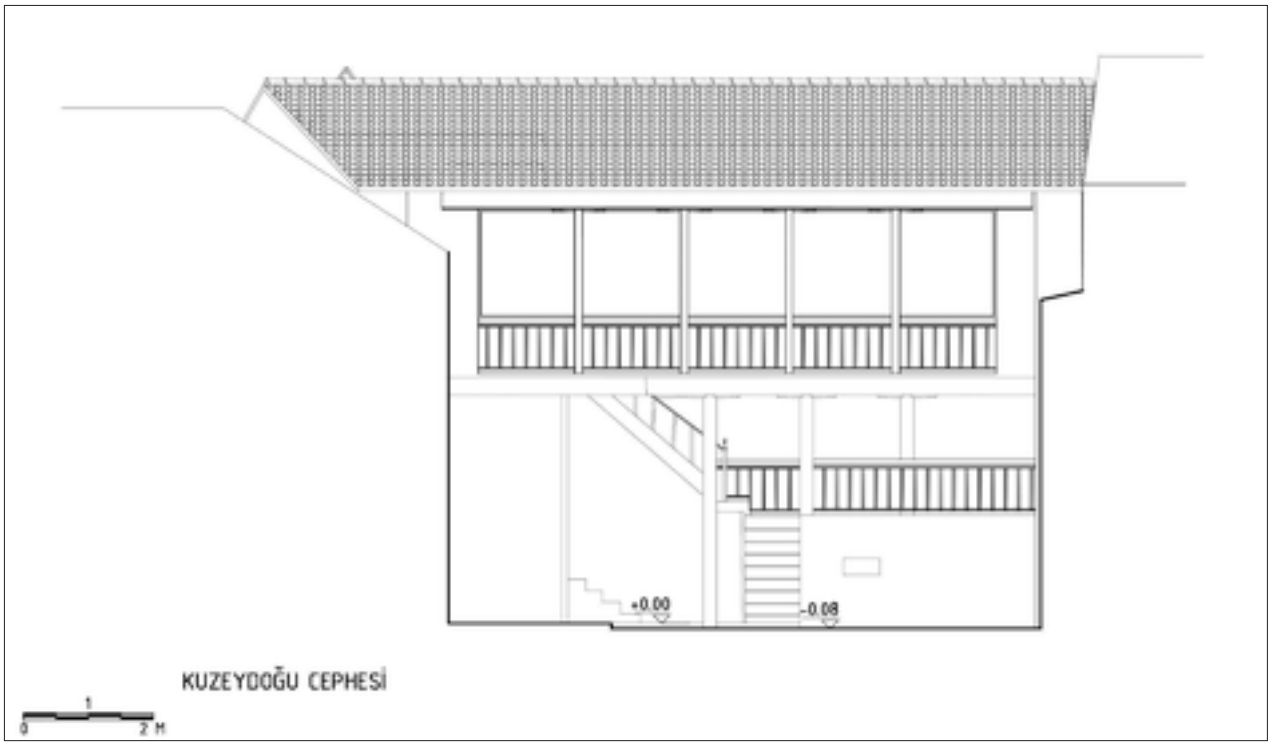

Şekil 19: Restorasyon kat planları.

Restorasyon projesinde, avlu ile bağlantılı zemin katta konfor koşullarını karşılayacak servis mekânlarının düzenlenmesi önerilmiştir. Bu kat, aynı zamanda yapının en fazla müdahale edilen katıdır. Avluda yer alan ıslak hacim ve taşlıktaki mutfak eklerinin kaldırılması, cephe ve plan özgünlüğünü sağlayacağı için uygun görülmüştür. Kışlık oda (Z02) ve depo (B01) mekânları, yeniden düzenlenerek servis mekânlarına dönüştürülmüştür. Kışlık odada, hamamla bağlantılı ıslak hacim ve mutfak birimleri çözümlenmektedir. Ara katta oda (A02) ve sofa (A01) mekânlarının özgün işlevlerini devam ettirmesi kararlaştırılmış, sofanın avlu cephesine bakan niteliksiz duvar kaldırılmış, yapıyla uyumlu yeni ahşap doğrama tasarlanmıştır.

Şekil 20: Restorasyon güneybatı (163. Sokak) cephesi.

Şekil 21: 2-2 kesiti (kuzeydoğu cephesi).

Yapının birinci katı, günümüzde uygun yaşam koşullarını sağlayamaması sebebiyle kullanılamamaktadır. Bu alanda yapılacak koruma ve yenileme çalışmaları, yapının yaşayabilmesi için önemlidir. Öncelikle sofadaki muhdes odanın kaldırılarak özgün plan düzenine dönülmesi ve kapatılan / değiştirilen pencere, ocak, dolap gibi yapı elamanlarının özgüne eşdeğer olarak yeniden üretilmesi gereklidir. Bu kattaki iki odanın (102 ve 104), ihtiyaca göre yatak ve oturma odası olarak kullanılacağı öngörülmüştür. Günümüzde mutfağa dönüştürülen mekân, ıslak hacim olarak kullanılacaktır (Şekil 19).

Geleneksel konutun ahşap döşeme ve tavan kirişlemelerinde yapısal sorunlar ve malzeme yıpranması tespit edilmiştir. Ahşap taşıyıcılarda ve merdivende bakım ve güçlendirilme yapılması önerilmektedir. Kâgir yan beden duvarları ile zemin kat güneydoğu beden duvarında onarım yapılması gerekmektedir. Taşlık ve avluda seramik zemin kaplamasının sökülerek, taş ve toprak malzemeyle yenilenmesi planlamıştır.

Yapının güneydoğu (163. Sokak) cephesinde; zemin ve ara katta geç dönemde açılan pencerelerinin kapatılması, yapısal sorunları olan eğrisel payandalar, çatı ve saçaklar ile pencere, silme gibi yapı elemanlarında özgün malzemenin korunması ve geleneksel yapım tekniklerinin sürekliliğinin sağlanmasını önceleyen güçlendirme ve onarımlar yapılmalıdır. Bu cephede tuğla olarak inşa edilen bölümün ahşap karkas olarak yenilenmesi, muhdes bacanın da kaldırılması önerilmektedir.

Yapının dönem ekleri ile özgün durumundan uzaklaşmış kuzeybatı (avlu) cephesi, restorasyon projesinde ilk yapım dönemine göre düzenlenmiştir. Günümüz gereksinimleri karşılamak için, taşlığın, ara kat ve birinci sofalarının geleneksel evin mimarisi ile uyumlu olacak ve iç-dış mekân bütünlüğünü koruyacak biçimde kapatılması önerilmiştir (Şekil 20-21).

D. DEĞERLENDİRME

Havran'da 62 ada 21 parselde yer alan geleneksel konut örneği, bölgedeki "Dış Sofalı" (Eldem, 1984) / "Hayatlı Ev" (Kuban, 1995) tipolojisinin özgün bir temsilcisidir. Yapının mekânsal organizasyonu, cephe düzeni ile malzeme ve yapım teknikleri detaylı olarak belgelenmiş; korunma ve restorasyon gereksinimleri ve ilkeleri belirlenmiştir. Restitüsyon ve restorasyon önerileri, yapıdan elde edilen izler, kullanıcı görüşleri ve karşılaştırmalı tipolojik analizler doğrultusunda geliştirilmiştir.

Geleneksel konutların korunması sadece fiziksel müdahalelerle sınırlı kalmamalı; yerel yaşam kültürü, mekânsal kullanım biçimleri ve toplumsal hafıza ile birlikte ele alınmalıdır. Geleneksel evin koruma projeleri hem mimari özgünlüğün korunmasını hem de çağdaş yaşam standartlarının sağlanmasını hedeflemektedir. Bu bağlamda, 19. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen ve dış sofalı evlerin klasik örneklerinden olan 62 ada 21 parseldeki geleneksel konutun korunması ve konut işlevine devam etmesi, yerel mimari mirasın sürekliliğinin sağlanması ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından önemli bir referans niteliği taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Adalı, B. (2013). *Havran Kentsel Sit Alanı ve Dumlupınar Caddesi Koruma Önerisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Binan, D., Yüce Aşkun, İ. ve Çobancaoğlu, T. (Ed.). (2014). *Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları: 787. ISBN: 978-975-6264-89-8

Eldem, S. H. (1984). *Türk Evi Osmanlı Dönemi* (Cilt 1). Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayınları.

ICOMOS. (1999). *Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü (International Charter on the Built Vernacular Heritage)*. https://www.icomos.org.tr/

Kuban, D. (1995). *Türk Konut Mimarisi*. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.

Sözen, M. (2006). *Türk Evi Tarihi ve Tipolojisi*. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.

204 ADA
37 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

HAVRAN'DA GELENEKSEL BİR KONUTUN ANATOMİSİ: 204 ADA 37 PARSEL İÇİN BİR KORUMA ÖNERİSİ

Elif Karakoç[1] – Berceste Kalafat[2] – Koray Güler[3]

GİRİŞ

Geleneksel ahşap ve kâgir yapım sistemleri ile inşa edilmiş yapıların yoğunlaştığı Havran Kentsel Sit Alanı'nda Anadolu'nun pek çok kasabasında olduğu gibi dokuda anıtsal yapılar çevresinde organik olarak konumlanmış çok sayıda sivil mimarlık örneği bulunmaktadır. Sit kararı ve tekil koruma kararlarına rağmen özellikle sivil mimarlık örneklerinin bakımsızlık, ilgisizlik ve terk edilme gibi nedenlere giderek yıprandığı ve yitirildiği görülmektedir (Güler vd., 2020). Sit alanı sınırlarındaki mahallelerden biri olan "Çiğitzâde" ismini bu bölgede toprak sahibi olan Çiğitzâde ailesinden alır (Adalı, 2013; Binan vd., 2014; Göktaş, 2020). Mahallede anıt yapılar dışında 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında inşa edilmiş özgünlüklerini koruyan çok sayıda sivil mimari örneği mevcuttur.

Bu örneklerden biri 204 ada 37 parselde bulunan ve zemin artı birinci kattan oluşan 2 katlı kâgir konuttur (Şekil 1-2). 241. sokak üzerinde yer alan iki katlı kerpiç kâgir yapı 14.02.2020 tarih ve 1872 sayılı Balıkesir KVKBKK kararı ile tescilli olup; II. grup tarihi eser kategorisinde yer alır.

Şekil 1: Yapıdan görüntüler.

1 Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı.
E-posta: elifkarakoc03@gmail.com, ORCID: 0009-0004-2280-2714

2 Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı.,
E-posta: kalafatberceste@gmail.com, ORCID: 0009-0002-7391-5212

3 Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü.
E-posta: koray.guler@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6556-3312

Atıf: Karakoç, E., Kalafat, B. & Güler, K. (2026). Havran'da Geleneksel Bir Konutun Anatomisi: 204 Ada 37 Parsel İçin Bir Koruma Önerisi. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), *Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası* (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 247-260. Ege Yayınları, İstanbul.

Konutun eski kullanıcılarından Baldemir ailesi ile yapılan sözlü görüşmelerde; yapının ilk inşa edildiği dönemde mahalleye ismini veren Çiğitzâde'lere ait olduğu, kendilerinin yapıya 1973 yılında taşındıkları ve bu sırada evde bazı değişiklikler yaptıkları aktarılmıştır (Şekil 2-3). Bunlar niteliksiz ekler olup mimari olarak yapıdan ayırt edilebilmektedir. Günümüzde başka biri tarafından satın alınan konut bir süredir kullanılmamakta ve bakımsız haldedir. Doğal koşullara ve bakımsızlığa bağlı olarak yapıda hasarlar oluşmuştur.

A. RÖLÖVE

Yapı, 2022 yılının Ekim ayında konvansiyonel ve aletli ölçüm yöntemlerinin bir arada kullanılmasıyla mimari açıdan belgelenmiştir. Yapının bulunduğu parselin kesin sınırlarının, ön ve arka cephelerdeki yatay ve düşey mesafelerin ve kesitlerdeki yüksekliklerin belirlenmesinde "total station" aracılığıyla elde edilen üç boyutlu ölçülerden, plan ve diğer detaylarda ise geleneksel yöntemlerle elde edilen verilerden yararlanılmıştır.

A.1 Konum

Tarihi konut, Çiğitzade Mahallesi'nde Cumhuriyet Caddesi, 241. sokakta bulunmaktadır (Şekil 1-2). 204 ada 37 parsel'de bulunan yapı 2 katlıdır.

10 yılı aşkın süredir kullanılmamakta olan yapı yaklaşık bir asırlık varlığı süresince niteliksiz müdahaleler görmüştür ve bakımsızlık nedeniyle onarıma muhtaçtır. Doğa koşulları nedeniyle form kaybı yaşayan taşıyıcı elemanlar ve yapı malzemeleri göze çarpmaktadır. Bitişik nizam olan yapıya 241. sokaktan girilmektedir.

Şekil 2: Vaziyet planı rölövesi.

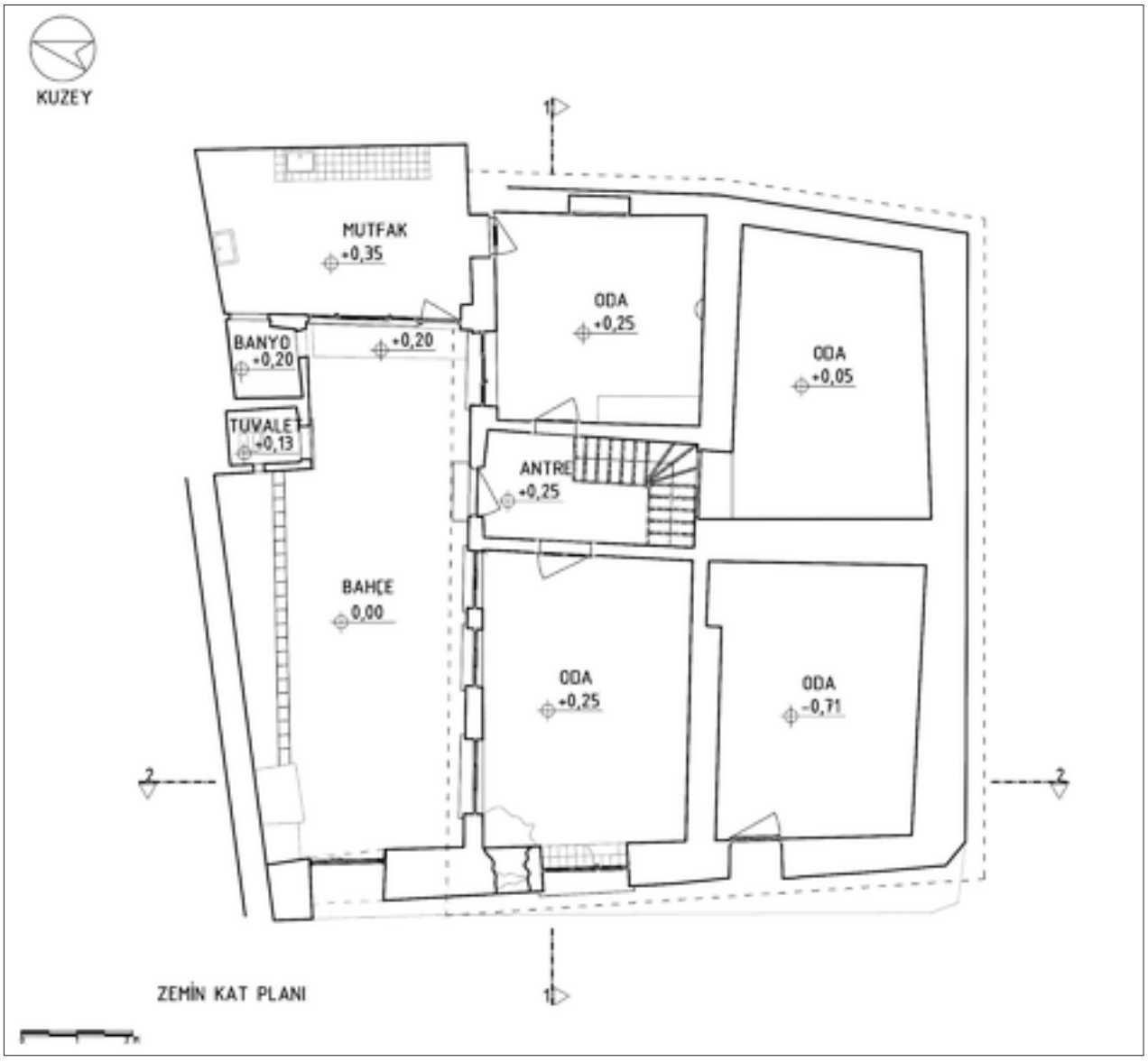
A.2 Plan ve Cephe Özellikleri

Zemin Kat

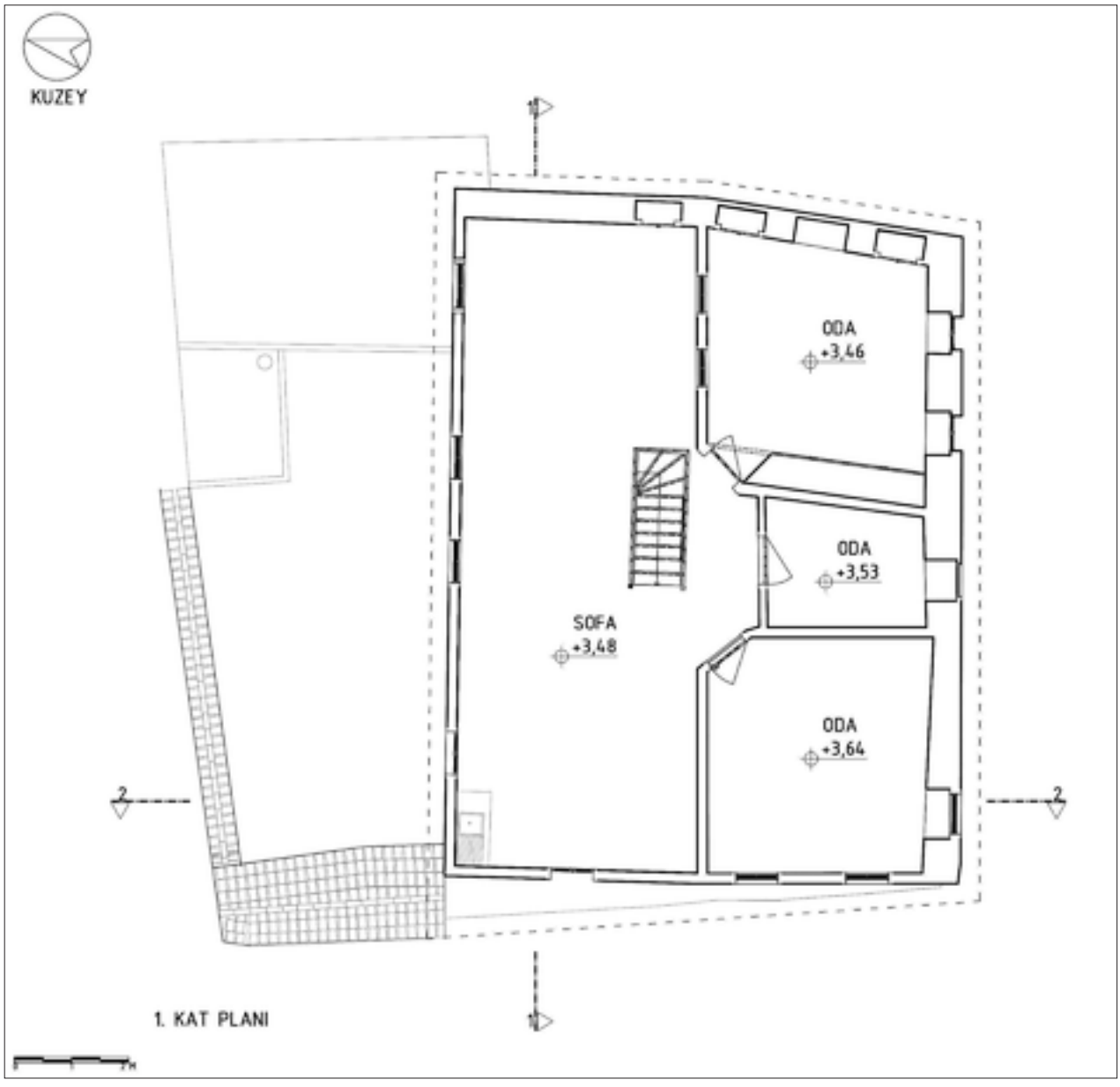
Yapıya giriş sokağa açılan yüksek avlu kapısından sağlanmaktadır. Günümüzde zemin kat; avlu, mutfak, banyo, hela, depolar ve odalardan oluşmaktadır (Şekil 3). Avludan (haneyaltı) kapatılan ve odalara bölünen taşlık mekânına ve oradan üst katlara ulaşılmaktadır. Özgün duvarlar 50-60 cm kalınlığında kerpiç yığma, sonradan eklenen duvarlar ise 20 cm kalınlığında tuğla yığma olarak inşa edilmiştir. Avlunun bir köşesinde ise sonradan eklenen ıslak hacimler bulunmaktadır. Islak hacimlerin kenarında geçmişte kullanılan bir dibek taşı, yalak taşı ve suluk göze çarpmaktadır. Mutfak bu eklerin yapı ile bütünleştirildiği mekândır. Zemin kat mekânlarının zemini sıkıştırılmış topraktır ve arka cephedeki depolarda bir ampfora ile üç adet boşluk bulunmaktadır. Taşlık mekânının kapatılmasıyla bölünen zemin kattan üst kata geçişi sağlayan merdivenin yerinin de değiştirildiği yapıdaki izlerden anlaşılmıştır. Tavanda ahşap kirişlemeler izlenmektedir.

Birinci Kat

Zemin kattan ahşap bir merdivenle ulaşılan birinci kat; Hayat (sofa) ve odalardan oluşmaktadır (Şekil 4). Merdivenin özgün konumu Hayat mekânının zeminindeki döşeme izlerinden açıkça izlenebilmektedir. Buna göre merdiven zemin kattaki Z05 mekânını 101 Hayat'a bağlamaktadır. Geçmişte yarı açık bir mekân olan Hayat'ın

Şekil 3: Zemin kat planı rölövesi.

Şekil 4: Birinci kat planı rölövesi.

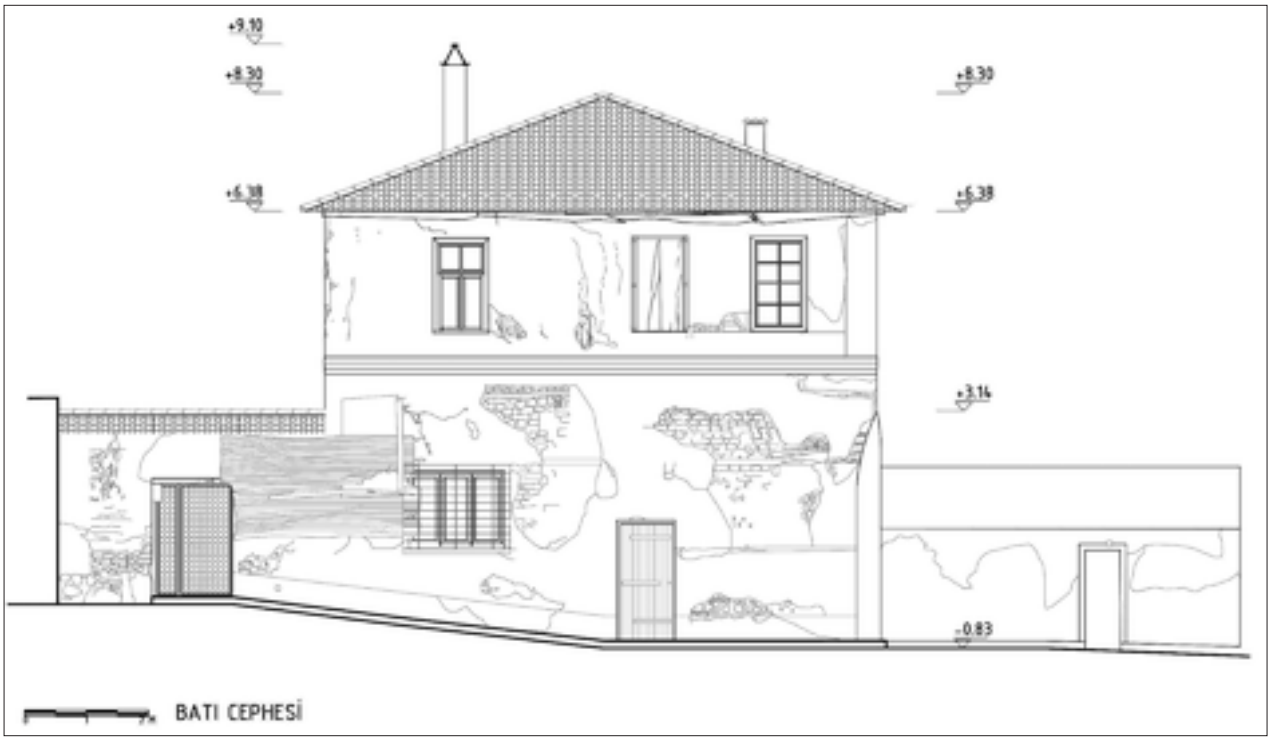
Şekil 5: 102 no'lu Oda'nın Hayat'a açılan duvarında tepe penceresi izleri.

avlu duvarları sonradan kapatılmıştır. Hayat'ın merkezinde Davud yıldızı şeklinde bir göbek yer alan ahşap tavanında yer yer parça kopması ve yüzey kaybı gözlenmektedir. Üst katta diğer parsellerle birleşen duvarlar yaklaşık 60 cm kalınlığında kerpiç yığma iken ara bölme duvarları ise yaklaşık 20 cm kalınlığında ahşap karkas sistemle inşa edilmiştir. Kireç esaslı sıvalı yüzeylerde ise yer yer yüzey kaybı ve sıva bozulmalarına rastlanmaktadır.

Geçmişte yarı açık bir mekân olan hayatın açıldığı odaların avlu duvarlarında yer alan tepe pencerelerinin izleri her ne kadar sıvanarak kapatılsa da dikkatli bir gözle bakıldığında açıkça okunabilmektedir (Şekil 5). Odaların kalın kerpiç yığma duvarlarında yüklükler ve alt kattan gelen ocağın bacaları yer almaktadır. Odalarda özgün ahşap doğramalar günümüze korunarak ulaşmıştır. Döşemeler ve tavan ahşaptır. Odaların tavan göbeğinde güneş sembolünü andıran bezemeler yer almaktadır.

Güneybatı Cephesi

Yapının yüksek bahçe duvarlarıyla sokaktan algılandığı cephesi güneybatı yönündedir (Şekil 6). Bu cephede avluya açılan çift kanatlı ana giriş kapısı ve depoya açılan tâli kapı bulunmaktadır. Kerpiç yığma beden duvarlarında yıpranmaya bağlı olarak çökmeler oluşmuştur. Bu çökmeler niteliksiz malzemelerle kapatılmaya çalışılmıştır. Alt katta metal parmaklıklı, tek kanatlı bir ahşap pencere bulunmakta, üst katta hayat duvarında bir ahşap kanatlı, oda duvarında ise iki ahşap giyotin pencere bulunmaktadır.

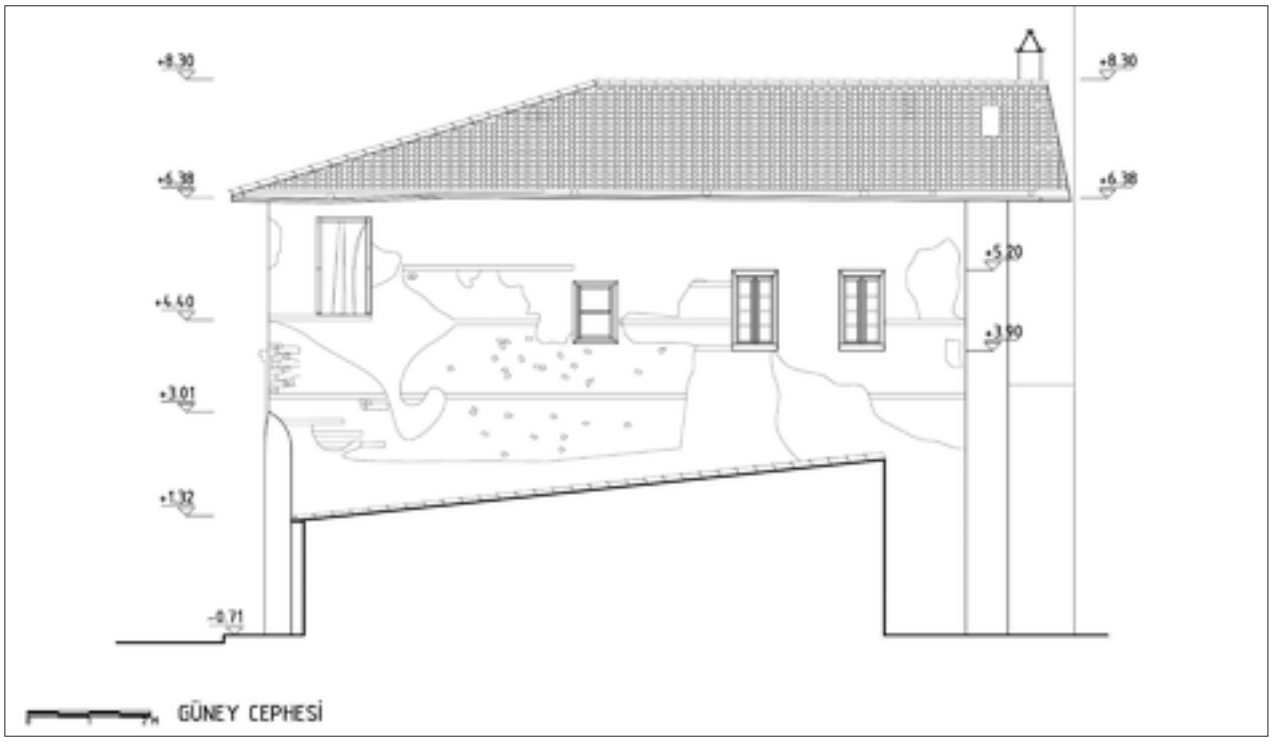

Şekil 6: Güneybatı cephesi rölövesi.

Güneydoğu Cephesi

Komşu yapı ile bitişik güneydoğu cephesinde zemin katta açıklık bulunmamaktadır (Şekil 7). Üst katta ise sırayla kapaklı ahşap bir giyotin pencere ile sonradan değiştirilen tek ve çift kanatlı ahşap pencereler bulunmaktadır. Cephede bakımsızlığa bağlı olarak sıva dökülmeleri gözlenmektedir. Bu bölümlerde kerpiç bloklar ve kullanılan ahşap hatıllar izlenmektedir. Çatıda ise bakımsızlığa bağlı olarak yer yer çökmeler gözlenmektedir.

Avlu Cephesi

Yapının avluya açılan cephesi kuzeybatı yönündedir (Şekil 8). Yapının yaşamı boyunca en çok müdahalenin bulunduğu bu cephede alt kattaki yarı açık taşlık ve üst kattaki hayat duvarları sonradan kapatılarak değiştirilmiştir. Yüzeylerde yer yer sıva çatlakları ve dökülmeler gözlenmektedir.

Şekil 7: Güneydoğu cephesi rölövesi.

Şekil 8: Avlu cephesi rölövesi.

A.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

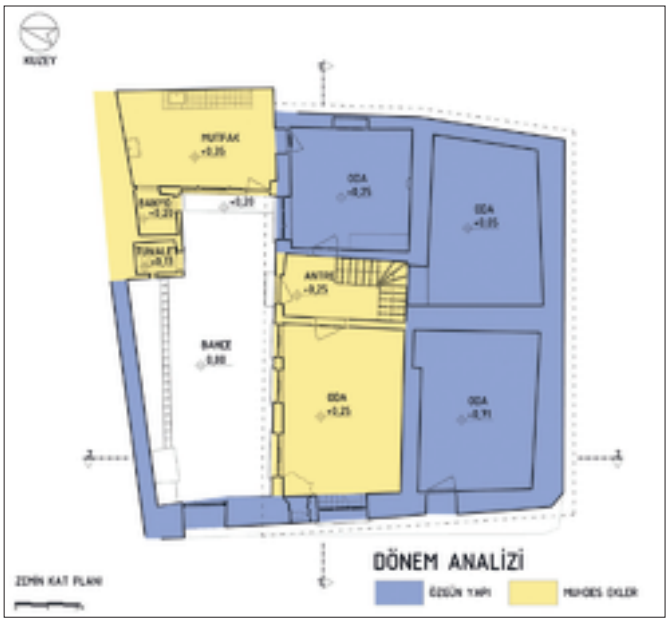
Yapının zemin kat beden duvarları yaklaşık 60 cm kalınlığında kerpiç bloklarla yığma tekniğiyle inşa edilmiştir. Kerpiç duvarların temel seviyesinde 80-100 cm kalınlığında yığma taş bir subasman hattı üzerinde yükseldiği yapıdaki izlerden anlaşılmaktadır. Ahşap döşeme sisteminin kullanıldığı yapının ara bölme duvarları da yaklaşık 20 cm kalınlığında ahşap karkas sistemiyle inşa edilmiştir. Alt katta ahşap döşeme kirişleri izlenebilirken üst katta tavanlar ahşap kaplanmıştır. Ahşap strüktürlü kırma çatı alaturka kiremitle örtülüdür.

B. RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

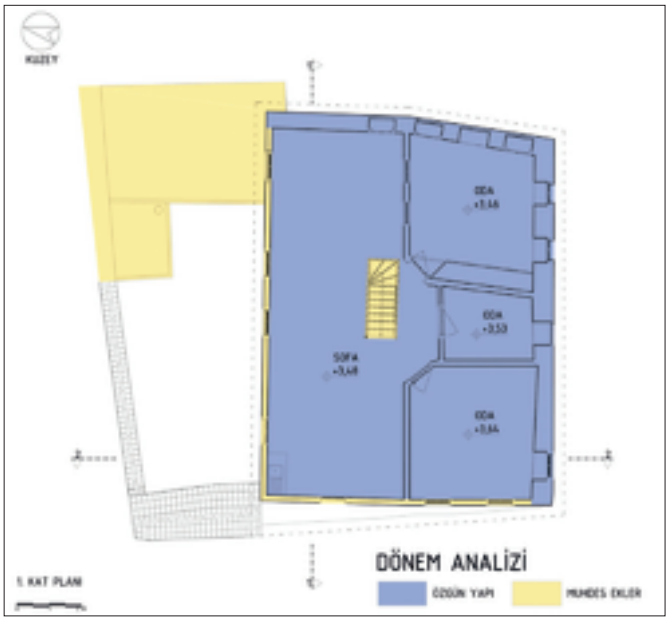
Yapının tarihsel gelişim sürecini mahalleye de ismini veren Çiğitzâde'lerin yaptırdığı birinci ve Baldemir ailesinin 1970'li yıllarda kullanmaya başladıktan sonra yaptığı değişikliklerle günümüze gelen ikinci dönem olmak üzere iki evrede incelemek mümkündür. Yapıya dair restitüsyon önerisinin geliştirilmesinde yapıdan gelen izler, analojik veriler, mimari gereklilikler ve yapının eski kullanıcıları ile yapılan görüşmelerden yararlanılmıştır.

Bu verilere göre; zemin katta yer alan Z01 Oda'nın daha önce ocaklık olarak kullanılırken genişletilerek mutfak ve banyo olmak üzere iki bölüme ayrıldığı, Z05 Oda'nın avlu yönündeki duvarlarının kapatıldığı, üst kata erişimi sağlayan merdivenin yerinin değiştirildiği, ahşap avlu kapısının metal olarak yenilendiği anlaşılmıştır (Şekil 9).

Birinci katta ise yarı açık 101 Hayat mekânın kapatıldığı tespit edilmiştir. Odaların hayata bakan duvarlarındaki tepe pencerelerinin de 1970'li yıllarda gerçekleştirilen yenilemeler sırasında sıva altında bırakıldığı anlaşılmıştır. 103 Oda'nın sokağa bakan cephesinin de bu tarihlerde kesilerek alt kat duvar hizasına çekildiği tespit edilmiştir (Şekil 10).

Şekil 9: Zemin kat dönem analizi.

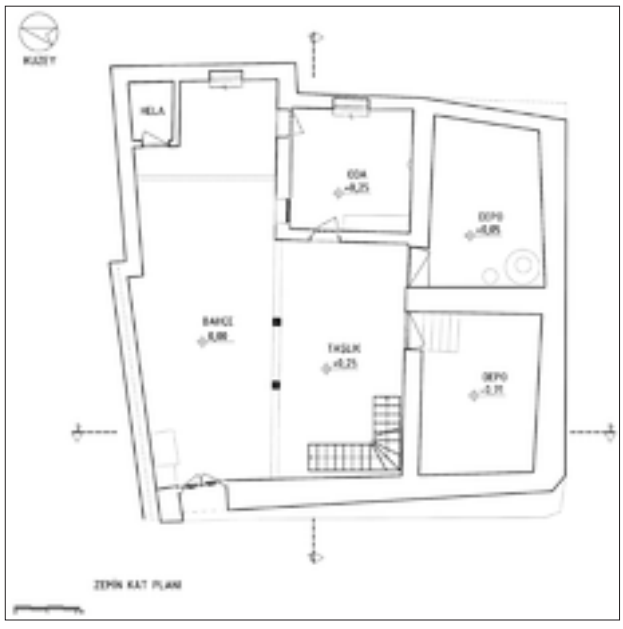

Şekil 10: Birinci kat dönem analizi.

Zemin Kat

Geçmişte mahremiyete bağlı olarak zemin kat, sağır bırakılmış ve yüksek bahçe duvarıyla sınırlandırılmıştır. Havran'daki benzer yapılardan avluya girişin çift kanatlı ahşap bir girişle sağlandığı anlaşılmıştır. Yapının ilk yapım/tasarımında yarı açık olarak kurgulanan Z06 no'lu taşlık mekânının avlu cephesindeki ahşap dikmeler yapıdaki izler doğrultusunda restitüe edilmiştir (Şekil 11-12). Üst kata erişim sağlayan ahşap merdivenin konumu hayat mekânının döşemesi ve kalan korkuluğun izlerinden tespit edilmiştir. Avluya 1970'li yıllarda eklenen ıslak hacimlerin yerinde bir sundurmanın varlığı yapılan sözlü görüşmelerden ve yapım tekniğindeki farklılıklardan anlaşılmıştır.

Birinci Kat

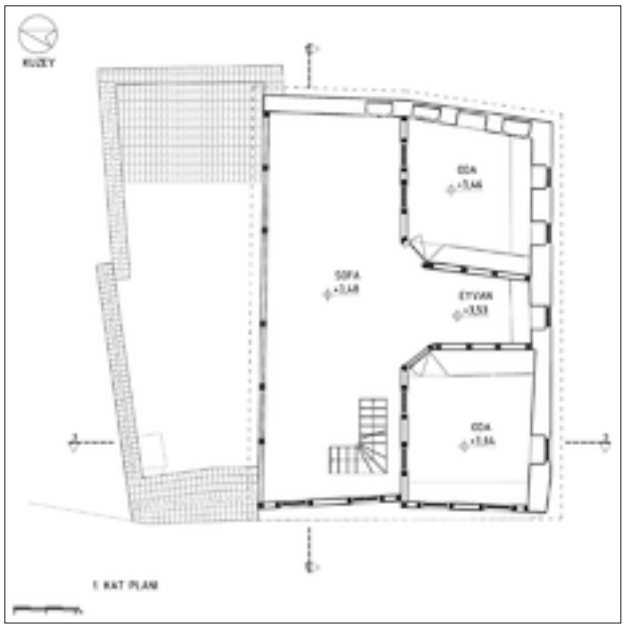
Yapının birinci katının ilk yapım/tasarım aşamasında yarı açık hayat ve buradan ulaşılan eyvan ile iki odadan oluştuğu anlaşılmaktadır. Eyvanın hayat yönünde bir duvar eklenerek odaya dönüştürülmüş olduğu tespit edilmiştir. Restitüsyon önerisinde bu mekân özgün dönemine göre düzenlenmiştir (Şekil 13-14). Tüm pencerelerin

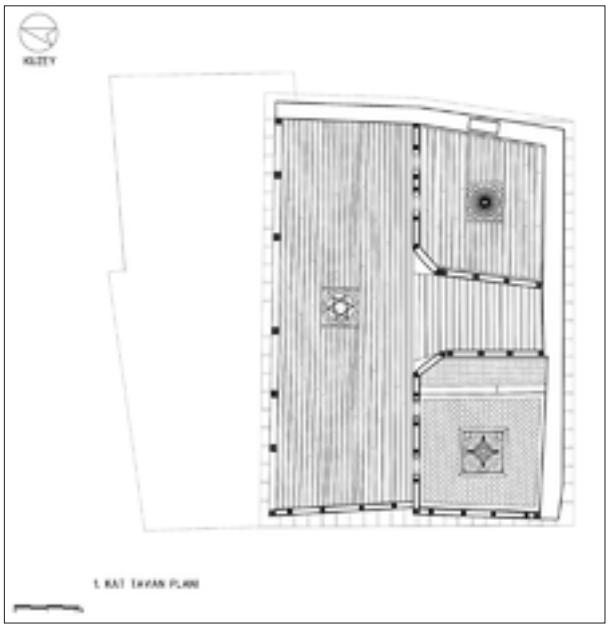

Şekil 11: Zemin kat planı restitüsyon önerisi.

Şekil 12: Zemin kat tavan planı restitüsyon önerisi.

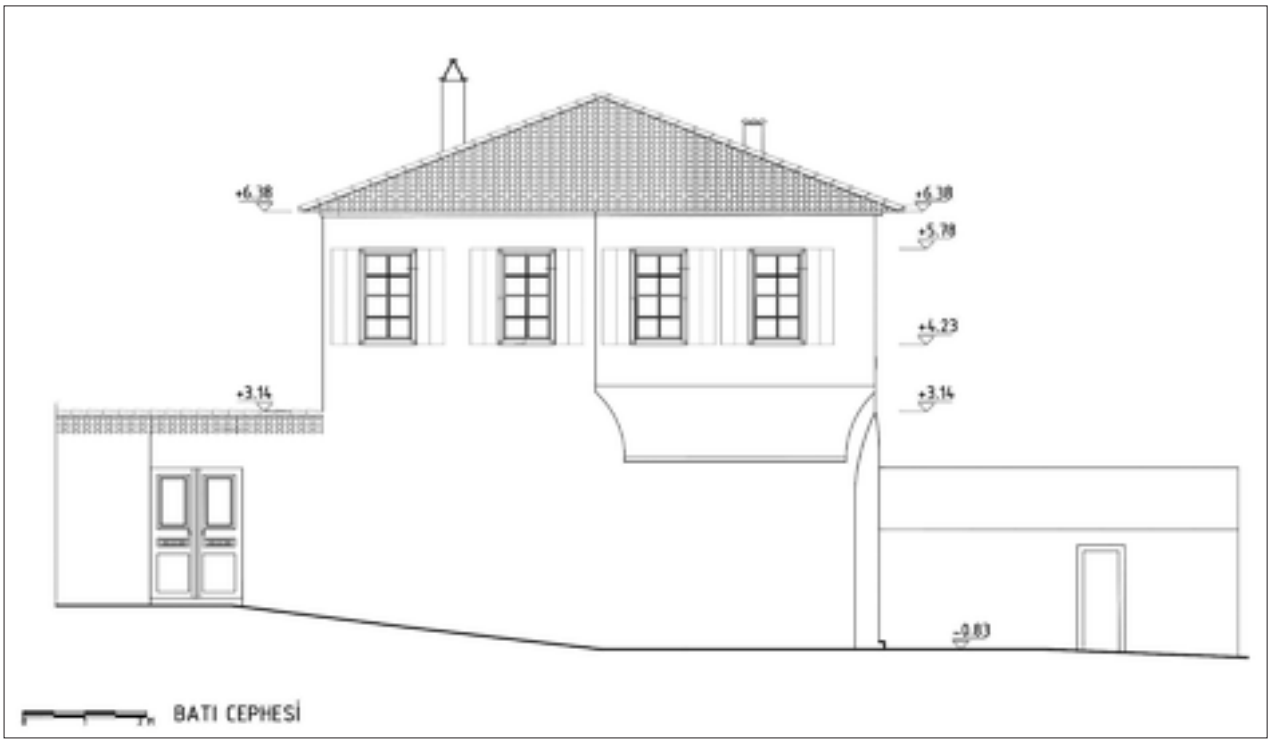

Şekil 13: Birinci kat planı restitüsyon önerisi.

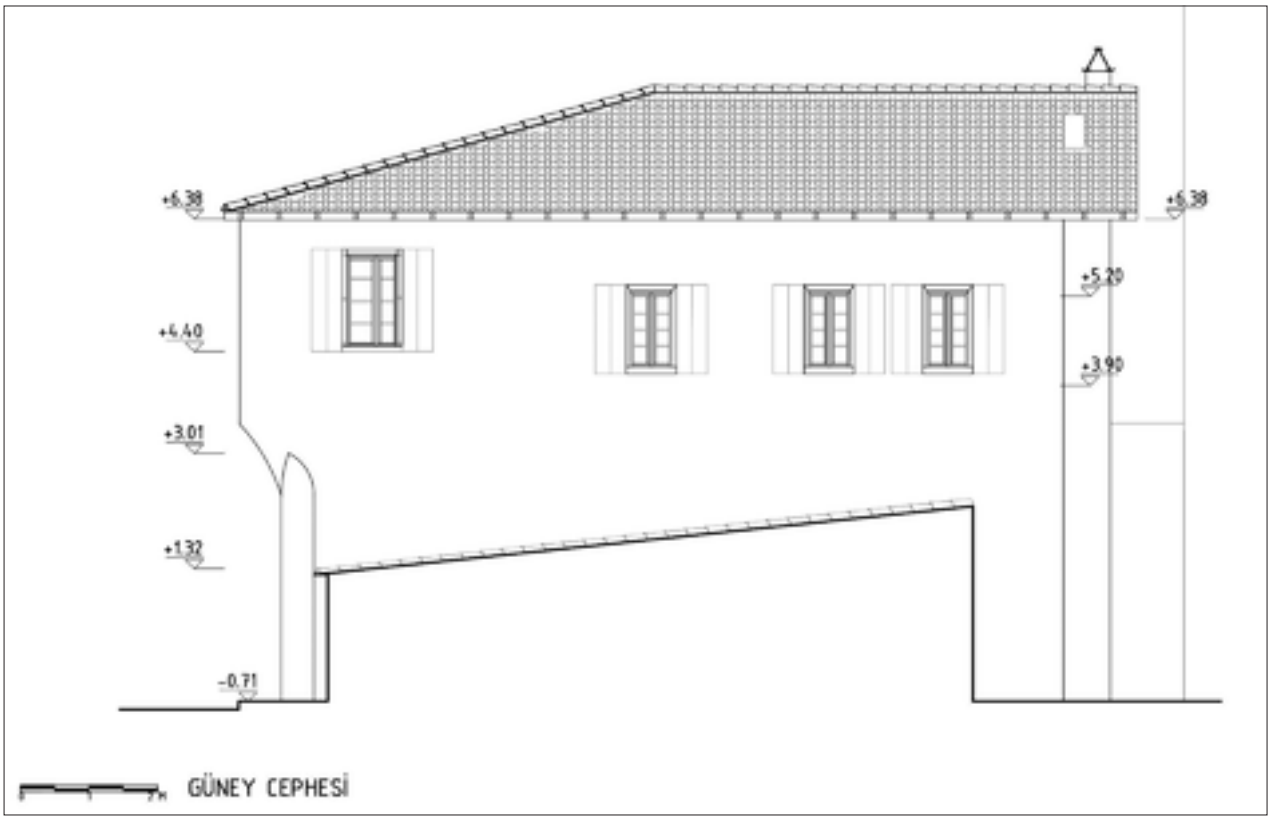

Şekil 14: Birinci kat tavan planı restitüsyon önerisi.

ilk tasarım aşamasında ahşap giyotin olarak tasarlandığı anlaşılmıştır. 103 Oda'nın sokağa bakan duvarının geri çekilmiş hali tavan planındaki simetri gereğince restitüe edilmiştir (Şekil 13-17). Odaların hayat duvarlarında yer aldığı tespit edilen tepe pencereleri yapıdaki izlerden yola çıkarak yeniden ele alınmıştır.

Şekil 15: Güneybatı cephesi restitüsyon önerisi.

Şekil 16: Güneydoğu cephesi restitüsyon önerisi.

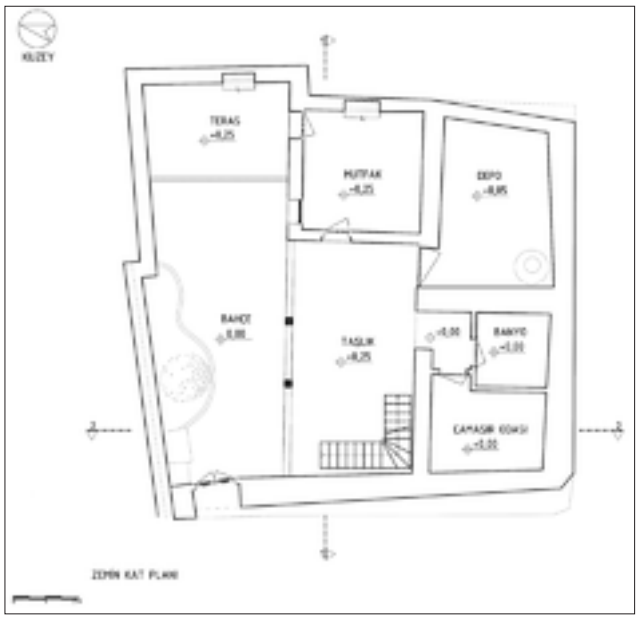

Şekil 17: Avlu cephesi restitüsyon önerisi.

C. KORUMA ÖNERİLERİ

Yapının yeni kullanıcılarına ulaşılamadığı için yeni bir işlev önerisi getirilmesi uygun bulunmamış, koruma sürecinin en az müdahale gerektirecek konut işlevinin sürdürülmesi kurgusu üzerine geliştirilmesi kararlaştırılmıştır (Şekil 18-22). Koruma müdahalelerinin boyutu, restitüsyon önerisi doğrultusunda gerekli ayıklamalardan, bakıma, basit ve esaslı onarıma büyümektedir. Yarı açık taşlık ve hayat mekânlarının yeniden özgün tasarıma bağlı olarak düzenlenmesi önerilmiştir. Taşlıktan üst kattaki hayata erişimi sağlayan ahşap merdivenin yapıdaki izler doğrultusunda özgün konumunda yeniden inşa edilmesi öngörülmüştür.

Çağdaş kullanımın gerekliliği gözetilerek ıslak hacimlerin modern donatılarla birlikte ele alınması önerilmiştir. Bu gereksinimin geçmişte depo olarak kullanılan mekânın yeniden düzenlenmesiyle giderilmesi önerilmiştir. Mutfağın gerekli modern donatılar gözetilerek mevcut konumunda iyileştirilmesi öngörülmüştür. Üst katta sokağa bakan duvarı geri çekilen Oda'nın simetriyi gözeterek özgün mimari tektoniğine ve tasarımına geri döndürülmesi için yeniden yapılması önerilmiştir (Şekil 18-22).

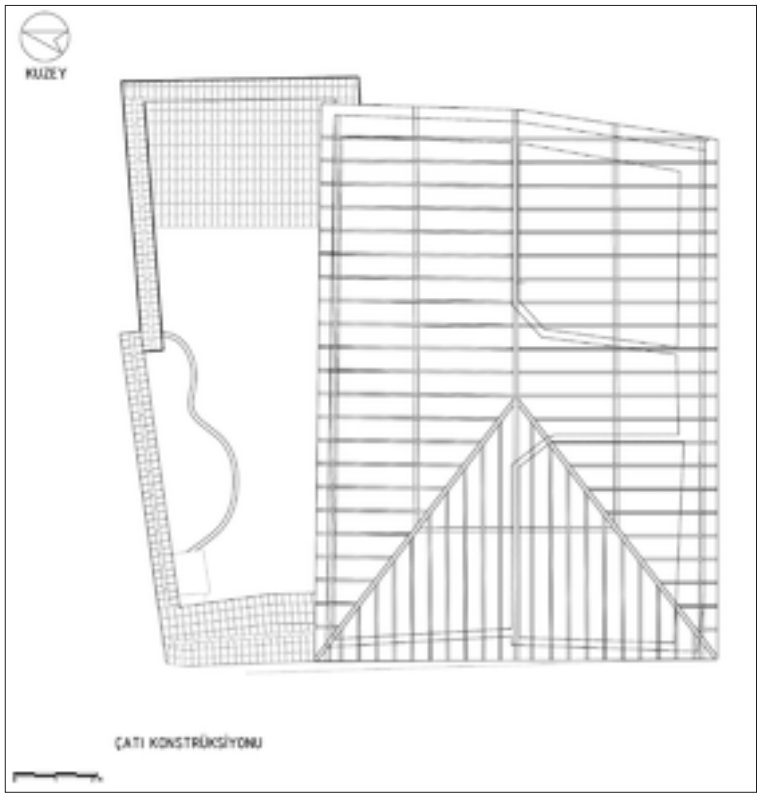

Şekil 18: Zemin kat planı restorasyon önerisi.

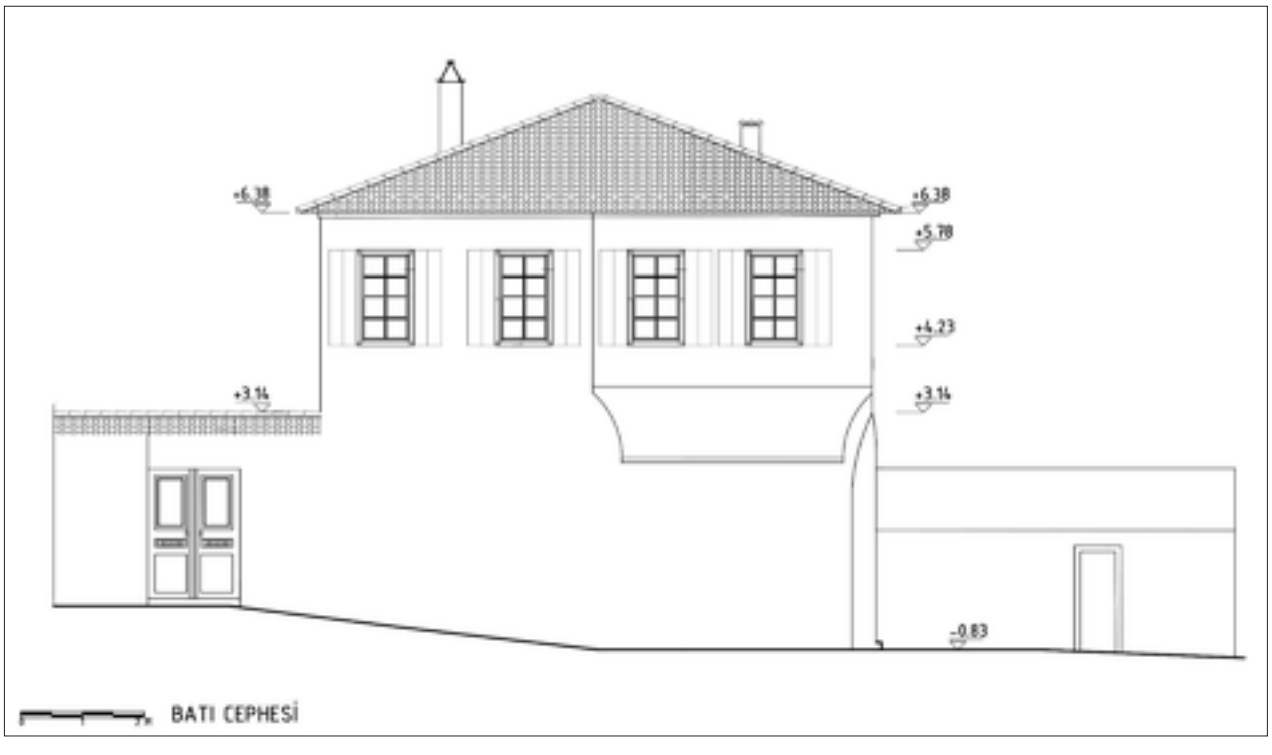

Şekil 19: Birinci kat planı restorasyon önerisi.

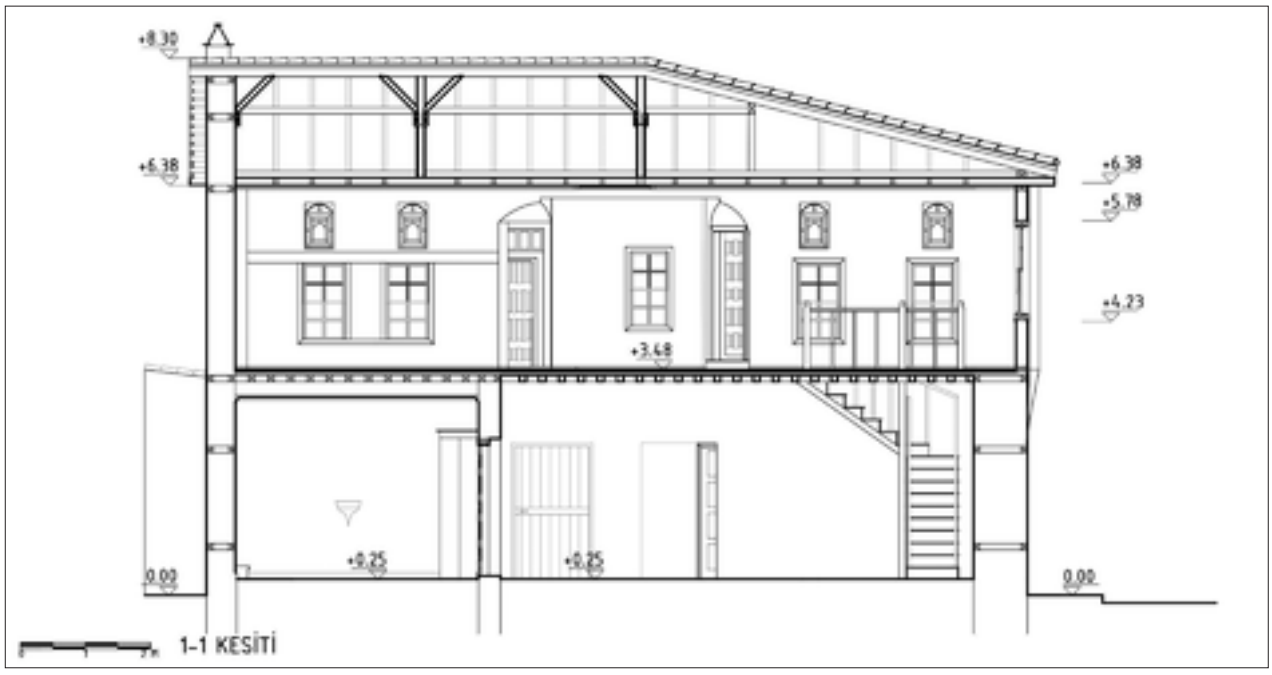
Yapıya sokaktan tek basamak ile ulaşılmaktadır. Zemin katta Avlu ve Taşlık zemininin taşla kaplanması ve Taşlık'tan üst kata erişimi sağlayan ahşap merdivenin özgün konumunda yeniden yapılması öngörülmüştür. Islak hacimlerden mutfak mevcut konumunda banyo ve çamaşır odası ise depo mekânında kurgulanmıştır. Bu mekânın sonradan sokağa açılan kapısının yapısal bütünlük açısından tekrar kapatılması önerilmiştir (Şekil 18-22).

Şekil 20: Çatı konstrüksiyonu restorasyon önerisi.

Şekil 21: Batı cephesi restorasyon önerisi.

Şekil 22: 1-1 kesiti restorasyon önerisi.

D. SONSÖZ

Havran'da geleneksel yapım teknikleriyle inşa edilmiş "Hayatlı Ev"lerden biri olan 204 Ada 37 Parsel'deki konutun özgün tasarım bütünlüğüne kavuşturularak korunması ile azımsanmayacak sayıda tescilli kültür varlığına sahip kentin bütünlüğünün korunabilmesi için olumlu bir etki yaratılması umulmaktadır (Kuban, 1995). Havran ve çevresindeki kültürel ve doğal miras potansiyelinin açığa çıkarılması için bütüncül bir koruma yaklaşımına ihtiyacımız bulunmaktadır (Karaman vd., 2019; Saka, 2019). Bu çalışma ICOMOS'un Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü'nde (1999) *toplumca paylaşılan bir yapı geleneği, çevreye uygun yöresel veya bölgesel bir kimlik, üslup, biçim ve görünüş tutarlılığı, veya geleneksel yapı türlerine bağlılık, anonim olarak aktarılan geleneksel tasarım ve yapı ustalığı, işlevsel, sosyal ve çevresel kısıtlamalara etkin olarak cevap verebilme, geleneksel yapım sistemlerinin ve zanaatların etkin olarak uygulanması* gibi ayırt edici özellikleriyle tanındığı belirtilen geleneksel mimarlık mirasının Havran'daki önemli bir örneğinin anatomisini ortaya çıkarmayı ve buna bağlı olarak en az müdahale ile korunarak geleceğe aktarılması için öneriler geliştirilmesini hedeflemiştir. Gelecekte ülkemizde gerçekleştirilecek nitelikli koruma ve restorasyon uygulamalarının sayısının artmasını dileyen bu çalışma ile ülkemizin tarihi kentlerinde sayısı gün geçtikçe azalan kültür varlıklarının belgelenmesi ve korunması için mütevazi bir katkı sağlandığı düşünülmektedir. Kuşkusuz tarihi kentsel ya da kırsal peyzajları oluşturan değerlerden biri olan kültür varlıklarının tekil olarak korunmasından daha çok kültürel ve doğal değerlerin sürdürülebilir ve bütüncül bir perspektifle ele alınması büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Adalı, B. (2013). *Havran Kentsel Sit Alanı ve Dumlupınar Caddesi Koruma Önerisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Baldemir, C. (2022). Sözlü Görüşme.

Binan, D., Yüce Aşkun, İ. ve Çobancaoğlu, T. (Ed.). (2014). *Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları: 787. ISBN: 978-975-6264-89-8

Göktaş, Ş. N. (2020). *Balıkesir Havran'da Bulunan Geleneksel Konutların Yapım Teknikleri ve Taşıyıcı Sistem Özellikleri Açısından İncelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Uludağ Üniversitesi.

Güler, K., Pamukçu, P., & Çeliker, İ. (2020). Balıkesir'de I. Ulusal Mimarlık Dönemi'ne Ait Bir Kamu Yapısı: Havran Belediye Binası. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi,* (21), 55–72. https://doi.org/10.22520/tubaked.2020.21.003

ICOMOS. (1999). *International Charter on the Built Vernacular Heritage (Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü).* ICOMOS. https://www.icomos.org

Karaman, S., Aydemir, B., & Kılıç, S. N. (2019). *Balıkesir turizm envanteri ve strateji çalışması*. Güney Marmara Kalkınma Ajansı. https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/Balikesir-Turizm-Envanteri-Strateji-Calismasi.pdf

Kuban, D. (1995). *Türk Hayat'lı Evi*. Mısırlı Matbaacılık A.Ş.

Saka, A. (2019). Balıkesir İline Bağlı Havran ve Burhaniye İlçelerinde Tespit Edilen Kaya Anıtları. *TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi* (24), 133-148.

94 ADA
2 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

KÖŞE PARSEL GELENEKSEL BİR KONUTUN MİMARİ BELGELEMESİ ve KORUNMASI: 94 ADA 2 PARSEL

Ümran Gençel[1] – Demet Ulusoy Binan[2] – Gülce Güleycan Okyay Bayazit[3]

GİRİŞ

Havran'ın kent dokusu içinde geleneksel ahşap yapım sistemi ile inşa edilen konut yapıları oldukça önemli bir yere sahiptir (Binan ve diğ., 2014). Şehrin kentsel sit ilan edilen bölgesindeki ulaşım akslarından birisi olan Dumlupınar Caddesi üzerinde 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başına ait ve döneminin özelliklerini yansıtan sivil mimari örnekler bulunmaktadır (Adalı, 2013). Bu örneklerden biri olan Kasım Uygur Evi; 94 Ada, 2 Parselde konumlanmıştır. Kültür varlığı olarak 2000'li yıllarda tescillenen yapının ilk sahipleri hayatlarını kaybetmelerine rağmen, varislerinin aynı şehirlerde ikâmet etmesi nedeniyle, yapı işlevini kaybetmemiş, kullanılmaya devam etmektedir. Kısmi bakım onarım çalışmaları yapılan yapıda, mevcut durumda, birtakım bozulmalar ve yanlış müdahaleler olduğu gözlemlenmiştir. Yapının aktif olarak kullanıldığı dönemlerde bazı değişimlere uğradığı, rölöve izlerinden ve aile fertleriyle yapılan sözlü görüşmelerden tespit edilebilmektedir.

Yapıda görsel ve mimari belgeleme çalışmaları yapılmış ve hazırlanan raporlarda yapının koruma sorunları belirlenmiştir. Mülk sahiplerinin aktardığı bilgiler ve analoji çalışmaları yardımıyla (Binan vd., 2014; Göktaş, 2020) restitüsyon önerileri geliştirilmiş, yapının inşa edildiği tarihten günümüze değin geçirdiği değişimler analiz edilmiştir. Benzer biçimde, yapının restorasyon projesi hazırlanmış ve yapının kültür varlığı olarak korunmasına yönelik öneriler sunulmuştur (Gençel, 2025).

A. RÖLÖVE

Konut yapısına batısında bulunan Hastane Caddesi üzerindeki ana giriş kapısı ile ulaşılmaktadır. Zemin kat, yol kotundan ortalama 15 cm düşürülmüştür. Zemin kat giriş holü ve etrafında sıralanan mekânlardan oluşmaktadır.

Yapının zemin kotunda ön ve arka cephelerden iki adet girişi bulunmaktadır. Ön (yol) cephesinden girişte ilk mekân (Z01) giriş holüdür. Bu holden (Z02) oda, (Z03-Z04) odunluk, (Z05) oturma alanı, (Z11) avluya ulaşılmaktadır. (Z02) nolu odaya (Z01) giriş holünden iki basamaklı beton merdivenden çıkılarak erişilmektedir. (Z05) oturma alanından ahşap kapı ile (Z06) nolu odaya geçilmektedir. Bu bölümden bir başka ahşap kapı ile (Z07) mutfak bölümüne; bu bölümden de (Z08) banyo ve (Z10) WC bölümüne geçişi sağlayan (Z09) hol kısmına ulaşılmaktadır.

(Z05) oturma alanında bulunan sekiz basamaklı ahşap merdivenle ara kata ulaşılmaktadır. (A01) merdiven holü ve (A02) oda bölümlerinden oluşmaktadır. (A01) merdiven holünden ahşap bir merdivenle üst katta bulunan (101) sofa kısmına ulaşılmaktadır. Bu bölümden (102-104) oda ve (103) yüklük mekânlarına geçiş

1 Y. Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Doktora Programı.
E-posta: umran.gncl@gmail.com , ORCID: 0009-0009-2828-5945

2 Prof. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
E-posta: demet.binan@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3513-6576

3 Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
E-posta: gulce.okyay@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1787-7373

Atıf: Gençel, Ü., Ulusoy Binan, D. & Okyay Bayazit, G. G. (2026). Köşe Parsel Geleneksel Bir Konutun Belgelenmesi ve Korunması: 94 Ada 2 Parsel. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 261-276. Ege Yayınları, İstanbul.

sağlanmaktadır. Mekânların cepheleri çimento esaslı malzeme ile sıvalıdır ve zaman içerisinde çeşitli onarımlar gördüğü anlaşılmaktadır. Yapı kırma çatılı olup çatısının üzeri marsilya kiremit kaplıdır.

A.1 KONUM

Balıkesir'in Havran ilçesi, Yeni Mahalle'de yer alan Kasım Uygur Evi, köşe parsel olup Hastane Caddesi ve Muhlis Kayalı Caddesi'nin kesişiminde bulunmaktadır. Doğusunda dört katlı bir konut yapısı; kuzeyinde parsele ait avlu ile iki katlı bir konut yapısı ile çevrelenmektedir (Şekil 1-4).

Şekil 1: Ön cephe.

Şekil 2: Yan cephe.

Şekil 3: Arka cephe.

Şekil 4: Avlu.

A.2 PLAN VE CEPHE ÖZELLİKLERİ

Zemin Kat:

Yapının zemin katında, ön ve arka cephelere giriş, iki adet ahşap kapı yardımıyla sağlanmaktadır. Bunlardan ön (yol) cephesindeki kapı çift kanatlı olup cam bölümleri önünde demir parmaklık bulunmaktadır. Buradan giriş holüne ulaşılmaktadır. İç mekândaki zemin döşemesi şaptır ve sokak kotundan 18 cm aşağıdadır. Dış duvarlar çimento esaslı malzeme ile sıvalı olduğundan örgü sistemi hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamamaktadır. İç duvarlar ise ahşap karkas sistemden oluşmaktadır.

(Z03) odunluğa (Z01) giriş holünden bir basamakla inilmektedir. Duvarlar tuğladır, üzerleri sıvalı ve boyadır. Tavanında ahşap kirişlemeler görülmektedir ve taşıyıcı duvarlara oturmaktadır. Yapının ön cephesine bakan küçük bir penceresi vardır. Zeminde döşeme olarak toprak bulunmaktadır ve mekân içerisinde ev sahipleri tarafından kullanılan amforalar yer almaktadır.

(Z01) giriş holü ve (Z05) oturma alanı ahşap kirişleri, dışarıdan okunabilmektedir. Zemin beton şap döşeme üzeri muşamba kaplanmıştır. (Z05) oturma alanında bir adet giyotin pencere mevcuttur. Oturma alanından avluya çıkış, çift kanatlı ahşap bir kapıdan sağlanmaktadır.

(Z02) oda bölümü özgün özelliklerini genel olarak korumuştur. Sabit bir ahşap dolap ve bir tane ahşap penceresi vardır. Giriş holünden beton iki basamakla ve ahşap bir kapıdan geçilerek ulaşılmaktadır.

(Z04) nolu odunluğa, (Z05) oturma alanında bulunan ahşap kapı ile ulaşılmaktadır. Duvarlar tuğladır ve sıva üzeri boya yapılmıştır. Tavanında ahşap kirişlemeler görülmektedir. Yapının arka cephesine bakan küçük bir penceresi vardır. Zeminde döşeme yerine toprak bulunmakta, ev sahipleri tarafından depo alanı olarak kullanılmaktadır.

(Z06) nolu odaya ise; (Z05) oturma alanında bulunan ahşap kapıdan ulaşılmaktadır. Oda duvar yüzeyinde çimento esaslı malzeme ile yapılan sıva üzeri boya vardır. Özgün olmayan iki adet pvc pencere, yol ve avluya bakmaktadır. Zeminde beton şap, tavanda ise ahşap kaplama mevcuttur. Mutfak bölümüne geçişi sağlayan tek kanatlı ahşap kapı bulunmaktadır. Bu kapının ahşap pervazı tek tarafta kesilmiş durumda olduğu için sonradan eklendiği düşünülmektedir.

(Z07) mutfak bölümünde tezgâhın üzeri seramik kaplamadır. Alt kısmında ve tezgâh üstünde ahşap kapaklı dolaplar yer almakta; tezgâha birleşik bir de ocak bulunmaktadır. Beden duvarı kırılarak bu boşluğa buzdolabı yerleştirilmiştir. Hastane caddesine ve avluya bakan iki adet çift kanatlı ahşap pencereye sahiptir. Mutfaktan banyo ve tuvalet bölümüne geçiş kısmı, hol görevi üstlenmiştir. Zemin döşemesi beton şap, tavan ahşap kaplamadır. (Z06) oda ve (Z07) mutfak birimlerini içeren tek katlı kütle ana yapıya bitişiktir. Çimento esaslı sıva ile müdahale gördüğü tespit edilen bu yapı, kırma çatılıdır. Üzeri marsilya tipi kiremitle kaplıdır.

(Z08) nolu banyoya ahşap bir kapı ile girilmektedir. Zemini ve duvar kaplaması seramik, tavanı ise betonarmedir. Tavan merkezinde dikdörtgen şeklinde bir havalandırma mevcuttur.

(Z09) hol bölümü, (Z10) WC kısmına geçişi sağlayan koridordur. Zemini karo siman kaplama, tavanı betonarme, duvarlar sıva üzeri boyadır. Avlu kısmına geçişi sağlayan tek kanatlı ahşap kapı ve havalandırma amacıyla yapılan ahşap bir pencere mevcuttur. Lavabo tezgâhı bu bölümde bulunmaktadır. Holden kanadı olmayan bir kapı boşluğundan geçilerek WC kısmına ulaşılmaktadır.

(Z10) WC zemin döşemesi olarak seramik kaplama yapılmıştır. Duvarda yine seramik kaplama, tavanda betonarme döşeme mevcuttur. Havalandırma amacıyla yapılan ahşap bir pencere vardır. (Z07) mutfağın bir kısmı, (Z08) banyo, (Z09) hol ve (Z10) WC mahallerinin bulunduğu yapı birimi tek katlı kütleye sonradan eklenmiştir. Betonarme olan bu muhdes ekin bir de teras çatısı vardır. İçinde bulunan hacimlerin kullanılabilmesi için özgün beden duvarı kırılmıştır.

(Z11) avluya (Z09) hol ve (Z05) oturma alanında bulanan ahşap kapılardan ulaşım sağlanmaktadır. Zeminde beton şap vardır. Aynı parselde bulunan yapı ile aradaki kot farkını düzenlemek amacıyla bir bahçe duvarı ve merdiven yapılmıştır (Şekil 5).

Ara Kat:

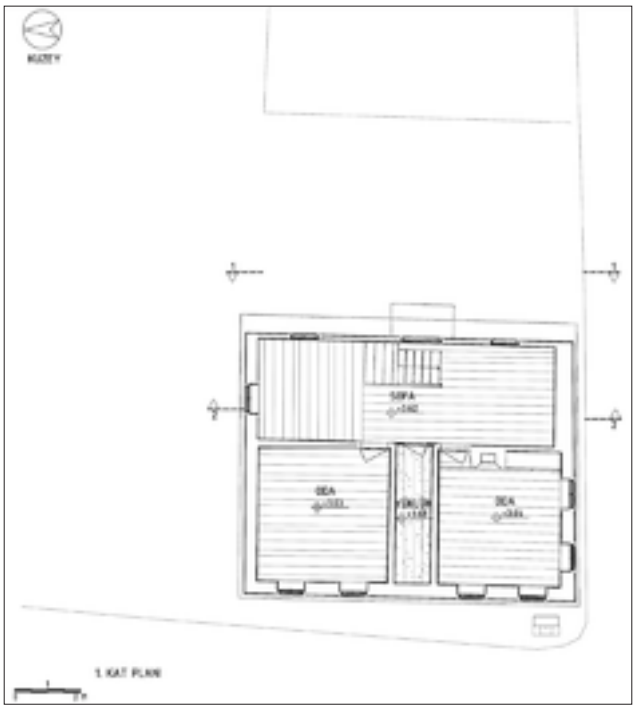
(Z05) oturma alanından sekiz basamaklı ahşap merdivenden çıkılarak (A01) merdiven holüne ulaşılmaktadır. Zeminde muşamba kaplama altında ahşap döşeme mevcuttur. Duvarda ahşap kapaklı bir gömme dolap vardır. Arka cepheye bakan demir parmaklıklı, ahşap kepenkli bir adet çift kanatlı ahşap pencereye sahiptir. Bu

Şekil 5: Rölöve kat planları - zemin kat planı.

Şekil 6: Rölöve kat planları - ara kat planı.

Şekil 7: Rölöve kat planları - birinci kat planı.

kısımda ayrıca üst kata çıkan ahşap merdivenler ve hol bölümünü saran ahşap korkuluklar yer almaktadır. Tavan yüksekliği yapının diğer bölümlerine oranla daha alçaktır ve tavan kontrplak ile kaplanmıştır. Duvarlarda sıva üzeri boya uygulaması yapılmıştır.

(A02) oda bölümüne merdiven holünden ulaşılmaktadır. Mekâna girildiğinde sağ duvar üzerinde tek kanatlı ahşap bir kapı bulunmaktadır. Bu kapının herhangi bir yere açılmadığı; yakın dönemde duvar örülerek kapatılmış olduğu tespit edilmiştir. Aynı duvar üzerinde çift kapaklı ahşap gömme dolap vardır. Ön cepheye bakan ahşap pencere ve önünde demir parmaklık bulunmaktadır. Zemin kaplaması olarak muşamba uygulaması yapılmış, bu nedenle alt kısmında kalan özgün döşemeyle ilgili veri elde edilememiştir. Tavan yüksekliği

merdiven holünde olduğu gibi alçaktır ve tavan kontrplak ile kaplanmıştır. Duvarlarda diğer mekânlardaki gibi sıva üzeri boya uygulaması yapılmıştır (Şekil 6).

Birinci Kat:

(A01) merdiven holünden on basamaklı ahşap merdivenle bu kata ulaşılmaktadır. (101) sofa bölümünde iki farklı tipte olmak üzere çift kanatlı dört adet ahşap pencere bulunmaktadır. Pencerelerin önlerinde çift kanatlı ahşap kepenkler yer almaktadır. Üç farklı tipteki tek kanatlı ahşap kapılar ile odalara ulaşılmaktadır. Zeminde bulunan muşamba kaplamanın altında özgün olduğu düşünülen ahşap döşeme mevcuttur. Bu döşeme enine ve boyuna olmak üzere iki farklı düzlemde yerleştirilmiştir. Tavanı ahşap kaplamadır, duvarlarda ise sıva üzeri boya uygulaması yapılmıştır.

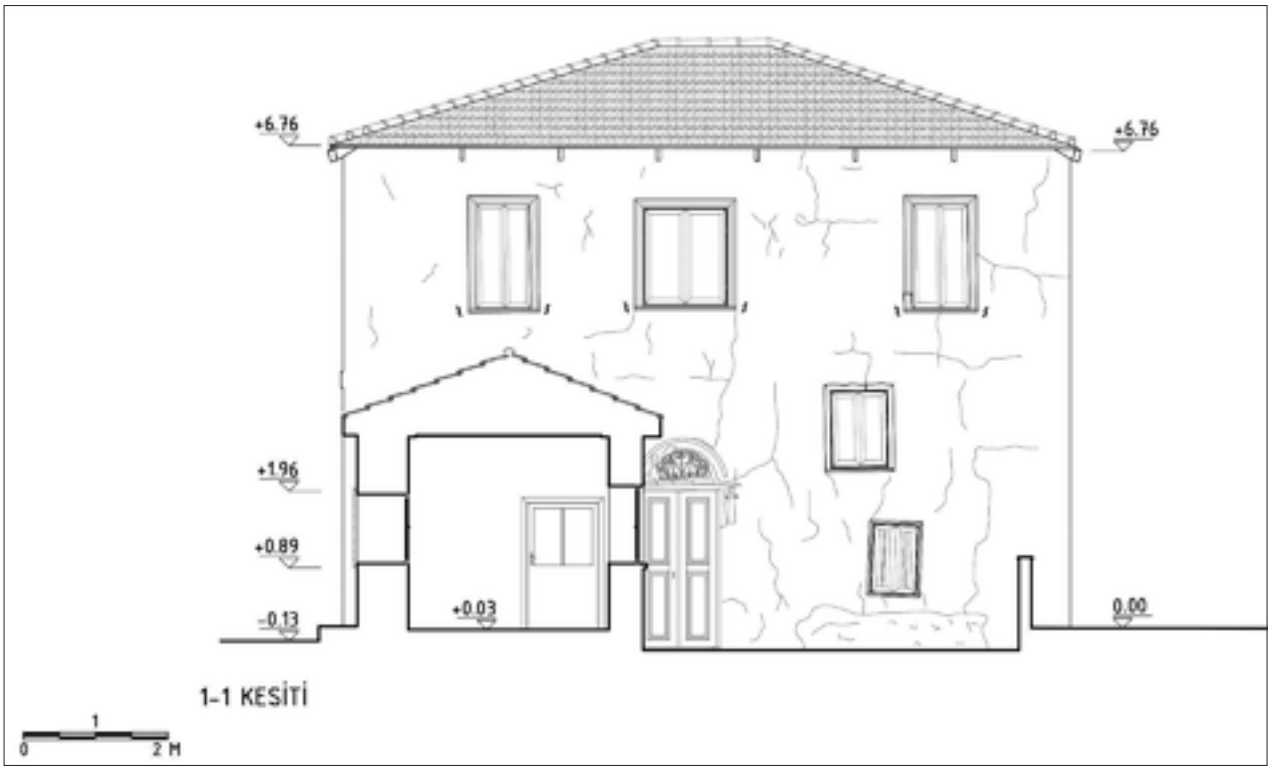
(102) oda bölümünde ön cepheye bakan iki adet aynı tipte çift kanatlı ahşap pencere ve önlerinde ahşap kepenkler yer almaktadır. Zeminde ahşap kaplama üzeri muşamba, duvarlarda sıva üzeri boya bulunmaktadır. Ahşap tavanı göbeklidir ve tavanın zamanla yıpranmış olan bölümleri naylon ile kapatılmıştır.

(103) yüklükte herhangi bir pencere yoktur. Zemini ahşap kaplama üzeri muşamba ile kaplanmıştır. Tavanı ahşap kaplama olan mahalin, duvarları ise boyalıdır. Tavan kısmında çatıya çıkış kapağı bulunmaktadır.

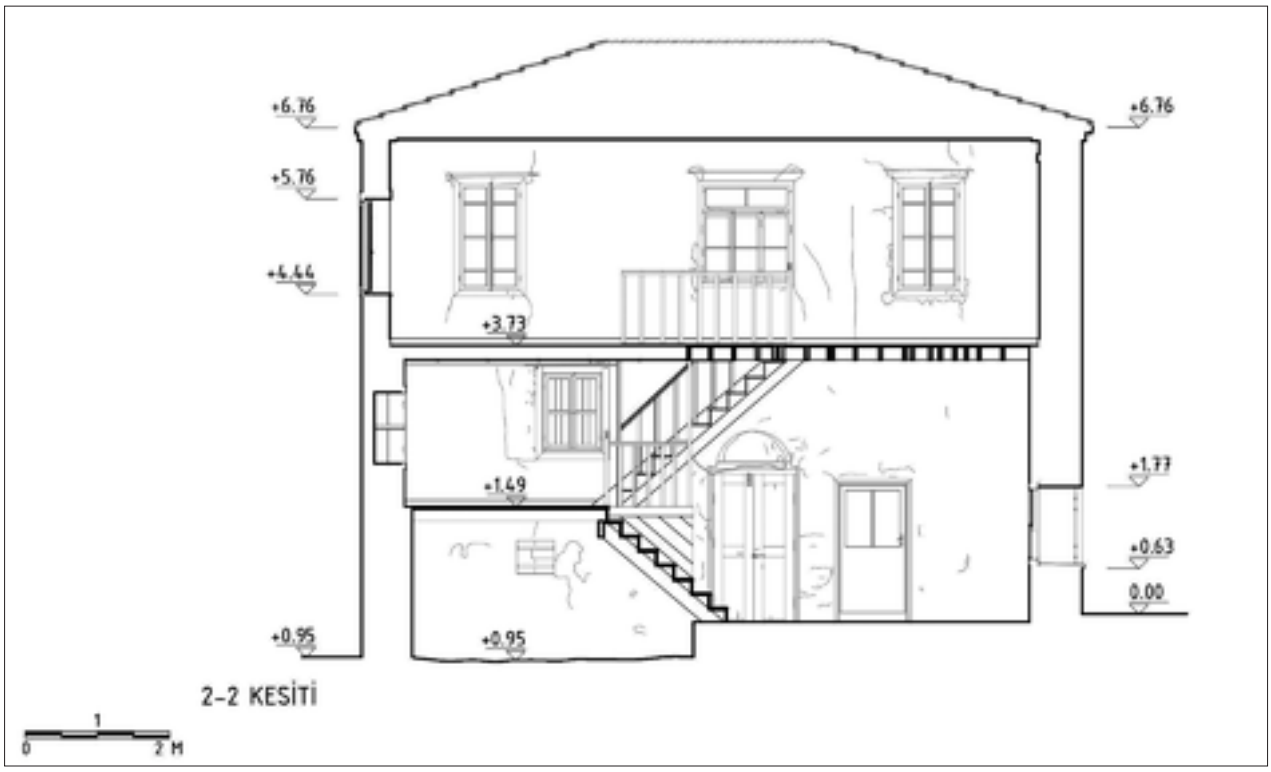
(104) oda bölümünde ön ve yan cepheye bakan dört adet aynı tipte çift kanatlı ahşap pencere ve önlerinde ahşap kepenkler yer almaktadır. Zeminde ahşap kaplama üzeri muşamba, duvarlarda sıva üzeri boya bulunmaktadır. Ahşap tavanı göbeklidir ve köşe birleşimlerinde profilli süslemeler vardır. Kapının solundaki duvarda sabit ahşap dolap yer almaktadır. Bu eleman, zemin kattaki dolaba göre daha zarif işçiliğe sahiptir (Şekil 7-9).

Ön Cephe:

Yapının dış cephesi çimento esaslı malzeme ile sıvalıdır. Plan özellikleri kapsamında da tariflendiği üzere, cephe açıklıkları çeşitlidir. Zemin katta yapıya girişi sağlayan çift kanatlı, üst bölümünde sabit camların ve parmaklıkların olduğu ahşap kapı ile küçük ahşap pencere ve önünde demir parmaklık vardır. Ara katta bir adet söveli ahşap çift kanatlı, ahşap doğramalı, demir parmaklıklı pencere bulunmaktadır. Birinci katta ise; dört adet ahşap pencere, pencerelerin ön kısımlarında böceklenmiş ve bakımı yapılmamış ahşap kepenkler yer almaktadır. Bu cephede kat silmesi görülmektedir. Cephe yüzeyi geneli sıva çatlakları, elektrik kabloları, levhalarla karmaşık ve bakımsız haldedir. Cephenin köşe kısmında ise beton bir çeşme bulunmaktadır (Şekil 10).

Şekil 8: Rölöve, 1-1 kesiti.

Şekil 9: Rölöve, 2-2 kesiti.

Şekil 10: Rölöve, ön cephe - Hastane Caddesi görünüşü.

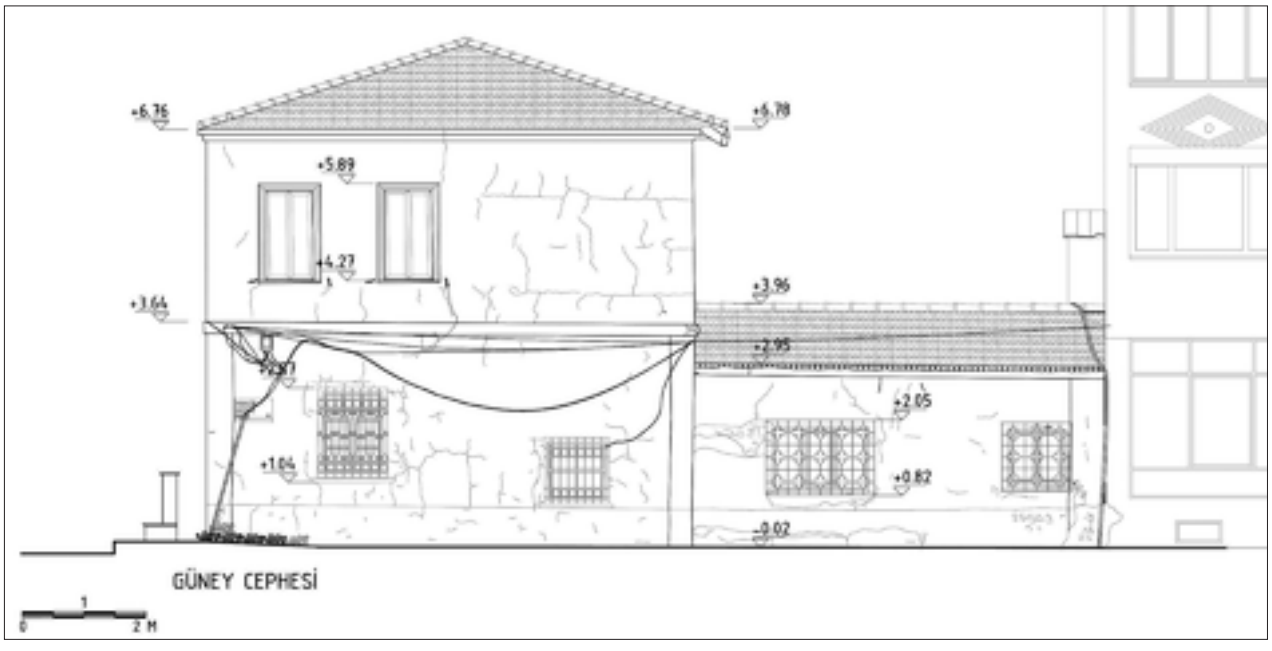
Arka Cephe:

Yüzeyi çimento sıva ve boya olup cephenin tamamı onarım görmüştür. Yapıya girişi sağlayan ve avluya açılan kapı bu cephededir. Kapı yüzeyindeki boyada kabarmalar meydana gelmiştir. Üzerinde bulunan saçak ve demir parmaklıklar kötü durumdadır. Zemin katta bulunan ahşap kepenklerde aynı şekilde bozulmalar görülmektedir. Birinci katta ise doğramalar daha iyi durumda olup ahşap ve kepenklidir.

Yan Cepheler:

Bu cepheler de çimento esaslı malzeme ile sıvalıdır. Komşu binaya bitişik nizam olan sağ cephede onarım ve bakım yapılmış olmasına rağmen sıva yüzeyinde çatlaklar vardır. Zemin katta bulunan pencerelerin önünde

demir parmaklıklar ve beton denizlikler bulunmaktadır. Tek katlı birimin tuğla örgülü silmeleri dikkat çekmektedir. Sol yan cephede ise; sadece birinci katta ahşap kepenkli bir açıklık bulunmaktadır. Yapının çatısı yakın zamanda müdahale görmüştür. Ön, sağ ve sol cephede iki kademeli silme mevcutken arka cephede ahşap saçak yer almaktadır (Şekil 11).

Şekil 11: Rölöve, yan cephe - Muhlis Kayalı Cad. görünüşü.

A.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Yapının zemin ve ara katları kâgir, birinci katı ahşap karkastır. Yapıya sonradan eklenen bölümler ise; betonarme olarak inşa edilmiştir. Odunluk olarak kullanılan mahallerin zemini sıkıştırılmış topraktır. Zemin katın beton şap döşemesi niteliksiz bir müdahale olarak sonradan yapılmıştır. Zemin katın ön cephe duvarları yığma tuğla duvardır. Birinci kat ahşap konstrüksiyon ile inşa edilmiş, ahşap dikmeler bağdadi çıtalar ile kaplanmış, üzerlerine sıva yapılmış ve boyanmıştır. Bu katın oda bölümlerinde tavan bezemeleri oldukça dikkat çekicidir, kenar ve göbek kısımları motifli ahşap pasalı tavandır. Yapının kırma çatısı ise marsilya kiremit ile kaplanmıştır.

B. RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

Yapı için iki dönem restitüsyon önerisi sunulmuş, bu önerilerden mevcut durumda da izleri görece daha iyi okunabilir durumda olan ikinci dönem restitüsyonu, restorasyona referans teşkil edecek biçimde daha detaylıca ele alınmıştır. Bu öneride, yapının avlusunda yer alan tek katlı kütle, ahşap tavan kaplamaları da dikkate alınarak nitelikli dönem eki olarak kabul edilmiştir.

Zemin Kat:

Konutun bulunduğu parselde, arşiv belgelerinin ve kullanıcı anlatımının doğrultusunda birkaç farklı yapının olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu veriler ışığında, Hastane Caddesi üzerinde bulunan bahçe girişinin solunda tek katlı, iki odadan oluşan 'Tayfa Evi' ve buna bitişik yine tek katlı 'Depo-Kiler' birimleri bulunduğu anlaşılmıştır. Ev olarak kullanılan kütlenin önünde sundurma ve ocak yer almaktadır. Deponun karşısında komşu yapıya bitişik olarak 'Ahır' mahali konumlanmaktadır. Ahşap karkas taşıyıcı sisteme sahip olan ahıra avludan ve Muhlis Kayalı Caddesinden giriş vardır. Ahıra bitişik olarak tek birimlik tuvalet yer almaktadır. Rölövede muhdes betonarme ekin olduğu yerde önceden de yapının dışında olan tuvalet kütlesinin olduğu tespit edilerek, elde edilen veriler doğrultusunda restitüte edilmiştir.

Günümüzdeki yapının zemin katına girişi sağlayan iki adet ahşap kapı, restitüsyonda da ev sahibinin verdiği bilgiler doğrultusunda korunmuştur. Giriş holü ve oturma alanında bulunan şap yerine, diğer mekânlarda

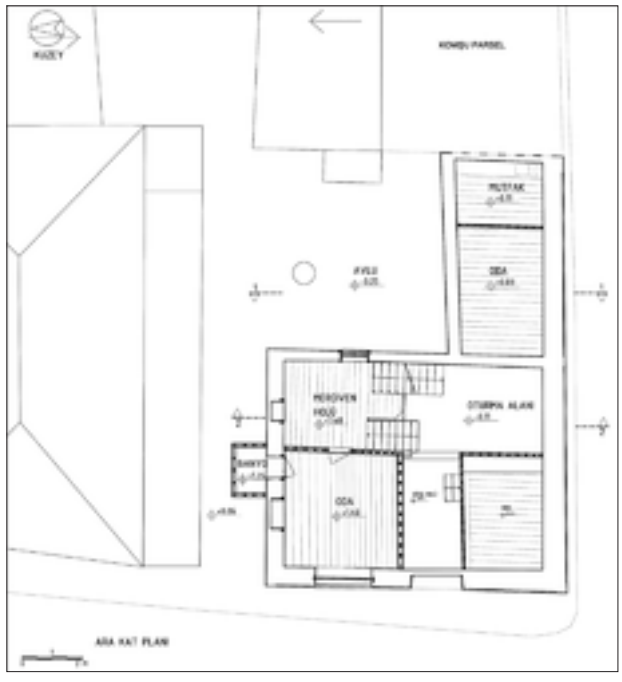
bulunan ahşap döşeme restitüte edilmiş, (Z03) ve (Z04) mahallerine ahşap döşeme eklenmiştir. Zemin katta yer alan tek katlı kütle, özgün duvar izi referans alınarak düzenlenmiştir. (Z06) odada ahşap döşeme eklenmiş, mevcutta pvc olan pencerelerin yerine özgün pencerelerin oranlarında ahşap pencereler önerilmiştir. (Z07) mutfakta avlu bölümüne çıkan ahşap tek kanatlı kapı ve basamak eklenerek şap olan döşeme kaplaması yerine, yapının diğer bölümlerinde olduğu gibi ahşap döşeme restitüte edilmiştir (Şekil 12).

Ara Kat:

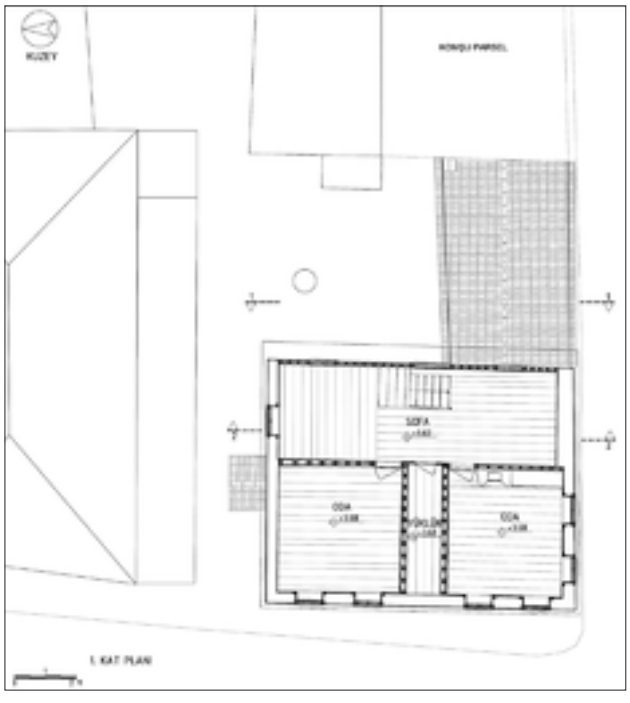
(A01) merdiven holü ve (A02) oda bölümlerindeki kontrplak tavan kaplaması yerine yapıdan gelen izler ve yapı içindeki karşılaştırmalar sonucunda ahşap tavan önerilmiştir. (A02) oda bölümünde ise; ahşap çift kapaklı ocağın üst kısmından gelen izler doğrultusunda baca eklenmiş; ahşap kapısı yerinde mevcut olan, cepheden çıkma şeklinde dışarı taşan banyo mahali de kullanıcı anlatımı referans alınarak restitüsyon önerisinde sunulmuştur (Şekil 13).

Şekil 12: Restitüsyon kat planları - zemin kat planı.

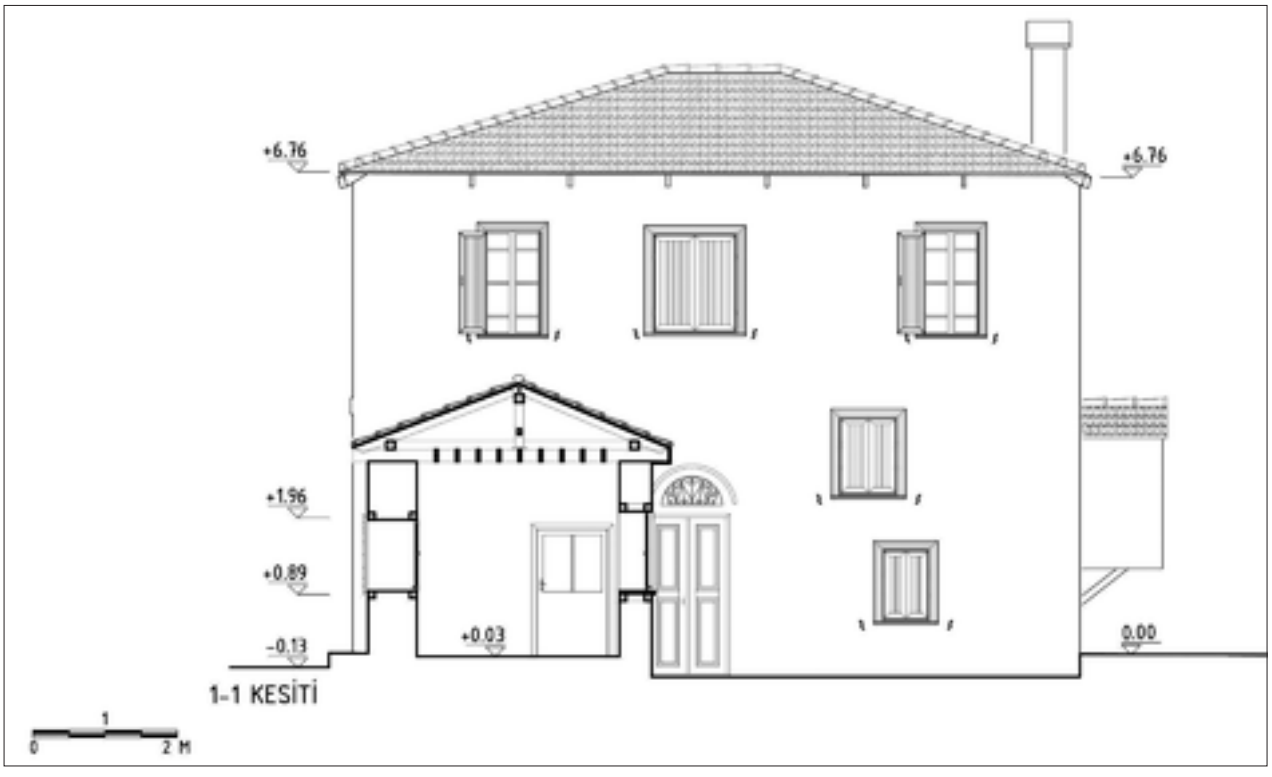

Şekil 13: Restitüsyon kat planları - ara kat planı.

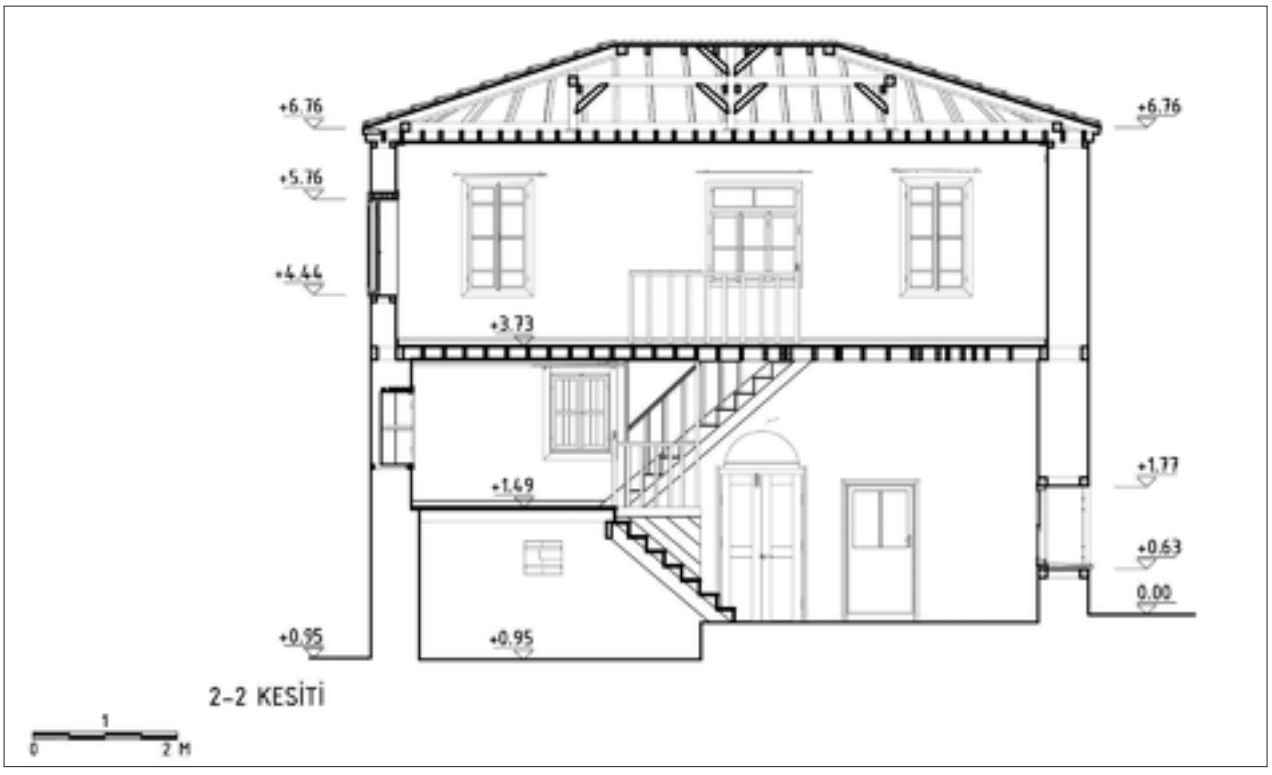

Şekil 14:
Restitüsyon kat planları - birinci kat planı.

Birinci Kat:
Bu katta mevcut durumda yer alan unsur ve elemanlar, özgünlüğünü koruyarak günümüze ulaştığından; restitüsyon önerisi rölöve verileri esas alınarak hazırlanmıştır (Şekil 14-16).

Şekil 15: Restitüsyon, 1-1 kesiti.

Şekil 16: Restitüsyon, 2-2 kesiti.

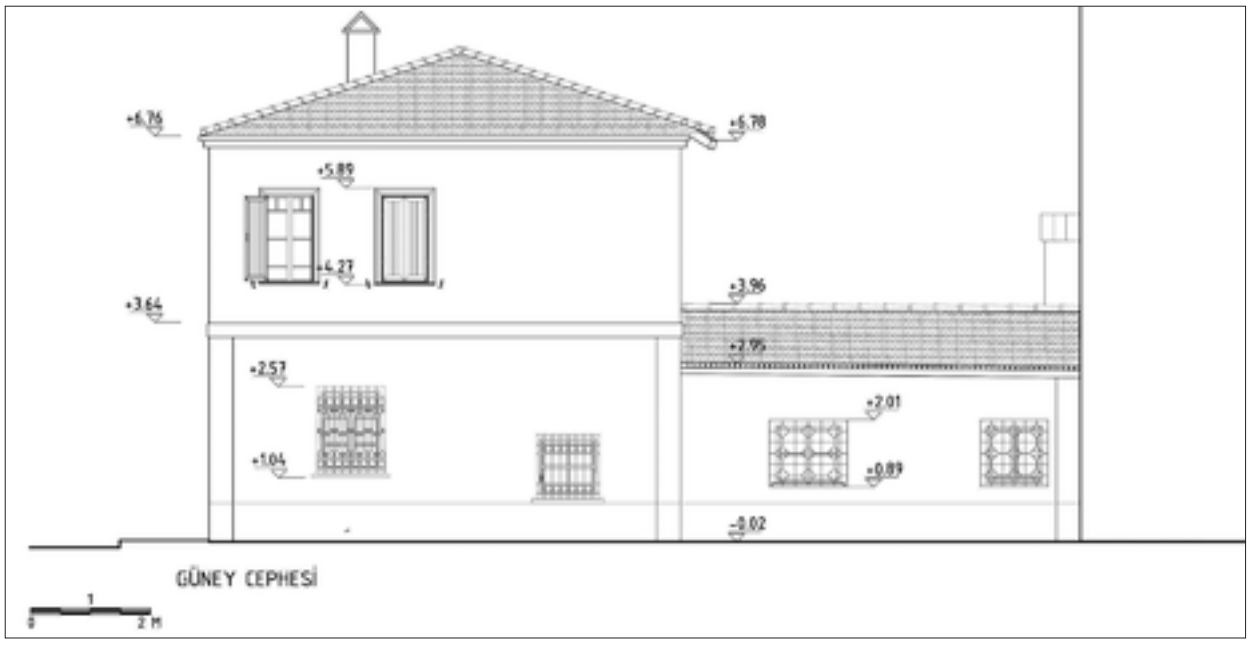
Ön Cephe:
Zemin katta yapıdan gelen izler ve aynı dönemde inşa edilmiş konutlardan edinilen analojik veriler doğrultusunda, kapı çevresi kat silmesi hizasına kadar düzenlemiştir. Yine kullanıcıdan edinilen bilgiler ve mimari gereklilik doğrultusunda tuğla baca restitüte edilmiştir (Şekil 17).

Arka Cephe:
Bu cephede bulunan ahşap saçağın aynı dönemde inşa edilmiş konut yapılarının incelenmesi sonucunda özgün olduğuna kanaat getirilerek olduğu gibi korunması önerilmiştir.

Yan Cepheler:
Bitişik nizam sağ cephede, mevcut halinde pvc olan pencere, ahşap pencere olarak restitüte edilmiştir. Sol yan cepheye ise; yapının sahibinin anlatımı doğrultusunda ara katta bulunan ve yakın dönemde sökülerek kaldırılan banyo kütlesi çıkma şeklinde yansımaktadır. Yapının tüm yüzeyleri sıva üzeri boyalı olarak restitüsyon önerisinde sunulmuştur (Şekil 18).

Şekil 17: Restitüsyon, ön cephe - Hastane Cad. görünüşü.

Şekil 18: Restitüsyon, yan cephe - Muhlis Kayalı Cad. görünüşü.

C. RESTORASYON ÖNERİSİ

Restorasyon önerisinde yapının yine konut olarak kullanılması üzerine çalışmıştır. Zemin katta muhdes olan ek kısım kaldırılarak, giriş kısmında bulunan odunluklardan ön cepheye bakan bölüme mutfak, avlu kısmına bakan odunluk bölümüne ise banyo ve tuvalet birimleri önerilmiştir.

Zemin Kat:

Çift kanatlı ahşap giriş kapısı üzerinde boya raspası çalışmaları yapılarak mevcut durum tespiti sonucunda özgün halini koruyacak şekilde onarım yapılması öngörülmüştür. Kapıda korozyona uğrayan demir parmaklıkların mekânik ve kimyasal yöntemlerle temizlikleri yapılarak koruyucu boya uygulaması yapılmalıdır. (Z01) giriş holü ve (Z05) oturma alanı kısmında bulunan beton şap tabaka kaldırılmalı; zeminde gerekli sağlamlaştırma işlemleri uygulandıktan sonra ahşap döşeme imalatı yapılmalıdır. İç mekânda yapılacak boya ve sıva raspaları sonucunda taşıyıcı sistemde meydana gelmiş olan bozulmalar tespit edilmelidir. Taşıyıcı ve ahşap elemanların rutubetten ve böceklenmeden bozulan kısımları yenilenmelidir. Yapıda bulunan bütün ahşap elemanlara fumigasyon uygulaması yapılmalı, böceklenmenin yapıdan tamamen uzaklaştırılması sağlanmalıdır.

(Z02) odaya çıkılan basamaklar doğal taş malzeme ile yenilenmelidir. Odada bulunan sabit ahşap dolap ve ahşap pencerenin basit onarım çalışmaları yapılmalı, yüzeylerinde gözlemlenen böceklenme ve boya dökülmeleri temizlenmelidir.

(Z03) odunluk bölümünün mutfak olarak kullanılması öngörüldüğü için toprak olan zemin sıkıştırılmalı, döşeme kaplaması olarak seramik uygulanmalıdır. Kâgir duvarlarda bozulan sıva ve boyanın bakımı, özgün malzemeler kullanılarak yapılmalıdır. Mekânın tavanında bulunan ahşap kirişlemelerin çürüyen ve böceklenen kısımları yenilenmeli ve sağlamlıkları kontrol edilmelidir.

(Z06) oda ve (Z07) mutfak bölümlerinde çimento esaslı niteliksiz müdahale yapıdan uzaklaştırılarak mevcut durum tespiti yapılmalı; bu doğrultuda nihai restorasyon kararı verilmelidir. (Z06) nolu günümüzde oda olan bölüm, restorasyon projesi kapsamında yemek alanı olarak işlevlendirilmiş olup oda zemininde bulunan beton şap tabaka kaldırılmalı, zeminde gerekli sağlamlaştırma işlemleri uygulandıktan sonra ahşap döşeme imalatı yapılmalıdır. Burada bulunan iki adet pvc pencere kaldırılarak yapının özgün ahşap kanatlı pencere boyutları ve malzemeleri ışığında yeni doğramalar yapılmalıdır. (Z07) mutfak biriminde zeminde bulunan beton şap tabaka kaldırılmalı, döşeme kaplaması olarak seramik uygulanmalıdır. Pencere kısmında belirli bir bölümü yıkıldığı tespit edilen taşıyıcı beden duvarı özgün malzemelerle tamamlanmalıdır. Muhdes eke geçişi sağlamak için önceden yıkılmış olan duvar, özgün malzemelerle tamamlanmalıdır.

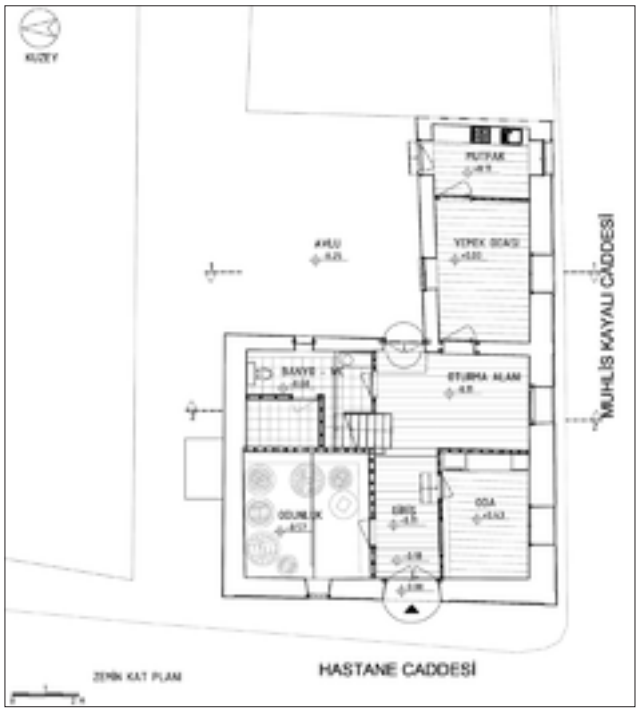
Mutfak bölümünden (Z08) banyo ve (Z10) WC bölümüne geçişi sağlayan (Z09) hol kısmı da dahil olmak üzere betonarme muhdes ek kaldırılmalıdır. Bu kapsamda, mutfak biriminden (Z11) avluya geçiş, ahşap tek kanatlı kapı ile sağlanmalıdır (Şekil 19).

Ara Kat:

Zemin kattan ara kata bağlanan merdivenin zemininde bulunan muşamba kaplama kaldırılarak mevcut ahşap basamaklar ortaya çıkarılmalıdır. (A01) merdiven holünde bulunan ahşap dolap ve ahşap pencerelerin basit bakım onarımı yapılmalıdır. Merdivende olduğu gibi; (A02) nolu odada da zemininde bulunan muşamba kaplama kaldırılarak mevcut ahşap döşeme ortaya çıkarılmalıdır. Merdiven holü ve oda bölümündeki kontrplak kaplama da kaldırılmalı ve yapının diğer bölümlerinde özgün hali bulunan ahşap kaplamaya uygun biçimde yeniden yapılmalıdır. Ahşap çift kapaklı ocağın üst kısmı açılarak baca işlevi tekrar verilmelidir. Ahşap kapısı yerinde mevcut olan, cepheden çıkma şeklinde dışarı taşan banyo mahali, restitüsyon projesine uygun olarak yerine konmalıdır (Şekil 20).

Birinci Kat:

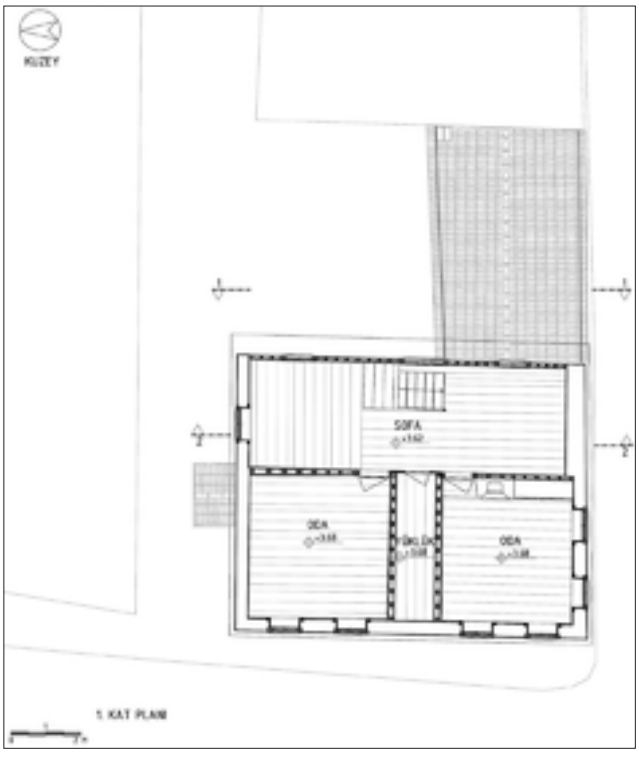
Bu katın, gerekli durumlardaki basit müdahaleler haricinde günümüzdeki şeklinde korunması ve kullanılması düşünülmüştür. Örneğin, (102) nolu odada tavan çevresinde ve (103) nolu odanın ahşap kapısı üzerinde oluşan kayıplar özgün malzeme ile tamamlanmalıdır. Pencerelerin ve kepenklerinin bakım ve onarımı yapılmalıdır. Benzer biçimde, tüm mekânlarda gizli rutubet ve böceklenme olma ihtimaline karşın bakım yapılmalı, kısmi bir yerden taşıyıcı sağlamlığı tespit edilmelidir (Şekil 21 -23).

Şekil 19: Restorasyon kat planları - zemin kat planı.

Şekil 20: Restorasyon kat planları - ara kat planı.

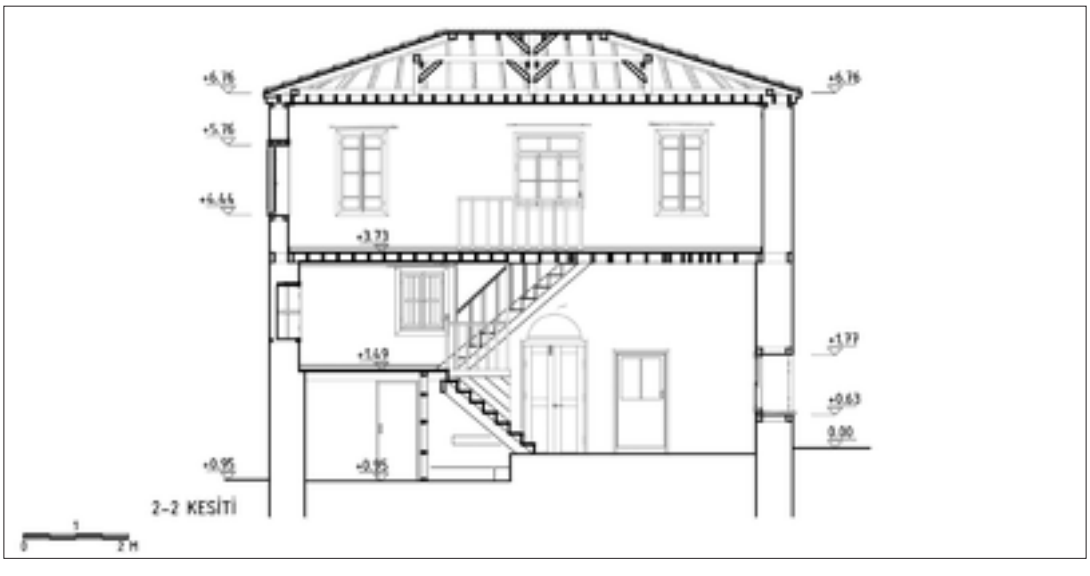

Şekil 21: Restorasyon kat planları - birinci kat planı.

Ön Cephe:

Çimento esaslı sıva ile kaplanan dış cephenin itinalı raspa çalışmaları; akabinde de yapının özgün haline uygun sıva uygulaması yapılmalıdır. Giriş kapısı çevresinde bulunan kemer formu tekrar verilerek cephe elemanları bütünsel olarak korunmalı, tüm elemanlar özgün durumuna göre restore edilmeli ve yenilenmelidir. Pencere kepenkleri özgün haline uygun olacak şekilde yenilenerek iyi durumda olanların basit onarımları yapılmalıdır. Ocağın baca bölümü, restitüsyon önerisine uygun olarak tekrar imal edilmelidir. Cephe yüzeyinde bulunan levha, elektrik kablosu gibi eklentiler yapıdan uzaklaştırılmalıdır (Şekil 24).

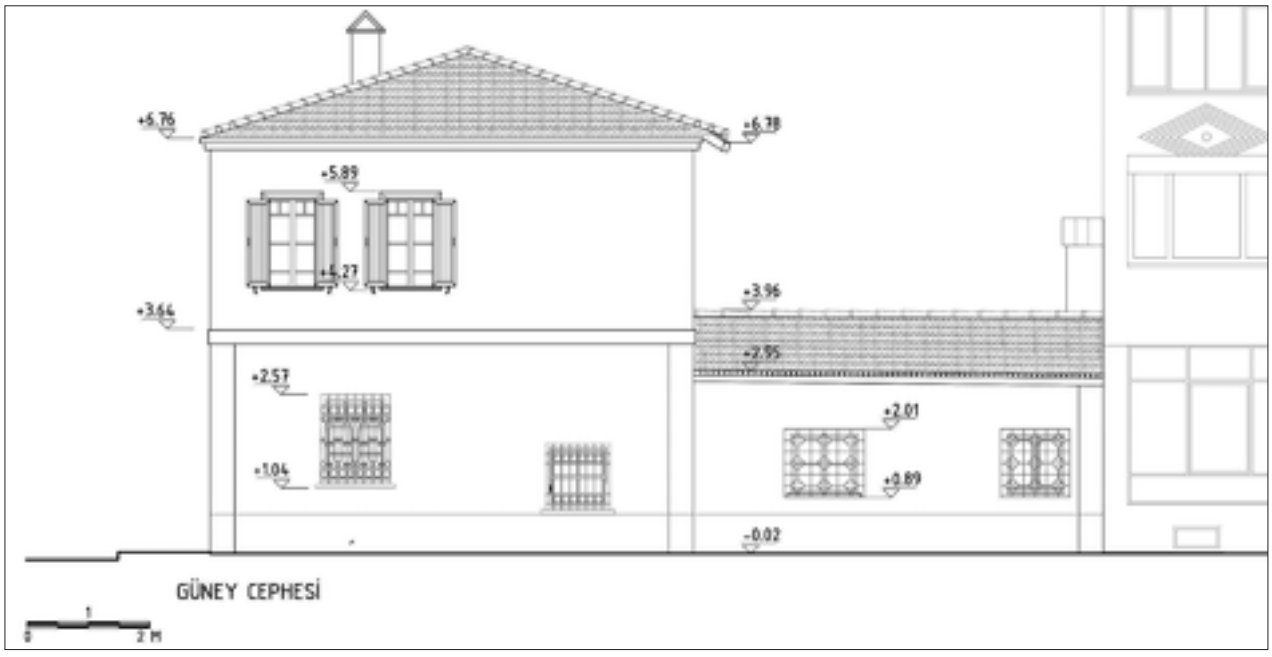

Şekil 22: Restorasyon, 1-1 kesiti.

Şekil 23: Restorasyon, 2-2 kesiti.

Şekil 24: Restorasyon, ön cephe - Hastane Cad. görünüşü.

Şekil 25: Restorasyon, yan cephe - Muhlis Kayalı Cad. görünüşü.

Arka Cephe:

Sonradan eklenen bahçe duvarı kaldırılarak, cephe yüzeyinde bulunan çimento esaslı sıvanın raspa çalışmaları yapılmalıdır. Özgün yapı duvarına ulaşılarak statik açıdan mevcut durumu kontrol edilmeli ve gerekli müdahaleler yapılmalıdır. Tek kattan oluşan özgün yapı birimi yüzeyindeki çimento esaslı sıva temizlenerek giriş kapısının pervazları simetrik olarak yerleştirilmelidir. Kapı üst bölümünde bulunan metal parmaklıkların temizliği yapılarak koruyucu boya uygulanmalıdır. Yapıya bahçeden girişi sağlayan çift kanatlı ahşap kapının onarım ve bakımı yapılmalıdır. Çatı bölümünde ahşap kirişler ve kaplama tahtaları böceklenmelere karşı temizlenerek, yenilenmelidir.

Yan Cepheler:

Yan cephelerde daha önceden uygulanmış olan çimento esaslı sıvanın raspa çalışmaları yapılmalıdır. Ahşap kepenkli özgün çift kanatlı pencerelerin bakım ve onarımı yapılmalı, açıklığı değişen pencereler restitüsyon önerisine uygun biçimde yeniden düzenlenmeli ve cepheye özgün sıva uygulaması yapılmalıdır. Cephe yüzeyinde bulunan levha, elektrik kablosu gibi eklentiler yapıdan uzaklaştırılmalıdır (Şekil 25).

KAYNAKÇA

Adalı, B. (2013). *Havran Kentsel Sit Alanı ve Dumlupınar Caddesi Koruma Önerisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Binan, D., Yüce Aşkun, İ. ve Çobancaoğlu, T. (Ed.). (2014). *Balıkesir Havran'da Kentsel Kültür Mirası ve Koruma*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları: 787. ISBN: 978-975-6264-89-8

Gençel, Ü. (2025). *Balıkesir-Havran Geleneksel Konutları İçin Koruma Uygulama Rehberi Önerisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Göktaş, Ş. N. (2020). *Balıkesir Havran'da Bulunan Geleneksel Konutların Yapım Teknikleri ve Taşıyıcı Sistem Özellikleri Açısından İncelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Uludağ Üniversitesi.

62 ADA
1 PARSEL

e-ISBN: 978-625-6212-68-8

HAVRAN'IN YEREL MİMARİ ÖRNEKLERİNDEN SARRAF ADEM EVİ: 62 ADA 1 PARSEL İÇİN BİR KORUMA ÖNERİSİ

Merve Köseoğlu[1] – Zeliha Hale Tokay[2]

GİRİŞ

Balıkesir ili Havran ilçesi kentsel sit alanı, bölgenin yerel mimari karakterini yansıtan; ahşap ve kâgir yapı tekniklerinin birlikte kullanıldığı, 18. yüzyıldan 20. yüzyılın sonlarına uzanan döneme tarihlenen sivil mimarlık örnekleri ile anıtsal yapıların yoğunlaştığı, özgün sokak dokusu ve geleneksel mimari özellikleriyle tarihsel kimliğini günümüze kadar koruyabilmiş bir geleneksel yerleşim alanıdır (Adalı, 2013). Sit alanının merkezinde yer alan Dumlupınar Caddesi, Havran'ın tarihsel çekirdeğini oluşturan ve nitelikli sivil mimarlık örneklerini barındıran bir ana aks niteliğindedir. Günümüzde cadde üzerindeki yapılarda ticaret ve konut işlevlerinin bir arada kullanıldığı görülmektedir 20. yy'ın üçüncü çeyreğinden önce iki katlı yapılaşma olup yapım sistemleri olarak kâgir yapı tekniği ya da kâgir + ahşap karkas yapı tekniği kullanılmıştır. Ancak 20. yy son çeyreğinde yapılan yapılar ise üç kat ve üstündeki betonarme sistemli yapılardır (Adalı, 2013).

Sarraf Adem Evi, Dumlupınar Caddesi ile 162. Sokak kesişiminde yer alan, yapım sistemi, malzeme özellikleri ve plan şemasıyla geleneksel yerleşim dokusunun önemli örneklerinden biridir (Şekil 1-2). Balıkesir

Şekil 1: Yapının 162. Sokak'tan görünümü.

Şekil 2: Yapının Dumlupınar Caddesi'nden görünümü.

1 Y. Mimar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Koruma ve Restorasyon Yüksek Lisans Programı. E-posta: mimarmervekoseoglu@gmail.com, ORCID: 0009-0001-3352-5917

2 Prof. Dr., Emekli Öğretim Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü. E-posta: zeliha.hale.tokay@msgsu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3517-7044

Atıf: Köseoğlu, M. & Tokay, Z. H. (2026). Havran'ın Yerel Mimari Örneklerinden Sarraf Adem Evi: 62 Ada 1 Parsel İçin Bir Koruma Önerisi. İçinde: D. Ulusoy Binan, K. Güler & D. S. Eyüpgiller (Ed.), *Balıkesir Havran'ın Mimarlık Mirası* (Cilt II: Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri) ss. 277-287. Ege Yayınları, İstanbul.

ili, Havran ilçesi, 34 pafta, 62 ada, 11 parselde konumlanan yapı; Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 12.02.2014 tarih ve 3517 sayılı kararı ile tescillenmiştir. Yapının ilk sahibi Hayrettin Karabaş olup, 1994 yılında Adem Ergin tarafından satın alınmıştır. Bu çalışma kapsamında, öncelikle yapının mevcut durumu rölöve çalışmalarıyla belgelenmiş; dönem analizleri doğrultusunda restitüsyon önerisi geliştirilmiş ve korunmasına yönelik restorasyon kararları hazırlanmıştır. Çalışma, Sarraf Adem Evi'nin özgün mimari kimliğinin korunmasını esas alan bütüncül bir koruma yaklaşımı sunmaktadır.

Yapı, zemin katta dükkân ve üst katta konut biriminden oluşmaktadır. Yapının zemin katında bulunan dükkân Adem Bey ve ailesi tarafından depo amaçlı kullanılmakta olup asıl dükkanları yine Dumlupınar Caddesi üzerinde evin tam karşısında yer almaktadır. Yapının diğer mekânları ise uzun zamandır aktif olarak kullanılmadığı için bakımsız kaldığından oldukça yıpranmış haldedir.

A. RÖLÖVE

Yapının mimari belgeleme çalışması, Ekim 2022'de hem geleneksel hem de modern ölçüm tekniklerinin birlikte kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Parselin sınırlarının, cephelerdeki yatay-düşey mesafelerin ve kesit yüksekliklerinin tespitinde total station ile elde edilen üç boyutlu verilerden yararlanılmıştır. Yapının plan şemasının detaylandırılması, açıklık-kapalı ilişkilerinin belirlenmesi ve küçük ölçekli mimari öğelerin doğrulanması ise lazer metre ve şerit metre ile geleneksel ölçüm yöntemiyle desteklenmiştir. Belgeleme sürecinde, yapı bünyesindeki tüm mekânlar tek tek fotoğraflanarak hem mevcut durumun tespiti hem de çizim çalışmalarına yardımcı görsel arşiv oluşturulmuştur.

A.1 Konum

Sarraf Adem Evi, Balıkesir İli, Havran İlçesi, Camikebir Mahallesi, 62 ada 11 no'lu parselde yer almakta olup Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 12.02.2014 tarih ve 3517 sayılı kararı ile tescillenmiştir. Yapı bodrum, zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Adem Ergin'e ait olan ev, iki sokak aksının kesiştiği bir köşe yapısı olup, yapıya 162. Sokak üzerindeki bahçe kapısından giriş yapılmaktadır (Şekil 3). Yapının önünde küçük bir meydan oluşmaktadır ve oldukça yoğun olan çarşının içerisinde konumlanmaktadır. Havran'ın önemli kültürel miraslarından olan Cami-i Kebir, Havran Kent Müzesi yine Dumlupınar Caddesi üzerinde yer almaktadır.

A.2 Plan ve Cephe Özellikleri

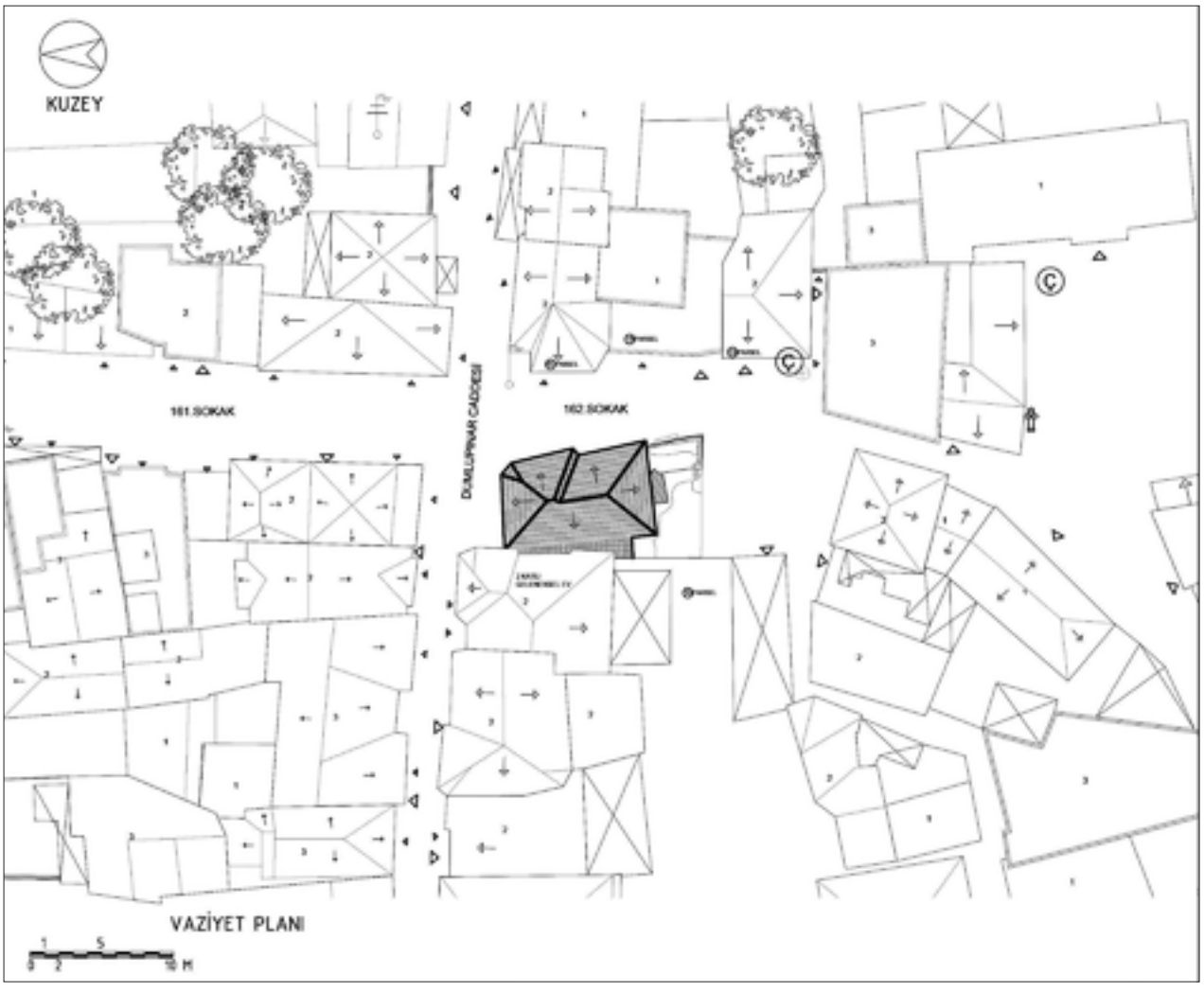
Bodrum Kat

Yapının bodrum katı tek mekândan oluşmaktadır (Şekil 4). Odaya bahçeden ulaşılan tuğla basamaklı merdiven ile doğrudan giriş sağlanır. Duvarları moloz taş ve tuğla almaşık örgüye sahiptir. Kuzey duvarında sokak kotunun altında kalan, odanın hava ve ışık almasını sağlayan bir adet pencere açıklığı vardır. Odada yer alan amforalar bu mekânın depolama amaçlı bir kiler işlevinde kullanıldığını göstermektedir.

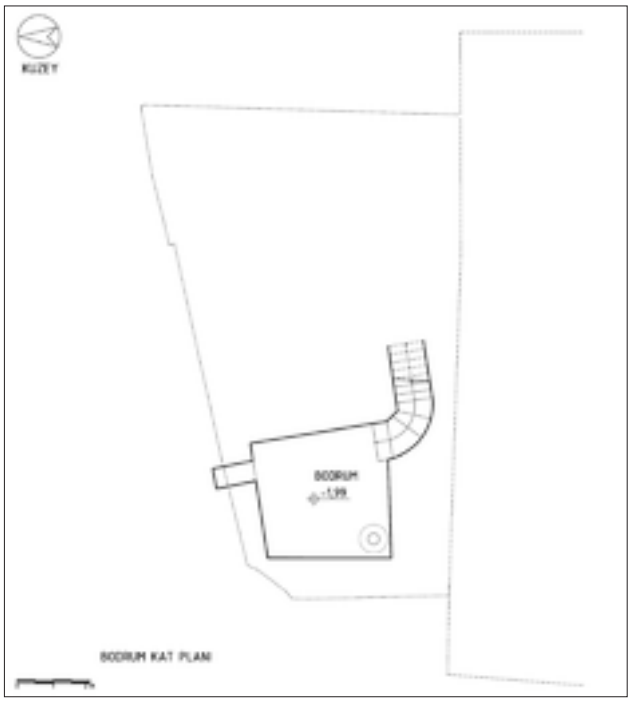
Zemin Kat

Yapının zemin katında köşe girişli bir dükkân, bahçeden girilen bir oda, tuvalet ve yıkılmış müştemilat kalıntıları mevcuttur (Şekil 5). Dumlupınar Caddesi ile 162. Sokağın kesişimindeki köşeden girişi olan dükkân, tek mahalden oluşmaktadır. Sahibi olan Adem Ergin Bey'in deposu olarak kullanılmaktadır. Dükkânın zemini seramik kaplama olup tavan PVC malzeme ile kaplıdır. Dükkân ile konut mekânları birbirinden bağımsızdır. Evin zemin katındaki bahçeden girişli Z01 no'lu odanın zemini ahşap döşeme kaplıdır. Biri sokağa diğeri bahçeye açılan ahşap doğramalı iki adet penceresi vardır. Tavan ve duvarlar mavi boya kaplıdır. Güney duvarında sabit ahşap dolaplar ve bir gusülhane mevcuttur.

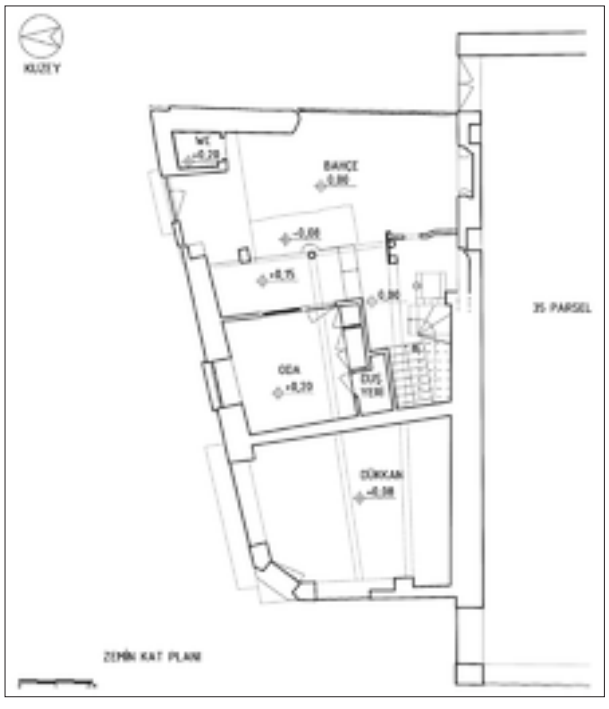
Bahçenin kuzey doğusunda köşede yer alan Z02nolu tuvalet kerpiç yapım sistemine sahiptir. İki cephesi bahçe duvarına yaslanmaktadır. Bahçenin güney duvarında ise müştemilat kalıntısı tuğla duvar vardır. Yıkıntıların büyük bir kısmı toprak ve moloz atıkları altında kalmıştır.

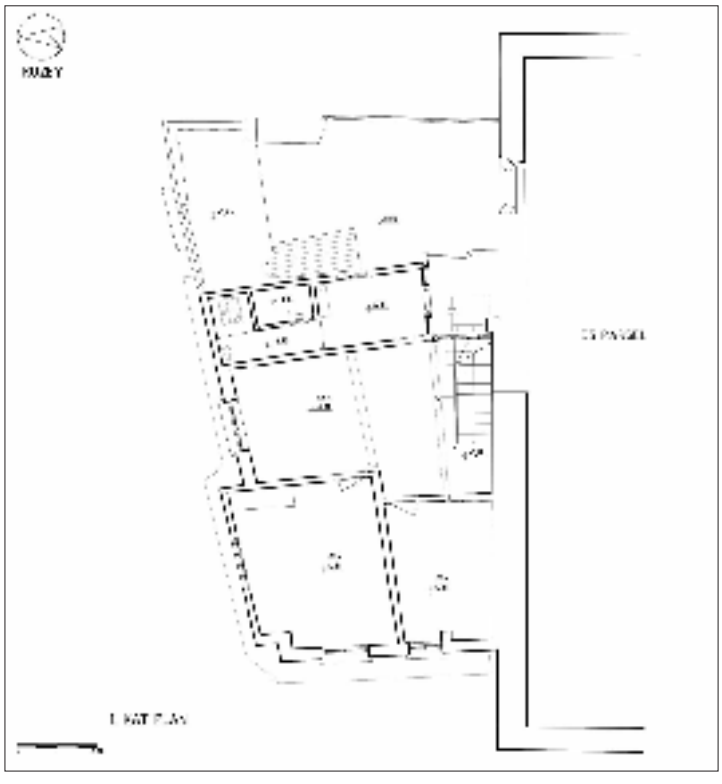

Şekil 3: Vaziyet planı rölövesi.

Şekil 4: Bodrum kat planı rölövesi.

Şekil 5: Zemin kat planı rölövesi.

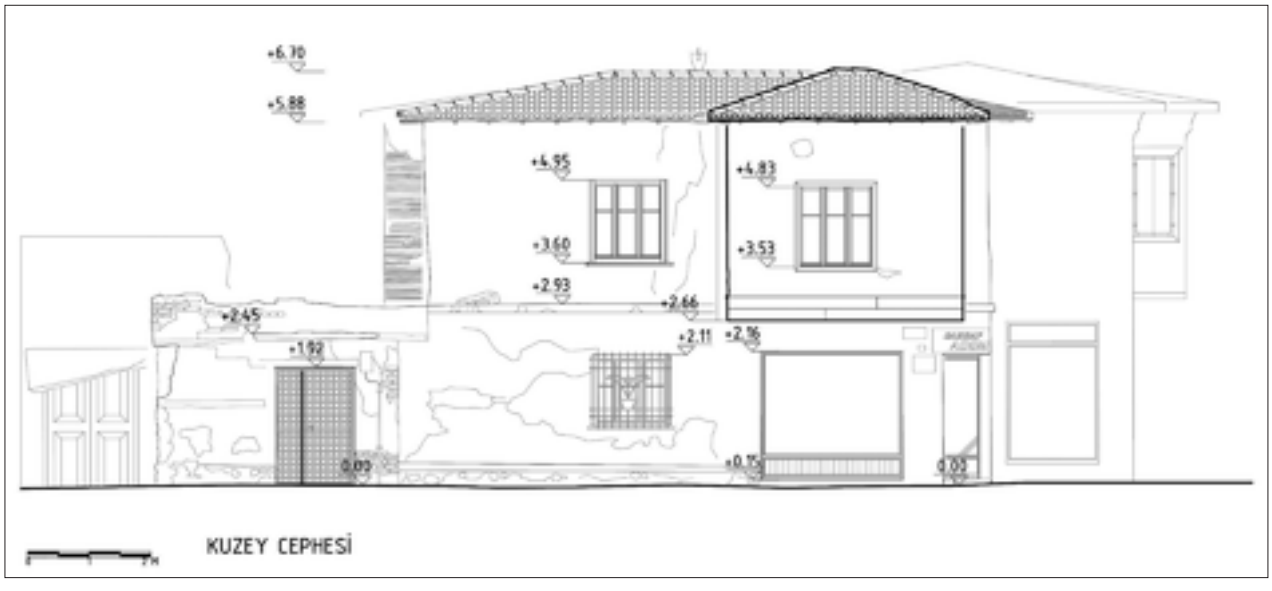
Şekil 6: Birinci kat planı rölövesi.

Birinci Kat

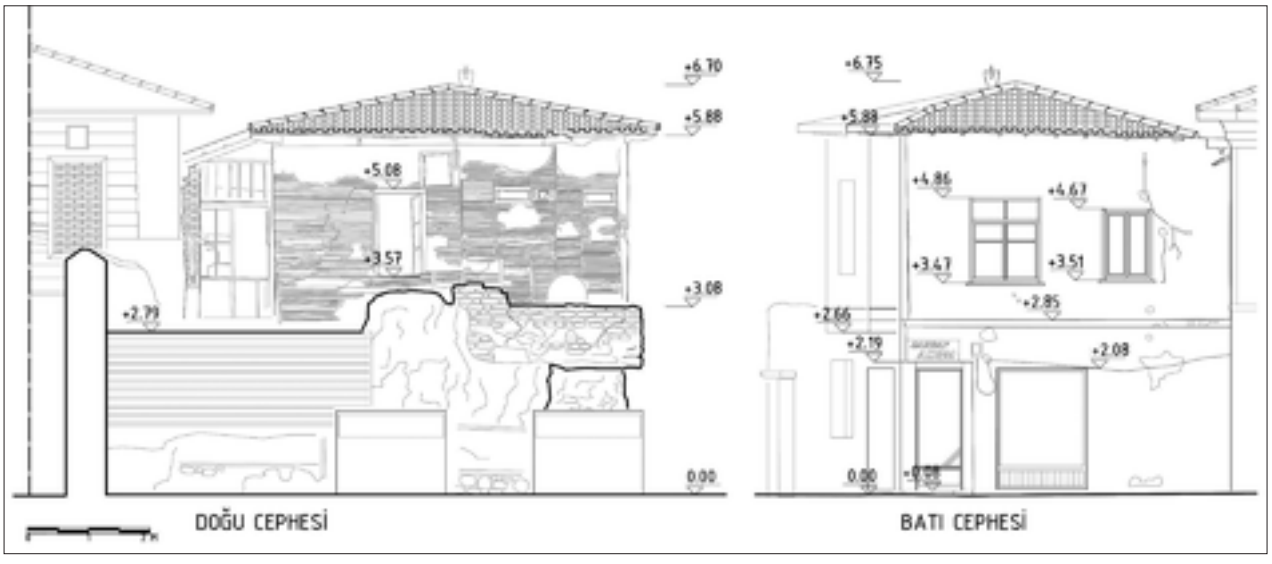
Birinci kata zemin katta yer alan betonarme merdiven ile ulaşılmaktadır. Merdiven 103nolu orta sofaya çıkmaktadır. Merdivenin üstüne denk gelen kısmın evin çatı örtüsü dışında kalması merdivenin özgün yerinde olmadığı konusunda referans olmaktadır. Katta orta sofa, iki oda, bir tuvalet, bir banyo ve bir de mutfak mekânı bulunmaktadır (Şekil 6). Sofanın tavan ve döşemeleri ahşap kaplama olup duvarları sıvalıdır. Sofanın batı duvarındaki iki kapı odalara açılmaktadır. 101nolu oda tavanı sökülmüştür ve duvarlarda kısmi olarak tuğla örgü ve sıva görülmektedir. Sarraflar sokağına bakan bir pencere yer almaktadır. 102nolu odanın kuzey ve batı duvarlarında birer adet ahşap pencere yer almaktadır. Oda dükkânın üzerinde yer alır ve çıkması vardır. Odanın zemini ve tavanı ahşap kaplamadır. Sofanın doğu duvarındaki kapı açıklığından daha sonradan eklendiği anlaşılan mutfak ve tuvalet mekânlarına geçilmektedir. Bu alanların zemini beton şap malzemedir. Bahçeye bakan duvarları ahşap bağdadi sistem üzeri kireç esaslı sıva ile inşa edilmiştir. Fakat mevcut durumda duvarlar ve zeminin oldukça hasar aldığı görülmektedir. Duvarların sıvaları iç duvarlarda kısmen, cephede tamamına yakını dökülmüştür. Geçmişte bu kısmın açık sofa olarak kullanıldığı ancak gündelik hayatın ve buna bağlı ihtiyaçların zamanla değişmesinden dolayı kapatılarak mutfak ve tuvalet mekânları olarak işlevlendirilmiştir.

Kuzey Cephesi

Yapıya 162. Sokak üzerinden girişinin sağlandığı cephedir (Şekil 7). Eve metal doğramalı bahçe kapısından girilmektedir. Bahçe duvarı kerpiç bloklu sistemle örülmüş ve kısmen sıvalıdır. Duvarın üstünde ise daha sonradan inşa edilen tuğla örgü sıraları yer almaktadır. Cephede biri zemin katta ikisi birinci katta olmakla birlikte

Şekil 7: Kuzey cephesi rölövesi.

Şekil 8: Doğu ve kuzey cephesi rölöveleri.

toplam 3 adet ahşap kanatlı pencere yer almaktadır. Zemin kattaki pencere önünde saksıda çiçek figürlü demir parmaklık bulunmaktadır. Zemin kattaki dükkâna yapının köşesinden girilmekte olup, dükkân vitrinlerinden biri bu cephededir. Ayrıca cephede birinci kattaki 102nolu odanın çıkması bulunmaktadır.

Batı Cephesi

Komşu yapı ile bitişik batı cephesinde zemin katta dükkân vitrini yer almaktadır (Şekil 8). Vitrin açıklığının daha sonraki yıllarda küçültülerek değiştirildiği ev sahibi Adem Ergin ile konuşularak öğrenilmiştir. Üst katta ise sırayla çift kanatlı ahşap pencere ile sonradan değiştirilen daha küçük ebatta ve çift kanatlı ahşap pencereler bulunmaktadır. Cephede dökülen sıva altından tuğla kat silmesi gözlenmektedir. Çatıda ise bakımsızlığa bağlı olarak yer yer çökmeler gözlenmektedir.

Doğu Cephesi

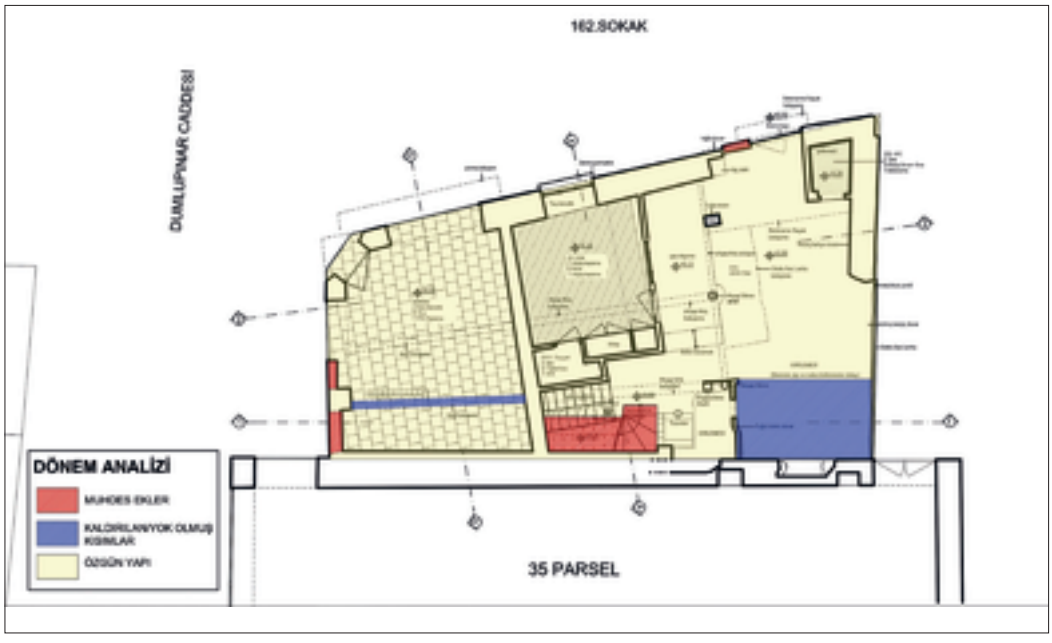
Yapının avluya açılan cephesi doğu yönündedir (Şekil 8). En çok müdahalenin bulunduğu ve zamanla oldukça hasar alan cephedir. Bu cephede avlu duvarlarının bir kısmı çökmüş, kalan duvarlar da çeşitli müdahalelere uğramış haldedir. Üst kattaki bağdadi duvarların sıvası dökülmüş olup ahşap pencere doğramaları yok olmaya yüz tutmuştur.

A.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

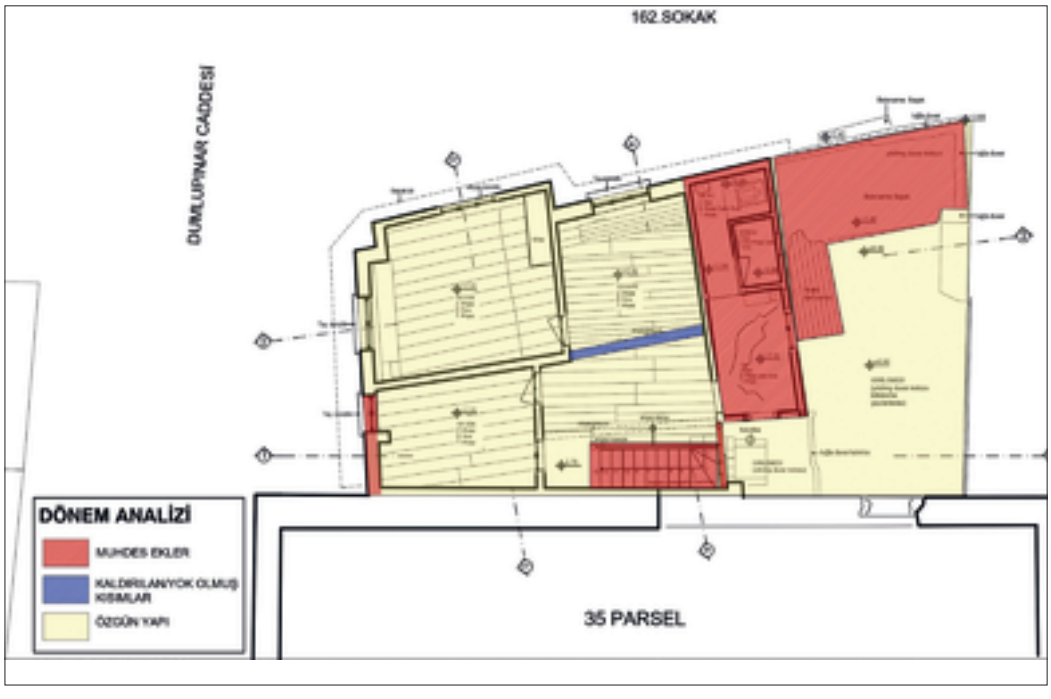
Yapının zemin kat beden duvarlarının dükkân tarafı yaklaşık 50 cm kalınlığında tuğla yığma tekniğiyle oda tarafı ise kerpiç bloklu yığma sistemle inşa edilmiştir. Yapının Z01nolu odasının beden duvarının sokak kotundan yaklaşık 25 cm yüksekliğinde yığma taş bir subasman hattı üzerinde yükseldiği yapının kuzey cephesindeki izlerden anlaşılmaktadır (Şekil 7). Temeli moloz taş duvar örgü, bodrum kat duvarları ise taş-tuğla almaşık sistemle inşa edilmiştir. Fakat bu katın tavanında mevcutta betonarme döşeme görülmektedir. Bu kısım zemin katta dükkânın döşemesine denk gelmektedir. Bu durumda yapıya bu kısımda bir müdahale yapıldığı anlaşılmaktadır. Evin zemin katındaki tek oda olan Z01 mekânının bahçeye bakan duvarları ahşap karkas arası tuğla dolgulu hımış sistemle inşa edilmiş ve sıvalıdır. Üst katta ahşap döşeme sisteminin kullanıldığı yapının ara bölme duvarları da yaklaşık 16 cm kalınlığında ahşap karkas sistemiyle inşa edilmiştir. Bu katın kuzey ve batı cephe duvarları ise tuğla yığma duvardır. Alt katta ahşap döşeme kirişleri izlenebilirken üst katta tavanlar ahşap kaplanmıştır. Ahşap strüktürlü kırma çatı alaturka kiremitle örtülüdür.

B. RESTİTÜSYON ÖNERİSİ

Yapıya dair restitüsyon önerisinin geliştirilmesinde yapıdan gelen izler, analojik veriler, mimari gerekliliklerden yararlanılmıştır. Bu verilere göre;

Şekil 9:
Zemin kat planı dönem analizi.

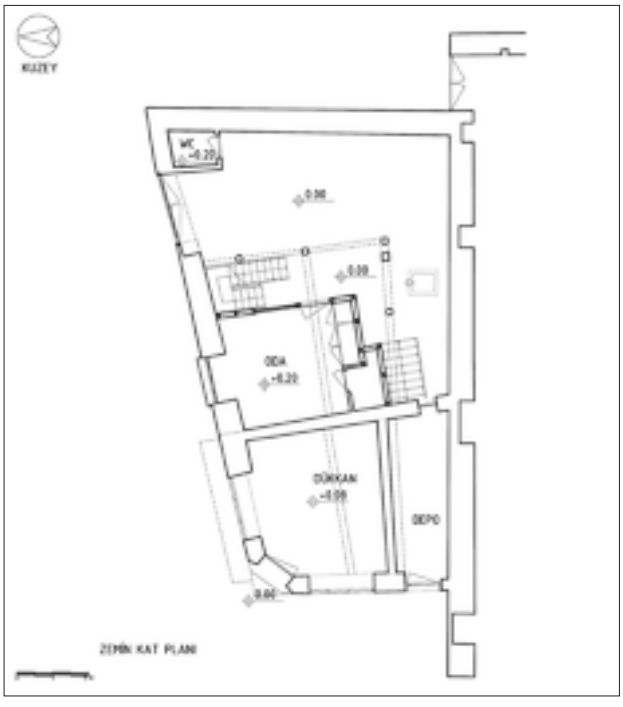

Şekil 10:
Üst kat planı dönem analizi.

Zemin katta yer alan betonarme merdivenin özgün yerinde olmadığı, bahçede yıkılan bir müştemilat olduğu, dükkânda bir duvarla ayrılan ayrıca deponun olduğu ve bu depoya ait cepheden erişilen bir kapının olduğu ve dükkânın batı cephesindeki vitrin açıklığının daraltıldığı anlaşılmıştır (Şekil 9).

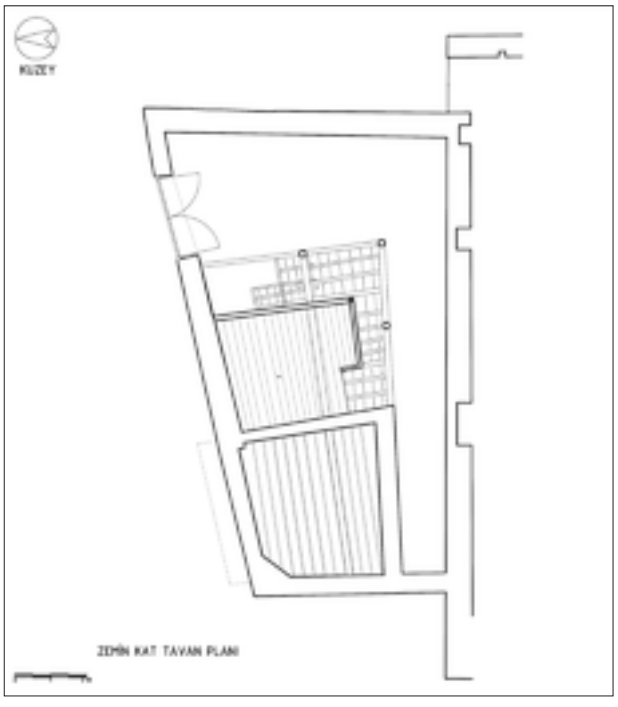
Birinci katta ise betonarme merdivenin ulaştığı orta sofanın bir kısmının kapalı bir oda olduğu, diğer kısmının ise açık sofaya ait olduğu ve sonradan kapatıldığı tespit edilmiştir. Katın doğusundaki tuvalet ve mutfak mekânlarının sonradan eklenen muhdes kısımlar olduğu ve yine bu kısımlardan sonra açık sofanın kapatıldığı anlaşılmıştır (Şekil 10). Katın batı cephesindeki küçük ve orantısız pencerenin daha sonradan eklendiği tespit edilmiştir. Bahçedeki betonarme ve metal sacdan yapılmış saçak yine sonradan eklenen muhdes eklerdir.

Zemin Kat

Zemin katta evin girişi olan bahçe kapısı tuğla duvar örülerek sonradan daraltılmıştır. Mevcuttaki demir kapının yakın dönemde imal edildiği, özgün halinde bahçe kapısının hayvan girişi için de kullanıldığı düşünülerek yerine ahşap, çift kanatlı ve daha büyük bir kapı önerilmiştir (Şekil 17).

Şekil 11: Zemin kat planı restitüsyon önerisi.

Şekil 12: Zemin kat tavan planı restitüsyon önerisi.

Yine zemin katında Dumlupınar Caddesi'ne bakan dükkân cephesinde sonradan kapatılmış kapı izi gözlemlenmiştir. Öneride bu kapının dükkânın depo kapısı olduğu öngörülerek eklenmiştir (Şekil 11). Bu kapıdan erişilen depodan bahçeye açılan ve mevcut durumda sonradan kapatıldığı gözlenen pencere restitüsyon önerisinde özgün açıklığı korunarak eklenmiştir. Restitüsyon kararında özgün açıklığa dönülmüştür. Yapı sahibi Adem Bey ile yapılan sözlü görüşme ve yapı üzerindeki izlerden dükkânın batı cephesindeki vitrin açıklığının sonradan daraltılmış olduğu tespit edilmiş, böylece restitüsyon çalışmasında özgün vitrin açıklığı önerilmiştir. Dükkânın zemini seramik, tavanı ise plastik malzeme ile kaplıdır. Çevredeki dönem yapıları incelendiğinde dükkân döşeme kaplamalarına karo siman, tavan için ise ahşap kaplama önerilmiştir (Şekil 12).

Evin zemin kattaki odasında sabit ahşap dolap içerisinde gusülhane olarak kullanılan bir hacim vardır ve eski dönemlerde banyo ihtiyacı için kullanılmaktadır. Bahçede yer alan yıkılmış müştemilat kalıntılarına girilememiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda yapım bilgisine ulaşılamamıştır. Bahçe döşemesi mevcut halinde şap olmakla birlikte restitüsyonda doğal taş kaplama olabileceği ön görülmüştür.

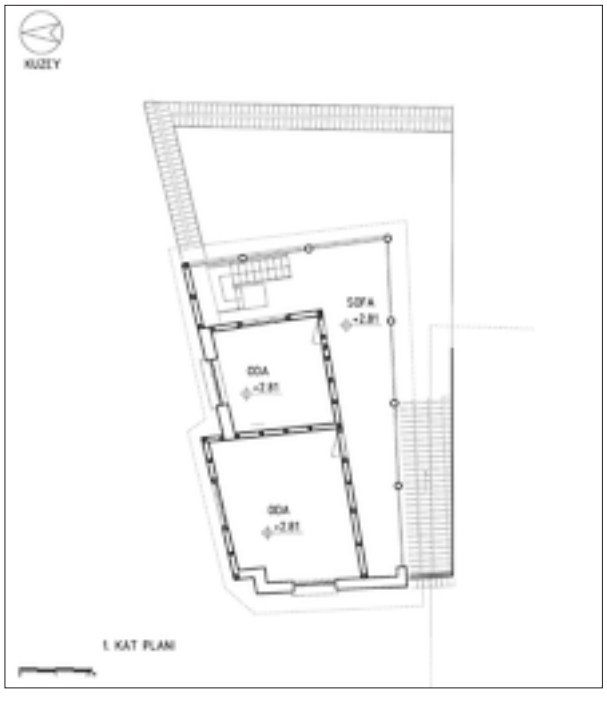
Birinci Kat

Birinci kata ulaşan betonarme merdiven özgün değildir. Mevcut durumda bodrum merdivenine bitişik şekilde uyumsuz bir yerde olup, sonradan tamamlanan çatı kısmıyla örtüşmektedir (Şekil 13). Dönem yapıları incelenerek ve yapı içindeki mimari gerekliliklere dikkat edilerek hazırlanan restitüsyon çalışmasında özgün ahşap merdiven yeri açık sofa olarak kullanılan dönemdeki plan şemasına uygun olarak sonradan eklenen muhdes tuvaletin olduğu yere önerilmiştir (Şekil 11 ve 14).

Yapının üst katında orta sofa diyebileceğimiz odadaki ahşap tavan kaplamaları iki yana giderken kesilmekte olup tüm tavan etrafında tavan pervazı dönmemektedir. Tavandaki kirişin bir tarafında pervazı dönen ve yarıda kesilmemiş tavan kaplaması olduğu için bu kısmın kapalı oda olup, diğer tarafında ise dış sofa olduğu düşünülmüştür (Şekil 13 ve 15). Katın bahçeye bakan tarafında mutfak, tuvalet ve banyo mekânları yer almaktadır. Zemin döşemesi şap, duvarları ise bağdadi sistemle örülüp sıva ile kaplanmıştır. Geleneksel Anadolu Evlerinde tuvalet ve mutfak mekânları zemin katta yer almaktadır. Zamanla değişen ihtiyaçlar nedeniyle üst katın bir kısmına müdahale edilerek bu yeni mekânlar eklenmiştir. Restitüsyon çalışmasında bu kısımlar kararlaştırılarak kaldırılmıştır. Yerine ebölgedeki yaygın plan şemasına uyularak ahşap korkuluklu ve ahşap dikmeli açık dış sofa önerilmiştir (Şekil 14 ve 17).

Şekil 13:
Merdivenin çıktığı
üst kat orta sofa görünümü.

Şekil 14: Birinci kat planı restitüsyon önerisi.

Şekil 15: Birinci kat tavan planı restitüsyon önerisi.

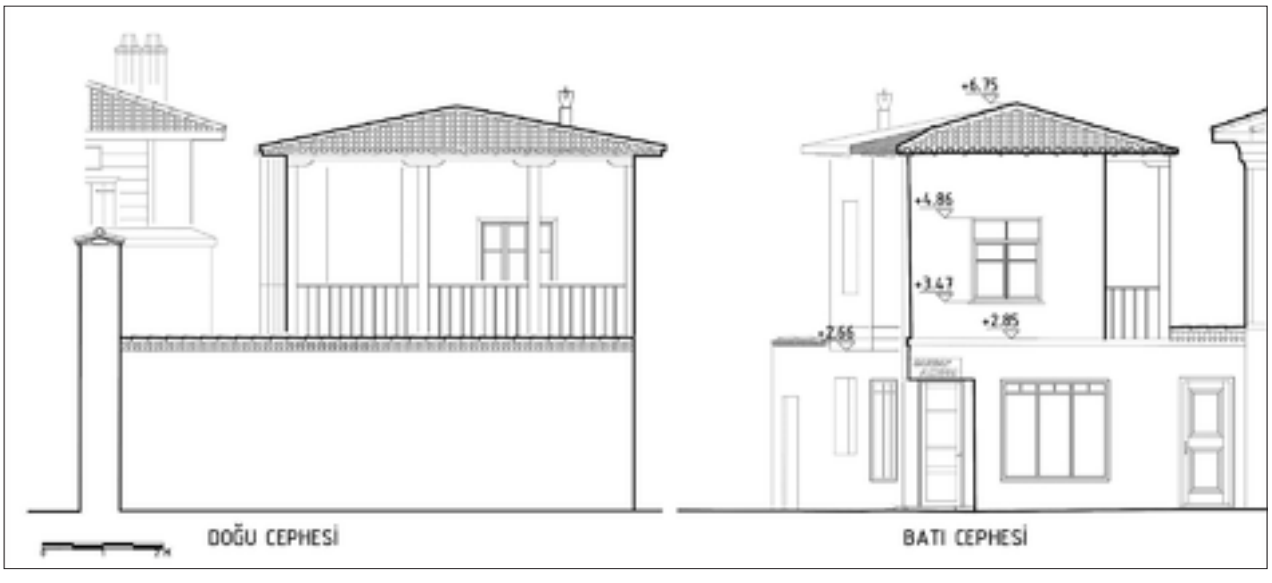
Katta yer alan 103nolu çıkmalı oda özgün kimliğini korumakta olup ahşap döşeme ve tavan kaplamaları ve özgün pencereleri yerinde gözlemlenmektedir. Bu odaya bitişik konumlanan 101nolu oda ise sofanın genişletilip kapatılmasıyla sonradan elde edilmiştir. Odanın tavanındaki kotun daha alçak olması ve mevcut durumdaki bozulma ve müdahalelerden yola çıkıldığında, oda tavanının özgününde evin saçak ucuna denk geldiği anlaşılmaktadır. Ayrıca odanın sokak cephesine daha sonradan açıldığı anlaşılan ve diğer pencerelerden farklı boyut ve tipte olan bir pencere eklenmiştir. Tüm bu veriler ışığında restitüsyon kararında bu oda kaldırılarak dış sofanın devamı şeklinde önerilmiştir (Şekil 14 ve 17). Orta sofadaki mevcut tavan kaplamalarının bu oda duvarıyla yarıda kesilmiş olması da yine bu öneriyi destekler niteliktedir.

C. KORUMA ÖNERİLERİ

Yapının sahibi Adem Bey evin özgün işlevinin devamını istediği için ve aynı zamanda bölgedeki geleneksel yerleşim dokusunun korunarak gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla yeni bir işlev önerisi getirilmesi uygun bulunmamış, koruma sürecinin en az müdahale gerektirecek konut ve dükkân işlevinin sürdürülmesi kurgusu

Şekil 16: Kuzey cephesi restitüsyon önerisi.

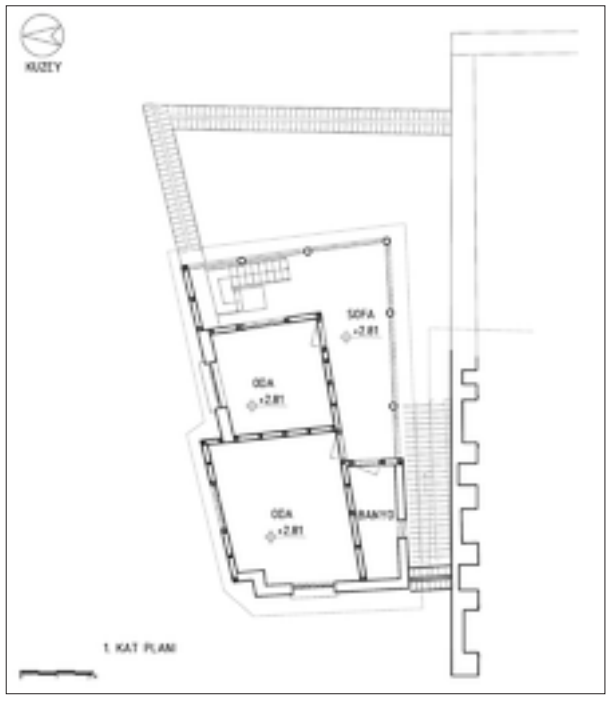

Şekil 17: Batı ve doğu cephesi restitüsyon önerisi.

üzerine geliştirilmesi kararlaştırılmıştır (Şekil 18 ve 19). Koruma müdahaleleri restitüsyon önerisi doğrultusunda; muhdes eklerin kaldırılması, hasarlı kısımların onarılması, önerilen özgün plan şemasına uyarak gereken yerlerin yeniden inşası ve yeniden kullanım senaryosu düşünülerek minimum müdahale ile eklemeler yapılması olarak belirlenmiştir. Bahçe ve açık dış sofa mekânlarının yeniden özgün tasarıma bağlı kalarak düzenlenmesi önerilmiştir. Bahçeden üst kattaki sofaya erişimi sağlayan ahşap merdivenin yapıdaki izler doğrultusunda özgün konumunda yeniden inşa edilmesi kararlaştırılmıştır.

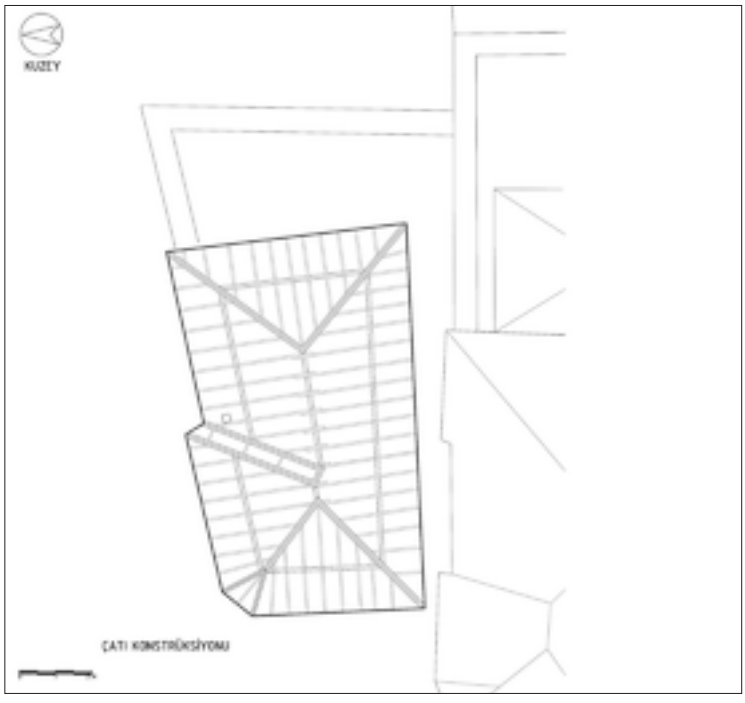
Çağdaş kullanımın gereklilikleri ve evin imkanları gözetilerek ıslak hacimlerin modern donatılarla birlikte ele alınması önerilmiştir. Bu bağlamda bahçedeki tuvalet mekânının kaldırılması, onun yerine yapıda tek uygun yer olarak öngörülen üst katta sofanın dar ucuna yerleştirilmiştir. Evin mevcutta bir mutfak mekânı olmadığından yapıda mutfak olarak önerilen Z01nolu odanın, gerekli modern donatılar gözetilerek mevcut konumunda mutfak olarak işlevlendirilmesi öngörülmüştür (Şekil 18). Zemin katta bahçenin zemininin doğal taşla kaplanması ve günümüzde yıkılmış olan müştemilat izlerini takip ederek yarı açık kullanım alanı olarak yeniden yapılması öngörülmüştür (Şekil 18). Evin ahşap konstrüksiyonlu üst örtüsü yerinde tespitlerle onarılarak kullanımına devam edilmesi önerilmiştir (Şekil 20).

Şekil 19: Birinci kat planı restorasyon önerisi.

Şekil 20: Çatı konstrüksiyonu restorasyon önerisi.

Şekil 20: Çatı konstrüksiyonu restorasyon önerisi.

D. SONSÖZ

Bu çalışma, Havran'da 62 ada 1 parselde yer alan Sarraf Adem Evi'nin belgelenmesi, korunması ve yeniden yaşatılmasına yönelik bir koruma yaklaşımı geliştirmesi hedeflenmiştir. Yerleşim dokusu içinde önemli bir konuma sahip olan yapı, plan şeması, yapım teknikleri ve malzeme özellikleriyle Havran'daki geleneksel konut mimarisinin karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. Zaman içerisinde çeşitli müdahalelere uğrayan Sarraf Adem Evi, kerpiç, ahşap karkas, tuğla dolgu hımış ve yığma taş-tuğla sistemlerin bir arada kullanıldığı karma bir yapım tekniğine ve çeşitli malzeme stoğuna sahiptir. Bu çeşitlilik, Tayla'nın (2007) belirttiği üzere, yöresel

yerleşmeleri ve onu meydana getiren geleneksel konutları birbirinden ayırt eden temel karakteristik unsurlarından biri de yerel malzeme kullanımı ve kullanım teknikleridir. Benzer biçimde, Göktaş (2020), Havran'daki taş, tuğla, kerpiç ve ahşap gibi malzemelerin farklı kombinasyonlarla kullanıldığını; bu durumun konut tipolojisi ve kent siluetine yansıyan özgün bir kimlik oluşturduğunu vurgulamaktadır.

Sarraf Adem Evi'nin mevcut durumdaki özgün malzeme ve yapım sistemlerinin korunarak gelecek kuşaklara aktarılması, yalnızca tekil bir yapının fiziksel bütünlüğünün değil, aynı zamanda yerleşimin kültürel kimliğinin sürdürülebilirliğinin de teminatıdır. Geleneksel konut mimarisi, anonim bir üretim sürecinin, yerel ustalık ve sosyo-ekonomik koşulların doğal sonucu olarak şekillenen bir kültürel mirastır. Sanayi öncesi toplumlarda konut, yalnızca barınma ihtiyacını karşılayan değil; yaşam tarzı, iklim, topografya ve yerel tekniklerle kurulan organik bir bütünlüğün ifadesidir. Bu nedenle sıradan bir konut dahi, ait olduğu toplumun özdeksel ve tinsel değerlerini taşır ve kamusal anıtlardan çok daha güçlü biçimde kültürel kimliğin taşıyıcısıdır (Kuban, 1995). Bu bağlamda, Sarraf Adem Evi'nin korunması yalnızca özgün mimari öğelerinin sürdürülmesi değil; aynı zamanda Havran'ın anonim konut geleneğinin yaşatılması açısından da kritik bir önem taşımaktadır.

Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi'nin (ICOMOS, 1999) Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü'ne göre, geleneksel mimarlık mirasının toplumca paylaşılan bir yapı geleneğini, çevreye uyumlu yöresel veya bölgesel kimliği, anonim olarak aktarılan tasarım ve yapı ustalığını, geleneksel yapım sistemleriyle zanaatların sürekliliğini temsil ettiği belirtilmektedir. Bu doğrultuda hazırlanan çalışma, Sarraf Adem Evi örneğinde geleneksel mimari mirasın belgelenmesi, yapısal sürekliliğin sağlanması ve yerel koruma bilincinin güçlendirilmesi yönünde mütevazı bir katkı sunmaktadır. Çalışma sonucunda yapıdaki özgün plan şeması, strüktürel öğeler ve malzeme karakteri tespit edilerek belgelenmiş; müdahale kararları minimum müdahale ilkesi doğrultusunda belirlenmiştir. Bu yaklaşımın, bölgedeki benzer yapıların koruma projeleri için de referans olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Adalı, B. (2013). *Havran Kentsel Sit Alanı ve Dumlupınar Caddesi Koruma Önerisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Adem, E. (2022). [Sözlü görüşme].

Göktaş, Ş. N. (2020). *Balıkesir Havran'da Bulunan Geleneksel Konutların Yapım Teknikleri ve Taşıyıcı Sistem Özellikleri Açısından İncelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Uludağ Üniversitesi.

ICOMOS. (1999). *International Charter on the Built Vernacular Heritage (Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü)*. ICOMOS. https://www.icomos.org

Kuban, D. (1995). *Türk Hayat'lı Evi*. Mısırlı Matbaacılık A.Ş.

Tayla, H. (2007). *Geleneksel Türk mimarisinde yapı sistem ve elemanları I-II*. Taç Vakfı Yayınları.

Havran Belediyesi ile Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi arasında imzalanan ve Havran'ın kültürel ile doğal mirasının korunmasına katkı sunmayı amaçlayan iş birliği protokolü kapsamında hazırlanan bu çalışma, yaklaşık on beş yıllık kapsamlı araştırma ve belgeleme sürecinin ürünüdür. *"Havran'da Geleneksel Evler ve Koruma Projeleri"* konulu ikinci ciltte, geleneksel mimarlık mirası koruma odaklı bir yaklaşımla ele alınmıştır. Yirmi bölümden oluşan ciltte; Terzizâde Sadettin Bey Konağı gibi görkemli yapılar başta olmak üzere çok sayıda sivil mimarlık örneğinin rölöve, restitüsyon ve koruma önerileri sunulmaktadır. Mimari çizimler, alan çalışmaları ve tarihsel verilerle desteklenen yirmi bölümden oluşan cilt, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Restorasyon Anabilim Dalı öğretim üyeleri ve lisansüstü öğrencilerinin katkılarıyla hazırlanmış; Demet ULUSOY BİNAN, Koray GÜLER ve Deniz Sena EYÜPGİLLER editörlüğünde Havran'ın geleneksel konut dokusunun belgelenmesine ve sürdürülebilir koruma anlayışının geliştirilmesine katkı sağlayan kapsamlı bir çalışma olarak yayımlanmıştır.

ISBN-13: 978-625-6212-68-8
9 786256 212688

zerokitap.com